

การศึกษาองค์ประกอบและการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

ตุลาคม 2558

การศึกษาองค์ประกอบและการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาคุณวุฒิปบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

ตุลาคม 2558

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาองค์ประกอบและการพัฒนาภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุริยบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

ตุลาคม 2558

จุฬินทิพา นพคุณ. (2558). การศึกษาองค์ประกอบและการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขา
การศึกษาปฐมวัย.ปริญญาโท กศ.ด (การศึกษาปฐมวัย).กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.คณะกรรมการควบคุม:รองศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญญอนันตพงษ์
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริจันท์ ผลพันธุ์ , รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขา
การศึกษาปฐมวัยและพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการ
ฝึกอบรม MIEPS กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการเป็นนักศึกษาสาขา
การศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 5 จำนวน 572 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการเป็น
นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 4 จำนวน 24 คน ที่ได้จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive
Sampling) จำนวน 1 ห้องเรียน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 12 คน ได้รับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบ
การฝึกอบรม MIEPS และกลุ่มควบคุมจำนวน 12 คน เรียนตามรายวิชาที่สาขาการศึกษาปฐมวัย
กำหนด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบประเมินภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขา
การศึกษาปฐมวัย และรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS

ผลการศึกษามีสรุปได้ดังนี้

1.การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย พบว่า
โมเดลวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ประกอบด้วย
7 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการพัฒนาผู้อื่น ด้านการเสริมพลังอำนาจ ด้านความรอบน้อม ด้านการ
ไม่เห็นแก่ตัว ด้านการบริการ ด้านการตระหนักรู้ และด้านการสร้างชุมชน โมเดลภาวะผู้นำใ้บริการ
ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย มีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีน้ำหนัก
องค์ประกอบในแต่ละด้านมีค่าเป็นบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ทุกด้านและสามารถวัด
องค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยได้

2. รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษา
ปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วย 6 หลักการ ได้แก่ หลักการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์
หลักการเรียนรู้จากตัวแบบ หลักการปรับมโนทัศน์ หลักการปฏิสัมพันธ์ หลักการลงมือกระทำ และ
หลักการประเมินค่า และขั้นตอนการฝึกอบรม 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นปรับระดับจิต ขั้นที่ 2
ขั้นสร้างแรงจูงใจภายใน ขั้นที่ 3 ขั้นแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ขั้นที่ 4 ขั้นฝึกปฏิบัติ และขั้นที่ 5
ขั้นสังเคราะห์

3. ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำใ้บริการโดยรวมและรายด้าน ภายในกลุ่มทดลอง
พบว่า หลังการทดลองมีสูงขึ้นกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และสูงกว่ากลุ่ม
ควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

A STUDY OF FACTORS AND DEVELOPMENT OF SERVANT LEADERSHIP OF
STUDENTS IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION PROGRAM

AN ABSTRACT
BY
CHULINTIPA NOPAKHUN

A large, faint watermark of the Srinakharinwirot University seal is centered on the page. The seal is circular with a scalloped outer edge. Inside the seal, there is a grid pattern with a cross in the center. Thai text is written around the inner circle of the seal.

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements of the
Doctor of Education Degree in Early Childhood Education
at Srinakharinwirot University

October 2015

Chulintipa Nopakhun. (2015). *A Study of Factors and Development of Servant Leadership of Student in Early Childhood Education Program*. Dissertation , Ed.D. (Early Childhood Education).Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Assoc.Prof.Dr.Sirima Pinyoanuntapong, Assoc.Prof.Dr.Sirote Pholpuntin, Assoc.Prof.Dr. Boonchird Pinyoanuntapong.

The purposes of this research were to study the factors and the development of servant leadership of students in Early Childhood Education Program through a MIEPS training program. The sample used in the study of servant leadership factors was 572 fifth-year students in Early Childhood Education Program at Rajabhat Universities in Rattanakosin and Central Region Groups. The sample for the study of servant leadership development was a class of 24 fourth-year students in Early Childhood Education Program at Suan Dusit Rajabhat University selected by purposive sampling. The students of this class were divided into two groups. The 12 students of experimental group were used with MIEPS training program while the 12 students of control group studied courses specified in the program. The research instruments were an assessment test of servant leadership of students in Early Childhood Education Program and a MIEPS training program.

The results of the research were as follows:

1. Regarding the analysis of servant leadership factors of students in Early Childhood Education Program, it was found that there were seven factors: development of others, empowerment, humility, altruism, service, awareness and community construction. This model of servant leadership was well consistent with the empirical data. The weight of each factor was positive with the statistical significance at the level of .01 and all factors were measurable.

2. The MIEPS training program for the servant leadership development of students in Early Childhood Education Program consisted of six principles : emotional quotient development, learning from the models, concept adjustment, interaction, doing and evaluation. The training program comprised five stages: 1) mind adjustment,2) inspiration,3) exchange of ideas,4) practice and 5) synthesis.

3. For the comparison of the means of servant leadership of students in the experimental group both in general and in individual areas, it was found that the means after the experiment were higher than those before the experiment with the statistical significance at the level of .01,and were also higher than those of the control group with the statistical significance at the level of .01.

ปริญญาานิพนธ์
เรื่อง
การศึกษาองค์ประกอบและการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย
ของ
จุฬินทิพา นพคุณ

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดล อินทร์จันทร์)
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.2558

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ที่ปรึกษาหลัก ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์) (ศาสตราจารย์ ดร.อารี สัณห์ฉวี)

.....ที่ปรึกษาร่วม กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริโรจน์ ผลพันธ์) (รองศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์)

.....ที่ปรึกษาร่วม กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์) (รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริโรจน์ ผลพันธ์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดีด้วยความกรุณาอย่างสูงจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญนนตพงษ์ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ที่ได้ให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำในการทำปริญญานิพนธ์ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ศิโรจน์ ผลพันธิน ที่ได้ให้คำแนะนำ และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์ ที่ได้ให้คำปรึกษาทางด้านการออกแบบการวิจัยและสถิติที่ใช้ในการทำวิจัยด้วยความเอาใจใส่อย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.อารี สันหนวี ประธานคณะกรรมการสอบปากเปล่า ปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญนนตพงษ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ศิโรจน์ ผลพันธิน รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์ และอาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา เป็นอย่างสูงที่กรุณาเป็นกรรมการสอบปากเปล่า ตรวจแก้ไข ให้ข้อเสนอแนะและคำแนะนำอันมีค่า แก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญที่ให้สัมภาษณ์เรื่องภาวะผู้นำไปบริการแก่ผู้วิจัย ได้แก่ ศาสตราจารย์ ดร.อารี สันหนวี รองศาสตราจารย์ ดร.จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ ดร.ดาราวัฒน์ อรุณพยัคฆ์ ดร.ธวัชรัตน์ นิธิกุลธีระภัทร์ และรองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร จัตรศุกกุล ขอขอบพระคุณคณะครู ปฐมวัย ที่ให้ความร่วมมือในการสนทนากลุ่มย่อยถึงพฤติกรรมภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขา การศึกษาปฐมวัย ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดภาวะ ผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร จัตรศุกกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดล กองศิลป์ อาจารย์ ดร.มิ่ง เทพครเมือง อาจารย์ ดร.ปิยลักษณ์ พฤกษ์วัน อาจารย์ ดร.ศศิธร อัมรินทร์แสงเพ็ญ และขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญในการ ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขา การศึกษาปฐมวัย ได้แก่ อาจารย์เยาวมาลย์ วิเศษ ผู้ช่วยศาสตราจารย์จรงค์ อังกรภินันท์ ดร. ดาราวัฒน์ อรุณพยัคฆ์ อาจารย์ณิชา เบญจพรวัฒนา และอาจารย์นันทพร จิรขจรชัย

ขอขอบคุณนักศึกษา หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 5 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครปฐม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ ราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพ พรรณี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ที่ได้ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลการวิจัยในระยะที่ 1 ขอขอบคุณนักศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ชั้นปีที่ 3 ที่ได้ให้

ความร่วมมือในการนำร่องการพัฒนาภาวะผู้นำไปบริการสำหรับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS ขอขอบคุณนักศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ชั้นปีที่ 4 ที่ได้ให้ความร่วมมือในการทดลองงานวิจัยในระยะที่ 3 เป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณคณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่งที่ให้ผู้วิจัยไปเข้าไปเก็บข้อมูลในระยะที่ 1 เป็นไปได้อย่างราบรื่น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และประสบการณ์อันมีค่ายิ่งทางการศึกษาปฐมวัยแก่ผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จการศึกษาในวันนี้

ขอขอบคุณกำลังใจที่ยิ่งใหญ่ที่ได้รับจากครอบครัวที่ได้ให้ความเข้าใจ คอยให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ และช่วยเหลือมาโดยตลอดระยะเวลาของการศึกษา อันเป็นพลังสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในวันนี้ ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ศิริโรจน์ ผลพันธิน รองอธิการบดีฝ่ายนโยบายและแผน และอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ผู้ที่ได้มอบโอกาสทางการศึกษาสูงสุดกับผู้วิจัย เพื่อให้ผู้วิจัยนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับทั้งหมดจากการศึกษามาใช้ในการพัฒนางานทางการศึกษาปฐมวัย ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ขอกราบขอบพระคุณคณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ดร.สิทธิพร เอี่ยมเสน และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพรพรณ ธีรพงศ์ ประธานหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ที่ได้ให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลและให้กำลังใจผู้วิจัยเสมอมา

ขอขอบคุณทุกท่านที่มีได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนและเป็นที่กำลังใจจนทำให้ปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

คุณค่าและคุณประโยชน์ที่เกิดจากปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยขอน้อมระลึกถึงพระคุณและเป็นเครื่องสักการะบูชาแด่คุณพ่อ นาวาอากาศเอก (พิเศษ) ชนะพงศ์พันธุ์ ชนะพลไกร คุณแม่นางอรรณพ ชนะพลไกร และคุณยาย นางฉวี สุขทรัพย์ ผู้ให้ชีวิต ผู้อบรมเลี้ยงดูและให้โอกาสทางการศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ปริญญาตรี ประกาศนียบัตรบัณฑิต ปริญญาโท บัณฑิต และปริญญาดุษฎีบัณฑิตซึ่งเป็นปริญญาสูงสุดแก่ผู้วิจัย

จุฬินทิพา นพคุณ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
คำถามการวิจัย.....	8
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	8
ความสำคัญของการวิจัย.....	9
ขอบเขตการวิจัย.....	9
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	9
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย.....	11
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	13
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	15
สมมติฐานการวิจัย.....	23
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาปฐมวัย.....	24
ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำใ้บริการ.....	26
ความหมายของภาวะผู้นำใ้บริการ.....	26
ความสำคัญของภาวะผู้นำใ้บริการ.....	28
แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำใ้บริการ.....	30
ปัจจัยที่ส่งเสริมการเกิดภาวะผู้นำใ้บริการ.....	36
คุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการ.....	38
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำใ้บริการ.....	67
บทบาทหน้าที่และคุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษา ปฐมวัย.....	74
บทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย.....	74
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูปฐมวัย	79
ความหมายของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่มีภาวะผู้นำใ้บริการ.....	83
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูปฐมวัย.....	96

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมแบบ MIEPS.....	100
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมแบบ MIEPS.....	100
ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์.....	100
ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญาเชิงสังคมของแบนดูรา.....	103
ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ก.....	108
แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมแบบ MIEPS...	110
แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส.....	110
แนวคิดความฉลาดทางอารมณ์.....	124
แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม.....	143
แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ.....	144
การจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษา ปฐมวัย.....	153
แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรมของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย.....	153
เทคนิคในการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขา การศึกษาปฐมวัย.....	156
กรอบแนวคิดรูปแบบการฝึกอบรมแบบ MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการ ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย.....	183
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	189
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	192
การพัฒนาเครื่องมือและวิธีการดำเนินการวิจัย.....	194
ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษา สาขาการศึกษาปฐมวัย.....	194
ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการ ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย.....	201

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 (ต่อ)	
ระยะที่ 3 การพัฒนาภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วย รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS.....	212
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	214
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	216
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	219
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	220
ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษา สาขาการศึกษาปฐมวัย.....	220
ระยะที่ 2 ผลการพัฒนา รูปแบบฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำให้บริการ ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย.....	237
ระยะที่ 3 ผลการพัฒนาภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ด้วยรูปแบบฝึกอบรม MIEPS.....	242
5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	258
ความมุ่งหมายของงานวิจัย.....	258
สมมติฐานของการวิจัย.....	258
วิธีดำเนินการวิจัย.....	259
สรุปผลการวิจัย.....	261
การอภิปรายผลการวิจัย.....	270
ข้อเสนอแนะ.....	288
บรรณานุกรม.....	289

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก.....	309
ภาคผนวก ก.....	310
ภาคผนวก ข.....	314
ภาคผนวก ค.....	316
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	323

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงแบบแผนการทดลอง Pretest – Posttest Control Group Design.....	212
2 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของคะแนนการวัดภาวะผู้นำใฝ่บริการของ นักศึกษาศาขการศึกษาศรีวิชัยรายตัวชี้วัดและรายองค์ประกอบ.....	220
3 คำนำน้าหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) เชิงยืนยันอันดับ 1 โดยใช้โปรแกรม LISREL (N = 572).....	224
4 ค่าดัชนีตรวจสอบโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของแบบประเมิน ภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาศาขการศึกษาศรีวิชัย.....	231
5 คำนำน้าหนักองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับ 2 โดยใช้โปรแกรม LISREL (N = 572).....	233
6 ค่าดัชนีตรวจสอบโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 2 ของแบบประเมินภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาศาขการศึกษาศรีวิชัย.....	234
7 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการประเมินรูปแบบการฝึกอบรม และแผนการฝึกอบรมในเอกสารประกอบการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการ ของนักศึกษาศาขการศึกษาศรีวิชัย โดยผู้เชี่ยวชาญ.....	239
8 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการวัดภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาศาขการศึกษาศรีวิชัย ก่อนทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม.....	243
9 การเปรียบเทียบคะแนนภาวะผู้นำใฝ่บริการก่อน - หลังของทั้งกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำชนิดสองทาง.....	244
10 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการ โดยรวมของนักศึกษาศาขการศึกษาศรีวิชัยจากการวัดก่อน - หลังของกลุ่ม ทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยวิธีการ BONFERONI.....	245
11 การเปรียบเทียบองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการโดยรวมของนักศึกษาศาข การศึกษาศรีวิชัยจากการวัดก่อน - หลังทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดย ใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำชนิดสามทาง.....	247

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
12 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการโดยรวม ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยจากการวัดก่อน - หลังของกลุ่มทดลองและกลุ่ม ควบคุมด้วยวิธีการ BONFERONI.....	249
13 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการ ด้านที่ 1 ด้านการพัฒนาผู้อื่น ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยจากการวัด ก่อน - หลังของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยวิธีการ BONFERONI.....	250
14 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการ ด้านที่ 2 ด้านการเสริมพลังอำนาจ ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยจากการวัด ก่อน - หลังของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยวิธีการ BONFERONI.....	251
15 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการ ด้านที่ 3 ด้าน ความอ่อนน้อม ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยจากการวัด ก่อน - หลังของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยวิธีการ BONFERONI.....	252
16 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการ ด้านที่ 4 ด้านการไม่เห็นแก่ตัว ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยจากการวัด ก่อน - หลังของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยวิธีการ BONFERONI.....	253
17 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการ ด้านที่ 5 ด้านการบริการ ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยจากการวัด ก่อน - หลังของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยวิธีการ BONFERONI.....	254
18 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการ ด้านที่ 6 ด้านการตระหนักรู้ ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยจากการวัด ก่อน - หลังของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยวิธีการ BONFERONI.....	255
19 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการ ด้านที่ 7 ด้านการสร้างชุมชน ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยจากการวัด ก่อน - หลังของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยวิธีการ BONFERONI.....	256

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
20 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการวัดภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษา ปฐมวัยหลังทดลอง ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม.....	257
21 แผนการฝึกอบรมตามรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำไปบริการ ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย.....	317

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขา การศึกษาปฐมวัย.....	17
2 กรอบแนวคิดการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ ใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย.....	21
3 กรอบแนวคิดการพัฒนภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย.....	22
4 วงกลมการแสดงการแผ่ขยายของภาวะผู้นำใ้บริการ.....	37
5 คุณลักษณะที่เป็นกรอบแนวคิดภาวะผู้นำใ้บริการ 7 คุณลักษณะ.....	56
6 การแสดงการกำหนดซึ่งกันและกันของปัจจัยทางพฤติกรรม (B) ปัจจัยทาง สภาพแวดล้อม (E) และปัจจัยบุคคล (P) ที่มีผลต่อการเรียนรู้และการกระทำ.....	104
7 ขั้นตอนการเรียนรู้โดยการเลียนแบบ.....	105
8 การเรียนรู้ขั้นการรับมาซึ่งการเรียนรู้.....	105
9 แสดงกระบวนการของการเรียนรู้จากการสังเกต.....	107
10 แผนภาพจิตใต้สำนึก.....	112
11 แผนภาพการทำงานของจิตใต้สำนึกและจิตสำนึก.....	113
12 แผนภาพความเชื่อมโยงคำพูด จิตใจ สมอง ต่อมไร้ท่อ และอวัยวะต่างๆ.....	113
13 แผนภาพคลื่นเบต้า.....	114
14 แผนภาพคลื่นอัลฟา.....	115
15 แผนภาพความรักและความเมตตาที่ยิ่งใหญ่.....	118
16 ความเชื่อมโยงของทฤษฎี แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับหลักการของรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย.....	187
17 รูปแบบการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษา ปฐมวัย	188
18 แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัยระยะที่ 1.....	190
19 แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัยระยะที่ 2.....	191
20 แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัยระยะที่ 3.....	192

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
21 โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับ 1 (First Order) ขององค์ประกอบ ภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย.....	230
22 โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับ 2 (Second Order) ของ องค์ประกอบภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย.....	236
23 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำให้บริการโดยรวม ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยก่อนการวัดก่อน - หลัง ของกลุ่มทดลองและ กลุ่มควบคุม.....	246
24 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำให้บริการโดยรวม ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยก่อนการวัดก่อน - หลัง ของกลุ่มทดลองและ กลุ่มควบคุม.....	249
25 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำให้บริการด้านที่ 1 ด้านการพัฒนาผู้อื่น ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย จากการวัดก่อน - หลัง ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม.....	250
26 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำให้บริการด้านที่ 2 ด้านการเสริมพลังอำนาจ ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย จากการวัด ก่อน - หลัง ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม.....	251
27 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำให้บริการด้านที่ 3 ด้านความอบอุ่น ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย จากการวัดก่อน - หลัง ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม.....	252
28 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำให้บริการด้านที่ 4 ด้านการไม่เห็นแก่ตัว ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย จากการวัดก่อน - หลัง ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม.....	253
29 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำให้บริการด้านที่ 5 ด้านการบริการ ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย จากการวัดก่อน - หลัง ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม.....	254

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
30การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำให้บริการ ด้านที่ 6 ด้านการตระหนักรู้ ของนักศึกษาศาขการศึกษาศรีสุริยวงษ์ จากการวัด ก่อน - หลัง ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม.....	255
31 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำให้บริการ ด้านที่ 7 ด้านการสร้างชุมชน ของนักศึกษาศาขการศึกษาศรีสุริยวงษ์ จากการวัด ก่อน - หลัง ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม.....	256

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานพระราโชวาทเมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานเปิดงานวันครูโลกประจำปี 2547 เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2547 ณ หอประชุม ครูสภา โดยทรงมีพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“ความพยายามที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการปฏิรูปการศึกษา ด้านต่างๆทั่วโลก แต่การที่จะทำให้เป้าหมายทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพดังกล่าวสำเร็จไปได้ย่อมต้องอาศัย “ครู” เป็นปัจจัยสำคัญ แม้ในปัจจุบันเทคโนโลยีจะก้าวหน้า ข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดน แต่ก็ไม่สามารถทดแทนครูได้ เพราะการศึกษาไม่ใช่เพียงการรับข้อมูลข่าวสารเท่านั้น แต่สิ่งสำคัญ คือ การฝึกคิด การบ่มนิสัยให้แต่ละคนสามารถพึ่งพาตนเอง และมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ซึ่งส่วนนี้ต้องใช้คนสอนเท่านั้น ยิ่งเทคโนโลยีก้าวหน้าเพียงใดก็ยิ่งต้องการครูที่มีความสามารถมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้นครูต้องพัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันโลก จึงสามารถบ่มนิสัยคนในยุคใหม่ได้”

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

จากพระบรมราโชวาทของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีที่ได้ทรงให้ความสำคัญกับผู้ที่เป็นครูเป็นอย่างยิ่ง เพราะครูเป็นผู้ปลูกฝังความรู้ ความคิด จิตใจ และพัฒนาเยาวชนให้มีความเจริญในทุกๆด้าน ยิ่งเทคโนโลยีสมัยใหม่มีความเจริญก้าวหน้ามากเพียงใดก็ย่อมต้องการครูที่มีความสามารถมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้น “ครู” จึงมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างเยาวชนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรม อบรมจริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่พึ่งของเด็ก ช่วยเหลือเมื่อเด็กเกิดปัญหา เป็นผู้ประสานระหว่างครอบครัว ชุมชนกับโรงเรียน เป็นผู้มีความเสียสละ อุทิศเวลาทั้งร่างกาย แรงใจ สติปัญญาเพื่อช่วยเหลือเด็ก (ธีรศักดิ์ อัครบวร .2541: 15 – 16)

การศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุแรกเกิดจนถึง 8 ปี เป็นระยะที่สำคัญที่สุดของพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคม และบุคลิกภาพ และเป็นวัยที่เรียกว่า ช่วงพลังแห่งการเจริญเติบโตของงานสำหรับชีวิต (สิริมา ภิญโญนนตพงษ์.2538: 8) และมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาและเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กทุกด้าน โดยกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาปฐมวัยออกเป็น 2 ประการ ได้แก่ หลักการในการตอบสนองธรรมชาติ และความต้องการของเด็ก โดยต้องส่งเสริมธรรมชาติและความสำเร็จของเด็กทุกชั้นตอนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ด้วยการให้ความรัก ความเอาใจใส่ การกระตุ้น ความเป็นอิสระ ความแปลกใหม่ และหลักการในการจัดให้เด็กได้รับผลดีที่สุด โดยต้องเปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้ด้วยกระบวนการปฏิบัติ

จริง มีส่วนร่วมประสบการณ์กับบุคคล และทำกิจกรรมต่างๆ เปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้อย่างอิสระด้วยการเล่น มีโอกาสตัดสินใจด้วยตนเอง เด็กต้องการเวลาที่จะเป็นเด็ก ไม่ควรกดดันหรือเร่งให้เด็กปฐมวัยมีความสามารถเท่ากับเด็กประถมศึกษา (สิริมา ภิญญอนันตพงษ์.2550: 3-4)

สำหรับครูปฐมวัยเป็นครูที่แตกต่างจากครูในระดับอื่นเพราะนอกจากจะเป็นผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้แล้วครูยังต้องให้การอบรม เลี้ยงดู ดูแลเด็กด้วย (ถวัลย์ มาศจรส.2542: 24-26) ครูปฐมวัยจึงมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการให้ความช่วยเหลือ ดูแล ให้คำแนะนำเด็ก นอกจากนั้นครูปฐมวัยยังต้องเป็นแบบอย่างที่ดีกับเด็กในการช่วยเหลือเด็กทั้งการให้ความรู้และปลูกฝังคุณธรรมเพื่อที่จะสามารถเตรียมเด็กให้มีชีวิตในโลกภายนอกได้ และช่วยให้เด็กเข้าใจบทบาทและคุณงามความดีอย่างสม่ำเสมอ (Pinyoanuntapong.2013: 321 – 327) เนื่องจากบุคลิกภาพ นิสัยหรือการกระทำของบุคคลจะขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการปฏิบัติตนของเด็ก ลักษณะเฉพาะตัวของเด็กจะผสมผสานจาก 2 สิ่ง คือ พฤติกรรมสัญชาตญาณตั้งแต่แรกเกิด และพฤติกรรมการเรียนรู้ (Pinyoanuntapong.2013: 45 - 67) ดังนั้นครูปฐมวัยจึงต้องเป็นผู้มีคุณลักษณะที่ดี เป็นผู้ที่มีนิสัยรักเด็ก ยิ้มแย้มแจ่มใส ชยัน อดทน ใจเย็น รู้จักรับฟัง พิจารณาตัดสินใจปัญหาอย่างรอบคอบ ตัดสินใจดี คล่องแคล่วว่องไว กระฉับกระเฉงทรวอดทรงและท่าทางดี วาจาสุภาพ กิริยามารยาทดี รู้จักกาลเทศะ รู้จักมารยาทต่างๆ ที่ใช้ในสังคม เข้าใจธรรมชาติและความต้องการของเด็ก มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ มีเมตตา เสียสละ รู้จักให้อภัย รู้จักประหยัดช่วยเหลือเด็ก ยอมรับและเห็นคุณค่าในตัวเด็ก ให้ความรัก ให้ความปลอดภัย ให้เด็กมีอิสระ ให้เด็กลงมือกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง เข้าใจพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็ก ให้โอกาสเด็กได้ทำกิจกรรมต่างๆ เตรียมวัสดุอุปกรณ์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เตรียมขยายประสบการณ์ให้เด็ก เตรียมความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมที่ดีให้เด็ก (ละออง ชูติกร.2536: 2 ; สิริมา ภิญญอนันตพงษ์.2538: 22 – 23) ดังนั้นครูปฐมวัยจึงควรเป็นผู้ที่มี “ภาวะผู้นำไปบริการ” ในการดูแลช่วยเหลือ เด็กและผู้ปกครองรวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านต่างๆ ซึ่งแสดงออกถึงความต้องการช่วยเหลือ ดูแล เอาใจใส่ มีความสุภาพอ่อนโยน เสียสละ การส่งเสริมให้กำลังใจเด็กและผู้ปกครองมากกว่าความต้องการของตนเอง (Greenleaf.1970: 10; Daft.1999: 375 – 379; Yulk.2002: 404; Dennis. 2004: Online; Dury. 2004: 6) โดยแนวคิดภาวะผู้นำไปบริการนำมาใช้ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1970 เริ่มมาจากโรเบิร์ต เค กรีนลีฟ (Robert K. Greenleaf) ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มทฤษฎีภาวะผู้นำไปบริการ เขาทำการศึกษาค้นคว้าเพื่อให้การบริหาร และการทำงานในองค์กรเกิดความราบรื่นและประสบผลสำเร็จ กรีนลีฟได้เขียนมโนทัศน์ของผู้นำไปบริการ โดยเขาเชื่อว่า “ผู้นำต้องเป็นผู้รับใช้ก่อน” ซึ่งเริ่มจากความรู้สึกที่เป็นไปตามธรรมชาติที่บุคคลต้องการที่จะรับใช้ผู้อื่น (Greenleaf.1977: 13) ทางด้านศูนย์ภาวะผู้นำไปบริการกรีนลีฟ (The Greenleaf Centre for Servant-leadership, 2004) ระบุว่าภาวะผู้นำไปบริการมีค่านิยมที่สำคัญ 5 ประการ อันได้แก่ การรับใช้ การนำ การให้คุณค่ากับอิสรภาพและศักดิ์ศรีของบุคคล

การเชื่อในพรสวรรค์ ความสามารถพิเศษ และการสร้างความเจริญงอกงามให้แก่ตนเองและผู้อื่น ซึ่งจากคำนิยามทั้ง 5 ประการอาจกล่าวได้ว่าภาวะผู้นำใฝ่บริการอาจจำแนกอยู่ในกลุ่มแนวคิดภาวะผู้นำทางจริยธรรม (Ethical Leadership) โดยการรับใช้ผู้ตามเป็นความรับผิดชอบตามธรรมชาติของผู้นำ และเป็นสิ่งจำเป็นของภาวะผู้นำทางจริยธรรม

ในวัยเด็กนั้นเด็กปฐมวัยยังช่วยเหลือตนเองได้ไม่ดีนัก การที่ครูเข้าไปช่วยเหลือ ดูแลเด็ก เป็นการแสดงออกถึงการมีภาวะผู้นำใฝ่บริการนั้นย่อมจะทำให้เด็กเกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดีและจะส่งผลต่อบุคลิกภาพของเด็กในอนาคต ตามแนวคิดของนักจิตวิทยาไวทกอสกีที่ได้กล่าวไว้ในเรื่องปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) กล่าวว่า เด็กเกิดมาพร้อมกับพื้นฐานทางความคิดความเข้าใจกับสิ่งต่างๆ ในระดับต่ำ คือ มีความใส่ใจ การรู้สึก การรับรู้ ความจำ ที่ไม่ซับซ้อนเนื่องจากขีดจำกัดทางชีวภาพ การมีจินตนาการหรือจารึกประสบการณ์บางสิ่งบางอย่างให้อยู่ภายในความทรงจำ อาจยากเกินกว่าความสามารถของเด็กที่จะสามารถทำได้ แต่การที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับพ่อแม่ ครู และคนอื่นๆ ที่ให้ความเอาใจใส่ ดูแล ช่วยเหลือแก่เด็ก จะช่วยทำให้เด็กได้สร้างความสัมพันธ์กับคนรอบข้างและสามารถเรียนรู้ได้อย่างไม่มีขีดจำกัด ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมที่จะเอื้อให้เด็กเกิดปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุน ความช่วยเหลือในพื้นที่รอยต่อพัฒนาการ นอกจากจะเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เชี่ยวชาญกับผู้เริ่มฝึกหัดแล้ว ผู้เชี่ยวชาญที่มีความสามารถมากกว่ายังได้ช่วยเหลือผู้เริ่มฝึกหัดด้วย (พรวณีย์ ช.เจนจิต.2538: 72) ดังนั้นครูปฐมวัยจึงควรช่วยเหลือ ดูแลเด็ก เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการด้านต่างๆ อย่างเต็มตามศักยภาพ นอกจากนี้นักจิตวิทยาพรอยด์ได้ให้ความสำคัญของเด็กวัย 5 ปี แรกของชีวิต ซึ่งเป็นวัยที่สำคัญที่สุดของชีวิต เขาเชื่อว่าวัยนี้เป็นรากฐานของการพัฒนาบุคลิกภาพ และบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเด็กที่สุดจะเป็นผู้มีอิทธิพลอย่างสูงต่อบุคลิกภาพของเด็ก (สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์.2550: 61) สอดคล้องกับนักจิตวิทยาแบนดูรา ที่กล่าวถึงอิทธิพลของตัวแบบว่า การเรียนรู้ของบุคคลเกิดขึ้นจากการเรียนรู้จากตัวแบบ การเห็นพฤติกรรมของตัวแบบทำให้ผู้สังเกตสามารถแสดงพฤติกรรมใหม่ๆ ที่ไม่เคยแสดงมาก่อน พฤติกรรมของตัวแบบอาจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้สังเกตที่มีอยู่ก่อนให้เพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ขึ้นอยู่กับผลของพฤติกรรมที่ตัวแบบได้รับ และการเห็นพฤติกรรมของตัวแบบช่วยให้ผู้สังเกตสามารถแสดงพฤติกรรมที่ตนมีแนวโน้มที่จะแสดงออกให้แสดงออกได้ง่ายขึ้น(Bandura.1969: 120) ดังนั้นครูปฐมวัยจึงควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กในทุกด้าน และนักจิตวิทยาอีริคสันที่ได้กล่าวถึงทฤษฎี Psychosocial Development โดยเน้นถึงสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนา บุคลิกภาพของคนซึ่งในแต่ละขั้นของพัฒนานั้นจะมีวิกฤติการณ์ทางสังคมเกิดขึ้น การที่ไม่สามารถเอาชนะ หรือผ่านวิกฤติการณ์ทางสังคมในขั้นหนึ่งๆ จะเป็นปัญหาในการเอาชนะวิกฤติการณ์ทางสังคมในขั้นต่อมาทำให้เกิดความบกพร่องทางสังคม และเป็นปัญหาทางจิตใจตามมาภายหลัง

ทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพตามแนวคิดของอีริกสันได้แบ่งพัฒนาการด้านจิตสังคมของบุคคลเป็น 8 ขั้น สำหรับเด็กปฐมวัยจะอยู่ใน ขั้นที่ 1 แรกเกิด - 1 ปี ขั้นความเชื่อใจหรือขาดความเชื่อใจ (Trust versus mistrust) ทารกจะพัฒนาความรู้สึกว่าตนเป็นที่ยอมรับและสามารถให้ความเชื่อใจเป็นมิตรแก่คนอื่น วิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ไม่ว่าจะเป็นการอุ้ม การให้อาหาร หรือวิธีการเลี้ยงดูต่างๆ จะส่งผลไปสู่บุคลิกภาพของความเป็นมิตร เปิดเผยและเชื่อถือ ไว้เนื้อเชื่อใจต่อสภาพแวดล้อมและบุคคลต่างๆ ถ้าเด็กไม่ได้รับความรักและความอบอุ่นอย่างพอเพียง เด็กก็จะพัฒนาบุคลิกภาพของความตระหนักรู้ ปกปิด ไม่ไว้วางใจและมักมองโลกในแง่ร้าย ขั้นที่ 2 อายุ 2-3 ปี ขั้นการควบคุมด้วยตนเองหรือสงสัย (Autonomy versus doubt or shame) ขั้นนี้เด็กเริ่มเรียนรู้ที่จะช่วยตนเอง สามารถควบคุมตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้ เด็กจะสามารถทำงานง่ายๆเหมาะสมกับวัยของเด็กให้สำเร็จด้วยตนเองซึ่งถ้าพ่อแม่บังคับหรือห้ามไม่ให้เด็กกระทำการใดด้วยตนเองหรือเข้มงวดเกินไป จึงทำให้เด็กเกิดความสงสัยในความสามารถของตนเอง เกิดความละอายในสิ่งที่ตนกระทำซึ่งจะทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณไม่สามารถทำอะไรได้อย่างถูกต้อง และได้ผลเกิดความเย่อถ่อม ขอบขึงผู้อื่น และขั้นที่ 3 การริเริ่มหรือรู้สึก (Initiative versus Guilt) อายุ 3-6 ปี ขั้นมีการริเริ่มหรือรู้สึก เด็กจะมีความกระตือรือร้นที่จะเรียกสิ่งต่างๆรอบตัวเอง เด็กมีการเลียนแบบผู้อื่นอยู่ใกล้ชิดหรือสิ่งแวดล้อมที่ตนรับรู้ เด็กเริ่มเรียนรู้และยอมรับค่านิยมของครอบครัวที่ถ่ายทอดสู่เด็ก ถ้าเด็กไม่มีอิสระในการค้นหา ก็จะส่งผลไปสู่ความคับข้องใจที่ไม่สามารถเรียนรู้ในสิ่งที่ตนอยากรู้ ซึ่งจะส่งผลต่อจิตใจของเด็กและความรู้สึกผิด (สิริมา ภิญโญนนตพงษ์ 2553: 53 -54) ครูปฐมวัยควรให้ความรักความอบอุ่นกับเด็ก ส่งเสริมสนับสนุนเด็กในทุกด้านเนื่องจากพฤติกรรมของครูจะส่งผลต่อบุคลิกภาพของเด็กในอนาคต ดังนั้นครูปฐมวัยควรต้องมีพฤติกรรมภาวะผู้นำใฝ่บริการที่แสดงออกถึงการให้ความช่วยเหลือ ดูแล เอาใจใส่ สุภาพอ่อนโยน เสียสละ ส่งเสริมให้กำลังใจเด็ก มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเด็กและผู้ปกครอง

จากแนวคิดของนักจิตวิทยาเบื้องต้นชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการที่ครูปฐมวัยควรมี “ภาวะผู้นำใฝ่บริการ” ซึ่งจะส่งผลต่อพัฒนาการ และบุคลิกภาพของเด็กในอนาคต และจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของครูปฐมวัยที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการนั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังเช่น จากงานวิจัยของน้ำผึ้ง ทวีพรปฐมกุล (2551: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูอนุบาลตามการรับรู้ของผู้บริหารและผู้ปกครองในกรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านการสอน ครูควรมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม ควรจัดทำสื่อ และอุปกรณ์ได้เอง ควรมีการเก็บรวบรวมผลงานเด็กเพื่อดูความก้าวหน้าของพัฒนาการและควรมีการสรุปผลการประเมินพัฒนาการเป็นรายบุคคลตามข้อกำหนดของโรงเรียน ด้านบุคลิกภาพ พบว่า ครูควรตรงต่อเวลา แต่งกายตามระเบียบของโรงเรียน ครูควรมีอารมณ์ขัน สนุกสนาน ยิ้มแย้มแจ่มใส พุดจาสุภาพ

ใช้ภาษาไทยถูกต้อง ด้านคุณธรรม จริยธรรม พบว่าครูควรยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ ครูควรมีความเมตตากรุณากับเด็กทุกคนและด้านมนุษยสัมพันธ์ พบว่า ครูควรให้ ความรักและความอบอุ่นกับเด็ก ร่วมกันปรึกษาและหาแนวทางแก้ปัญหาต่างๆ ของเด็กในโรงเรียนกับ เพื่อนครู ร่วมมือกับผู้ปกครองในการพัฒนาเด็กอย่างใกล้ชิด และสามารถปรับตัวให้เข้ากับบุคลากร อื่นๆในโรงเรียน และได้มีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลจากการวิจัยมาเป็นส่วนหนึ่งในการ คัดเลือกครูอนุบาลเข้ามาทำงาน และจัดให้มีการพัฒนาครูอนุบาลให้มีคุณลักษณะที่ดีในทุกๆ ด้าน และกนกกร บุษะกนิษฐ์ ณัฐนันท์ วงศ์ประจันต์ และกฤษฎี ภูพัฒน์ (2552:บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะครูปฐมวัยที่พึงประสงค์ในโรงเรียนเอกชน ด้านบุคลิกภาพ ด้านการสอน ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านการพัฒนาตนเอง พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ อันดับแรก คือ ด้านบุคลิกภาพ รองลงมา คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการ สอนและด้านการพัฒนาตนเอง

จากข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าสังคมต้องการครูปฐมวัยที่มีภาวะผู้นำไปบริการ กล่าวคือ เป็นผู้ มีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเด็ก เป็นแบบอย่างที่ดี ให้อิสระเด็ก สุขภาพอ่อนโยนทั้งกาย วาจา ใจ ยิ้มแย้ม เสียสละ ให้ความช่วยเหลือดูแล มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีทั้งกับเด็กและผู้ปกครอง ในปัจจุบันจะเห็น ได้ว่าสังคมเริ่มเปลี่ยนไปด้วยภารกิจที่มากมายของครูทำให้ครูเกิดความเครียด เช่น การมีเวลา ไม่เพียงพอ การได้รับมอบหมายงานต่างๆ มากเกินไป มีหน้าที่อื่นนอกเหนือจากงานสอน ความกดดัน ทางเศรษฐกิจ ฯลฯ (ยนต์ คุ้มจิต: 13-14) ดังจะเห็นจากข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์มากมายเกี่ยวกับการที่ ครูทำร้ายเด็ก ทบตี ลงโทษเด็กอย่างรุนแรง และจากรายงานการวิจัยเรื่องมาตรฐานวิชาชีพครู การศึกษาปฐมวัย โดย สวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต กันยายน 2554 ยังพบว่า สภาพ ปัญหาเกี่ยวกับมาตรฐานวิชาชีพครูการศึกษาปฐมวัยในปัจจุบัน คือ ครูขาดความอดทน ขาดความ กระตือรือร้น ขาดความรัก ขาดความทุ่มเท ขาดการอุทิศตน และขาดความศรัทธาในวิชาชีพครู ครูประพฤติตนไม่เหมาะสม ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กและชุมชน ครูขาดมนุษยสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ปกครองและชุมชน (หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย หลักสูตร ห้าปี พุทธศักราช 2554 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต: 198 – 199) สอดคล้องกับสนทนากลุ่มจาก ผู้บริหารโรงเรียนภาครัฐ และเอกชนที่มีต่อนักศึกษาศาการศึกษาศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 5 มหาวิทยาลัย ราชภัฏสวนดุสิตที่ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู พบว่า ยังมีปัญหาอยู่หลายประการ อาทิ นักศึกษา ขาดการเสียสละเพื่อส่วนรวม ขาดความเหมาะสมเรื่องกาลเทศะ สื่อสารกับผู้ปกครองไม่เป็น ฯลฯ (ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลภาครัฐและเอกชน.2558: สนทนากลุ่ม) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการที่ครูปฐมวัยควร ได้รับการพัฒนาให้เกิดภาวะผู้นำไปบริการขึ้นในตนเอง

จากแนวคิดทฤษฎีและหลักฐานต่างๆดังกล่าวมีความสอดคล้องกันในการชี้ให้เห็นถึงการที่ครู
 ปฐมวัยควรได้รับการพัฒนาให้เกิดภาวะผู้นำใฝ่บริการขึ้นในตนเอง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา
 แนวคิด “ผู้นำใฝ่บริการ” (Servant Leadership) โดยนำมาบูรณาการกับมิติทางการศึกษาปฐมวัยเพื่อ
 ทำการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการในมิติทางการศึกษาปฐมวัยว่ามีองค์ประกอบ
 มีอะไรบ้างและสร้างรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการให้กับนักศึกษาสาขาการศึกษา
 ปฐมวัย ประกอบกับที่ผ่านมามีแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการนั้นมุ่งเน้นไปในการบริหารในองค์กรเป็นส่วน
 ใหญ่ สำหรับในประเทศไทยมีงานวิจัยที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการอยู่จำนวน
 น้อยมากและยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการในมิติการศึกษาปฐมวัย และ
 นำมาสร้างเป็นรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการมาก่อน ดังนั้นงานวิจัยของผู้วิจัย
 เล่มนี้จะเป็นแนวทางการฝึกอบรมเพื่อปลูกฝังให้นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยมีภาวะผู้นำใฝ่บริการ
 โดยการปลูกฝังให้นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยมีภาวะผู้นำใฝ่บริการสามารถปลูกฝังได้ตั้งแต่ขณะ
 กำลังศึกษาด้วยวิธีการฝึกอบรม เนื่องจากการฝึกอบรมเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงาน
 เพื่อปรับปรุงและเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Understanding) ทักษะและความ
 ชำนาญการ (Skill) และทัศนคติ (Attitude) เพื่อยกมาตรฐานการปฏิบัติให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้นและทำให้
 บุคคลมีความก้าวหน้าในงาน (สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน. 2553: ออนไลน์) ดังที่ เรสเคนส์
 (Reskens. 1960: 110-114) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นผู้นำกิจกรรมนักศึกษาในขณะที่
 ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยว่ามีผลต่อการดำเนินชีวิตเมื่อออกจากมหาวิทยาลัยไปแล้วอย่างไรบ้าง
 กลุ่มตัวอย่างคือผู้ที่จบจากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งรัฐไอโอวา ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบ
 แบบสอบถามจำนวนมากให้ข้อสนับสนุนอย่างมั่นใจว่า คุณค่าของประสบการณ์ที่ได้จากกิจกรรม
 นักศึกษาในมหาวิทยาลัยมีประโยชน์อย่างมากในการดำเนินชีวิต เนื้อหากระบวนวิชา ทั้งแบบมีหน่วยกิต
 และแบบไม่มีหน่วยกิตที่จะช่วยให้นักศึกษาได้มีโอกาสพัฒนาทักษะในการเป็นผู้นำ ดังนั้นการฝึกอบรม
 นักศึกษาให้มีลักษณะผู้นำ และการส่งเสริมนักศึกษาให้ทำกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะภาวะผู้นำ
 จะทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติจากสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง
 (สำเนา ขจรศิลป์. 2538: 145) และการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการอาจดำเนินการโดยการจัด
 หลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้นำใฝ่บริการไปพร้อมกับการดำเนินการจัด
 กิจกรรมตามปกติดังที่ เอกชัย เอื้อเพื่อ (2537: บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อ
 เสริมสร้างคุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำและด้านการทำงานเป็นกลุ่มสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัย
 รามคำแหง หลังจากการทดลองใช้หลักสูตรและการประเมินผล พบว่าผลสัมฤทธิ์และเจตคติของการ
 ทดสอบก่อนและหลังการใช้หลักสูตรฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ
 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีทักษะด้านความเป็นผู้นำอยู่ในระดับมาก ซึ่งจากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นและ

การศึกษาเอกสารต่างๆทำให้ผู้วิจัยเชื่อว่า การปลูกฝังและพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการให้กับนักศึกษา สาขาการศึกษาปฐมวัย สามารถทำได้ด้วยการฝึกอบรม และสามารถส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้เนื่องจาก ภาวะผู้นำใฝ่บริการเป็นสิ่งที่เกิดจากใจ เกิดจากภายในสู่ภายนอก (Inside – Out) เป็นการเริ่มต้น ความรู้สึกที่แท้จริงที่ต้องการรับใช้ผู้อื่นก่อนจากนั้นจิตสำนึก (Conscious) จะบันทึกลงใจให้คนนั้นเกิด ความต้องการรับใช้ก่อน คือ แน่ใจว่าความต้องการของผู้อื่นได้รับการตอบสนองแล้ว (Lawrence. 2002: 3)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญา เชิงสังคม ทฤษฎีพัฒนาทางจริยธรรม แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส แนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ แนวคิด การพัฒนาทางด้านจิตพิสัย แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ นำมาสร้างเป็นรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำใฝ่บริการซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นปรับระดับจิต (Mind Adjustment : M) เป็นขั้นตอนที่วิทยากรจัดกิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อให้นักศึกษาปรับระดับจิตใจของตนเองให้มี ทักษะทางอารมณ์ที่ดีซึ่งจะเป็นปัจจัยพื้นฐานให้นักศึกษาเกิดสมรรถนะทางสังคมเรื่องการสร้างและ รักษาสัมพันธภาพกับเด็กปฐมวัยและผู้ปกครอง อันประกอบด้วยการตระหนักรู้ความรู้สึก ความ ต้องการและความห่วงใยเด็กปฐมวัยและผู้ปกครอง มีจิตใจมุ่งบริการและตอบสนองความต้องการของ เด็กปฐมวัยและผู้ปกครอง โดยผ่านการฟังเพลงที่มีทำนองช้าๆเพื่อปรับคลื่นสมองให้ต่ำและการทำ สมาธิร่วมกับการใส่ภาพพจน์เชิงบวกของตนเองจากวิทยากร 2) ขั้นสร้างแรงจูงใจภายใน (Inspiration : I) เป็นขั้นตอนที่วิทยากรจัดประสบการณ์ให้นักศึกษา เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้จากภายในผ่านตัวแบบที่ มีภาวะผู้นำใฝ่บริการ โดยผ่านกิจกรรมการฟังบรรยาย ดุริยทัศน์ หรือรูปภาพ 3) ขั้นแลกเปลี่ยนความ คิดเห็น (Exchange of Ideas: E) หมายถึง ขั้นตอนที่นักศึกษาได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับจากตัวแบบ เปรียบเทียบข้อดี ข้อเสีย ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันนำไปสู่ การปรับมโนทัศน์ สรุปข้อคิดเห็นและแนวทางปฏิบัติตน 4) ขั้นฝึกปฏิบัติ (Practice: P) เป็นขั้นตอนที่ นักศึกษานำประสบการณ์ที่ได้รับจากขั้นการสร้างแรงจูงใจภายในจากตัวแบบ และขั้นแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นไปใช้ในการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันและการมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มที่สะท้อนให้เห็นถึง การมีภาวะผู้นำใฝ่บริการโดยแบ่งกลุ่มนักศึกษาออกเป็นกลุ่มย่อยๆกลุ่มละ 4-5 คน เพื่อทำกิจกรรม ร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด 5)ขั้นสังเคราะห์ (Synthesis: S) เป็นขั้นตอนที่นักศึกษากับวิทยากร ร่วมกันสรุปผลและสะท้อนการเรียนรู้ที่ได้จากการฝึกอบรม และการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อนำไปสู่การ ประเมินค่าประสบการณ์ตรงที่ได้รับจากการปฏิบัติร่วมกันและปรับมโนทัศน์ในการปฏิบัติตน โดยเปิด โอกาสให้นักศึกษาได้ทบทวนความรู้ความเข้าใจจากการนำเสนอหน้าชั้นเรียนเพื่อนำความรู้ที่ได้รับไป ประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานในสถานศึกษาต่อไปในอนาคต

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ตลอดจนจะนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการให้กับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย เพื่อให้นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยเป็นต้นแบบในเรื่องการดูแล ช่วยเหลือ และให้บริการเด็กปฐมวัยและผู้ปกครอง สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 – 2559) ในเรื่องของการมุ่งเน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และสอดคล้องกับคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตร 5 ปี) และอัตลักษณ์ทางการศึกษาปฐมวัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตที่มุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้นำที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีความเข้าใจผู้อื่น มีจิตสาธารณะ เสียสละ เป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นการสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านการดูแล ช่วยเหลือเด็กปฐมวัย และผู้ปกครองต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ภาวะผู้นำใฝ่บริการในนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยมีองค์ประกอบอะไรบ้างและมีอยู่ในระดับใด
2. รูปแบบการฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการสำหรับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยมีรูปแบบอย่างไร
3. รูปแบบการฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสามารถใช้พัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการสำหรับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยได้ดีเพียงไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาองค์ประกอบ สร้างรูปแบบและพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการให้นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย
3. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยโดยรวมและรายองค์ประกอบก่อน หลังการทดลอง ของกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมการฝึกอบรมและกลุ่มควบคุม

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์และคุณค่าดังต่อไปนี้

1. ในเชิงวิชาการ การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย และพัฒนารูปแบบฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ส่งผลให้ทราบว่า จะพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยในด้านใดบ้าง และจะพัฒนาโดยการฝึกอบรมได้อย่างไร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

2. ในเชิงปฏิบัติ การวิจัยครั้งนี้มีประโยชน์ต่อนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยซึ่งในอนาคตจะปฏิบัติงานทั้งในด้านการอบรมดูแลเด็กปฐมวัยและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครอง ชุดฝึกอบรมที่สร้างขึ้นจากการวิจัยนี้จะช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยเป็นผู้นำใฝ่บริการ และเป็นพื้นฐานสำคัญของการออกไปปฏิบัติงานในสถานศึกษาในอนาคต

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตของการศึกษาออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย
2. การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย
3. การพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลาง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 5 จำนวน 842 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในระยะเวลาการศึกษาและพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ประกอบด้วย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในระยะเวลาการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยเป็นนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 5 ที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลาง ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 ประกอบด้วย

1.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการหาคุณภาพของแบบประเมินภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย เป็นนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการดำเนินการทดลองและการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 5 ภาคการเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา จำนวน 25 คน และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร จำนวน 79 คน รวม 104 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในระยะเวลาการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยเป็นนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 572 คน ในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลาง ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ในการวิจัยนี้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง 572 คน โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามทีคอมเรย์ และลี (Tabachnick; & Fidell. 2001: 588; citing Comrey; & Lee.1992: First Course in Factor Analysis) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าขนาดของกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ดีมาก (Very Good) คือ 500 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในระหว่างการพัฒนาแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเฝ้าบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย เป็นนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 3 ที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ประกอบด้วย

2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานำร่องครั้งที่ 1 เป็นนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 3 ที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 16 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานำร่องครั้งที่ 2 เป็นนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 3 ที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 16 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในระหว่างพัฒนาภาวะผู้นำเฝ้าบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เป็นนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 1 ห้องเรียน และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำเฝ้าบริการโดยรวมทั้งตั้งแต่ 25 เปอร์เซนต์ไทล์ลงมา จำนวน 24 คน แล้วสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 12 คน กลุ่มทดลองจะได้รับการฝึกอบรมแบบ MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเฝ้าบริการ ส่วนกลุ่มควบคุมให้เรียนตามรายวิชาที่สาขาการศึกษาปฐมวัยกำหนด

ระยะเวลาในการวิจัย

1. ระยะเวลาในการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเฝ้าบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556

2. ระยะเวลาในการพัฒนาแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเฝ้าบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557

3. ระยะเวลาในการพัฒนาภาวะผู้นำเฝ้าบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ระยะเวลาในการทดลอง จำนวน 10 ครั้ง รวม 58 ชั่วโมง

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเฝ้าบริการ 7 โครงสร้าง ดังนี้

1.1 ตัวแปรโครงสร้าง ประกอบด้วย 7 โครงสร้าง

1.1.1 การพัฒนาผู้อื่น

- 1.1.2 การเสริมพลังอำนาจ
- 1.1.3 ความนอบน้อม
- 1.1.4 การไม่เห็นแก่ตัว
- 1.1.5 การบริการ
- 1.1.6 การตระหนักรู้
- 1.1.7 การสร้างชุมชน
- 1.2 ตัวแปรชีวิต ในแต่ละโครงสร้าง ประกอบด้วย
 - 1.2.1 ตัวชีวิตโครงสร้างด้านการพัฒนาผู้อื่น
 - 1.2.1.1 จัดกิจกรรมตามความถนัด
 - 1.2.1.2 เป็นตัวอย่างที่ดี
 - 1.2.1.3 สร้างแรงจูงใจ
 - 1.2.2 ตัวชีวิตโครงสร้างด้านการเสริมพลังอำนาจ
 - 1.2.2.1 สัมผัสโอบกอด
 - 1.2.2.2 พูดชมเชยให้กำลังใจ
 - 1.2.2.3 ให้เด็กทำสิ่งต่างๆด้วยตนเอง
 - 1.2.3 ตัวชีวิตโครงสร้างด้านความนอบน้อม
 - 1.2.3.1 ท่าทางสุภาพ นุ่มนวล
 - 1.2.3.2 พูดจาไพเราะ
 - 1.2.3.3 ปลอดภัยเมื่อเด็กเป็นทุกข์
 - 1.2.4 ตัวชีวิตโครงสร้างด้านการไม่เห็นแก่ตัว
 - 1.2.4.1 มาปฏิบัติงานในวันหยุด
 - 1.2.4.2 ปฏิบัติงานอื่นนอกเหนืองานสอน
 - 1.2.4.3 นำสิ่งใหม่มาสอน
 - 1.2.5 ตัวชีวิตโครงสร้างด้านการบริการ
 - 1.2.5.1 อดทน
 - 1.2.5.2 ช่วยเหลือ
 - 1.2.5.3 ดูแลเด็กอย่างเท่าเทียม
 - 1.2.6 ตัวชีวิตโครงสร้างด้านการตระหนักรู้
 - 1.2.6.1 เข้าใจตนเอง
 - 1.2.6.2 เข้าใจธรรมชาติของเด็ก

1.2.6.3 เอาใจใส่เด็ก

1.2.7 ตัวชี้วัดโครงสร้างด้านการสร้างชุมชน

1.2.7.1 พูดคุยกับผู้ปกครอง

1.2.7.2 รับฟังผู้ปกครอง

1.2.7.3 ให้ความรู้ผู้ปกครอง

2. ตัวแปรที่ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำเฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย มีดังนี้

2.1 ตัวแปรจัดกระทำ คือ การพัฒนาภาวะผู้นำเฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS

2.2 ตัวแปรตาม คือ ภาวะผู้นำเฝบริการ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ภาวะผู้นำเฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย หมายถึง ความรู้สึกและพฤติกรรมการแสดงออกให้เห็นถึงการมุ่งจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับวัย เป็นตัวอย่างที่ดี ให้กำลังใจ สุนัขพุ่มนวล เสียสละ เอาใจใส่ ดูแล ช่วยเหลือเด็กปฐมวัยด้วยความเต็มใจ เข้าใจตนเอง เข้าใจธรรมชาติเด็กปฐมวัยและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครอง ประกอบด้วยคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1.1 การพัฒนาผู้อื่น หมายถึง การแสดงออกถึงการให้เด็กทำกิจกรรมตามความถนัด จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับพัฒนาการ ให้คำแนะนำต่างๆเมื่อเด็กทำกิจกรรม ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้กับเด็ก

1.2 การเสริมพลังอำนาจ หมายถึง การแสดงออกถึงการรับฟังสิ่งที่เด็กพูด และตอบคำถามเด็กด้วยความใส่ใจ ให้ความรัก ความอบอุ่นด้วยการโอบกอด สัมผัส พูดคุย แสดงความเป็นมิตรและสบตากับเด็ก พูดชมเชยและให้รางวัลเมื่อเด็กทำดี ให้อิสระในการเลือกกิจกรรมด้วยตนเอง และเปิดโอกาสให้เด็กได้เป็นผู้นำ

1.3 ความอบอุ่น หมายถึง การแสดงออกกับเด็กอย่างสุภาพ ยิ้มแย้ม ไม่ถือตัวกับเด็ก พูดกับเด็กด้วยคำพูดสุภาพ อธิบายสิ่งต่างๆให้เด็กฟังอย่างใจเย็นและชัดเจนด้วยคำที่ไม่เปรียบเทียบกับเด็ก รับฟังและพูดคุยกับเด็กเมื่อเด็กเกิดปัญหาหรือเกิดความไม่สบายใจ ให้อภัยเมื่อเด็กทำผิด

1.4 การไม่เห็นแก่ตัว หมายถึง การแสดงออกถึงการทุ่มเทเวลาสอนอย่างเต็มที่โดยไม่เอาเวลาสอนไปทำสิ่งอื่น สอนอย่างเต็มความสามารถ เต็มใจสอนเด็กเพิ่มเติมนอกเหนือเวลาเรียนโดยไม่

คิดเรื่องค่าตอบแทน สละเวลาปฏิบัติงานเกินเวลาในวันหยุด หรือนอกเหนือจากหน้าที่ตามความจำเป็น และศึกษาหาความรู้ใหม่เพื่อช่วยพัฒนาเด็กอยู่เสมอ

1.5 การบริการ หมายถึง การแสดงออกถึงความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือเด็กทุกคนด้วยความเต็มใจ ควบคุมอารมณ์ได้ดี มีความยุติธรรม วางตัวเป็นกลางไม่แบ่งแยกเพศ อายุ ศาสนา ชนชาติ ภาษาชาติกำเนิด

1.6 การตระหนักรู้ หมายถึง การแสดงออกถึงการรู้ข้อดีข้อเสียของตนเอง สังเกตเด็กทุกคนในชั้นเรียนเป็นประจำ เปิดใจรับฟังความคิดเห็นต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อเด็ก เข้าใจธรรมชาติของแต่ละช่วงวัย สงสารเมื่อเห็นเด็กร้องไห้หรือทำสิ่งต่างๆด้วยตนเองไม่ได้ ปลอบโยนให้เด็กทำสิ่งต่างๆตามศักยภาพตนเอง ไม่บังคับเด็ก จัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและความต้องการของเด็กไม่ยึดติดกับอารมณ์ของตนเองในการประเมินผลเด็ก ใส่ใจในรายละเอียดเล็กๆน้อยๆในผลงานของเด็ก

1.7 การสร้างชุมชน หมายถึง การแสดงออกถึงการทักทาย ยิ้มแย้มแจ่มใส พูดคุยอย่างเป็นกันเองกับผู้ปกครอง เต็มใจรับฟังปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กหรือการเรียนของเด็ก ให้คำปรึกษาแนะนำ เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเสนอแนะสิ่งต่างๆ ให้ความรู้ผู้ปกครองผ่านข่าวสารของโรงเรียน และเชิญประชุมผู้ปกครองเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

2. การพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS หมายถึง กระบวนการการจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาได้มีพฤติกรรมภาวะผู้นำใ้บริการโดยเริ่มต้นเรียนรู้จากการปรับสภาวะของจิตใจให้มีอารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส ดังนั้นการเรียนรู้ที่จะฝึกให้มีภาวะผู้นำใ้บริการจะต้องเริ่มต้นด้วยการปรับสภาวะระดับจิต ให้มีอารมณ์ดังกล่าวผ่านการฟังเพลงที่มีทำนองช้าๆเพื่อปรับคลื่นสมองให้ต่ำและการทำงานสมาธิร่วมกับการใส่ข้อมูลด้วยภาพพจน์เชิงบวกต่อตนเองจากวิทยากร เพื่อให้นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของวิชาชีพครูปฐมวัยและบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะผู้นำใ้บริการ จากนั้นจึงจุดประกายความคิดด้วยการสร้างแรงจูงใจจากภายในผ่านตัวแบบที่มีคุณลักษณะเป็นผู้นำใ้บริการตามองค์ประกอบต่างๆ มาพูดคุยทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์จากตัวแบบ เพื่อสร้างเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน แล้วเปิดโอกาสให้เด็กได้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันถึงพฤติกรรมภาวะผู้นำใ้บริการของตัวแบบ จากนั้นจึงให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับเพื่อนโดยส่งเสริมให้มีการร่วมมือกัน จากนั้นจึงนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ทั้งหมดมาอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอีกครั้งพร้อมกับแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานจริงจากวิทยากร (ผู้วิจัย) โดยผู้วิจัยได้บูรณาการแนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆออกมาเป็นขั้นตอนการฝึกอบรม 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นปรับระดับจิต (Mind Adjustment : M) หมายถึง ขั้นตอนที่วิทยากรจัดกิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อให้นักศึกษาปรับระดับจิตใจของตนเองให้มีทักษะทางอารมณ์ที่ดี มีความรัก ความเมตตา มีภาพพจน์ที่ดีต่อตนเองอันจะนำไปสู่การมีจิตใจมุ่งบริการและตอบสนองความต้องการของเด็กปฐมวัยและผู้ปกครอง โดยผ่านการฟังเพลงที่มีทำนองช้าๆ เพื่อปรับคลื่นสมองให้ต่ำและการทำสมาธิร่วมกับการใส่ข้อมูลภาพพจน์เชิงบวกต่อตนเองจากวิทยากร เพื่อให้นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของวิชาชีพครูปฐมวัยและบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะผู้นำไปบริการ

ขั้นที่ 2 ขั้นสร้างแรงจูงใจภายใน (Inspiration : I) หมายถึง ขั้นตอนที่วิทยากรจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้จากภายในผ่านตัวแบบที่มีภาวะผู้นำไปบริการ โดยผ่านกิจกรรมการฟังบรรยาย วิดีทัศน์ หรือรูปภาพ

ขั้นที่ 3 ขั้นแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Exchange of Ideas : E) หมายถึง ขั้นตอนที่นักศึกษาได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับจากตัวแบบ เปรียบเทียบ ข้อดี ข้อเสีย ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันนำไปสู่การปรับมโนทัศน์ สรุปข้อคิดเห็นและแนวทางปฏิบัติตน

ขั้นที่ 4 ขั้นฝึกปฏิบัติ (Practice : P) หมายถึง ขั้นตอนที่นักศึกษานำประสบการณ์ที่ได้รับจากขั้นสร้างแรงจูงใจภายในจากตัวแบบและขั้นแลกเปลี่ยนความคิดเห็นไปใช้ในการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันและการมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีภาวะผู้นำไปบริการโดยแบ่งกลุ่มนักศึกษาออกเป็นกลุ่มย่อยๆ กลุ่มละ 4-5 คน เพื่อทำกิจกรรมร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด

ขั้นที่ 5 ขั้นสังเคราะห์ (Synthesis : S) หมายถึง ขั้นตอนที่นักศึกษากับวิทยากรร่วมกันสรุปผลและสะท้อนการเรียนรู้ที่ได้จากการฝึกอบรม และการนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อนำไปสู่การประเมินค่าประสบการณ์ตรงที่ได้รับจากการปฏิบัติร่วมกันและปรับมโนทัศน์ในการปฏิบัติตน โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ทบทวนความรู้ความเข้าใจจากการนำเสนอหน้าชั้น

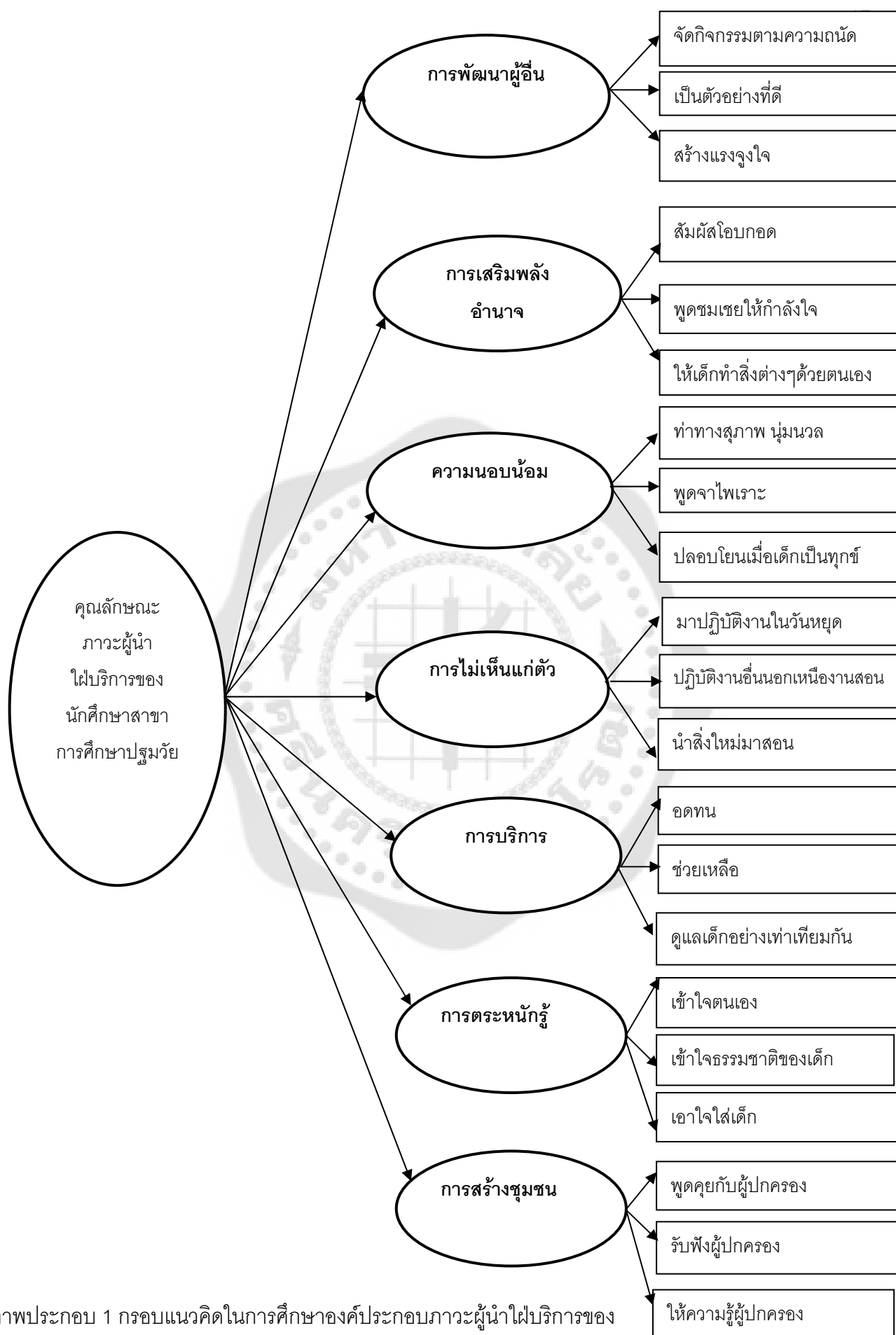
3. นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย หมายถึง นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ปีการศึกษา 2557

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาองค์ประกอบและการพัฒนาภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS ผู้วิจัยได้วางกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

ในการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ซึ่งประกอบด้วย การพัฒนาผู้อื่น การเสริมพลังอำนาจ ความอ่อนน้อม การไม่เห็นแก่ตัว การบริการ การตระหนักรู้ และการสร้างชุมชน ว่านักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยจะมีองค์ประกอบครบทั้ง 7 ด้านหรือไม่ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์นักบริหาร การศึกษา นักการศึกษาปฐมวัย นักการศึกษาระดับอุดมศึกษา ในประเด็นต่างๆ ดังนี้ (1) ภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย (2) คุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย (3) วิธีการพัฒนานักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยให้มีภาวะผู้นำใฝ่บริการ และ (4) วิธีการประเมินภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ คุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยเพื่อให้ได้ตัวแปรชี้วัด และนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบประเมินภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย โดยมีตัวแปรชี้วัดในการแสดงออกทางพฤติกรรมด้านต่างๆ ดังภาพประกอบ 1 และนำข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) ด้วยโปรแกรมลิสเรล (LISREL 8.72) เพื่อยืนยัน องค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยว่ามี 7 องค์ประกอบหรือไม่ ดังภาพประกอบ

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของ
นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

จากผลการศึกษาของคํประกอบภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยใน ระยะที่ 1 ทำให้เกิดเป้าหมายในการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาองค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการดังกล่าวผ่านรูปแบบการฝึกอบรมที่ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการศึกษาทฤษฎีหลายทฤษฎีและแนวคิดต่างๆ ได้แก่ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคม ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส แนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัย แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ และจากการค้นคว้าเอกสารดังที่กล่าวมาทำให้ผู้วิจัยเชื่อว่าการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการให้กับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยต้องอาศัยการปลูกฝังโดยอาศัยหลักการและแนวคิดของคุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประกอบกับภาวะผู้นำใ้บริการเป็นสิ่งที่ต้องเกิดจากภายใน ซึ่งต้องแสดงออกมาจากความจริงใจ นับเป็นหัวใจและแก่นแท้ของภาวะผู้นำใ้บริการ โดยมีความปรารถนาในความต้องการพื้นฐานของผู้อื่น ให้ความสนใจในผู้ร่วมงานและแสวงหาการพัฒนาสร้างแรงจูงใจผู้อื่นและทำในสิ่งที่ดีที่สุดมากกว่าภาระงานหรือความสำเร็จขององค์กรหรือผลผลิตที่ได้ (Page;& Wong.2000:13) ซึ่งในงานวิจัยนี้ หมายถึง การมีภาวะผู้นำใ้บริการที่แสดงออกกับเด็กปฐมวัยและผู้ปกครอง ดังนั้นในการพัฒนาให้เกิดพฤติกรรมดังกล่าวกับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยผู้วิจัยจึงใช้เทคนิคการฝึกอบรมที่มีรูปแบบผสมผสานกัน อาทิ การบรรยาย บทบาทสมมติ กรณีศึกษา กิจกรรมกลุ่ม เกม ฯลฯ โดยเน้นผู้เข้าอบรมเป็นศูนย์กลางผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ผ่านรูปแบบการฝึกอบรมแบบ MIEPS ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

รูปแบบการฝึกอบรมแบบ MIEPS ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เริ่มต้นจากการนำแนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ และแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ที่มีแนวคิดด้านมนุษยนิยมมุ่งส่งเสริมให้มนุษย์มีการพัฒนาการตนเองให้เป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ในทุกด้าน มีเป้าหมายที่จะฝึกตนให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ รอบตัวด้วยความรัก ความเมตตาอันบริสุทธิ์เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกสวยงาม เต็มไปด้วยความรัก ความเมตตาอันยิ่งใหญ่ให้กับเพื่อนมนุษย์ และให้ความสำคัญกับจิตใต้สำนึก ดังนั้นการจัดกิจกรรมจึงให้สอดคล้องกับหลักการ 4 ข้อ คือ 1) คลื่นสมองต่ำ เช่น การทำสมาธิ ฟังเพลงบรรเลงที่ปรับคลื่นสมองให้ต่ำ การทำให้คลื่นสมองต่ำจะส่งผลให้เกิดคลื่นอัลฟา จิตใจจะสบาย เยือกเย็น เกิดอารมณ์ด้านบวก ร่าเริงเบิกบาน 2) การประสานของเซลล์สมอง 3) ภาพพจน์ต่อตนเอง และ 4) การให้ความรัก โดยงานวิจัยนี้ผู้วิจัยเน้นในเรื่องการฟังเพลงที่ปรับคลื่นสมองให้ต่ำและการทำสมาธิร่วมกับการใส่ข้อมูลภาพพจน์เชิงบวกต่อตนเองจากวิทยากร

จากนั้นจึงนำเข้าสู่การเรียนรู้ผ่านตัวแบบด้วยทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคมของแบนดูรา ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบเพื่อให้นักศึกษาเกิดแรงจูงใจ เกิดแรงบันดาลใจในการกระทำพฤติกรรมนั้นๆ และจึงได้นำทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ที่ให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยการซึมซับประสบการณ์ การปรับโครงสร้างทางเชาวน์ปัญญาและการพัฒนาสมรรถของสติปัญญาและให้ความสำคัญกับความรู้เดิมที่เป็นพื้นฐานให้เกิดความเข้าใจในประสบการณ์ใหม่ด้วยการลงมือกระทำสิ่งต่างๆด้วยตนเอง และทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กที่ให้ความสำคัญกับระดับพัฒนาการในช่วงวัยต่างๆซึ่งนักศึกษาศาขาศึกษาปฐมวัยจะอยู่ในระดับที่ 2 จริยธรรมตามเกณฑ์สังคม คือ การประพฤติปฏิบัติตนจะเป็นไปตามความคาดหวังและการยอมรับในสังคม รวมทั้งเป็นการทำตามหน้าที่ รักษาระเบียบ ปฏิบัติตามกฎหมายโดยการส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันจะทำให้ให้นักศึกษาได้ใช้เหตุผลทางจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้น

หลังจากการเรียนรู้ผ่านตัวแบบแล้วจึงให้นักศึกษาได้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การให้นักศึกษาได้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างตัวแบบและผลที่ตัวแบบได้รับจะทำให้บุคคลมีเหตุผลทางจริยธรรมสูงขึ้นเนื่องจากบุคคลต้องใช้กระบวนการคิดเพื่อหาเหตุผลตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kolberge) ในการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นจากการคิดวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวแบบที่ได้รับ และแยกแยะ ซึ่งในการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น นักศึกษาจะต้องปฏิบัติตนภายใต้แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เนื่องจากการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นการเรียนรู้ซึ่งผู้เรียนได้ช่วยเหลือกันและกัน มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด การอธิบายทำให้สมาชิกในกลุ่มเกิดการเรียนรู้ การรับฟังเหตุผลของสมาชิกในกลุ่ม ก่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รู้จักการทำงานร่วมกันจากการช่วยเหลือสนับสนุนกัน การเรียนรู้เหตุผลของกันและกัน ทำให้ได้รับข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการทำงานของตนเอง จากการตอบสนองทางวาจา และท่าทางของเพื่อนสมาชิกช่วยให้รู้จักและคุ้นเคยกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่มได้ดียิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน (Johnson; & Johnson.1994: 31-37)

นอกจากนั้นการส่งเสริมให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจากกิจกรรมต่างๆ เช่น เกม กรณีศึกษา บทบาทสมมติ ฯลฯ นับเป็นการเรียนรู้ที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยเฉพาะการกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรมของผู้เรียนให้สูงขึ้นได้โดยการทำให้ผู้เรียนได้ฝึกเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งเชิงจริยธรรมบ่อยๆ และฝึกให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ อภิปรายโต้แย้งกัน และตัดสินใจโดยพิจารณาความเห็น รวมทั้งเกณฑ์ต่างๆของทางสังคมด้วย เรื่องนำมาใช้ในการอภิปรายอาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน หรือเป็นเรื่องที่ครูสมมติขึ้นก็ได้ แต่สถานการณ์ควรมีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริงของผู้เรียน และควรเป็นปัญหาที่สามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่ตรงกับระดับพัฒนา

ทางการทางจริยธรรมของผู้เรียน และในระดับที่สูงกว่า การเสนอสถานการณ์ปัญหานั้น อาจใช้สื่อ เช่น ภาพ สไลด์ फिल्मสตริป หรือวิดีโอทัศน์ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในปัญหาชัดเจนขึ้น หรือหากใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมุติประกอบก็จะยิ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจตัวละครและสถานการณ์นั้นๆ ลึกซึ้งขึ้น นอกจากนี้ในการให้ผู้เรียนแสดงเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อภิปรายร่วมกันนั้นอาจนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และเทคนิคการอภิปรายกลุ่มแบบต่างๆ มาช่วยให้การอภิปรายมีประสิทธิภาพขึ้น (ทศนา เขมมณี.2550: 14-15)

ในขั้นสุดท้ายเป็นหลักการที่เน้นความสำคัญของการสะท้อนความคิดจากการทำงานร่วมกัน ของนักศึกษา เปรียบเทียบและเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับมโนทัศน์ที่ได้โดยใช้แนวคิดการพัฒนา ทางด้านจิตพิสัยของบลูม ที่อธิบายว่า การที่บุคคลเห็นคุณค่าของคุณธรรม จริยธรรมหรือค่านิยมใดๆ แล้วจะสามารถพัฒนาขึ้นไปเป็นลักษณะนิสัยได้นั้น บุคคลนั้นจะต้องมีการนำไปปฏิบัติหรือนำไปใช้ใน ระบบชีวิตของตน การจัดระเบียบหรือระบบในการปฏิบัติตนตามคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยมนั้นๆ ในวิถีการดำเนินชีวิตของตน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้บุคคลนั้นๆ ได้ก้าวไปสู่ขั้นสูงสุดของการพัฒนา ทางด้านจิตพิสัย คือ ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย (ทศนา เขมมณี.2550: 45)

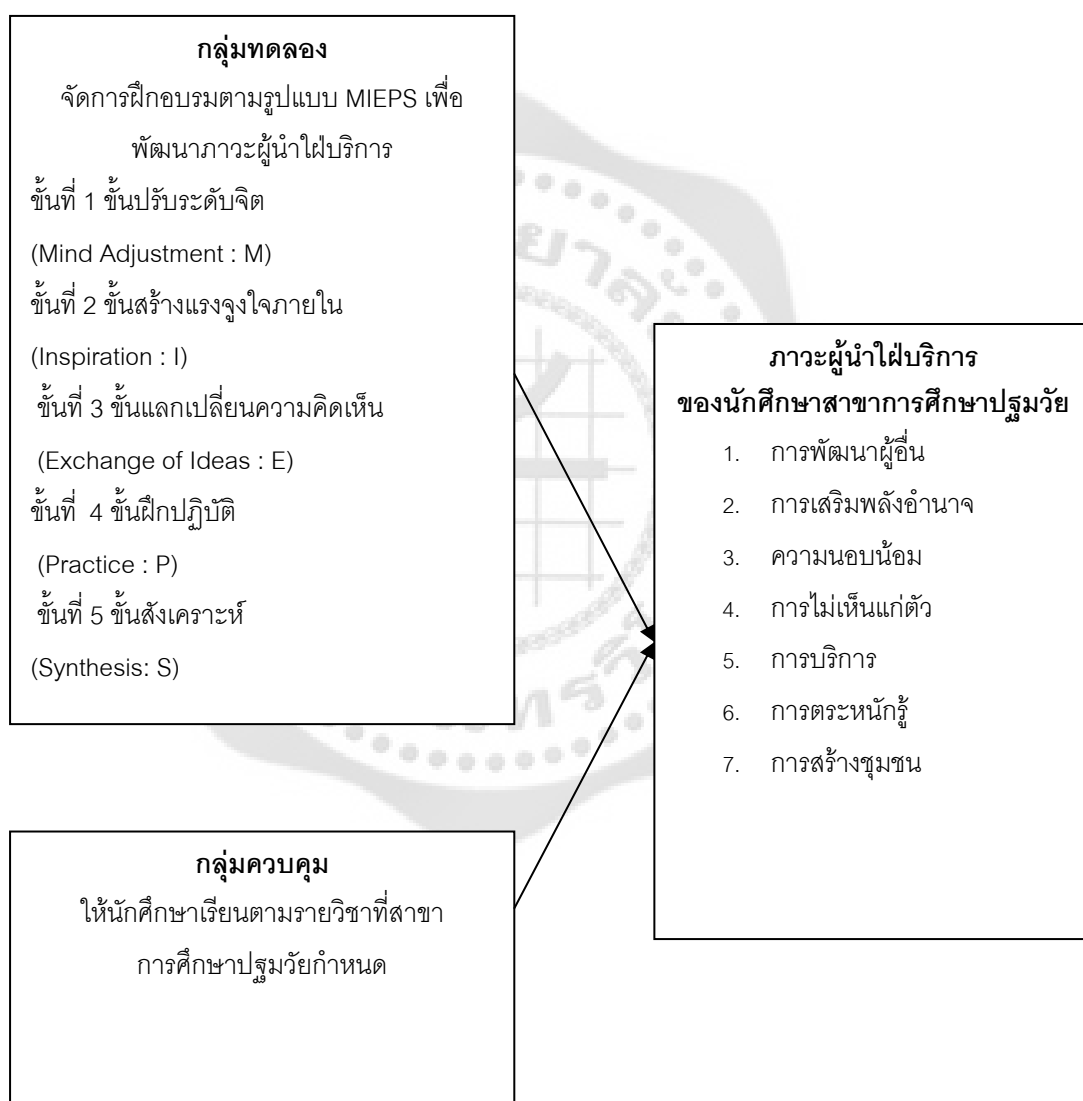
จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ทฤษฎีและแนวคิดต่างๆ ทำให้ได้รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนานักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ที่ประกอบด้วย 6 หลักการ ได้แก่ หลักการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ หลักการเรียนรู้จากตัวแบบ หลักการปรับมโนทัศน์ หลักการปฏิสัมพันธ์ หลักการลงมือกระทำ และหลักการประเมินค่า และขั้นตอนของรูปแบบการฝึกอบรม 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นปรับระดับจิต ขั้นสร้างแรงจูงใจภายใน ขั้นแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ขั้นลงมือปฏิบัติและขั้นสังเคราะห์ จากนั้นนำไปศึกษานำร่องกับกลุ่มตัวอย่างและปรับปรุงรูปแบบ ดังปรากฏในภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 กรอบแนวคิดการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

ระยะที่ 3 การพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ด้วยรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS

เมื่อได้รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยแล้ว จึงนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยได้วางแผนการทดลองแบบ Pretest -Posttest Control Group Design กลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกอบรมตามรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS และกลุ่มควบคุมที่ให้นักศึกษาเรียนตามรายวิชาที่สาขาการศึกษาปฐมวัยกำหนด ดังแสดงในภาพประกอบ 3 ดังนี้

ภาพประกอบ 3 กรอบแนวคิดการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย
ด้วยรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS

สมมติฐานของการวิจัย

1. ภาวะผู้นำใฝ่บริการในนักศึกษาสาขาการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านการพัฒนาผู้อื่น องค์ประกอบด้านการเสริมพลังอำนาจ องค์ประกอบด้านความอ่อนน้อม องค์ประกอบด้านการไม่เห็นแก่ตัว องค์ประกอบด้านการบริการ องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ และองค์ประกอบด้านการสร้างชุมชน
2. คะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ได้รับการจัดฝึกอบรมโดยใช้รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS สูงขึ้นกว่าคะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำใฝ่บริการก่อนการทดลอง
3. ภายหลังได้รับการฝึกอบรมโดยใช้รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำใฝ่บริการสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำใฝ่บริการของกลุ่มควบคุม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาองค์ประกอบและการพัฒนาภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยโดยรูปแบบการฝึกอบรม ในครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำเสนอผลการค้นคว้าตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

1.1 ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำให้บริการ

- 1.1.1 ความหมายของภาวะผู้นำให้บริการ
- 1.1.2 ความสำคัญของภาวะผู้นำให้บริการ
- 1.1.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำให้บริการ
- 1.1.4 ปัจจัยที่ส่งเสริมการเกิดภาวะผู้นำให้บริการ
- 1.1.5 คุณลักษณะภาวะผู้นำให้บริการ
- 1.1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำให้บริการ

1.2 บทบาทหน้าที่และคุณลักษณะภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษา

ปฐมวัย

- 1.2.1 บทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย
- 1.2.2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูปฐมวัย
- 1.2.3 ความหมายของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่มีภาวะผู้นำให้บริการ
- 1.2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูปฐมวัย

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการฝึกอบรมแบบ MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

2.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมแบบ MIEPS

- 2.1.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์
- 2.1.2 ทฤษฎีพัฒนาการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคมของอัลเบิร์ต แบนดูรา
- 2.1.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

2.2 แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม MIEPS

- 2.2.1 แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส
- 2.2.2 แนวคิดความฉลาดทางอารมณ์

2.2.3 แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบุคลากร

2.2.4 แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

2.3 การจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรมของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

2.3.2 เทคนิคการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

2.3.2.1 การบรรยาย

2.3.2.2 กรณีตัวอย่าง

2.3.2.3 บทบาทสมมติ

2.3.2.4 เกม

2.4 กรอบแนวคิดรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

1.1 ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเฝบริการ

1.1.1 ความหมายของผู้นำเฝบริการ

ได้มีผู้ให้ความหมายของภาวะผู้นำเฝบริการไว้ดังนี้

กรีนลีฟ (Greenleaf.1970: 10) เป็นผู้ริเริ่มทฤษฎีภาวะผู้นำเฝบริการโดยให้ความหมายว่า ผู้นำแบบเฝบริการ คือ ผู้นำที่ให้บริการผู้อื่นก่อนที่มาจากความรู้สึกเป็นธรรมชาติของจิตใจ ให้ความเอาใจใส่ดูแลผู้ตามด้วยการให้บริการทั้งความรู้และความช่วยเหลือ จนมั่นใจว่าความต้องการสูงสุดของผู้ตามได้รับการตอบสนองแล้ว จากการได้เห็นผู้ตามหรือผู้ได้รับบริการเหล่านั้นมีการพัฒนา และมีความเจริญก้าวหน้าขึ้น ต่อมาสปีเยอร์ส (Spears.2005: 1) ได้ขยายความว่าผู้ให้บริการ (servant) และผู้นำ (leader) อาจมีความหมายที่ขัดแย้งกันแต่แท้จริงกลับเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นร่วมกันและสามารถไปด้วยกันได้

ดาฟท์ (Daft.1999: 375 – 379) อธิบายว่า ผู้นำเฝบริการจะคิดถึงการบริการและประโยชน์ของผู้ตามก่อนผลประโยชน์ของตนเอง ใช้ความสามารถของตนที่มีทำให้ผู้ตามและองค์กรเจริญเติบโต ปวารณาให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นมากกว่าความต้องการได้รับตำแหน่งหรืออำนาจ มีความเสียสละ ไม่หวังผลตอบแทนแต่จะอุทิศตนเพื่อการทำงานอย่างเต็มที่

ยูลค์ (Yulk.2002 : 404) อธิบายว่า ผู้นำเฝบริการจะมีพื้นฐานความรับผิดชอบที่แสดงถึงความรับผิดชอบที่แสดงถึงความมีคุณธรรม จริยธรรม ให้การดูแลเอาใจใส่ รวมถึงมีการมอบอำนาจ ผู้นำจะตอบสนองความต้องการของผู้ตามให้มีความสามารถเพิ่มขึ้น มีความฉลาดขึ้น มีการพัฒนาศักยภาพเพิ่มขึ้น มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองมากขึ้น

เพจและหว่อง (Page; & Wong.2003: Online) สรุปว่า ภาวะผู้นำเฝบริการเป็นการให้บริการผู้อื่นที่เปรียบเหมือนการลงทุนเพื่อให้เกิดการพัฒนาชีวิต และผลกำไรคือความสำเร็จที่บรรลุปเป้าหมายร่วมกัน

ลอบ (Laub.2003 : Online) อธิบายว่าผู้นำเฝบริการ หมายถึง ความเข้าใจและการปฏิบัติที่ถือความต้องการและประโยชน์ของผู้อื่นก่อนประโยชน์ของตนเอง การเพิ่มคุณค่าและการพัฒนาผู้อื่น สร้างความรู้สึกที่เป็นหนึ่งเดียวกับผู้ร่วมงาน มีความซื่อตรง มีการมอบอำนาจ

เดนนิส (Dennis.2004 : Online) ให้ความหมายว่า ผู้นำเฝบริการเป็นผู้ที่ทำให้องค์กรมีชีวิตและความสำเร็จ มีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ ความรัก การเสริมพลังอำนาจ วิสัยทัศน์ การมอบน้อมและการไว้วางใจ

ดรูรี่ (Drury.2004: 6) อธิบายว่า ผู้นำไฝบริการนำมาซึ่งความสำเร็จ และเกิดความเชื่อมั่น เป็นการนำสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจมาให้บริการผู้อื่น และสามารถเปลี่ยนให้ผู้ตามมีหัวใจของการให้บริการผู้อื่นต่อไป

ไซป์และฟริก (Sipe; & Frick.2009: Online) กล่าวว่า ผู้นำไฝบริการ คือ บัณฑิตบุคคลที่มีบุคลิกภาพบางอย่างโดยเฉพาะที่ให้ความสำคัญกับคนเป็นอันดับแรก เป็นนักสื่อสารที่ดี เป็นผู้ให้ความร่วมมือที่มีความเห็นอกเห็นใจ เป็นคนรู้จักใช้ญาณทัศน์ในการมองการณ์ไกล เป็นนักคิดอย่างเป็นระบบ และเป็นผู้ที่ใช้อำนาจอย่างมีศีลธรรม

บังกอร์ ไชยเผือก (2550: 23) ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำไฝบริการเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่สนใจและให้ความสำคัญต่อผู้ใต้บังคับบัญชามากกว่าความสำคัญขององค์กร และเป็นบุคคลที่ให้คุณค่าต่อความดีงาม คุณธรรม จริยธรรมมากกว่าสิ่งอื่นใด

สรายุทธ กันหลง (2553: 47) อธิบายว่า ภาวะผู้นำไฝบริการ หมายถึง พฤติกรรมการให้บริการเพื่อนร่วมงานเพื่อสนองตอบความต้องการ โดยใช้อำนาจทางศีลธรรมกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ความไว้วางใจ และมอบอำนาจเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายกันของกลุ่ม

อนุวัฒน์ วิภาคารังคุณ (2553: 41) อธิบายว่า ภาวะผู้นำไฝบริการ หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่ปรารถนาจะช่วยเหลือผู้อื่นก่อน รับผิดชอบต่อความต้องการของกลุ่มมากกว่าความต้องการส่วนตัว เห็นคุณค่าของผู้อื่น พัฒนาผู้อื่น สนับสนุนให้คนในองค์กรได้มีการพัฒนาอย่างเต็มที่ มีภาวะพร้อมที่จะประสานใจและร่วมงานกับผู้อื่น เพื่อการสร้างสังคมชุมชนที่เป็นหนึ่งเดียวกัน ด้วยความเสียสละ ความแน่วแน่ในอุดมการณ์ มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ สามารถทำงานต่างๆได้สำเร็จ เพื่อประโยชน์ขององค์กร

จิรวรรณ เล่งพานิชย์ (2554: 14) ให้ความหมายว่า ผู้นำไฝบริการเป็นลักษณะหรือพฤติกรรมการให้บริการเพื่อนร่วมงานและผู้ตามเป็นอันดับแรก มองข้ามผ่านผลประโยชน์ส่วนตน เพื่อให้ได้ในสิ่งที่ผู้อื่นต้องการ คอยช่วยให้ผู้อื่นได้พัฒนาและเกิดความเจริญงอกงาม รวมทั้งให้โอกาสผู้อื่นได้ก้าวหน้าและประสบความสำเร็จ

สุทธาทิพย์ เจริญนิพนธ์วานิช (2556: 21) ให้ความหมายว่า ผู้นำไฝบริการ หมายถึง การแสดงออกของผู้นำจากภายในจิตใจที่ต้องการตอบสนองความต้องการของผู้ตามก่อน ให้การสนับสนุนช่วยเหลือโดยคำนึงถึงคุณค่า ประโยชน์ และความเจริญก้าวหน้าของผู้ตามเป็นหลัก มุ่งหวังเพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา เป็นการบริการเพื่อความเจริญก้าวหน้าและความสำเร็จของผู้ตาม ให้มีความพร้อมในการก้าวสู่การเป็นผู้นำที่ดีต่อไป

ดวงทอง สรประเสริฐ (2550: 393-395) กล่าวว่า ผู้นำแบบรับใช้คือหลักปรัชญาเดียวกับพระเยซูเจ้า ผู้ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นแบบอย่างของผู้นำเพื่อการรับใช้ที่ทุ่มเท และทรงประสิทธิภาพสูงสุด การเป็นผู้นำที่ทรงประสิทธิภาพคือสิ่งที่ต้องเริ่มจากภายใน

สมชาย เทพแสง และ อรจิรา เทพแสง (2549: 33-35) กล่าวว่า คุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้นำเฝ้าบริการควรมีดังนี้ เป็นผู้ฟังที่ดี เป็นผู้มีความอดทนต่อสภาพการณ์กดดัน มีลักษณะไว้วางใจ สามารถแก้ไขปัญหาค้นคว้าได้ สามารถจูงใจบุคลากร เป็นนักฝัน มีความมุ่งมั่น กระจายอำนาจและการตัดสินใจ เป็นนักประสานงาน เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับ และมีจิตวิทยา

สรุปได้ว่า ผู้นำเฝ้าบริการ หมายถึง พฤติกรรมของผู้นำที่แสดงออกถึงความต้องการจะช่วยเหลือ ดูแล เอาใจใส่ มีความสุภาพนอบน้อม เสียสละ มอบอำนาจ ให้บริการผู้ตามก่อน รับใช้ความต้องการของกลุ่มมากกว่าความต้องการส่วนตัว โดยให้ความสำคัญกับผู้ตามเป็นหลักเพื่อส่งเสริมให้ผู้ตามเกิดความเจริญก้าวหน้า อกงาม ประสบความสำเร็จ ด้วยความจริงใจจากภายในอันเป็นพื้นฐานมาจากการมีคุณธรรม จริยธรรม

1.1.2 ความสำคัญของภาวะผู้นำเฝ้าบริการ

दनัย จันทรเจ้าฉาย (2548: 16) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเฝ้าบริการ เป็นกฎธรรมชาติ เป็นหลักการที่ไม่เปลี่ยนแปลง แนวคิดของภาวะผู้นำแบบนี้เป็นแนวคิดพื้นฐานที่เกิดจากใจไม่ได้เกิดจากภายนอก และอำนาจของภาวะผู้นำเฝ้าบริการจะมาจากภายในตัวบุคคลซึ่งเป็นเรื่องของภายในสู่ภายนอก (inside-out) การที่จะเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันและรุนแรงนั้น สิ่งหนึ่งที่ใช้ได้ผลเสมอ คือ การดำเนินชีวิตตามหลักการเพราะหลักการเป็นสิ่งที่อยู่จริงโดยไม่ขึ้นกับเงื่อนไขของเวลา หรือสถานการณ์ใดๆ ไม่เคยเปลี่ยนแปลง อยู่เหนือวัฒนธรรมที่มีอยู่ในทุกศาสนา และปรัชญาหลักการของโลกและเป็นที่ยอมรับในตนเอง ดังนั้นแม้ว่าสภาพแวดล้อมจะมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรงเพียงใด แต่หากบุคคลหรือองค์การดำเนินไปตามพื้นฐานของหลักการแล้ว ก็จะสามารถเอาชนะอุปสรรคทั้งหลายทั้งปวงได้ อีกทั้งสามารถนำพาตนหรือองค์กรให้มุ่งสู่ความมีประสิทธิภาพและความยิ่งใหญ่ได้

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และศรายุทธ กันหลง (2553: 50) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเฝ้าบริการจะมีความสอดคล้องกับหลักศาสนาพุทธจะเห็นได้ชัดในหลักปฏิบัติของ “ทาน” คือ การแบ่งปันผู้อื่น บำเพ็ญตนให้เป็นผู้ให้ มุ่งปกครองหรือทำงานให้ผู้อื่นได้มีใช้เอาจากผู้อื่น เอาใจใส่อำนวยความสะดวก จัดสรร สงเคราะห์ อนุเคราะห์ให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์สุข ความสะอาดปลอดภัย ตลอดจนให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เดือดร้อนประสบทุกข์ ให้การสนับสนุนแก่คนทำความดี “บริจาค” คือการบำเพ็ญด้วยความเสียสละ สามารถเสียสละความสุขสำราญ และ “อาชวาระ” การปฏิบัติภาระด้วยความซื่อตรง คือซื่อตรงทงสัตย์ ไร้มายา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงผู้อื่น และ “อวิโรธนะ”

ไม่ปฏิบัติคลาดเคลื่อนจากธรรม คือ ประพฤติมิให้ผิดจากศาสนธรรมอันถือประโยชน์สุข ความดีงามของกลุ่มหรือสังคมและผู้อื่นเป็นที่ตั้ง สิ่งใดที่ผู้อื่นปรารถนาโดยชอบธรรมก็ไม่ขัดขืน และนอกจากนั้น ภาวะผู้นำใฝ่บริการยังมีความสอดคล้องกับศาสนาคริสต์ที่กล่าวในเรื่องความสุภาพว่า หมายถึง การยอมรับว่าพระเจ้าทรงเป็นนายเหนือชีวิต มนุษย์มีหน้าที่รับใช้พระองค์และเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน พระเจ้าทรงยกย่องและเมตตาแก่ผู้มีจิตสำนึกผิดและถ่อมตน ดังนั้นพระเยซูเป็นข้ารับใช้ไม่ได้เป็นฝ่ายให้ผู้อื่นรับใช้ แต่ทรงมาเพื่อรับใช้ พระองค์ทรงสอนบรรดาสาวกให้รับใช้เหมือนกับพระองค์กระทำ โดยทรงล้างเท้าแก่สาวกขณะที่รับประทานอาหารมื้อสุดท้าย แล้วสอนให้สาวกเหล่านั้นล้างเท้ากันและกัน พระองค์ทรงสอนว่า ผู้โดยยกตัวขึ้นจะถูกเหยียดลง ผู้ใดถ่อมตัวลงจะถูกยกให้สูงขึ้น

สเปียร์ส (Spears.2004: 12) กล่าวว่า ภาวะผู้นำใฝ่บริการมีผลต่อสังคมโดยรวมเนื่องจากเกี่ยวข้องกับความสามารถในการกระตุ้นให้บุคคลอื่นมีโอกาสทั้งให้บริการและนำผู้อื่น จึงเป็นจุดเริ่มต้นของความสามารถในการเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับสังคม สำหรับบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งผู้นำภาวะผู้นำใฝ่บริการจะคอยกระตุ้นเตือนถึงความรับผิดชอบพื้นฐานในการให้บริการผู้อื่นอยู่เสมอ และจะคอยกระตุ้นเตือนให้หาโอกาสในการพัฒนาภาวะผู้นำในตนเอง แล้วผลลัพธ์ที่ได้รับระหว่างการสับเปลี่ยนบทบาทไปมาระหว่างการนำและการตามนี้จะช่วยเพิ่มคุณค่าแก่บุคคลมากขึ้น ด้วยเหตุนี้หลังจากแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการมีบทบาทมากขึ้นถึงปัจจุบัน จึงมีการประยุกต์แนวคิดดังกล่าวไปใช้ในการปฏิบัติอย่างแพร่หลาย ซึ่งโดยหลักแล้วสามารถแบ่งแนวทางการประยุกต์แนวคิดดังกล่าวได้ 6 แนวทาง ได้แก่ 1) การใช้เป็นปรัชญาและตัวแบบเพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติในองค์กร 2) ใช้สร้างหลักสูตรการเรียนรู้และการฝึกอบรมสำหรับผู้นำในองค์กร 3) การใช้หลักการภาวะผู้นำระดับประเทศหรือระดับสากล 4) การสร้างหลักสูตรการศึกษาในระยะยาวแบบมุ่งเน้นประสบการณ์ในสถานศึกษา 5) การสร้างโปรแกรมการพัฒนาตนเองเพื่อนำไปสู่ความเจริญงอกงาม และ 6) การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมทั้งในสถานศึกษาและองค์กรธุรกิจ

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำใฝ่บริการมีความสำคัญอย่างยิ่งภายใต้สภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน หากผู้นำมีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม เสียสละเพื่อส่วนรวม เอาใจใส่ ดูแล ช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งเป็นคุณธรรมสำคัญของผู้นำหรือผู้ปกครองที่ไม่เพียงแต่เหมาะสมสำหรับวัฒนธรรมตะวันตกที่นับถือศาสนาคริสต์เท่านั้นแต่ยังมีความเหมาะสมสอดคล้องกับประเทศไทยที่มีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติอีกด้วย นอกจากนั้นภาวะผู้นำใฝ่บริการยังมีผลต่อสังคมโดยรวมคือเป็นจุดเริ่มต้นของการตระหนักถึงส่วนรวมทำให้ผู้นำคำนึงถึงการพัฒนาผู้อื่นและพัฒนาตนเองไปพร้อมๆ กันอันจะช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับผู้นำและผู้ตามให้มากขึ้นด้วย

1.1.3 แนวคิดและทฤษฎีภาวะผู้นำใฝ่บริการ

คำว่า “ภาวะผู้นำใฝ่บริการ หรือ Servant Leadership” มีการนำมาใช้ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1970 โดยเริ่มมาจากบทความของโรเบิร์ต เค กรีนลีฟ (Robert K.Greenleaf) ในชื่อเรื่องว่า “ผู้นำเสมือนผู้รับใช้” (Servant as Leader) ซึ่งเขาเป็นผู้ก่อตั้งศูนย์ฟื้นฟูจริยศาสตร์โรเบิร์ต กรีนลีฟ เซ็นเตอร์ (Robert Greenleaf Center) ในปี ค.ศ. 1985 ปัจจุบันสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่เมืองอินเดียนนาโพลิส ประเทศสหรัฐอเมริกา เขาทำการศึกษาค้นคว้าเพื่อให้การบริหารและการทำงานในองค์กรเกิดความราบรื่นและประสบผลสำเร็จ บทความ งานเขียน และหนังสือที่กลั่นกรองมาจากการสังเกตและประสบการณ์การทำงานจนกลายมาเป็นหนังสือเพื่อกระตุ้นความคิดและการกระทำของผู้นำในการสร้างเสริมสิ่งที่ดีกว่ารวมถึงการให้ความหวังใยสังคม งานเขียนของกรีนลีฟ (Greenleaf) เกิดจากประสบการณ์ที่ยาวนานในการร่วมงานกับสถาบันใหญ่ๆและตกลึกแนวคิดในปี 1960 จากการได้อ่านงานเขียนของเฮร์แมน เฮส (Herman Hesse) เรื่อง “Journey to the East” บุคคลสำคัญในเรื่องนี้คือ ลีโอ (Leo) ผู้เปรียบเสมือนคนรับใช้ที่ได้ร่วมเดินทางไปด้วยและเป็นผู้ซึ่งให้การดูแลเอาใจใส่สมาชิกที่ร่วมเดินทางอย่างดีด้วยจิตวิญญาณในการให้บริการอย่างแท้จริง การเดินทางเป็นไปด้วยดีจนเมื่อ ลีโอได้หายไป การเดินทางเกิดความวุ่นวายในทันทีและสุดท้ายได้หยุดลงโดยไม่สามารถดำเนินต่อไปได้เนื่องจากไม่มีลีโอ ภายหลังได้พบว่าลีโอผู้ซึ่งเข้าใจว่าเป็นผู้รับใช้ในครั้งนี้แท้จริงแล้วเขาคือผู้นำที่ทำให้สมาชิกทั้งหมดเดินทางอย่างปลอดภัยและราบรื่นด้วยจิตวิญญาณและความเป็นผู้นำแห่งการให้บริการนั่นเอง หลายปีต่อมาหลังจากการเดินทางสิ้นสุดลง ผู้เล่าเรื่องซึ่งเป็นสมาชิกคนหนึ่งของคณะเดินทางมีโอกาสไปยังสำนักงานใหญ่ของบริษัทที่ให้การสนับสนุนการเดินทางในครั้งนี้ได้พบกับลีโอ ซึ่งมีตำแหน่งเป็นถึงประธานบริษัท สถานภาพที่แท้จริงของเขาคือผู้นำที่ยิ่งใหญ่ไม่ใช่ผู้รับใช้ที่ต่ำต้อยอย่างที่ผู้อื่นคิด เรื่องราวของลีโอทำให้กรีนลีฟประทับใจและคิดว่าในโลกของความเป็นจริงผู้นำแบบนี้ น่าจะมีตัวตนจริง (Greenleaf.1977: 203)

กรีนลีฟ (Greenleaf.1977: 13) ใช้เวลาหลายปีในการพิจารณาไตร่ตรองถึงประสบการณ์ในเรื่องบทบาทของผู้นำ กรีนลีฟได้เขียนนิพนธ์ของผู้นำใฝ่บริการ เขาเชื่อว่าผู้นำต้องเป็นผู้รับใช้ก่อน ซึ่งเริ่มจากความรู้สึกที่เป็นไปตามธรรมชาติที่บุคคลต้องการที่จะรับใช้ผู้อื่น การเลือกในระดับจิตสำนึกจะเป็นแรงบันดาลใจในการนำไปสู่ความเป็นผู้นำใฝ่บริการซึ่งจะแตกต่างอย่างชัดเจนกับผู้ที่ต้องการเป็นผู้นำก่อน คือ ผู้นำที่เกิดจากแรงขับของความต้องการอำนาจและการครอบครอง ผู้นำแบบนี้การรับใช้จะเป็นตัวเลือกท้ายๆ ผู้นำแบบมีอำนาจและผู้นำใฝ่บริการจึงมีความแตกต่างแบบ 2 ขั้ว อันเป็นการผสมผสานที่หลากหลายของธรรมชาติมนุษย์ แตกต่างกับผู้นำที่ต้องการดูแลรับใช้ผู้อื่นก่อน เพื่อรับใช้ความต้องการตามลำดับความสำคัญของความต้องการของมนุษย์ การทดสอบที่ดีและยากสำหรับผู้บริหาร คือ ความพร้อมที่จะรับใช้ความต้องการของผู้อื่นก่อนความต้องการของตนเอง แบบทดสอบที่

ดีที่สุดของผู้ผู้นำไ้บริการและเป็นสิ่งที่ยากที่สุดสำหรับผู้บริหาร คือ เมื่อเขาได้รับการดูแลรับใช้แล้วช่วยเหลือ

จากอดีตถึงปัจจุบันการศึกษาภาวะผู้นำมีการนำมาปรับเปลี่ยนและพัฒนาให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตามมีความสำคัญอย่างมากต่อการบริหารงานขององค์กรให้เกิดความเจริญก้าวหน้า การศึกษาแนวคิดและรูปแบบภาวะผู้นำจากอดีตที่เปลี่ยนจากการบริหารที่เน้นการควบคุมเปลี่ยนเป็นการมอบอำนาจ การปฏิบัติงานที่เป็นในลักษณะของการแข่งขันเปลี่ยนเป็นการให้ความร่วมมือ ผลการทำงานที่เน้นรางวัลทางวัตถุกลายมาเป็นสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้นำกับผู้ตาม การศึกษาภาวะผู้นำเป็นการแสวงหาวิธีการทำงานที่ก่อให้เกิดความเจริญในตนเอง และเกิดความเจริญทางจิตวิญญาณ แนวคิดภาวะผู้นำไ้บริการคือการเชื่อมโยงภาวะผู้นำให้เข้ากับการให้บริการด้วยหัวใจ โดยผู้นำที่ยิ่งใหญ่ต้องเป็นผู้ให้บริการผู้อื่นก่อน (จิรวรรณ เล่งพานิชย์. 2554: 14)

แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำในปัจจุบันจึงเน้นไปที่ผู้นำที่มีคุณธรรมซึ่งสนับสนุนให้ผู้ตามสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เป็นผู้ทำได้มากกว่าที่จะใช้ตำแหน่งเพื่อการควบคุมหรือจำกัดความสามารถของผู้ตาม ผู้นำในอดีตจะรับผิดชอบต่อความสำเร็จขององค์กรโดยการควบคุมการทำงานของผู้ตามอย่างใกล้ชิด หากมองในแง่การควบคุมผู้ตามแล้ว ดาฟท์ (Daft.1999 : 371 - 375) ได้แยกประเภทผู้นำออกเป็น 4 รูปแบบดังต่อไปนี้

1. ผู้นำแบบเผด็จการ (Authoritarian Management) ผู้นำแบบนี้จะเน้นการสั่งการและควบคุมผู้ตามอย่างใกล้ชิด ทำให้ผู้ตามไม่กระตือรือร้น เชื่อยชา ไม่คาดหวังเกี่ยวกับตนเอง แต่จะทำงานตามคำสั่งที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น

2. ผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) ผู้นำแบบนี้จะพยายามทำให้ผู้ตามมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและทำให้ผู้ตามมีความกระตือรือร้นในการทำงานมากขึ้น

3. ผู้นำแบบผู้พิทักษ์ (Stewardship) ผู้นำแบบนี้จะมีลักษณะ ดังนี้คือ จะเริ่มเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นของตนเองที่เคยเน้นการควบคุมผู้ตามเป็นการมอบหมายความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่ไปสู่ผู้ตามมากขึ้น

4. ผู้นำแบบผู้รับใช้หรือผู้นำไ้บริการ (Servant Leadership) เป็นผู้นำที่เกิดภายหลังผู้นำแบบผู้พิทักษ์ผู้นำแบบนี้จะเลิกควบคุมแต่จะเลือกรับใช้ผู้ตาม

ยูคัล (Yuki.2002: 404) ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบพื้นฐานของผู้นำไ้บริการอันแสดงถึงความมีจริยธรรม คือ การให้บริการแก่ผู้ตาม หมายถึง การบำรุง ทะนุถนอม ปกป้อง และให้อำนาจแก่ผู้ตาม ผู้นำแบบนี้จะสนองความต้องการของผู้ตามและช่วยเหลือผู้ตามให้มีความสามารถเพิ่มขึ้น ลดทอน และปรารถนาที่จะรับผิดชอบในงานที่ตนทำมากขึ้น ผู้นำแบบนี้จะพยายามเข้าใจผู้ตาม

รับฟังผู้ตาม ประารถนาที่จะมีส่วนร่วมในความเจ็บปวดและปัญหาของผู้ตาม ผู้นำจะมีความยุติธรรม และปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ผู้ที่ดีกว่าจะต้องได้รับการดูแล ผู้นำต้องมอบอำนาจและ เชื่อถือในตัวผู้ตาม ผู้ตามจะต้องเตรียมตนเองให้พร้อมเพื่อที่จะนำและควรรับโอกาสเมื่อถูกเสนอทำให้ เกิดผู้นำใฝ่บริการมากยิ่งขึ้นในสังคม

แหล่งที่มาของผู้นำใฝ่บริการสามารถค้นพบได้จากหลายแหล่งในพระคัมภีร์ ในพระ วารสารที่เขียนโดยนักบุญลูกา (Luka.22-27) กล่าวถึงพระเยซูที่กล่าวว่า “เราอยู่ท่ามกลางท่านดัง ผู้รับใช้” นอกจากนี้นักบุญจอห์น ยังกล่าวถึงพระเยซูที่แสดงถึงความสำคัญของการรับใช้ โดยการ ล้างเท้าสาวกทั้ง 12 คน ดังนั้นผู้นำใฝ่บริการเป็นแนวคิดที่ค่อนข้างจะกลับตาลปัตรจากผู้นำแบบ ดั้งเดิม เขาจะเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นเจริญเติบโตและสามารถพัฒนาตนเอง ให้ผลประโยชน์ด้านวัตถุและจิตใจแก่ผู้อื่น อาจกล่าวได้ว่าจุดมุ่งหมายหลักของผู้นำแบบนี้ คือสนอง ความต้องการของผู้อื่นนั่นเอง ดาฟท์ (Daft.1999: 375 - 379) กล่าวว่า ผู้นำใฝ่บริการจะบริการผู้อื่น ก่อนคิดถึงผลประโยชน์ของตนเอง ผู้นำแบบนี้จะใช้ความสามารถที่ตนมีอยู่เพื่อทำให้บุคคลและองค์กร เจริญเติบโต ความปรารถนาที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นจะมีมากกว่าความปรารถนาที่ต้องการจะได้รับ ตำแหน่งเพื่อแสวงหาอำนาจและควบคุมผู้อื่น ผู้นำแบบนี้จะเสียสละ และไม่หวังผลตอบแทนทาง การเงินอันเป็นการอุทิศทุ่มเทกับการทำงานขององค์กร เขาจะรู้สึกว่าได้ทำงานให้กับองค์กรอย่างเต็มที่ เท่าที่องค์กรจะมอบหมายงานให้ทำ

ผู้นำใฝ่บริการพร้อมจะอุทิศตนเพื่อพัฒนาคน ด้วยการรับฟังความคิดเห็นและให้การ ยอมรับผู้อื่น ยอมรับความคิดเห็นและให้เกียรติผู้อื่น เขาจะพยายามตอบสนองความต้องการของผู้อื่น อย่างเต็มความสามารถ และจะไม่บังคับให้ผู้อื่นทำตามความต้องการของตน ผู้นำใฝ่บริการจะรักษา คำพูด ซื่อสัตย์ต่อบุคคลอื่น ดูแลแต่ไม่ควบคุมผู้อื่น จะกระจายข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นให้แก่ผู้ตาม ไม่ว่า ข่าวสารนั้นจะดีหรือเลว จะตัดสินใจบนพื้นฐานของผลประโยชน์ของกลุ่มมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว ความเชื่อถือในตัวผู้นำจะเกิดขึ้นจากการที่เขาให้ความเชื่อถือบุคคลอื่นและเปิดโอกาสให้บุคคลอื่น ตัดสินใจด้วยตัวเอง

ผู้นำใฝ่บริการจะส่งเสริมและช่วยเหลือผู้อื่น เพื่อค้นพบพลังความสามารถในตนเอง เพื่อที่จะรับผิดชอบในงานที่พวกเขาทำอย่างเต็มที่ ผู้นำใฝ่บริการจะเป็นคนเปิดเผยและปรารถนาที่จะ รับรู้ถึงปัญหา และความเจ็บปวดของผู้อื่น เขาจะทำตัวใกล้ชิดและเห็นอกเห็นใจผู้ตาม ดาฟท์ (Daft. 2000: 523 - 525) กล่าวว่า บทบาทที่ผู้นำต้องแสดงในองค์กรแห่งการเรียนรู้ก็คือ การสร้างวิสัยทัศน์ ร่วมกันของบุคลากร การออกแบบโครงสร้างองค์กร และการแสดงบทบาทเป็นผู้นำใฝ่บริการ การเป็น ผู้นำใฝ่บริการนั้นจะต้องเรียนรู้ที่จะคิดในรูปแบบของการควบคุมร่วมซึ่งก็คือการหาข้อตกลงระหว่าง ผู้นำและผู้ตามมากกว่าจะเป็นการควบคุมเหนือผู้ตาม ผู้นำใฝ่บริการจะสร้างความสัมพันธ์กับผู้ตาม

บนพื้นฐานของความคิด วัฒนธรรมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายขององค์กร ในองค์กรแห่งการเรียนรู้ ผู้นำจะช่วยให้บุคลากรเห็นภาพรวมขององค์กรทั้งหมด ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ริเริ่มการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มความสามารถของบุคลากรเพื่อการเปลี่ยนแปลงองค์กรในอนาคต เป็นแนวคิดในการมอบอำนาจ คุณภาพ การสร้างลักษณะสำคัญของภาวะผู้นำไปบริการ คือ การเริ่มต้นจากความรู้สึกโดยแท้จริงที่ต้องการรับใช้ผู้อื่นก่อน จากนั้นจิตสำนึก (conscious) จะบันดาลใจให้บุคคลนั้นเกิดความต้องการที่จะนำผลลัพธ์ที่เกิดการรับใช้ก่อน คือ การแน่ใจว่าความต้องการสูงสุดของผู้อื่นได้รับการตอบสนองแล้ว สิ่งที่จะชี้วัดว่าบุคคลนั้นเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผลหรือไม่นั้น เห็นได้จากการที่ผู้อื่นซึ่งบุคคลนั้นได้รับใช้ทำงานได้ดีขึ้นทั้งสุขภาพกายและใจ (healthier) เฉลียวฉลาดขึ้น (wiser) เป็นอิสระมากขึ้น (free) นำตนเองได้มากขึ้น (more autonomous) และมีการรับใช้ผู้อื่นมากขึ้น (Greenleaf. 1977: 4)

ภาวะผู้นำไปบริการอาจจำแนกอยู่ในกลุ่มของแนวคิดภาวะผู้นำทางจริยธรรม (ethical leadership) โดยการรับใช้ผู้ตามเป็นความรับผิดชอบตามธรรมชาติของผู้นำและเป็นสิ่งจำเป็นของภาวะผู้นำทางจริยธรรม การรับใช้ในที่นี้หมายรวมถึง การทำนุบำรุง (nurturing) การปกป้อง (defending) และการมอบอำนาจแก่ผู้ตาม ผู้นำไปบริการต้องใส่ใจความต้องการของผู้ตาม และช่วยให้ผู้ตามทำงานได้ดีขึ้น เฉลียวฉลาดขึ้น และเต็มใจยอมรับในความรับผิดชอบมากขึ้น ผู้นำเพียงแต่เข้าใจผู้ตามและตอบสนองสิ่งที่ผู้ตามต้องการ ผู้นำต้องยืนยันในสิ่งที่ดีและสิ่งที่ถูกต้อง รวมทั้งผู้นำต้องมอบอำนาจแก่ผู้ตาม และผู้นำต้องมีความสุจริต (honest) และเปิดเผย (open) กระทำในสิ่งที่สอดคล้องกับค่านิยม และแสดงความไว้วางใจในตัวผู้ตาม แล้วผู้นำจึงจะได้รับความไว้วางใจจากผู้ตามกลับมา (Yukl. 2002: 6)

ทางด้านศูนย์ภาวะผู้นำไปบริการกรีนลีฟ (The Greenleaf Centre for Servant-leadership, 2004) ระบุว่าภาวะผู้นำไปบริการมีค่านิยมที่สำคัญ 5 ประการ อันได้แก่ 1) การรับใช้ ผู้นำตระหนักว่าสังคมที่ดีจะเกิดขึ้นเมื่อผู้ที่มีความสามารถมากกว่ารับใช้ผู้ที่มีความสามารถน้อยกว่าอย่างไม่มีเงื่อนไข กล่าวคือ ผู้นำจะรักและรับใช้ผู้อื่น ผู้นำจะต้องการรับใช้เพื่อให้ชีวิตของผู้อื่นเจริญงอกงาม 2) การนำ ผู้นำตระหนักว่าทุกคนต้องการเป็นคนสำคัญและมีความหมาย ผู้นำจะใช้การชักชวนให้สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและจิตสำนึกของชุมชนแทนการบีบบังคับด้วยการใช้กำลังหรือการควบคุม บงการ 3) การให้คุณค่ากับอติสรภาพและศักดิ์ศรีของบุคคล 4) การเชื่อในพรสวรรค์ ความสามารถพิเศษ และความสามารถของแต่ละบุคคล ผู้นำจะแสวงหาวิธีการพัฒนาพรสวรรค์ของผู้อื่น ขึ้นชมจุดเด่น และมอบอำนาจแก่ผู้อื่นในการใช้พรสวรรค์ของบุคคลเหล่านั้นอย่างเต็มที่ และ 5) การสร้างความเจริญงอกงามแก่ผู้อื่นและตนเองให้เกิดขึ้นทุกด้าน ผู้นำจะเห็นคุณค่าของการเยียวยา และผู้นำจะทำตนเป็นแบบอย่าง

จากกรอบแนวคิด คุณสมบัติด้านคุณธรรมจริยธรรมนั้นนับเป็นหัวใจของภาวะผู้นำ ใฝ่บริการ และเป็นทัศนคติพื้นฐานของภาวะผู้นำให้บริการที่มีอิทธิพลต่อการที่ผู้นำทำงานร่วมกับผู้ตาม และทำหน้าที่ภาวะผู้นำ โดยผู้นำจำนวนมากมักจะเป็นผู้นำที่มุ่งทำหน้าที่หรือมุ่งในกระบวนการโดยปราศจากหัวใจที่จะรับใช้บริการผู้อื่น และเพื่อความชัดเจนเกี่ยวกับภาวะผู้นำใฝ่บริการว่าประกอบด้วยคุณสมบัติอย่างไร ซึ่งจะมีความแตกต่างจากภาวะผู้นำแบบสั่งการหรือภาวะผู้นำแบบควบคุม จึงได้สรุปเปรียบเทียบทัศนคติและคุณสมบัติที่แตกต่างกันระหว่างมุมมองทั้งสองซึ่งแสดงในตารางเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างภาวะผู้นำแบบสั่งการและภาวะผู้นำใฝ่บริการดังนี้ (Page; & Wong, 2003: 4-5)

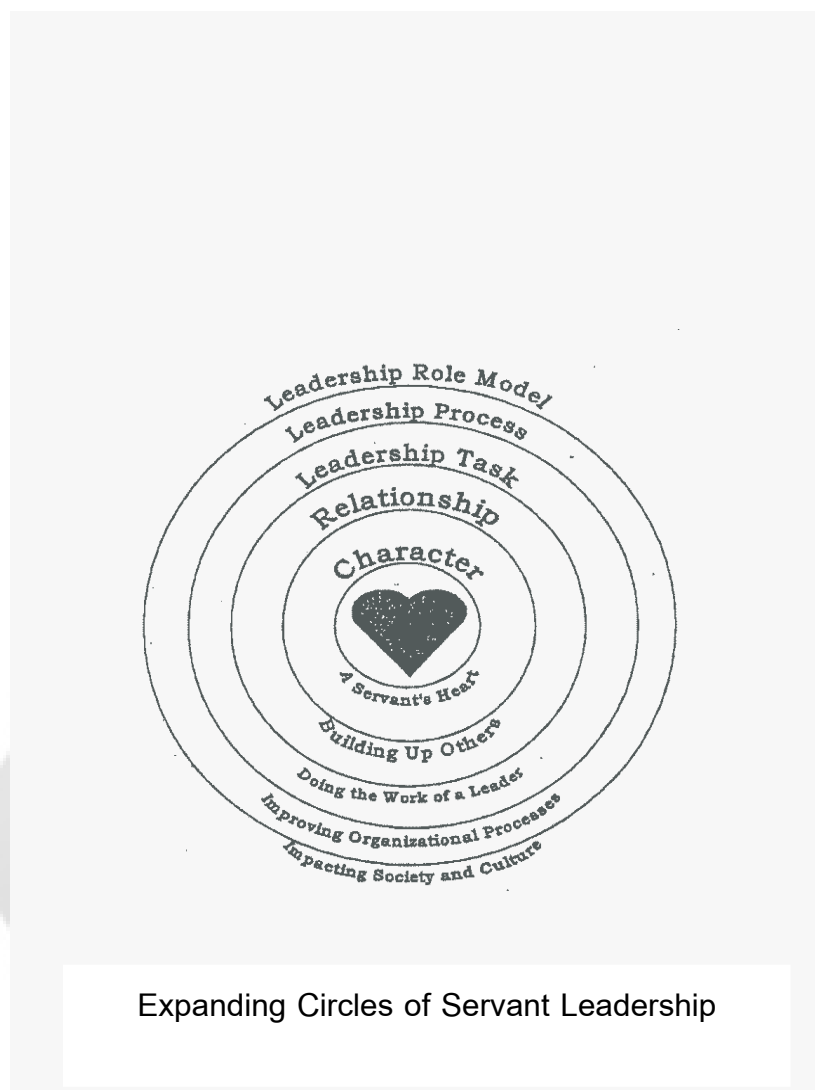
ภาวะผู้นำแบบสั่งการ	ภาวะผู้นำใฝ่บริการ
- เป้าหมายของผู้นำคือให้คนอื่นมารับใช้ให้บริการ - สนใจเป็นประการแรกคือภาพพจน์ผู้นำและความก้าวหน้าของตน การตัดสินใจส่วนใหญ่ มาจากการรักษาให้ตนเองอยู่รอดและรักษาภาพพจน์ตนเอง - ให้ความสำคัญกับสิทธิ์ที่มากับตำแหน่ง มากกว่าหน้าที่ของตำแหน่งนั้น - ปฏิบัติกับเพื่อนร่วมงานต่ำกว่าและไม่ค่อยได้ให้โอกาสมีส่วนร่วมตัดสินใจหรือให้ข้อมูลที่สำคัญ - เปิดโอกาสให้ลูกน้องคนสนิทเข้าถึงได้เท่านั้น - สร้างบรรยากาศแบบให้ผู้อื่นต้องพึ่งพาตน - ต้องการให้ผู้อื่นพึ่งตนในฐานะผู้นำ - ต้องการให้ผู้อื่นเข้าใจตนเองก่อนที่จะเข้าใจผู้อื่น - ตำหนิผู้อื่นที่ทำผิดพลาดและไม่ยอมรับผิดชอบ ด้วยเห็นว่าเป็นการแสดงความอ่อนแอ	- เป้าหมายของผู้นำคือรับใช้บริการผู้อื่น - ตั้งใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาก้าวหน้าตามศักยภาพสูงสุดของเขาด้วยการลดความเป็นตัวตนของผู้นำและยกย่องผู้อื่น สนใจส่งเสริมกลุ่มหรือหน่วยงานและสมาชิกทั้งหมดก่อนตนเอง - ให้ความสำคัญต่อหน้าที่มากกว่าผลตอบแทนที่มากับตำแหน่งนั้น - ปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเคารพ - เห็นบ่อยๆ ว่ามีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและรักษาบรรยากาศเปิดกว้าง - สร้างบรรยากาศที่ผู้อื่นรู้สึกตนเองมีศักยภาพ - ต้องการที่จะรับฟังผู้อื่นก่อนตัดสินใจ - ต้องการเข้าใจผู้อื่นก่อนที่จะให้เขาเข้าใจในตนเอง - ไม่ตำหนิผู้อื่นที่ทำผิดพลาดและรับผิดชอบ - ให้คุณค่ากับคนทำงานแต่ละคน และเรียนรู้จากความผิดพลาดพร้อมกับชมเชยผู้อื่น

ภาวะผู้นำแบบสั่งการ	ภาวะผู้นำเฝ้บริการ
● ปฏิเสธการวิจารณ์ที่สร้างสรรค์และเอา ความดีความชอบใส่ตนจากผลสำเร็จ ● ไม่เคยให้มีการฝึกอบรมผู้อื่นเพื่อใหทำงาน อย่างมีประสิทธิภาพ ● การไม่ยอมรับผู้อื่นบนพื้นฐานของบุคลิกของ ผู้นั้น (personality) ● ใช้หลักความสะดวกโดยไม่ยึดหลักการเป็น เกณฑ์พิจารณาหลักในการตัดสินใจลับๆ ● ใช้การข่มขู่เพื่อสยบเสียงวิจารณ์ ชอบ ปกป้องตนเองซึ่งถือเป็นเรื่องปกติ ● ได้แรงสนับสนุนความคิดของตนด้วยการ หลอกลวง เล่นเกมอำนาจ หรือใช้เล่ห์ เหลี่ยมอื่นๆ ตอบสนองจากความกลัว ● เลื่อนตำแหน่งให้กับคนที่ทำตามโดยไม่มีข้อ โต้แย้งหรือคนที่ว่านอนสอนง่าย ● ใช้อำนาจตามตำแหน่งด้วยการควบคุมจาก บนลงล่าง ● รับผิดชอบต่อผู้ที่มีตำแหน่งสูงกว่า ไม่ ยอมรับการถูกประเมินตนเองโดยหาว่าเป็น การแทรกแซง ● ยึดติดกับอำนาจและตำแหน่ง ● สนใจผิวเผินที่จะพัฒนาผู้สืบทอดที่มี ความสามารถ	● กระตุ้นให้มีการนำเสนอเรื่องใหม่ๆ และ การให้ข้อมูลย้อนกลับ และแบ่งปันความดี ความชอบของผลงานร่วมกันกับผู้อื่น ให้ ความสำคัญกับกระบวนการเท่าเทียมกับ ความสำเร็จ ● ให้การสนับสนุนและลงทุนในผู้อื่นเพื่อ ความก้าวหน้าของเขา ● การยอมรับผู้อื่นบนพื้นฐานของ บุคลิกของผู้นั้น (personality) ● ใช้หลักการเป็นเกณฑ์พิจารณาหลักใน การตัดสินใจอย่างเปิดเผย ● ยินดีที่จะมีการอภิปรายอย่างเปิดกว้าง เพื่อการปรับปรุง เปิดใจกว้างเรียนรู้จากใครก็ได้ ● ได้แรงสนับสนุนความคิดของตนจาก เกลี้ยกล่อมของคนอื่นๆ ตอบสนองด้วยความ เคารพและจากความรู้สึกว่าถูกต้อง ● เลื่อนตำแหน่งให้กับคนที่แสดงให้เห็นว่า มีส่วนร่วมต่อความสำเร็จ ● ใช้อำนาจตามตำแหน่งด้วยการสร้าง อิทธิพล ● รับผิดชอบต่อคนทั้งองค์กร ยินดีให้ ตนเองถูกประเมินเพื่อเป็นหนทางที่จะปรับปรุงผล การดำเนินงาน ● ยินดีที่จะหลีกเลี่ยงให้กับผู้อื่นที่มี คุณสมบัติดีกว่า ● ตั้งความสำคัญสูงในการพัฒนาภาวะ ผู้นำเพื่อเป็นการรับใช้บริการผู้อื่น

สรุปได้ว่าภาวะผู้นำใ้บริการเริ่มต้นจากการศึกษาค้นคว้าของโรเบิร์ต เค กรีนลีย์ (Robert K. Greenleaf) เพื่อให้การบริการงานและการทำงานในองค์กรเกิดความสำเร็จ เขาเป็นผู้เขียนมโนทัศน์ของผู้นำใ้บริการและต่อมาได้มีผู้นำแนวคิดนี้ไปใช้อย่างกว้างขวางมากขึ้น ภาวะผู้นำใ้บริการจะเป็นผู้นำที่แสดงออกถึงคุณธรรม จริยธรรม คือ การให้บริการแก่ผู้ตาม รับฟัง ดูแล มอบอำนาจ เสียสละให้ผู้ตาม แนวคิดนี้มีความสอดคล้องกับหลักธรรมทางศาสนาพุทธ และสามารถพบได้ในคัมภีร์ไบเบิลของพระเยซู ซึ่งแนวคิดนี้จะมีความแตกต่างกับแนวคิดของการบริหารแบบสั่งการโดยสิ้นเชิง

1.1.4 ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดภาวะผู้นำใ้บริการ

แนวคิดภาวะผู้นำใ้บริการนั้นเป็นแนวคิดที่มีการผสมผสานกัน เช่น แนวความคิดเรื่องพระเจ้า จิตวิญญาณ และกรอบแนวคิดทางจิตวิทยา ซึ่งนำมาใช้ในการบริหารงานองค์กรและการแบ่งปันประสบการณ์ร่วมกัน เพจและหว่อง (Page; & Wong. 2000: Online) กล่าวว่า ผู้นำใ้บริการต้องไม่เห็นตัวอย่างของผู้นำที่อ่อนแอหรือพ่ายแพ้ ผู้นำใ้บริการต้องเห็นตัวแบบที่มีจิตใจเข้มแข็งแต่ต้องเป็นผู้นำที่มีความสุภาพอ่อนโยนกับผู้อื่นเสมอ เมื่อเจอสิ่งใดยากหรือเจอการตัดสินใจที่ยากก็จะต้องทำ เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้นำใ้บริการต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้อื่นทำตาม กรีนลีย์ (Greenleaf .2004: 338) อธิบายว่า ผู้นำใ้บริการในฐานะผู้นำ กับ ผู้นำใ้บริการในฐานะผู้ให้บริการนั้นมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้นำใ้บริการคือผู้นำที่ต้องเริ่มต้นให้บริการเป็นอันดับแรก การเริ่มต้นให้บริการจะเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจที่ต้องการที่จะให้บริการแล้วจิตใต้สำนึกจะเป็นตัวนำให้เกิดการกระทำในการนำซึ่งแตกต่างจากผู้ที่เป็นผู้ที่ต้องการนำก่อนซึ่งสอดคล้องกับลอเรนซ์ (Lawrence.2002: 3) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำใ้บริการ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากใจ เกิดจากภายในสู่ภายนอก (Inside – Out) เป็นการเริ่มต้นความรู้สึกที่แท้จริงที่ต้องการรับใช้ผู้อื่นก่อนจากนั้นจิตสำนึก (Conscious) จะบันดาลให้คนนั้นเกิดความต้องการรับใช้ก่อน คือ แนใจว่าความต้องการของผู้อื่นได้รับการตอบสนองแล้ว และเบนเดอร์ (Bender.1997: 14) กล่าวว่า ภาวะผู้นำใ้บริการต้องเริ่มต้นจากภายใน ซึ่งเป็นลักษณะ (Character) อย่างหนึ่ง หมายถึง การเป็นผู้นำที่มีความรับผิดชอบ ดูแลเอาใจใส่ผู้อื่น ไม่แบ่งแยกและมีความสุภาพอ่อนน้อม ซึ่งเป็นแกนหลักของลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการเนื่องจากสิ่งใดก็ตามที่ผู้นำทำต้องเกิดมาจากภายในอย่างจริงใจ ความต้องการภายในจิตใจจะเป็นรากฐานสำคัญและผู้นำต้องอาศัยสิ่งนั้น เดอเครน (Decrane.1996: 252) กล่าวว่า หัวหน้าส่วนการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศของนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา กล่าวว่า “ ประชาชนส่วนใหญ่อาจจะยกโทษให้ข้อผิดพลาดของพวกเราที่เกิดจากการตัดสินใจ แต่เขาจะไม่ยกโทษให้ถ้าเกิดจากแรงจูงใจภายใน แรงจูงใจภายในจะเป็นลำดับจากบุคลิกภาพของเรา” ซึ่งสามารถวัดได้ว่าเราทำและเรานำผู้อื่นอย่างไร ดังปรากฏในภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 วงกลมแสดงการแผ่ขยายของภาวะผู้นำใ้บริการ

ที่มา: เพจและห้วง (Page; & Wong.2000: Online)

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดภาวะผู้นำใ้บริการ คือ การเริ่มต้นจากปัจจัยภายใน ได้แก่ ความรู้สึกถึงความต้องการภายในจิตใจที่ต้องการจะรับใช้ผู้อื่นก่อน และจากนั้นจิตใจได้สำนึกจะเป็นตัวนำให้เกิดการกระทำต่างๆที่แสดงถึงการดูแลผู้อื่นออกมาจากภายในสู่ภายนอก ภาวะผู้นำใ้บริการ นับเป็นลักษณะอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ

1.1.5 คุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการ

ในการวิจัยการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาองค์ประกอบดังกล่าวเพื่อนำมากำหนดเป็นนิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ต่างๆ ดังนั้นในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการเพื่อนำมากำหนดองค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการจากเอกสารและงานวิจัยต่างประเทศและในประเทศที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) คุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการตามแนวคิดของกรีนลีฟ (Greenleaf) กรีนลีฟ (Greenleaf.1997 อ้างถึงใน Spears & Lawrence,2002) กล่าวว่า ผู้นำใ้บริการเป็นแนวคิดในการมอบอำนาจ คุณภาพ การสร้างทีมงาน และการบริหารแบบมีส่วนร่วม รวมถึงจรรยาบรรณการใ้บริการซึ่งรวมอยู่ในปรัชญาของการบริหาร ซึ่งภาวะผู้นำควรเน้นที่การใ้บริการผู้อื่น ส่งเสริมความสำคัญของชีวิตกลุ่ม และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เมื่อได้รับการบริการแล้วทำให้เขาเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ขึ้น ฉลาดมากขึ้น เป็นอิสระมากขึ้น เป็นตัวของตัวเองมากขึ้น และกลายเป็นผู้ใ้บริการผู้อื่นมากขึ้นซึ่งคุณลักษณะของภาวะผู้นำแบบใ้บริการมี 10 ประการ ได้แก่ การฟัง (Listening) ความเห็นอกเห็นใจ (empathy) การเยียวยารักษา (healing) การตระหนักรู้ (awareness) การโน้มน้าวใจ (persuasion) การสร้างมโนทัศน์ (conceptualization) การมองการณ์ไกล (foresight) ความเป็นผู้ดูแล (stewardship) การอุทิศตนเพื่อพัฒนาคน (commitment to the growth of people) การสร้างชุมชน (building community)

2) คุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการจากผลการวิจัยของแวดเดล (Waddell) แวดเดล (Waddell.2006: 1-9) ได้สรุปองค์ประกอบภาวะผู้นำจากการใช้แบบวัดคุณลักษณะภาวะผู้นำ ใ้บริการ ประกอบด้วย ความรักและศรัทธาต่อพระเจ้า (agapao love) การไม่เห็นแก่ตัว (altruism) การเยียวยารักษา (healing) การตระหนักรู้ (awareness) การโน้มน้าวใจ (persuasion) การสร้างมโนทัศน์ (conceptualization) การมองการณ์ไกล (foresight) ความเป็นผู้ดูแล (stewardship) การอุทิศตนเพื่อพัฒนาคน (commitment to the people) การสร้างชุมชน (building community)

3) คุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการจากผลการวิจัยของแวดเดล (Waddell) แวดเดล (Waddell.2009 : Abstract) ได้นำเสนอดัชนีชี้วัดเรื่องการศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของภาวะผู้นำใ้บริการและความฉลาดทางอารมณ์ (emotion intelligence) โดยองค์ประกอบของภาวะผู้นำแบบใ้บริการ คือ คุณลักษณะของภาวะผู้นำใ้บริการที่สำคัญคือ การฟัง (listening) ความเห็นอกเห็นใจ (empathy) การเยียวยารักษา (healing) การตระหนักรู้ (awareness) การโน้มน้าวใจ (persuasion) การสร้างมโนทัศน์ (conceptualization) การมองการณ์ไกล

(foresight) ความเป็นผู้ดูแล (stewardship) การอุทิศตนเพื่อพัฒนาคน (commitment to the growth of people) การสร้างชุมชน (building community)

4) คุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการตามทฤษฎีของรัสเซลล์ (Russell) รัสเซลล์ (Russell.2001: Abstract) ได้เสนอองค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการไว้ดังนี้ ลักษณะที่เชื่อถือ (authenticity) ความซื่อสัตย์สุจริต (integrity) การห่วงใยผู้อื่น (caring the others) การตัดสินใจ (decision making) การบุกเบิก (pionerring) การได้รับการยกย่องจากผู้อื่น (appreciation of others) การเสริมพลังอำนาจ (empowerment)

5) คุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการตามทฤษฎีของรัสเซลล์ และสโตน (Russell and Stone) รัสเซลล์ และสโตน (Russell; & Stone.2002: 76 - 83) ได้นำเสนอโมเดลทางการปฏิบัติของภาวะผู้นำใ้บริการโดยภาวะผู้นำใ้บริการมีองค์ประกอบ ได้แก่ ความซื่อตรง (honesty) ความไว้วางใจ (trust) การบริการ (service) การเป็นต้นแบบ (modeling) การบุกเบิก (pionerring) การได้รับการยกย่องจากผู้อื่น (appreciation of others) การเสริมพลังอำนาจ (empowerment) ผู้นำใ้บริการจะมุ่งประเด็นไปที่ผู้ตาม ผู้นำใ้บริการจะให้คุณค่ากับผู้ตามซึ่งเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร เป็นความห่วงใยชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ตามที่เป็นผู้สร้างผลผลิตแก่องค์กรอย่างแท้จริงโดยไม่มีเงื่อนไข

6) คุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการตามแนวคิดของเซนจายา และเจมส์ (Sendjaya and James) เซนจายา และเจมส์ (Sendjaya; & James.2002 : 1-11) ได้ศึกษาปรัชญาพื้นฐานของภาวะผู้นำใ้บริการโดยเน้นภาระหน้าที่ของผู้นำ การพัฒนาและการประยุกต์ใช้ในองค์กรตามแนวคิดของ โรเบิร์ต เค กรีนลีย์และพระเยซูคริสต์ ในการมอบอำนาจ คุณภาพ การสร้างทีมงาน และการบริหารแบบมีส่วนร่วม รวมถึงจรรยาบรรณการให้บริการซึ่งรวมอยู่ในปรัชญาของการบริหาร โดยนำเสนอองค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการที่สำคัญประกอบด้วยการเสริมพลังอำนาจ (empowerment) ความเสมอภาค (equality) การให้คำปรึกษา (mentoring) การเป็นต้นแบบ (role modeling) การตระหนักรู้ (awareness) การรับรู้ (self perception)

7) คุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการจากผลการวิจัยของแครอล (Carolyn) แครอล (Carolyn.2006: Abstract) นำเสนอคุณสมบัติเกี่ยวกับการศึกษาผู้นำที่ให้บริการทางสุขภาพ โดยการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ของผู้ให้บริการทางด้านสุขภาพที่มีต่อภาวะผู้นำใ้บริการในองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร และความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ต่อภาวะผู้นำใ้บริการที่มีผลต่อความสำเร็จในงานของแต่ละบุคคล โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากพยาบาลวิชาชีพจำนวน 313 คนจากสถานพยาบาลที่ไม่แสวงหากำไร ในตอนเหนือของประเทศสหรัฐอเมริกา จากผลการศึกษาเรื่องอิทธิพลของเพศ อายุและการเชื่ออำนาจแห่งตนที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำใ้บริการโดยมีองค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการได้แก่ ลักษณะที่น่าเชื่อถือ (authenticity) การห่วงใยผู้อื่น (caring for the others)

การตัดสินใจ (decision-making) การกำหนดเป้าหมายในองค์การ (goal-setting) การนำ (leading) การสร้างทีมงาน (team building) พบว่า การรับรู้ของผู้ให้บริการด้านสุขภาพที่มีต่อภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการในองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในงานของแต่ละบุคคลอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้การพัฒนาและส่งเสริมภาวะผู้นำใฝ่บริการในตัวผู้นำที่ให้บริการด้านสุขภาพจะสามารถสร้างวัฒนธรรมการเป็นผู้นำแบบใฝ่บริการในโรงพยาบาลผู้ปฏิบัติงานได้

8) คุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการจากผลการวิจัยของวินสตัน (Winston) วินสตัน (Winston. 2003: 600 - 617) ได้พัฒนาโมเดลภาวะผู้นำใฝ่บริการสู่ผู้ตามของ แพตเตอร์สัน (Patterson) โดยนำเสนอผลของการให้บริการโดยผู้นำใฝ่บริการมีองค์ประกอบดังนี้ ความรักและศรัทธาต่อพระเจ้า (agapao love) การไม่เห็นแก่ตัว (altruism) พันธสัญญาต่อการเป็นผู้นำ (commitment to the leader) การจูงใจ (motivation) ศักยภาพแห่งตน (self efficacy) การเสริมพลังอำนาจ (empowerment)

9) คุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการจากผลการวิจัยของวินสตัน (Winston) วินสตัน (2004 : Abstract) ได้ศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำใฝ่บริการโดยศึกษาจากองค์ประกอบภาวะผู้นำตามแบบของแพตเตอร์สันและวินสตัน (Patterson and Winston) โดยใช้ผู้นำในวิทยาลัยคาร์ทอลิกเป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งการศึกษาครั้งนี้สนับสนุนการประยุกต์ใช้รูปแบบภาวะผู้นำของแพตเตอร์สันและ วินสตัน (Patterson and Winston) ที่มีองค์ประกอบ ได้แก่ ความรักและศรัทธาต่อพระเจ้า (agapao love) การไม่เห็นแก่ตัว (altruism) พันธสัญญาต่อการเป็นผู้นำ (commitment to the leader) การจูงใจ (intrinsic motivation) ศักยภาพแห่งตน (self efficacy) การเสริมพลังอำนาจ (empowerment) การบริการ (service)

10) คุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการจากผลการวิจัยของเดนนิส และโบคาเนีย (Dennis and Bocarnea) เดนนิส และโบคาเนีย (Dennis; & Bocarnea.2005: 601 - 602) ได้พัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินภาวะผู้นำใฝ่บริการโดยใช้องค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการตามแนวคิดของแพตเตอร์สัน (Patterson) ได้แก่ ความรักและศรัทธาต่อพระเจ้า (agapao love) ความนอบน้อม (humility) การไม่เห็นแก่ตัว (altruism) การเสริมพลังอำนาจ (empowerment) การมีวิสัยทัศน์ (vision) ความไว้วางใจ (trust) และการบริการ (service) พบว่ามีเพียง 5 องค์ประกอบจาก 7 องค์ประกอบที่มีนัยสำคัญ ได้แก่ ความรักและศรัทธาต่อพระเจ้า (agapao love) ความนอบน้อม (humility) การเสริมพลังอำนาจ (empowerment) การมีวิสัยทัศน์ (vision) และความไว้วางใจ (trust)

11) คุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการจากผลการวิจัยของโจเซฟ และวินสตัน (Joseph and Winston) โจเซฟ และวินสตัน (Joseph; & Winston.2005: 6 - 22) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำใฝ่บริการโดยผลงานวิจัยมุ่งเน้นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำใฝ่บริการโดยเขาให้

ความสำคัญกับองค์ประกอบของความไว้วางใจ (trust) เพียงอย่างเดียวซึ่งประกอบด้วยผู้นำที่น่าไว้วางใจ (leader trust) และความน่าเชื่อถือขององค์กร (organizational trust) ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำใ้บริการ โดยองค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการประกอบด้วย การเป็นต้นแบบ (role modeling) การสื่อสาร (communication) ความรู้ความชำนาญ (competence) การกระจายอำนาจ (delegation)

12) คุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการจากผลการวิจัยของบาร์บูโต และวิลเลอร์ (Barbuto and Wheeler) บาร์บูโต และวิลเลอร์ (Barbuto; & Wheeler.2006: 300 - 326) ได้พัฒนาแบบสอบถาม 23 รายการ ที่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการ ได้แก่ การไม่เห็นแก่ตัว (altruistic) การเยียวยารักษา (healing) การโน้มน้าวใจ (persuasive) ความรอบรู้ (wisdom) การเป็นผู้ดูแล (stewardship) โดยการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนชายจำนวน 417 คน จากผู้จำหน่ายสินค้า 100 ราย ในแอฟริกาใต้

13) คุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการจากผลการวิจัยของแพตเตอร์สัน (Patterson) แพตเตอร์สัน (Patterson.2003 : Abstract) ได้ศึกษาทฤษฎีภาวะผู้นำใ้บริการเช่นเดียวกับการให้เหตุผลตามแนวทฤษฎีภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง (transformation leadership) ไว้ในดัชนีนิพนธ์ โดยการเพิ่มปรากฏการณ์ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการและแนวคิดโครงสร้างของคุน (Kuhn) ซึ่งเป็นการพัฒนาทฤษฎีแนวใหม่ ปรากฏการณ์ขององค์ประกอบ ได้แก่ ความรักและศรัทธาต่อพระเจ้า (agapao love) ความนอบน้อม (humility) การไม่เห็นแก่ตัว (altruism) การเสริมพลังอำนาจ (empowerment) การมีวิสัยทัศน์ (vision) การบริการ (service)

14) คุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการจากผลการวิจัยของเพจและหว่อง (Page and Wong) เพจและหว่อง (Page; & Wong : Abstract) นำเสนอเครื่องมือในการวัดภาวะผู้นำใ้บริการโดยเพจและหว่อง (Page;& Wong.1998 อ้างอิงใน Taylor ; et al.2007) ได้พัฒนาเครื่องมือในการวัดภาวะผู้นำแบบใ้บริการจำนวน 99 รายการ และจัดหมวดหมู่รายการได้ 12 กลุ่ม ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต (intergrity) ความนอบน้อม (humility) การรับใช้ (servanthood) หรือการบริการ (service) การห่วงใยผู้อื่น (caring the others) การเสริมพลังอำนาจ (empowerment) การพัฒนาผู้อื่น (developing others) การมีวิสัยทัศน์ (vision) การกำหนดเป้าหมายในองค์กร (goal-teaming) การนำ (leading) การเป็นต้นแบบ (role modeling) การสร้างทีมงาน (team-building) การตัดสินใจ (decision making)

15) คุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการจากผลการวิจัยของเพจและหว่อง (Page and Wong) เพจและหว่อง (Page; & Wong.2000: Abstract) ได้พัฒนาเครื่องมือการวัดภาวะผู้นำใ้บริการโดยใช้องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมขององค์กรในด้านการ

พัฒนาเศรษฐกิจและความเป็นผู้นำโดยจัดกลุ่มขององค์ประกอบของภาวะผู้นำใ้บริการเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 บุคลิกลักษณะ (personality) ประกอบด้วย ลักษณะที่น่าเชื่อถือ (authenticity) และความซื่อสัตย์สุจริต (integrity) กลุ่มที่ 2 สัมพันธภาพ (relationship) ซึ่งเน้นความห่วงใยผู้อื่น (caring for others) กลุ่มที่ 3 ภารกิจ (task) เป็นความสามารถในการปฏิบัติงานของผู้นำ โดยผู้นำใ้บริการจะเน้นการตัดสินใจ (decision-making) การกำหนดเป้าหมายขององค์การ (goal-setting) และการนำ (leading) กลุ่มที่ 4 กระบวนการ (process) คือ การสร้างทีมงาน (team-building)

16) คุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการจากผลการวิจัยของวอชิงตัน ชัสตัน และฟิลด์ (Washington, Sutton and Field) วอชิงตัน ชัสตัน และฟิลด์ (Washington; Sutton; & Field .2006: 700 - 716) นำเสนอปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำใ้บริการโดยศึกษาความแตกต่างระหว่างบุคคลด้านบุคลิกภาพที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำใ้บริการซึ่งองค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการ ได้แก่ การฟัง (Listening) ความเห็นอกเห็นใจ (empathy) การเยียวยารักษา (healing) การตระหนักรู้ (awareness) การโน้มน้าวใจ (persuasion) การสร้างมโนทัศน์ (conceptualization) การมองการณ์ไกล (foresight) ความเป็นผู้ดูแล (stewardship) การอุทิศตนเพื่อพัฒนาคน (commitment to the growth of people) การสร้างชุมชน (building community)

17) คุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการจากผลการวิจัยของแบล็ก (Black) แบล็ก (Black .2007: Abstract) ได้ทำการศึกษาเพื่อวัดภาวะผู้นำใ้บริการ (Servant Leadership) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ของครูต่อภาวะผู้นำใ้บริการและการรับรู้ของผู้นำสถานศึกษาและครูต่อบรรยากาศของโรงเรียน (School Climate) โดยใช้แบบวัด OLA (Organization Leadership Assesment) ของลอบ (Laub) เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการใน 6 ด้าน ได้แก่ การให้คุณค่าแก่ผู้อื่น (valuing people) การพัฒนาผู้อื่น (developing people) การสร้างชุมชน (building community) การแสดงความน่าเชื่อถือ (displaying authenticity) การมอบภาวะผู้นำ (provides leadership) การร่วมแบ่งปันภาวะผู้นำ (share leadership) ผลการศึกษาพบว่า ทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญระหว่างภาวะผู้นำใ้บริการและบรรยากาศของโรงเรียน

18) คุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการจากผลการวิจัยของเออวิง และลองบอยแฮม (Irving and Longboyham) เออวิง และลองบอยแฮม (Irving; & Longboyham.2007: 98 - 113) อธิบายว่าปัจจุบันได้มีการนำเสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลของการทำงานร่วมกัน เนื่องจากได้มีผลการวิจัยที่สนับสนุนว่าคุณลักษณะผู้นำมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของการทำงานร่วมกันดังนั้นในการวิจัยนี้จึงได้นำเสนอรูปแบบเชิงเส้นของความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำใ้บริการ และประสิทธิผลของการทำงานร่วมกันโดยใช้ 6 องค์ประกอบที่สำคัญของภาวะผู้นำใ้บริการ ได้แก่ การตรวจสอบได้ (providing accountability) ความซื่อตรง (honest) การรู้คุณค่าและสำนึกบุญคุณ (valuing and

appreciating) การสื่อสาร (communication) การร่วมมือแบบอุปถัมภ์ (fostering collaboration) การสนับสนุนและทรัพยากร (supporting and resourcing) จากการศึกษาพบว่าสมการเชิงเส้นสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำไปบริการ และประสิทธิผลของการทำงานร่วมกันได้ร้อยละ 39 จากกลุ่มตัวอย่าง 700 คน ในองค์กรระดับนานาชาติที่ไม่แสวงหาผลกำไร

19) คุณลักษณะภาวะผู้นำไปบริการจากผลการวิจัยของเทเลอร์ มาร์ติน ฮัทชินสัน และจิงค์ (Taylor, Martin, Hutchinson and Jink) เทเลอร์ มาร์ติน ฮัทชินสัน และจิงค์ (Taylor; et.al.2007: 401 - 419) ได้ศึกษาคุณลักษณะพื้นฐานของภาวะผู้นำไปบริการในทางปฏิบัติซึ่งศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำ โดยพัฒนาเครื่องมือในการวัดภาวะผู้นำไปบริการ 99 รายการและจัดหมวดหมู่รายการทั้งหมดได้ 12 กลุ่ม ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต (integrity) ความนอบน้อม (humility) การรับใช้ (servanthood) หรือการบริการ (service) การห่วงใยผู้อื่น (caring for the others) การเสริมพลังอำนาจ (empowerment) การพัฒนาผู้อื่น (development others) การมีวิสัยทัศน์ (vision) การกำหนดเป้าหมายขององค์กร (goal-setting) การนำ (leading) การเป็นต้นแบบ (role modeling) การสร้างทีมงาน (team - building) การตัดสินใจ (decision making)

20) คุณลักษณะภาวะผู้นำไปบริการจากผลการวิจัยของเซนจายา ซาร์รอส และแซนโตรา (Sendjaya, Sarros and Santora) เซนจายา ซาร์รอส และแซนโตรา (Sendjaya; Sarros; & Santora.2008 : Abstract) ได้ศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำไปบริการในองค์กร โดยการพัฒนาแบบสอบถามจำนวน 35 รายการใน 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ศีลธรรม (moral love) ลักษณะที่เชื่อถือ (authenticity) ความสมัครใจ (voluntary subordination) สัมพันธภาพ (relationship) ความเชื่อในจิตวิญญาณ (transcendental spirituality) อิทธิพลการเปลี่ยนแปลง (transforming influence)

21) คุณลักษณะภาวะผู้นำไปบริการตามทฤษฎีของมอสเบอร์เกอร์ และแพตเตอร์สัน (Mossburger and Patterson) มอสเบอร์เกอร์ และแพตเตอร์สัน (Mossburger; & Patterson.2008: 6-8) นำเสนอการเป็นผู้นำไปบริการของบาทหลวงที่มีอิทธิพลต่อการบังคับใช้กฎต่างๆ และการส่งเสริมให้ผู้ตามสนใจความเป็นไปของสังคมและหน้าที่ของพวกเขา มากกว่าความเลวร้ายที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัวเอง ซึ่งการศึกษาล้วนใหญ่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้นำไปบริการซึ่งประกอบด้วย ความรักและความศรัทธาต่อพระเจ้า (agapao love) การไม่เห็นแก่ตัว (altruism) การเสริมพลังอำนาจ (empowerment) ความนอบน้อม (humility) การบริการ (service) กับประสิทธิผลของงาน โดยการสำรวจและการสอบถามเชิงคุณภาพจากการรับรู้ของบาทหลวง

22) คุณลักษณะภาวะผู้นำไปบริการจากผลการวิจัยของพูน (Poon) พูน (Poon. 2006: Abstract) ได้ศึกษาเรื่องโมเดลสำหรับภาวะผู้นำไปบริการด้านประสิทธิภาพและการเป็นที่ปรึกษาซึ่งการเป็นที่ปรึกษาเป็นบทบาทสำคัญในกระบวนการพัฒนาดนเองและความเป็นมืออาชีพ

ดังนั้นการเป็นที่ปรึกษาจึงมีความสำคัญในการพัฒนาประสิทธิภาพ จากการศึกษารายงานการวิจัยทางด้านคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำใ้บริการ ประสิทธิภาพและการเป็นที่ปรึกษา พบว่า คุณลักษณะของผู้นำใ้บริการประกอบด้วย คีลธรรม (moral) ความนอบน้อม (humility) การไม่เห็นแก่ตัว (altruism) การตระหนักรู้ (awareness) การเสริมพลังอำนาจ (empowerment) การบริการ (service) มีความสัมพันธ์ทางบวกต่อการรับรู้ถึงความสามารถของตนเอง เมื่อหลักการที่สำคัญของภาวะผู้นำ ใ้บริการ คือ การเอาใจใส่ผู้ตามหรือการมีคีลธรรม การนอบน้อม คือ คุณลักษณะที่แสดงถึงความถ่อมตนไม่ใช้ความรุนแรง การไม่เห็นแก่ตัวคือการช่วยเหลือผู้อื่นและยินดีสนับสนุนความก้าวหน้าผู้อื่น การตระหนักรู้คือการแสดงถึงความรู้สึกลึกซึ้งห่วงใยผู้อื่นและความฉลาดทางอารมณ์ ขณะที่การเสริมพลังอำนาจคือองค์ประกอบที่สำคัญที่สนับสนุนให้ผู้ตามก้าวไปสูเป้าหมายที่พวกเขาต้องการและการบริการ คือ ปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในภาวะผู้นำใ้บริการซึ่งผู้นำจะต้องให้บริการก่อนด้วยใจบริสุทธิ์ที่ต้องการจะบริการ

23) คุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการตามแนวคิดของสเปียร์ส (Spear) สเปียร์ส (Spears.1998: 18) ซึ่งเป็นผู้บริหารสูงสุดของศูนย์โรเบิร์ต เค กรีนลีย์ ได้จำแนกคุณลักษณะของภาวะผู้นำแบบใ้บริการมี 10 ประการ ได้แก่ การฟัง (Listening) ความเห็นอกเห็นใจ (empathy) การเยียวยารักษา (healing) การตระหนักรู้ (awareness) การโน้มน้าวใจ (persuasion) การสร้างมโนทัศน์ (conceptualization) การมองการณ์ไกล (foresight) ความเป็นผู้ดูแล (stewardship) การอุทิศตนเพื่อพัฒนาคน (commitment to the growth of people) การสร้างชุมชน (building community)

24) คุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการตามทฤษฎีของเดนนิส (Dennis) เดนนิส (Dennis .2004 : Abstract) ได้สรุปองค์ประกอบของภาวะผู้นำใ้บริการ (Servant Leadership Factor) ไว้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ความรัก (love) การมอบอำนาจ (empowerment) วิสัยทัศน์ (vision) ความถ่อมตน (humility) ความเชื่อมั่น (trust)

25) คุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการจากผลการวิจัยของลอบ (Laub) ลอบ (Laub.2004: Abstract) ได้ศึกษาวิจัยโดยทบทวนวรรณกรรมและระบุลักษณะของภาวะผู้นำใ้บริการด้วยวิธีการเดลฟาย ซึ่งเป็นการตรวจสอบโดยคณะผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาวะผู้นำใ้บริการจำนวน 14 คน แล้วนำคุณลักษณะที่จำแนกได้ไปสร้างเป็นเครื่องมือของแบบวัดผู้นำใ้บริการในระดับองค์กร (Organization Leadership Assessment : OLA) ที่ถือว่าเป็นแบบวัดที่มีความเชื่อมั่นจึงเป็นที่มาว่า จากผลการวิจัยของลอบได้จำแนกคุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการออกเป็น 6 ประการ ได้แก่ การแสดงตัวตนที่เป็นจริง การให้คุณค่าผู้อื่น การพัฒนาผู้อื่น การสร้างกลุ่ม การมอบภาวะผู้นำ การร่วมแบ่งปันภาวะผู้นำ

26) คุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการตามแนวคิดของดาร์ฟท์ (Darft) ดาร์ฟท์ (Darft .1999: 375 – 379) ได้นำเสนอองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการไว้ 4 ด้าน ได้แก่ บริการผู้อื่นก่อนคิดถึงผลประโยชน์ของตนเอง รับฟังความคิดเห็นและให้การยอมรับผู้อื่น ทำตัวให้น่าเชื่อถือ ส่งเสริมและช่วยเหลือผู้อื่น

27) คุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการตามทฤษฎีของอนูวัฒน์ วิภาคธำรงคุณ อนูวัฒน์ วิภาคธำรงคุณ (2553: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบรับใช้ของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบรับใช้ ของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย ในองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ การเห็นคุณค่าของผู้อื่น การพัฒนาผู้อื่น การสร้างสังคมชุมชน การแสดงออกทางคุณธรรม การส่งเสริมการเป็นผู้นำ และการใช้ภาวะผู้นำร่วมกัน จำแนกตามคุณลักษณะของบุคลากร ได้แก่ ประสิทธิภาพการทำงาน และ ระดับการศึกษาและเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะต่อการทำงานกับคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบรับใช้ของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย ผลวิจัยพบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบรับใช้ของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทยใน 6 ด้าน ได้แก่ การเห็นคุณค่าของผู้อื่น การพัฒนาผู้อื่น การสร้างสังคมชุมชน การแสดงออกทางคุณธรรม การส่งเสริมการเป็นผู้นำ และการใช้ภาวะผู้นำร่วมกัน ทั้งโดยรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบรับใช้ของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย ตามความคิดเห็นของครูที่มีประสิทธิภาพการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบรับใช้ของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทยโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

28) คุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการจากผลการวิจัยของบังอร ไชยเผือก บังอร ไชยเผือก (2550: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าคุณลักษณะของผู้นำใฝ่บริการและบรรยากาศของโรงเรียนคหอลิกสังกัดคณะภคินีพระกุมารเยซู โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้นำใฝ่บริการโรงเรียนคหอลิกสังกัดคณะภคินีพระกุมารเยซู ศึกษาบรรยากาศของโรงเรียนคหอลิกสังกัดคณะภคินีพระกุมารเยซู เปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารโรงเรียนคหอลิกตามความคิดเห็นของครูโดยจำแนกตามประสิทธิภาพการทำงาน ระดับชั้น และเปรียบเทียบบรรยากาศของโรงเรียนคหอลิก สังกัดคณะภคินีพระกุมารเยซู โดยเฉพาะในด้านคุณลักษณะของผู้นำใฝ่บริการนั้นได้ศึกษาองค์ประกอบตามกรอบแนวคิดของกรีนลีฟ(Greenleaf, 2002) 10 ด้าน ได้แก่ การฟัง (listening) การเห็นอกเห็นใจ (empathy) การเยียวยารักษา(healing) การตระหนักรู้ (awareness) การโน้มน้าวใจ (persuasion) การสร้างมโนทัศน์ (conceptualization) การมองการณ์ไกล (foresight) ความรับผิดชอบร่วมกัน (stewardship) อุทิศตนเพื่องานพัฒนาคน (commitment to the growth of people) และการสร้างกลุ่มชน (building community)

29) คุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการจากผลการวิจัยของสรายุทธ กันหลง สรายุทธ กันหลง (2553: บทคัดย่อ) ได้ศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือในภาพรวมและรายองค์ประกอบอยู่ในระดับสูง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยขององค์ประกอบหลักจากสูงไปหาต่ำ คือ การสร้างความร่วมมือร่วมใจ การมีวิสัยทัศน์ และการคุ้มครองดูแลรักษา เมื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้ค่าไค-สแควร์ ค่าดัชนีวัดระดับกลมกลืน และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยืนยันสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ และจากการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติยืนยันสมมติฐานที่กำหนดไว้ และจากการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า โมเดลยุทธศาสตร์การพัฒนาภาวะผู้นำที่พัฒนาขึ้นนั้นเป็นแกนกลางของการขับเคลื่อนภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่อยู่ในวงรอบของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมระดับบุคคล ค่านิยมระดับกลุ่มและค่านิยมระดับชุมชนสังคม

30) คุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการจากผลการวิจัยของจิรวรรณ เล่งพานิชย์ จิรวรรณ เล่งพานิชย์ (2554: 46 – 47) ได้ศึกษาโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้สังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการที่มีความถี่สูงจากนักวิชาการต่างๆ ได้องค์ประกอบจำนวน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การบริการ (service) การเสริมพลังอำนาจ (empowerment) การไม่เห็นแก่ตัว (altruism) และความมอบน้อม (humility)

31) คุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการจากผลการวิจัยของพิชาวีร์ เมฆขยาย พิชาวีร์ เมฆขยาย (2550: 30-31) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำใฝ่บริการสำหรับผู้นำกิจกรรมนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยได้นำกรอบแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการของ ลอบ (Laub) มาใช้เป็นกรอบในการศึกษา ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ การแสดงตัวตนตามที่เป็นจริง (display authenticity) การให้คุณค่าแก่เพื่อนร่วมงาน (value people) การพัฒนาเพื่อนร่วมงาน (develop people) การสร้างชุมชน (build community) การแสดงภาวะผู้นำ (provide leadership) และการร่วมแบ่งปันภาวะผู้นำ (share leadership)

32) คุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการตามทฤษฎีของภาวิวัฒน์ พันธุ์แพ ภาวิวัฒน์ พันธุ์แพ (2546:12) ให้ทฤษฎีว่า ในปัจจุบันความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามเปลี่ยนแปลงไปมากจากอดีต การบริหารงานที่เน้นการควบคุมกลายมาเป็นการมอบอำนาจ การแข่งขันกลายมาเป็นการให้ความร่วมมือ การเน้นรางวัลที่เป็นวัตถุสิ่งของกลายมาเป็นการรักษาสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งชี้ให้เห็นสัจธรรมที่ว่าทุกสิ่งในโลกย่อมมีการเปลี่ยนแปลง

คำถามที่เกิดขึ้นตามมาคือผู้นำควรมีความรับผิดชอบทางศีลธรรมหรือแสดงความรับผิดชอบต่อผู้ตามมากน้อยเพียงใด ดังนั้น แนวคิดในปัจจุบันจึงเน้นไปที่ผู้นำที่มีคุณธรรม สามารถสนับสนุนให้ ผู้ตามสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เป็นผู้ทำได้มากกว่าที่จะใช้ตำแหน่งเพื่อการควบคุมหรือจำกัดความสามารถของผู้ตาม โดยได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะผู้นำเฝ้าบริการของดาฟท์ (Daft, 1999) ไว้ 4 ด้านดังนี้

1) บริการผู้ก่อนคิดถึงผลประโยชน์ของตนเอง ผู้นำแบบนี้จะใช้ความสามารถที่ตนมีอยู่เพื่อทำให้บุคคลและองค์กรเจริญเติบโต ความปรารถนาที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นจะมีมากกว่าความปรารถนาที่ต้องการจะได้รับตำแหน่งเพื่อแสวงหาอำนาจและควบคุมผู้อื่น นอกจากนี้จะเสียสละและไม่หวังผลตอบแทนทางการเงินอันเป็นการอุทิศทุ่มเทกับการทำงานในองค์กร เขาจะรู้สึกว่าได้ทำงานให้กับองค์กรอย่างเต็มที่เท่าที่องค์กรจะมอบหมายงานให้ทำ

2) รับฟังความคิดเห็นและให้การยอมรับผู้อื่น ผู้นำแบบนี้จะรับฟังและยอมรับปัญหาความคิดเห็นและให้เกียรติผู้อื่น เขาจะพยายามสนองความต้องการของผู้อื่นอย่างเต็มความสามารถ และจะไม่บังคับให้ผู้อื่นทำตามความต้องการของตน

3) ทำตัวให้น่าเชื่อถือ ผู้นำแบบนี้จะรักษาคำพูด ซื่อสัตย์ต่อบุคคลอื่น ดูแลแต่ไม่ควบคุมผู้อื่น จะกระจายข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นให้แก่ผู้ตามไม่ว่าข่าวสารนั้นจะดีหรือไม่ดี จะตัดสินใจบนพื้นฐานของผลประโยชน์ของกลุ่มมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว ความเชื่อถือเป็นตัวผู้นำจะเกิดขึ้นจากการที่เขาให้ความเชื่อถือบุคคลอื่นและเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นตัดสินใจด้วยตนเอง

4) ส่งเสริมและช่วยเหลือผู้อื่น ผู้นำแบบนี้จะทำให้ผู้ตามค้นพบพลังความสามารถในตนเองเพื่อที่จะรับผิดชอบในงานที่พวกเขาทำอย่างเต็มที่ โดยจะเปิดเผยและปรารถนาที่จะรับรู้ถึงปัญหาและความเจ็บปวดของผู้อื่น เขาจะทำตัวใกล้ชิดและเห็นอกเห็นใจผู้ตาม

33) คุณลักษณะภาวะผู้นำเฝ้าบริการตามทฤษฎีของชัยเสฏฐ์ พรหมศรี ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี (2548: 3) ให้แนวคิดไว้ว่า โดยทั่วไปสิ่งที่ผู้นำเฝ้าบริการทำในองค์กรของตนคือการอุทิศตนเพื่อที่จะสนองตอบความต้องการของสมาชิกในองค์กรของตนมากกว่าที่จะคิดถึงผลประโยชน์ขององค์กร หรือ bottom line เป็นหลัก นอกจากนี้ยังพยายามพัฒนาพนักงานให้นำเอาความสามารถที่ดีที่สุดออกมาใช้ในการทำงานเพื่อช่วยทำให้เขาเหล่านั้นก้าวหน้า เดินไปข้างหน้าอย่างมั่นคงและเจริญเติบโตในหน้าที่การงาน ผู้นำแบบนี้ยังช่วยสร้างความรู้สึกร่วมกันให้เกิดขึ้นในองค์กรของตนอีกด้วย ซึ่งเขาได้นำเสนอแนวคิดของ สเปียร์ส (Spears) ที่นำเสนอคุณลักษณะของผู้นำเฝ้าบริการไว้ว่า ประกอบด้วย 10 คุณลักษณะ ได้แก่ การสร้างชุมชน (building community) การให้คำมั่นสัญญากับการเจริญเติบโตของพนักงานหรือสมาชิกในองค์กร (commitment to the growth of people) ความตระหนัก (awareness) การดูแลและบริการ (stewardship) ความสามารถในการมองเห็นผลลัพธ์ที่

คล้ายคลึงกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น (foresight) ความสามารถในการมองปัญหาด้วยพันธกิจขององค์กร (conceptualization) การชักจูง (persuasion) การฟัง (listening) และความพยายามช่วยแก้ปัญหา (healing)

34) คุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการตามทฤษฎีของพสุ เดชะรินทร์ พสุ เดชะรินทร์ (2546: 4) ได้ให้ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำที่เป็นผู้รับใช้หรือผู้ให้บริการ (servant leadership) ไว้ว่า เนื่องจากวิกฤติทางด้านผู้นำที่หลาย ๆ แห่งประสบอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะการได้ผู้นำที่นึกถึงแต่ตนเอง แทนที่จะได้ผู้นำที่นึกถึงผู้อื่นเป็นหลักตามแนวทางของ servant leadership ซึ่งได้นำแนวคิดคุณลักษณะที่สำคัญของสเปียร์ส (Spears) ที่เป็น CEO ของ The Greenleaf Center for Servant-Leadership ซึ่งเป็นสถาบันที่โรเบิร์ต เค กรีนลีฟ (Robert K.Greenleaf) ตั้งขึ้นมา โดยได้สรุปลักษณะสำคัญ 10 ประการของภาวะผู้นำใ้บริการ คือ ประการแรกสุดคือจะต้องมีทักษะในการฟัง (listening) กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้ฟังที่ดี และพร้อมที่จะรับฟังผู้อื่นอย่างจริงใจ โดยจะต้องเป็นผู้ที่สนใจและพร้อมจะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สามารถทำให้อุทิศผู้อื่นรู้สึกอยากแสดงความคิดเห็น และเชื่อว่าเมื่อแสดงความคิดเห็นนั้นแล้วจะเป็นที่รับฟังจากตัวผู้นำเอง ผู้ที่อยากจะทำพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ให้บริการจะต้องเริ่มจากการพัฒนาทักษะในการฟังก่อนและทักษะในการฟังนี้จะยังเป็นพื้นฐานสำคัญอันจะนำไปสู่ทักษะในด้านอื่นๆ ที่จำเป็น คุณสมบัติประการที่สอง คือ ความเข้าใจผู้อื่น (Empathy) ผู้ที่เป็น Servant Leaders นั้นจะต้องมีความพยายามในการทำ ความเข้าใจผู้อื่น เนื่องจากบุคคลต่างๆ ในองค์กรจะประสบกับปัญหาและอุปสรรคต่าง นานา และการจะนำไปสู่การบาดเจ็บ (ทางจิตใจ) ผู้นำจะเป็นบุคคลที่บุคคลอื่นจะมองหาเมื่อประสบกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ดังนั้น ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการกระตุ้น ให้กำลังใจ และบำบัดรักษาผู้ที่ปัญหาเหล่านั้น คุณสมบัติประการที่สี่ คือ ความตระหนักรู้ (Awareness) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตระหนักรู้ในตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากถ้าเราตระหนักและรู้จักตนเองเป็นอย่างดีแล้วทำให้เรามองปัญหาต่างๆ ด้วยความรอบคอบจากมุมมองต่างๆ ที่กว้างขึ้น นอกเหนือจากความตระหนักในตนเองแล้ว ผู้ที่เป็นผู้นำใ้บริการยังมีความตระหนักในสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัวอยู่ตลอดเวลา อาจจะเรียกได้ว่าเป็นผู้ที่ตื่นอยู่ตลอดเวลา ก็ได้ คุณสมบัติประการที่ห้าคือ ความสามารถในการเกลี้ยกล่อมผู้อื่น (Persuasion) เนื่องจากผู้นำใ้บริการจะไม่เน้นการสั่งการตามตำแหน่งที่มี แต่จะเน้นการเกลี้ยกล่อม หรือชี้ชวนให้ผู้อื่นเห็นด้วยและทำตาม แทนที่จะเป็นการบังคับบัญชา โดยจะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการทำให้กลุ่มสามารถเห็นชอบในสิ่งเดียวกันจะไม่บังคับให้ผู้อื่นเห็นด้วยและปฏิบัติตาม ซึ่งคุณสมบัติในข้อนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้นำใ้บริการมีความแตกต่างจากผู้นำที่มุ่งเน้นการบังคับบัญชา คุณสมบัติประการที่หก คือ ความสามารถในการมองภาพในเชิงองค์รวม (Conceptualization) ผู้ที่เป็นผู้นำใ้บริการจะไม่มองภาพเป็นจุดๆ หรือเป็นปัจจุบันเท่านั้น แต่จะมองสิ่งต่างๆ ในองค์รวม และไม่ได้มองเฉพาะสิ่งที่เป้าหมายในปัจจุบันแต่

จะมองภาพใหญ่และสิ่งที่ต้องการไปสู่อนาคต ผู้ที่เป็นผู้นำไฝบริการจะไม่มองเฉพาะตนเองเท่านั้น แต่ยังพยายามกระตุ้นคนรอบข้างให้มองภาพใหญ่ในอนาคต คุณสมบัติประการที่เจ็ด คือ ความสามารถในการมองเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต (Foresight) ซึ่งจะค่อนข้างใกล้เคียงกับ คุณสมบัติประการที่หกผู้นำไฝบริการจะเป็นผู้ที่สามารถคาดการณ์หรือมองเห็นแนวโน้มหรือสิ่งที่ จะเกิดขึ้นในอนาคต รวมทั้งผลกระทบต่างๆของสิ่งที่ตัดสินใจลงไป คุณสมบัติประการที่แปดคือการ รับผิดชอบดูแล (Stewardship) เป็นความมุ่งมั่นของผู้นำ ในการเตรียมองค์กรให้สามารถก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อสังคม คุณสมบัติประการที่เก้า ได้แก่ การให้ความสำคัญต่อการเติบโต และพัฒนาของ ผู้อื่น (Commitment to the Growth of People) ผู้ที่เป็นผู้นำไฝบริการนั้นจะทำทุกอย่างเท่าที่ทำได้ ที่จะให้บุคคลอื่นในองค์กรได้มีการเติบโตและพัฒนา คุณสมบัติประการสุดท้าย ได้แก่ การสร้างชุมชน (Building Community) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างลักษณะของชุมชนให้เกิดขึ้นภายในองค์กร ผู้นำ ไฝบริการเชื่อว่าองค์กรควรจะดำเนินงานในลักษณะชุมชน และสร้างบรรยากาศการทำงานในลักษณะ ของชุมชนให้เกิดขึ้นภายในองค์กร

จากคุณลักษณะ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำไฝบริการดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมา สังเคราะห์เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (theoretical framework) และที่เป็นกรอบแนวคิดการ วิจัยเบื้องต้น (conceptual framework) โดยจะนำไปบูรณาการกับบทบาหน้าที่และคุณลักษณะที่พึง ประสงค์ของครูปฐมวัยต่อไป ซึ่งกรอบแนวคิดเบื้องต้นได้แสดงดังตารางสังเคราะห์คุณลักษณะภาวะ ผู้นำไฝบริการ ดังต่อไปนี้

ตารางสังเคราะห์คุณลักษณะภาวะผู้นำเฝบริการ

จากคุณลักษณะภาวะผู้นำเฝบริการตามทฤษฎีของนักวิชาการข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (theoretical framework) และที่เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (conceptual framework) ดังต่อไปนี้

คุณลักษณะ ของภาวะผู้นำเฝบริการ	Greenleaf (1977)	Waddell (2006)	Waddell (2009)	Russell (2001)	Russell and Stone (2002)	Sendjaya and James (2002)	Carolyn (2006)	Winston (2003)	Winston (2004)	Dennis and Bocarnea (2005)	Joseph and Winston (2005)	Barbuto and Wheeler (2006)	Patterson (2003)	Page and Wong (1998)	Page and Wong (2000)	Washington, Sutton, and Field (2006)	Black (2007)	Irving and Longbotham (2007)	Taylor, Martin, Hutchinson and Jinks (2007)	Sendjaya, Sarros and Santora (2008)	Mosburgger and Patterson (2008)	Poon (2006)	Spears (1998)	Dennis (2004)	Laub (2004)	Daft (1999)	อนวัฒน์ วิชาค้ำจางคุณ (2540)	บังอร ไชยเผือก (2540)	สราญพร กันหลง (2553)	จิรวรรณ เล่งพานิชย์ (2554)	พิทักษ์ เสงฆะพาย (2550)	ภาวิพัฒน์ พันธุ์เพ (2546)	ชัยเศรษฐ์ พรหมศรี (2548)	พสุ เดชะรินทร์ (2549)	รวม (ความถี่)
1. การเสริมพลังอำนาจ (empowerment)		✓			✓	✓			✓	✓			✓	✓					✓		✓	✓	✓	✓						✓					13
2. การบริการ (service)					✓			✓	✓				✓	✓					✓		✓	✓	✓							✓					10
3. ความนอบน้อม (humility)		✓							✓	✓			✓	✓					✓		✓	✓	✓	✓						✓					11
4. การไม่เห็นแก่ตัว (altruism)		✓						✓	✓			✓	✓							✓	✓	✓	✓			✓				✓		✓			11
5. ความรัก (agapao love)		✓						✓	✓	✓			✓								✓		✓	✓						✓					9
6. ตระหนักรู้ (awareness)	✓		✓			✓										✓					✓	✓						✓	✓			✓	✓		10
7. การเป็นต้นแบบ (role modeling)					✓	✓					✓			✓	✓				✓												✓				6
8. ห่วงใยผู้อื่น (caring the other)				✓			✓							✓	✓				✓																5
9. การตัดสินใจ (decision making)				✓			✓							✓	✓				✓																5

คุณลักษณะ ของภาวะผู้นำผู้บริหาร	Greenleaf (1977)	Waddell (2006)	Waddell (2009)	Russell (2001)	Russell and Stone (2002)	Sendjaya and James (2002)	Carolyn (2006)	Winston (2003)	Winston (2004)	Dennis and Bocarnea (2005)	Joseph and Winston (2005)	Barbuto and Wheeler (2006)	Patterson (2003)	Page and Wong (1998)	Page and Wong (2000)	Washington, Sutton, and Field (2006)	Black (2007)	Iving and Longbotham (2007)	Taylor, Martin, Hutchinson and Jinks (2007)	Sendjaya, Sarros and Santora (2008)	Mosburgger and Patterson (2008)	Poon (2006)	Spears (1998)	Dennis (2004)	Laub (2004)	Daft (1999)	อนันต์ วิชาศิริกรคุณ (2540)	บังอร ไชยเผือก (2540)	สรายุทธ กันหลง (2553)	จิรวรรณ เล่งพานิชย์ (2554)	พิทวิรุฒ เมฆเทยาย (2550)	ภาวิพัฒน์ พันธุ์เพ (2546)	ชัยเศรษฐ์ พรหมศิริ (2548)	พสุ เดชะรินทร์ (2549)	รวม (ความถี่)
10.การกำหนดเป้าหมายขององค์กร (goal-setting)				✓			✓							✓	✓				✓																5
11.การสร้างทีมงาน (team-building)				✓			✓							✓	✓				✓																5
12.การนำ (leading)				✓			✓							✓	✓				✓																5
13. การพัฒนาผู้อื่น (develop people)	✓		✓											✓		✓	✓		✓			✓		✓				✓	✓	✓		✓	✓	✓	14
14. การเยียวยารักษา (healing)	✓		✓									✓				✓							✓					✓	✓				✓	✓	9
15. การโน้มน้าวใจ (pervasive)	✓		✓									✓				✓											✓	✓					✓	✓	8
16.ความเป็นผู้ดูแล (stewardship)	✓		✓									✓				✓									✓		✓	✓					✓	✓	9
17.การมีวิสัยทัศน์ (vision)										✓			✓	✓					✓				✓	✓											6
18. ความซื่อตรง (honesty)					✓									✓				✓	✓																4

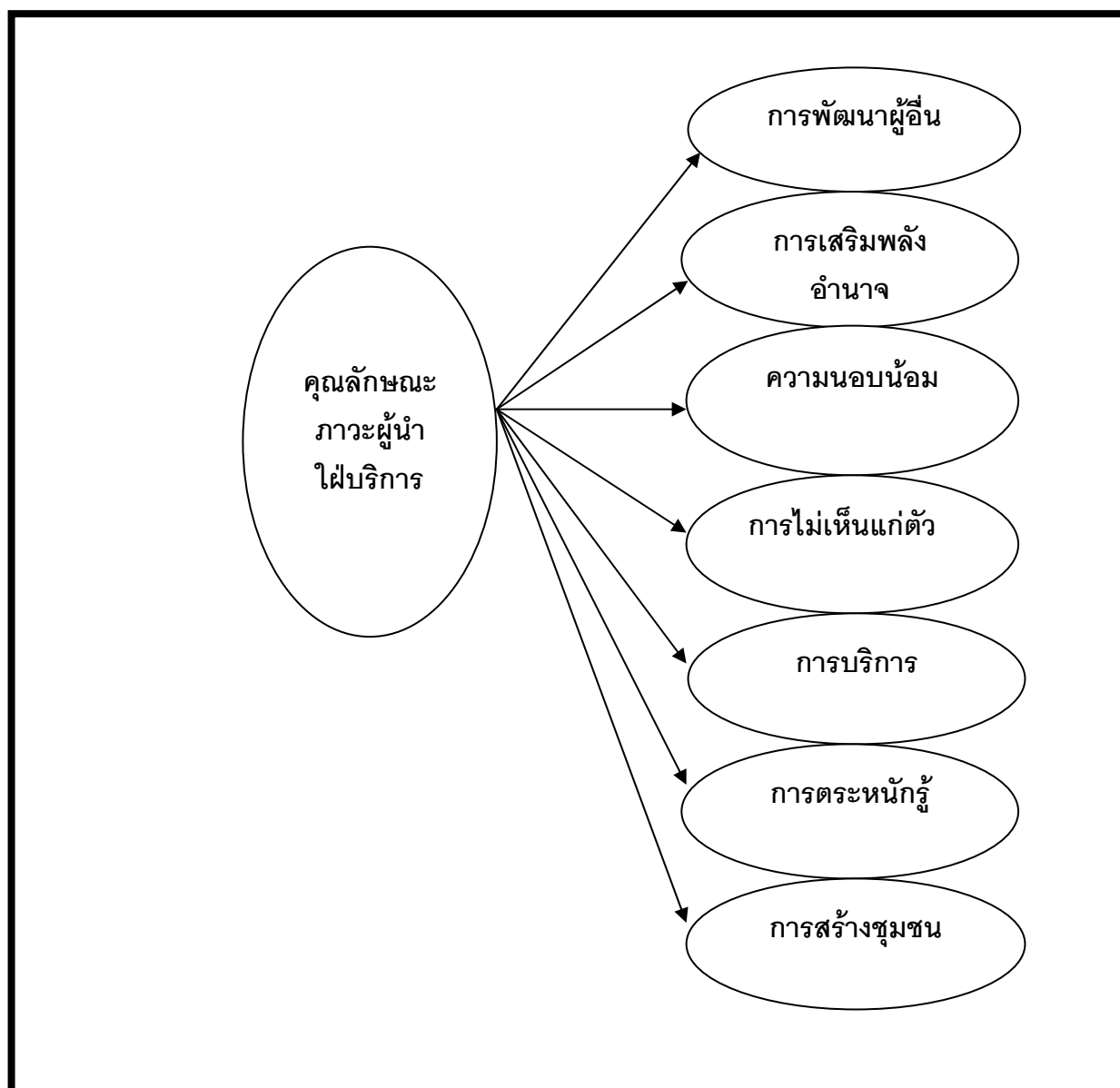
คุณลักษณะ ของภาวะผู้นำเฝบริการ	Greenleaf (1977)	Waddell (2006)	Waddell (2009)	Russell (2001)	Russell and Stone (2002)	Sendjaya and James (2002)	Carolyn (2006)	Winston (2003)	Winston (2004)	Dennis and Bocamea (2005)	Joseph and Winston (2005)	Barbuto and Wheeler (2006)	Patterson (2003)	Page and Wong (1998)	Page and Wong (2000)	Washington,Sutton,and Field (2006)	Black (2007)	Iving and Longbotham (2007)	Taylor,Martin,Hutchinson and Jinks (2007)	Sendjaya,sarros and Santora (2008)	Mosburgger and Patterson (2008)	Poon (2006)	Spears (1998)	Dennis (2004)	Laub (2004)	Daft (1999)	อนวัฒน์ วิชาคักรงคุดน (2540)	บั้งอร ไศยเผือก (2540)	ศร่ายพุด กัณหลาง (2553)	จิรารรณ เล่งพานิชย์ (2554)	พิทาวีร์ เมฆขยาย (2550)	ภาวัฒน์ พันธุ์เพ (2546)	ทัยเศรณัฐ พรหมศรื (2548)	พลู เดชะรันทร์ (2549)	รวม (ความถี่)	
19. ลักษณะที่เชือถือ (authenticity)				✓			✓								✓		✓			✓					✓	✓									7	
20.การฟัง (listening)	✓		✓													✓							✓			✓		✓					✓	✓		9
21.ความเห็นอกเห็นใจและให้ กำลั้งใจผู้่อื่น (empathy)	✓		✓													✓							✓				✓	✓				✓	✓			9
22.การสร้าวมโนทัศน์ (conception)	✓		✓													✓							✓				✓	✓					✓	✓		8
23.การมอการณเ์ไกล (foresight)	✓		✓													✓											✓	✓					✓	✓		7
24.การสร้าวมชน (building Community)	✓		✓													✓	✓								✓		✓	✓					✓	✓		10
25.ความซื่อสัตย์สุจริต (integrity)				✓											✓								✓									✓				4
26.ความไว้วางใจ (trust)					✓					✓																						✓				3
27.พันธสัญญาต่อการเป็นผู้นำ (commitment to the leader)								✓	✓																											2

คุณลักษณะ ของภาวะผู้นำผู้บริหาร	Greenleaf (1977)	Waddell (2006)	Waddell (2009)	Russell (2001)	Russell and Stone (2002)	Sendjaya and James (2002)	Carolyn (2006)	Winston (2003)	Winston (2004)	Dennis and Bocarnea (2005)	Joseph and Winston (2005)	Barbuto and Wheeler (2006)	Patterson (2003)	Page and Wong (1998)	Page and Wong (2000)	Washington,Sutton,and Field (2006)	Black (2007)	Iving and Longbotham (2007)	Taylor,Martin,Hutchinson and Jinks (2007)	Sendjaya,sarrors and Santora (2008)	Mosburgger and Patterson (2008)	Poon (2006)	Spears (1998)	Dennis (2004)	Laub (2004)	Daft (1999)	อนวัณน์ วิชาศิริารคุณ (2540)	บังอร ไทยเผือก (2540)	สรายุทธ กันหลง (2553)	จิรวรรณ เล่งพานิชย์ (2554)	พิทาวีร์ เมฆทนาย (2550)	ภาวิพัฒน์ พันธุ์เพ (2546)	ชัยเศรษฐ์ พรหมศรี (2548)	พสุ เดชะรินทร์ (2549)	รวม (ความถี่)		
28. การจูงใจ (intrinsic motivation)								✓	✓																											2	
29. ศักยภาพแห่งตน (self efficiency)								✓	✓														✓													3	
30. คีลธรรม (moral love)																				✓		✓	✓									✓				4	
31. การสื่อสาร (communication)											✓							✓																		2	
32. ความเสมอภาค (equality)						✓																															1
33. การให้คำปรึกษา (mentoring)						✓																															1
34. การรับรู้ (self-perception)						✓																															1
35. การบุกเบิก (pioneering)					✓																																1
36. การได้รับการยกย่องจากผู้อื่น (application of other)					✓																																1
37. เรืองราวในอดีต (introversion)																						✓															1

คุณลักษณะ ของภาวะผู้นำผู้บริหาร	Greenleaf (1977)	Waddell (2006)	Waddell (2009)	Russell (2001)	Russell and Stone (2002)	Sendjaya and James (2002)	Carolyn (2006)	Winston (2003)	Winston (2004)	Dennis and Bocarnea (2005)	Joseph and Winston (2005)	Barbuto and Wheeler (2006)	Patterson (2003)	Page and Wong (1998)	Page and Wong (2000)	Washington, Sutton, and Field (2006)	Black (2007)	Irving and Longbotham (2007)	Taylor, Martin, Hutchinson and Jinks (2007)	Sendjaya, sarrors and Santora (2008)	Mosburgger and Patterson (2008)	Poon (2006)	Spears (1998)	Dennis (2004)	Laub (2004)	Daft (1999)	อนุวัฒน์ วิชาดำรงคุณ (2540)	บังอร ไทยเผือก (2540)	สรายุทธ กันหลง (2553)	จิรวรรณ เล่งพานิชย์ (2554)	พิทวิทย์ เมฆชยาาย (2550)	ภาวิพัฒน์ พันธุ์เพ (2546)	ชัยเศรษฐ์ พรหมศรี (2548)	พลุ เดชะรินทร์ (2549)	รวม (ความถี่)	
38. ความรอบรู้ (wisdom)												✓								✓															1	
39.ความสมัครใจ (voluntary subordination)																				✓															1	
40. สัมพันธภาพ (relationship)																				✓															1	
41.ความเข้าใจในจิตวิญญาณ (transcendental spirituality)																				✓															1	
42. อิทธิพลการเปลี่ยนแปลง (transforming influence)																				✓															1	
43. ความชำนาญ (competence)											✓									✓															2	
44. การกระจายอำนาจ (delegation)											✓																									1
45.ตรวจสอบได้ (providing accountability)																		✓																		1
46. รู้คุณค่าและสำนึกบุญคุณ (valuing and appreciating)																		✓																		1

คุณลักษณะ ของภาวะผู้นำไปบริการ	Greenleaf (1977)	Waddell (2006)	Waddell (2009)	Russell (2001)	Russell and Stone (2002)	Sendjaya and James (2002)	Carolyn (2006)	Winston (2003)	Winston (2004)	Dennis and Bocarnea (2005)	Joseph and Winston (2005)	Barbuto and Wheeler (2006)	Patterson (2003)	Page and Wong (1998)	Page and Wong (2000)	Washington, Sutton, and Field (2006)	Black (2007)	Irving and Longbotham (2007)	Taylor, Martin, Hutchinson and Jinks (2007)	Sendjaya, Sarros and Santora (2008)	Mosburgger and Patterson (2008)	Poon (2006)	Spears (1998)	Dennis (2004)	Laub (2004)	Daft (1999)	อนันต์ วิชาคธำรงคุณ (2540)	บึงอร ไชยเผือก (2540)	สรายุทธ กันหลง (2553)	จิรวรรณ เล่งพานิชย์ (2554)	พิฑาวิรุฒ์ ณะชวยาย (2550)	ภาวิพัฒน์ พันธุ์แพ (2546)	ชัยเศรษฐ์ พรหมศิริ (2548)	พลุ เดชะรินทร์ (2549)	รวม (ความถี่)
47. ความร่วมมือแบบอุปถัมภ์ (fostering collaborating)																		✓																	1
48. การสนับสนุนและทรัพยากร (supporting and resourcing)																		✓																	1
49. การเห็นคุณค่าผู้อื่น (valuing people)																	✓					✓		✓		✓									4
50. การส่งเสริมการเป็นผู้นำ (supporting to the leader)																	✓					✓		✓		✓				✓					5
51. ร่วมแบ่งปันภาวะผู้นำ (share leadership)																	✓						✓		✓		✓								4
52. ความเชื่อมั่น (self-confidence)																		✓				✓	✓												3

จากตารางการสังเคราะห์คุณลักษณะภาวะผู้นำไปบริการที่เป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (theoretical framework) ข้างต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างประเทศจำนวน 26 เล่ม งานวิจัยในประเทศจำนวน 8 เล่ม พบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบแบบไปบริการมีจำนวนทั้งสิ้น 52 คุณลักษณะ แต่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้พิจารณาคุณลักษณะที่มีความถี่ระดับสูง (ในที่นี้คือความถี่ตั้งแต่ 10 ขึ้นไป) ได้คุณลักษณะที่เป็นกรอบแนวคิด (conceptual framework) ในการวิจัยเบื้องต้น 7 คุณลักษณะ และนำมากำหนดเป็นคุณลักษณะของภาวะผู้นำไปบริการ ได้แก่ การพัฒนาผู้อื่น (developing others) การเสริมพลังอำนาจ (empowerment) ความอ่อนน้อม (humility) การไม่เห็นแก่ตัว (altruism) การบริการ (service) การตระหนักรู้ (awareness) และการสร้างชุมชน (building community) ดังปรากฏในภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 คุณลักษณะที่เป็นกรอบแนวคิดภาวะผู้นำให้บริการทั้ง 7 คุณลักษณะ

ภาพคุณลักษณะที่เป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้น 7 คุณลักษณะ

จากภาพดังกล่าวแสดงคุณลักษณะภาวะผู้นำให้บริการที่ได้จากการสังเคราะห์ทฤษฎี งานวิจัยและ
 ทัศนะของนักวิชาการต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น ประกอบด้วย การพัฒนาผู้อื่น (developing others) การ
 เสริมพลังอำนาจ (empowerment) ความนอบน้อม (humility) การไม่เห็นแก่ตัว (altruism) การบริการ
 (service) การตระหนักรู้ (awareness) และการสร้างชุมชน (building community) ซึ่งจะนำไปสู่บูรณาการ
 กับบทบาทหน้าที่และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูปฐมวัยเพื่อจะนำไปสร้างตัวชี้วัดต่อไป

1.1.5.1 ความหมายของคุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการทั้ง 7 คุณลักษณะ

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาคุณลักษณะของภาวะผู้นำใ้บริการจากเอกสารและงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ แล้วจึงได้นำมากำหนดเป็นคุณลักษณะของภาวะผู้นำใ้บริการนั้น ได้มีผู้ให้ความหมายของคุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการทั้ง 7 คุณลักษณะ ดังนี้

คุณลักษณะด้านที่ 1 ด้านการพัฒนาผู้อื่น

ความหมายของการพัฒนาผู้อื่น

ผู้นำที่ได้รับการชมเชยมากที่สุด คือ ผู้นำที่พัฒนาให้ผู้ตามมีคุณค่าของตัวเองและมีศักดิ์ศรี และยังเชื่อมั่นว่าทุกคนมีคุณค่าภายในมากกว่าสิ่งที่เห็นภายนอก ประสพการณ์ของแต่ละบุคคลย่อมมีบทเรียนซ่อนไว้ (Spears,1995: 6) ด้วยความเชื่อนี้ผู้นำใ้บริการจึงพร้อมที่อุทิศตนทั้งหมดเพื่อพัฒนาบุคลากร สร้างความเจริญเติบโตตามวุฒิภาวะของสมาชิกแต่ละคนในองค์กรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมืออาชีพ (Thomson,2005: 95) ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของการอุทิศตนเพื่อพัฒนาผู้อื่นตามแนวคิดภาวะผู้นำใ้บริการไว้ดังนี้

อนุวัฒน์ วิภาคารำวงศ์ (2553: 48) กล่าวว่า ผู้นำแบบรับใช้ต้องมีการอุทิศตนเพื่อพัฒนาผู้อื่น หมายถึง เป็นบุคคลที่ให้โอกาสพัฒนาศักยภาพและการเรียนรู้ของผู้อื่น เป็นแบบอย่างที่ดีให้กำลังใจและสนับสนุน

บังอร ไชยเผือก (2550: 33) กล่าวว่า การพัฒนาผู้อื่นตามแนวคิดภาวะผู้นำใ้บริการ หมายถึง การแสดงให้เห็นว่าความเป็นบุคคลของมนุษย์แต่ละคนมีคุณค่าสูงกว่าผลงานของบุคคลนั้น ผู้นำแบบผู้รับใช้จะต้องอุทิศตนเองอย่างแท้จริงในการพัฒนาบุคลากรของตนให้สามารถปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพและเติบโตตามวุฒิภาวะของแต่ละคน

สรายุทธ กันหลง (2553: 67) กล่าวว่า การพัฒนาผู้อื่นตามแนวคิดภาวะผู้นำใ้บริการ หมายถึง การแสดงให้เห็นว่าความเป็นบุคคลของมนุษย์แต่ละคนมีคุณค่าสูงกว่าผลงานของบุคคลนั้น ผู้นำแบบผู้รับใช้จะต้องอุทิศตนเองอย่างแท้จริงในการพัฒนาบุคลากรของตนให้สามารถปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพและเติบโตตามวุฒิภาวะของแต่ละคน ได้แก่ การแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นต่อความเจริญของงานของบุคลากร การมุ่งมั่นในการพัฒนาบุคลากร การรับฟังข้อมูลป้อนกลับจากบุคลากรเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร การผลักดันผู้อื่นให้ประสบความสำเร็จที่สูงกว่าความคาดหวัง การให้เวลาและจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับบุคลากรในการพัฒนาทางวิชาชีพเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ลอบ (Laub,2003: 161) กล่าวว่า ผู้นำแบบรับใช้ต้องมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1) ให้โอกาสพัฒนาศักยภาพ และการเรียนรู้ของผู้อื่น โดยการให้โอกาสและส่งเสริมพัฒนาความสามารถของผู้อื่นอย่างเต็มศักยภาพ ใช้อำนาจของตนก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ให้กำลังใจและสร้างความสัมพันธ์ที่ดี มองความขัดแย้งเป็นโอกาสที่จะเรียนรู้และเติบโต สร้างสิ่งแวดล้อมที่

ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้อื่น 2) เป็นแบบอย่างที่ดี โดยการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นแบบอย่างที่ดี สมดุลในการดำเนินชีวิต และชีวิตการทำงาน 3) ให้กำลังใจ สนับสนุนผู้อื่น และสร้างความมั่นใจในการทำงานกับผู้อื่น

สรุปได้ว่าคุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการด้านการพัฒนาผู้อื่น หมายถึง การเป็นบุคคล ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพและการเรียนรู้ของผู้ตาม มุ่งมั่นพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน สนับสนุนการเรียนรู้ ของผู้อื่นตามวุฒิภาวะของแต่ละบุคคล สร้างสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนิน ชีวิตและการทำงาน ให้กำลังใจและสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาบุคคลตามความเหมาะสม

คุณลักษณะด้านที่ 2 ด้านการเสริมพลังอำนาจ

ความหมายของการเสริมพลังอำนาจ

การเสริมพลังอำนาจ เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมการแสดงออกของผู้นำที่เห็น ความสำคัญและคุณค่าของผู้ตามที่ปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ เต็มความสามารถ ด้วยความสุขและความ พอใจ ผู้นำจะมองผู้ปฏิบัติงานเสมือนผู้ร่วมงานมากกว่าผู้ใต้บังคับบัญชา จะพยายามชักชวนให้ร่วม คิด ร่วมเตรียมความพร้อม ร่วมช่วยเหลือพัฒนาศักยภาพ ร่วมหาทรัพยากรที่จำเป็นต่อการทำงานให้ เพียงพอ และร่วมกันสังเกตดูความคืบหน้าของการทำงาน รวมถึงอุปสรรคและปัญหาเพื่อร่วมกันแก้ไข ให้ความช่วยเหลือ เป็นต้น เป็นการสร้างความมั่นใจ และความไว้วางใจให้เกิดขึ้นในองค์กรเพื่อ ความสำเร็จตามเป้าหมาย การเสริมพลังอำนาจเป็นวิธีที่ดีวิธีหนึ่งในการสร้างผู้นำใหม่ให้เกิดขึ้นแก่ องค์กร การเป็นผู้นำที่ดีเกิดจากการสร้างขึ้นโดยผ่านกระบวนการการเสริมพลังอำนาจและจะก่อให้เกิด การไว้วางใจและการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่มีผลทำให้ศักยภาพหรือระดับขีดความสามารถ โดยรวมของบุคคลและองค์กรเพิ่มขึ้น ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของการเสริมพลังอำนาจตามแนวคิด ภาวะผู้นำใฝ่บริการไว้ดังนี้

รัสเซล (Russell.2001: 76-84) กล่าวว่า การเสริมพลังอำนาจเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับ คุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการตามทฤษฎีภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการของกรีนลีฟ (Greenleaf) แล้วจะ ถูกจัดไว้ในข้อของการมุ่งมั่นในการพัฒนาคน โดยการเสริมพลังอำนาจในภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการนั้น เป็นสิ่งจำเป็นและเป็นเสมือนเป้าหมายหลักของผู้นำ

รัสเซล และสโตน(Russell; & Stone.2002: 145 – 157) กล่าวว่า การเสริมพลังอำนาจ ก่อให้เกิดความสำเร็จที่ส่งผ่านการดึงความสามารถในตัวบุคคลออกมาให้มากขึ้นกว่าการผลักดันการ ปฏิบัติงานในตัวบุคคล และคุณค่าของผู้นำใฝ่บริการคือการเสริมพลังอำนาจให้กับผู้ตาม (Farling;et al.1999: 49 – 72

แพตเตอร์สัน (Patterson.2003: 24) กล่าวว่า การเสริมพลังอำนาจคือการมอบอำนาจ ให้ผู้ตามปฏิบัติหน้าที่ของตนจากการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเติบโตและความเจริญก้าวหน้า อีกทั้งเป็น

การยอมรับให้ ผู้ตามสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามแนวทางของตนอย่างอิสระ แม้จะเกิดความผิดพลาดบ้าง ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งและความไว้วางใจเพิ่มขึ้น เป็นการสนับสนุนผู้ตามให้สามารถทำ ความดีให้เป็นจริงได้

วินสตัน (Winston.2003: 4) กล่าวว่า การมีอิสระในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการไม่มีขอบเขต แต่เป็นการเสริมพลังอำนาจให้เกิดความก้าวหน้าแก่ผู้ตามทีละน้อย พร้อมทั้งให้ได้รับการเรียนรู้ มีความสามารถพร้อมที่จะรับการปฏิบัติหน้าที่ที่ใหญ่ขึ้นกว่าเดิมได้

จิรวรรณ เล่งพานิชย์ (2554: 39) ให้ความหมายว่า การเสริมพลังอำนาจ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ให้การสนับสนุน การพัฒนาและ เสริมสร้างความสามารถของบุคคลในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยให้อำนาจและอิสระในการตัดสินใจ สนับสนุนให้ได้รับความรู้ ทักษะ และทรัพยากรที่จำเป็นในการทำงาน และการให้รางวัล ยอมรับและ ชื่นชมในผลงาน

สุทธาทิพ เจริญนิพนธ์วานิช (2555: 58 - 59) ได้สรุปว่า การเสริมพลังอำนาจ หมายถึง การมอบอำนาจ การสร้างแรงจูงใจ การสนับสนุนให้บุคลากรมีความเชื่อมั่นในการทำงาน และการ แก้ไขปัญหา เกิดการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ เกิดความผูกพัน เห็นคุณค่าของการ มีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีมเพื่อเป้าหมายของความสำเร็จร่วมกัน

เซนจายา และเจมส์ (Sendjaya; & James.2002: 1-11) กล่าวว่า การเสริมพลัง อำนาจ คือ การอนุญาตให้ปฏิบัติและสร้างสรรค์งานโดยปราศจากความวิตกกังวลโดยการสนับสนุน การพัฒนาและเสริมสร้างความสามารถของบุคคลกรในการตอบสนองความต้องการของตนเองและ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง มีอำนาจและมีอิสระในการตัดสินใจ สนับสนุนให้ได้รับความรู้ และทักษะในการ ทำงาน ตลอดจนการสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นในการทำงาน

พูน (Poon.2006: 3) กล่าวถึงการเสริมพลังอำนาจในภาวะผู้นำเฝ้าบริการว่า เป็นการ ส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าให้กับผู้ตามให้มีอิสระในการตัดสินใจและช่วยสนับสนุนให้ถึงเป้าหมายที่ ต้องการ

สรุปได้ว่าคุณลักษณะภาวะผู้นำเฝ้าบริการด้านการเสริมพลังอำนาจ หมายถึง การให้ อำนาจแก่ผู้ตามในการพัฒนาและเสริมสร้างความสามารถของบุคคล โดยให้อำนาจและอิสระในการ ตัดสินใจ ยอมรับให้ผู้ตามสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามแนวทางของตนอย่างอิสระ สนับสนุนให้ได้รับความรู้ ทักษะ และทรัพยากรที่จำเป็นในการทำงาน และการให้รางวัล ยอมรับและชื่นชมในผลงาน

คุณลักษณะด้านที่ 3 ด้านความนอบน้อม

ความหมายของความนอบน้อม

เดนนิส (Dennis.2004: 38) ได้กล่าวว่า ความนอบน้อมเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้นำแบบรับใช้ที่สำคัญ ผู้นำที่มีความนอบน้อม โดยการแสดงความเคารพสิทธิของผู้ร่วมงาน และเห็นคุณค่าของการสร้างทีมงานเป็นมิติของการส่งเสริมและพัฒนาให้องค์กรประสบผลสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับครอม(Crom.1998: 6) ที่กล่าวว่า ผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะคงไว้ซึ่งการแสดงความนอบน้อมต่อตนเองและให้ความเคารพต่อผู้ตามและรับรู้ในความร่วมมือของการทำงานเป็นทีม ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของความนอบน้อมตามแนวคิดภาวะผู้นำไปบริการไว้ดังนี้

จิรวรรณ เล่งพานิชย์ (2554: 43) ได้กล่าวว่า ความนอบน้อมของภาวะผู้นำไปบริการ หมายถึง การแสดงออกถึงความสุภาพนอบน้อมทางกาย ทางวาจา และทางใจของผู้นำซึ่งแสดงออกได้ดังนี้

1. การแสดงออกทางกาย ได้แก่ การแสดงกิริยาท่าทางที่สุภาพ นุ่มนวลไม่หยาบ กระด้าง รู้จักแสดงความเคารพผู้ใหญ่มากกว่าทั้งด้านชาติวุฒิ วัยวุฒิ และคุณวุฒิ รู้จักให้เกียรติและให้ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เป็นการนอบน้อมทางกายที่เกิดจากความจริงใจมิใช่การแสร้ง
2. การแสดงออกทางวาจา ได้แก่ การบอกความจริงด้วยวาจาที่สุภาพ อ่อนหวาน ไม่หยาบคาย มีการใช้คำพูดที่เหมาะสม ถูกกาลเทศะและเหมาะสมกับบุคคล
3. การแสดงออกทางใจ ได้แก่ การมีจิตใจอ่อนโยน มีการมองโลกในแง่ดี มีการใช้ความคิดและปัญญาไตร่ตรองในการให้ความเข้าใจผู้อื่น ความรู้สึกนึกคิดนี้จะทำให้การแสดงออกทางกายและวาจาเป็นไปด้วยความนอบน้อม

สุทธาทิพ เจริญนิพนธ์วานิช (2556: 76 – 77) กล่าวว่า ความนอบน้อมตามแนวคิดภาวะผู้นำไปบริการ หมายถึง พฤติกรรมของผู้นำที่รู้จักประมาณตนอย่างไม่เห็นแก่ตัว ให้เกียรติให้ความสำคัญ ให้ความเคารพ และมีการตระหนักรู้ ยอมรับคุณค่าของผู้อื่น มีการแสดงออกด้วยกาย วาจา ใจ ที่สุภาพและให้ความเคารพ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ผู้นำจะไม่ประเมินคุณค่าตนเองสูงเกินไป มีการควบคุมอารมณ์ ไตร่ตรองอย่างรอบคอบและยุติธรรม

แซนเดจ และเวนด์ (Sandage; & Wiens.2001: 201 – 219) กล่าวว่า ความนอบน้อม (humility) ตามแนวคิดภาวะผู้นำไปบริการ คือ ความสามารถที่ส่งผลต่อมิติแห่งการบรรลุผลสำเร็จ และทัศนคติความเป็นเลิศทางปัญญา เป็นการฝึกการยอมรับในตนเองซึ่งจะหมายถึงความเป็นตัวตนของตนเองอย่างแท้จริงที่ไม่มุ่งเน้นเพื่อตนเองแต่เป็นการมุ่งเน้นเพื่อผู้อื่น การนอบน้อมในที่นี้จะไม่ได้หมายถึงการมองเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่นแต่เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการรู้จักประเมินตนเองที่มุ่งหวังเพื่อตนเองน้อยที่สุด

แฟร์โฮลม และแฟร์โฮลม (Fairholm; & Fairholm.2000: 105) กล่าวว่า ความนอบน้อมตามแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการ เป็นคุณสมบัติที่สำคัญส่วนหนึ่งของภาวะผู้นำที่ผู้นำจะไม่แสดงความสนใจในตนเองนอกจากในรูปแบบของการให้คุณค่าตนเอง เปรียบเสมือนศูนย์กลางในการให้บริการแก่ผู้อื่น

เมลโรส (Melrose.1995: 125) ได้กล่าวว่า ความนอบน้อมตามแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการ หมายถึง การที่ผู้นำแสดงการให้เกียรติผู้ตามในการรับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ผู้ตามได้มีการแสดงออก ผู้นำให้เวลาและใช้โอกาสในการเข้าถึงผู้ตามถือเป็นวิธีการสื่อสารที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีเลิศระหว่างผู้นำและผู้ตาม

แพตเตอร์สัน (Patterson. 2003: 1-7) ได้กล่าวว่า ความนอบน้อมตามแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการ หมายถึง ลักษณะของผู้นำที่แสดงการยอมรับโดยไม่ต้องการคำตอบ มีส่วนทำให้องค์กรเป็นองค์กรที่ดีและสู่ความเป็นเลิศ ดังจะพบได้จากผู้นำใฝ่บริการที่ยอมรับอย่างนอบน้อมในการเรียนรู้ถึงแม้ผู้นำจะเป็นผู้ที่มีความชำนาญแล้วก็ตาม แต่การยอมรับการเรียนรู้จากความผิดพลาด หลีกเลียงการได้รับคำสรรเสริญเยินยอ แต่จะทุ่มเทให้กับการสร้างทีมงาน

วินสตัน (Winston.2004: 600 – 617) ได้กล่าวว่า ความนอบน้อมตามแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการเป็นคุณธรรมที่ไม่เน้นการมีเกียรติยศและศักดิ์ศรี ความนอบน้อมมีความจำเป็นสำหรับผู้บริหารและผู้นำเนื่องจากเป็นสาเหตุทำให้เกิดการรู้จักรับฟังคำแนะนำจากผู้อื่น มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติในทิศทางที่ถูกต้องโดยปราศจากการใช้อำนาจเผด็จการและเป็นประชาธิปไตย นอกจากนี้แล้ว ความนอบน้อม คือ คุณลักษณะการประมาณตนและไม่อวดเก่ง แสดงความสงบเสถียร มองความสำเร็จขององค์กรมากกว่าความสำเร็จของตนเองและเลือกบุคลากรให้เหมาะสมกับงานเพื่อความสำเร็จ ผู้นำใฝ่บริการ คือ ผู้นำที่มีความยุติธรรมและมีความนอบน้อมถ่อมตนซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำใฝ่บริการ ประกอบด้วย การรับฟังผู้อื่นอย่างเต็มใจด้วยความจริงใจ ไม่ใช่แสร้งหรือแสดงอาการพินอบพิเทาเกินกว่าเหตุจนกลายเป็นประจบสอพลอ ไม่หึงผยองจากการรับรู้ของผู้อื่น แสดงกิริยาที่สุภาพนุ่มนวล ไม่หยาบกระด้าง ไม่ทำท่าหยิ่งยโส ไม่มองคนด้วยหางตาเหยียดๆ แสดงความชื่นชมและเคารพผู้อื่นมากกว่าทั้งทางด้านชาติวุฒิ วิทยุฒิ และคุณวุฒิ ไม่สนใจภาพลักษณ์หรือการยกยอแต่จะเพิ่มความสนใจในความรับผิดชอบ มีความต้องการที่จะช่วยผู้อื่นอย่างจริงจังและค้นหาวิธีการเพื่อให้บริการผู้อื่นโดยมีปฏิสัมพันธ์โดยตรง รู้สึกรับผิดชอบต่อการให้บริการและเปิดรับการวิจารณ์และให้คำแนะนำที่เป็นโอกาสที่ดีที่จะพัฒนาให้ดีขึ้น การบอกความจริงด้วยถ้อยคำสุภาพ อ่อนหวาน ไพเราะ น่าฟัง ไม่หยาบคาย นุ่มนวล ใช้คำพูดที่เหมาะสมและถูกกับบุคคล ตลอดจนมีจิตใจอ่อนโยน มองโลกในแง่ดี โดยใช้ปัญญาไตร่ตรอง

โบเวอร์ (Bower.1997: 4-17) ได้กล่าวว่า ความนอบน้อมในภาวะผู้นำใฝ่บริการมีได้ หมายถึง การไม่เคารพในตนเองแต่เป็นการให้การยอมรับและเห็นคุณค่าของผู้อื่น การไม่แสดงการอวดดีแต่มีความเรียบง่าย

สรุปได้ว่าคุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการด้านความนอบน้อม หมายถึง การรับฟังผู้ตามและเปิดโอกาสให้ผู้ตามแสดงความคิดเห็นด้วยความจริงใจ สงบเสถียร ทั้งทางกาย วาจา ใจ การแสดงออกทางกาย ด้วยการแสดงกิริยาท่าทางที่สุภาพ นุ่มนวลไม่หยาบกระด้าง รู้จักให้เกียรติและให้ความเห็นอกเห็นใจผู้ตาม การแสดงออกทางวาจา ด้วยการบอกความจริงด้วยวาจาที่สุภาพ อ่อนหวาน ไม่หยาบคาย ใช้คำพูดที่เหมาะสม ถูกกาลเทศะและเหมาะสมกับบุคคล การแสดงออกทางใจ ด้วยการมีจิตใจอ่อนโยน มีการมองโลกในแง่ดี ใช้ความคิดและปัญญาในการไตร่ตรองในการให้ความเข้าใจผู้อื่น

คุณลักษณะด้านที่ 4 ด้านการไม่เห็นแก่ตัว

ความหมายของการไม่เห็นแก่ตัว

เพจและหว่อง (Page; & Wong.2003: 1-10) ได้กล่าวว่า การไม่เห็นแก่ตัวตามแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการ หมายถึง การปฏิบัติของผู้นำในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นโดยลดการเห็นแก่ตัวลง มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเสียสละ โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของตนเอง พฤติกรรมของการไม่เห็นแก่ตัวเปรียบเสมือนพฤติกรรมของอาสาสมัครที่มีความตั้งใจจะให้เกิดประโยชน์กับผู้อื่นโดยมิได้หวังผลทางรางวัล เป็นการคาดหวังอย่างมีคุณธรรม ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของความไม่เห็นแก่ตัวตามแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการไว้ดังนี้

แพตเตอร์สัน (Patterson. 2003: 1-7) ได้กล่าวว่า การไม่เห็นแก่ตัวตามแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการ หมายถึง ผู้นำที่ให้ความช่วยเหลือผู้ตามอย่างแท้จริงโดยไม่ได้หวังผลตอบแทน เสียสละและเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้ตามโดยไม่คำนึงในเรื่องของผลประโยชน์ เป็นแบบอย่างที่ดีก่อให้เกิดวัฒนธรรมองค์กร ผู้นำจะมีความสุขอย่างแท้จริงกับการได้ช่วยเหลือผู้ตาม ผู้นำองค์กรจะทำในสิ่งที่ดีที่สุดให้กับผู้ตามเพราะพวกเขาคือสมาชิกขององค์กร

แวดเดล (Waddell.2006: 1-9) ได้กล่าวว่า การไม่เห็นแก่ตัวตามแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการ หมายถึง การปฏิบัติต่อกันก่อนการปฏิบัติต่อตนเอง การไม่เห็นแก่ตัวเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่ง การไม่เห็นแก่ตัวที่แท้จริง คือ การสละสิ่งที่ไม่ควรมีในตัวเองออกไป

วินสตัน (Winston.2004: 600-617) ได้กล่าวว่า การไม่เห็นแก่ตัวตามแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการ หมายถึง ความกังวลเกี่ยวกับสวัสดิการของผู้อื่นและการดูแลปรับปรุงสวัสดิการของพนักงาน ถึงแม้ว่าต้องเสียสละผลประโยชน์ส่วนตน ในฐานะผู้นำแนวคิดนี้ผู้นำจะแสวงหาผลประโยชน์ขององค์กรและแสวงหาประโยชน์ให้ผู้ตาม โดยการสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อช่วยเหลือทำประโยชน์แก่

บุคคลอื่นหรือสังคม ได้แก่ การช่วยเหลือ หรือทำประโยชน์ให้บุคคลอื่น การให้ทรัพย์สิน หรือสิ่งของที่ตนมีอยู่ การคิดหรือช่วยเหลือแก้ปัญหาให้กับผู้อื่นหรือสังคมส่วนรวมและการใช้เวลาของตนเพื่อช่วยเหลือหรือทำประโยชน์ให้แก่บุคคลอื่น

มอสบรักเกอร์ และแพตเตอร์สัน (Mossbrugger; & Patterson.2006: 1- 9) ได้กล่าวว่า การไม่เห็นแก่ตัวตามแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการนั้นคล้ายคลึงกับผู้นำศาสนา เขามีพฤติกรรมที่พยายามค้นหาสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับสังคม คนอื่นๆ หรือสังคมส่วนรวม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เขาทำหน้าที่ช่วยเหลือ สนับสนุนในการให้บริการเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่น เขามีความสุขเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับรางวัลโดยการให้ทรัพย์สิน หรือสิ่งของที่ตนมีอยู่ และการสนับสนุนเพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เวลาของตนเพื่อช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ หรือให้คำปรึกษาแก่ผู้อื่นให้บรรลุผลสำเร็จ

สรุปว่าคุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการด้านการไม่เห็นแก่ตัว หมายถึง การลดการเห็นแก่ตัวในตนเองลงเพื่อช่วยเหลือผู้ตาม สังคมและส่วนรวมอย่างแท้จริง เสียสละประโยชน์ส่วนตนทั้งทางด้านเวลา กำลังทรัพย์ สติปัญญาเพื่อช่วยแก้ปัญหา และให้คำแนะนำปรึกษาโดยไม่หวังผลประโยชน์หรือผลตอบแทนใดๆ มีความสุขเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับความช่วยเหลือ

คุณลักษณะด้านที่ 5 ด้านการให้บริการ

ความหมายของการให้บริการ

การบริการ (Service) คือ สิ่งสำคัญเบื้องต้นของภาวะผู้นำใฝ่บริการ และถือเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของภาวะผู้นำ (Farling;et.al.1999: 49 – 72) ผู้นำจะให้บริการเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ตาม (Russel; & Stone.2002:145 – 147) ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของการให้บริการตามแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการไว้ดังนี้

จิรวรรณ เล่งพานิชย์ (2554: 35) กล่าวว่า การบริการตามแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของผู้บริหารที่สามารถตอบสนองความต้องการของบุคลากรเพื่อให้เกิดความพึงพอใจ และตอบสนองได้ทันทีอย่างต่อเนื่องที่เชื่อมโยงกับความพึงพอใจของบุคลากร ความสามารถในการตอบสนองความต้องการ การใช้ความรู้ความชำนาญในมนุษย์สัมพันธ์และการบริการอย่างต่อเนื่อง

สุทธาทิพ เจริญนิพนธ์วานิช (2555: 55) กล่าวว่า การบริการตามแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของผู้นำที่เปลี่ยนรูปแบบจากการสั่งการมาเป็นการให้บริการแก่ผู้ตามที่ออกมาในรูปแบบของการแนะนำ ให้ความรู้ ให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาให้การสนับสนุน ผู้ตามมีความเข้าใจ ยอมรับและพึงพอใจ ส่งผลให้ได้รับประโยชน์และความสำเร็จตามมา

สเปียร์ส (Spears.1998: 3-4) กล่าวว่า การให้บริการตามแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการ ต้องมีจิตใจแห่งการบริการและดูแลผู้อื่นด้วยความรัก และความเอาใจใส่ต่อผู้อื่นอย่างจริงจัง เปิดใจ และสนใจผู้อื่น ก่อให้เกิดความไว้วางใจและความเชื่อใจของคนทุกคนในองค์กรซึ่งต่างมีบทบาทสำคัญ ร่วมกันในการนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ

สรุปได้ว่าคุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการด้านการให้บริการ หมายถึง การแสดงออก ถึงการดูแลเอาใจใส่ผู้ตามอย่างจริงจัง ทำสิ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ตามได้เพื่อให้เกิด ความพึงพอใจ ให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา ให้การสนับสนุน และตอบสนองได้ทันทีอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดความพึงพอใจ

คุณลักษณะด้านที่ 6 ด้านการตระหนักรู้

ความหมายของการตระหนักรู้

การตระหนักรู้ ทำให้ผู้นำใฝ่บริการมีความมุ่งมั่นตระหนักรู้ เช่น ความกลัว บางคนยัง ไม่รู้ว่าตนเองมีความกลัวซ่อนอยู่ กรีนลีฟ (Greenleaf.2002: 37) ให้ข้อสังเกตว่า"การตระหนักรู้ไม่ได้ เป็นเครื่องปลอบใจแต่การตระหนักรู้ทำให้เราปลอดภัย" การรู้ตัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งการรู้จักตนเอง ทำให้ผู้นำมีความเข้มแข็งขึ้น กรีนลีฟ (Greenleaf.1977: 28) เชื่อมั่นว่า การรู้ตัวไม่ได้ทำให้เกิดการปลอบ ประโลม บรรเทา ตรงข้าม กลับปลูกให้รู้สึกสำนึกและระบกวณ การรู้ตัวเรียกกรองความเชื่อจากผู้นำ มั่นเป็นความเชื่อว่าผู้นำมีพลังและความสามารถที่จะเผชิญกับปัญหาและหาทางออกได้เหนือความ กลัวที่ฝังแน่นในองค์กร การแสดงให้เห็นว่ามี ความเชื่อปริมาณมากมายที่สามารถพบเห็นได้ในองค์กร เขายังย้ำถึงความจำเป็นในการที่จะต้องค้นหาให้พบว่าเป็นความเชื่อที่แสดงถึงการสมเหตุสมผลหรือ ความคิดที่ไร้สาระ ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของการตระหนักรู้ตามแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการไว้ดังนี้

พลุ เดชะรินทร์ (2546: 4) กล่าวว่า การตระหนักรู้ตามแนวคิดของภาวะผู้นำ ใฝ่บริการ หมายถึง การตระหนักรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตระหนักรู้ในตนเอง หากเราตระหนักรู้ใน ตนเองและรู้ตนเองเป็นอย่างดีแล้ว จะทำให้เรามองปัญหาต่างๆด้วยความรอบคอบจากมุมมองต่างๆที่ กว้างขึ้น นอกเหนือจากความตระหนักในตนเองแล้ว ผู้ที่เป็นผู้นำใฝ่บริการยังมีความตระหนักในสิ่ง ต่างๆที่เกิดขึ้นรอบๆตัวอยู่ตลอดเวลา อาจเรียกได้ว่า เป็นผู้ที่ตื่นอยู่ตลอดเวลาก็ได้

สรายุทธ กันหลง (2553: 61) กล่าวว่า การตระหนักรู้ตามแนวคิดของภาวะผู้นำ ใฝ่บริการ หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ความไม่ประมาท การรับรู้ การมองการณ์ไกล และสามารถ ไตร่ตรองปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น ได้แก่ การกล้ายอมรับในข้อจำกัดและความผิดพลาดของตน ตระหนัก ถึงคุณค่าของผู้ร่วมงานทุกคน รับรู้ถึงความเป็นจริงที่เกิดขึ้น สร้างความตระหนักในการปฏิบัติการกิจ ต่างๆ มากกว่าที่จะบังคับให้บุคลากรทำอย่างที่เราต้องการ จูงใจให้บุคลากรตระหนักถึง

จรรยาบรรณ คุณค่าของตนเองและนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน และใช้การติดต่อสื่อสารทุกวิถีทางเพื่อให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

สเปียร์ส (Spears.1995: 4) กล่าวว่า การตระหนักรู้ตามแนวคิดของภาวะผู้นำใ้บริการ หมายถึง ผู้ตื่นรู้อยู่ตลอดเวลา ผู้นำที่มีความสามารถล้วนเป็นผู้นำที่ตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาและสามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์ ผู้นำจะไม่แสวงหาการปลอบใจ ผู้นำที่แท้ต้องเป็นบุคคลที่มีความมั่นคงภายในตนเองโดยมีต้องแสวงหาความมั่นคงจากบุคคลหรือการมีวัตถุสิ่งของมากมาย

เอเบล (Abel.2000: 11) กล่าวว่า การตระหนักรู้เรียกร้องการปฏิบัติหน้าที่เชื่อถือจากผู้นำ หมายถึง ความเชื่อถือในตัวบุคคลผู้นำว่าเป็นบุคคลที่มีความเข้มแข็งและสามารถที่จะเผชิญกับปัญหาและสามารถแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้

ทอมป์สัน (Thomson.2005: 94) กล่าวว่า การตระหนักรู้เกี่ยวกับตนเอง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตามเข้มแข็งขึ้น การตระหนักรู้ หมายรวมถึง ความรู้และความเข้าใจ ความไม่ประมาท การรับรู้ การมองการณ์ไกล อย่างที่กรีนลีย์ตั้งข้อสังเกตว่าผู้นำที่มีความสามารถมักจะตื่นตัวตลอดเวลา ผู้นำแบบใ้บริการจะมีอารมณ์หวั่นไหว เมื่อมีเหตุผลอันสมควรเสมอ และจะไม่หวังสิ่งตอบแทนเมื่อเขาสามารถจัดการปัญหาต่างๆได้เพราะผู้นำแบบใ้บริการมีความสันติในใจ

สรุปได้ว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำใ้บริการด้านการตระหนักรู้ หมายถึง การแสดงความรู้ ความเข้าใจ ความไม่ประมาท การรับรู้ มองการณ์ไกล สามารถไตร่ตรองปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นได้ ตื่นตัวตลอดเวลา และสามารถตัดสินใจอย่างยุติธรรม

คุณลักษณะด้านที่ 7 ด้านการสร้างชุมชน

ความหมายของการสร้างชุมชน

ผู้นำใ้บริการต้องตระหนักว่า การเปลี่ยนแปลงจากชุมชนเล็กๆ เป็นสถาบันทำให้ชีวิตของคนนั้นเปลี่ยนไปอาจถึงกับเกิดความรู้สึกสูญเสียได้ ผู้นำใ้บริการต้องคิดวิธีการสร้างกลุ่มชนในระหว่างผู้ร่วมงานในสถาบัน การเป็นผู้นำแบบผู้รับใช้ชี้แนะว่า “กลุ่ม” ที่แท้จริงสามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ในท่ามกลางผู้ที่อยู่ในวงการธุรกิจและวงการอื่นๆ กระบวนการสร้าง “กลุ่ม” จำเป็นต้องมีทักษะมีเวลาพอเพียงและการยอมรับจากปัจจัยแวดล้อมในทุกระดับเพื่อทุกปัจจัยแวดล้อมจะได้รับประโยชน์เต็มที่ ควรเป็นการก้าวที่ละขั้น เป้าหมายสูงสุดของผู้นำใ้บริการ คือ การสร้าง “กลุ่ม” ซึ่งเป้าหมายร่วมและความเท่าเทียมกันได้รับชัยชนะ องค์การที่ตั้งอยู่บนหลักการเหล่านี้ความความเป็นไปได้ที่จะก่อให้เกิดรางวัลและผลประโยชน์ต่อองค์กรโดยรวม (Greenleaf.1997: 12) ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของการสร้างชุมชนตามแนวคิดภาวะผู้นำใ้บริการไว้ดังนี้

อนุวัฒน์ วิภาควรรณคุณ (2553: 55) ได้กล่าวว่า การสร้างชุมชนตามแนวคิดภาวะผู้นำใ้บริการ หมายถึง การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยการมีปฏิสัมพันธ์ที่ปรับตัวเข้ากับผู้อื่น

ได้ดี ทำให้เกิดความเชื่อถือศรัทธาจนสามารถโน้มน้าวให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และแก้ปัญหาความขัดแย้งได้อย่างดี

สราวุธ กันหลง (2553: 68) กล่าวว่า การสร้างชุมชนตามแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการ หมายถึง การสร้างความรู้สึกรู้ถึงความเป็นกลุ่มชนเดียวกันท่ามกลางผู้ตามและผู้ร่วมงาน ให้มีเป้าหมายร่วมและความเท่าเทียมกัน ให้มีการพึ่งพากันและกัน การพยายามสร้างทีมงานให้มีพลังในการทำงานอย่างสร้างสรรค์ การปลูกฝังให้ทุกคนเอาใจใส่เชื้ออาหารซึ่งกันและกัน การแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ การสนับสนุนให้มีการแสดงความคิดเห็นในโอกาสพิเศษต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดความสามัคคีในกลุ่มบุคลากร และพร้อมที่จะทำงานอยู่เบื้องหลังและให้ผู้อื่นได้รับความชื่นชมและมีชื่อเสียง

บังอร ไชยเผือก (2550: 34) กล่าวว่า การสร้างชุมชนตามแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการ หมายถึง การแสดงความรับผิดชอบของผู้ที่มีต่อ “กลุ่มชน” หมายถึง “สังคม” เช่น การทำงานในองค์กร กลุ่มชน หมายถึง การพึ่งพาซึ่งกันและกัน คนที่เป็นผู้นำต้องมีศักยภาพต้องเป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจและสามารถสร้างจิตตารมณ์และสร้างบรรยากาศทางจริยธรรมและค่านิยมสนับสนุนให้บุคคลากรปฏิบัติตามกฎ กติกา ขององค์กรของตนซึ่งเป็นการสนับสนุนให้องค์กรประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย

لوب (Laub. 1999: 12) กล่าวว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการ คือ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น สร้างมิตรสัมพันธ์ที่ดี แก้ปัญหาความขัดแย้งได้อย่างดี เน้นการทำงานเป็นทีม อำนวยความสะดวกในการสร้างสังคมชุมชนและทีมงาน เห็นคุณค่าความแตกต่างของคนอื่น เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล เปิดใจกว้าง ส่งเสริมให้มีการแบ่งปันข่าวสาร โปร่งใส รับผิดชอบ ช่วยแก้ปัญหาเมื่อผู้อื่นประสบปัญหา

ทอมป์สัน (Thompson.2005: 9) กล่าวว่า การสร้างชุมชนตามแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการ หมายถึง การพึ่งพากันและกัน คนที่เป็นผู้นำที่มีศักยภาพต้องเป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจและสามารถสร้างจิตตารมณ์และสร้างบรรยากาศทางจริยธรรมและค่านิยมสนับสนุนบุคลากรให้ปฏิบัติตามกฎ กติกา ขององค์กรของตนซึ่งเป็นการสนับสนุนให้องค์กรประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย

หว่อง (Thompson.2005: 95; Citing Wong.2005) กล่าวว่า การสร้างชุมชนตามแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการ หมายถึง การแสดงความรับผิดชอบของผู้ที่มีต่อกลุ่ม ด้วยความเชื่อที่ว่ากลุ่มมีลักษณะและความหวังเฉพาะของกลุ่มและต้องจำไว้เสมอว่า เราต่างต้องการกันและกัน และเราต้องการกันและกันเพื่อสร้างกลุ่มที่ยิ่งใหญ่ขึ้น

สรุปได้ว่าคุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการด้านการสร้างชุมชน หมายถึง การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลโดยการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ แก้ปัญหาความขัดแย้งได้ เสียสละความรู้ ความคิดให้กับส่วนรวม เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสังคมโดยมุ่งหวังประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ข้อมูล ข่าวสาร รู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชน

1.1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำใฝ่บริการ

งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำใฝ่บริการมีดังต่อไปนี้

บังอร ไชยเผือก (2550: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณลักษณะผู้นำแบบรับใช้ โรงเรียนคาทอลิกสังกัดคณะภคินีพระกุมารเยซู ใน 10 ด้าน ได้แก่ การฟัง การเห็นอกเห็นใจ การเยี่ยวยารักษา การตระหนักรู้ การโน้มน้าวใจ การสร้างมโนทัศน์ การมองการณ์ไกล ความรับผิดชอบร่วมกัน การอุทิศตนเพื่อพัฒนาคน และการสร้างกลุ่มชน เพื่อศึกษาบรรยากาศของโรงเรียนคาทอลิกสังกัดคณะภคินีพระกุมารเยซู ใน 3 ด้าน คือ บรรยากาศห้องเรียน บรรยากาศนอกห้องเรียน และบรรยากาศของการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน ระดับช่วงชั้นของครู กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูที่ปฏิบัติงานการสอนในโรงเรียนคาทอลิก สังกัดคณะภคินีพระกุมารเยซู ปีการศึกษา 2549 จำนวน 103 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยคุณลักษณะของผู้นำแบบรับใช้มีความเชื่อมั่นเท่ากับ .99 และบรรยากาศโรงเรียนมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .91 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการเปรียบเทียบรายคู่โดยการทดสอบค่าเซฟเฟ ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะผู้นำแบบรับใช้ของผู้บริหารโรงเรียนคาทอลิก สังกัดคณะภคินีพระกุมารเยซู โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ได้แก่ การสร้างมโนทัศน์ ความรับผิดชอบร่วมกัน การโน้มน้าวจิตใจ การมองการณ์ไกล การฟัง การเยี่ยวยารักษา การอุทิศตนเพื่อพัฒนาคน การสร้างกลุ่มชน การเห็นอกเห็นใจ การตระหนักรู้ และบรรยากาศของโรงเรียนคาทอลิก สังกัดคณะภคินีพระกุมารเยซู โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับดี เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ได้แก่ บรรยากาศของการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม บรรยากาศห้องเรียน และบรรยากาศนอกห้องเรียน

อนุวัฒน์ วิภาคำรงคุณ (2553: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบรับใช้ของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบรับใช้ ของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย ใน 6 ด้าน ได้แก่ การเห็นคุณค่าของผู้อื่น การพัฒนาผู้อื่น การสร้างสังคมชุมชน การแสดงออกทางคุณธรรม การส่งเสริมการเป็นผู้นำ และการใช้ภาวะผู้นำร่วมกัน จำแนกตามคุณลักษณะของบุคลากร ได้แก่ ประสิทธิภาพการทำงาน และ ระดับการศึกษาและเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติการทำงานกับคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบรับใช้ของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ คือ ครูของสถานศึกษาในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย ปีการศึกษา 2553 จำนวน 328 คน ผลวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบรับใช้ของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทยใน 6 ด้าน ได้แก่ การเห็นคุณค่าของผู้อื่น การพัฒนาผู้อื่น การสร้างสังคมชุมชน การแสดงออกทางคุณธรรม การส่งเสริมการเป็นผู้นำ และการใช้ภาวะผู้นำร่วมกัน ทั้งโดยรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 2) คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบรับใช้ของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย ตามความคิดเห็นของครูที่มีประสิทธิภาพการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบรับใช้ของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทยโดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบรับใช้ของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย ตามความคิดเห็นของครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบรับใช้ของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทยโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 4) ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบรับใช้ของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทยกับทัศนคติการทำงาน มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันในระดับปานกลาง

จิรวรรณ เล่งพาณิชย์ (2554 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบระดับการแสดงผลของภาวะผู้นำใฝ่บริการและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามอายุ ขนาดสถานศึกษา ระดับสถานศึกษาและเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีระดับการแสดงผลถึงภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการในระดับมาก โดยผู้บริหารที่มีอายุต่างกันและอยู่ในสถานศึกษาต่างระดับกัน มีระดับภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีระดับ

การแสดงผลออกในปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำใ้บริการอยู่ในระดับมากที่สุดปัจจัย คือ ความเชื่อถือ ความคิดสร้างสรรค์ การมีวิสัยทัศน์ และความซื่อสัตย์สุจริต เมื่อศึกษาเปรียบเทียบ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในปัจจัยความเชื่อถือของผู้บริหารในสถานศึกษาต่างระดับกัน ปัจจัยความคิดสร้างสรรค์และปัจจัยการมีวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่มีอายุ ขนาดสถานศึกษา และระดับสถานศึกษาที่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่พบความแตกต่างกัน

3) โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำแบบใ้บริการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

พิชาวีร์ เมฆขยาย (2550: บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำใ้บริการสำหรับผู้นำกิจกรรมนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรอบรมภาวะผู้นำใ้บริการสำหรับผู้นำกิจกรรมนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำใ้บริการสำหรับผู้นำกิจกรรมนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลการวิจัย พบว่า ได้หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำใ้บริการสำหรับผู้นำกิจกรรมนิสิต และผลจากการทดลองใช้หลักสูตรพบว่า 1) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมภาวะผู้นำใ้บริการมีความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำใ้บริการภายหลังการฝึกอบรมมากกว่าก่อนการฝึกอบรม 2) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมภาวะผู้นำใ้บริการมีทัศนคติต่อภาวะผู้นำใ้บริการภายหลังการฝึกอบรมและระยะติดตามผลมากกว่าก่อนการฝึกอบรม และ 3) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมภาวะผู้นำใ้บริการมีภาวะผู้นำใ้บริการระยะติดตามผลมากกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรายุทธ กันหลง (2553: บทคัดย่อ) ได้ศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือในภาพรวมและรายองค์ประกอบอยู่ในระดับสูง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยขององค์ประกอบหลักจากสูงไปหาค่าต่ำ คือ การสร้างความร่วมมือร่วมใจ การมีวิสัยทัศน์ และการคุ้มครองดูแลรักษา เมื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้ค่าไค-สแควร์ ค่าดัชนีวัดระดับกลมกลืน และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยืนยันสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ และจากการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติยืนยันสมมติฐานที่กำหนดไว้และจากการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า โมเดลยุทธศาสตร์การพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการที่พัฒนาขึ้นนั้นเป็นแกนกลางของการขับเคลื่อนภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่อยู่ในวงรอบของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมระดับบุคคล ค่านิยมระดับกลุ่มและค่านิยมระดับชุมชนสังคม

สุทธาทิพ เจริญนิพนธ์วานิช (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำแบบให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนประเภทสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยวัฒนธรรมองค์กร บรรยากาศองค์กร และการบริหารแบบมีส่วนร่วม กับภาวะผู้นำแบบให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนประเภทสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร
- 2) ปัจจัยที่สามารถพยากรณ์ภาวะผู้นำแบบให้บริการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ครูของสถานศึกษาเอกชนที่เปิดสอนทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ ระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา จำนวน 390 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ประเมินค่า 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์แบบเพียร์สัน และวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยวัฒนธรรมองค์กร บรรยากาศองค์กร และการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับภาวะผู้นำแบบให้บริการของผู้บริหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 2) ปัจจัยวัฒนธรรมองค์กร บรรยากาศองค์กร และการบริหารแบบมีส่วนร่วม ทั้ง 3 ปัจจัยสามารถพยากรณ์ภาวะผู้นำแบบให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน ประเภทสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยรวมเฉลี่ยที่ร้อยละ 82.3

งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำให้บริการมีดังต่อไปนี้

เดนนิส (Denise. 2004 : Abstract) ได้ทำการศึกษาเรื่อง Those Who Would Lead Must First Serve: The Praxis of Servant Leadership by Public School Principals ทำการศึกษาความแตกต่างของภาวะผู้นำให้บริการที่ปฏิบัติโดยผู้บริหารของโรงเรียนของรัฐ ในขณะที่ภาวะผู้นำตามประเพณีนิยมมีจุดเน้นที่การบริหารจัดการของคณะกรรมการและของนักเรียน แต่ผู้นำให้บริการมีจุดเน้นที่การเสียสละของผู้นำเพื่อสร้างกลุ่มชนและสร้างสรรค์ชีวิตของสมาชิก ซึ่งเน้นที่บทบาทของผู้นำมากกว่าทักษะและเทคนิคกรอบแนวคิดของภาวะผู้นำให้บริการถูกประยุกต์ในการศึกษาครั้งนี้โดยมีฐานการแนวคิดของ โรเบิร์ต เค กรีนลีย์ โดยการวิจัยเชิงพรรณนา ใช้การวิเคราะห์การสัมภาษณ์ผู้บริหาร 5 ท่าน พร้อมกับการพิจารณาชีวิตการทำงานในปีแรกเพื่อตรวจสอบภาวะผู้นำให้บริการโดยการบรรยาย ผู้วิจัยได้บรรยายบทต่าง ๆ ดังนี้ บทที่ 1 กล่าวถึงที่มาของโครงการและอธิบายเกี่ยวกับภาวะผู้นำให้บริการ บทที่ 2 กล่าวถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทที่ 3 ทบทวนวิธีการวิจัยเชิงพรรณนาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ บทที่ 4 เป็นการวิเคราะห์ประสบการณ์การทำงานในปีแรกของผู้บริหารที่มีจุดเน้นที่ภาวะผู้นำให้บริการในการสร้างกลุ่มชน บทที่ 5 เป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนาตามแนวคิดของโรเบิร์ต เค กรีนลีย์ ส่วนบทที่ 6 เป็นการสรุปการศึกษาด้วยการวินิจฉัยโดยตรงถึงธรรมชาติของปัญหาของภาวะผู้นำให้บริการและวิสัยทัศน์ในการศึกษา

แลมเบิร์ต (Lambert. 2004 : Abstract) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพของการเป็นผู้นำให้บริการของผู้บริหาร บรรยากาศองค์กรและความสำเร็จของนักเรียน การศึกษาความสัมพันธ์ (Servant leadership qualities of principals, organizational climate, and student achievement : A correlational study) โครงการวิจัยนี้ถูกออกแบบเพื่อศึกษาความเป็นผู้นำในโรงเรียนมัธยมควบคู่กับบรรยากาศของโรงเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพื่อให้ทราบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของการเป็นผู้นำให้บริการ ทักษะจิตของผู้บริหารและความสำเร็จโดยรวมทั้งหมดของโรงเรียน ดังที่ประเมินจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยแบบทดสอบมาตรฐานความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นผู้นำให้บริการของผู้บริหารโรงเรียนกับบรรยากาศโดยรวมทั้งหมดของโรงเรียนได้รับการตรวจสอบด้วยเช่นกัน ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมและคณาจารย์ได้มาจากโรงเรียนประจำอำเภอในฟลอริดาได้รับการสำรวจ และผลจากการสำรวจนำมาทำการวิเคราะห์โดยรวมทั้งหมด และการศึกษาอย่างควบคุมในเรื่องสถานะทางสังคม การวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างการเป็นผู้นำแบบรับใช้ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมและการได้มาซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และมีนัยสำคัญมากกว่าระหว่างการเป็นผู้นำให้บริการที่ปรากฏกับบรรยากาศของโรงเรียน นอกจากนั้นเมื่อทำการควบคุมในเรื่องสถานะทางสังคมบรรยากาศของโรงเรียนยังสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่มีสถานะทางสังคมต่ำ

ฮาร์ดิน (Hardin.2003: Abstract) ศึกษาผลของรูปแบบภาวะผู้นำให้บริการของโรงเรียนรัฐบาลในรัฐเท็กซัส เพื่อศึกษาผลของรูปแบบภาวะผู้นำให้บริการที่มีต่อการรับรู้ภาวะผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้วิจัยเลือกใช้กรอบแนวคิดภาวะผู้นำให้บริการของโบลแมนและเดล (Bolman and Deal) ปี 1993 และเซอร์จิอวานนิ (Sergiovanni) ปี 1984 ในการสร้างรูปแบบภาวะผู้นำให้บริการ ซึ่งประกอบด้วย 5 คุณลักษณะอันได้แก่ ความซื่อสัตย์หรือน่าไว้วางใจ ความรักหรือเคารพ การบริการ การฟัง และการมีแรงกระตุ้นหรือมีคุณค่า ซึ่งจากการตรวจสอบเอกสารจะมุ่งศึกษาภาวะผู้นำให้บริการในบริบทของธุรกิจการศึกษา และแนวคิดภาวะผู้นำให้บริการระดับนักเรียนนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างมาจากสถานศึกษาที่มีลักษณะทางภูมิศาสตร์แตกต่างกันสองแห่งในรัฐเท็กซัส โดยกลุ่มตัวอย่างต้องเข้าร่วมการปฏิบัติการภาวะผู้นำให้บริการเป็นเวลา 3 ชั่วโมง แล้วทำการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ผลด้วยการใช้แบบสำรวจในการวัดเชิงปริมาณ และใช้การสัมภาษณ์และสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการวัดเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่าการปฏิบัติการภาวะผู้นำให้บริการเพียง 3 ชั่วโมง มีผลต่อการรับรู้ภาวะผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

แอนเดอร์สัน (Anderson. 2006: Abstract) ได้ทำการศึกษาการเป็นผู้นำใ้บริการในโรงเรียนรัฐบาล กรณีศึกษา (Servant leadership in public schools: A case study) วัตถุประสงค์ของบทความนี้คือเพื่อศึกษาผลกระทบของความเป็นผู้นำใ้บริการที่มีต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล คือจัดการศึกษาระดับมัธยมโดยการระบุน และนิยามความหมายของพฤติกรรมผู้นำที่ชัดเจนและอิทธิพลของพฤติกรรมเหล่านี้ที่มีผลต่อองค์กรทั้งหมด และตัวบุคคลที่อยู่ภายในโรงเรียนในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือประเมินความเป็นผู้นำ (OLA) (Laub. 1998) มาใช้กับบุคลากรของโรงเรียนรัฐบาลแห่งหนึ่งในมิสซิสซิปปี คำตอบจากแบบสอบถามถูกนำมาวิเคราะห์ตามการใช้ subscale ของเครื่องมือคือ คุณค่าและการพัฒนาคน การแสดงออกถึงความมีคุณธรรมขั้นสูง การสร้างสังคมชุมชน และการแบ่งปันความเป็นผู้นำ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงดังต่อไปนี้ พฤติกรรมการให้และแบ่งปันความเป็นผู้นำได้รับคะแนนสูงสุดในเรื่องการปฏิบัติของผู้นำใ้บริการ การปฏิบัติในการสร้างสังคมชุมชนและแสดงออกถึงความมีคุณธรรมขั้นสูงได้คะแนนเป็นอันดับที่สองและสามเรียงตามลำดับ โดยการปฏิบัติอย่างเห็นคุณค่าและพัฒนาคนเป็นพฤติกรรมของการเป็นผู้นำใ้บริการที่ได้รับคะแนนต่ำสุด การสัมภาษณ์ การสังเกตและจากเอกสารที่เก็บรวบรวมได้ให้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นว่าการเป็นผู้นำใ้บริการนั้นได้รับการนิยามอย่างไรในบริบทของโรงเรียนรัฐบาล และในบริบทดังกล่าว คำว่าผู้นำใ้บริการนั้นถูกมองว่าเป็นอย่างไร ใจความหลักของนิยามขององค์กรผ่านกระบวนการและเชื่อมโยงเข้ากับเป้าหมายของคน การศึกษาวิจัยนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมในทางบวกของความเป็นผู้นำใ้บริการใ้ที่ส่งผลต่อองค์กรและบุคลากรที่อยู่ภายในองค์กรนั้น

สเปียร์ส (Spears.2004: Abstract) ได้ทำวิจัยเรื่อง Practicing servant-leadership : Leader to Leader ซึ่งเป็นบทความในวารสาร Leader to Leader ของแลวรี่ ซี สเปียร์ส กล่าวถึงแนวคิดภาวะผู้นำใ้บริการที่เริ่มจากโรเบิร์ต เค กรีนลีย์ ที่มีมาถึงปัจจุบันเริ่มต้นทศวรรษที่สี่แล้ว ซึ่งเกิดเป็นการปฏิวัติในที่ทำงานรอบโลก มีอิทธิพลต่อความคิดต่อหลายคนอย่างลึกซึ้ง แนวคิดเริ่มจากในทศวรรษ1960 ที่กรีนลีย์ได้อ่านนวนิยายสั้นของเฮอริมานน์ เฮสส์ ชื่อว่า “การเดินทางสู่ตะวันออก” เป็นนิทานการเดินทางของคนกลุ่มหนึ่งเพื่อเติมเต็มจิตวิญญาณ ทำให้กรีนลีย์ได้คุณลักษณะที่สำคัญต่อการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการ คือ 1) รับฟังผู้อื่น (listening) 2) มีใจเอื้ออาทร (empathy) 3) รักษาเยียวยา (healing) 4) ตระหนักรู้ (awareness) 5) โน้มน้าวใจ (persuasion) 6) สร้างมนทัศน์ได้ (conceptualization) 7) มองการณ์ไกล (foresight) 8) พิทักษ์รักษา (stewardship) 9) อุทิศตนเพื่อความเจริญของผู้อื่น (commitment to the growth of people) และ 10) สร้างชุมชน (building community) กรีนลีย์ได้หว่านเมล็ดของแนวคิดนี้ได้เติบโตในองค์กรจำนวนมาก รวมทั้งเติบโตในหัวใจของผู้ที่ต้องการปรับปรุงสภาวะของมนุษย์

โคเวย์ (Covey.2006: Abstract) ได้ศึกษาเรื่อง Servant Leadership ซึ่งเขาได้ให้ปรัชญาว่าองค์กรตั้งขึ้นเพื่อรับใช้ความต้องการของมนุษย์ การทำงานร่วมกับผู้อื่นให้ประสบความสำเร็จทำให้ความรู้และความสามารถของตนมีผลผลิตและช่วยสร้างทีมที่ทุกคนช่วยกันใช้ความรู้ความสามารถของแต่ละคนเสริมจุดแข็งและปิดจุดอ่อนซึ่งกันและกัน ภูมิปัญญา (wisdom) เป็นสารสนเทศและความรู้ที่เสริมสร้างความแข็งแกร่งด้วยเป้าหมายและหลักการอันสูงส่ง คนที่อยู่ระดับสูงสุดขององค์กรที่ยิ่งใหญ่ต่างก็เป็นผู้นำใฝ่บริการ เป็นคนที่ถ่อมตน (humble) น่าเคารพสูง (reverent) เปิดกว้าง (open) สอนได้ (teachable) ให้ความเคารพผู้อื่น (respectful) และ ดูแลห่วงใยผู้อื่น (caring) ผู้นำต้องกำหนดองค์กรให้สอดคล้องกับค่านิยมหลัก (core values) และเป้าหมาย (purpose) สร้างความเชื่อมโยงและความอุทิศตนจากพื้นฐานของอิสรภาพแทนที่จะเป็นการบังคับและควบคุม และยอมรับการใช้ภาวะผู้นำที่แท้จริงเป็นส่วนผสมผัณกับการใช้อำนาจ องค์กรจะอยู่ได้อย่างยั่งยืนเมื่อองค์กรนั้นสนองความต้องการของมนุษย์

แบล็ก (Black. 2007: Abstract) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง A Correlational Analysis of Servant Leadership and School Climate เพื่อวัดภาวะผู้นำใฝ่บริการ (servant leadership) ใช้ระเบียบวิธีแบบผสมเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ของครูต่อภาวะผู้นำใฝ่บริการ และการรับรู้ของผู้นำสถานศึกษาและครูต่อบรรยากาศของโรงเรียน (School Climate) การวิจัยแบบผสมเริ่มด้วยการใช้เครื่องมือเชิงปริมาณที่ตรวจสอบแล้ว คือ OLA ของลอบ (Laub, 1998) และ OCDQ-RE ของฮอยและคณะ (Hoy et al. 1991) กับตัวอย่าง 231 คนที่ได้จากการสุ่มจากครูที่สอนเต็มเวลา และจากตัวอย่างของผู้นำสถานศึกษา 15 คน ซึ่งมาจากประชากรของคณะกรรมการสถานศึกษาคาธอลิกของเมืองออนตาริโอ (Ontario) ในแคนาดา หลังจากการวิเคราะห์เชิงปริมาณร้อยละ 10 ของกลุ่มตัวอย่างถูกนำมาสัมภาษณ์กลุ่ม (focus group interview) ข้อมูลที่ได้แสดงว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างภาวะผู้นำใฝ่บริการและบรรยากาศของโรงเรียน

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำใฝ่บริการทั้งในและต่างประเทศสรุปได้ว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการนั้นมีอยู่หลายประการ เช่น การฟัง การเห็นอกเห็นใจ การโน้มน้าวใจ การอุทิศตน การพัฒนาผู้อื่น ฯลฯ ซึ่งได้มีผู้ทดลองฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการให้กับนักศึกษาผลปรากฏว่าทัศนคติต่อภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาภายหลังการฝึกอบรมมีเพิ่มขึ้นก่อนการอบรมอย่างน่าพึงพอใจ

1.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่และคุณลักษณะภาวะผู้นำ ไฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

1.2.1 บทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย

บทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย มีผู้ให้ความหมายไว้หลายอย่างซึ่งเป็นการให้ความหมายตามลักษณะงานของครูปฐมวัยดังนี้

เบญจา แสงมะลิ (2545: 52 – 53) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ครูปฐมวัยไว้ดังนี้

1. ให้ความช่วยเหลือ ครูอนุบาลเป็นผู้แนะนำ ผู้ช่วย ผู้ควบคุมดูแลเด็ก เด็กวัยนี้มีความต้องการอยากจะทำลองความสามารถของตนเองอยู่แล้ว ถ้าครูช่วยผู้ให้เด็กทำ ให้กำลังใจเด็ก เด็กจะลงมือทำด้วยความเต็มใจ ครูเป็นเพียงผู้คอยให้ความช่วยเหลือให้เด็กทำกิจกรรมได้

2. ให้การอบรมเด็ก เด็กในวัยอนุบาลควรได้รับ “การอบรม” มากกว่า “การสอน” โดยครูเป็นผู้คอยแนะนำ ชี้แจง ชักจูง และควบคุม ให้เด็กรู้จักคิด รู้จักสังเกต รู้จักเปรียบเทียบ สามารถตัดสินใจและพึ่งตนเองได้ ถ้าเด็กทำอะไรผิด ครูควรชี้แนะและตักเตือนให้เด็กรู้จักเชื่อฟังครู สิ่งสำคัญคือครูต้องคอยดูแลและอบรมเด็กอย่างสม่ำเสมอ

3. ให้อิสระภาพแก่เด็ก การที่ครูใช้วิธีบังคับเด็กให้นั่งนิ่งๆอย่างผู้ใหญ่เป็นการอบรมที่ขัดกับจิตใจของเด็กในวัยนี้ยิ่งยวด ควรให้อิสระภาพเด็กอย่างสม่ำเสมอ

4. ระวังดูแลให้ปลอดภัย เด็กเล็กๆที่ร่างกายแข็งแรง สุขสบายจะไม่อยู่นิ่ง ชอบเคลื่อนไหวเสมอ และยังไม่รู้จักระวังรักษาตัวได้เพียงพอ ด้วยเหตุนี้เอง ครูอนุบาลจึงต้องดูแลให้เด็กอยู่ในสายตาของตนอยู่เสมอระหว่างที่เด็กเล่นครูจะต้องอยู่ใกล้ซัดคอยช่วยเหลือคอยแนะนำ ถ้าเด็กจะเล่นผิดแบบแผนอาจจะเกิดอันตราย และโดยเฉพาะเด็กเล็กๆแล้ว เวลาไปห้องน้ำครูต้องคอยดูแลอยู่ด้วย

5. เลี้ยงดูเด็ก เด็กเล็กก่อนวัยเรียนที่ผู้ปกครองส่งให้มาอยู่ในโรงเรียนอนุบาลในเวลากลางวันนั้น เพื่อให้โรงเรียนทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตรหลานแทนตน ฉะนั้นครูหรือผู้ดูแลเด็กควรจัดการเลี้ยงเด็กเพื่อให้เติบโตและสุขสบาย คือ จัดการเรื่องกิน จัดอาหารที่มีประโยชน์และเหมาะสมกับวัยให้เด็กรับประทาน จัดการเรื่องนอนและการพักผ่อน คือ จัดให้เด็กได้พักผ่อน จัดการเรื่องเล่น คือ จัดให้เด็กได้เล่นในร่มและกลางแจ้งทุกวัน จัดการเรื่องการขับถ่าย คือ ให้เด็กขับถ่ายเป็นเวลา จัดการเรื่องความสะอาด คือ ให้เด็กรู้จักล้างมือ ล้างหน้าและอาบน้ำ

6. ส่งเสริมความเจริญเติบโตด้านต่างๆของเด็ก ถ้าเด็กได้รับการส่งเสริมที่ถูกทาง เด็กจะมีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ จิตใจดี สติปัญญาเฉลียวฉลาด สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี การที่จะส่งเสริมให้เจริญเติบโตทุกด้านนั้นครูจะต้องเข้าใจในธรรมชาติของเด็กและเรื่องพัฒนาการของเด็กอย่างดี

7. ปลูกฝังนิสัยที่ดีงาม เด็กเล็กอายุหนึ่งขวบจนถึงห้าขวบนี้เป็นระยะสำคัญที่สุดของชีวิต สิ่งใดที่เห็นและได้ทำจะปลูกฝังนิสัยของเด็ก ถ้าบังเอิญสิ่งที่เด็กได้พบเห็นและกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดีงาม สิ่งนั้นจะซึมซาบอยู่ในนิสัยของเด็กยากต่อการแก้ไขขัดเกลา และถ้าเด็กพบเห็นสิ่งที่ดีงาม

ได้ฝึกหัดและกระทำ เด็กจะมีนิสัยที่ดีติดตัวเด็กตลอดไป สิ่งใดที่ครูจะต้องฝึกหัดให้เด็กทำ เป็นต้นว่า การหัดให้เด็กรู้จักเก็บสิ่งของให้เป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นต้น นอกจากตัวครูและสิ่งแวดล้อม ครูมีส่วนในการปลูกฝังนิสัยให้แก่เด็ก ครูจึงต้องระมัดระวังบุคลิกตัวครูเองอย่างยิ่ง เพราะเด็กจะยึดครูเป็นแบบอย่าง ซึ่งเด็กพบเห็นอยู่ทุกวัน เหล่านี้จะฝังและซึมซาบจนเกิดเป็นนิสัย

8. ขัดเกลานิสัยที่ไม่ดี เด็กเล็กๆทุกคนที่อยู่ในชั้นอนุบาลจะมีนิสัยแตกต่างกัน บางคนขี้โมโห บางคนดื้อ การที่เด็กมีนิสัยเช่นนี้เพราะผู้ใหญ่ที่อยู่กับเด็กอาจตามใจเด็กเกินไปด้วยความรัก ครูอนุบาลอาจจะพบเด็กในความรับผิดชอบของตนที่มีสภาพอย่างนี้ หน้าที่ของครูคือจะต้องขัดเกลาให้สิ่งที่ไม่ดีหมดไป การขัดเกลานิสัยนั้นต้องใช้เวลานานและครูจะต้องดูแลฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอ ครูต้องมีความอดทน เมตตาปราณีต่อเด็ก เข้าใจปัญหา และสาเหตุของเด็ก จึงจะช่วยขัดเกลานิสัยเด็กได้

9. การเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก ครูอนุบาลมีหน้าที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือเตรียมสภาพของร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาแก่เด็กให้พร้อมที่จะรับการศึกษาในขั้นต่อไป

10. ให้เด็กมีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับวัย เด็กทุกคนมีความอยากรู้อยากเห็นอยู่เสมอ แต่ผู้ใหญ่มักจะมองว่าเด็กทำลายของ แต่แท้จริงแล้วเด็กต้องการเรียนรู้ในสิ่งนั้น คือ สิ่งที่ได้พบเห็นตามธรรมชาติ สิ่งที่อยู่รอบตัวเด็ก เด็กต้องการคำตอบง่ายๆไม่ลึกซึ้ง ทุกอย่างที่ได้เรียนรู้ขึ้นต้องเป็นสิ่งที่ง่ายและเหมาะสมกับวัยของเด็กและมีประโยชน์ต่อเด็ก สิ่งนั้นควรเป็นความรู้พื้นฐานของเด็กเป็นสิ่งที่เด็กเห็นได้กระทำได้เด็กจึงจะเข้าใจได้จริง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 47 – 51) ได้เสนอว่าครูปฐมวัยควรมีบทบาท ดังนี้

1. บทบาทของครูในฐานะที่เป็นแบบอย่างแก่เด็ก เนื่องจากเด็กวัยนี้มีความสามารถในการเรียนรู้โดยการเลียนแบบเป็นอันมาก เพราะฉะนั้นครูจึงควร 1) มีบุคลิกภาพเป็นแบบอย่างที่ดีอันได้แก่ กิริยาท่าทาง การแต่งกาย การทรงตัว การพูดจาที่เหมาะสมตามสภาพวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น 2) ใช้เสียงอ่อนโยน สุภาพ และประโยคที่พูดควรเป็นประโยคชัดเจน 3) ฝึกความมีระเบียบ ความสะอาด ความประหยัด โดยการจัดสภาพห้องเรียน มุมเล่นของเด็กให้เคยชินกับความเป็นระเบียบและความสะอาด การรู้จักเก็บรักษาและซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์ 4) ปฏิบัติต่อเด็กทุกคนด้วยความรักโดยเสมอหน้ากัน ไม่แสดงความลำเอียง เพราะเด็กจะมีความรู้สึกไวต่อเรื่องนี้

2. บทบาทของครูในการเสริมสร้างบุคลิกภาพและการสร้างสรรค์ จะประกอบด้วยองค์ประกอบเหล่านี้ คือ 1) ตั้งใจฟังเวลาเด็กพูด 2) สนใจต่อคำถามของเด็ก ส่งเสริมให้เด็กอยากรู้อยากเห็น 3) ชมเชยหรือแสดงกิริยาชื่นชมในผลงานของเด็ก พยายามช่วยเหลือให้เด็กมีความมั่นใจในความสามารถของตน 4) เคารพในความแตกต่างของเด็ก ไม่เปรียบเทียบเด็ก 5) ให้โอกาสเด็กได้เล่นและทำกิจกรรมด้วยตนเองอย่างสร้างสรรค์และมีอิสระ

3. บทบาทของครูในการส่งเสริมโภชนาการของเด็ก มีดังนี้ 1) ร่วมกับผู้ปกครอง โดยเลี้ยงสัตว์และปลูกพืชที่ใช้เป็นอาหารได้ตามสภาพท้องถิ่น 2) จัดทำอาหารกลางวันและอาหารว่างให้เด็ก โดยร่วมมือกับผู้ปกครอง 3) ประเมินตามสภาพโภชนาการเป็นระยะๆ ร่วมกับผู้ปกครองในการศึกษาโภชนาการของเด็กและแก้ไขปรับปรุงถ้ามีปัญหา

4. บทบาทของครูในการส่งเสริมนิสัยส่วนตัวและสังคม ประกอบด้วย 1) ฝึกเด็กให้มีนิสัยในเรื่องกิจวัตรส่วนตัวอย่างมีระเบียบ ขับถ่าย รักษาความสะอาด เล่น หรือเรียน 2) ให้เด็กเล่นดนตรีง่ายๆ 3) แก้ไขปรับปรุงการทรงตัวที่ไม่เหมาะสมของเด็ก

5. บทบาทของครูในการส่งเสริมความเข้าใจในภาษา มีดังนี้ 1) สนทนากับเด็ก และจัดกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กสามารถบอกชื่อสี ชื่อวันในสัปดาห์ คำตรงข้าม คำบุพบท เช่น บน ล่าง เป็นต้น 2) ครูเล่านิทานหรืออ่านเรื่องจากหนังสือให้ฟัง เพื่อฝึกความสามารถในการฟังของเด็ก และเพิ่มพูนความรู้ในคำศัพท์ใหม่ๆ 3) ให้เด็กเล่าเรื่องเกี่ยวกับตนเอง สิ่งที่ได้พบเห็นหรือสิ่งที่ได้นึกคิด 4) ส่งเสริมให้เด็กเล่นบทบาทสมมติ โดยการจัดเป็นมุมบ้านและอื่นๆ

กรมวิชาการ (2546: 16) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ไว้ดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและหลักสูตรสถานศึกษา
2. จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้าน
4. จัดทำ จัดหา และพัฒนาสื่อและแหล่งการเรียนรู้
5. พัฒนตนเองให้เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ ทันต่อเหตุการณ์
6. เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม ปฏิบัติดีต่อเพื่อนครูและเด็ก
7. จัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้
8. จัดทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้
9. ประสานสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง

กอร์ดอน และบราวน์ (Gordon; & Browne. 1993: 152 - 156) ได้จัดประเภทบทบาทหน้าที่ของครูอนุบาล เป็นบทบาทในห้องเรียน บทบาทนอกห้องเรียน และบทบาทอื่นๆ สรุปได้ดังนี้

1. บทบาทในห้องเรียน ประกอบด้วย 1) บทบาทด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก (Interacting with children) ปฏิสัมพันธ์อาจเกิดได้ทั้งที่มีการวางแผนล่วงหน้า และไม่มีการวางแผนล่วงหน้า ครูอนุบาลที่ดีจึงต้องมีความสามารถในการหาวิธีสร้างความสัมพันธ์กับเด็กให้เหมาะสมกับความต้องการของเด็กเป็นรายบุคคล รู้จักวิธีการจูงใจให้เด็กมีความเพียรพยายามในการทำงานให้สำเร็จ จัดโอกาสให้เด็กได้ทดลองใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ และได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆด้วยตนเอง

2) บทบาทในการบริหารจัดการชั้นเรียน (Managing the classroom) ครูอนุบาลต้องใช้เวลาอย่างมากในการทำหน้าที่เป็นผู้จัดการในชั้นเรียน เพราะครูต้องทำงานหลายด้านพร้อมๆ กัน และปฏิบัติงานร่วมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ครูอนุบาลจึงต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการ ทั้งในฐานะผู้ประสานงานและผู้นิเทศ ได้แก่ การเป็นผู้ดูแลความปลอดภัย ด้วยการวางแผนจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับเด็ก เป็นผู้สังเกตเด็กและเป็นผู้ฟังที่ดี เป็นผู้นิเทศนักศึกษาฝึกงาน เป็นผู้ฝึกอาสาสมัครที่มาช่วยงานรวมถึงการสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครอง 3) บทบาทในการจัดบรรยากาศในการเรียนรู้ (Setting the tone) ครูอนุบาลเป็นบุคคลสำคัญ ซึ่งมีบทบาททั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อบรรยากาศในการเรียนรู้ของเด็ก ไม่เพียงแต่การจัดบรรยากาศให้เด็กเล่น และทำกิจกรรมต่างๆ เท่านั้น แต่ครูยังต้องคำนึงถึงบรรยากาศด้านอารมณ์จิตใจ (emotional framework) ของเด็ก ซึ่งประกอบด้วย การเคลื่อนไหวร่างกายของครู ระดับเสียง การแสดงสีหน้า แววตา กิริยาท่าทางของครูซึ่งสามารถสื่อความหมายได้โดยไม่ต้องใช้คำพูด เนื่องจากเด็กวัยอนุบาลเป็นวัยที่รับรู้ความรู้สึกได้เร็วต่ออารมณ์และทัศนคติของผู้ใหญ่ บุคลิกภาพ กิริยาท่าทาง และการแสดงออกของครู จึงมีผลอย่างยิ่งต่อสภาพบรรยากาศภายในห้องเรียนซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมและการเรียนรู้ของเด็กด้วย 4) บทบาทในการวางแผนและประเมินผลหลักสูตร (Planning and Evaluating Curriculum) เป็นกระบวนการที่ครูใช้ในการสังเกตเด็กอย่างเป็นระบบ เช่น การจดบันทึก สถานที่และวิธีการที่เด็กเล่น ปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับบุคคลและสิ่งของต่างๆ แล้วนำสิ่งที่บันทึกการสังเกตไว้ไปอภิปรายร่วมกันกับเพื่อนครู หลังเลิกเรียนหรือในช่วงของการวางแผนประจำสัปดาห์ เพื่อหาวิธีการพัฒนาเด็กถือเป็นพื้นฐานสำคัญของกระบวนการวางแผนและประเมินผลหลักสูตร ซึ่งเกิดจากการนำสิ่งที่ครูสังเกตพบในห้องเรียน ขณะที่เด็กแสดงพฤติกรรมต่างๆ ทั้งในเวลาเรียนเวลาเล่นและทำกิจกรรมไปเป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดประสบการณ์และการประเมินผลหลักสูตร

2. บทบาทนอกห้องเรียน ประกอบด้วย 1) การเก็บรายงานผลพัฒนาการเด็ก (Record keeping) ครูอนุบาลมักจะเก็บรายงานผลพัฒนาการของเด็กในหลายๆ เรื่อง ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ปรัชญาความเชื่อของโรงเรียน จำนวนเด็ก ภูมิหลังของครู และจุดมุ่งหมายที่ครูต้องการ บันทึกรายงานผลพัฒนาการเด็กนี้มีประโยชน์อย่างยิ่งในการประเมินความก้าวหน้าของเด็ก และการประเมินโปรแกรม โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของการสอน เหตุผลสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก คือ ทำให้ครูทราบข้อมูลของเด็กที่เป็นปัจจุบันอย่างสมบูรณ์ ช่วยให้ครูสามารถคิดวางแผนและจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ให้แก่เด็กได้อย่างเหมาะสมอีกด้วย 2) การประชุม (Meetings) ครูอนุบาลมีบทบาทในการติดต่อสื่อสารและพบปะกับบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กทั้งโดยตรงและทางอ้อม ได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอื่น ๆ พี่เลี้ยงเด็ก แพทย์และนักสังคมสงเคราะห์

จึงต้องจัดเวลาในการพบปะในรูปการประชุมปรึกษาหารือ ซึ่งอาจเป็นในลักษณะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้

3. บทบาทอื่น ๆ ประกอบด้วย 1) การจัดหา หรือ จัดทำสื่ออุปกรณ์เพื่อใช้ใน ห้องเรียน 2) การติดต่อโทรศัพท์กับผู้ปกครองในกรณีที่เด็กป่วยหรือขาดเรียน สำหรับเด็กที่มีความ ต้องการพิเศษ ครูอนุบาลมีหน้าที่ในการติดต่อพูดคุยกับแพทย์ นักบำบัด หรือผู้เชี่ยวชาญพิเศษ เพื่อ ร่วมมือกันในการช่วยเหลือเด็ก 3) เข้าร่วมการประชุมสัมมนาหรือการประชุมปฏิบัติการเพื่อพัฒนา วิชาชีพ ตลอดจนไปเยี่ยมชมโรงเรียนอื่นๆ เพื่อนำมาพัฒนาการสอน 4) เข้ารับการอบรม หรือศึกษาต่อ เพื่อเพิ่มคุณวุฒิด้านการศึกษาปฐมวัย

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542: 158) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ครูสอนระดับปฐมวัย ดังนี้ 1) บทบาทหน้าที่ทางวิชาการ ได้แก่ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวและแผนการจัดประสบการณ์ ชั้นเด็กเล็ก มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ วัดและการประเมินผล มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำและดัดแปลงสื่อที่ใช้ในการสอน มีการเตรียม ตัวและการพัฒนาตนเองของครู สอนและพัฒนาเด็กให้มีความพร้อมทั้ง 4 ด้าน 2) บทบาทหน้าที่ทาง ธุรการ ได้แก่ จัดบริการให้คำแนะนำหรือชี้แจงแก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็ก จัดทำ ประวัตินักเรียน จัดทำบัญชีเรียกชื่อนักเรียน จัดทำสมุดประจำชั้นเรียน จัดทำตารางกิจกรรมประจำวัน จัดทำใบตรวจสุขภาพ จัดทำสมุดหมายเหตุประจำชั้น จัดทำบัญชีวัสดุอุปกรณ์ตลอดจนครุภัณฑ์ต่างๆ ที่ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็ก จัดบริเวณที่เล่นของเด็กเล็กให้อยู่ในสภาพสะอาด เรียบร้อย และปลอดภัย จัดทำเรื่องอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา 3) บทบาทหน้าที่ใน การจัดชั้นเรียน ได้แก่ การจัดตกแต่งห้องเรียนให้สวยงาม สะอาดปลอดภัย เป็นระเบียบเรียบร้อยเอื้อ ต่อการเรียนรู้ของเด็ก จัดตกแต่งสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนให้สวยงาม ร่มรื่น สะอาดเรียบร้อย เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก 4) บทบาทหน้าที่กับผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การให้ คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การติดต่อประสานงานกับผู้ปกครอง ชุมชนและ หน่วยงานอื่นในการจัดการเรียนรู้แก่เด็ก

สิริมา ภิญโญนันตพงษ์ (2557: 3-6) กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยในการจัด การศึกษาปฐมวัยในประเทศสหรัฐอเมริกา : เป้าหมายการจัดการศึกษา สรุปได้ว่า การจัดการศึกษา ปฐมวัยในประเทศสหรัฐอเมริกา จากอดีตสู่ปัจจุบัน ทุกระยะของการขับเคลื่อนในช่วงแต่ละทศวรรษ การศึกษาปฐมวัยของประเทศสหรัฐอเมริกา มีความเป็นมาจากการมีนโยบายของชาติ มีกฎหมาย เกี่ยวกับการศึกษา การกระจายอำนาจจากระดับมลรัฐสู่ระดับท้องถิ่น ให้งบประมาณสนับสนุนท้องถิ่น อย่างทั่วถึง มีหน่วยงานรับผิดชอบ ติดตามทำวิจัย ประเมินผลติดตามโดยตลอด ดังนั้น การกำหนด เป้าหมายของการจัดการศึกษาให้กับเด็กปฐมวัยจึงเป็นเรื่องที่สำคัญและมีการนำเป้าหมายสู่การ

ปฏิบัติได้อย่างตอบสนองนโยบายกลางของรัฐบาลที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน ทำให้เกิดโครงการใหญ่ของประเทศไทยนี้จัดให้กับเด็กปฐมวัย ได้แก่ โครงการเด็กก่อนวัยเรียน เฮทสตาร์ท มีเป้าหมายของการศึกษาปฐมวัยจัดเป็นกฎหมายที่แน่นอน เป็นการจัดเพื่อพัฒนาเด็กทุกกลุ่ม ทุกคน พร้อมกับพัฒนาครอบครัวให้ได้รับคุณภาพสูงสุด โดยโรงเรียนต้องให้ความเท่าเทียมแก่เด็กเล็กทุกกลุ่มอายุ เชื้อชาติ วัฒนธรรม และฐานะทางเศรษฐกิจ คุณภาพของครูในเมือง และท้องถิ่นต้องเท่าเทียมกัน การจัดโปรแกรมให้เด็กด้อยโอกาสและเด็กกลุ่มพื้นฐานต่างกันต้องมีคุณภาพ เด็กเรียนรู้ได้ดีกว่าเดิม และให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยนั้นมีหลายบทบาท ได้แก่ บทบาททั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน แต่หากจะพิจารณาความสอดคล้องในเรื่องของการมีภาวะผู้นำไปบริการแล้วนั้น บทบาทของครูปฐมวัยจะต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทในการดูแล ให้ความช่วยเหลือเด็กปฐมวัย และติดต่อหรือมีปฏิสัมพันธ์กับพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กเป็นสำคัญ

1.2.2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูปฐมวัย

การปฏิบัติตนของครูปฐมวัยนั้นครูปฐมวัยต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสมหลายประการ ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

พัฒนา ชัชพงศ์ (2541: 26) กล่าวว่า ครูผู้สอนเด็กปฐมวัยควรเป็นบุคคลที่เข้าใจเด็ก เอาใจใส่เด็กอย่างทั่วถึงกัน รักเด็ก ยิ้มแย้มแจ่มใส มีเทคนิคการอยู่ร่วมกับเด็กและจัดกิจกรรมให้กับเด็ก รู้จักเชิญชวนให้เด็กทำกิจกรรมต่างๆ มองโลกในแง่ดี มีความยุติธรรม ไม่ลำเอียง ไม่รักเด็กคนใดคนหนึ่งมากกว่าคนอื่น ๆ

ราศรี ทองสวัสดิ์ (2537: 118-122) กล่าวถึง คุณลักษณะของครูปฐมวัย ดังนี้

1. ยอมรับความเป็นเอกภาพและศักยภาพของเด็กแต่ละคน
2. ยอมรับและเห็นคุณค่าของเด็กปฐมวัยว่าเป็นเอกภาพ และเป็นชีวิตที่มีค่า
3. ให้เกียรติต่อสิทธิที่จะเล่นของเด็กโดยยอมรับว่าส่วนสำคัญหลักของการเล่นนั้นทำให้เกิดการพัฒนา
4. ส่งเสริมความสามารถของเด็กปฐมวัยและให้ความชื่นชมในความสามารถของเด็ก
5. มีความมั่นใจในการสอน การสอนเด็กนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสนใจ และความต้องการของเด็ก โดยให้เด็กรู้ว่าตนเองมีส่วนร่วมในการกระทำนั้นๆ
6. ยอมรับว่าเด็กเป็นสิ่งที่เปราะบางครูไม่ควรใช้อำนาจกับเด็ก
7. จัดสภาพแวดล้อมที่ดี ช่วยส่งเสริมความเป็นอิสระ ความคิดริเริ่ม ความรู้สึกรู้ว่าตนมีคุณค่า และเคารพศักดิ์ศรีของเด็ก

8. ช่วยให้เด็กเรียนรู้ที่จะแสดงออกอย่างมีประสิทธิภาพจากการกระทำนั้น
9. ในการทำงานที่เกี่ยวกับเด็กต้องอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีและใช้ความรู้ที่เหมาะสมนำไปปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย
10. เคารพในความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครอบครัว
11. ทำงานด้วยความตั้งใจ ไม่แบ่งแยกเพศ อายุ ศาสนา เชื้อชาติ ภาษา

ความสามารถหรือชาติกำเนิด

12. ยอมรับในคุณค่าของวัฒนธรรมและภาษาที่แตกต่างกันของเด็กแต่ละคน
13. ปฏิบัติแต่สิ่งที่น่าเลื่อมใสและสร้างความรู้สึกปลอดภัยให้กับเด็ก โดยไม่ทำให้เด็กอับอาย เป็นอันตราย ไม่ทำให้เสียหาย ไม่บังคับหรือทำร้ายเด็กไม่ว่าจะเป็นร่างกายหรือจิตใจ
14. การกระทำมีผลสะท้อนให้เกิดการมองภาพรวมของเด็กได้อย่างถูกต้องตาม

ความเป็นจริง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2527: 145 – 258) กล่าวว่า คุณลักษณะของครูปฐมวัยที่พึงประสงค์ ได้แก่ รักเด็ก ให้ความอบอุ่นแก่เด็ก มีเมตตากรุณา อารมณ์เย็น อดทน ขยัน ยุติธรรม ซื่อสัตย์ ยิ้มแย้มแจ่มใส ตัดสินใจดี คล่องแคล่วว่องไว มีบุคลิกภาพดี สุขภาพดี แต่งกายดี วาจาไพเราะ กิริยามารยาทดี ตรงต่อเวลา และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เข้าใจธรรมชาติและความต้องการของเด็ก ชอบศิลปะ รับฟังคำถามคำตอบของเด็ก ให้ความร่วมมือกับผู้ปกครอง และการประเมินการปฏิบัติงานของตนเอง

ละออ ชุตติกร (2536: 262) ได้ศึกษาคุณสมบัติครูปฐมวัยที่พึงประสงค์ว่า ครูปฐมวัยต้องมีความรักและศรัทธาต่อวิชาชีพครู ประพฤติตนสุภาพเรียบร้อย อ่อนน้อม และปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทย ซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม ไม่หลงมัวเมาในอบายมุข เสียสละ รู้จักให้อภัย รู้จักประหยัด ช่วยเหลือ ตอบแทนพระคุณ มีน้ำใจต่อคนทั่วไป มีความเมตตากรุณา รู้จักนำหลักธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม มีความสามัคคีในหมู่คณะ ให้เกียรติครูด้วยกัน รักษาความลับของนักเรียน ผู้ปกครองและเพื่อน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2538: 387- 400) กล่าวว่า คุณลักษณะของครูอนุบาล หมายถึง ลักษณะประจำพร้อมทั้งการกระทำที่ชี้ให้เห็นถึงความคิดของครูผู้ทำหน้าที่สอนและอบรมเลี้ยงดูเด็ก ครูอนุบาลนอกจากจะทำหน้าที่ในการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนแล้ว ยังต้องทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กด้วย ซึ่งแตกต่างไปจากครูผู้สอนในระดับอื่นๆ ดังนั้นครูอนุบาลจึงควรมีคุณลักษณะดังนี้

1. รักเด็ก ถ้าครูอนุบาลมีนิสัยรักเด็กอย่างแท้จริงแล้ว จะทำให้อยู่กับเด็กได้อย่างมีความสุขและเต็มใจที่จะทำงานต่างๆ อย่างเต็มกำลังความสามารถ
2. ให้ความอบอุ่นแก่เด็ก เนื่องจากเด็กวัยนี้ต้องการความอบอุ่นซึ่งถ้าหากเด็กได้รับความอบอุ่นเหมือนอยู่ที่บ้านแล้ว จะทำให้เด็กเกิดความไว้วางใจและอยากมาโรงเรียน

3. เมตตาการุณา บุคคลที่จะอยู่กับเด็กควรเป็นผู้ที่มีจิตใจรักและเอ็นดูเด็ก ปรารถนาให้เด็กมีความสุข และถ้าหากครูอนุบาลได้อบรมเด็กในสิ่งเหล่านี้แล้ว ก็จะทำให้เด็กมีจิตใจที่อ่อนโยน มีความเมตตาการุณาต่อผู้อื่นเช่นเดียวกัน

4. อารมณ์ดี ครูอนุบาลควรมีอารมณ์ดี และควบคุมอารมณ์ตนเองได้

5. ใจเย็น ครูอนุบาลต้องเป็นคนใจเย็น เนื่องจากเด็กๆ มักจะมีปัญหาให้ช่วยอยู่เสมอๆ บางครั้งอาจเกี่ยวโยงถึงผู้ใหญ่ด้วย อาจได้รับการต่อว่า หรือกล่าวร้ายต่างๆ ดังนั้นจึงต้องเป็นผู้มีความใจเย็น

6. ออดทน ครูอนุบาลต้องมีความอดทน เนื่องจากต้องทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งเด็กในวัยนี้ยังเป็นเด็กเล็ก ไม่สามารถเข้าใจหรือทำอะไรได้เหมือนผู้ใหญ่ จึงต้องใช้เวลาและความอดทน

7. ขยัน เป็นผู้ที่เอาใจใส่ต่อหน้าที่ ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอและรับผิดชอบงานในหน้าที่

8. ยุติธรรม ครูอนุบาลต้องมีความยุติธรรมและวางตัวเป็นกลาง

9. ซื่อสัตย์ เนื่องจากครูอนุบาลต้องปฏิบัติงานร่วมกับบุคคลหลายฝ่าย และต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก ๆ ด้วย

10. ยิ้มแย้มแจ่มใส ครูอนุบาลต้องเป็นผู้ยิ้มแย้มแจ่มใส ดูแล้วน่าคบหาสมาคมด้วย ทำให้ผู้ใกล้ชิดรู้สึกอบอุ่น

11. แคล่วคล่องว่องไว ครูอนุบาลต้องเป็นผู้ที่แคล่วคล่องว่องไว กระฉับกระเฉง เนื่องจากต้องดูแลเด็กที่อยู่ในวัยไม่อยู่นิ่ง ซุกซน

12. หน้าตา ทรวดทรงและท่าทางดี ครูอนุบาลควรฝึกการนั่ง การเดิน การยืนให้ถูกต้อง น่าดู เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็ก หน้าตาควรแต่งพองาม ทรงผมเหมาะสมกับวัย

13. สุขภาพดี ครูอนุบาลต้องรักษาสุขภาพให้แข็งแรง เนื่องจากต้องทำกิจกรรมร่วมกับเด็กด้วย

14. การแต่งกายดี ครูอนุบาลควรแต่งกายให้น่าดู สะอาดเรียบร้อยเหมาะสมกับวัย

15. วาจาสุภาพไพเราะ ครูอนุบาลจะต้องรู้จักใช้คำพูด ควรใช้คำพูดที่เด็กสามารถเข้าใจความหมายได้ พูดจาสุภาพ อ่อนหวานและไพเราะ เนื่องจากเด็กอนุบาลเป็นวัยที่อยู่ในระหว่างการเรียนรู้ภาษาจะจดจำสิ่งที่ได้ยินและจะพูดตาม

16. กิริยามารยาทดี ครูอนุบาลควรมีกิริยามารยาทงาม รู้จักกาลเทศะ รู้จักมารยาทต่าง ๆ ในสังคม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็ก

17. ตรงต่อเวลาและหน้าที่ ครูอนุบาลต้องตรงต่อเวลาและหน้าที่เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เพื่อนร่วมงาน อีกทั้งควบคุมดูแลการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

18. มีมนุษยสัมพันธ์ดี เนื่องจากครูอนุบาลต้องปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรหลายฝ่ายจึงต้องสามารถปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี

19. เข้าใจธรรมชาติและความต้องการของเด็ก ครูอนุบาลต้องมีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก และสามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ให้กับเด็กได้

20. ชอบศิลปะ ครูอนุบาลควรจะสามารถวาดภาพระบายสีได้ อย่างน้อยวาดภาพลายเส้นบนกระดานดำได้ ร้องเพลงได้ ทำท่าทางประกอบเพลงได้ สามารถเล่นดนตรีได้ สิ่งเหล่านี้จะทำให้การสอนน่าสนใจสำหรับเด็กยิ่งขึ้น

21. รับฟังคำพูดและตอบคำถามเด็ก เนื่องจากเด็กวัยนี้มีความอยากรู้ อยากเห็น ชอบถามถึงสิ่งต่างๆ ที่อยากรู้และมีความสงสัยอยู่เสมอ ดังนั้นครูอนุบาลจะต้องเป็นผู้ที่สามารถตอบคำถามเด็กได้ตรงกับความจริงเท่าที่เด็กจะเข้าใจความหมายได้

22. ให้ความร่วมมือกับพ่อแม่ผู้ปกครองเด็ก ครูอนุบาลควรสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้านกับโรงเรียน ควรปฏิบัติตนเป็นมิตรที่ดีต่อพ่อแม่และผู้ปกครองเด็ก ยินดีให้ความร่วมมือและช่วยเหลือแนะนำเพื่อแก้ปัญหาเด็ก

23. ประเมินผลการปฏิบัติงานตนเอง ครูอนุบาลควรประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเองในทุกๆ ด้าน ด้วยความเที่ยงตรง ได้แก่ ด้านการสอน การเรียนของเด็ก การผลิตและใช้สื่อการสอน การปรับตัวของเด็ก การส่งเสริมพัฒนาการ การอบรมเลี้ยงดูเด็ก ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน พ่อแม่ผู้ปกครอง และงานธุรการประจำชั้น

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2527: 145 – 158) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูปฐมวัยที่พึงประสงค์ดังนี้ รักเด็ก ให้ความอบอุ่นแก่เด็ก เมตตากรุณา อารมณ์ดี ใจเย็น อดทน ขยัน ยุติธรรม ซื่อสัตย์ ยิ้มแย้มแจ่มใส ตัดสินใจดี คล่องแคล่วว่องไว มีบุคลิกภาพดี สุขภาพดี แต่งกายดี วาจาไพเราะ มีกิริยามารยาทดี ตรงต่อเวลาและหน้าที่ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เข้าใจธรรมชาติและความต้องการของเด็ก ชอบศิลปะ รับฟังคำถามคำตอบของเด็ก ให้ความร่วมมือกับพ่อแม่ผู้ปกครอง และประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเอง และนอกจากนี้การเป็นครูปฐมวัยที่ดีจะต้องมีการเตรียมตัวเองดังนี้

1. รัก รักเด็กและทำตนให้เด็กรัก
2. เล่น เป็นคนยิ้มง่าย ร่วมเล่นกับเด็ก
3. ร้อง ร้องเพลงง่ายๆ ได้ มีอารมณ์ร่วมกับเด็ก
4. ทำท่าทางประกอบเพลง ดัดแปลงท่าทำให้เหมาะสมกับเด็กได้

5. นักเล่า สามารถเล่านิทานให้เด็กฟังได้

6. นักคิด คิดหาวิธีสร้างความสนใจ ส่งเสริมกระตุ้นให้เกิดความรู้ คิดกิจกรรมเพื่อขยายประสบการณ์ให้เด็ก

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของครูปฐมวัยที่พึงประสงค์นั้นมีหลายประการ แต่หากจะพิจารณาความสอดคล้องในเรื่องของภาวะผู้นำเฝบริการแล้วนั้นครูปฐมวัยต้องเป็นผู้ที่ให้เวลา ให้ความสนใจ เข้าใจ ให้ความรู้ ให้การฟัง ให้อิสระ ให้การยอมรับ มีกิริยาที่สุภาพ เรียบร้อย ใช้คำพูดที่สุภาพ นุ่มนวล มีความเสียสละ ให้ความเห็นอกเห็นใจ ให้การเอาใจใส่ดูแล ช่วยเหลือ มีความยุติธรรม และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครอง

1.2.3 ความหมายของนักศึกษาศาขการศึกษปฐมวัยที่มีภาวะผู้นำเฝบริการ

จากคุณลักษณะภาวะผู้นำเฝบริการทั้ง 7 ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ไว้ข้างต้นนั้นได้มีผู้ให้ความหมายของนักศึกษาศาขการศึกษปฐมวัยที่เป็นผู้นำเฝบริการไว้ในแต่ละคุณลักษณะดังนี้

คุณลักษณะด้านที่ 1 ด้านการพัฒนาผู้อื่น

ผกา สัตยธรรม (2554: 47 - 48) กล่าวว่า จรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539 ข้อที่ 1 ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า หมายถึง การตอบสนองความต้องการ ความถนัด ความสนใจของศิษย์อย่างแท้จริง สอดคล้องกับการเคารพ ยอมรับ เห็นอกเห็นใจต่อสิทธิพื้นฐานของศิษย์ รวมทั้งเป็นผลไปสู่การพัฒนารอบด้านอย่างเท่าเทียมกัน ได้แก่ การสร้างความรู้สึกรักเป็นมิตร ตอบสนองข้อเสนอและการกระทำของศิษย์ในทางสร้างสรรค์ตามสภาพและความต้องการและศักยภาพของศิษย์ทุกคน เช่น สนใจคำถาม และคำตอบของศิษย์ทุกคน เปิดโอกาสให้ศิษย์ได้แสดงความสามารถ ความถนัดและความสนใจของแต่ละคน ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องของศิษย์ เสนอแนะแนวทางการพัฒนาของศิษย์ทุกคนตามความถนัดความสนใจและศักยภาพของศิษย์ เช่น มอบหมายงานตามความถนัด จัดกิจกรรมหลากหลายตามความแตกต่างของแต่ละบุคคลให้ได้รับความสำเร็จเป็นระยะๆ แนะนำแนวทางที่ถูกต้องแก่ศิษย์ แสดงผลงานของศิษย์ทั้งในและนอกสถานที่ ได้แก่ ตรวจผลงานของศิษย์แต่ละคนอย่างสม่ำเสมอ เผยแพร่ผลงานของศิษย์ที่ประสบความสำเร็จในห้องเรียนและที่อื่นๆ

แสง จันทร์อม (อ้างอิงจาก ผกา สัตยธรรม.2554: 315 – 316) กล่าวว่า การสอนและอบรมเพื่อปลูกฝังจริยธรรมและคุณธรรมให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนนั้น ที่สำคัญที่สุดคือการที่ครูเป็นผู้ประพฤติดีประพฤติชอบทั้งกาย วาจา ใจ ด้วยตนเองเป็นประการแรก เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชนผู้พบเห็น และลูกศิษย์ของตนเอง จากพฤติกรรมของครูที่แสดงออกสัมพันธ์ใกล้ชิดกับศิษย์จะทำให้ศิษย์ได้สัมผัสจริง มีประสบการณ์ตรง เช่น ครูสอนให้นักเรียนตรงต่อเวลา ครูก็เข้าสอนตรงเวลาไม่มาช้ามาสาย ครูสอนให้นักเรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต ครูก็มีความซื่อสัตย์ไม่คดโกง หรือพูดปดกับนักเรียน

หรือกับผู้อื่น การทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีจะทำให้นักเรียนเกิดความศรัทธา เลื่อมใสและปฏิบัติตามสิ่งที่ครูกระทำ สำหรับการประพัตินเป็นแบบอย่างที่ดีกับนักเรียนนั้น สามารถศึกษาหาความรู้ได้จากผู้มีคุณธรรมจริยธรรมสูงอื่นๆได้อีก เช่น ให้นักเรียนได้พบพระสงฆ์ ให้เข้าไปฟังธรรมคำสอนของท่าน ฯลฯ

เบญจา แสงมะลิ (2545: 52 – 53) กล่าวว่า ครูปฐมวัยต้องปลูกฝังสิ่งที่ดีงาม เด็กเล็กอายุหนึ่งขวบจนถึงห้าขวบนี้เป็นระยะสำคัญที่สุดของชีวิต สิ่งใดที่เห็นและได้ทำจะปลูกฝังนิสัยของเด็ก ถ้าบังเอิญสิ่งที่เด็กได้พบเห็นและกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดีงาม สิ่งนั้นจะซึมซาบไปในนิสัยของเด็กยากต่อการแก้ไขขัดเกลา และถ้าเด็กพบเห็นสิ่งที่ดีงาม ได้ฝึกหัดและกระทำ เด็กจะมีนิสัยที่ดีและจะติดตัวเด็กตลอดไป สิ่งใดดีครูจะต้องฝึกหัดให้เด็กทำ เป็นต้นว่า การหัดให้เด็กเก็บสิ่งของให้เป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นต้น นอกจากตัวครูและสิ่งแวดล้อม ครูอนุบาลมีส่วนในการปลูกฝังนิสัยที่ดีให้กับเด็ก ครูอนุบาลจึงต้องระมัดระวังบุคลิกตัวครูอย่างยิ่ง เพราะเด็กจะยึดครูเป็นแบบอย่าง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2539: 338 – 340) กล่าวว่า ครูปฐมวัยต้องเข้าใจธรรมชาติและพฤติกรรมเด็ก เช่น เด็กไม่ชอบอยู่นิ่ง มีความอยากรู้อยากเห็น ชอบเคลื่อนไหว ชอบเล่น มีช่วงความสนใจที่สั้น สนใจสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว ชอบสิ่งที่มีลักษณะแปลกและไม่เคยเห็นมาก่อน

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่มีภาวะผู้นำให้บริการด้านการพัฒนาผู้อื่น หมายถึง การแสดงออกถึงการให้เด็กทำกิจกรรมตามความถนัด จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับพัฒนาการ ให้คำแนะนำต่างๆเมื่อเด็กทำกิจกรรม ประพัตินเป็นแบบอย่างที่ดี สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้กับเด็ก

คุณลักษณะด้านที่ 2 ด้านการเสริมพลังอำนาจ

ฮีล (Healy.2009: 1) กล่าวว่า การเสริมพลังทางบวกให้เกิดขึ้นเป็นการแสดงออกหรือการใช้คำพูดให้เด็กรู้สึก และเชื่อว่าพวกเขาเต็มไปด้วยพลังที่จะสร้างสรรค์สิ่งต่างๆได้ การเสริมพลังให้กับเด็กปฐมวัยต้องเริ่มจากการที่ผู้ใหญ่ต้องแสดงออกถึงความเชื่อมั่นในความฝันของเด็ก สนับสนุนความคิดเด็ก และใช้คำพูดที่ให้กำลังใจเด็ก โดยเทคนิคหลักๆของการเสริมพลังทางบวกให้กับเด็กปฐมวัยมี 2 เทคนิค ได้แก่ 1) การสะท้อน เช่น การใช้คำพูดที่สร้างสรรค์กับเด็กเพื่อให้เด็กเกิดความคิดทางบวกและเกิดความมั่นใจ การแสดงออกถึงความเชื่อมั่นในตัวเด็กว่าเด็กมีคุณค่า มีความสามารถ และสามารถทำสิ่งต่างๆได้ 2) การกระตุ้น เช่น การใช้คำพูดที่ผลักดันให้เด็กเกิดกำลังใจที่จะทำสิ่งนั้นต่อไปให้ดีขึ้น

ฮาเก็นเซน (Hagensen.2007: 1) กล่าวว่า บ่อยครั้งที่เด็กไม่เข้าใจความรู้สึกของตนเอง ไม่มั่นใจในตนเอง คำพูดของผู้ใหญ่จะช่วยให้เด็กเกิดความมั่นใจและตัดสินใจทำสิ่งต่างๆได้ดียิ่งขึ้น การเสริมพลังทางบวกให้กับเด็กนับเป็นวิธีการที่ดีและสามารถจัดกิจกรรมมากมายให้กับเด็กเพื่อเสริมสร้างพลังทางบวกให้เด็กได้ ได้แก่ 1) การให้ทางเลือกกับเด็ก เช่น เมื่อเด็กไม่ชอบทานผัก

ครูอาจจะเสริมพลังทางบวกด้วยการจัดกิจกรรมอื่นๆเพื่อเสริมพลังให้เด็กรู้สึกอยากทานผักมากขึ้น หรือการมีกิจกรรมต่างๆให้เด็กได้เลือก 2) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก เช่น เด็กบางคนอาจวิตกกังวล กลัวสิ่งต่างๆ ดังนั้นครูต้องเสริมพลังให้เด็กด้วยการพูดปลอบโยนให้เด็กเกิดความรู้สึกปลอดภัยมากขึ้น 3) การมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เช่น ครูเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับเด็ก รวมทั้งให้เด็กได้ทำงานเป็นกลุ่มกับเพื่อนๆโดยมีครูดูแลอย่างใกล้ชิด 4) การให้เด็กได้แสดงอารมณ์ต่างๆออกมา เช่น การเปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นหรือพูดความรู้สึกต่างๆกับครูโดยครูเป็นผู้รับฟังอย่างเข้าใจ

เอสเซนเท่ (Szente .2007: 449-453) กล่าวโดยสรุปว่า การเสริมพลังอำนาจให้กับเด็กปฐมวัยเป็นการเสริมพลังทางบวกให้กับเด็กปฐมวัย หมายถึง การช่วยเหลือเด็กให้เป็นคนที่มีแรงจูงใจ และมีความรับผิดชอบต่อการกระทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสริมพลังทางบวกเป็นการเปลี่ยนความคิดในแง่ลบของเด็กให้เป็นบวกอันจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง หรือเกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง เห็นคุณค่าในตนเองในที่สุด เช่น มีเด็กคนหนึ่งในห้องเรียนที่ครูมาทราบบนหลังว่าเด็กรู้สึกไม่ดีกับตนเองเนื่องจากครูพูดกับเด็กว่าไม่ฟังเวลาครูสอนทำให้เด็กมีความคิดไม่ดีกับตนเอง ดังนั้นครูต้องให้เวลาเด็กได้พูดความรู้สึกและใช้คำพูดที่เสริมพลังทางบวกให้เด็กเกิดความมั่นใจให้ได้ว่าเด็กจะสามารถฟังครูสอนได้ ดังนั้นการเสริมสร้างทางบวกอันแรกที่สำคัญสำหรับเด็กคือ การสร้างมุมมองทางบวกให้เกิดขึ้นกับเด็ก

ซาโรคอน (Sarokon.1986: 1-5) กล่าวว่า ครูเป็นผู้มีอิทธิพลในการทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองมีคุณค่า มีความสำคัญ เพราะครูเป็นผู้ที่ประเมินความสามารถของเด็กในด้านต่างๆ ซึ่งทำให้เด็กเกิดทัศนคติที่ดีต่อตนเอง จากการประเมินนั้นทั้งนี้เนื่องจากบุคลิกภาพ ลักษณะ ท่าทาง ความสนใจ ความรัก ความอบอุ่น ความเชื่อ หรือทัศนคติที่ครูแสดงต่อนักเรียน จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกต่อครูที่แตกต่างกัน

เกียรตวิวรรณ อมาตยกุล (2545: 91 – 115) กล่าวว่า การให้ความรัก หรือการให้พลังด้านบวก (Empowerment) สามารถทำได้ด้วยการใช้ความคิด คำพูด และการกระทำที่ทำให้ตัวเราและคนรอบข้างมีพลังด้านบวกมากยิ่งขึ้น ด้วยการยิ้ม ชม สบตา สัมผัส สวัสดิ์ ที่เห็นชัดเจน คือ ครูในระดับปฐมวัยจะให้ความรักด้วยการกอดผู้เรียนหรือให้ผู้เรียนเข้ามากอดครู ซึ่งนับได้ว่าเป็นการสร้างความปลอดภัยให้กับผู้เรียน ทำให้เด็กมีอารมณ์ดี มีความมั่นใจในตนเอง และจะเกิดการเรียนรู้ได้ดี ซึ่งจะช่วยคลี่คลายศักยภาพที่แฝงเร้น (ร่างกาย จิตใจ ความมีน้ำใจ วิชาการ) ของผู้เรียนให้ปรากฏออกมา

เบญจา แสงมะลิ (2545: 114) กล่าวว่า การอนุญาต ยกย่อง การยอมรับให้เป็นเรื่องสำคัญวิธีหนึ่งของการให้รางวัล และส่งเสริมให้เด็กเชื่อในคุณค่าของตนเอง รางวัลที่มีค่า และมี

ความหมายสำหรับเด็กมากที่สุด คือ ความรัก ความสนใจ ความเอาใจใส่ดูแลจากพ่อแม่ ครูและคนในครอบครัว ฟังเมื่อเขาพูด ยิ้มกับเขา พูดกับเขา ยกย่องเขา สิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กมีความรู้สึกดีอยู่ภายใน ซึ่งจะกระตุ้นให้เขาทำอย่างสุดฝีมือ และจะทำให้เขารู้สึกในคุณค่าอย่างลึกซึ้งของตนเอง เด็กต้องการการยกย่องตั้งแต่เด็ก ๆ อยู่เมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้น เขาก็จะเป็นเด็กที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง และต้องการการยกย่องชมเชยจากผู้อื่นลดน้อยลง

ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ กรมวิชาการ (2537: 12 - 15) กล่าวว่า การเสริมสร้างกำลังใจให้เด็กระดับก่อนประถมศึกษาสามารถทำได้ดังนี้ 1) สบสายตา เป็นการมองตา โดยพยายามถ่ายทอดความรัก ความเมตตาและความอบอุ่นสู่เด็ก เพื่อให้การสบตากับเด็กเกิดพลัง ควรใช้ตาซ้ายมองตาซ้ายของเด็ก เด็กจะสามารถรับรู้และเกิดความอบอุ่นและเชื่อมั่นในตนเอง 2) วาจาสร้างสรรค์ เป็นการใช้คำพูดเพื่อให้เด็กเห็นคุณค่าของตนเอง เช่น คำพูดที่สุภาพนุ่มนวล และทำให้เกิดกำลังใจและความเชื่อมั่นในตนเอง 3) สัมผัสอันอบอุ่น เป็นการสัมผัสโอบกอดเพื่อช่วยให้เด็กรู้สึกอบอุ่นใจ สำหรับเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมขาดความอบอุ่นหรือว่าเหว การกอดที่แนบแน่นและพยายามถ่ายทอดความรัก ความอบอุ่นกับเด็กบ่อยๆ และครั้งละนานๆ สามารถช่วยบำบัดปัญหาได้ ทำให้เด็กกลับไปมีพฤติกรรมและพัฒนาการเป็นปกติ โดยเฉพาะเด็กที่เข้าเรียนใหม่หรือเปลี่ยนชั้นเรียนใหม่ เด็กจะปรับตัวเข้ากับครูและเพื่อนใหม่อย่างรวดเร็วและมีความสุข

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2533: 7-9) กล่าวว่า บุคลากรทางการศึกษา ปฐมวัยควรสร้างปฏิสัมพันธ์กับเด็กให้มาก ควรแสดงการยอมรับ ชื่นชมตัวเด็ก เช่น ยิ้ม สัมผัส โอบกอด และพูดคุย ควรย่อตัวลงมาอยู่ในระดับเดียวกับเด็ก การปฏิบัติเช่นนี้ควรทำตลอดเวลาที่บุคลากรอยู่กับเด็ก โดยเฉพาะเมื่อเด็กมาถึงโรงเรียนและก่อนเด็กกลับบ้าน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่จะช่วยให้เด็กพัฒนาขึ้นทุกด้าน การสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเด็กควรประกอบด้วยการพูดคุยได้ตอบและด้วยกิริยาท่าทาง นอกจากนั้นบุคลากรควรใช้เวลาแก่เด็ก รับฟังเด็กด้วยความตั้งใจ ยอมรับความคิดเห็นของเด็ก มีการตอบสนองต่อเด็กอย่างเหมาะสม ช่วยกระตุ้นให้เด็กได้สนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกด้วยการตอบสนองให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย เช่น ให้การปลอบโยนเมื่อเด็กร้องไห้ พยายามให้ความมั่นใจแก่เด็ก คำถามบางอย่างที่บุคลากรอาจตอบไม่ได้ทันทีควรหาคำตอบให้เขาเร็วที่สุด

สิริมา ภิญญอนันตพงษ์ (2550: 10-11) กล่าวว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยควรจัดให้เหมาะสมกับพัฒนาการทุกด้าน โดยสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กด้วยการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้นผู้ใหญ่ควรให้การตอบสนองในสิ่งที่เด็กต้องการ ผู้ใหญ่เตรียมโอกาสให้เด็กได้ใช้การสื่อสาร ผู้ใหญ่ควรช่วยให้เด็กประสบความสำเร็จในงานที่เขาทำ ครูต้องตื่นตัวและไวต่อ

ความรู้สึกตอบสนองเด็ก ผู้ใหญ่ควรช่วยพัฒนาให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ผู้ใหญ่ควรช่วยสร้างพัฒนาการการควบคุมตนเองให้กับเด็ก และผู้ใหญ่ต้องรับผิดชอบดูแลเด็กทุกคนตลอดเวลา

มาศวรรค์ พัฒนานุพงษ์ (2531: 29-41) กล่าวว่า แนวทางที่ผู้ใหญ่สามารถนำปฏิบัติในการเสริมพลังทางบวก รวมทั้งการส่งเสริมความรู้สึกที่ดีต่อตนเองในเด็กปฐมวัย มีดังนี้

1. เป็นตัวอย่างของผู้ที่มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง
2. ปฏิบัติต่อเด็กโดยคำนึงถึงลักษณะนิสัยเฉพาะตัวของเด็ก
3. เปิดโอกาสให้เด็กมีความรับผิดชอบและได้ตัดสินใจ
4. หมั่นให้คำชมเชยแทนการวิจารณ์
5. ไม่ตัดสินเด็กจากการกระทำ
6. ฝึกให้เด็กกล้าเสี่ยงและพึ่งตนเอง
7. มองหาข้อดีของเด็กและชมทุกครั้งที่ทำดี
8. เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำสิ่งที่ต่างจากผู้อื่นและยอมให้เป็นบุคคลพิเศษ
9. กอดรัด สัมผัสและให้ความอบอุ่นแก่เด็ก
10. สนใจฟังคำพูดของเด็กเสมอ
11. ฝึกให้เด็กหลีกเลี่ยงการกล่าวร้ายตนเอง

อารีย์ พันธมณี (2535: 97-100) ได้เสนอวิธีปฏิบัติต่อเด็กในการส่งเสริมความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ดังนี้

1. รับฟังสิ่งที่เด็กพูดด้วยความใส่ใจ
2. ใช้เวลาร่วมกับเด็กด้วยการทำงานร่วมกันตลอดจนการวางแผนร่วมกัน
3. สนใจและเอาใจใส่ดูแล ตอบสนองความต้องการของเด็ก
4. ยกย่อง ชมเชย ให้กำลังใจต่อเด็ก
5. ให้ความรัก ความอบอุ่นด้วยการสัมผัส หรือการแสดงการยิ้มแย้ม
6. ให้โอกาสเด็กเลือกตัดสินใจในเรื่องต่างๆด้วยตนเอง
7. เมื่อเด็กโตขึ้นควรให้ความเอาใจใส่ในเรื่องที่เกี่ยวกับสุขอนามัยทางกาย

การคบเพื่อน

8. ให้โอกาสเด็กได้เป็นผู้นำ เพื่อให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจ
9. สนับสนุนเด็กให้ความช่วยเหลือผู้อื่นตามความสามารถ
10. สนับสนุนให้เด็กประสบความสำเร็จตามวัยและวุฒิภาวะ เช่น การอ่าน การกีฬา

เป็นต้น

วรรณารถ รักสกุลไทย (2554: 29) กล่าวว่า คุณครูเป็นผู้ที่มีบทบาทที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็กได้หลากหลายวิธี ช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เมื่อคุณครูสามารถสร้างสัมพันธภาพที่ใกล้ชิดกับเด็กได้ การสร้างสัมพันธ์ที่อบอุ่นก็จะส่งผลให้เด็กมีความคุ้นเคยและมั่นใจในตนเองและตัวครูผู้สอนมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับเด็กใน 1 วัน ดังนี้ 1) ก่อนเข้าเรียน ครูยิ้มทักทายเด็กๆเป็นรายบุคคล หากนั่งอยู่ควรลุกไปต้อนรับเด็กที่ประตูห้องเรียน 2) สนทนายามเช้า ครูรับฟังเรื่องที่เด็กเล่าและรู้สึกร่วมกันกับเหตุการณ์นั้นๆ 3) กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ ครูชมเชยเด็ก เช่น “น้องพลอยเคลื่อนไหวได้ไม่ชนเพื่อนเลย” “การเดินของน้องมุกมีจังหวะที่ระดับสูงและต่ำดีมากเลยคะ” และยอมรับความแตกต่างของแต่ละคน 4) กิจกรรมสร้างสรรค์ ครูให้เด็กได้เลือกทำกิจกรรมด้วยตนเอง ชื่นชมผลงานเด็กเป็นรายบุคคลเท่าเทียมกัน 5) การเล่นตามมุมประสบการณ์ ครูร่วมเล่นกับเด็กและยอมรับฟังความคิดเห็นของเด็กด้วยความจริงใจ 6) กิจกรรมเสริมประสบการณ์ ครูให้การยอมรับกับคำตอบของเด็กทุกคน ชื่นชมการแสดงความคิดเห็นอย่างจริงใจ 7) กิจกรรมกลางแจ้ง ครูชมเชยเด็กเมื่อเด็กสามารถทำกิจกรรมที่ยากขึ้น ตามคำชี้แนะและภายใต้การดูแลของคุณครู 8) การรับประทานอาหาร ครูชื่นชมเมื่อเด็กสามารถรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ได้หลากหลาย 9) เก็บที่นอน ครูชมเชยเมื่อเด็กสามารถพับเก็บที่นอนเข้าที่ เปลี่ยนเสื้อผ้า เข้าห้องน้ำ ล้างหน้า ดูแลตัวเองได้ 10) หลังเลิกเรียน ครูอยู่ร่วมกับเด็กที่ต้องรอคุณพ่อ คุณแม่มารับเป็นเวลานาน ให้กำลังใจและชมเชยเมื่อเด็กสามารถอดทนรอได้

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของนักศึกษาศาขาศึกษาปฐมวัยที่มีภาวะผู้นำให้บริการด้านการเสริมพลังอำนาจ หมายถึง การแสดงออกถึงการรับฟังสิ่งที่เด็กพูดและตอบคำถามเด็กด้วยความใส่ใจ ให้ความรัก ความอบอุ่นด้วยการโอบกอด สัมผัส พูดคุย แสดงความเป็นมิตรและสบตากับเด็ก พูดชมเชยและให้รางวัลเมื่อเด็กทำดี ให้อิสระในการเลือกกิจกรรมด้วยตนเองและเปิดโอกาสให้เด็กได้เป็นผู้นำ

คุณลักษณะด้านที่ 3 ด้านความรอบน้อม

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2527: 387 - 400) กล่าวว่า คุณลักษณะของคุณครูอนุบาล หมายถึง ลักษณะประจำพร้อมทั้งการกระทำที่ชี้ให้เห็นถึงความดีของคุณครูผู้ทำหน้าที่สอนและอบรมเลี้ยงดูเด็ก ครูอนุบาลนอกจากจะทำหน้าที่ในการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนแล้ว ยังต้องทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กด้วย ซึ่งแตกต่างไปจากครูผู้สอนในระดับอื่นๆ ดังนั้นครูอนุบาลจึงควรมีเมตตา กรุณา บุคคลที่จะอยู่กับเด็กควรเป็นผู้ที่มีจิตใจรักและเอ็นดูเด็ก ปรารถนาให้เด็กมีความสุข และถ้าหากครูอนุบาลได้อบรมเด็กในสิ่งเหล่านี้แล้ว ก็จะทำให้เด็กมีจิตใจที่อ่อนโยน มีความเมตตา กรุณาต่อผู้อื่นเช่นเดียวกัน มีวาจาสุภาพไพเราะ ครูอนุบาลจะต้องรู้จักใช้คำพูด ควรใช้คำพูดที่เด็กสามารถเข้าใจความหมายได้ พูดจาสุภาพ อ่อนหวานและไพเราะ เนื่องจากเด็กอนุบาลเป็นวัยที่อยู่ใน

ระหว่างการเรียนรู้อาษาจะจดจำสิ่งที่ได้ยินและจะพูดตาม กิริยามารยาทดี ครูอนุบาลควรมีกิริยามารยาทงามรู้จักกาลเทศะ รู้จักมารยาทต่าง ๆ ในสังคม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็ก และมีมนุษยสัมพันธ์ดี เนื่องจากครูอนุบาลต้องปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรหลายฝ่ายจึงต้องสามารถปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี

พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ (2552: 204) กล่าวว่าไว้ในมงคลชีวิต ฉบับ “ทางก้าวหน้า” มงคลที่ 23 ได้กล่าวถึงความนอบน้อมว่าความนอบน้อมว่า ความถ่อมตนมาจากภาษาบาลีว่า นิวาโต วาโต แปลว่า หมด พองลม นิ แปลว่า ไม่มี ออก นิวาโต แปลว่า ไม่พองลม เบาลมออกแล้ว คือเอามาปะทุ้อออก มีความสงบเสงี่ยม เจียมตน ไม่แบ่ง ไม่ทะนงตน ไม่มีความมานะถือตัว ไม่อวดดีถือดี ไม่ยโสโอหัง ไม่ดูถูกเหยียดหยามใคร ไม่กระด้าง ไม่เย่อหยิ่ง จงหอง ความถ่อมตน เป็นการปรารภตนเอง คือ คอยตามพิจารณาข้อบกพร่องของตนเอง จับผิดตนเอง สามารถประเมินค่าของตนเองได้ ถูกต้องตามความเป็นจริง ไม่อวดดีถือดี สามารถน้อมตัวลงเพื่อถ่ายทอดคุณความดีของผู้อื่นเข้าสู่ตนเองได้อย่างเต็มที่

1. มีกิริยาอ่อนน้อม คือ ไม่ลดตัวลงจนเกินควร และไม่ถือตัวจนเกินงาม มีกิริยาอันเป็นที่รัก อ่อนโยน ละมุนละไมต่อคนทั่วไป ทั้งผู้ใหญ่ผู้น้อยและผู้เสมอกัน รู้ที่ต่ำที่สูง ไม่ตีตนเสมอท่าน มีคุณสมบัติผู้ดี สำหรับการแสดงแก่คนทั้งหลายโดยเสมอหน้ากัน ไม่เลือกว่าเขาจะมีฐานะสูงกว่าหรือต่ำกว่าตน สงบเสงี่ยม แต่ก็มีคามองอาจ ผึ่งผายในตัว

2. มีวาจาอ่อนหวาน คือ มีคำพูดที่ไพเราะน่าฟัง ออกมาจากใจที่ใสสะอาดนุ่มนวล ไม่แข็งกระด้าง ไม่พูดโอ้อวดยกตัว และไม่พูดกล่าวโทษหลบหลู่ทับถมผู้อื่น เมื่อตนทำพลาดพลั้งสิ่งใดต่อใคร ย่อมออกวาจาขอโทษเสมอ เมื่อผู้ใดแสดงคุณต่อตนเองอย่างไรก็ออกวาจาขอบคุณเขาเสมอ ไม่พูดเยาะเย้ยถากถางผู้ทำผิดพลาด ไม่ใช้วาจาข่มขู่ผู้อื่น เห็นใครทำดีก็ชมเชยสรรเสริญจากใจจริง

3. มีใจอ่อนโยน คือ มีใจนอบน้อม ละมุนละม่อม ถ่อมตัว มีใจอ่อนละไมแต่มีใจอ่อนแอ มีใจเข้มแข็งแต่มีใจแข็งกระด้าง ไม่นิยมอวดกำลังความสามารถ แต่พยายามฝึกตนเองให้มีความสามารถ ถือคติว่า “จงมีแรงเหมือนยักษ์ แต่อย่าใช้แรงอย่างยักษ์” ไม่ถือความคิดของตนเป็นใหญ่ มีใจเปิดกว้างยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น รู้จักลดหย่อนผ่อนผันแก่กัน ถือคติว่า “ไม่ลำเอียงกันย่อมต่างปลื้ม ฟันธงยังต่างใจ สิบคนสิบความรู้ สิบคนสิบความคิด แม้สิบคนก็สิบความเห็น” เมื่อเขาไม่เห็นพ้องกับตนก็ไม่ด่วนโกรธ แล้วค่อยๆปรับความคิดเห็นเข้าหากัน โดยยึดเอาคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นแกนกลาง

ธีรศักดิ์ อัครบวร (2540: 91 - 93) กล่าวว่า กิริยามารยาทของครูอาจแบ่งแสดงออกต่อบุคคลต่างๆได้ 3 กลุ่ม คือ 1) บุคคลที่ศักดิ์สูงกว่า ครูต้องมีสัมมาคารวะ ไม่ตีตนเสมอท่าน รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน แต่ไม่จำเป็นต้องประจบประแจง 2) ผู้ที่มีศักดิ์เสมอกัน ครูต้องวางตัวอยู่ต่ำกว่า ผู้ที่มี

ความสัมพันธ์ก็ต้องระวังไม่ให้ทำตัวเหนือกว่าด้วย และ 3) ผู้ที่มีศักดิ์ต่ำกว่า ครูต้องวางตัวด้วยความเมตตาและเจตนาดี ไม่โอ้อวดหรือย้าสิทธิ์ของตนว่าเหนือกว่าหรือข่มขู่ข่มเหงหรือวางอำนาจ เพราะการสร้างภาพที่ไม่น่าเชื่อถือไม่ได้เกิดจากการประกาศศักดิ์ นอกจากนั้น กิริยามารยาทที่ครูต้องปฏิบัติอยู่เสมอ นั้น ได้แก่ การมีสัมมาคารวะต่อบุคคลทั่วไป การเจรจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพนุ่มนวลอ่อนหวาน เสมอ มีทางเสียงด้วยคำว่า “ครับ” “ค่ะ” พูดให้เหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล พยายามพูดจาให้ชัด ถ้อยชัดคำ ไม่พูดเร็วจนฟังไม่ทันหรือไม่พูดช้าเกินไป ไม่ใช้คำพูด “เอ้อ อ้า” ปนออกมาระหว่างพูด และที่สำคัญครูต้องพยายามใช้ภาษาพูดให้ถูกต้องโดยเฉพาะกับศิษย์ ครูต้องแสดงความเคารพและรับการเคารพ ด้วยการไหว้หรือวิธีอื่นที่เหมาะสมกับกาลเทศะ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้หากผู้ที่เป็นครูได้ฝึกหัดทำจนเป็นนิสัยแล้ว จะช่วยเพิ่มบุคลิกภาพให้แก่ตนเองได้

พระยาสมเด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว. เปีย มาลากุล) (อ้างอิงจาก วิไล ตั้งจิตสมคิด. 2554: 92) กล่าวว่า กิริยามารยาทที่ดีนั้นได้อธิบายไว้ในหนังสือสมบัติผู้ดี ว่าผู้ดี ย่อมรักษาความเรียบร้อยทั้งกายกิริยา วจิกิริยา และมโนกิริยา ดังนี้ กายกิริยา คือ ย่อมไม่ใช้กิริยา อันขำกายบุคคล ย่อมไม่อาจเอื้อมในที่ต่ำสูง ย่อมไม่ล่วงเกินผู้อื่นซึ่งไม่ใช่หยอกกันฐานะเพื่อน ย่อมไม่เสียดสี กระแทกกระทั้นกายบุคคล ย่อมไม่ลุกนั่งเดินเหินให้พรวดพราดโดนคนหรือสิ่งของแตกเสีย ย่อมไม่ส่งของให้ผู้อื่นด้วยกิริยาอันเลวโสฬสโยน ย่อมไม่ผ่านหน้าหรือบังตาผู้อื่นเมื่อเขาคุยอยู่ เว้นแต่เป็นที่เฉพาะไป ย่อมไม่เอะอะเวลาผู้อื่นทำกิจ ย่อมไม่อื้ออึงในเวลาประชุมสดับตรับฟัง ย่อมไม่แสดงกิริยาตึงตังหรือพูดจาอีกทีในบ้านแขก วจิกิริยา คือ ย่อมไม่สอด สวณวาทหรือแย่งชิงพูด ย่อมไม่พูดด้วยเสียงอันดังเหลือเกิน ย่อมไม่ใช้เสียงตวาดหรือพูดจากระโชก กระชาก ย่อมไม่ใช้วาทหักหาญตึงตัน ย่อมไม่ใช้ถ้อยคำอันหยาบคาย มโนกิริยา คือ ย่อมไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านกำเริบหยิ่งโยโส ย่อมไม่บันดาลโทสะให้เสียกิริยา

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2537: 156) กล่าวว่า คุณธรรมที่สำคัญของครูปฐมวัย ในหัวข้อคุณธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคนว่า ครูจะต้องสร้างความสามัคคีในหมู่คณะให้เกิดขึ้นในหมู่ศิษย์ ในหมู่เพื่อนครู และในหมู่บุคคลชุมชน ดังนั้นครูจะต้องมีคุณธรรมที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม ซึ่งคุณธรรมนี้เรียกว่า “สังคหวัตถุ 4” ได้แก่ ทาน คือ การให้สิ่งของของตนแก่ผู้ที่ควรเอื้อเฟื้อ ปิยวาจา คือ การพูดจาอ่อนหวาน พูดจาดี มีเหตุผล เป็นประโยชน์ ก่อให้เกิดความสามัคคี การเอื้อเฟื้อไม่เห็นแก่ตัว อุตถจริยา คือ การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น สมานัตตา คือ การวางตัวเหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย

ละออ ชูติกร (2536: 262) ได้ศึกษาคุณสมบัติครูปฐมวัยที่พึงประสงค์ว่า ครูปฐมวัยต้องมีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู ประพฤติตนสุภาพเรียบร้อย และอ่อนน้อม และปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทย ชื่อสัตย์ สุจริต

วรรณกร รักสกุลไทย (อ้างถึงใน Argyle, 1970) กล่าวว่า นอกเหนือจากบุคลิกภาพของครูที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพที่ดีกับเด็กแล้วยังมีปัจจัยทางด้านคำพูดที่เป็นบทบาทสำคัญยิ่งกับเด็ก เพราะเด็กจะมีความรู้สึกไวต่อคำพูดของคุณครู โดยเฉพาะคำพูดที่แสดงออกว่าชอบ ไม่ชอบ เหนือกว่า ด้อยกว่า มีส่วนร่วม ไม่มีส่วนร่วม และครูควรใช้ภาษาที่สร้างสรรค์กับเด็ก ดังนี้ ภาษาสร้างสรรค์ ได้แก่ ค่อยๆ เดิน เล่นกับเพื่อนๆ หนูเป็นเด็กดีของครูใช่ไหม หนูต้องพูดความจริง หนูต้องปฏิบัติตาม ข้อตกลง ภาษาที่ควรหลีกเลี่ยง ได้แก่ อย่าวิ่ง ไม่แกล้งเพื่อน ไม่ดื้อกับครู อย่าโกหก อย่าชน

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่มีภาวะผู้นำให้บริการด้านความอบอุ่น หมายถึง การแสดงออกกับเด็กอย่างสุภาพ ยิ้มแย้ม ไม่ถือตัวกับเด็ก พูดกับเด็กด้วยคำพูดสุภาพ อธิบายสิ่งต่างๆ ให้เด็กฟังอย่างใจเย็นและชัดเจน ชัดถ้อยชัดคำ ไม่เปรียบเทียบกับเด็ก รับฟัง และพูดคุยกับเด็กเมื่อเด็กเกิดปัญหาหรือเกิดความไม่สบายใจ ให้อภัยเมื่อเด็กทำผิด

คุณลักษณะที่ 4 ด้านการไม่เห็นแก่ตัว

พกา สัตยธรรม (2554: 49) กล่าวว่า จรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539 ข้อที่ 2 ครูต้องอบรมสั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้และทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้แก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ แสดงออกได้จาก 1) อบรม สั่งสอน ฝึกฝนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศิษย์อย่างมุ่งมั่นและตั้งใจ เช่น สอนเต็มเวลา ไม่ใช่เวลาไปหาประโยชน์ส่วนตน เอาใจใส่ อบรม สั่งสอนศิษย์ให้เกิดทักษะในการปฏิบัติงาน อุทิศเวลาเพื่อพัฒนาศิษย์ตามความจำเป็นและเหมาะสม ไม่ละทิ้งชั้นเรียนหรือขาดการสอน ฯลฯ 2) อบรม สั่งสอน ฝึกฝนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศิษย์อย่างเต็มศักยภาพ เช่น เลือกใช้วิธีการหลากหลายในการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของศิษย์ สอนเต็มความสามารถ และเต็มใจสอน ให้ความรู้โดยไม่ปิดบัง เปิดโอกาสให้ศิษย์ได้ฝึกปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ กำหนดเป้าหมาย ทำทนายและพัฒนา ชมเชยเมื่อศิษย์มีการพัฒนา ประเมิน ปรับปรุงให้ได้ผลดีขึ้น ฯลฯ 3) อบรม สั่งสอน ฝึกฝน และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศิษย์ด้วยความบริสุทธิ์ใจ เช่น สอนโดยไม่ปิดบังอำพราง อบรมสั่งสอนศิษย์โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง

วิไล ตั้งจิตสมคิด (2554: 165) กล่าวว่า คุณธรรมกับความเป็นครูเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะแยกจากกันได้ ดังนั้นคุณธรรมสำหรับครูจึงได้นำหลักธรรมที่สำคัญของพระพุทธศาสนามาอธิบายเพื่อเป็นทางสายกลาง เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและฝึกฝนใจในทางที่ควรจะเป็นอย่างเหมาะสม หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเสียสละ ได้แก่ ขรวาสาธรรม 4 เป็นหลักธรรมที่ให้แนวคิดเกี่ยวกับการครองเรือนและหลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ มี 4 ประการ คือ สัจจะ คือ ความจริง ทมะ คือ การข่มใจ ขันติ คือ ความอดทน และจาคะ คือ การเสียสละ การให้ รู้จักละกิเลส มีใจกว้าง

พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และเข้าใจความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือช่วยเหลือ และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับผู้อื่น

พัชราภรณ์ ศรีจันทร์อินทร์ (2549: 11) กล่าวว่า ความเสียสละหมายถึง การแสดงออก ร่างกายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น และส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ได้แก่ การเสียสละทรัพย์กำลังสิ่งของ การเสียสละกำลังกาย การเสียสละสติปัญญา การเสียสละเวลา และเสียสละความสุขสบาย

ละออ ชูติกร (2536: 262) กล่าวว่า จากการศึกษาคุณสมบัติของของครูปฐมวัยที่พึงประสงค์นั้นมีดังนี้ ครูปฐมวัยจะต้องมีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู ประพฤติตนสุภาพอ่อนน้อม ปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทย ซื่อสัตย์ สุจริต ยุติธรรม ไม่หลงมัวเมาในอบายมุข เสียสละ รู้จักการให้อภัย ประหยัด ช่วยเหลือ ตอบแทนพระคุณ มีน้ำใจต่อคนทั่วไป มีความเมตตากรุณา รู้จักนำหลักธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม มีความสามัคคีในหมู่คณะ ให้เกียรติครูด้วยกัน รักษาความลับของนักเรียน ผู้ปกครองและเพื่อนร่วมงาน มีความรับผิดชอบต่องานของตนและกล้าพูดความจริง

พระเทพวิมลโมลี (2528: 42 – 44) กล่าวว่า คุณธรรมด้านการเสียสละนี้ธรรมดาในสังคมจะต้องเป็นคนรู้จักเสียสละในคราวที่ควรเสียสละ จะต้องเป็นคนเสียสละให้ปันสิ่งของต่างๆ ของตนแก่คนที่ควรแบ่งปัน ซึ่งเป็นการเสนอน้ำใจ เพื่อผูกมิตรไมตรี เพราะมีคำพังเพยว่า “บริวารมา เพราะน้ำใจมี บริวารหนีเพราะน้ำใจลด บริวารหมดเพราะน้ำใจแห้ง” และได้กล่าวถึงความเสียสละของ อารมณ์ว่า เป็นการชำระล้างมลทินในจิตใจของเราให้สะอาด ปลอดโปร่งแจ่มใส ทำให้เกิดความสุขในชีวิตประจำวัน การเสียสละอารมณ์ขุ่นข้องหมองใจเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตของคนเราที่ติดอยู่กับความคิดที่สับสนวุ่นวายของโลกตลอดเวลา ถ้าเก็บอารมณ์ขุ่นข้องไว้มากๆ จะทำให้จิตใจคนเราหย่อนสมรรถภาพเสียคุณภาพของคนดี

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่มีภาวะผู้นำให้บริการด้านการไม่เห็นแก่ตัว หมายถึง การแสดงออกถึงการทุ่มเทเวลาสอนอย่างเต็มที่ที่ไม่เอาเวลาสอนไปทำสิ่งอื่น สอนอย่างเต็มความสามารถ เต็มใจสอนเด็กเพิ่มเติมนอกเหนือเวลาเรียนโดยไม่คิดเรื่องค่าตอบแทน สละเวลาปฏิบัติงานเกินเวลา ในวันหยุด หรือนอกเหนือจากหน้าที่ตามความจำเป็น และศึกษาหาความรู้ใหม่เพื่อช่วยพัฒนาเด็กอยู่เสมอ

คุณลักษณะด้านที่ 5 ด้านการบริการ

กอร์ดอนและบราวน์ (Gordon; & Brown.2000: 275) และมอร์ริสัน (Morrison.1995 : 98) กล่าวว่า ครูปฐมวัยต้องยึดเด็กเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เตรียมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กและควรให้กำลังใจเด็กในการเรียนรู้ ครูต้องสังเกตพฤติกรรมเด็ก จัดกิจกรรมที่เหมาะสม มีความหมายและมีประโยชน์ให้กับเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับสิริมา ภิญญอนันตพงษ์ (2538: 22 – 23)

กล่าวว่า ครูปฐมวัยควรให้ความรัก ความปลอดภัยกับเด็ก ให้เด็กมีอิสระ และช่วยเหลือเมื่อเด็กต้องการ ไม่ควรทำให้เด็กอาย ควรให้เด็กลงมือกระทำด้วยตนเอง เข้าใจพัฒนาการและอัตราการเจริญเติบโตของเด็ก ให้เด็กนอนพักผ่อนกลางวัน ให้โอกาสเด็กในการทำกิจกรรมต่างๆ เตรียมวัสดุอุปกรณ์สำหรับการส่งเสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อ นิ้วมือ เตรียมวัสดุอุปกรณ์ เวลา ให้เพียงพอกับเด็ก ครูควรส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาให้เด็ก ครูเตรียมขยายประสบการณ์ให้กับเด็ก ครูเตรียมความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมที่ดีให้เด็ก

เยาวยา เดชะคุปต์ (2540: 167 - 177) กล่าวว่า ครูปฐมวัยควรจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัยดังนี้ เนื้อที่ภายในและภายนอกห้องเรียนควรมีบริเวณกว้างเพียงพอที่จะให้เด็กแสวงหาความจริงจากการทดลองค้นคว้าด้วยตนเอง และพื้นที่กว้างพอให้เด็กเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระและปลอดภัย มีวัสดุอุปกรณ์ในห้องเรียนเพียงพอสำหรับเด็กที่จะเล่นคนเดียว เล่นเป็นกลุ่ม สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง เคลื่อนย้ายได้เมื่อต้องการเก็บ วัสดุแต่ละอย่างที่ดีควรมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาการเด็ก สอดคล้องกับความสนใจและวุฒิภาวะ ควรมีตู้หรือช่องสำหรับให้เด็กเก็บเสื้อผ้า ของใช้ส่วนตัว มีห้องน้ำ อ่างล้างมือที่สะดวก ห้องเรียนมีอุณหภูมิ แสงสว่าง อากาศถ่ายเท

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่มีภาวะผู้นำให้บริการด้านการบริการ หมายถึง การแสดงออกถึงความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือเด็กทุกคนด้วยความเต็มใจ ควบคุมอารมณ์ได้ดี มีความยุติธรรม วางตัวเป็นกลางไม่แบ่งแยกเพศ อายุ ศาสนา ชนชาติ ภาษาชาติกำเนิด

คุณลักษณะด้านที่ 6 ด้านการตระหนักรู้

มอริสัน (Morrison.1977: 8-12) กล่าวว่า ครูปฐมวัยเป็นครูที่มีความรับผิดชอบต่อเด็กสูง เพราะเด็กวัยนี้เป็นวัยเริ่มต้น ยังช่วยเหลือตนเองได้ไม่ดัดนัก พัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอยู่ในระหว่างการเริ่มต้น เด็กยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลางในการคิด และต้องการพึ่งพาผู้ใหญ่อยู่ กล้ามเนื้อมือและเท้ายังไม่แข็งแรง ครูปฐมวัยนอกจากจะต้องคอยสอนให้เด็กเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว ทำสิ่งต่างๆ ที่เป็นพื้นฐานในการใช้ชีวิตประจำวันและเตรียมความพร้อมในการเรียน เขียน อ่าน แล้ว ครูยังต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็กอีกด้วย ผู้ที่จะเป็นครูปฐมวัยจึงควรเตรียมตนเองดังนี้ 1) วิเคราะห์ความรู้สึกของตนเองว่ามีทัศนคติอย่างไรกับเด็ก รักเด็ก และยอมรับต่อเด็กได้ ชอบทำงานกับเด็กหรือไม่ วิเคราะห์จุดบกพร่องของตนเองอยู่เสมอ 2) มีความมุ่งมั่นในอาชีพครูปฐมวัย ตั้งใจอย่างแท้จริงเพื่อทำงานอาชีพนี้ 3) ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัยในทุกด้าน 4) หาประสบการณ์ในการสอนเด็กหรือทำงานด้านต่างๆ เกี่ยวกับเด็กปฐมวัย 5) สร้างทัศนคติที่ดีต่อเด็กและการเรียนการสอนปฐมวัย 6) ซื่อสัตย์ต่อความคิดที่ว่าเด็กทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ 7) ศึกษา

ปรัชญาทางการศึกษาและการสอนเด็กปฐมวัย และนำความรู้พื้นฐานเหล่านี้มาเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้เด็กปฐมวัย 8) ทดสอบตนเองว่าเราต้องการทำอะไรหรือไม่ 9) เต็มใจที่จะพัฒนาทักษะและเพิ่มพูนความรู้ในการจัดการเรียนการสอน 10) กระตือรือร้นในการสอน 11) เปิดใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ร่วมงาน นิสิตฝึกสอน และผู้ปกครอง

เบญจา แสงมะลิ (2545: 41 - 42) กล่าวว่า เด็กเรียนรู้จากคนและสิ่งต่างๆ แต่การเรียนรู้จากมนุษย์สำคัญกว่าสิ่งต่างๆ ครูมีความสำคัญต่อเด็กในการทดสอบตนเอง ในสหรัฐอเมริกา ไวท์เตอร์สพูน (Whiterspoon) ได้สร้างข้อสอบถามที่ครูใช้ถามตนเอง คือ ฉันรักเด็กอย่างแท้จริงหรือเปล่า หรือว่าความคิดของฉันเต็มไปด้วยประสบการณ์ที่ฉันได้รับเมื่อตอนเด็ก ฉันแสดงความรักความเมตตาต่อผู้อื่นได้หรือไม่ หรือฉันรู้สึกว่าคุณมีความจำเป็น ปฏิกริยาของฉันและการกระทำสะท้อนถึงความเชื่อมั่นและเชื่อถือหรือไม่ หรือทำไปเพราะอาย ฉันมองตัวของฉันเองว่าเป็นคนมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงและกระตือรือร้น และมีความใฝ่สูง หรือฉันมองตัวฉันเองว่าเหนื่อยตลอดเวลา ถึงแม้ว่าฉันจะสุขภาพแข็งแรง ฉันทำงานด้วยความตั้งใจให้สำเร็จ หรือทำไปวันหนึ่งๆ โดยไม่คำนึงถึงผลว่าจะดีหรือเลว การทำงานเกี่ยวกับเด็กเป็นงานที่ฉันชอบหรือฉันสอนไปวันๆ หนึ่งตามหน้าที่ แน่ใจหรือเปล่าว่าทุกคนคิดว่าฉันเป็นเพื่อนของเขาหรือฉันรู้สึกไม่แน่ใจว่าฉันมีเพื่อน ฉันเผชิญหน้ากับเหตุการณ์คับขันอย่างใจเย็นและมั่นใจในการเผชิญกับความจริง หรือฉันรู้สึกว่าเหตุการณ์ร้ายๆ เกิดขึ้นกับฉันเสมอ ฉันยอมรับหรือไม่ว่าฉันต้องการความช่วยเหลือ หรือฉันกลัวว่าคนอื่นจะเยาะเย้ย เมื่อฉันขอคำแนะนำ คำถามเหล่านี้ ถ้าครูตอบส่วนใหญ่ของคำถามว่า ใช่ ก็แสดงให้เห็นว่าครูคนนั้นเป็นครูที่เหมาะสมตามความต้องการของเด็ก เพราะเด็กต้องการครูที่มีความมั่นใจในตนเอง รู้จักตนเอง และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีได้

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่มีภาวะผู้นำไปบริการด้านการตระหนักรู้ หมายถึง การแสดงออกถึงการรู้ข้อดีข้อเสียของตนเอง สังเกตเด็กทุกคนในชั้นเรียนเป็นประจำ เปิดใจรับฟังความคิดเห็นต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อเด็ก เข้าใจธรรมชาติของแต่ละช่วงวัย สงสารเมื่อเห็นเด็กร้องไห้หรือทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองไม่ได้ ปลอบใจให้เด็กทำสิ่งต่างๆ ตามศักยภาพตนเอง ไม่บังคับเด็ก จัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติและความต้องการของเด็ก ไม่ยึดติดกับอารมณ์ของตนเองในการประเมินผลเด็ก ใส่ใจในรายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ ในผลงานของเด็ก

คุณลักษณะด้านที่ 7 ด้านการสร้างชุมชน

สุโขทัยธรรมาราช (2539: 335 – 337) กล่าวว่า ครูปฐมวัยที่ประสบความสำเร็จที่สุด คือ ครูที่ยอมรับผู้ปกครองเป็นเพื่อนร่วมงาน และเพื่อในการจัดการศึกษากับเด็ก ดังนั้นบทบาทของครูกับผู้ปกครองจึงมีความสำคัญ ที่จะช่วยให้ผู้ปกครองเข้าใจลูกของตนเองได้ดีขึ้น และเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของทางโรงเรียน ดังนั้นบทบาทครูในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองมี

ดังนี้ ก่อนรับเด็กเข้าเรียนควรให้ความรู้ผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของทางโรงเรียน หาโอกาสสนทนากับผู้ปกครองอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ถึงลักษณะพฤติกรรมที่ไม่เป็น ปัญหาและไม่เป็นปัญหาของเด็ก ขณะอยู่ในโรงเรียนและที่บ้าน จัดเวลาและโอกาสให้ผู้ปกครองได้ เข้าถึงการเรียนการสอน จัดกิจกรรมให้ผู้ปกครองที่มีอาชีพและประสบการณ์ที่มีคุณค่าทางการศึกษา มาพูดคุยเล่าประสบการณ์ให้เด็กฟัง จัดให้ผู้ปกครองอาสาสมัคร เข้ามาช่วยเหลือกิจกรรมในโรงเรียน ตามความถนัด จัดทำเอกสารหรือสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนแก่ผู้ปกครอง เยี่ยมบ้านเด็กเพื่อพบปะสนทนากับผู้ปกครองในยามปกติตลอดจนในยามเจ็บป่วยหรือเดือดร้อน

เยาวพา เดชะคุปต์ (2541: 169 – 170) กล่าวถึงวิธีการติดต่อกับผู้ปกครองของเด็ก ปฐมวัยซึ่งสามารถทำได้หลายวิธีดังต่อไปนี้ เขียนรายงานเรื่องเด็กขณะอยู่ที่สถานศึกษาถึง ความสามารถของเด็กให้ผู้ปกครองทราบ ครูส่งผลงานของเด็กให้ผู้ปกครองได้เห็นความก้าวหน้าของ พัฒนาการการเรียนรู้ของเด็ก ส่งแบบสอบถามหรือสนทนาเมื่อผู้ปกครองมารับเด็กเพื่อสร้างความ สนิทสนมและความร่วมมืออย่างใกล้ชิดเพื่อเด็ก เชิญผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียน เช่น เชิญมา เป็นวิทยากร เป็นต้น ปรึกษาหารือกับผู้ปกครองอาจจะทำเป็นกลุ่ม มีการอภิปรายต่างๆ เรื่องเด็ก เพื่อร่วมช่วยแก้ปัญหาของเด็ก เป็นต้น

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2544: 30 – 37) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนั้นครูควร จัดกิจกรรมให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมอย่างน้อย 4 วิธี ได้แก่ 1) วิธีให้มีส่วนร่วมในการทำงาน เป็น วิธีที่มุ่งให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานตามความสามารถของผู้ปกครอง เช่น การเป็นผู้ช่วย ครู เป็นพี่เลี้ยงเด็ก การหาทุน 2) วิธีให้มีส่วนร่วมโดยเน้นกระบวนการ เช่น การวางแผนหลักสูตร การ คัดเลือกตำรา การวางแผนมาตรฐานการทำงาน 3) วิธีการมีส่วนร่วมโดยเน้นการพัฒนาคุณภาพครอบครัว หลักการมีส่วนร่วมลักษณะนี้พบในโครงการความร่วมมือของโรงเรียนและสหกรณ์ 4) วิธีการมีส่วนร่วม แบบสมบูรณ์ เป็นการประมวลวิธีการดังกล่าวข้างต้นมาประสานกัน โดยเน้นครอบครัวเป็นศูนย์กลาง ให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกิจกรรมของโรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 101-102) ได้กล่าวถึงบทบาทของชุมชนและผู้ปกครองใน การจัดการศึกษาปฐมวัย ว่า ครูเป็นบุคลากรที่จะทำหน้าที่ในการประสานงานทำให้เกิดการทำงาน ร่วมกันระหว่างผู้ปกครองชุมชน และองค์กรในชุมชนในการจัดการศึกษา ซึ่งวิธีการประสานงานดังนี้ การชักชวนพ่อแม่ ผู้ปกครอง บุคคลต่าง ๆ ในชุมชนมารวมกลุ่มกัน เพื่อทำกิจกรรมในการส่งเสริม พัฒนาเด็ก ครูเป็นผู้ประสานงาน โดยให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชนเป็นกรรมการ ลักษณะของการทำ กิจกรรมได้แก่ การให้ความรู้แก่ชุมชนในเรื่องของวิธีการส่งเสริมพัฒนาเด็ก การเข้ามาจัดกิจกรรมการ เรียนรู้กับเด็กโดยตรง การเป็นแหล่งความรู้ให้แก่เด็ก การร่วมมือกันทำกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ของ ชุมชนในนามของชมรมหรือกลุ่มโดยให้เด็กมีส่วนร่วม และการร่วมกันรณรงค์เผยแพร่แนวคิดการมีส่วน

ร่วมของชุมชนในการพัฒนาเด็ก การเข้าถึงชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครองผ่านแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น วิทยุชุมชน นิติสาร หนังสือพิมพ์ทั่วไปและหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น นิติสาร รายการโทรทัศน์ การให้ข้อมูลผ่านแหล่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ออนไลน์ ฯลฯ การให้บริการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก เป็นต้น การเยี่ยมบ้านเป็นรายบุคคล และการเยี่ยมบ้านเป็นกลุ่ม และการพูดคุยอย่างฉันท์มิตร ก่อให้เกิดความไว้วางใจ เชื่อมั่น และเกิดความเชื่อมั่น การรวมกลุ่มกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก และองค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับครอบครัวและเด็ก เช่น นักจิตวิทยา หมอเด็ก นักสังคมสงเคราะห์ มูลนิธิเอกชน กลุ่มพ่อแม่ ผู้นำชุมชน ผู้นำทางการศึกษา ฯลฯ เป็นการรวบรวมแหล่งความรู้และการให้ความช่วยเหลือ การบริการและสวัสดิการที่เกี่ยวกับครอบครัวและเด็กไว้ด้วยกัน รวมทั้งการสร้างเครือข่ายใน ส่วนต่าง ๆ ของชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้การช่วยเหลือแก่ครอบครัวและเด็กที่ต้องการอย่างเบ็ดเสร็จ รวดเร็ว และเพื่อร่วมกันสร้างความตระหนักให้ชุมชนเห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อ เด็กของตน เชิญผู้ปกครองและชุมชนเยี่ยมห้องเรียน ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้เกิดความเข้าใจและเห็น ความสำคัญที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

อรุณศรี จันทร์ทอง (2553: 96 – 97) กล่าวว่า การเป็นครูปฐมวิทยุั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ ต้องมีบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งสะท้อนได้จากการมีสุขภาพจิตดี อารมณ์มั่นคง ใจเย็น ยิ้มแย้มแจ่มใส อ่อนน้อม เป็นมิตร มีกิริยาท่าทางสง่าผ่าเผย ใช้วาจาสุภาพ เรียบร้อย อ่อนโยน แต่งกาย สะอาด สุภาพ เรียบร้อย สุขภาพอนามัยดี แข็งแรง มีวินัยในตนเอง เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความ กระตือรือร้น ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ปรับตัวเข้ากับบุคคลได้ทุกระดับ ยอมรับความคิดเห็นและ ความสามารถของผู้อื่น เข้าใจความรู้สึกและความต้องการของผู้ปกครอง มีสัมพันธภาพที่ดีกับเด็ก และบุคคลอื่นๆ มองโลกในแง่ดี มีศิลปะในการพูดกับเด็กและผู้ปกครอง รวมทั้งบุคคลทั่วไปอย่าง เหมาะสมกับสถานการณ์

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่มีภาวะผู้นำให้บริการด้าน การสร้างชุมชน หมายถึง การแสดงออกถึงการทักทาย ยิ้มแย้มแจ่มใส พูดคุยอย่างเป็นกันเองกับ ผู้ปกครอง เต็มใจรับฟังปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กหรือการเรียนของเด็ก ให้คำปรึกษาแนะนำ เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเสนอแนะสิ่งต่างๆ ให้ความรู้ผู้ปกครองผ่านข่าวสารของโรงเรียน และเชิญ ประชุมผู้ปกครองเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

1.2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ ของครูปฐมวัย

งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครู ปฐมวัย ของครูปฐมวัยมีดังต่อไปนี้

วิชุดา เสือดี (2535: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของครูในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่นักเรียนอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานครมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในด้านเป็นผู้สร้างความรู้ความเข้าใจ การป้องกันรักษา การปรับปรุงฟื้นฟู และการนำกลับมาใช้ประโยชน์แก่นักเรียนอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ตัวอย่างประชากรประกอบด้วย ผู้บริหารและครูอนุบาลที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร โดยสุ่มตัวอย่างแบบง่ายได้ตัวอย่างประชากรรวมทั้งสิ้น 594 คน เป็นครูอนุบาล 365 คน และผู้บริหารโรงเรียน 229 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร และครูอนุบาล และแบบสังเกตโรงเรียน ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูอนุบาลส่วนมากเป็นผู้หญิง จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ครูอนุบาลมีบทบาทในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้ง 4 ด้าน คือ บทบาทในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ การป้องกันรักษา การปรับปรุงฟื้นฟู และการนำกลับมาใช้ประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีบทบาทในการสร้างความรู้ ความเข้าใจมากที่สุด

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2540: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พศ.2541-2550) ใช้วิธีการวิจัยเชิงพรรณนา เก็บรวบรวมข้อมูลจากครูและผู้บริหารด้านการศึกษาปฐมวัยที่เข้าร่วมประชุมวิชาการการศึกษาปฐมวัย โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิด จำนวน 120 ฉบับที่ผู้ตอบตอบได้อย่างอิสระเกี่ยวกับบทบาทของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า ได้แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ร้อยละ 80 การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาท และกิจกรรมตามบทบาทของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้าตามทฤษฎีของครูปฐมวัย และศึกษาคุณสมบัติของครูปฐมวัยที่สนองตอบบทบาทของครูในทศวรรษหน้าตามทฤษฎีของครูปฐมวัย ผลการวิจัยสรุปได้ว่าบทบาทของครูปฐมวัยที่สำคัญ 3 อันดับแรก คือ บทบาทในฐานะผู้สร้างเสริมการเรียนรู้ ผู้ดูแลเด็ก และนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน ส่วนกิจกรรมตามบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ที่สำคัญเป็นอันดับแรก ได้แก่ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กที่กำหนดขึ้นด้วยตัวเด็กเอง และสามารถสร้างเสริมพัฒนาการเด็กได้ครอบคลุมทุกด้าน กิจกรรมตามบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะผู้ดูแลที่สำคัญเป็นอันดับแรก ได้แก่ การสังเกตและส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม กิจกรรมตามบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอนที่สำคัญอันดับแรก ได้แก่ การผลิตนวัตกรรมการสอนปฐมวัย ได้แก่ กิจกรรมสื่อการเรียนรู้และคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

นัยนา ขนนเวช (2540: 92-96) ทำการศึกษาเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครู อนุบาลในทวศนะของผู้บริหารโรงเรียน ครูอนุบาลและผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนอนุบาลสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เขตการศึกษา 1 พบว่า คุณลักษณะของครูปฐมวัยที่พึงประสงค์มีดังนี้

1. ด้านการสอน กระตุ้นให้เด็กอยากรู้อยากเห็นและหาประสบการณ์ใหม่ๆ ที่เหมาะสม ให้เด็กสามารถใช้วิธีการวัดผลและประเมินผลความก้าวหน้าต่างๆ ของเด็กแต่ละคนได้อย่างเหมาะสม กับสิ่งที่ต้องการวัด จัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถเล่า เรื่องราวและนิทานประกอบการสอนได้ สามารถแสดงบทบาทสมมติได้ รู้จักนำวัสดุเหลือใช้มาจัดทำ สื่อการเรียนการสอน มีการวัดและประเมินผลรายงานความก้าวหน้าของเด็กอยู่เสมอ สามารถวาด ภาพสื่อให้เด็กเข้าใจได้ ส่งเสริมให้เด็กเสนอความคิดเห็นทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม จัดทำโครงการ สอน เตรียมการสอนและบันทึกการสอนทุกครั้ง

2. ด้านมนุษยสัมพันธ์ ประสานงานกับผู้บริหาร เพื่อนร่วมงานได้ รับฟังความคิดเห็น ของผู้อื่น ช่วยเหลือให้เด็กแก้ปัญหาของตัวเอง และทำความเข้าใจกับผู้ปกครองให้ยอมรับ ความสามารถและเข้าใจพัฒนาการของเด็ก มีความเต็มใจช่วยเหลือผู้ร่วมงาน ปรับตัวเองให้เข้ากับคน ทุกชั้นทุกระดับฐานะ เอาใจใส่เด็กและสนใจปัญหาเด็ก

3. ด้านคุณธรรมและจริยธรรม รักและศรัทธาในอาชีพครู ให้เกียรติครูด้วยกัน มีความเมตตากรุณาและเห็นใจผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม ช่วยเหลือตอบแทนผู้มีพระคุณ รู้จักปฏิบัติตามพิธีการทางศาสนา รักษาความลับของเด็กและเพื่อนร่วมงานได้ดี รู้จักเสียสละและ อดทนมีความประพฤติเรียบร้อย

4. ด้านการพัฒนตนเอง มีการปฏิบัติงานที่มีแบบแผนชัดเจน มีความต้องการศึกษา หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ติดตามข่าวสารทางการเรียนการศึกษายุ่งเสมอ มีการประเมินตนเอง ตลอดเวลา นำผลงานวิจัยใหม่ๆ มาปรับใช้ ยอมรับในการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยได้ มีความคิด สร้างสรรค์ พัฒนาเปลี่ยนแปลงตนเองอยู่เสมอ เช่น การแต่งกาย รั่มดระวังความประพฤติตนเองให้ เป็นแบบอย่างที่ดีอยู่เสมอ

5. ด้านบุคลิกภาพสุขภาพจิต คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพสุขภาพจิต การเป็นผู้ที่ปฏิบัติ ได้อย่างสุขุมรอบคอบ มีสุขภาพจิตดี อารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส อ่อนโยน มีอารมณ์มั่นคงไม่อ่อนไหวง่าย

6. ด้านการพัฒนตนเอง มีการปฏิบัติงานที่มีแบบแผนชัดเจน มีความต้องการศึกษา หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ค้นหาวิธีการใหม่ๆ มาพัฒนตนเอง ติดตามข่าวสารทางการเรียนการสอน อยู่เสมอ มีการประเมินผลตนเองตลอดเวลา นำผลงานวิจัยใหม่ๆ มาใช้ปรับปรุง ยอมรับในการ

เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยได้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ พัฒนาการเปลี่ยนแปลงของตนเองอยู่เสมอ เช่น การแต่งกาย ระวังความประพฤติของตนเองให้เป็นแบบอย่างที่ดีอยู่เสมอ

กนกกร บุญยะกนิษฐ ญัณนันท์ วงศ์ประจันต์ และกฤษฎณี ภูพัฒน์ (2552: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะครูปฐมวัยที่พึงประสงค์ในโรงเรียนเอกชน โดยใช้แบบสอบถามคุณลักษณะครูปฐมวัยที่พึงประสงค์ในด้านบุคลิกภาพ ด้านการสอน ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านการพัฒนาตนเอง พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อคุณลักษณะครูปฐมวัยที่พึงประสงค์ในโรงเรียนเอกชนภาพรวมในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์อันดับแรก คือ ด้านบุคลิกภาพ รองลงมา คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการสอนและด้านพัฒนาตนเอง

น้ำผึ้ง ทวีพรปฐมกุล (2551: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูอนุบาลตามการรับรู้ของผู้บริหารและผู้ปกครองในกรุงเทพมหานคร โดยสอบถามผู้บริหาร 300 คน และผู้ปกครอง 600 คน ใน 4 ด้าน พบว่า (1) ด้านการสอน ครูควรมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม ควรจัดทำสื่อ และอุปกรณ์ได้เอง ควรมีการเก็บรวบรวมผลงานเด็กเพื่อดูความก้าวหน้าของการพัฒนาและควรมีการสรุปผลการประเมินพัฒนาการเป็นรายบุคคลตามกำหนดของโรงเรียน (2) ด้านบุคลิกภาพ พบว่า ครูควรตรงต่อเวลา แต่งกายตามระเบียบของโรงเรียน ครูควรมีอารมณ์ขัน สนุกสนาน ยิ้มแย้มแจ่มใสและพูดจาสุภาพ ใช้ภาษาไทยถูกต้อง (3) ด้านคุณธรรม จริยธรรม พบว่าครูควรยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ครูควรมีความเมตตากรุณากับเด็กทุกคน (4) ด้านมนุษยสัมพันธ์ พบว่า ครูควรให้ความรักและความอบอุ่นกับเด็ก ร่วมกันปรึกษาและหาแนวทางแก้ปัญหาต่างๆ ของเด็กในโรงเรียนกับเพื่อนครู ร่วมมือกับผู้ปกครองในการพัฒนาเด็กอย่างใกล้ชิด และสามารถปรับตัวให้เข้ากับบุคลากรอื่นๆ ในโรงเรียน และได้มีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลจากการวิจัยมาเป็นส่วนหนึ่งในการคัดเลือกครูอนุบาลเข้ามาทำงาน และจัดให้มีการพัฒนาครูอนุบาลให้มีคุณลักษณะที่ดีในทุกๆ ด้าน

สุทธิพรพรณ ทวีวรดิถ (2544: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณลักษณะของครูปฐมวัยที่เป็นจริงกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนใน 7 ด้าน ได้แก่ คุณลักษณะด้านการสอน คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ คุณลักษณะด้านคุณธรรมและจริยธรรม คุณลักษณะด้านบุคลิกลักษณะ คุณลักษณะด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต คุณลักษณะด้านการเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย และคุณลักษณะด้านการพัฒนาตนเอง พบว่า 1) ความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อคุณลักษณะของครูปฐมวัยที่เป็นจริงอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) ความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อคุณลักษณะของครูปฐมวัยที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากทุกด้าน 3) คุณลักษณะของครูปฐมวัยที่เป็นจริง และพึงประสงค์ในทุก ๆ ด้าน มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่และคุณลักษณะของครูปฐมวัยมีดังต่อไปนี้

โคลเกอร์ (Colker.2008: Online) ได้ศึกษา คุณลักษณะสิบสองประการของครูที่มีประสิทธิผล ผลจากการวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากการสำรวจการรับรู้ของผู้ปฏิบัติงานกับเด็กปฐมวัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูปฐมวัยที่มีประสิทธิผล จำนวน 43 คน พบว่า 1) ความรู้สึกต่อสิ่งที่ทำ (Passion) 2) ความพากเพียร (Perseverance) 3) ความเต็มใจที่จะเสี่ยง (Willingness to take risks) 4) การปฏิบัติด้วยการประนีประนอมเพื่อนำไปสู่เป้าหมาย (Pragmatism) 5) ความอดทน (Patience) 6) ความยืดหยุ่น (Flexibility) 7) การยอมรับต่อความหลากหลาย (Respect) 8) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) 9) การตระหนักในตนเองและสิ่งที่จะปฏิบัติ (Authenticity) 10) การใฝ่รู้ใฝ่เรียน (Love of learning) 11) การมีพลังสูง (High energy) และ 12) การมีอารมณ์ขัน (Sense of humor)

จากงานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่และคุณลักษณะของครูปฐมวัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า ตามทฤษฎีของผู้ที่เกี่ยวข้องกับครูปฐมวัยมีความเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันว่าครูปฐมวัยจะต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทในการเสริมสร้างการเรียนรู้บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก บทบาทนักเทคโนโลยี นอกจากนั้นครูปฐมวัยยังต้องเป็นผู้ที่คอยกระตุ้นให้เด็กอยากเรียนรู้และหาประสบการณ์ใหม่ๆ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีบุคลิกภาพสุขภาพจิตดี รู้จักการพัฒนาตนเอง

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการฝึกอบรมแบบ MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

2.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมแบบ MIEPS

2.1.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Theory of Intellectual Development) เพียเจต์ เป็นนักจิตวิทยาชาวสวิสเซอร์แลนด์ที่เป็นที่รู้จักในฐานะผู้เชี่ยวชาญในทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา เกิดที่เมือง นู ซาเทล (Neuzatel) หนังสือและบทความทั้งหมดซึ่งเป็นผลงานของเขาเกี่ยวข้องกับความรู้เจริญเติบโตและพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก ซึ่งปรากฏอยู่ในตัวเด็กตั้งแต่วัยแรกเกิด ความสามารถนี้คือการปรับตัว (Adaptation) เป็นกระบวนการที่เด็กสร้างโครงสร้างความคิด (Scheme) โดยมีการปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับสิ่งแวดล้อม 2 ลักษณะ คือ เด็กพยายามปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมโดยซึมซับประสบการณ์ (Assimilation) และการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา (Accommodation) ตามสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดความสมดุลในโครงสร้างทางความคิด ความเข้าใจ

(Equilibrium) เพียเจต์เชื่อว่ากระบวนการเกิดความสมดุลในโครงสร้างความคิดและความเข้าใจ ประกอบด้วย 2 กระบวนการ คือ (สิริมา ภิญโญนันตพงษ์.2550: 55 - 56)

1) การดูดซึมประสบการณ์ (Assimilation) คือ กระบวนการที่อินทรีย์ได้ดูดซึมสิ่งแวดล้อมจากประสบการณ์เดิมของตนเอง ขอบเขตของการดูดซึมนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิมของอินทรีย์นั้นๆ

2) การปรับโครงสร้างทางสติปัญญา (Accommodation) คือ กระบวนการควบคู่ไปกับการซึมซับประสบการณ์ เมื่อสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสติปัญญาในอินทรีย์จึงต้องมีการปรับปรุงให้สมดุลกับสิ่งแวดล้อม หน่วยที่มีการปรับตัวนี้ เพียเจต์ เรียกว่า สกีม่า (Schema) ทั้งนี้หมายความว่า สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลช่วยให้เด็กเปลี่ยนความคิด ความเข้าใจและปรับโครงสร้างทางสติปัญญาให้ตรงกับสภาพแวดล้อมของเขา

ความสมดุลของโครงสร้างความคิดและความเข้าใจ (Equilibrium) คือ ความสมดุลระหว่างการรับรู้และประสบการณ์เก่าใหม่ เป็นกระบวนการคิดเกิดขึ้นต่อเนื่องตลอดเวลาที่เป็นการรับรู้เรื่องใหม่ แล้วนำไปสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการรับรู้เดิม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความคิดและความเข้าใจตามมา

เพียเจต์ เชื่อว่า เด็กทุกคนตั้งแต่เกิดมาพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และปฏิสัมพันธ์นี้ ทำให้เกิดพัฒนาการทางสติปัญญา เพียเจต์แบ่งองค์ประกอบที่มีส่วนเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญา มี 4 องค์ประกอบ คือ (สุรางค์ ไคว์ตระกูล.2550: 49-50)

1. วุฒิภาวะ สภาพร่างกายที่มีความพร้อม การจัดประสบการณ์หรือสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับความพร้อมของเด็กมีส่วนสำคัญต่อพัฒนาการทางสติปัญญา

2. ประสบการณ์ ทุกครั้งที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมก็จะเกิดประสบการณ์ 2 ชนิด คือ ประสบการณ์ที่เนื่องมาจากปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการคิดหาเหตุผล ซึ่งมีความสำคัญในการแก้ปัญหาต่าง ๆ

3. การถ่ายทอดความรู้ทางสังคม หมายถึง การที่พ่อ แม่ ครู และบุคคลที่อยู่รอบตัวเด็กถ่ายทอดความรู้ให้เด็ก หรือสอนเด็กที่พร้อมจะรับการถ่ายทอดด้วยกระบวนการซึมประสบการณ์หรือการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา

4. กระบวนการพัฒนาความสมดุล หรือการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง ซึ่งอยู่ในตัวของแต่ละบุคคล เพื่อปรับความสมดุลของพัฒนาการเขารับปัญหาต่อไปอีกขั้นหนึ่งซึ่งสูงกว่า โดยใช้กระบวนการดูดซึมประสบการณ์ และการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา

เพียเจต์ เชื่อว่า พัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์จะเป็นไปตามลำดับขั้นเปลี่ยนแปลงข้ามขั้นไม่ได้ จึงแบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาออกเป็น 4 ขั้น คือ (สุรางค์ ไคว์ตระกูล. 2550: 51-57; พรณีย์ ช.เจนจิต. 2545: 69-73)

ขั้นที่ 1 ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Stage) อายุแรกเกิดถึง 2 ปี เป็นขั้นของพัฒนาการทางสติปัญญาความคิดก่อนระยะเวลาที่เด็กก่อนจะพูดและใช้ภาษาได้ เพียเจต์ กล่าวว่า สติปัญญาความคิดของเด็กในวัยนี้ แสดงออกโดยการกระทำ(Active) เด็กสามารถแก้ปัญหาได้แม้ว่าจะไม่สามารถที่จะอธิบายได้

ขั้นที่ 2 ขั้นก่อนการคิดเป็นรูปธรรม (Preoperational Stage) อายุ 2-7 ปี ความคิดของเด็กในขั้นนี้ขึ้นอยู่กับความรู้เป็นส่วนใหญ่ ไม่สามารถใช้เหตุผลอย่างลึกซึ้ง แต่เป็นขั้นที่เด็กเริ่มใช้ภาษา สามารถบอกชื่อสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว และเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน สามารถเรียนรู้ถึงสัญลักษณ์ และใช้สัญลักษณ์ได้

ขั้นที่ 3 ขั้นการคิดเป็นรูปธรรม (Concrete Operation) อายุ 7-11 ปี พัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดของเด็กวัยนี้เป็นไปอย่างรวดเร็ว เด็กวัยนี้สามารถอ้างอิงด้วยเหตุผล สามารถแบ่งกลุ่มโดยใช้เกณฑ์หลาย ๆ อย่าง และคิดย้อนกลับได้

ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิบัติการคิดเป็นนามธรรม (Formal Operations) อายุ 11-15 ปี เด็กวัยนี้เริ่มคิดเป็นผู้ใหญ่ สามารถคิดหาเหตุผลนอกเหนือจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถคิดอย่างนักวิทยาศาสตร์และตั้งสมมติฐานและทฤษฎีเพียเจต์ ได้สรุปว่า เด็กวัยนี้คิดเหนือไปกว่าสิ่งปัจจุบัน สนใจที่จะสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่าง และมีความพอใจที่จะคิดพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่มีตัวตน หรือสิ่งที่เป็นนามธรรม

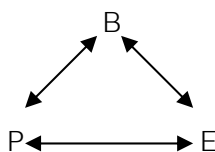
สรุปได้ว่า ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ อธิบายว่า เมื่อมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและสามารถจัดระบบโครงสร้างทางปัญญา การจัดระบบ และการปรับตัวเป็นกระบวนการเดียวกัน และเกิดกระบวนการทำงานภายในโครงสร้างทางสติปัญญา 2 กระบวนการ คือ กระบวนการดูดซึมประสบการณ์ (Assimilation) และกระบวนการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา (Accommodation) ซึ่งผลจากการปรับโครงสร้างทางสติปัญญาจะก่อให้เกิดพัฒนาการทางสติปัญญา องค์ประกอบที่เสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญา คือ วุฒิภาวะ ประสบการณ์ การถ่ายทอดความรู้ทางสังคม และกระบวนการพัฒนาความสมดุล เพียเจต์แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาเป็น 4 ขั้น คือ 1) ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว อายุแรกเกิดถึง 2 ปี 2) ขั้นก่อนการคิดเป็นรูปธรรม อายุ 2-7 ปี 3) ขั้นการคิดเป็นรูปธรรม อายุ 7-11 ปี 4) ขั้นปฏิบัติการคิดเป็นนามธรรม อายุ 11-15 ปีขึ้นไป ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์สามารถนำไปเป็นพื้นฐานในการจัดฝึกอบรมให้กับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยได้ เพราะจากทฤษฎีของเพียเจต์

กล่าวว่า กระบวนการปรับโครงสร้างภายในเกี่ยวกับความคิดและสติปัญญาว่า เมื่อบุคคลรับสิ่งเร้าหรือความรู้ใหม่เข้าไปก็จะมีกระบวนการปรับโครงสร้างของระบบความคิดใหม่ เพื่อให้ตนเองสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม หรือสิ่งเร้าใหม่ ๆ หรือความรู้ใหม่ ดังนั้น ถ้าวิทยากรได้อบรมองค์ความรู้เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน รวมทั้งจัดกิจกรรมต่างๆให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติ นักศึกษาย่อมมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของระบบความคิดด้านนี้เช่นกัน

2.1.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคมของแบนดูรา (Social Learning Theory)

อัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) เป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน และเป็นศาสตราจารย์ทางสังคมศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด แบนดูรา กล่าวว่า พฤติกรรมของมนุษย์มีการเรียนรู้พฤติกรรมจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งโดยตรง (Direct Experience) คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และโดยอ้อม (Indirect Experience) คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลอื่น แบนดูรา มีความเห็นว่า การเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทั้งผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกันและกัน พฤติกรรมของคนเราส่วนมากจะเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling) ซึ่งตัวแบบที่มนุษย์เลียนแบบมี 2 ประเภท คือ ตัวแบบที่เป็นบุคคลจริง ๆ (Live Model) คือ ตัวแบบที่บุคคลได้มีโอกาสสังเกตและปฏิสัมพันธ์โดยตรง และตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic Model) เป็นตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ การตูน หรือ หนังสือ นวนิยาย เป็นต้น (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2549: 235-242; พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. 2549: 145-148; Bandura.1977: 22-27; สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2543: 51)

แบนดูราเชื่อว่าพฤติกรรมของคนเรานั้นไม่ได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องมีปัจจัยส่วนบุคคล (ปัญญา ชีวภาพ และสิ่งภายในอื่น ๆ) ร่วมด้วยและการร่วมของปัจจัยส่วนบุคคลนั้นจะต้องร่วมกันในลักษณะที่กำหนดซึ่งกันและกัน (Reciprocal Determinism) กับปัจจัยทางด้านพฤติกรรมและสภาพแวดล้อมดังปรากฏในภาพประกอบ 6 (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2543: 48-49 อ้างอิงจาก Bandura. 1989)

ภาพประกอบ 6 การแสดงการกำหนดซึ่งกันและกันของปัจจัยทางพฤติกรรม (B) สภาพแวดล้อม (E) และส่วนบุคคล (P) ซึ่งได้แก่ ปัญญา และสิ่งภายในอื่น ๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้และการกระทำ

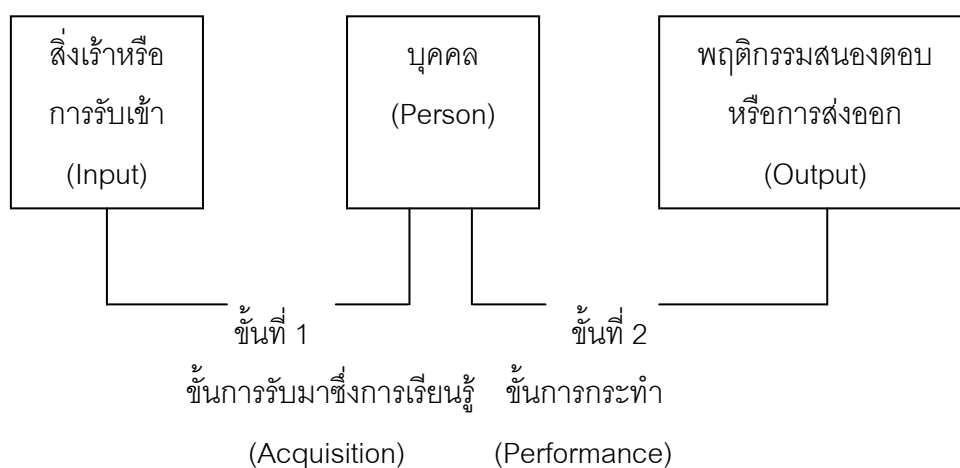
ที่มา: สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2543). หน้า 48-49; อ้างอิงจาก Bandura. 1989.

การที่ปัจจัยทั้ง 3 ทำหน้าที่กำหนดซึ่งกันและกัน ไม่ได้หมายความว่าทั้งสามปัจจัยจะมีอิทธิพลในการกำหนดซึ่งกันและกันอย่างเท่าเทียมกัน บางปัจจัยอาจมีอิทธิพลมากกว่าและอิทธิพลของปัจจัยทั้ง 3 นั้น ไม่ได้เกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน แต่ต้องอาศัยเวลาในการที่ปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง จะมีผลต่อการกำหนดปัจจัยอื่น ๆ

นอกจากนี้ แบนดูรายังกล่าวว่า การเรียนรู้ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมมี 2 ประเภท คือ (พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุญ. 2549: 146 -147; สุรางค์ โค้วตระกูล. 2549: 239)

1. การเรียนรู้จากผลการตอบสนอง (learning by response consequences) เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจากตัวแบบที่ตนได้รับ โดยจะเรียนรู้พฤติกรรมใดที่ทำแล้วได้รับผลทางบวก หรือได้รับรางวัลหรือได้รับคำชมเชย และพฤติกรรมใดที่ทำแล้วได้รับผลทางลบถูกลงโทษหรือถูกตำหนิ

2. การเรียนรู้โดยตัวแบบ (Learning Through Modeling) การเรียนรู้จากการเลียนแบบมี 2 ขั้น คือ การรับมาซึ่งการเรียนรู้ (Acquisition) ทำให้สามารถแสดงพฤติกรรมได้และขั้นการกระทำ (Performance) ซึ่งอาจกระทำหรือไม่กระทำก็ได้ ดังปรากฏในภาพประกอบ 7

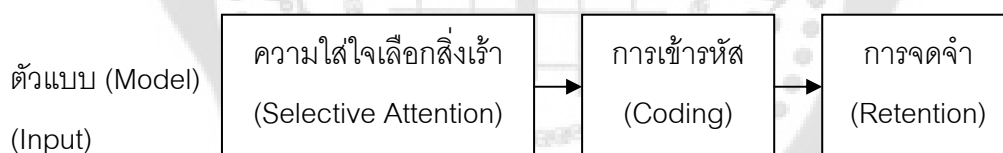

ภาพประกอบ 7 ขั้นตอนการเรียนรู้โดยการเลียนแบบ

ที่มา: พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุญ. (2549). หน้า 146-147; สุรางค์ โค้วตระกูล. (2549).

หน้า 239

ขั้นการรับมาซึ่งการเรียนรู้ประกอบด้วยส่วนสำคัญเป็นลำดับ ดังแสดงในภาพประกอบ 8

ภาพประกอบ 8 การเรียนรู้ขั้นการรับมาซึ่งการเรียนรู้

ที่มา: พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุญ. (2549). หน้า 146-147; สุรางค์ โค้วตระกูล. (2549)

หน้า 239.

จากภาพประกอบ 9 จะเห็นว่า ส่วนประกอบทั้ง 3 อย่าง ของการรับมาซึ่งการเรียนรู้เป็นกระบวนการทางพุทธิปัญญา (Cognitive Processes) ความใส่ใจเลือกสิ่งเร้า มีบทบาทสำคัญในการเลือกตัวแบบ สำหรับขั้นการกระทำ (Performance) ขึ้นอยู่กับผู้เรียน เช่น ความสามารถทางด้านร่างกาย ทักษะต่าง ๆ รวมทั้งความคาดหวังที่จะได้รับแรงเสริมซึ่งเป็นแรงจูงใจ

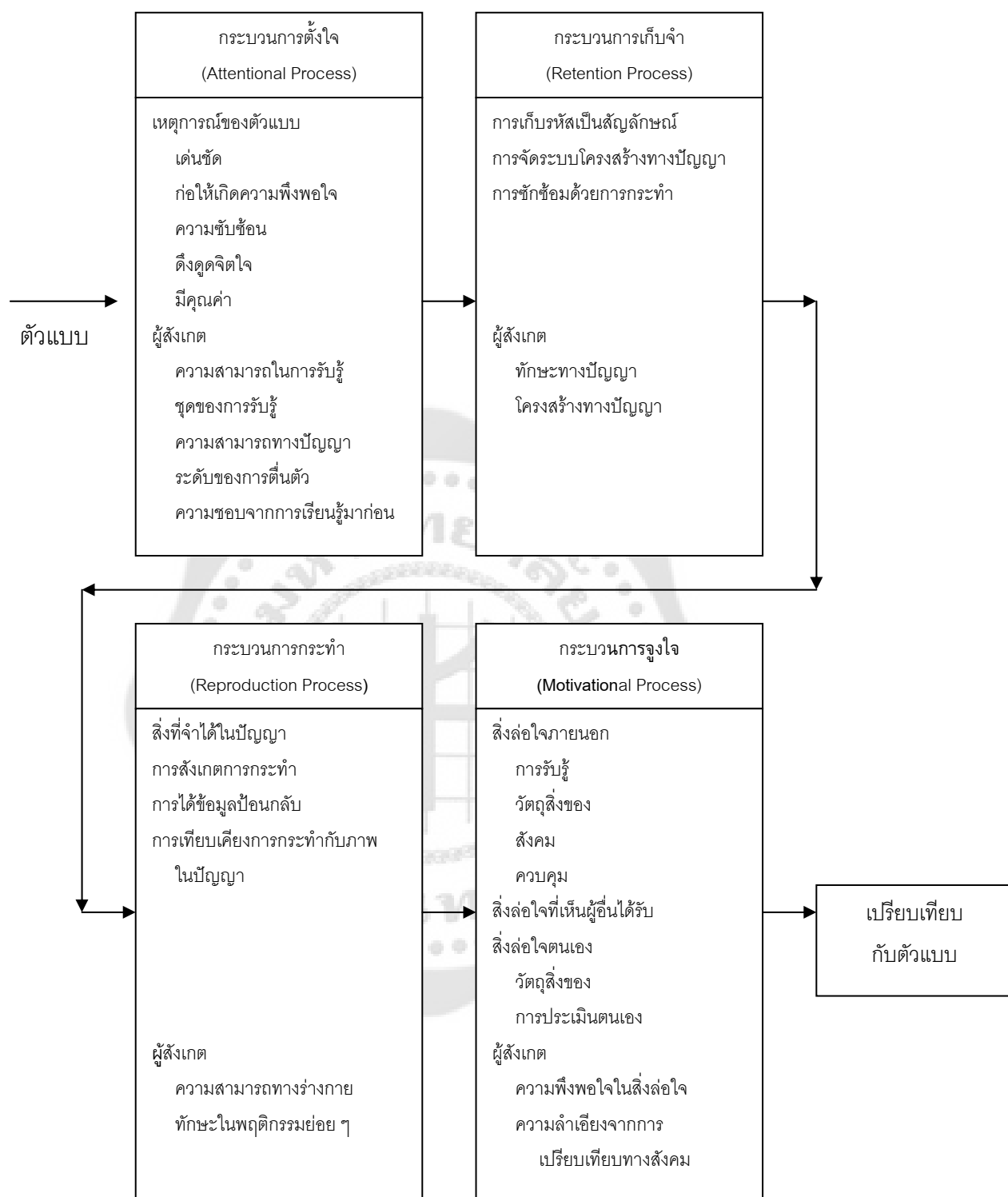
แบนดูรา (Bandura. 1989: 1-60) ได้อธิบายกระบวนการที่สำคัญในการเรียนรู้โดยการสังเกต หรือการเรียนรู้โดยตัวแบบมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. กระบวนการสนใจ (Attentional Process) เป็นกระบวนการเลือกและรับรู้ลักษณะพฤติกรรมของตัวแบบ โดยผู้สังเกตจะต้องให้ความสนใจ และรับรู้ลักษณะที่สำคัญให้ถูกต้อง แล้วนำสิ่งที่ได้จากการสังเกตมาสรุป รวบรวมไว้เป็นขั้นตอน เพื่อให้ง่ายต่อการจำ การรับรู้จะเกิดขึ้นมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสนใจจากผู้สังเกต ได้แก่ ความสามารถในการสังเกต การรับรู้ การแปลความ การรวบรวมสิ่งต่าง ๆ ที่ได้จากการสังเกต หรือจากโครงสร้างและลักษณะของตัวแบบ ได้แก่ ความซับซ้อน ความน่าสนใจของตัวแบบ รวมทั้งองค์ประกอบ ด้านสัมพันธภาพระหว่างตัวแบบกับผู้สังเกต

2. กระบวนการจดจำ (Retention Process) เป็นกระบวนการที่รวบรวมลักษณะพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกตไว้ในระบบความจำในรูปของสัญลักษณ์ (Symbolic Forms) ได้แก่ จินตภาพ (Image) และภาษา (Verbal) เมื่อบุคคลได้เห็นพฤติกรรมของตัวแบบที่ตนสนใจ การรับรู้จะเกิดขึ้นและเมื่อพฤติกรรมสิ้นสุดลงมโนภาพและพฤติกรรมจะยังคงอยู่ในความทรงจำ และถูกดัดแปลงเป็นสัญลักษณ์ทางภาษา ซึ่งสามารถจำได้ง่ายและนานกว่า

3. กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนกับตัวแบบ (Reproduction Process) เป็นกระบวนการแปลงสัญลักษณ์ในระบบความจำออกมาเป็นพฤติกรรม พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจะถูกต้อหรือใกล้เคียงกับตัวแบบหรือไม่ ขึ้นอยู่กับปริมาณการเรียนรู้ที่ได้จากการสังเกต และความสามารถที่มีอยู่ในตัวของบุคคลนั้น

4. กระบวนการจูงใจ (Motivational Process) การเรียนรู้พฤติกรรมต่าง ๆ ในสังคมมนุษย์ไม่สามารถแสดงพฤติกรรมที่ตนรับรู้มาทั้งหมด แต่จะเลือกพฤติกรรมของตัวแบบที่ก่อให้เกิดผลดีมากกว่าพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดผลเสีย การประเมินพฤติกรรมของตัวแบบจึงเป็นไปในรูปของการรับเอาสิ่งที่ตนพอใจและปฏิเสธสิ่งที่ตนไม่เห็นด้วย หรือไม่พอใจ จากกระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกตของแบนดูรา ซึ่งสมโกท เจริญสุภาษิต (2543: 53) ได้สรุปกระบวนการของการเรียนรู้จากการสังเกตดังภาพปรากฏในภาพประกอบ 9

ภาพประกอบ 9 แสดงกระบวนการของการเรียนรู้จากการสังเกต

ที่มา: สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2543). หน้า 53.

แบนดูรา ได้กล่าวถึงอิทธิพลของตัวแบบไว้ว่า การเรียนรู้ด้วยการสังเกตจากตัวแบบมีผลทำให้ผู้สังเกตเกิดการตอบสนอง 3 ประการ คือ (Bandura. 1969: 120) 1) การได้เห็นพฤติกรรมของตัวแบบ ทำให้ผู้สังเกตสามารถแสดงพฤติกรรมใหม่ ๆ ที่ไม่เคยแสดงมาก่อนได้ 2) พฤติกรรมของตัวแบบ อาจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้สังเกตที่มีอยู่ก่อนให้เพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับผลของพฤติกรรมที่ตัวแบบได้รับ 3) การได้เห็นพฤติกรรมของตัวแบบช่วยให้ผู้สังเกตสามารถแสดงพฤติกรรมที่ตนมีแนวโน้มที่จะแสดงออกให้แสดงออกได้ง่ายขึ้น

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคมของแบนดูรา อธิบายว่า การเรียนรู้เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมของบุคคลส่วนมากเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ ตัวแบบมี 2 ประเภท คือ ตัวแบบที่บุคคลได้มีโอกาสสังเกตและปฏิสัมพันธ์โดยตรง และตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อต่าง ๆ กระบวนการสำคัญในการเรียนรู้โดยการสังเกตมี 4 กระบวนการ คือ กระบวนการความสนใจ กระบวนการจดจำ กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบ และกระบวนการจูงใจ จากทฤษฎีนี้ทำให้เชื่อว่า การเรียนรู้โดยการสังเกตเป็นวิธีที่สำคัญต่อการได้มาซึ่งข้อมูล และทักษะต่าง ๆ ของเด็ก เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกการตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้นการพัฒนานักศึกษาปฐมวัยให้มีภาวะผู้นำไปบริการจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม โดยการจัดสภาพแวดล้อมหรือจัดประสบการณ์ที่ถูกต้องเหมาะสม เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจในพฤติกรรมของตัวแบบ

2.1.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กประกอบด้วยความคิดทางจริยธรรม 3 ระดับ ในแต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น ดังนี้ (สิริมา ภิญญอนันตพงษ์. 66 – 68: 2550)

อายุ (ปี)	ขั้นเหตุผลจริยธรรม	อายุ (ปี)	ระดับจริยธรรม
2 – 7	หลักการหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ	2 – 10	เริ่มมีจริยธรรม
7-10	หลักการแสวงหารางวัล		
10 – 13	หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ		
13 - 16	หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม	10 – 16	มีจริยธรรมตามกฎเกณฑ์
16 ปีขึ้นไป	หลักการทำตามคำมั่นสัญญา		
ผู้ใหญ่	หลักการยึดอุดมคติสากล	16 ปีขึ้นไป	มีจริยธรรมของตนเอง

ระดับที่ 1 เริ่มมีจริยธรรม มีลักษณะทำตามคำสั่งที่กำหนดว่าดีหรือไม่ดี ส่วนใหญ่จะมองผลของการกระทำว่าได้รับความเจ็บปวดหรือความพึงพอใจและจะทำตามกฎเกณฑ์ที่ผู้มีอำนาจเหนือตนกำหนดไว้ แบ่งเป็น

ขั้นที่ 1 เด็กจะเคารพกฎเกณฑ์เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ

ขั้นที่ 2 เด็กจะเลือกทำสิ่งที่นำความพอใจ (การแสวงหารางวัล) มาให้ตนเองนั้น ถือเกณฑ์การแลกซึ่งกันและกัน

ระดับที่ 2 มีจริยธรรมตามกฎเกณฑ์ ตามประเพณีนิยม

ขั้นที่ 3 เกณฑ์การตัดสินใจความถูกผิดอยู่ที่ผู้อื่นเห็นชอบ การทำดีคือ ทำสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นพอใจ ช่วยเหลือผู้อื่น เพื่อให้สังคมยอมรับ

ขั้นที่ 4 เกณฑ์การตัดสินความถูกผิดอยู่ที่ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม และการทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม ทำตามหน้าที่ของตน รักษากฎเกณฑ์

ระดับที่ 3 ระดับมีจริยธรรมของตนเอง มีลักษณะพยายามกำหนดหลักการทางจริยธรรมที่ต่างไปจากเกณฑ์ของสังคม

ขั้นที่ 5 คิดถึงกฎที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม คำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล ยอมรับกฎเกณฑ์ส่วนรวม

ขั้นที่ 6 คำนึงถึงหลักจริยธรรม ตัดสินความถูกผิดจากจริยธรรมที่ตนยึดถือจากสามัญสำนึกของตนเองจากเหตุผล คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ไม่คล้อยตามสังคม

สรุปได้ว่า จากทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ตบุคคลทุกคนต้องผ่านการพัฒนาทางจริยธรรมในแต่ละขั้น สำหรับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยจะอยู่ในระดับที่ 3 ระดับมีจริยธรรมของตนเอง มีลักษณะพยายามกำหนดหลักการทางจริยธรรมที่ต่างไปจากเกณฑ์ของสังคม ขั้นที่ 5 คิดถึงกฎที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม คำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล ยอมรับกฎเกณฑ์ส่วนรวม ขั้นที่ 6 คำนึงถึงหลักจริยธรรม ตัดสินความถูกผิดจากจริยธรรมที่ตนยึดถือจากสามัญสำนึกของตนเองจากเหตุผล คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ไม่คล้อยตามสังคม ดังนั้นการส่งเสริมให้นักศึกษามีภาวะผู้นำไปบริการ ซึ่งเป็นพื้นฐานมาจากคุณธรรม จริยธรรมสามารถพัฒนาได้โดยให้นักศึกษาได้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันจะทำให้สามารถใช้เหตุผลทางจริยธรรมได้สูงขึ้น

2.2 แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมแบบ MIEPS

2.2.1 แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส

นีโอฮิวแมนนิส หรือเรียกอีกอย่างว่า มนุษยนิยมแนวใหม่ที่ได้รับแนวความคิดจากปรัชญากลุ่มมนุษยนิยมที่ให้ความสำคัญแก่มนุษย์ มีความเชื่อว่ามนุษย์เท่ากันที่มีจุดเริ่มต้นมาจากสิ่งเดียวกัน และมีลักษณะจิตใจที่กว้างขวางและงดงาม มีความรู้สึกรักเมตตา ผูกพันต่อมนุษยชาติทั่วไป (Humanist sentiment) โดยไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น วรรณะ สีผิว ชาติ ศาสนา เป็นต้น (เกียรติวรรณ อมาตยกุล. 2531) นีโอฮิวแมนนิส เป็นแนวคิดของศรีพระบาทเรนจัน สักการ (Shri Prabhat Rainjan Sarkar) นักคิดชาวอินเดีย เป็นแนวคิดหนึ่งที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดปัญญาอันบริสุทธิ์ที่เรียกว่า Intuition ขึ้น โดยจะสอนให้ผู้เรียนมีการฝึกภาวนาแบบโยคะ และใช้หลักจิตวิทยาตะวันตกมาอธิบายกลไกของจิตว่าจะเข้าสู่ความสงบจนเกิดปัญญาอันบริสุทธิ์นี้ได้อย่างไร นีโอฮิวแมนนิสสามารถนำหลักโยคะที่ลึกซึ้งมาอธิบายธรรมชาติของมนุษย์และกระบวนการต่างๆ ที่จะทำให้มนุษย์รู้จักตนเองดีขึ้น เป้าหมายของแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสไม่ใช่เป็นการวิเคราะห์ปัญหาของโลกที่เกิดขึ้นเท่านั้น แต่มีเป้าหมายคือการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้หมดไปอย่างรวดเร็ว ทางแก้ไขตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสมีดังนี้ (เกียรติวรรณ อมาตยกุล. 2535)

1. การพัฒนาความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ (Universal Love) ในใจของตนเอง แนวคิดนีโอฮิวแมนนิสมีความเชื่อเกี่ยวกับมนุษย์ว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมความดีงามและความบริสุทธิ์ ความรู้สึกที่ไม่ดีต่างๆ เกิดขึ้นจากการถูกรบกวนสั่งสอน (Condition) ที่ไม่ถูกต้องมาแต่เยาว์วัย การเปลี่ยนแปลงสังคมจะต้องเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงตนเองก่อน โดยต้องเปลี่ยนแปลงจิตใจของเราให้หลุดพ้นจากความรู้สึกผูกพันต่างๆ โดยการปฏิบัติเพื่อพัฒนาจิตใจตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสที่มีพื้นฐานอยู่บนหลักการของโยคะศาสตร์ (โยคะ แปลว่า Union หรือ ความจำเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน) ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาร่างกายและจิตใจของเราที่เกิดจากการอบรมสั่งสอนไปสู่จิตเดิมแท้ที่มีแต่ความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ กระบวนการที่จะรู้สึกได้ถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของทุกๆ สรรพสิ่งในจักรวาลนี้เรียกว่า “คิดอย่างไรเป็นอย่างนั้น” (As think, so you become) ซึ่งเป็นการบริหารจัดการด้วยการทำสมาธิ (Meditation) ซึ่งจะมีการสร้างภาพในใจและภาวนาคำบางคำที่มีความหมายเกี่ยวกับจุดศูนย์กลางของจักรวาล จิตใจของบุคคลจะเกิดความเมตตากรุณาที่แผ่กว้างต่อทุกสรรพสิ่ง นอกจากจะพัฒนาทางด้านจิตใจด้วยการทำสมาธิแล้ว ร่างกายก็ต้องได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องด้วยบุคคลใดปฏิบัติได้อย่างถูกต้องก็จะมีความคิดความรู้สึกเพียงแต่การอยู่ดีมีสุข ทุกสรรพสิ่งในจักรวาลเท่านั้น

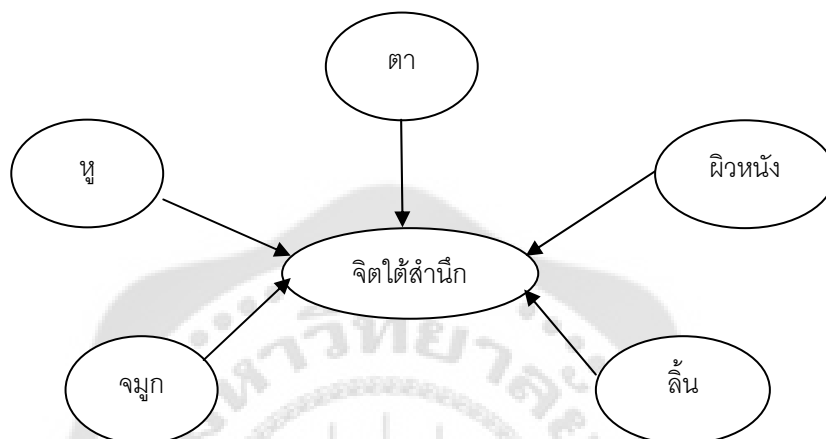
2. กลุ่มพลังแห่งความรัก การทำสมาธิอย่างสม่ำเสมอจะทำให้ผู้ฝึกมีจิตใจที่ละเอียดอ่อนขึ้น มองเห็นความบริสุทธิ์ที่ฝังงมที่มีอยู่ในจิตใจของตนเองและทุกสรรพสิ่งมากขึ้น การรวมตัวของผู้ที่มีจิตใจบริสุทธิ์ที่ฝังงมที่มีอยู่ในจิตใจของตนเองและทุกสรรพสิ่งมากขึ้น การรวมตัวของผู้ที่มีจิตใจบริสุทธิ์ที่ฝังงมเหล่านี้จะทำให้เกิดการรวมพลังแห่งความรักความเมตตาที่มหาศาลซึ่งจะเป็นเครื่องผลักดันให้มวลมนุษยชาติและทุกสรรพสิ่งในจักรวาลก้าวไปสู่ความสงบสุขและสันติภาพภายในเวลาอันรวดเร็ว

3. การสร้างสรรค์สังคมใหม่ด้วยความรักความเมตตา นักนิโอสิวแมนนิส จะดำเนินชีวิตเหมือนคนปกติธรรมดาทั่วไปแต่ที่แตกต่างไปก็คือ จิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความรักความเมตตา ภาระที่สำคัญที่สุดของเขาก็คือ ภาระผูกพันในการสร้างความอยู่ดีมีสุขของทุกสรรพสิ่งในจักรวาล ภาพพจน์ของตัวเอง (Psychology of self image) เป็นความรู้สึกที่เรามีต่อตัวเองโดยตรง โดยที่มีความเชื่อฝังใจที่ยังลึกกลงไปในจิตใต้สำนึกของคนเราที่ทำให้เราเชื่อว่าตัวเองเป็นอย่างไร เช่น บุคคลที่มีปัญหาในสังคมมักมีสาเหตุใหญ่มาจากการมีภาพพจน์ด้านลบกับตัวเอง เช่น คนที่ชอบโยนความผิดของตนเองให้ผู้อื่น สาเหตุเพราะไม่ยอมรับว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นนั้นทุกคนมีส่วนในการรับผิดชอบในเรื่องนั้น ๆ ด้วย คนที่มีภาพพจน์ด้านลบเกี่ยวกับตัวเองมักจะโทษผู้อื่นแทนที่จะบอกว่าตัวเองก็มีส่วนทำให้เกิดปัญหาขึ้น เป็นต้น ภาพพจน์ของตัวเองสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ผลการศึกษาวิจัยกับคนจำนวนมากที่แตกต่างกันทั้งเพศ วัย และการศึกษา พบว่า คนเราไม่ว่าจะอยู่ในเพศ วัย หรือการศึกษา ระดับใดก็สามารถเปลี่ยนแปลงภาพพจน์ของตัวเองได้ และการเปลี่ยนแปลงนี้จะเปลี่ยนแปลงชีวิตของบุคคลนั้นไปอย่างสิ้นเชิง และพบว่าคนเราไม่สามารถมีการกระทำหรือการปฏิบัติตัวที่ขัดแย้งกับภาพพจน์ของตนเองได้ สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงนิสัย ทักษะคติ บุคลิกภาพ ความสามารถ รวมทั้งวิธีการดำเนินชีวิตของคนเราจะเป็นไปได้ง่ายขึ้น ถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้นเริ่มต้นที่ภาพพจน์ของตัวเอง

เกียรตวิวรรณ อมาตยกุล (2551: 11-16) กล่าวว่า นักปราชญ์โบราณชาวตะวันตกได้ศึกษาและรู้จักการทำงานของจิตใญ่มนุษย์มาหลายพันปีแล้ว และได้แบ่งระดับจิตของมนุษย์ออกเป็น 3 ระดับใหญ่ๆ คือ จิตสำนึก (Conscious Mind) จิตใต้สำนึก (Subconscious Mind) และจิตเหนือสำนึก (Super conscious Mind) ดังนี้

1. จิตสำนึก (Conscious Mind) หรือประสาทสัมผัสทั้งห้า (ตา หู จมูก ลิ้น ผิวน้ำ) ของคนเรามีหน้าที่หลักในการรับรู้ นึกคิด และสั่งการ เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตในแต่ละวันของคนเรา เช่น ควบคุมเกี่ยวกับการกิน การนอน การขับถ่าย การสืบพันธุ์ การทำงานต่างๆ ของคนเรา เป็นต้น

2. จิตใต้สำนึก (Subconscious Mind) ทำหน้าที่ควบคุมการทำงานของจิตสำนึกของคนเราอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจิตสำนึกที่แตกต่างกันหรือเหมือนกัน เช่น คนบางคนชอบทานเค้กส่วนคนบางคนชอบทานผลไม้ เป็นต้น นักปราชญ์โบราณได้อธิบายการทำงานของจิตใต้สำนึกไว้อย่างลึกซึ้งว่า คนเราทุกคนเปรียบได้กับเครื่องคอมพิวเตอร์แต่ละเครื่องซึ่งได้รับข้อมูลที่ผ่านจิตสำนึกของเราทั้งสิ้น ดังปรากฏในภาพ 10

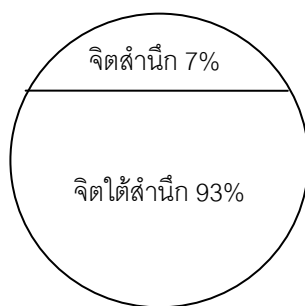

ภาพประกอบ 10 แผนภาพจิตใต้สำนึก

ที่มา: เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2551). หน้า 123.

จากภาพประกอบ 10 จะเห็นได้ว่าจิตใต้สำนึกของคนเราแต่ละคนจะเป็นศูนย์บันทึกข้อมูลที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ทุกประสบการณ์ที่ผ่านจิตสำนึกของคนเรา (ตา หู จมูก ลิ้น ผิวหนัง) จะถูกบันทึกอยู่ในจิตใต้สำนึกของคนเราแต่ละคนและข้อมูลที่บันทึกไว้ในจิตใต้สำนึกนี้เองจะเป็นตัวกำหนดภาพพจน์ของตัวเราเอง ทักษะคติ นิสัยใจคอ และพฤติกรรมต่างๆ ของคนเราอย่างแท้จริง ดังนั้นสิ่งที่เราเห็นสิ่งที่เราได้ยิน (โดยเฉพาะในวัยเด็ก ซึ่งเป็นช่วงชีวิตที่จิตใต้สำนึกทำงานดีที่สุด) จึงมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อภาพพจน์ของตัวเราเอง อารมณ์ ความรู้สึก ทักษะคติ และพฤติกรรมของคนเรา ซึ่งจิตใต้สำนึกไม่สามารถแยกแยะ วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาทางจิตสำนึกได้เลยว่าดี เลว ถูก ผิด เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมดังนั้นจิตใต้สำนึกของคนเราจึงมีหน้าที่รับได้แต่ข้อมูลดิบ

จากการศึกษาทดลองของนักปราชญ์โบราณ พบว่า จิตใต้สำนึกของคนเรามีอำนาจเหนือกว่าจิตสำนึกของคนเรามากมาย ดังที่นักจิตวิทยาตะวันตกได้ประมาณไว้ ดังปรากฏในภาพ 12

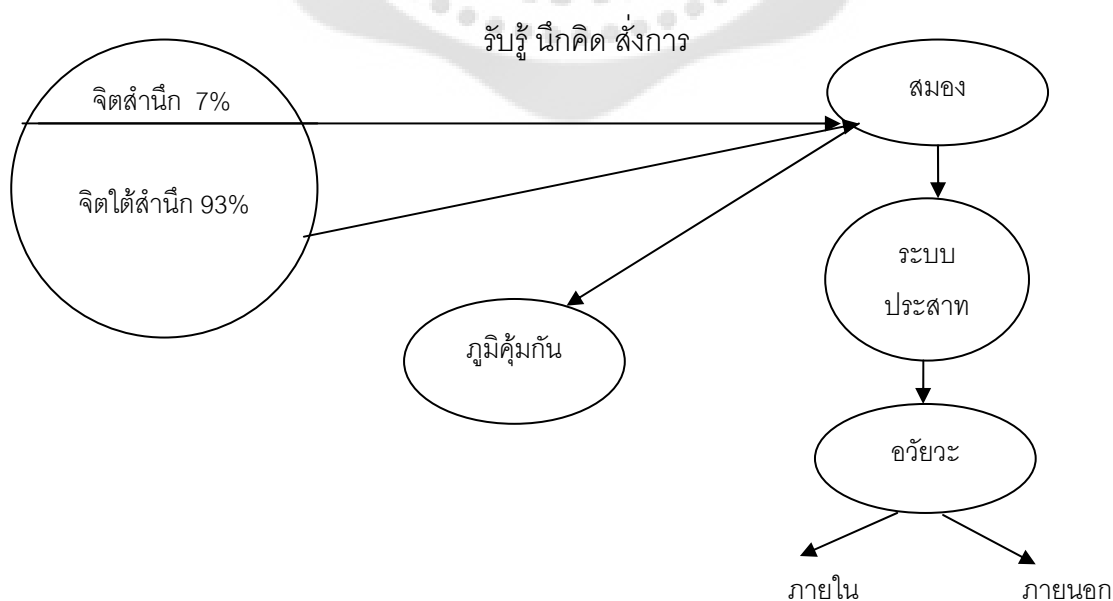
ภาพประกอบ 11 แผนภาพการทำงานของจิตใต้สำนึกและจิตสำนึก

ที่มา: เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2551). หน้า 16.

จากภาพประกอบ 11 จากการทดลองพบว่าจิตใต้สำนึกของคนเรามีพลังมหาศาล มีอำนาจเหนือกว่าจิตสำนึกของคนเรามากมายเปรียบได้กับส่วนของก้อนหินน้ำแข็งที่จมอยู่ใต้น้ำแข็ง ส่วนพลังจากจิตสำนึกเปรียบได้กับส่วนของหินเล็กๆ ที่ลอยอยู่บนพื้น และเมื่อไรก็ตามที่ข้อมูลเกิดความขัดแย้งกันระหว่างข้อมูลจากจิตสำนึกและข้อมูลจากจิตใต้สำนึก ผู้ชนะคือข้อมูลจากจิตใต้สำนึกเสมอ

วิธีการเสริมสร้างภาพพจน์ด้านบวกได้ด้วยการใช้พลังคำพูด พลังจินตนาการ ภาวค์แห่งการรับรู้ พลังสติ และพลังแห่งความรัก ดังนี้

1. พลังคำพูด นักปราชญ์ตะวันออกโบราณได้ค้นพบว่า คำพูด จิตใจ สมอ ต่อมไร้ท่อและอวัยวะต่างๆของคนเรามีการทำงานที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่ ดังปรากฏในภาพประกอบ 12

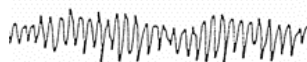
ภาพประกอบ 12 แผนภาพความสัมพันธ์เชื่อมโยงคำพูด จิตใจ สมอ ต่อมไร้ท่อ และอวัยวะต่างๆ

ที่มา: เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2551). หน้า 21.

จากภาพประกอบ 12 จะเห็นได้ว่าสมอง คือ เครื่องมือของจิต ทุกคำพูดที่เราได้ยินหรือพูดออกไปจึงมีผลกับตัวเราเองและผู้อื่น บางคำมีผลทางด้านบวก หรือบางคำให้ผลกลางๆ ไม่เป็นบวกเป็นลบ โดยทั่วไปแล้วร่างกายและจิตใจของคนเราจะอยู่ในสภาพที่แข็งแรงสมบูรณ์เป็นปกติ แต่ถ้าเราได้รับข้อมูลด้านลบที่ได้รับมานั้นไม่ช้าก็เร็ว หรือเราได้ยินอะไรอยู่เสมอๆ เราจะทำอย่างนั้นและเป็นอย่างที่เราได้ยินนั้น ถ้าเรารู้จักใช้คำพูดไปในทางที่ถูกต้อง เราและคนรอบข้างก็จะได้ประโยชน์มหาศาล แต่ถ้าเราใช้ไปในทางตรงกันข้ามเราและคนรอบข้างก็จะได้รับโทษมหันต์ นักปราชญ์โบราณได้แนะนำเทคนิคง่ายๆ ในการพัฒนาร่างกาย จิตใจ และความรู้สึกที่ดีแก่คนเราไว้ 2 วิธี ได้แก่ การใช้คำพูดดีๆ กับตัวเอง (Auto-suggestion) และการรับฟังคำพูดดีๆ จากผู้อื่น (Outer-suggestion) ซึ่งเทคนิคทั้งสองประการขึ้นอยู่กับพื้นฐานของความเชื่อที่ว่า “ข้อมูลที่ถูกบันทึกไว้ในจิตได้สำนึกของคนเราสามารถเปลี่ยนแปลงได้จากทั้งคำพูดของตัวเองและคำพูดของผู้อื่น”

2. พลังแห่งจินตนาการ (Power of Imagination) คือคำพูดที่ทำให้เห็นภาพหรือเกิดการจินตนาการจึงเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ต่อจิตใจของมนุษย์ นักปราชญ์โบราณผู้ยิ่งใหญ่กล่าวไว้ว่า “จินตนาการเป็นตัวกำหนดชะตาของโลก จินตนาการของคนเราจึงมีความสัมพันธ์เป็นอย่างยิ่งกับการเปลี่ยนแปลงภาพพจน์ตัวเอง นักวิทยาศาสตร์ได้ประมาณเอาไว้ว่าคนทั่วไปมักมีการเรียนรู้สิ่งต่างๆ มากถึง 70% ของการเรียนรู้ทั้งหมดของชีวิตในช่วง 6 ปีแรกที่เกิดขึ้นมาในโลก ซึ่งในช่วงแรกของชีวิตนี้ คนเราจะมีจินตนาการสูงที่สุด การเรียนรู้จึงเกิดขึ้นสูงสุดในช่วงนี้ ดังนั้นผู้ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงตัวเอง หรือเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างง่ายดาย และรวดเร็ว จึงจะต้องพยายามรักษาความสามารถในจินตนาการที่เราມีอยู่อย่างสูงในวัยเด็กนี้ไว้ตลอดชีวิต

3. ภาวะแห่งการรับรู้ (Trance) คือ สภาวะที่สมองของคนเราจะรับหรือส่งข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ปัจจุบันนักวิทยาศาสตร์ได้ประดิษฐ์เครื่องมือ EKG โดยต่อเครื่องมือนี้เข้ากับศีรษะของมนุษย์ เครื่องมือนี้จะเฝ้าคอยบันทึกและแสดงคลื่นสมองของคนนั้นออกมาในรูปของกราฟ ทำให้นักวิทยาศาสตร์ทราบว่าสมองของคนเราสามารถส่งคลื่นสมองออกมาได้หลายชนิดและแปรเปลี่ยนไปตามความสงบของจิตใจ เช่น คลื่นเบต้า คลื่นอัลฟา ดังปรากฏในภาพประกอบ 13

ภาพประกอบ 13 แผนภาพ คลื่นเบต้า (Beta Wave)

ที่มา: เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2551). หน้า 39.

คลื่นเบต้า (Beta Wave) เป็นคลื่นสมองที่เกิดขึ้นในสภาวะปกติจนถึงง่วงงวยสับสนของคนเรา ซึ่งมีความถี่ประมาณ 13 รอบต่อวินาทีจนถึง 40 รอบต่อวินาที ยิ่งความถี่ของคลื่นสูงขึ้นไปเท่าไร จิตใจของคนเราก็กว้างว้างสับสนมากยิ่งขึ้นไปเท่านั้น นักวิทยาศาสตร์ตะวันตกเป็นจำนวนมากเริ่มยอมรับแล้วว่าในสภาวะที่สมองของคนเราส่งคลื่นสมองสูงๆ ออกมาสมองของคนเราจะมีการรับรู้ข้อมูลต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาทางจิตสำนึกได้น้อยมากและจิตใต้สำนึกของคนเราจะบันทึกข้อมูลต่างๆ ได้น้อยมากและสั้นมากเช่นเดียวกัน

คลื่นอัลฟา (Alpha Wave) เป็นคลื่นสมองที่เกิดขึ้นในสภาพของคนที่มีจิตใจสงบเยือกเย็น จะเกิดคลื่นอีกชนิดหนึ่งในสมองที่เรียกว่า คลื่นอัลฟา ซึ่งมีความถี่ต่ำกว่าประมาณ 8-13 รอบต่อวินาที มีจังหวะที่ช้ากว่า มีขนาดใหญ่กว่า และมีพลังงานมากกว่าคลื่นเบต้าดังปรากฏในภาพประกอบ

14

ภาพประกอบ 14 แผนภาพ คลื่นอัลฟา (Alpha Wave)

ที่มา: เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2551). หน้า 39.

ในสภาวะที่จิตใจของคนเราสงบ เยือกเย็น สมองจะส่งคลื่นชนิดหนึ่งออกมาเรียกว่า คลื่นอัลฟา คลื่นชนิดนี้มีความถี่ประมาณ 8-13 รอบต่อวินาที เป็นคลื่นที่มีจังหวะช้ากว่าแต่มีขนาดใหญ่กว่าและมีพลังงานมากกว่าคลื่นเบต้ามาก ในสภาวะที่คนเราส่งคลื่นชนิดนี้ออกมา จะมีจิตใจสงบ เยือกเย็น สมดุล แต่มีความตื่นตัวพร้อมที่จะทำกิจกรรมใดๆ ของชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ในสภาวะคลื่นสมองต่ำๆ นี้เองเป็นสภาวะที่สมบูรณ์แบบที่สุดที่จิตใต้สำนึกของคนเราจะมีสภาพคล้ายเป็นฟองน้ำที่สามารถซึมซับหรือรับข้อมูลใหม่ๆ เข้ามาได้อย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงภาพพจน์ของตัวเองของคนเราส่งคลื่นอัลฟาออกมา และเราเรียกสภาวะที่สมองส่งคลื่นสมองต่ำๆ ออกมานี้ว่า ภาวะแห่งการรับรู้ (Trance) เราสามารถเข้าสู่ภาวะแห่งการรับรู้ได้ด้วยวิธีการง่ายๆ โดยเริ่มจากการเปิดเพลงคลาสสิกเบาๆ ให้จิตใจผ่อนคลายแล้วนอนลงในท่านอนตายของโยคะจดจ่ออยู่กับลมหายใจของเราเท่านั้น หายใจลึกๆ ช้าๆ

4.พลังสติ (Power of Concentration) พลังสติ หรือพลังสมาธิ หมายถึง สภาวะที่จิตใจของคนเราเป็นหนึ่งเดียวในการจดจ่อกับสิ่งที่ต้องทำอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้ประสิทธิภาพในการทำภารกิจใดๆ ในชีวิตเป็นไปได้สูงสุด สามารถแบ่งออกได้ 3 ประเภท ตามระดับของพลังจิต ดังนี้ ประเภทแรก คือ คนที่มีพลังสติน้อย คนเหล่านี้มักจะควบคุมจิตใจของตนเองไม่ค่อยได้ มีสมาธิสั้น มี

ความสามารถในการควบคุมจิตใจให้จดจ่อกับภารกิจในปัจจุบันได้น้อย มักปล่อยจิตใจให้ล่องลอยไปกับเรื่องของอดีตและอนาคตอยู่เสมอ ควบคุมความคิดของตนเองไม่ค่อยได้ สิ่งเร้ารอบตัวมีอิทธิพลต่อจิตใจและอารมณ์ ของคนประเภทนี้มากที่สุด ประเภทที่สอง คือ คนที่มีสติค่อนข้างดี หรือมีสมาธิค่อนข้างสูง มีความสามารถในการควบคุมจิตใจของตนเองให้จดจ่อกับภารกิจที่จะต้องทำในปัจจุบันได้ ค่อนข้างดี สามารถควบคุมความคิดของตนเองให้คิดในเรื่องที่ควรคิดและไม่คิดในเรื่องที่ไม่ควรคิดได้อย่างดี สิ่งเร้ารอบตัวมีอิทธิพลต่อจิตใจและอารมณ์ของคนประเภทนี้น้อยกว่าคนประเภทแรกมาก ประเภทที่สาม คือ คนที่สามารถควบคุมจิตใจของตนเองได้อย่างยอดเยี่ยม มีสติหรือมีสมาธิสูง สามารถควบคุมจิตใจของตนเองให้จดจ่อกับภารกิจที่จะต้องทำในปัจจุบันได้อย่างดีเป็นระยะเวลานาน สามารถควบคุมจิตใจตนเองให้อยู่เหนือสิ่งเร้ารอบตัวที่จะเบี่ยงเบนความสนใจของเราให้หันเหออกไปจากสิ่งที่ตัวเองทำอยู่ในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี เช่น ดูหนังสือได้อย่างมีสมาธิในขณะที่คนรอบข้างคุยกันเสียงดังอย่างสนุกสนาน ไม่ทานอาหารที่เป็นโทษต่อร่างกายต่างๆ ที่เพื่อนทุกคนในโต๊ะอาหารกำลังทานอาหารนั้นอยู่อย่างเอร็ดอร่อย เป็นต้น ความจริงแล้วเราทุกคนมีสติด้วยกันทุกคนจะต่างกันไปแต่เพียงว่าบางคนได้รับการฝึกฝนในเรื่องนี้มากก็มีสติสูง บางคนได้รับการฝึกฝนในเรื่องนี้น้อยก็เป็นคนที่ไม่ค่อยมีสติ คนที่มีสติสูงก็จะมีความรู้สึกลึกซึ้งทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ สามารถควบคุมทุกอริยาบทของชีวิตได้อย่างเหมาะสม เช่น การนั่ง ยืน เดิน วิ่ง เป็นต้น บุคคลเหล่านี้จะมีบุคลิกภาพที่สง่างาม สละสลวย สามารถควบคุมพฤติกรรมของชีวิตของตนเองได้ สติจึงเปรียบเสมือนเป็นทางเลือกของชีวิตที่คอยควบคุมชีวิตของคนเราให้เดินไปตามทิศทางที่เรามุ่งหมายได้อย่างรวดเร็วแน่นอนและมั่นคง การฝึกสติ หรือฝึกสมาธิจึงเป็นความจำเป็นพื้นฐานในการพัฒนาของทุกเรื่องในชีวิตของคนเรา

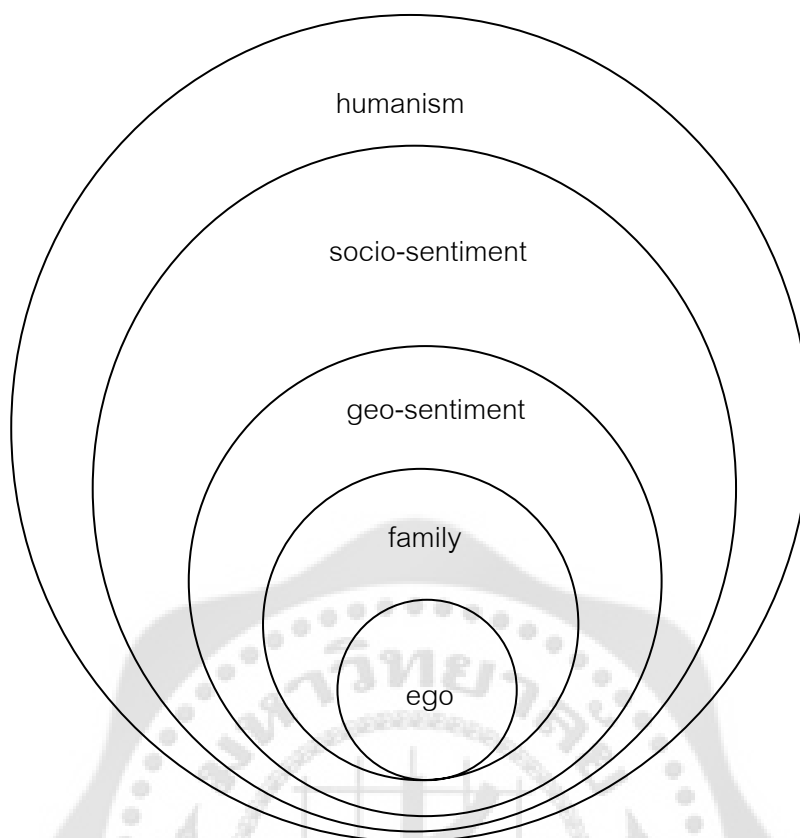
5. พลังแห่งความรัก ความรักเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในจักรวาล สามารถแบ่งความรักได้ 3 ประเภท คือ ความต้องการความรักและความต้องการการยอมรับจากผู้อื่น (Love need) ความรักในวงแคบๆ (Small love) และความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ (Big love) ดังนี้

5.1 ความต้องการความรักและความต้องการการยอมรับจากผู้อื่น (Love need) เป็นความต้องการของมนุษย์ทุกคนที่ต้องการให้ผู้อื่นชอบเรา รักเรา เห็นอกเห็นใจเรา ยอมรับเรา เห็นคุณค่า และความสามารถในตัวเรา ความต้องการความรักประเภทนี้สามารถปรากฏออกมาได้หลายๆ รูปแบบ เช่น ความต้องการที่จะให้คนอื่นฟังเมื่อเรากำลังพูด ความต้องการคำชม คำยกย่อง เกียรติยศ ชื่อเสียง เงินทอง คนรัก เป็นต้น เพื่อเราจะารู้สึกว่าเราเป็นที่ยอมรับ และเป็นที่รักของผู้อื่น เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะภาพพจน์ของตัวเองเป็นตัวกำหนดความต้องการความรัก และการยอมรับของคนเรา ถ้าเรามีภาพพจน์ด้านบวกกับตัวเองสูงเท่าไร ความต้องการความรักและความต้องการการยอมรับจากผู้อื่นก็จะน้อยลง

5.2 ความรักในวงแคบๆ (Small love) เป็นความรักที่มีอยู่ในวงแคบที่เราเห็นได้ทั่วๆ ไป จากคนที่ไม่ค่อยได้มีการพัฒนาทางจิตใจมากนัก ความรักที่แคบที่สุด คือ คนที่มีความรักให้แก่ตนเอง เท่านั้น ความรักที่กว้างออกไปอีกหน่อย ได้แก่ คนที่มีความรักให้แก่ตนเองและคนใกล้ชิดมากๆ เท่านั้น เช่น คนรัก หรือคนในครอบครัว เป็นต้น คนที่มีความรักในวงแคบๆ นี้ มักจะมีชีวิตที่ทุกข์ระทมเมื่อต้องพลัดพรากหรือสูญเสียสิ่งที่ตัวเองรัก เพราะสิ่งที่ตัวเองรักมีจำนวนจำกัด เมื่อต้องสูญเสียสิ่งนั้นไปก็จะต้องเสียใจเป็นธรรมดา

5.3 ความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ (Big love) เป็นความรักที่มีพลังยิ่งใหญ่ที่สุด เป็นพลังที่ทำให้เรารู้สึกว่าตัวเราเองเป็นสิ่งที่มีความค่าและทุกสรรพสิ่งในจักรวาลนี้ก็เป็นสิ่งที่มีความค่าแตกต่างกันทำให้เราเคารพตัวเราเองและทุกสิ่งทุกอย่างที่เราต้องมีความสัมพันธ์ด้วยเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาจิตใจตามแนวนีโอฮิวแมนนิสก็คือ การฝึกจิตที่ทำให้คนเรามีจิตใจกว้างขวางขึ้น มีน้ำใจให้กับคนรอบข้างในวงที่กว้างขึ้น มีความรักความเมตตาให้กับสรรพสิ่งในวงที่กว้างขึ้น ดังปรากฏในภาพประกอบ 15

ภาพประกอบ 15 ภาพความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ (Big love)

ที่มา: เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2551). หน้า 56.

Big love	=	ความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่
Humanism	=	รักมนุษยชาติ
Socio-sentiment	=	รักคนที่มีศีล ศาสนา ชนชั้นหรือเพศเดียวกัน
Geo-sentiment	=	รักคนในดินแดนเดียวกัน
Family	=	รักคนในครอบครัว
Ego	=	รักตนเอง

จากแผนภาพ ความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ (Big love) ยิ่งรักมีของวงกลมแผ่กว้างออกไปเท่าใดจิตใจของคนเราก็จะมีการพัฒนาสูงขึ้นไปเท่านั้น และความสงบสุข (Bliss) ของจิตใจก็จะมีมากขึ้นไปด้วย ความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ (Big love) นอกจากจะทำให้ตัวเราเองมีความสุขที่ยิ่งใหญ่แล้วยังทำให้ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดได้รับรัศมีของความสุขนั้นไปด้วย และที่สำคัญที่สุดจากกฎของฟิสิกส์ Action = Reaction ผู้ที่มีความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่นี้จะได้รับความรักจากคนรอบข้างสะท้อน

กลับมาในปริมาณที่มากด้วย การฝึกพัฒนาจิตได้สำนึกของเราให้เกิดความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ (Big love) ด้วยการจูนจิตเข้าสู่สภาวะอัลฟาและคำพูดด้านบวก

สรุปได้ว่า แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส เป็นแนวคิดของศรีพระบาทเรนจัน สักการ (Shri Prabhat Rainjan Sarkar) นักคิดชาวอินเดีย เป็นแนวคิดหนึ่งที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดปัญญาอันบริสุทธิ์ที่เรียกว่า Intuition ขึ้น โดยสอนให้ผู้เรียนฝึกภาวนาแบบโยคะ และใช้หลักจิตวิทยาตะวันตกมาอธิบาย กลไกของจิตให้มีความรัก ความเมตตา หรือความรักไร้จำแนกนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด และการสร้าง ภาพพจน์ที่ดีให้กับตนเอง เป็นความรู้สึกที่เรามีต่อตัวเองโดยตรงที่เกิดจากความเชื่อฝังใจที่ยังลึก ลงไปในจิตได้สำนึก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงภาพพจน์ของตนเองจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนิสัย ทัศนคติ บุคลิกภาพ ความสามารถ และวิธีการดำเนินชีวิต โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนามนุษย์ให้มีความ สมดุลทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ

กิจกรรมการพัฒนาบุคคลตามแนวนีโอฮิวแมนนิส

กิจกรรมพัฒนาบุคคลตามแนวนีโอฮิวแมนนิส เป็นกระบวนการหรือแนวทางที่ทำให้ บุคคลเกิดการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย (Physical) จิตใจ (Mental) จิตวิญญาณ (Spirit) โดยเชื่อว่าคนที่ สมบูรณ์จะต้องได้รับการพัฒนาทั้ง 3 ด้านควบคู่กันไปอย่างเหมาะสม กิจกรรมการพัฒนาบุคคลตาม แนวนีโอฮิวแมนนิส ประกอบด้วยกิจกรรมที่พัฒนาในทุกด้านของชีวิตโดยมุ่งพัฒนาความฉลาดทาง อารมณ์ (EQ) ดังนี้

1. การสร้างความรู้สึกที่ดี โดยการสร้างความรู้สึกด้วยการ Empowerment หรือการ ให้ความรัก การให้พลังด้านบวก คือ ความคิด คำพูด การกระทำที่ทำให้ตัวเรา และคนรอบข้างมีพลัง ด้านบวกมากยิ่งขึ้น ผู้ที่ได้พลังด้านบวกมากก็จะกลายเป็นคนที่คิดด้านบวก ทำด้านบวกมากขึ้นในทาง ตรงกันข้าม บุคคลที่ได้รับความรักหรือได้รับพลังด้านบวกน้อยก็จะกลายเป็นคนที่มีความคิดด้านบวก ทำด้านบวกน้อย ความสัมพันธ์ที่ไม่ดีนี้เราอาจเรียกได้ว่า การให้พลังด้านลบหรือการดูดพลัง คือการใช้ ความคิด คำพูด และการกระทำที่ทำให้คนรอบข้างของเรามีพลังด้านบวกในตัวเองน้อยลง โดยกิจกรรม การให้ความรัก การให้พลังด้านบวกด้วยการแสดงพฤติกรรมทั้งต่อตัวเอง และคนรอบข้าง (เกียรติ วรรณ อมาตยกุล, 2545) ดังนี้

1.1 การยิ้ม รอยยิ้มเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญที่สุดข้อหนึ่งของคนที่คิดด้านบวก ทำด้านบวก การที่เรายิ้มให้กับใครก็หมายความว่าเราให้เกียรติและมีความเคารพให้กับคนๆ นั้น คน ทุกคนไม่ว่าเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้หญิง ผู้ชาย มีการศึกษามาก มีการศึกษาน้อย ร่ำรวย ยากจน ฯลฯ ล้วน แล้วแต่ต้องการที่จะได้รับเกียรติ ได้รับการยอมรับ ได้รับความเคารพจากผู้อื่นด้วยกันทั้งนั้น ดังนั้นถ้า เรายิ้มให้กับใครก็เหมือนกับว่าเรากำลังเติมพลังให้คนผู้นั้น และที่สำคัญที่สุดเราก็มักจะได้รับรอยยิ้ม

กลับคืนมา ดังคำกล่าวที่ว่า รอยยิ้มหนึ่งเกิดขึ้นหลังรอยยิ้มหนึ่งเสมอ เราจึงควรฝึกยิ้มเสมอๆ ยิ้มบ่อยๆ และยิ้มให้กับทุกคนที่เราจะยิ้มให้ได้และในทุกสถานการณ์ของชีวิต

1.2 ชม ในความหมายที่ถูกต้องแล้ว การชมใครหมายถึงการพูดถึงส่วนที่ดีของคนๆ นั้น คนเราทุกคนมีทั้งส่วนที่ดีและส่วนที่ไม่ดี ซึ่งทุกคนต่างก็อยากได้ยินคนอื่นพูดถึงส่วนที่ดีของเราจริงๆ แล้วคำชมเปรียบได้กับน้ำทิพย์ที่ขลิบจิตใจมนุษย์เราให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองเกิดกำลังใจ เกิดพลังที่จะต่อสู้กับปัญหาต่างๆ ด้วยนั้นถ้าเราต้องการให้พลังด้านบวกแก่ใครต้องการมีสัมพันธภาพที่ดีกับใคร เราควรที่จะหมั่นชมคนนั้นอยู่เสมอๆ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง โดยหลีกเลี่ยงการตำหนิติเตียน

1.3 สบตา ดวงตาเปรียบเสมือนหน้าต่างของดวงใจ ความรู้สึกต่างๆ ของเราสามารถส่งออกมาได้ทางดวงตา เมื่อมีใครมาสบตาเรา มองเราด้วยความรู้สึกที่ดี ชื่นชมในตัวเรา ให้เกียรติเรา หัวใจของเราจะรู้สึกพองโต รู้สึกอบอุ่น เชื่อมมั่น อยากทำสิ่งดีๆ ให้กับตัวเอง และคนรอบข้าง เพื่อเป็นการเพิ่มพลังให้กับตัวเองและผู้อื่น เราควรฝึกสบตากับคนที่เรากำลังพูดด้วยให้เป็นนิสัย หรือสบตากับผู้พูดในขณะที่เราเป็นผู้ฟังด้วยความรู้สึกที่ดีๆ อยู่เสมอ

1.4 สัมผัส การสัมผัสมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตของคนเรา ดังที่นักจิตวิทยาผู้มีชื่อเสียงคนหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า คนเราต้องการการสัมผัสอย่างน้อยวันละสี่ครั้ง เพื่อการมีชีวิตรอดแปดครั้งเพื่อการมีชีวิตอยู่อย่างปกติ สิบสองครั้งเพื่อการมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ดังนั้น การสัมผัสก็จะช่วยให้เรากลายเป็นคนดีและมีความสุข

1.5 สวัสดิ์ เมื่ออุ้งมือทั้งสองข้างของคนเราประกบกันในท่าไหว้จะส่งพลังสูงส่ง การทักทาย และการลาจากกันของคนเรามีได้หลายวิธี เช่น การจับมือ การโอบกอด การโค้งคำนับ ฯลฯ แต่ไม่มีวิธีใดที่จะเป็นการเพิ่มพลังด้านบวกให้กับตัวเอง และผู้อื่นได้เท่ากับการสวัสดิ์ด้วยการไหว้แบบชาวตะวันออก เราจะรู้สึกดีเมื่อมีใครมาสวัสดิ์เรา และเราก็ควรจะสวัสดิ์ตอบกลับทุกครั้ง การสวัสดิ์จนเคยชินเป็นนิสัยทำให้เราลดอัตราของตัวเราเองลง มีความเคารพให้กับผู้อื่น และมีความเคารพให้กับตัวเองมากขึ้น การสวัสดิ์จึงเป็นวิธีที่ง่ายที่สุดวิธีหนึ่งในการให้พลังด้านบวกแก่ผู้อื่น และตัวเราเอง

2. การสร้างภาพพจน์ของตัวเองด้านบวก คือความรู้สึกที่เรามีต่อตัวเองด้านบวก โดยเรารู้สึกกับตัวเองอย่างไร เราก็รู้สึกกับคนอื่นอย่างนั้น เช่น รู้สึกบวกกับตัวเองก็จะรู้สึกบวกกับผู้อื่นโดยภาพพจน์ของตัวเอง (Self Image หรือ Self Concept) เป็นความรู้สึกที่เรามีต่อตัวเองเอง ความรู้สึกนี้เป็นความรู้สึกที่เรามีต่อตัวเองโดยตรง ความรู้สึกที่เรามีต่อตัวเองนี้ คือ ความเชื่อที่ฝังใจที่ยังลึกกลงไปในจิตใต้สำนึกของคนเราที่ทำให้เราเชื่อว่าตัวเราเป็นคนอย่างไร โดยทุกๆ อารมณ์ ความรู้สึก การกระทำ พฤติกรรม ทัศนคติรวมทั้งความสามารถด้านต่างๆ ของคนเรามีความสัมพันธ์โดยตรงกับภาพพจน์ของตัวเอง และภาพพจน์ของตัวเองสามารถเปลี่ยนแปลงได้ จึงสรุปได้ว่า การ

เปลี่ยนแปลงนิสัย ทัศนคติ บุคลิกภาพ ความสามารถ รวมทั้งวิธีการดำเนินชีวิตของคนเราจะเป็นไปได้ง่ายขึ้น ถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้นเริ่มต้นที่ภาพพจน์ของตัวเอง โดยกิจกรรมที่ใช้จะช่วยสร้างภาพพจน์ของตัวเองด้านบวก (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2540) เช่น

2.1 กิจกรรมการใช้คำพูดด้านบวกกับตัวเองและผู้อื่น ด้วยการใช้ประโยคคำพูดด้านบวก โดยการใช้คำพูดดีๆ กับตัวเอง และการรับฟังคำพูดดีๆ จากผู้อื่น เช่น ...เป็นคนที่ยอดเยี่ยม ... เป็นคนที่มีความสามารถ ... เป็นคนที่มีเสน่ห์และน่ารัก ... เป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นต้น โดยกิจกรรมนี้จะช่วยเปลี่ยนแปลงภาพพจน์ของตัวเองให้เป็นบวกจากคำพูดของตัวเอง และคำพูดของผู้อื่น

2.2 กิจกรรมพลังแห่งจินตนาการ ด้วยการใช้คำพูดที่ทำให้เห็นภาพหรือเกิดการจินตนาการ (ต้องเปิดเพลงคลาสสิกเบาๆ ให้จิตใจผ่อนคลาย) โดยการนึกภาพต่างๆ ตามที่บอกโดยกิจกรรมนี้จะช่วยส่งเสริมการสร้างภาพพจน์ด้านบวกให้กับตัวเองได้ง่ายยิ่งขึ้น เนื่องจากจินตนาการที่ดีจะทำให้เราคิดด้านบวกกับตัวเองได้ง่ายขึ้น จะทำให้เราสามารถเปลี่ยนแปลงภาพพจน์ของตนเองได้ดีขึ้น

3. การทำให้คลื่นสมองต่ำ คือการทำให้คลื่นสมองเป็นคลื่นอัลฟา มีความถี่ประมาณ 8-13 รอบต่อวินาที โดยจิตใจจะสงบ เบิกบาน เกิดอารมณ์ด้านบวก เกิดความสมดุล และช่วยให้มีอารมณ์ร่าเริง เบิกบาน มีความคิดสร้างสรรค์สูง มีภูมิคุ้มกันในร่างกายสูง มีจินตภาพ ความจำดี มีการผ่อนคลายสูง มีสมาธิสูง และมีพลังความคิดด้านบวกสูง โดยกิจกรรมที่ใช้เพื่อทำให้คลื่นสมองต่ำ เช่น

3.1 โยคะ วิธีการปฏิบัติเพื่อพัฒนาจิตใจตามแนวนี้โยฮันแมนนิสนี้มีพื้นฐานอยู่บนหลักของโยคะศาสตร์ ที่มีมาแต่โบราณ กระบวนการฝึกโยคะเป็นกระบวนการพัฒนาร่างกายและจิตใจของเราที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าวิจัยตนเองของนักบุญ นักบวช ที่ถูกต้องตามหลักวิทยาศาสตร์ต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาหลายพันปี ซึ่งเป้าหมายสูงสุดของการฝึกโยคะ คือ การชำระล้างจิตใจที่หยาบกระด้างของคนเรา (จิตใจที่เต็มไปด้วยความรู้สึกในทางลบ เช่น ความเกลียด ความกลัว ความอิจฉา ริษยา ความโกรธ ความหยิ่งทะนงในตนเอง ความยึดมั่นถือมั่นในวัตถุต่างๆ) ที่เกิดจากการอบรมสั่งสอนที่ไม่ถูกต้องให้กลับไปสู่จิตเดิมแท้ของคนเรา ที่มีแต่ความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ให้แก่ทุกสรรพสิ่ง ประหนึ่งว่าจิตใจของผู้ฝึกแต่ละคนเป็นศูนย์กลางของทุกสรรพสิ่งในจักรวาล ดังนั้นโยคะจึงไม่ได้เป็นเพียงท่าออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ ความงาม และความยืนยาวของชีวิตอย่างที่คนทั่วไปเข้าใจเท่านั้น แต่ยังเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการฝึกฝนร่างกายและจิตใจเพื่อเป็นการเตรียมตัวก่อนที่จะพัฒนาเข้าสู่จิตใจส่วนลึกอีกด้วย

3.2 สมาธิ กระบวนการปฏิบัติทางจิตใจเพื่อที่จะรู้สึกได้ถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของทุกสรรพสิ่งในจักรวาลนี้เรียกว่า Proto-Psycho-Spiritual ซึ่งใช้หลักการพัฒนาจิตของนักบวชโบราณที่ว่าเราเป็นอย่างที่เราคิด หรือจิตใจของเราจะเปลี่ยนไปตามที่เราคิด ซึ่งแนวคิดนี้กำลังเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางของนักจิตวิทยาสมัยปัจจุบัน กระบวนการนี้จึงเป็นการบริหารจิตใจด้วยการทำสมาธิ ด้วยการสร้างภาพและภาวนาคำบางคำที่มีความเมตตากรุณาที่แผ่กว้างต่อทุกสรรพสิ่ง

3.3 การเดินเกาชิกิ (Kaoshikii) เกาชิกิ มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า kosa ซึ่งแปลว่าระดับจิตของมนุษย์ ดังนั้นการเดินเกาชิกิจึงเป็นการพัฒนาทุกระดับจิต (จิตสำนึก จิตใต้สำนึก และจิตเหนือสำนึก) ของมนุษย์ที่เริ่มตั้งแต่ระดับจิตนอกสุดของคนเรา คือ ร่างกาย ทำเดินรำนี้ประดิษฐ์ขึ้นโดย PR Sarkar โยคีผู้ยิ่งใหญ่แห่งศตวรรษนี้ในปี ค.ศ. 1978 การเดินเกาชิกินี้จะประกอบด้วย 18 จังหวะ ไปทางขวา 5 จังหวะ ไปทางซ้าย 5 จังหวะ ไปข้างหน้า 3 จังหวะ และไปทางด้านหลัง 5 จังหวะ ขณะที่เดินจะมีการเคลื่อนไหวที่สัมพันธ์กันทั้งมือและเท้าพร้อมกัน กับภาวนาคำที่เป็นภาษาสันสกฤตว่า BABA NAM KEVA LAM (บาบา นัม เควาลัม) ซึ่งแปลเป็นภาษาอังกฤษได้ว่า Love is every where หรือ แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า ความรักมีอยู่ในทุกหนทุกแห่ง หรือมีความรักให้กับตัวเอง และมีความรักให้กับทุกสิ่งทุกอย่าง ผู้เดินจะเริ่มต้นด้วยการยกมือพนมตรงขึ้นไปเหนือศีรษะ ทำเดินนี้ศีรษะของผู้เดินจะอยู่ระหว่างแขนทั้งสองข้างที่เหยียดตรงนี้ตลอดเวลาการเคลื่อนไหวเริ่มจากการเอียงร่างกาย ดังนี้ เอียงไปทางขวา 3 จังหวะ แล้วกลับไปเดิม 2 จังหวะ เอียงไปทางซ้าย 3 จังหวะ แล้วกลับไปเดิม 2 จังหวะ ก้มลงไปข้างหน้า 2 จังหวะ แล้วกลับมาที่เดิม 1 จังหวะ เอนไปข้างหลัง 2 จังหวะ แล้วกลับมาที่เดิม 1 จังหวะ

จบท่าเดินรำ 1 รอบด้วยการเหยียบแรงๆ บนพื้นด้วยเท้าขวาและเท้าซ้ายในขณะที่เคลื่อนไหวด้วยส่วนบนของร่างกาย เท้าของผู้ฝึกก็จะมีการเคลื่อนไหวเป็นจังหวะที่สอดคล้องกัน โดยจังหวะแรกเท้าขวาจะไปแตะพื้นหลังเท้าซ้ายแล้วชักเท้าขวากลับที่เดิม เท้าขวาเรียบติดพื้นเท้าซ้ายจะไปแตะพื้นหลังเท้าขวาแล้วชักเท้ากลับที่เดิม เท้าซ้ายเรียบติดพื้น ทำสลับกันเช่นนี้ไปเรื่อยๆ ผู้ฝึกจะมีการพัฒนาสติเป็นอย่างมาก เนื่องจากต้องควบคุมการทำงานของร่างกายส่วนบนและส่วนล่างให้ประสานกัน พร้อมๆ กับภาวนาคำว่า BABA NAM KEVA LAM และคิดถึงความหมายของคำคำนี้อยู่ตลอดเวลา เกาชิกินี้มีประโยชน์ต่อทุกส่วนของร่างกายจากหัวถึงเท้าและมีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับสุขภาพสตรีทำให้กระดูกสันหลังยืดหยุ่น ลดไขมันบริเวณหน้าท้อง ทำให้ประจำเดือนมาสม่ำเสมอ บริหารอวัยวะภายในช่วยความเจ็บปวดขณะที่มีประจำเดือนทำให้เด็กคลอดง่ายทำให้เลือดไปเลี้ยงที่สมองมากขึ้น กระตุ้นการทำงานของหัวใจ และระบบไหลเวียนโลหิต ทำให้ข้อต่อต่างๆ เช่น หัวเข่า สะโพก เอว คอ เป็นต้น มีความคล่องตัวขึ้น ถ้าเราเดินช้าๆ จะเป็นการฝึกสติถ้าเดินเร็วจะได้ประโยชน์

ของการออกกำลังกายแบบแอโรบิค ดังนั้นเกาซิกิจึงเป็นการฝึกสติเพื่อสุขภาพกายและจิตที่มีประโยชน์ยิ่งของคนเรา ถ้าเราฝึกเดินเกาซิกิอย่างสม่ำเสมอทุกวันเวลาเช้า 10-20 รอบ เวลาเย็น 10-20 รอบ ภายในเวลา 2-3 สัปดาห์ เราจะเห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาลที่เกิดขึ้นทั้งทางร่างกายและจิตใจของเรา โดยเฉพาะในเรื่องของสติที่เราจะมีสูงขึ้นเองโดยอัตโนมัติในทุก ๆ การกระทำของชีวิต

การเดินรำเกาซิกิ สามารถบริหารร่างกายและต่อมไร้ที่ต่างๆ ในร่างกายตั้งแต่ศีรษะจนถึงปลายเท้า เพียงแค่ปฏิบัติให้ถูกต้อง 5 นาที (เช้า) และ 5 นาที (เย็น) จะทำให้ร่างกายแข็งแรง รูปร่างได้สัดส่วนสวยงาม และมีจิตใจที่เข้มแข็ง เกาซิกิให้ประโยชน์แก่ร่างกายจิตใจ

3.4 การนอนตาย การนอนตายเป็นท่าการฝึกผ่อนคลายอย่างลึกลับ เริ่มจากการเปิดเพลงคลาสสิกเบาๆ ให้จิตใจผ่อนคลาย แล้วนอนลงในท่านอนตายของโยคะ ท่านี้จะทำให้ผู้นอนมีการผ่อนคลายสูงที่สุด เพราะเลือดจะไปอวัยวะทุกส่วนในร่างกายได้อย่างสม่ำเสมอตั้งแต่ปลายเท้าไปจนถึงศีรษะ ผู้ฝึกท่านี้จะนอนหงาย หลังตา กางแขน ขา ออกจากกันเล็กน้อยโดยนอนบนพื้นที่แข็งเรียบ และไม่มีการใช้หมอนหนุนศีรษะเพื่อให้เลือดไปเลี้ยงได้ในทุกส่วนของร่างกาย ฝ่ามือทั้งสองหงายขึ้น

สรุปได้ว่า กิจกรรมพัฒนาบุคคลตามแนวนีโอฮิวแมนนิส เป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลเกิดการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย (Physical) จิตใจ (Mental) และจิตวิญญาณ (Spirit) ทั้ง 3 ด้านควบคู่กันไปอย่างเหมาะสม กิจกรรมการพัฒนาบุคคลตามแนวนีโอฮิวแมนนิสประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ กิจกรรมการสร้างความรู้สึที่ดีด้วยการให้ความรัก และให้พลังด้านบวก เช่น การยิ้ม การชม การสบตา การสัมผัส และกล่าวคำสวัสดิ์ กิจกรรมการสร้างภาพพจน์ของตนเองด้านบวก เช่น กิจกรรมการใช้คำพูดด้านบวกกับตัวเองและผู้อื่น กิจกรรมพลัง แห่งจินตนาการ และกิจกรรมการทำให้คลื่นสมองต่ำ เช่น โยคะ การทำสมาธิ การเดิน เกาซิกิ และการนอนตาย สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเน้นในเรื่องการทำสมาธิเพื่อให้คลื่นสมองต่ำโดยจะทำให้จิตใจของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยสงบ เยือกเย็น เกิดอารมณ์ด้านบวก เกิดความสมดุล และช่วยให้มีอารมณ์ ร่าเริง เบิกบาน มีการผ่อนคลายสูง มีสมาธิสูง และมีพลังความคิดด้านบวกสูงซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการเสริมสร้างภาวะผู้นำ ใฝ่บริการให้กับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย รวมทั้งการใส่ข้อมูลภาพพจน์ด้านบวกต่อตนเองเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยใฝ่บริการเพื่อให้นักศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นครูปฐมวัยที่มีจิตใจใฝ่บริการจากผู้วิจัย

2.2.2 แนวคิดความฉลาดทางอารมณ์

2.2.2.1 แนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ของตะวันตก

คูเปอร์ และซาวาฟ (Cooper; & Sawat. 1997: 21) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นความสามารถของบุคคลในการรับรู้ เข้าใจ และรู้จักนำพลังทางอารมณ์ของตนไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีและรู้ถึงวิธีที่จะโน้มน้าวจิตใจให้ผู้อื่นได้

โกลแมน (Goleman. 1998: 317) ได้ให้ความหมายของ EQ ชัดเจนขึ้นกว่าปี 1995 ว่า หมายถึง ความสามารถในการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นเพื่อการสร้างแรงจูงใจในตนเอง บริหารจัดการอารมณ์ต่างๆ ของตนเอง และอารมณ์ที่เกิดจากความสัมพันธ์อื่นๆ ได้ โดยเขาเชื่อว่า ความฉลาดทางด้านอารมณ์นั้นแตกต่างจากความฉลาดทางด้านสติปัญญา (IQ) แต่ส่งเสริมเกื้อกูลกัน คนที่เก่งแต่หนังสือแต่ขาด EQ มักจะทำงานให้คนที่ระดับ IQ ต่ำกว่าตน แต่มีความเป็นเลิศทางด้านความฉลาดทางอารมณ์

เทิดศักดิ์ เดชคง (2542: 62-65) ให้ความหมายความฉลาดทางอารมณ์ว่า เป็นความสามารถในด้านต่างๆ ที่เน้นความรู้สึกการมีปฏิสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม

พระราชวรมนีประยูร ธมฺมจิตโต (2542: 7) ให้ความหมายความฉลาดทางอารมณ์ว่าคือ การใช้ปัญญากำกับอารมณ์ที่ออกมาให้มีเหตุผล เป็นการแสดงอารมณ์ความรู้สึกออกมาในแต่ละสถานการณ์ โดยถือว่าอารมณ์หรือความรู้สึกนั้นเป็นพลังใจให้เกิดความประพฤติ ซึ่งถ้าพลังขาดปัญญากำกับจะเป็นพลังตาบอด ปัญญาจึงเป็นตัวที่จะกำกับชีวิตของเราให้แสดงออกมาและเป็นไปในทางที่ถูกต้อง

ลักขณา แพทยานันท์ (2542: 21) ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ว่าคือ ความสามารถของบุคคลในการใช้สติรับรู้อารมณ์ และควบคุมอารมณ์ของตนเอง ทำให้สามารถเข้าใจและรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น ใช้ปัญญาในการแสดงอารมณ์ และแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีความคิดสร้างสรรค์ มีความเมตตากรุณา นำไปสู่สัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น ทำให้บุคคลมีความสุขประสบความสำเร็จในชีวิต นั่นก็คือการเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่สมบูรณ์

วิลาสลักษณ์ ชั่ววลี (2542: 41) ได้ให้ความหมายความฉลาดทางอารมณ์ในแง่ของความสามารถของบุคคลที่จะเข้าใจ จัดการ และใช้ประโยชน์จากอารมณ์ของตน สามารถเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่นและมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคลได้

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2542: 34) ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์คือ การเรียน รู้จักอารมณ์ ความรู้สึกของตนให้ตระหนัก มีสติ รู้เท่าทันสาเหตุและความแปรผันด้านอารมณ์ของตน สามารถบริหารจัดการภาวะอารมณ์ที่สร้างประโยชน์แก่ทุกอย่าง สร้างแรงจูงใจที่ดีให้แก่ตนเองนำเอาเขาวินิจฉัยอารมณ์ของตนมาติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นในรูปแบบของการสื่อสาร ความ

เข้าอกเข้าใจ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา รักษาความสมดุลของเหตุผลกับอารมณ์ บริหารจัดการความสัมพันธ์ของงานในหน้าที่ของตนกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

ศรีเรือน แก้วกังวาน (2543: 129) ให้ความหมายความฉลาดทางอารมณ์ว่าเป็นการตระหนักรู้จักตนเองในแง่ความรู้สึก (Self-Awareness about what one feels) ความสำเร็จในการเข้าถึงอารมณ์ของผู้อื่น (Empathy) ความรู้สึกอ่อนโยน (Graciousness) และความสามารถในการเข้าใจสถานการณ์เชิงสังคม (Social situation) และทักษะในการแก้ไขข้อขัดแย้ง (Conflict solving skills) โดยความสามารถเหล่านี้เป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด อย่างไรก็ตามความสามารถเหล่านี้สามารถพัฒนาให้มีเพิ่มขึ้นได้ โดยการฝึกและการเรียนรู้ หากไม่มีการฝึกฝนใดๆ จะสูญเสียความสามารถเหล่านี้ไป

สรุปได้ว่าความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการรู้จักตนเอง รู้จักควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง มีแรงจูงใจในการใช้ชีวิต สามารถเผชิญกับความเครียดและอุปสรรคได้อย่างเหมาะสม มีความยืดหยุ่น สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาและแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความภูมิใจในตนเอง พอใจในชีวิต มีเป้าหมายในชีวิต มีความสุขสงบทางใจ มองโลกในแง่ดี และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ตลอดจนมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม

ความฉลาดทางอารมณ์ในด้านต่างๆตามแนวคิดของแต่ละบุคคลมีดังต่อไปนี้

บาร์ออน (ทศพร ประเสริฐสุข, 2542: 15; อ้างอิงจาก Bar-on. 1992. EQ-I ;Baron emotional Quotient inventory) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ประกอบด้วย 15 คุณลักษณะ ดังนี้

ด้านที่ 1 ความสามารถภายในตนเอง ประกอบด้วย

- 1.1 ความสามารถในการเข้าใจภาวะอารมณ์ของตน
- 1.2 มีความกล้าที่แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตนเอง
- 1.3 การตระหนักรู้งาน คือ มีสติ

ด้านที่ 2 ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ประกอบด้วย

- 2.1 ความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น
- 2.2 มีน้ำใจ เอื้ออาทร ห่วงใยผู้อื่น
- 2.3 ตระหนักรู้เท่าทันในความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น

ด้านที่ 3 ความสามารถในการปรับตัว ประกอบด้วย

- 3.1 ความสามารถในการตรวจสอบความรู้สึกของตน

3.2 เข้าใจสถานการณ์ต่างๆ และสามารถตีความได้ถูกต้อง ตรงตามความเป็นจริง

3.3 มีความยืดหยุ่นในความคิด และความรู้สึกของตนเป็นอย่างดี

3.4 มีความสามารถในการแก้ปัญหาและสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ดี

ด้านที่ 4 มียุทธวิธีในการจัดการกับความเครียด ประกอบด้วย

4.1 การจัดการกับความเครียด การบริหารความเครียด

4.2 มีการควบคุมอารมณ์ได้เป็นอย่างดี มีการแสดงออกได้อย่างเหมาะสม

เหมาะสม

ด้านที่ 5 การรู้จักตนเอง และสภาวะอารมณ์ ประกอบด้วย

5.1 การมองโลกในแง่ดี

5.2 การแสดงออกและมีความรู้สึกที่เป็นสุข ที่สามารถสังเกตเห็นได้

5.3 สร้างความสนุกสนานให้เกิดขึ้นกับตนเองและผู้อื่น

การ์ดเนอร์ (Gardner, 1993: 13-25) ได้จำแนกความฉลาดทางอารมณ์เป็น

2 ด้าน คือ

1. ด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interpersonal Intelligence) เป็นความสามารถในการรับรู้อารมณ์และตอบสนองอารมณ์และความต้องการของผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม

2. ด้านการรู้จักตนเอง (Intrapersonal Intelligence) เป็นความสามารถในการรับรู้อารมณ์ของตนเอง สามารถแยกแยะอารมณ์และความรู้สึก ตลอดจนจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม

โกลแมน (Goleman, 1996) ได้มีกรอบแนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์แบ่งเป็น 2 องค์ประกอบ ดังนี้

1. สมรรถนะทางสังคม การสร้างและรักษาสัมพันธภาพเอาใจเขาใส่ใจเรา หมายถึง ตระหนักความรู้สึก ความต้องการและความหวังของผู้อื่นมีจิตใจมุ่งบริการ รับรู้ตอบสนองความต้องการของผู้อื่น พัฒนาผู้อื่น ทราบความต้องการและส่งเสริมสร้างโอกาสในความหลากหลาย และตระหนักรู้ทศณะและความคิดเห็นของกลุ่ม

ทักษะทางสังคม หมายถึง มีความคล่องแคล่วในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์จากความร่วมมือของผู้อื่น โน้มน้ำหนักได้ผล สื่อสารชัดเจน น่าเชื่อถือ เป็นผู้นำโน้มน้าวกลุ่มกระตุ้นให้เปลี่ยนแปลง บริหารความขัดแย้ง เจรจา แก้ไข สร้างสายสัมพันธ์ เสริมสร้างความ

ร่วมมือร่วมใจกับผู้อื่นเพื่อบรรลุเป้าหมาย สมรรถนะของทีม มั่นใจในความสามารถและคุณค่าของตน

2. สมรรถนะส่วนบุคคล บริการจัดการตนเองอย่างไร

การตระหนักรู้ในตนเอง หมายถึง รู้เท่าทันอารมณ์ตน สาเหตุ ผล ประเมินตนตามความเป็นจริง มั่นใจในความสามารถและคุณค่าของตน

การควบคุมตนเอง หมายถึง ควบคุมและจัดการกับสภาวะอารมณ์ได้ ไว้วางใจได้ รักษาความซื่อสัตย์และความดี และใช้สติปัญญา ความรับผิดชอบ ปรับตัวได้ สร้างสิ่งใหม่

การสร้างแรงจูงใจ หมายถึง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ จงรักภักดี และความคิดริเริ่ม มองโลกในแง่ดี แม้มีอุปสรรคก็ไม่ท้อ

สโลเวย์ และเมเยอร์ (ทศพร ประเสริฐสุข, 2542: 12; อ้างอิงจาก Goldman. 1995: 4; Salovey; & Mayer. 1997: 3-31, Emotional Development and Emotional Intelligence) เสนอองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์เป็นประเด็นหลักๆ 5 ประเด็น คือ

1. Knowing one's Emotion หรือ Self Awareness หมายถึง การตระหนักรู้ตนเอง เป็นการรับรู้และเข้าใจความรู้สึกนึกคิด และอารมณ์ของตนตามความเป็นจริง และสามารถควบคุมอารมณ์ ความรู้สึกของตนได้

2. Managing Emotion คือ ความสามารถในการบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ เพื่อไม่ให้เกิดความเครียด มีเทคนิคในการคลายเครียด สกัดความวิตกกังวลรุนแรงได้อย่างรวดเร็ว ไม่ฉุนเฉียวง่าย กล่าวคือ สามารถทำให้อารมณ์พุ่งม้วนหายไปโดยเร็ว

3. Recognizing Emotion in Other เป็นการรับรู้อารมณ์และความต้องการของผู้อื่น เห็นใจผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา และสามารถแสดงออกได้อย่างเหมาะสม

4. Motivating Oneself เป็นความสามารถในการจูงใจตนเอง สามารถควบคุมความต้องการและแรงกระตุ้นได้อย่างเหมาะสม สามารถรอคอยการตอบสนองความต้องการเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่ดีกว่า มองโลกในแง่ดี สามารถจูงใจและให้กำลังใจตนเองได้

5. Handling relationship เป็นความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดีรวมทั้งมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลรอบข้าง

นอกจากนี้ สโลเวย์และเมเยอร์ (Salovey; & Mayer. 1997: 10-11) ยังได้เสนอโมเดลที่ปรับเปลี่ยน โดยเสนอว่าเชาว์ปัญญาทางอารมณ์ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การรับรู้ (Perception) การประเมิน (Appraisal) การแสดงออก (Expression) ประกอบด้วย

1.1 ความสามารถในการบอกอารมณ์และความรู้สึกของตนเองได้

1.2 ความสามารถในการระบุอารมณ์ของผู้อื่นได้ โดยดูจากการอ่านงานออกแบบ งานศิลป์ ภาษาเสียง พฤติกรรมและรูปแบบต่างๆ

1.3 ความสามารถในการแสดงอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม แสดงความต้องการได้สอดคล้องกับความรู้สึก

1.4 ความสามารถในการจำแนกรู้สึกต่างๆ ที่ตรงกันข้ามได้ อย่างว่า ถูกหรือผิด จริงหรือไม่จริง

2. การใช้อารมณ์เกื้อหนุนความคิด (Emotional Facilitation of thinking) ประกอบด้วย

2.1 การใช้อารมณ์ในการจัดลำดับความคิดโดยชี้ให้เห็นความสำคัญก่อนหลัง

2.2 การใช้อารมณ์เป็นประโยชน์ในการส่งเสริม และเกื้อหนุนต่อการตัดสินใจและจดจำความรู้สึกต่างๆ ได้

2.3 การใช้อารมณ์ที่เปลี่ยนไปทำให้เกิดมุมมองที่กว้าง หลากหลายมากขึ้น จากการมองสิ่งต่างๆ ในแง่ดีเกินไป ไปสู่การมองในด้านอื่นๆ ด้วย

2.4 การเกิดภาวะอารมณ์ที่หลากหลายทำให้สามารถมองเห็นแนวทางในการแก้ปัญหา ความรู้สึกเป็นสุขทำให้เกิดการคิดอย่างสร้างสรรค์และมีเหตุผล

3. การเข้าใจ วิเคราะห์และใช้ความรู้สึกจากอารมณ์ที่เกิดขึ้น ประกอบด้วย

3.1 ความสามารถในการระบุอารมณ์ และสามารถเห็นความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์และการใช้ถ้อยคำที่เหมาะสม

3.2 ความสามารถในการตีความหมายของอารมณ์ที่เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากอารมณ์อีกอารมณ์หนึ่ง เช่น ความเสียใจเนื่องมาจากความสูญเสียสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

3.3 ความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกที่ซับซ้อนที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน

3.4 ความสามารถในการเข้าใจความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ เช่น เปลี่ยนจากความโกรธมาเป็นความพอใจ หรือจากความโกรธมาเป็นความละอาย

4. การรับรู้และควบคุมอารมณ์ เพื่อส่งเสริมความมั่งคั่งทางอารมณ์และสติปัญญา ประกอบด้วย

4.1 ความสามารถในการเปิดใจกว้างยอมรับต่อความรู้สึกที่ดีและไม่ดีที่เกิดขึ้นได้

4.2 ความสามารถในการปลดปล่อยตนเองจากสภาวะอารมณ์โดยพิจารณาจากข้อมูลและประโยชน์ที่จะได้รับ

4.3 ความสามารถในการพิจารณาภาวะอารมณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น รู้ว่าความรู้สึกหรืออารมณ์เหล่านั้น มีความชัดเจน มีเหตุผล เป็นปกติ และส่งผลต่อตนเองและผู้อื่นอย่างไร

4.4 ความสามารถในการจัดการกับอารมณ์ของตนเองและของผู้อื่นได้ สามารถลดและควบคุมอารมณ์ที่ไม่ดี และแสดงออกซึ่งอารมณ์ที่ดีได้อย่างเหมาะสม ไม่บิดเบือนหรือแสดงออกเกินความจริง

ซาปิโร (Shapiro.1997: 5) ได้สรุปองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ดังนี้

1. การเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy)
2. การแสดงอารมณ์ร่วมกับการเข้าใจความรู้สึก (Expressing and Understanding Feelings)
3. การควบคุมตนเองได้ (Controlling One's Temper)
4. มีความมั่นใจในตนเอง มีอิสระในการคิด (Independence)
5. มีความสามารถในการปรับตัว (Adaptability)
6. ทำดีเสมอต้นเสมอปลาย (Being Well-liked)
7. การแก้ไขความขัดแย้งระหว่างบุคคล (Interpersonal Problem Solving)
8. มีความอดทน มั่นคง (Persistence)
9. แสดงความเป็นมิตร (Friendliness)
10. มีใจเมตตา (Kindness)
11. มีความนับถือตนเองและผู้อื่น

โดนัลด์สัน (คมเพชร ฉัตรสุกกุล และผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2544: 12 อ้างอิงจาก Donaldson. 1997: 2) กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพ และมีความสำคัญมากกว่าเชาวน์ปัญญา บุคคลที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

จะรู้จักและเข้าใจอารมณ์ของตนเอง สามารถที่จะเผชิญความเครียดได้อย่างเหมาะสม มีความยืดหยุ่น มีเป้าหมายในชีวิต มองโลกในแง่ดี และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ส่วนโครงสร้างที่สำคัญของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์นั้น ไดนาลด์สัน เสนอว่า ควรจะประกอบด้วย

1. การรับรู้ตระหนักรู้อารมณ์ของตนเอง (Emotional Self-Awareness)
2. มีแรงจูงใจตนเอง (Self-Motivation)
3. สามารถอดทนอดกลั้น ยืนหยัดต่อความเครียดได้ (Stress Tolerance)
4. มีความยืดหยุ่น (Flexibility)
5. มีแรงบังคับใจที่จะควบคุมตนเอง (Impulse-Control)
6. มองโลกในแง่ดี (Optimism)

เวซิงเจอร์ (ญาดา หลาวเพชร. 2544: 38-39; อ้างอิงจาก Weisinger. 1998) ได้เสนอองค์ประกอบของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. การใช้ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ภายในตน คือ การพัฒนาและใช้ความฉลาดทางอารมณ์เพื่อพัฒนาตนเอง
 - 1.1 การพัฒนาการรู้จักตนเองให้สูงขึ้น คือ ความสามารถในการสังเกตตนเองจากการกระทำและสามารถมีอิทธิพลต่อการกระทำของตนเองเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง
 - 1.2 การจัดการอารมณ์ การเข้าใจอารมณ์เหล่านั้นและใช้ความเข้าใจนั้นจัดการกับสถานการณ์อย่างได้ผลดี
 - 1.3 การกระตุ้นตนเอง ความสามารถในการกระตุ้นตนเองเพื่อมุ่งไปสู่ความสำเร็จ สามารถจัดการกับความท้อถอยที่เกิดขึ้น โดยอาจใช้แรงบังคับใจในการกระตุ้นเอง จากเพื่อน ครอบครัวหรือสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว
2. การใช้ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ของตนเองกับผู้อื่นซึ่งประกอบด้วย
 - 2.1 การพัฒนาทักษะการสื่อสารที่ดี ประกอบด้วย การเปิดเผยตนเอง การยืนหยัด การฟังอย่างมีประสิทธิภาพ การวิจารณ์และการสื่อสารแบบเป็นทีม
 - 2.2 การพัฒนาความชำนาญระหว่างบุคคล การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นคือสามารถติดต่อกับผู้อื่นเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างมีความหมายและเหมาะสม
 - 2.3 การช่วยเหลือผู้อื่นให้ช่วยเหลือตนเองได้ โดยสามารถเข้าใจตนเองอย่างชัดเจน รู้ว่าจะทำให้คนที่ไม่สามารถควบคุมตนเองสงบได้อย่างไร

กรมสุขภาพจิต (2543: 55-56) ได้เสนอองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์เป็น 3 ด้าน คือ ด้านความดี ด้านความเก่ง และด้านความสุข ซึ่งประกอบด้วยความสามารถต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ด้านที่ 1 ด้านความดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ประกอบด้วยความสามารถ ต่อไปนี้

1.1 ควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเองได้

1.1.1 รู้อารมณ์และความต้องการของตนเอง

1.1.2 ควบคุมอารมณ์และความต้องการได้

1.1.3 แสดงออกอย่างเหมาะสม

1.2 เห็นใจผู้อื่น

1.2.1 ใส่ใจผู้อื่น

1.2.2 เข้าใจและยอมรับผู้อื่น

1.2.3 แสดงความเห็นใจอย่างเหมาะสม

1.3 รับผิดชอบต่อ

1.3.1 รู้จักให้ รู้จักรับ

1.3.2 รับผิดชอบ ให้อภัย

1.3.3 เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

ด้านที่ 2 ด้านความเก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาและแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ประกอบด้วยความสามารถต่อไปนี้

2.1 รู้จักและมีแรงจูงใจในตนเอง

2.1.1 รู้ศักยภาพตนเอง

2.1.2 สร้างขวัญและกำลังใจให้ตนเองได้

2.1.3 มีความมุ่งมั่นไปสู่เป้าหมาย

2.2 ตัดสินใจและแก้ปัญหา

2.2.1 รับรู้และเข้าใจปัญหา

2.2.2 มีขั้นตอนในการแก้ปัญหา

2.2.3 มีความยืดหยุ่น

2.3 มีสัมพันธภาพกับผู้อื่น

2.3.1 สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

2.3.2 กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม

2.3.3 แสดงความเห็นที่ขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์

ด้านที่ 3 ด้านความสุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

ประกอบด้วย

3.1 ภูมิใจในตนเอง

3.1.1 เห็นคุณค่าตนเอง

3.1.2 เชื้อมั่นในตนเอง

3.2 พึงพอใจในชีวิต

3.2.1 มองโลกในแง่ดี

3.2.2 มีอารมณ์ขัน

3.2.3 พึงพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่

3.3 มีความสงบทางใจ

3.3.1 มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข

3.3.2 รู้จักผ่อนคลาย

3.3.3 มีความสงบทางจิตใจ

สรุปได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ในด้านต่างๆสามารถแบ่งออกเป็น 2 ด้านใหญ่ๆ ได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์ในส่วนที่เกี่ยวกับตนเอง เพื่อการพัฒนาตนเองไปสู่ความพึงพอใจในชีวิต และความฉลาดทางอารมณ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นเพื่อพัฒนาการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนั้นการส่งเสริมคุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการนั้นเป็นคุณลักษณะที่มีความเกี่ยวข้องของสัมพันธ์กันกับความฉลาดทางอารมณ์ทั้ง 2 ด้าน โดยเฉพาะด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่นนั้นหากนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยมีองค์ประกอบสมรรถนะทางสังคมในเรื่องของการสร้างและรักษาสัมพันธภาพซึ่งประกอบด้วยการเอาใจเขาใส่ใจเรา และมีทักษะทางสังคมที่ดี ซึ่งนักศึกษาจะควรเป็นผู้ที่ตระหนักรู้ถึงความรู้สึก ต้องการให้ความช่วยเหลือ มีจิตใจมุ่งบริการ มีความห่วงใย รับรู้ ตอบสนองความต้องการ ทราบความต้องการ รวมทั้งตระหนักรู้ความคิดของเด็กปฐมวัยและผู้ปกครองด้วย

การพัฒนาอีคิวสำหรับครูปฐมวัย

พรณี บุญประกอบ และมนัส บุญประกอบ (2544: 2) ได้กล่าวว่าครูสามารถฝึกฝนตนเองเพื่อเสริมสร้าง EQ ได้ดังต่อไปนี้

- 1) การตระหนักรู้อารมณ์ของตนเอง ได้แก่ การสำรวจตนเอง ทบทวนอารมณ์ที่เกิดขึ้น ฝึกสมาธิ ฝึกสติ
 - 2) การจัดการกับอารมณ์ของตนเอง ได้แก่ การคลายความเครียด การฝึกควบคุมตนเอง
 - 3) การรู้จักตนเอง ได้แก่ กำหนดเป้าหมายและการให้รางวัลตนเอง
 - 4) การตระหนักรู้อารมณ์ผู้อื่น ได้แก่ ฝึกสนใจในผู้อื่น มองโลกในแง่ดี
 - 5) การมีทักษะทางสังคม ได้แก่ ฝึกการสื่อสาร ฝึกแสดงความคิดเห็น
- เมื่อฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ ก็จะมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของครู ซึ่งจะมีผลต่อการรับรู้และอารมณ์ของนักเรียน

แนวทางในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

ทศพร ประเสริฐสุข (2543: 17-18) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ไว้ดังนี้

1. ฝึกให้เด็กรู้จักคุณค่าของตนเองตามความเป็นจริง ให้มองตนเองอย่างตระหนักรู้ มองตนเองในแง่ดี รู้สึกดีกับชีวิต สามารถชื่นชมตัวเองได้ เป็นการฝึกให้รู้จักอารมณ์ตนเอง
 - 1.1 ฝึกการตระหนักรู้ (Self-Awareness) สำรวจตนเอง โดยวิธีการต่างๆ เช่น อาจใช้การนั่งสมาธิ และวิธีอื่นๆ
 - 1.2 ให้ความรู้เกี่ยวกับการเข้าใจคน เข้าใจคนอื่น อาจใช้กิจกรรมกลุ่มและเทคนิคอื่นๆ
2. รู้จักแยกแยะอารมณ์ของตนเองว่าชนิดใดดี ชนิดใดไม่ดี และเลือกแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม อาจใช้การฝึก
 - 1.1 ฝึกการแสดงออกที่เหมาะสม (Assertive Training)
 - 1.2 ฝึกการสื่อสารที่เหมาะสม อาจใช้เป็นกิจกรรมเสริมสร้างหลักสูตร
3. รู้จักปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมด้วยความเต็มใจ ซึ่ง ครู พ่อแม่ คงต้องเป็นผู้นำในการฝึก และทำตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็กเลียนแบบ (Modeling) และให้กำลังใจเมื่อเด็กทำตามระเบียบ เป็นต้น

4. รู้จักและเข้าใจธรรมชาติอารมณ์ของตนเอง จำแนกแยกแยะได้ว่า อารมณ์ใดที่เป็นคุณแก่ตนเองและอารมณ์ใดที่เป็นโทษแก่ตนเอง โรงเรียนและสถานศึกษาควรมี อาจารย์ผู้ทำหน้าที่แนะนำที่จะให้คำปรึกษา (Counseling) แก่เด็ก

5. การรู้จักบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้เพื่อให้รู้ว่า อารมณ์เกิด ได้ทุกอย่าง แต่เราไม่สามารถแสดงอารมณ์ทุกอย่างได้ “เราสามารถรู้สึกได้ทุกอย่างแต่เราไม่สามารถ แสดงออกได้ทุกอย่าง” การฝึกความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และแสดงออกได้อย่างเหมาะสม กับบุคคล สถานที่ เวลา และเหตุการณ์ทั้งอารมณ์ดีและอารมณ์ไม่ดี เพื่อให้เกิดความสมดุลในการ จัดการกับอารมณ์ของตนเอง รู้จักแสดงออกทางอารมณ์ และระบายอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม ฝึก ความสามารถในการผ่อนคลายความเครียด เช่น การผ่อนคลายกล้ามเนื้อ การร้องเพลง เป็นต้น

6. การแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงสีหน้า ท่าทาง และ คำพูด เด็กจึงต้องได้รับการฝึก อาจจะเป็นในชั่วโมงโฮมรูม หรือกิจกรรมคาบแนะแนว

7. รู้จักหยุดการแสดงอารมณ์ที่ไม่ดี ความสามารถในการไตร่ตรองก่อน การแสดงออกและสามารถที่จะอดทนรอคอยที่จะแสดงพฤติกรรมได้

8. ฝึกการแสดงแรงจูงใจให้เกิดกับตน แรงจูงใจที่สำคัญ คือแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) และแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ (Affiliation Motive)

9. ฝึกความสามารถในการหยั่งรู้อารมณ์ผู้อื่น สามารถรับรู้อารมณ์และ ความรู้สึกของผู้อื่นเพื่อให้เกิดความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy) จะต้องฝึกให้นึกถึงผู้อื่น ฝึกการสังเกต การตรวจสอบอารมณ์

10. ฝึกทางด้านมนุษยสัมพันธ์ การแสดงน้ำใจเอื้ออาทรต่อบุคคลอื่น เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น ฝึกการให้เกียรติผู้อื่นได้ด้วยความจริงใจ สามารถแสดงความชื่นชอบ ชื่นชม และให้กำลังใจซึ่งกันและกันได้ในวาระที่เหมาะสม

กรมสุขภาพจิต (2543: 30-32) เสนอแนะแนวทางและวิธีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. การตระหนักรู้ในตนเอง การรู้จักอารมณ์ตนเอง จะเป็นพื้นฐานในการ ควบคุมอารมณ์เพื่อแสดงออกอย่างเหมาะสม การรู้จักอารมณ์ตนเองคือการรู้ตัว หรือการมีสติในทัศนะ ของพุทธศาสนานั่นเอง ปกติเมื่อเราเกิดอารมณ์ใดๆ ขึ้นมาเราจะตกอยู่ในภาวะใดๆ ภาวะหนึ่งใน 3 ภาวะ ดังต่อไปนี้

1.1 ถูกครอบงำ หมายถึง การที่เราไม่สามารถฝึกรับสภาพอารมณ์ นั้นๆ ได้จึงแสดงพฤติกรรมไปตามสภาพอารมณ์ดังกล่าว เช่น เมื่อโมโหก็อาจจะขว้างปาข้าวของหรือส่ง เสียงดังโดยไม่สนใจใคร

1.2 ไม่ยินดียินร้าย หมายถึง การไม่ยินดียินร้ายต่ออารมณ์ที่เกิดขึ้น หรือทำเป็นละเลยไม่สนใจเพื่อบรรเทาการแสดงอารมณ์ เช่น ทำเป็นไม่ใส่ใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งที่จริงๆ ก็รู้สึกโกรธ

1.3 รู้เท่าทัน หมายถึง การรู้เท่าทันต่ออารมณ์ที่เกิดขึ้น มีสติรู้ว่าควรจะทำอย่างไร จึงจะเหมาะสมที่สุดในขณะอารมณ์นั้นๆ เช่น โกรธก็รู้ว่าโกรธแต่ก็สามารถควบคุมความโกรธนั้นได้ ระวังอารมณ์โกรธได้ และหาวิธีจัดการแก้ไขได้อย่างเหมาะสม มีวิธีการฝึกให้รู้เท่าทันอารมณ์ตนเอง

1.3.1 ทบทวน เมื่อรู้สึกที่ผ่านมาเรามีปัญหาในการแสดงอารมณ์ ลองให้เวลาทบทวนอารมณ์ด้วยใจที่เป็นกลาง ไม่เข้าข้างตัวเองว่า เรามีลักษณะอารมณ์อย่างไร เรามักแสดงออกในรูปแบบไหน แล้วรู้สึกพอใจ ไม่พอใจอย่างไร คิดว่าเหมาะสมหรือไม่ต่อการแสดงอารมณ์ในลักษณะนั้นๆ

1.3.2 ฝึกสติ ฝึกให้มีสติ และรู้ตัวอยู่เสมอว่าขณะนี้เรากำลังรู้สึกอย่างไรกับตัวเองหรือสิ่งที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัว สบายใจ ไม่สบายใจ แล้วลองถามตัวเองว่าเราคิดอย่างไรกับความรู้สึกนั้น และความคิด ความรู้สึกนั้นมีผลอย่างไรกับการแสดงออกของเรา

2. การควบคุมตนเอง เป็นความสามารถในการควบคุมอารมณ์และแสดงออกได้อย่างเหมาะสมกับบุคคล สถานที่ เวลาและเหตุการณ์ ทั้งอารมณ์ดีและอารมณ์ไม่ดีให้เกิดความสมดุลในการจัดการกับอารมณ์ตนเองนี้ จะทำได้ดีเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความรู้จักอารมณ์ของตนเอง การจัดการอารมณ์ได้เหมาะสมเพียงใดดูได้จากสิ่งต่อไปนี้

2.1 ควบคุมได้ไม่แสดงอารมณ์อย่างทันทีทันใด มีความรู้ตัวไม่ถูกครอบงำโดยอารมณ์ การถูกครอบงำด้วยความกลัว ความโกรธ ความเศร้า ความผิดหวัง ความวิตกกังวลที่รุนแรง ทำให้คนเราสูญเสียการควบคุมอารมณ์

2.2 สามารถอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผลถึงการเกิดและการแสดงออกของอารมณ์

2.3 ก่อให้เกิดพฤติกรรมและผลย้อนกลับในแง่บวก

2.4 แสดงออกอย่างเหมาะสมกับบุคคล สถานที่ เวลาและสถานการณ์ การจัดการกับอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมจะทำให้เกิดความสุขสบายใจ ซึ่งจะมีผลไปถึงความสำเร็จและความสุขในการทำงานและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ผลที่เกิดขึ้นกับการแสดงอารมณ์ในลักษณะต่างๆ เช่น

2.4.1 การแสดงออกทันทีตามที่ต้องการ โดยไม่คำนึงถึงผลที่เกิดตามมา ความเครียดอาจลดลงในขณะนั้น แต่ผลที่ตามมาอาจทำให้เกิดอารมณ์ไม่ดีมากขึ้นไปอีก

2.4.2 เก็บกดเอาไว้ไม่แสดงออก พยายามลืมไม่คิดถึง หลีกเลียง เป็นการทำร้ายสุขภาพจิตของตนเอง เพราะอารมณ์ยังคงอยู่ไม่ได้ระบายออก หากมีการสะสมไว้มาก เพียงใดยิ่งจะเกิดอันตรายตามมาภายหลังมากขึ้นเพียงนั้น

2.4.3 โทษผิดผู้อื่นแสดงออกกับผู้ที่ไม่เกี่ยวข้อง หาแพะรับบาป เป็นการทำให้เกิดความสบายใจขึ้นชั่วคราวที่ได้ระบายอารมณ์ไปยังผู้อื่น แต่ผลย้อนกลับอาจไม่ดีนัก โดยเฉพาะในด้านสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น

2.4.4 ระบายออกได้อย่างเหมาะสม อารมณ์ดีขึ้น ผลที่เกิด ตามมาเป็นไปในทางที่ดี นับว่าเป็นวิธีการจัดการกับอารมณ์ได้อย่างเฉลียวฉลาด ผู้ที่จะจัดการกับ อารมณ์ในวิธีที่ 4 นี้ต้องมีการรู้ตัว รู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง และเข้าใจสถานการณ์แวดล้อม

2.4.5 การฝึกการจัดการอารมณ์ของตนเองสามารถทำได้ดังนี้

2.4.5.1 ทบทวนว่ามีอะไรบ้างที่เราทำลงไปเพื่อตอบสนอง อารมณ์ที่เกิดขึ้น และพิจารณาว่าผลที่ตามมาเป็นอย่างไร

2.4.5.2 เตรียมการในการแสดงอารมณ์ ตั้งใจเกี่ยวกับการ แสดงออกของอารมณ์ในครั้งต่อไป ฝึกการสั่งตัวเองว่าจะทำอะไร จะไม่ทำอะไร

2.4.5.3 ฝึกการรับรู้สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น หรือที่เราต้อง เกี่ยวข้องในด้านดี ฝึกทำอารมณ์ให้แจ่มใสเกิดความสบายใจ

2.4.5.4 ฝึกการสร้างความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อสิ่ง อื่นที่อยู่รอบตัว ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องมาจากข้อ 3 ทำให้เกิดความคิดที่ดี การกระทำที่ดี ทำให้เกิดผล ย้อนกลับที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น

2.4.5.5 ฝึกการมองหาประโยชน์และโอกาสจากอุปสรรค โดยการเปลี่ยนมุมมอง มองหาแง่ดีโดยคิดว่าเป็นสิ่งท้าทายที่จะทำให้เราพัฒนายิ่งขึ้น

2.4.5.6 ฝึกการผ่อนคลายความเครียด โดยเลือกวิธีที่ เหมาะสมกับตนเอง เพราะหากเครียดมากจะไม่มีพลังพอที่จะหลุดพ้นจากการครอบงำอารมณ์ เมื่อ ควบคุมอารมณ์ได้แล้วก็จะหาทางระบายอารมณ์ในทางที่เหมาะสม การคลายเครียดทำได้หลากหลาย วิธี เช่น การออกกำลังกาย การฟังเพลง นั่งสมาธิ เดินจงกรม เล่นดนตรี ปลูกต้นไม้ เป็นต้น

3. การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง เป็นการมองหาแง่ดีของสิ่งต่างๆ ที่เกิด ขึ้นกับตนเอง จะช่วยทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าสามารถเผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ ได้ ทำให้เกิดกำลังใจที่จะสร้างสรรค์สิ่งดีๆ มุ่งไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ผู้ที่มีความสามารถด้านนี้มีแนวโน้มว่าจะเป็นผู้ปฏิบัติงาน ได้อย่างมีคุณค่า ในการสร้างแรงจูงใจให้ตนเองนั้นเท็ดคัคดี เดชคง (2542: 74) ได้เสนอแนวทางที่ น่าสนใจในการสร้างแรงจูงใจให้กับตนเองไว้ดังนี้

3.1 ทบทวน และจัดอันดับความสำคัญในชีวิต ว่ามีอะไรบ้างที่เราต้องการ อยากได้ อยากมี อยากเป็น แล้วพิจารณาว่าการที่เราจะบรรลุสิ่งที่ต้องการนั้น สิ่งใดมีทางเป็นไปได้ เป็นไปไม่ได้ สิ่งใดจะเกิดประโยชน์ สิ่งใดจะเกิดโทษ

3.2 ตั้งเป้าหมายอย่างชัดเจน โดยนำความต้องการที่มีความเป็นไปได้และเกิดประโยชน์มาตั้งเป้าหมายให้ชัดเจนและวางขั้นตอนการปฏิบัติที่จะมุ่งสู่เป้าหมายนั้นๆ

3.3 มุ่งมั่นต่อเป้าหมายในการปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย ต้องระวังอย่าให้มีเหตุการณ์บางอย่างมาทำให้ไขว่เขวไปจนออกนอกทางที่จะบรรลุเป้าหมาย

3.4 ลดความสมบูรณ์แบบ หากเราเป็นบุคคลประเภท “สมบูรณ์แบบ” คือ ทุกอย่างต้องดีที่สุด สมบูรณ์ที่สุด ผิดพลาดไม่ได้ต้องพยายามลดความสมบูรณ์แบบลง ฝึกสร้างความยืดหยุ่นในอารมณ์ ฝึกการยอมรับความบกพร่อง จะช่วยให้เราไม่เครียด-ไม่ทุกข์ ไม่ผิดหวังมากจนเกินไป

3.5 ฝึกการมองหาประโยชน์จากอุปสรรค มองหาสิ่งดีจากสิ่งเลวร้ายที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อสร้างความรู้สึกดีๆ ที่จะเป็นพลังให้เกิดสิ่งดีๆ ต่อไป

3.6 ฝึกสร้างทัศนคติที่ดี ห้ามมอม่งที่ดีในเรื่องที่เราไม่พอใจ (แต่ไม่สามารถแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงได้) มองปัญหาให้เป็นความท้าทายที่เราจะได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพื่อสร้างพลังและแรงจูงใจให้ผ่านพ้นปัญหานั้นๆ ไปได้

3.7 หมั่นสร้างความหมายในชีวิต ด้วยการรู้สึกดีต่อตัวเอง นึกถึงสิ่งที่สร้างความภูมิใจและความพยายามใช้ความสามารถที่มีทำประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น แม้ว่าเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ให้กำลังใจตนเอง คิดอยู่เสมอว่าเราทำได้ เราจะทำและลงมือทำ

4. การเข้าใจอารมณ์ผู้อื่น เป็นความสามารถในการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น มีความเข้าใจเห็นใจผู้อื่น สามารถปรับความสมดุลของอารมณ์ตนเอง ตอบสนองต่อผู้อื่นได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสม โดยเฉพาะกับบุคคลที่เราเกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วย จะช่วยทำให้เราสามารถอยู่ร่วมหรือทำงานด้วยกันได้ดีและมีความสุขมากขึ้น นอกจากนี้การหยั่งรู้อารมณ์ผู้อื่นและสามารถเข้าใจ จะทำให้เรารู้ช่องทางที่จะโน้มน้าวจูงใจเขาให้ทำในสิ่งที่เราต้องการได้ และในการจะฝึกในด้านนี้ได้ต้องพยายามนึกถึงผู้อื่นพอๆ กับการนึกถึงตัวเอง จึงจะรับรู้อารมณ์ความรู้สึกผู้อื่นได้ แนวทางฝึกการหยั่งรู้อารมณ์ผู้อื่นมีดังนี้

4.1 ให้ความสนใจในการแสดงออกของผู้อื่น โดยการสังเกต สีหน้า แววตา ท่าทาง การพูด น้ำเสียง ตลอดจนการแสดงออกอื่นๆ

4.2 อ่านอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่นจากสิ่งที่สังเกตเห็นว่าเขา กำลังมีความรู้สึกอย่างไร โดยตรวจสอบด้วยการถามแต่ต้องอยู่ในสถานการณ์ที่เหมาะสม มิฉะนั้นอาจ เป็นการทำลายความรู้สึกกันได้

4.3 ทำความเข้าใจอารมณ์และความรู้สึกของผู้อื่น เรียกว่าเอาใจเขามาใส่ใจเรา คิดว่าหากเราเป็นเขา เราจะรู้สึกอย่างไรจากสภาพที่เขาเผชิญอยู่

4.4 แสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ เมื่อผู้อื่นกำลังมีปัญหา

5. การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น เป็นความสามารถในการอยู่ร่วมกัน และทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันและสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นประโยชน์ ผู้ที่มีความสามารถและทักษะด้านนี้จะสามารถใช้ทั้งความคิด อารมณ์และพฤติกรรม ในการอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกับบุคคลต่างๆ ได้อย่างราบรื่น โดยมีแนวทางในการพัฒนาการรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ดังนี้

5.1 ฝึกการสร้างความรู้สึกที่ดีต่อกันด้วยการเข้าใจ เห็นใจความรู้สึก
ผู้อื่น

5.2 ฝึกการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพด้วยการสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ฝึกการเป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี และไม่ลืมที่จะใส่ใจในความรู้สึกของผู้ฟังด้วย

5.3 ฝึกการแสดงน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักการให้และรับ

5.4 ฝึกการให้เกียรติผู้อื่นอย่างจริงใจ รู้จักยอมรับในความสามารถ
ของผู้อื่น

5.5 ฝึกแสดงความชื่นชม ให้กำลังใจซึ่งกันและกันตามวาระที่
เหมาะสม

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์นั้นมีหลายแนวทาง อาทิ การ ฝึกการตระหนักรู้ การฝึกแยกแยะอารมณ์ของตนเอง รู้เท่าทันอารมณ์ การฝึกมนุษยสัมพันธ์ การฝึก การแสดงออกอย่างเหมาะสม การฝึกเข้าใจอารมณ์และความรู้สึกของเด็กปฐมวัย เอาใจเขามาใส่ใจ เรา ดังนั้นการส่งเสริมให้นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยมีภาวะผู้นำไปบริการนั้นต้องเริ่มต้นจากการ พัฒนาภายในสู่ภายนอกโดยเริ่มต้นพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์จากภายใน โดยให้นักศึกษาสาขา การศึกษาปฐมวัยฝึกการนั่งสมาธิ สำนวณตนเอง ให้เริ่มต้นจากการให้นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย เริ่มต้นเข้าใจบทบาทหน้าที่และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูปฐมวัย และเข้าใจเด็กปฐมวัยด้วยการ ใส่ข้อมูลภาพพจน์เชิงบวกจากผู้วิจัย

2.2.2.2 แนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ของพระพุทธศาสนา

ได้มีผู้กล่าวถึงความหมายตามแนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ของพระพุทธศาสนาหลายท่าน ดังนี้

พระธรรมปิฎก (2542: 36-37) กล่าวว่า ในการศึกษาหรือพัฒนามนุษย์นั้นมิใช่พัฒนาปัญญาแต่เพียงอย่างเดียว แต่มีองค์ประกอบแห่งการดำเนินชีวิต 3 ด้านมาประสานหรือบูรณาการกันโดยเป็นปัจจัยแก่กันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาของชีวิต องค์ประกอบทั้ง 3 ด้านจะต้องพัฒนาไปด้วยกันอย่างพึ่งพาอาศัยกัน ส่งเสริมกัน องค์ประกอบ 3 ด้านนี้ พุดง่าย ๆ คือ พฤติกรรม จิตใจและปัญญา หรือศีล สมาธิ ปัญญา ความเป็นปัจจัยแก่กันและกันขององค์ประกอบทั้ง 3 ในกระบวนการแห่งศึกษา หรือการพัฒนาของมนุษย์นั้น ปัญญามีบทบาทสำคัญที่สุด คือ ชี้นำ บอกทาง ขยายขอบเขต ปรับแก้ และปลดปล่อยทั้งพฤติกรรมและจิตใจ เรื่องอารมณ์ และความรู้สึกต่าง ๆ รวมอยู่ในองค์ประกอบด้านจิตซึ่งมีกระบวนการฝึกเรียกว่า “สมาธิ” และการพัฒนาพฤติกรรม จิตใจและปัญญาต้องดำเนินไปด้วยกันในระบบบูรณาการ เมื่อมนุษย์ยังไม่พัฒนา มนุษย์จะอาศัยกิเลสเพื่อความอยู่รอด กิเลส คือ อารมณ์ที่ไม่เกื้อกูล เช่น โกรธ กลัว เห็นแก่ตัว ริษยา เมื่อมนุษย์พัฒนาปัญญาขึ้นมา ปัญญาจะช่วยให้อารมณ์ที่ไม่เกื้อกูลน้อยลง พร้อมนั้นปัญญาก็จะเป็นปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาจิตใจให้อารมณ์ฝ่ายดีที่เรียกว่า “กุศล” พัฒนาขึ้นด้วย จนกระทั่งพัฒนาสมบูรณ์ มนุษย์ก็จะมีชีวิตเป็นอยู่ด้วยปัญญา ถึงตอนนั้นกิเลสซึ่งเป็นอารมณ์ฝ่ายอกุศลจะหมดไป มีแต่อารมณ์ฝ่ายกุศลที่ประณีต เช่น เมตตา หรือไมตรี กรุณา มุทิตา อุเบกขา เกิดความสดชื่น อิ่มเอิบ โปร่งโล่ง สบาย เบิกบาน สงบและอิสระ เป็นภาวะที่เรียกว่า “ภาวจิต” แปลว่ามีจิตที่พัฒนาแล้ว

การพัฒนาจิตให้มีความฉลาดทางอารมณ์ตามภาษาพุทธศาสนาเรียกว่า “เจตโกศล” หรือเจตโกวิทหรือเจตวิฑูร ต้องมีการพัฒนาทั้งด้านพฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา ให้ครบทั้ง 3 ด้าน โดยเฉพาะปัญญาเป็นปัจจัยสำคัญสุดทำยในฐานะตัวปรับแก้และปลดปล่อยที่จะทำให้จิตใจซึ่งรวมทั้งสิ่งที่เราเรียกว่าอารมณ์นั้นให้เป็นอิสระพ้นจากการบีบคั้นครอบงำของสิ่งแวดล้อม เป็นต้น แต่ทำให้กลายเป็นจิตอันมีอารมณ์ความรู้สึกเกื้อกูล เป็นคุณ ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น การพัฒนาด้านปัญญาต่อจิตนั้นจะดำเนินไปโดยโยนิโสมนสิการเป็นตัวทำงานภายใต้การกำกับของสติ ซึ่งจะถูกรู้เข้ามาทำงานด้วยตลอดเวลาที่โยนิโสมนสิการทำงานอยู่ เมื่ออารมณ์หรือสภาพจิตได้รับการดูแลพัฒนา ชี้อ่อน นุ่มนวลและขยายขอบเขตและปลดปล่อยด้วยปัญญาให้สื่อสารแสดงออกอย่างได้ผลดีด้วยพฤติกรรมทางกาย วาจา ก็นับได้ว่าระบบความสัมพันธ์แห่งพฤติกรรม จิตใจและปัญญาเข้ามาประสานกันบรรจบครบเป็นองค์รวม ซึ่งดำเนินการไปอย่างถูกต้องจะเกิดภาวะสมดุล ให้เกิดผลดีแก่ตนเองและผู้อื่น

สมาธิและสติเป็นพุทธธรรมที่อาศัยเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นชีวิตประจำวันหรือการประกอบกิจการงานใด ๆ สมาธิมีส่วนช่วยอย่างมาก และในสมาธินั้นต้องมีสติกำกับอยู่ด้วย สติเป็นตัวควบคุมรักษาสภาพจิตให้อยู่ในภาวะที่ต้องการ โดยตรวจตรากระบวนการรับรู้และกระแสดความคิดเลือกรับสิ่งที่ต้องการ กำจัดสิ่งที่ไม่ต้องการออกไป ทำให้จิตเป็นสมาธิได้ง่าย (พระธรรมปิฎก, 2540 : 810) หากไม่มีสติระลึกรู้ได้แล้ว จิตจะไม่เป็นสมาธิได้เลย สตินั้นเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจิตให้เป็นสมาธิ จิตใจที่ขาดสติจะเป็นสมาธิขึ้นมาไม่ได้

พระธรรมปิฎก (2539: 824-825) ได้ให้ความหมายของสมาธิไว้ว่า คือ ความตั้งมั่นของจิต หรือภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ฟุ้งซ่าน มีอารมณ์หนึ่งเดียวของกุศลจิต อารมณ์เป็นหนึ่งเดียวอย่างราบเรียบสม่ำเสมอและด้วยดี หรือพูดอย่างภาษาชาวบ้าน (พระธรรมปิฎก, 2541: 6) สมาธิก็คือการที่จิตของเราอยู่กับสิ่งต้องการได้ตามต้องการ ไม่ฟุ้งซ่านหลุดลอยไปเรื่องอื่น

พุทธทาสภิกขุ (2526: 9) กล่าวว่า จิตที่เป็นสมาธินี้ต้องหมายถึงจิตที่ประกอบด้วยองค์ 3 เสมอ จิตที่มีสมาธิต้องมีลักษณะบริสุทธิ์ ตั้งมั่น ควรแก่การงาน

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2525: 800) ให้ความหมายไว้ว่าสมาธิ หมายถึง ความตั้งมั่นแห่งจิต ความสำรวมใจให้แน่วแน่ โดยพิจารณาอย่างเคร่งครัดเพื่อให้เกิดปัญญาเห็นแจ้งในสิ่งนั้น

เชก ณะสิริ (2528: 46) สรุปว่า สมาธิ เป็นความตั้งมั่นอยู่ในสิ่งเดียวที่เรา กำลังทำกิจการอยู่

สมาธิที่ใช้ถูกทางหรือสัมมาสมาธินั้น ต้องเป็นไปเพื่อปัญญาที่จะรู้เข้าใจถึงสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง มิใช่เพื่อสนองความต้องการของตนเองเท่านั้น (พระธรรมปิฎก, 2539: 825)

ส่วนสตินั้น พระธรรมปิฎก (2539: 804-805) ให้ความหมายว่า ความระลึกรู้ได้ รวมความถึง ความไม่เผลอ ไม่พินเพื่อน ไม่เลือนลหายด้วย นั่นคือความระมัดระวัง ความตื่นตัวต่อหน้าที่ ภาวะที่พร้อมอยู่เสมอในอาการคอยรับรู้สิ่งหรือความต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องและตระหนักว่าควรปฏิบัติต่อสิ่งนั้น ๆ อย่างไร

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525: 192) ได้ให้ความหมายของสติว่า หมายถึง ความรู้สึกตัว หรือความระลึกรู้ได้ พุทธธรรม เน้นความสำคัญของสติเป็นอย่างมากในการปฏิบัติจริยธรรมทุกขั้นการดำเนินชีวิต การปฏิบัติธรรมการประกอบกิจการใด ๆ จะต้องมีความสติกำกับอยู่เสมอ เมื่อไม่ขาดสติก็คือไม่มีความประมาท ระมัดระวังตัวเสมอ ไม่ถล่นไปในทางเสื่อม ใส่ใจสำนึกในหน้าที่อยู่เสมอ

สรุปได้ว่า สมาธิ หมายถึง ภาวะของจิตที่แน่วแน่ ตั้งมั่นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ กำลังปฏิบัติอยู่ โดยมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ บริสุทธิ์ ตั้งมั่น ควรแก่การงานและสติ หมายถึง ความระลึกได้เร็วหรือทันทั่วทั้งที่ในเวลาแห่งปัญญาที่จะเกิดขึ้น โดยสามารถนำปัญญามาแก้ปัญหานั้น ได้อย่างทันทั่วทั้งที่ เมื่อดูความหมายแล้วเห็นได้อย่างชัดเจน เนื่องจากการมีสติหรือรู้สติจะส่งเสริมสมาธิ ให้ตั้งมั่น

ตามปกติมนุษย์หรือสัตว์นั้นมีสมาธิโดยธรรมชาติในตัวอยู่แล้ว เช่นในการ เขียนวงกลม ผู้เขียนก็ต้องใช้สมาธิตามธรรมชาติที่จะวางมือให้เส้นวงกลมจากจุดหนึ่งให้บรรจบกับอีก จุดหนึ่งที่ตั้งต้น หรือแมวที่จ้องจะตะครุบหนู ทั้ง 2 ประการ ต้องใช้สมาธิโดยธรรมชาติ และสมาธิจะดี ยิ่งขึ้นถ้าได้รับการฝึกฝนบ่อย ๆ จนเกิดความเคยชินกลายเป็นอัตโนมัติ สมาธิเป็นเรื่องของธรรมชาติที่มี ทั้งดีและไม่ดี หากถูกนำไปใช้ในทางที่ดีก็เรียก “สัมมาสมาธิ” ถ้าใช้ไปในทางที่ชั่วเรียก “มิชฌาสมาธิ” (เจก ธนะศิริ. 2538: 41-42) ในที่นี้จะขอกล่าวถึง สัมมาสมาธิ เพื่อช่วยในการพัฒนาแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์ให้ตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นในด้านการศึกษา และสมาธิที่เป็นสัมมาสมาธินี้ ก็คือการฟอกจิต เพื่อให้จิตสะอาดผ่องใสเป็นกุศล (เจก ธนะศิริ. 2538: 49-50) มีพลังในการประกอบ กิจกรรมต่าง ๆ ท่านธรรมปิฎก (2541: 6-9) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญ 3 ประการ ของจิตที่เป็น สัมมาสมาธิไว้ ดังนี้

1. จิตที่มีสมาธิจะเป็นจิตที่มีกำลัง เรียกว่ามีพลังมาก มุ่งตั้งไปทางใดทางหนึ่ง
2. จิตที่มีสมาธิจะผ่องใสเหมือนน้ำที่ใส เพราะมันนิ่งสงบทำให้มองเห็น

ชัดเจน

3. จิตที่มีสมาธิจะสงบและเป็นสุข สามารถใช้ปัญญาได้ดี มองเห็นสิ่งต่าง ๆ

ได้ชัดเจน

สมาธิมีหลายระดับ ตั้งแต่เบื้องต้นไปจนถึงขั้นเมื่อปฏิบัติแล้วบรรลุผล นิพพาน สมาธิ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ (พระธรรมปิฎก, 2549: 826) ดังนี้ คือ

1. ขณิกสมาธิ สมาธิชั่วขณะ (momentary concentration) เป็นสมาธิ ขั้นต้น ซึ่งคนทั่วไปอาจใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ในชีวิตประจำวันให้ได้ผลดี บำป อกุศลใด ๆ ไม่อาจครอบงำได้ และใช้เป็นจุดตั้งต้นในการเจริญวิปัสสนาได้ด้วย

2. อุปจารสมาธิ เป็นสมาธิระดับกลาง หรือสมาธิจวนจะแน่วแน่ (access concent – ration) เป็นสมาธิขั้นละนิวรณ์ได้ ก่อนจะเข้าภาวะแห่งฌานหรือสมาธิในนุภาคแห่งอัปป นาสมาธิ

3. อัปปนาสมาธิ เป็นสมาธิระดับสูง สมาธิแน่วแน่ หรือสมาธิที่แนบสนิท (attainment concentration) เป็นสมาธิระดับสูงสุดซึ่งมีในฌานทั้งหลาย ถือว่าเป็นผลสำเร็จที่ต้องการของการเจริญสมาธิ นับตั้งแต่ปฐมฌานขึ้นไปจนถึงจตุตตฌาน

สมาธินั้นในทางพุทธศาสนาเป็นพุทธธรรมในทางปฏิบัติที่ให้คุณประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติอย่างมหาศาล ดังพระธรรมปิฎก (2538: 833-835) และ เจก ธนะสิริ (2528: 56-82) ได้กล่าวอ้างถึงพระสูตรต่าง ๆ และได้อธิบายไว้โดยสังเขป ดังนี้

1. ประโยชน์ที่เป็นจุดหมายหรืออุดมคติทางศาสนา

ประโยชน์โดยตรง คือ การเตรียมจิตใจให้พร้อมที่จะใช้ปัญญาพิจารณาให้รู้แจ้งสภาวะธรรมตามความเป็นจริง คือ การลดทอนกิเลสภายในจิตใจให้บรรเทาเบาบางจนหมดไปในที่สุด นั่นคือ เป็นส่วนสำคัญแห่งการปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุดคือ ความหลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ทั้งปวง หมายถึงการบรรลุถึงมรรคผลนิพพาน

ประโยชน์รองลงมา คือ การบรรลุมรรคภาวะที่จิตหลุดพ้นจากกิเลสชั่วคราว เนื่องจากกิเลสถูกสมาธิกดข่มเอาไว้ชั่วขณะที่จิตกำลังจดจ่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่ เป็นไปเพื่อความสมบูรณ์ของสติสัมปชัญญะ และความอิมมိติในขณะปฏิบัติ

2. ประโยชน์ในด้านการสร้างความสามารถพิเศษเหนือสามัญ

การใช้สมาธิในระดับฌานสมาบัติเป็นฐานทำให้เกิดฤทธิ์หรืออภิญญาชั้นโลกีย์ เช่น หูทิพย์ ตาทิพย์ ระลึกชาติได้ เป็นต้น ปัจจุบันเรียก ESP (Extra Sensory Perception) แต่ถ้ามองหลังติดอยู่กับสภาวะนี้ พระพุทธองค์เรียก เจริญฉานวิชา พวกเหล่านี้จะไม่สามารถบรรลุมรรคผลนิพพานได้

3. ประโยชน์ในด้านสุขภาพจิตและการพัฒนาบุคลิกภาพ

ทำให้เป็นผู้มีจิตใจและบุคลิกลักษณะเข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง สงบ เยือกเย็น สุขภาพ นิมานวล สดชื่น แจ่มใส กระฉับกระเฉง กระปรี้กระเปร่า เบิกบาน สง่างาม มีเมตตา กรุณา รู้จักตนเองและผู้อื่นตามความเป็นจริง เตรียมจิตใจอยู่ในสภาพพร้อมและง่ายแก่การปลูกฝังคุณธรรมต่าง ๆ และเสริมสร้างนิสัยที่ดี รู้จักทำใจให้สงบ ผ่อนเบาความทุกข์ในใจ มีความมั่นคงทางอารมณ์และภูมิคุ้มกันทางจิต ดำเนินชีวิตอย่างมีสติ รู้เท่าทันพฤติกรรมทางกาย วาจา ความรู้สึกนึกคิดและจิตใจของตนเองและผู้อื่น อันทำให้เกิดความเข้าใจและมีชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสุขสงบตามสมควร

4. ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ช่วยให้จิตใจผ่องคลาย หายกระวนกระวาย กัดกรุ่น วิตกกังวลและหยาบกระried เป็นเครื่องเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน การเรียน และการทำกิจกรรมทุกอย่าง เพราะจิตที่เป็นสมาธิจะแน่วแน่อยู่กับสิ่งที่กระทำ ไม่ฟุ้งซ่านยอมช่วยให้เรียน

คิด และทำงานได้ดี และเป็นไปโดยรอบคอบ ไม่ผิดพลาด และป้องกันอุบัติเหตุได้ดี เพราะเมื่อมีสมาธิก็ย่อมมีสติกำกับอยู่ด้วย จะไม่มีหรือคลายความประมาทลงไป และช่วยเสริมสุขภาพกายและใจให้แข็งแรง ร่างกายและจิตใจมีอิทธิพลต่อกันและกัน เมื่อกายไม่สบาย จิตใจจะอ่อนแอเศร้าหมองไปด้วย หรือถ้าไม่มีกำลังใจ เมื่อป่วยร่างกายจะทรุดลงได้ง่าย ส่วนผู้มีจิตใจเข้มแข็งด้วยพลังแห่งสมาธิ เมื่อเจ็บป่วยกายก็อยู่เพียงกายจิตใจยังแข็งแรงอยู่ อาจทำให้หายโรคได้ไวขึ้น หรือแม้แต่ใช้สมาธิระงับทุกข์เวทนาทางกายได้ประโยชน์ข้อนี้จะสมบูรณ์เมื่อมีปัญญารู้เท่าทันโลกตามความเป็นจริง

สรุปได้ว่า สมาธิมีประโยชน์ต่อบุคคลเป็นอย่างยิ่ง ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะเน้นประโยชน์ของสมาธิในแง่ของการใช้พัฒนาบุคลิกภาพ ทำให้เป็นผู้มีจิตใจและบุคลิกลักษณะเข้มแข็งหนักแน่น มั่นคง สงบ เยือกเย็น สุขภาพ นิ่มนวล สดชื่น แจ่มใส กระฉับกระเฉง กระปรี้กระเปร่า เบิกบาน สง่างาม มีเมตตากรุณา รู้จักตนเอง เด็กปฐมวัยและผู้ปกครองตามความเป็นจริง การเตรียมจิตใจให้อยู่ในสภาพพร้อมและง่ายแก่การปลูกฝังคุณธรรมต่าง ๆ และเสริมสร้างนิสัยที่ดี รู้จักทำให้สงบ มีความมั่นคงทางอารมณ์และภูมิคุ้มกันทางจิต ดำเนินชีวิตอย่างมีสติ รู้เท่าทันพฤติกรรมทางกาย วาจา ความรู้สึกนึกคิดและจิตใจของตนเอง เด็กปฐมวัยและผู้ปกครอง อันทำให้เกิดความเข้าใจและปฏิบัติงานร่วมกับเด็กปฐมวัยและผู้ปกครองได้อย่างมีความสุขอันจะส่งผลให้เกิดภาวะผู้นำไปบริการ

2.2.3 แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม

บลูม (ทิสนา แซมมณี.2546: 44-46; อ้างอิงจาก Bloom,1956) ได้จำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัยหรือด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Domain) ด้านเจตคติหรือด้านจิตใจ อารมณ์และความรู้สึก (Affective Domain) และด้านทักษะหรือด้านการปฏิบัติหรือการกระทำ (Psychomotor Domain) ซึ่งในด้านจิตพิสัยนี้จำแนกจุดมุ่งหมายออกเป็น 5 ระดับ ซึ่งสามารถอธิบายเป็นขั้นตอนสำคัญของการเกิดเจตคติและการพัฒนาลักษณะนิสัยได้ดังนี้

1. ขั้นการรับรู้ (Perceiving Receiveing) การที่บุคคลจะเกิดการพัฒนาลักษณะนิสัยใดๆได้ บุคคลนั้นจะต้องมีโอกาสรับรู้และใส่ใจในสิ่งนั้นๆก่อน ดังนั้นหากเราต้องการจะพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมหรือค่านิยมใดๆให้แก่บุคคล เราจึงต้องพยายามจัดสิ่งเร้าหรือสถานการณ์ที่ช่วยให้บุคคลนั้นเกิดการรับรู้และสนใจในคุณธรรม จริยธรรมหรือค่านิยมนั้นๆ

2. ขั้นการตอบสนอง (Responding) แม้บุคคลได้รับรู้และเกิดความสนใจในสิ่งนั้นแล้วแต่หากไม่มีโอกาสได้ตอบสนองต่อสิ่งนั้น ความสนใจนั้นก็จะได้ไม่ได้รับการพัฒนาไปจนถึงระดับการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย ดังนั้น ในการสอนจึงจำเป็นต้องพยายามให้บุคคลนั้นมีโอกาสตอบสนองต่อสิ่งนั้นและเกิดความรู้สึกพึงพอใจ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลนั้นพัฒนาความสนใจที่มีอยู่ให้มากขึ้น

3. ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) หากบุคคลมีโอกาสดตอบสนองต่อสิ่งใดแล้ว ได้รับผลที่พึงพอใจ บุคคลนั้นก็จะเริ่มเห็นคุณค่าของสิ่งนั้น ดังนั้น หากสามารถจัดประสบการณ์หรือกิจกรรม

ต่างๆที่บุคคลนั้นจะได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติตามคุณธรรม จริยธรรมหรือค่านิยมนั้นก็จะช่วยให้บุคคลเห็นคุณค่าของการปฏิบัติและเต็มใจจะปฏิบัติเช่นนั้นต่อไป

4. ขั้นการจัดระบบ (Organizing) การที่บุคคลเห็นคุณค่าของคุณธรรม จริยธรรมหรือค่านิยมใดๆแล้ว จะสามารถพัฒนาขึ้นไปเป็นลักษณะนิสัยได้นั้น บุคคลนั้นจะต้องมีการนำไปปฏิบัติหรือนำไปใช้ในระบบชีวิตของตน การจัดระเบียบในการปฏิบัติตนตามคุณธรรม จริยธรรมหรือค่านิยมนั้นๆในวิถีการดำเนินชีวิตของตน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลนั้นๆได้ก้าวไปสู่ขั้นสูงสุดของการพัฒนาทางจิตพิสัย คือ ขั้นพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย

5. ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย (Characterization) บุคคลที่สามารถปฏิบัติตนตามคุณธรรมจริยธรรม หรือค่านิยมที่ยึดถือในวิถีการดำเนินชีวิตของตนอย่างสม่ำเสมอ ในที่สุดก็จะพัฒนาถึงขั้นการเป็นลักษณะนิสัยของตน ซึ่งนับเป็นขั้นสูงสุดของการพัฒนาทางด้านจิตพิสัย

สรุปได้ว่าการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมใดๆเพื่อให้เป็นลักษณะนิสัยของบุคคลนั้นสามารถทำได้โดยให้เห็นประโยชน์ ได้รับประโยชน์หรือได้รับความพึงพอใจที่มากเพียงพอ เขาจะเห็นคุณค่าและยอมรับในคุณธรรมหรือค่านิยมนั้น และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันจนกระทั่งพัฒนาเป็นลักษณะนิสัยต่อไปได้

2.2.4 แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ได้มีผู้ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ไว้ดังนี้

สลาวิน (Slavin.1987: 4) ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ว่า เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้เรียนเป็นกลุ่มเล็ก จำนวนสมาชิกกลุ่มมี 4 คน ซึ่งมีความสามารถทางการเรียนต่างกัน ประกอบด้วยนักเรียนเก่ง 1 คน ปานกลาง 2 คน และอ่อน 1 คน โดยนักเรียนแต่ละคนจะช่วยเหลือเพื่อนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันในการเรียนหรือทำกิจกรรมต่างๆ และถ้ากลุ่มสามารถทำคะแนนเฉลี่ยได้ถึงเกณฑ์ที่ตั้งไว้แล้วสมาชิกของกลุ่มจะได้รับรางวัล

จอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson; & Johnson.1994: 5) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ว่า เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนเป็นกลุ่มเล็ก กลุ่มละประมาณ 3 – 5 คน โดยที่สมาชิกในกลุ่มมีความแตกต่างกัน เช่น ความสามารถทางการเรียน เพศ เชื้อชาติ เป็นต้น ผู้เรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน รับผิดชอบการทำงานของสมาชิกในกลุ่มร่วมกัน

โอเซน และ เคแกน (Olsen; & Kagan.1992: 8) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือหมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดเป็นกลุ่มย่อย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนในกลุ่ม โดยอาศัย

การแลกเปลี่ยนข้อมูล ผู้เรียนจะรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง พร้อมกับการรับผิดชอบการเรียนรู้ของสมาชิกภายในกลุ่มด้วย

ทีศนา แหมมณี (2550: 98) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือ คือ การเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อยโดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกันประมาณ 3 – 6 คน ช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม

วัฒนาพร กระจับทุกซ์ (2545: 174) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกันโดยที่แต่ละคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้และในความสำเร็จของกลุ่ม โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ รวมทั้งการเป็นกำลังใจแก่กันและกัน คนที่เรียนเก่งจะช่วยเหลือคนที่อ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองเท่านั้น หากแต่จะต้องร่วมรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ความสำเร็จของแต่ละบุคคล คือ ความสำเร็จของกลุ่ม

อารี สันหนวี (2539: 89) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือ หมายถึง วิธีการเรียนที่ให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ เพื่อให้เกิดผลการเรียนรู้ทั้งทางด้านความรู้และทางด้านจิตใจ ช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าในความแตกต่างระหว่างบุคคลของเพื่อนๆ เคารพความคิดเห็นและความสามารถของผู้อื่นที่แตกต่างจากตน ตลอดจนรู้จักช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่อนๆ

สรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือ หมายถึง วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนเรียนรู้และทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ จำนวน 3 – 6 คน โดยสมาชิกแต่ละกลุ่มประกอบด้วยผู้ที่มีความสามารถทางการเรียนรู้แตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

การเรียนรู้แบบร่วมมือ

จอห์นสัน และ จอห์นสัน (Johnson; & Johnson. 1994: 31 – 37) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือว่ามี 5 ประการ ดังนี้

1. การพึ่งพาอาศัยกันในทางบวก (Positive Interdependent) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การพึ่งพากันเชิงผลลัพธ์ คือการพึ่งพากันในด้านการได้รับผลประโยชน์จากความสำเร็จของกลุ่มร่วมกัน ซึ่งความสำเร็จของกลุ่มอาจจะเป็นผลงานหรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่ม ในการสร้างการพึ่งพากันในเชิงผลลัพธ์ได้นั้น ต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนทำงาน โดยมีเป้าหมายร่วมกัน จึงจะเกิดแรงจูงใจให้ผู้เรียนมีการพึ่งพาซึ่งกันและกัน สามารถร่วมมือกันทำงานให้บรรลุผลสำเร็จได้ และการพึ่งพาในเชิงวิธีการ คือ การพึ่งพากันในด้านกระบวนการทำงานเพื่อให้งาน

กลุ่มสามารถบรรลุได้ตามเป้าหมาย ซึ่งต้องสร้างสภาพการณ์ให้ผู้เรียนแต่ละคนในกลุ่มได้รับรู้ว่าตนเองมีความสำคัญต่อความสำเร็จของกลุ่ม ในการสร้างสภาพการพึ่งพากันในเชิงวิธีการ มีองค์ประกอบดังนี้

1.1 การทำให้เกิดการพึ่งพาทรัพยากรหรือข้อมูล (Resource Interdependence) คือ แต่ละบุคคลจะมีข้อมูลความรู้เพียงบางส่วนที่เป็นประโยชน์ต่องานของกลุ่ม ทุกคนต้องนำข้อมูลมารวมกันจึงจะทำงานสำเร็จได้ ในลักษณะที่เป็นการให้งานหรืออุปกรณ์ที่ทุกคนต้องทำหรือใช้ร่วมกัน

1.2 ทำให้เกิดการพึ่งพาเชิงบทบาทของสมาชิก (Role Interdependence) คือ การกำหนดบทบาทของการทำงานให้แต่ละบุคคลในกลุ่ม และการทำให้เกิดการพึ่งพาเชิงภาระงาน (Task Interdependence) คือ แบ่งงานให้แต่ละบุคคลในกลุ่มมีทักษะที่เกี่ยวข้องกัน ถ้าสมาชิกคนใดคนหนึ่งทำงานของตนไม่เสร็จ จะทำให้สมาชิกคนอื่นไม่สามารถทำงานในส่วนที่ต่อเนื่องได้

2. การมีปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม (Face to Face Promotive Interdependence) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด การอธิบายให้สมาชิกในกลุ่มได้เกิดการเรียนรู้ การรับฟังเหตุผลของสมาชิกในกลุ่ม การมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างสมาชิกในกลุ่มทำให้เกิดการเรียนรู้ การรับฟังเหตุผลของสมาชิกภายในกลุ่มก่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รู้จักการทำงานร่วมกันจากการช่วยเหลือสนับสนุนกัน การเรียนรู้เหตุผลของกันและกัน ทำให้ได้รับข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการทำงานของตนเอง จากการตอบสนองทางวาจา และท่าทางของเพื่อนสมาชิกช่วยให้รู้จักและคุ้นเคยกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่มได้ดียิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

3. ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละบุคคล (Individual Accountability) หมายถึง ความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของสมาชิกแต่ละคน โดยต้องทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ ต้องรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองและเพื่อนสมาชิก ให้มีความสำคัญเกี่ยวกับความสามารถและความรู้ที่แต่ละคนจะได้รับ มีการตรวจสอบเพื่อความแน่ใจว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เป็นรายบุคคลหรือไม่ โดยประเมินผลงานของสมาชิกแต่ละคน ซึ่งรวมกันเป็นผลงานของกลุ่มให้ข้อมูลย้อนกลับทั้งกลุ่มและรายบุคคล ให้สมาชิกทุกคนรายงานหรือมีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง ตรวจสอบสรุปผลการเรียนเป็นรายบุคคลหลังจบบทเรียน เพื่อเป็นการประกันว่าสมาชิกทุกคนในกลุ่มรับผิดชอบทุกอย่างร่วมกัน ทั้งนี้สมาชิกทุกคนในกลุ่มจะต้องมีความมั่นใจและพร้อมที่จะได้รับการทดสอบเป็นรายบุคคล

4. การใช้ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (Interpersonal and Small Group Skills) หมายถึง การมีทักษะทางสังคม (Social Skills) เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข คือ มีความเป็นผู้นำ รู้จักตัดสินใจ สามารถสร้างความไว้วางใจ รู้จักติดต่อสื่อสาร และสามารถแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งในการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการทำงานร่วมกันที่จะช่วยให้การทำงานกลุ่มประสบความสำเร็จ

5. กระบวนการทำงานของกลุ่ม (Group Processing) หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม โดยผู้เรียนจะต้องเรียนรู้จากกลุ่มให้มากที่สุด มีความร่วมมือทั้งด้านความคิด การทำงาน และความรับผิดชอบร่วมกันจนสามารถบรรลุเป้าหมายได้ การที่จะช่วยให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายนั้น กลุ่มจะต้องมีหัวหน้าที่ดี สมาชิกดี และกระบวนการทำงานดี นั่นคือ มีการเข้าใจในเป้าหมายการทำงานร่วมกัน ในกระบวนการนี้สิ่งที่สำคัญคือ การประเมินทั้งในส่วนที่เป็นวิธีการทำงานของกลุ่ม พฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มและผลงานของกลุ่ม โดยเน้นการประเมินคะแนนของผู้เรียนแต่ละคนในกลุ่มมาเป็นคะแนนกลุ่มเพื่อตัดสินความสำเร็จของกลุ่มด้วย ประเมินกระบวนการทำงานกลุ่ม ประเมินหัวหน้า และประเมินสมาชิกกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของกระบวนการกลุ่มที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของกลุ่มได้

ผลดีของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

การเรียนรู้แบบร่วมมือส่งผลดีต่อผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (Johnson; & Johnson.1994: 13 - 14 อ้างอิงจาก ทิศนา แชนมณี. 2550: 101)

1. มีความพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายมากขึ้น (greater efforts to achieve) การเรียนแบบร่วมมือช่วยให้ผู้เรียนมีความพยายามที่จะเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมาย เป็นผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และมีผลงานมากขึ้น การเรียนรู้มีความคงทนมากขึ้น (long-term retention) มีแรงจูงใจภายใน และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีการใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้เหตุผลดีขึ้น และคิดอย่างมีวิจารณญาณมากขึ้น

2. มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนดีขึ้น (more positive relationships among students) การเรียนแบบร่วมมือช่วยให้ผู้เรียนมีน้ำใจนักกีฬามากขึ้น ใส่ใจในผู้อื่นมากขึ้น เห็นคุณค่าของความแตกต่าง ความหลากหลาย การประสานสัมพันธ์และการรวมกลุ่ม

3. มีสุขภาพจิตดีขึ้น (greater psychological health) การเรียนแบบร่วมมือ ช่วยให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตดีขึ้น มีความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเอง และมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น นอกจากนั้นยังช่วยพัฒนาทักษะทางสังคม และความสามารถในการเผชิญกับความเครียด และความผันแปรต่าง ๆ

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547: 68 – 70) เสนอขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

1. ขั้นประสบการณ์ เป็นการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของผู้เรียน มาสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ ให้เล่าประสบการณ์เดิมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะเรียน หรือการใช้คำถามให้ตอบหรือใช้สื่อการสอนนำเพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้เดิมตอบคำถามสามารถแสดงออกให้เพื่อนชื่นชม
2. ขั้นการสะท้อนความคิดและถกเถียง ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยผู้สอนแบ่งกลุ่มผู้เรียนตามความเหมาะสม เช่น เก่ง ปานกลาง อ่อน ในกลุ่มเดียวกัน แต่ละคนในกลุ่มมีบทบาทหน้าที่ชัดเจน เช่น ประธานกลุ่ม รองประธาน เลขานุการกลุ่ม ทุกคนต้องช่วยเหลือกันทำงานตามหน้าที่ร่วมกัน ปรีक्षाหรือ ศึกษาค้นคว้า ทดลองแบบกัลยาณมิตร คนเก่งช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน โดยที่ผู้สอนคอยกระตุ้นเตือน ให้กำลังใจ เสียสละ ความสามัคคี การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน เพราะการทำงานที่ประสบความสำเร็จ ถูกต้อง ต้องร่วมมือกัน
3. ขั้นสร้างความเข้าใจและเกิดความคิดรวบยอด เป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกันในระบบกลุ่มในเรื่องที่เรียนเพื่อนำไปสู่ความคิดรวบยอด การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ทุกคนในกลุ่มช่วยกันวิเคราะห์ สรุปข้อมูลเพื่อความต้องการของกลุ่ม เพื่อนำเสนอต่อที่ประชุมหรือหน้าชั้นเรียน โดยการนำเสนอเป็นรายบุคคลหรือเป็นทีม ตามที่กลุ่มได้กำหนด ผู้สอนต้องเอาใจใส่รับฟัง ติดตามในเรื่องที่ทุกกลุ่มได้ออกมารายงานผล เพื่อการสรุปผลที่ถูกต้อง ชัดเจนและการเสริมเนื้อหาที่มีความสำคัญ และควรมีอุปกรณ์เสริม เช่น ระบบเสียง เครื่องถ่ายวิดีโอเช่นเดียวกับการอ่านข่าว เพื่อฝึกความกล้าแสดงออกของผู้เรียน ซึ่งจะเป็นการสร้างความสนใจของผู้เรียน
4. ขั้นการทดลองหรือประยุกต์แนวคิด เป็นการนำเอาการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ไปประยุกต์ใช้จนเกิดแนวทางปฏิบัติ เช่น การทำแบบฝึกหัดเสริม ร่วมกันสรุปเนื้อหาสำคัญ การปฏิบัติ การร่วมกันจัดแสดงผลงานในป้ายนิเทศ เขียนคำขวัญ หรือรายงาน
5. ขั้นการประเมินผลตนเอง เป็นการประเมินผลที่สนับสนุนให้ผู้เรียนรู้ความก้าวหน้าของตนเองและมีโอกาสปรับปรุงแก้ไขผลงาน ทุกคนร่วมกันประเมินผลงานของตนเอง ให้เพื่อนประเมิน ผู้สอนประเมิน ตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดร่วมกัน เก็บผลงานใส่แฟ้มของตนเองและของกลุ่ม

บทบาทของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

กรมวิชาการ (2544: 23) กล่าวว่า ครูผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญคนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนไม่ว่าครูผู้สอนจะใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือแบบใดก็ตามจะต้องมีการลำดับขั้นตอนในการสอนคล้ายคลึงกันคือ ขั้นตอนเตรียมการสอน การเริ่มบทเรียน การกำกับดูแลการสอนและการประเมินผลงาน และกระบวนการทำงาน

1. ขั้นตอนเตรียมการสอน ในขั้นนี้มีสิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ

1.1 จุดประสงค์ ครูผู้สอนจะต้องแจ้งจุดประสงค์ให้นักเรียนทราบ

1.1.1 จุดประสงค์ทางด้านวิชาการ ได้แก่ เนื้อหาและทักษะต่างๆ

1.1.2 จุดประสงค์ทางด้านสังคม ได้แก่ ทักษะการปฏิสัมพันธ์รูปแบบต่างๆ และการปฏิบัติงานร่วมกันของนักเรียน

1.2 ขนาดของกลุ่ม ขนาดของกลุ่มจะมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งมีประเด็นที่จะต้องพิจารณาคือ

1.2.1 การจับคู่ ควรให้นักเรียนได้เริ่มทำกิจกรรมคู่ เพราะการทำกิจกรรมดังกล่าวจะไม่มีใครถูกทอดทิ้งออกจากกลุ่ม

1.2.2 กิจกรรมที่ต้องการทักษะและความคิดที่หลากหลายอาจจัดกลุ่มให้มีจำนวนนักเรียน เช่น กลุ่มละ 3 หรือ 4 คน

1.2.3 ถ้าหากสมาชิกในกลุ่มมีจำนวนสมาชิกหลายคน คือ ตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป จะต้องแน่ใจว่าสมาชิกทุกคนในกลุ่มมีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

1.2.4 การแบ่งกลุ่ม จะต้องคำนึงถึงกิจกรรมและสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่

1.2.5 ถ้าหากระยะเวลาการทำกิจกรรมสั้น ขนาดของกลุ่มที่แบ่งต้องมีขนาดเล็กเพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วม

1.3 การจัดนักเรียนเข้ากลุ่ม การจัดนักเรียนเข้ากลุ่มอย่างเหมาะสมจะช่วยให้การดำเนินกิจกรรมบรรลุความสำเร็จ ครูผู้สอนจะเป็นผู้จัดกลุ่มได้ดีที่สุด เพราะรู้จักนักเรียนในชั้นมากที่สุด และสามารถเตรียมการที่จะช่วยเหลือหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของกลุ่ม เช่น นักเรียนที่ต้องแยกออกมาสอนเป็นการเฉพาะ ซึ่งอาจเป็นนักเรียนเก่งหรืออ่อน อย่างไรก็ตามมีแนวทางที่จะเสนอแนะดังนี้

1.3.1 การจัดกลุ่มนักเรียนที่มีความแตกต่างกัน ความแตกต่างที่จะนำมาจัดรวมเข้าในกลุ่มเดียวกัน อาจจะเป็นทางด้านภูมิหลัง ความสามารถ วัฒนธรรม เพศ ฯลฯ

1.3.2 การสับเปลี่ยนกลุ่มของนักเรียน การจะให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมนานเท่าใดขึ้นอยู่กับผลการปฏิบัติงานกลุ่มร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ก็มีหลักทั่วไปว่า จะต้องรอให้กลุ่มได้ทำงานร่วมกันจนบรรลุความสำเร็จ แต่ถ้าหากกลุ่มประสบปัญหาในการทำงานร่วมกัน ครูผู้สอนต้องให้คำแนะนำในการแก้ปัญหา

1.4 การจัดชั้นเรียน โต๊ะ เก้าอี้ จะต้องดำเนินการให้พร้อมก่อนที่นักเรียนจะเข้าชั้นเรียน เพื่อความสะดวกและความเป็นระเบียบ การจัดสภาพห้องเรียนจะมีผลต่อปฏิสัมพันธ์ของนักเรียน

1.5 การจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน จะต้องเตรียมสื่อการเรียนการสอนต่างๆ ที่จะใช้ไว้ให้พร้อม

2. ชั้นเริ่มบทเรียน ในชั้นเริ่มบทเรียนมีสิ่งที่ต้องพิจารณา ดังนี้

2.1 ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ในทางบวก การทำงานของกลุ่มจะดำเนินไปด้วยดี นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อกันและมีการพึ่งพาอาศัยกันและกัน จะทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดำเนินไปสู่ความสำเร็จ

2.2 การอธิบายภาระงาน ครูผู้สอนอธิบายภาระงานที่จะต้องทำให้ชัดเจน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง นอกจากนี้ ถ้าสามารถเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของบทเรียนที่ผ่านมา กับบทเรียนที่เรียนอยู่และบทเรียนที่จะเรียนต่อไปก็จะเป็นสิ่งที่ดีมาก

2.3 การประเมินความสำเร็จ นักเรียนควรรู้ว่าจะมีวิธีการประเมินผลงานในการทำงานกลุ่มอย่างไร ครูผู้สอนและนักเรียนอาจร่วมกันวางหลักเกณฑ์การประเมินผลในการพิจารณาความสำเร็จ เช่น

2.3.1 เพียงแต่ทำให้สำเร็จ เช่น ให้ช่วยกันวาดแผนที่ให้เสร็จภายใน 30 นาที

2.3.2 ตอบคำถามถูกต้อง เช่น ถ้าทำคะแนนได้ในระหว่าง 90-100 จะได้

เกรด A

2.3.3 เสนอความคิดเห็นหรือการตัดสินใจในชั้นต่ำ เช่น ให้เหตุผลสนับสนุนในตำแหน่งของท่านมา 10 ประการ

2.3.4 แสดงทักษะทางสังคมที่กำหนดให้ เช่น เตรียมข้อมูลที่จะแสดงให้เห็นว่ากลุ่มได้ใช้ทักษะวิจารณ์เชิงบวกในระหว่างการทำงานร่วมกัน

2.4 การเสริมสร้างความรับผิดชอบของสมาชิก สมาชิกแต่ละคนจะตื่นตัวและร่วมรับผิดชอบในการปฏิบัติงานกลุ่ม ถ้าหากว่าสมาชิกได้รู้ล่วงหน้าว่าจะมีการติดตามผลการปฏิบัติงาน และทักษะทางสังคมต่างๆ ที่แสดงออก วิธีที่จะช่วยให้สมาชิกแต่ละคนมีความรับผิดชอบ

อาจทำได้โดยเรียนสมาชิกคนใดคนหนึ่งในกลุ่มตอบ ในขณะที่ปฏิบัติงานให้มีการเซ็นชื่อรับรองว่าทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน ตลอดจนตรวจสอบกระบวนการทำงานในกลุ่ม

2.5 การระบุพฤติกรรมทางสังคมที่พึงปรารถนา ครูผู้สอนและนักเรียนควรร่วมกันระบุพฤติกรรมต่างๆ ทางสังคมที่ต้องการในการทำกิจกรรมร่วมกัน ถ้านักเรียนได้เข้าใจโอกาสที่จะแสดงพฤติกรรมต่างๆ ที่พึงปรารถนาจะมีมากขึ้นและยังเป็นการส่งเสริมให้รู้จักใช้ทักษะต่างๆ เหล่านั้นด้วย

3. ขั้นการกำกับดูแลการสอน ครูผู้สอนจะต้องมีหน้าที่ในการกำกับดูแลนักเรียนในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

3.1 พฤติกรรมของนักเรียน เมื่อนักเรียนร่วมกันทำกิจกรรม ครูผู้สอนจะต้องสังเกตความก้าวหน้าของนักเรียน และจะเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนช่วยกันปฏิบัติกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย ครูผู้สอนควรมีแบบสังเกตการณ์เพื่อบันทึกการปฏิบัติงานของกลุ่มและใช้ข้อมูลดังกล่าวในการติชมการทำงานของกลุ่ม นอกจากนี้ครูผู้สอนควรรู้ว่าเมื่อใดควรเข้าไปช่วยเหลือนักเรียน และในบางครั้งนักเรียนบางคนอาจมีบทบาทในการช่วยเหลือครู กำกับ ดูแลพฤติกรรมของเพื่อนด้วย

3.2 ครูผู้สอนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนได้ 2 กรณี คือ

3.2.1 แนะนำการเรียนรู้ทั่วไป เช่น อธิบายคำสั่งอย่างชัดเจน ทบทวนกระบวนการดำเนินงาน ฝึกทักษะต่างๆ ในขณะที่ครูผู้สอนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมและช่วยเหลือนักเรียน ครูผู้สอนจะต้องพยายามค้นหาทักษะความสามารถต่างๆ ของนักเรียนในกลุ่มต่างๆ ออกมาให้มากที่สุด เช่น ถ้ามีนักเรียนคนใดคนหนึ่งถามคำถาม ครูผู้สอนอาจไม่ตอบเองแต่ถามคำถามนั้นกลับไปให้นักเรียนคนหนึ่งในกลุ่มใดก็ได้เป็นคนตอบ

3.2.2 สอนทักษะการให้ความร่วมมือ ทักษะดังกล่าวมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เช่น ถ้ามีนักเรียนคนใดคนหนึ่งไม่ได้ช่วยเหลืองานของกลุ่มนักเรียนซึ่งเป็นสมาชิกในกลุ่มนั้นควรจะต้องเรียนรู้ที่จะต้องทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ครูผู้สอนควรเฝ้าปัญหาดังกล่าวกลับไปให้กลุ่มพิจารณาและหาทางแก้ไข ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้มากขึ้น อย่างไรก็ตามครูผู้สอนไม่ควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียนเกินความจำเป็น เพราะนักเรียนจะไม่ได้ใช้ความคิดของตนเองเท่าที่ควรและอาจคล้อยตามครูผู้สอน

4. ขั้นประเมินผลงานและกระบวนการในการทำงาน ครูผู้สอนสามารถประเมินความสำเร็จในการทำกิจกรรมของนักเรียนด้านวิชาการและทักษะทางสังคม

4.1 การประเมินผลงานด้านวิชาการ ได้แก่ การประเมินผลความก้าวหน้าและความสำเร็จของนักเรียน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนได้เรียนรู้อะไรบ้าง เช่น

4.1.1 ครูผู้สอนสุ่มเรียกนักเรียนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งตอบคำถามหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

4.1.2 นักเรียนกลุ่มต่างๆ ร่วมกันอภิปรายหลังจากการทดสอบย่อยหรือร่วมกันอภิปรายเพื่อแก้ไข

4.2 การประเมินผลทางด้านสังคม เป็นการประเมินผลเพื่อให้ทราบว่าสมาชิกของกลุ่มได้ใช้ทักษะทางสังคมอะไรบ้างและอย่างไร การทำงานของกลุ่มมีประสิทธิภาพเพียงใด และจะต้องปรับปรุงอะไรบ้างและอย่างไร เช่น

4.2.1 เล่าประสบการณ์ให้เพื่อนๆ ฟังเกี่ยวกับความสำเร็จของกลุ่ม

4.2.2 อภิปรายและมีข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องปรับปรุงการทำงานกลุ่มในครั้งต่อไป

สรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้ และทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ จำนวน 3 – 6 คน โดยสมาชิกแต่ละกลุ่มประกอบด้วยผู้ที่มีความสามารถทางการเรียนรู้แตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยองค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือประกอบด้วย 5 องค์ประกอบคือ การพึ่งพาอาศัยกันในทางบวก การมีปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละบุคคล การใช้ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย และกระบวนการทำงานของกลุ่ม หากขาดองค์ประกอบหนึ่งองค์ประกอบใดไปจะไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนเป็นกลุ่มจะมีโอกาสในการสร้างความร่วมมือในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนแบบร่วมมือส่งเสริมการค้นพบ การเลือกใช้ยุทธวิธี การให้เหตุผลที่มีประสิทธิภาพ การสร้างแนวคิดใหม่ การถ่ายโยงยุทธวิธีไปสู่รายบุคคล การทำงานร่วมมือกันนั้นผู้เรียนจะเพิ่มความมั่นใจในความสามารถของตนเอง เป็นการสนับสนุนให้เกิดความพยายามในการเรียนรู้ในมิติ กระบวนการและยุทธวิธี นอกจากนี้ผู้เรียนที่ทำงานร่วมกันในกลุ่มมีแนวโน้มที่จะชอบและเห็นคุณค่าของแต่ละคน และเห็นความสามารถในการแก้ปัญหาของคนอื่น มีความสัมพันธ์กันทางบวกระหว่างเพื่อน เกิดการเรียนรู้ในระดับสูง ตระหนักในคุณค่าของตนเอง (Self - Esteem) เกิดการยอมรับความสามารถของตนเองในการแก้ปัญหา ครูผู้สอนจึงมีบทบาทในการเตรียมการสอน และเลือกเทคนิคในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมและให้สอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียน ซึ่งไม่เพียงแต่ในด้านเนื้อหาวิชาเท่านั้นแต่จะต้องเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดแก่ผู้เรียนด้วย โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ให้มากที่สุด ปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องในการจัดการเรียนการสอน ช่วยเสริมสร้างกำลังใจแก่ผู้เรียนซึ่งจะทำให้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนทั้งประเมินพัฒนาการเด็กให้ครบทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจะทำให้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างสมบูรณ์

2.3 การจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรมของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

ความหมายของการฝึกอบรม

ชูชัย สมิทธิไกร (2544: 5) กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ อย่างเป็นระบบเพื่อสร้างหรือเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถ และเจตคติของบุคลากร อันจะช่วยปรับปรุงให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

วิจิตร อาวะกุล (2537: 30) กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึง การพัฒนาหรือฝึกฝนอบรมบุคคลให้เหมาะหรือเข้ากับงานหรือการทำงานคือ การอบรมเป็นวิธีการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม คนก่อนได้รับการอบรมกับคนหลังจากได้รับการอบรมจะต้องมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมไม่มากนักน้อย ถ้าก่อนกับหลังการอบรมไม่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเลยก็แสดงว่าผู้นั้นยังไม่ได้รับการอบรมหรือกระบวนการอบรมไม่บังเกิดผล ถ้าต้องการเพิ่มเติมความสามารถหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนก็ทำได้โดยการฝึกอบรม

นิรันดร์ จุลทรัพย์ (2542: 3) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อปรับปรุงและเพิ่มพูนความรู้ ทักษะหรือความชำนาญ และทัศนคติ ที่เหมาะสมให้เกิดขึ้นแก่บุคลากรอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในลักษณะที่สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กรและสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปเพื่อยกระดับมาตรฐานการทำงานให้สูงขึ้นและทำให้บุคลากรมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานมากยิ่งขึ้น

พงศ์ หรดาล (2539: 30) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกิจกรรมการเรียนรู้เฉพาะบุคคล เพื่อปรับปรุงและเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ทัศนคติที่เหมาะสมจนสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติ จนสามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาของงานที่ปฏิบัติให้บรรลุความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพที่สูงขึ้นตามความต้องการขององค์กร

สรุปได้ว่า การฝึกอบรม หมายถึง การจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ทัศนคติของบุคคลเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

สมคิด บางโม (2551: 14) ได้ศึกษาแนวคิดจากนักการศึกษาและสรุปได้ว่าการฝึกอบรมเป็นการเพิ่มพูนความสามารถในการทำงานเฉพาะอย่างอาจจำแนกวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมได้ 4 ประการที่เรียกว่า KUSA ดังนี้

1. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ให้มีความรู้ หลักการ ทฤษฎีแนวคิดในเรื่องที่อบรมเพื่อนำไปใช้ในการทำงาน
2. เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจ (Understand) เป็นลักษณะที่ต่อเนื่องจากความรู้ดังกล่าว คือเมื่อรู้ในหลักการทฤษฎีและสามารถตีความ แปลความ ขยายความ และอธิบายให้คนอื่นทราบได้รวมทั้งสามารถนำประยุกต์ใช้ได้
3. เพิ่มพูนทักษะ (Skill) คือ ความชำนาญหรือความคล่องแคล่วในการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งโดยอัตโนมัติ เช่น การใช้เครื่องมือต่างๆ เป็นต้น
4. เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Attitude) คือ ทัศนคติหรือความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีต่อสิ่งต่างๆ การฝึกอบรมมุ่งให้เกิดหรือเพิ่มพูนความรู้สึกดีต่อองค์กร ผู้บังคับบัญชา ต่อเพื่อนร่วมงาน ที่มีหน้าที่รับผิดชอบ

สรุปได้ว่าการฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่จัดขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ เพิ่มพูนทักษะและทัศนคติในการทำงานให้สูงขึ้น

ประเภทของการฝึกอบรม

อดุลย์ ไทรเล็กทิม (2550: 184) ได้กล่าวว่า การจัดฝึกอบรมมีการแบ่งประเภทไว้ดังนี้

1. การฝึกอบรมก่อนปฏิบัติหน้าที่ (Pre the job training) เป็นการแนะนำชี้แจงฝึกฝนผู้ที่เข้าปฏิบัติหน้าที่ให้มีความรู้ ความชำนาญ และมีประสบการณ์มากพอสมควรเพื่อไม่ให้เสียเวลาในการฝึกสอนงานขณะปฏิบัติงาน และทำให้ข้อผิดพลาดในการปฏิบัติงานต่างๆลดลง ช่วยลดปัญหาและข้อยุ่งยากในการปฏิบัติงาน ตลอดจนงบประมาณต่างๆได้
2. การฝึกอบรมขณะปฏิบัติหน้าที่ (On the job Training) เป็นวิธีสอนงานหรือเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานในหน้าที่เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานลงมือปฏิบัติงานทดลองปฏิบัติ โดยมีส่วนงานหรือผู้บังคับบัญชาคอยสอดส่อง ดูแล ตรวจสอบผลการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด เพื่อหาข้อบกพร่อง เสนอแนะให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจและปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง

3. การฝึกอบรมนอกงานในหน้าที่ (Off the job Training) ผู้เข้ารับการอบรม จะหยุดการปฏิบัติงานในหน้าที่ชั่วคราว เพื่อไปเข้ารับการฝึกอบรม (ตามที่หน่วยงานส่งไปหรือสมัครไปเองก็ได้) อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องเป็นกังวลเรื่องภาระงานที่ปฏิบัติอยู่ เมื่อกลับมาแล้วจึงนำความรู้นั้นๆ มาใช้ในการปฏิบัติงาน

สรุปได้ว่า ประเภทของการฝึกอบรมนั้นมีหลายประเภท ได้แก่ การฝึกอบรมก่อนปฏิบัติหน้าที่ การฝึกอบรมขณะปฏิบัติหน้าที่และการฝึกอบรมนอกงานในหน้าที่ ซึ่งการอบรมในแต่ละประเภทนั้นจะมีวัตถุประสงค์เดียวกันคือการเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ให้มากยิ่งขึ้น

กระบวนการการฝึกอบรม

จากการศึกษาแนวคิดของฐิระ ประวาลพฤษ (2538: 7) และชูชัย สมितिไกร (2544: 29 – 34) ได้เสนอกระบวนการฝึกอบรมไว้ดังนี้

1. การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม เป็นการศึกษาปัญหาหรือความต้องการของหน่วยงานในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้กับบุคคล โดยการวิเคราะห์เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหา และวิธีการฝึกอบรม

2. การสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม เป็นการจัดสร้างหลักสูตรฝึกอบรมให้เหมาะสมกับแนวทางแก้ไขปัญหขององค์กร ส่วนประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย ชื่อหลักสูตร วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม แนวทางการประเมิน

3. การออกแบบโครงการฝึกอบรม โดยเขียนโครงการอย่างละเอียดเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติการดำเนินการฝึกอบรม

4. การดำเนินการฝึกอบรม เป็นการนำโครงการที่ได้รับอนุมัติมาแล้ว ดำเนินการฝึกอบรมซึ่งต้องบริหารโครงการเป็น 3 ระยะ คือ ระยะเตรียมการ คือ การเตรียมก่อนการฝึกอบรม ระยะฝึกอบรม คือตั้งแต่วันแรกของการฝึกอบรมจนถึงสิ้นสุดการฝึกอบรม และระยะหลังการฝึกอบรม

5. การประเมินผลการฝึกอบรม เป็นการวัดและประเมินว่าการอบรมเป็นไปตามที่กำหนดไว้และบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง การประเมินอาจใช้การวัดหลายๆวิธี อาจประเมินครั้งเดียวเมื่อสิ้นสุดการอบรม หรือประเมินครั้งระยะเวลาของการฝึกอบรมและเมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมรวมเป็น 2 ครั้ง

สรุปได้ว่ากระบวนการการฝึกอบรมต้องเริ่มต้นจากการหาความจำเป็นในการฝึกอบรม การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม การออกแบบโครงการฝึกอบรม การดำเนินการฝึกอบรม และการประเมินผลการฝึกอบรม ซึ่งการดำเนินการนั้นต้องเริ่มจากต้นจนจบกระบวนการ

2.3.2 เทคนิคการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

สำหรับการฝึกฝนนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยให้มีภาวะผู้นำใฝ่บริการนั้นต้องใช้เทคนิคการฝึกอบรมที่หลากหลายผสมผสานกันเพื่อให้นักศึกษาได้เข้าใจเนื้อหา ได้ลงมือปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และนำไปสู่การประยุกต์ใช้

วาสนา ทวีกุลทรัพย์ (2537: 55-56) กล่าวว่า เทคนิคการฝึกอบรมช่วยถ่ายทอดความรู้ ทักษะและเปลี่ยนแปลงทัศนคติให้แก่ผู้เข้าอบรมเป็นเรื่องสำคัญ จะต้องใช้เทคนิควิธีการต่างๆ ประกอบกันหลายประการ เนื่องจากผู้เข้าอบรมอาจไม่สนใจในการรับความรู้ ดังนั้นการใช้เทคนิคการฝึกอบรมจึงจำเป็นอย่างยิ่ง

วิจิตร อาวะกุล (2537: 136) กล่าวว่า เทคนิคการฝึกอบรมเป็นวิธีการสอนการอบรมในรูปแบบต่างๆที่จะทำให้ผู้รับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

สมคิด บางโม (2551: 85) กล่าวว่า เทคนิคการฝึกอบรม คือ วิธีการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และทัศนคติเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เรียนรู้มากที่สุดในเวลาจำกัด เทคนิคการฝึกอบรมมี 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ การใช้วิทยากรเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดความรู้ แต่ที่นิยมใช้กันมากและได้ผลดีทำให้การฝึกอบรมไม่เบื่อหน่าย คือ การใช้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้แสดงความคิดเห็น เล่าประสบการณ์ ได้กระทำการต่างๆด้วยตนเอง ได้ทดลองกระทำ ได้พบเห็นด้วยตนเองภายใต้สถานการณ์ที่กำหนดให้ อย่างไรก็ตาม เทคนิคการฝึกอบรมแต่ละอย่างจะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรม และหัวข้อวิชาเป็นสำคัญ

สรุปว่า การฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยให้มีภาวะผู้นำใฝ่บริการควรเป็นเทคนิคที่ผสมผสานทั้ง 2 เทคนิคทั้งการใช้วิทยากรเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดความรู้ สลับกับการใช้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้เพื่อให้นักศึกษาได้รับความรู้จากวิทยากรและได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆด้วยตนเองอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ในที่สุด โดยใช้เทคนิคการฝึกอบรมดังนี้

2.3.2.1 การบรรยาย

ความหมายของการบรรยาย

การบรรยาย หมายถึง กระบวนการที่ผู้สอนหรือวิทยากรใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ในการถ่ายทอดเนื้อหา และประสบการณ์โดยการบอกเล่าพูด บางครั้งอาจเปิดโอกาสให้ซักถาม โดยวิธีการนี้อาจจะใช้สื่อที่เหมาะสมประกอบ ซึ่งวิธีนี้จะทำให้ผู้เข้าอบรมได้รับความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหานั้นๆ ได้ตรงกัน โดยผู้อาศัยหลักความแตกต่างของความรู้

โดยผู้บรรยายมีความรู้สูงกว่าผู้เข้ารับการอบรม และผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้น้อย ผู้สอนถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้รับการอบรมเพียงอย่างเดียว มีลักษณะการสอน บอกเล่าทางวิชาการ สื่อสารทางเดียว เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงความรู้สึนึกคิด ความเชื่อ เพื่อให้เกิดการยอมรับเรื่องราว หลักการ ทฤษฎี และวิธีการต่างๆ โดยจะต้องมีเอกสารประกอบการบรรยาย ตำรา การค้นคว้า การใช้ห้องสมุดด้วย จึงจะได้ผล (วิจิตร อวระกุล.2537: 136 – 137; วาสนา ทวีกุลทรัพย์. 2537: 65; สมคิด บางโม. 2545: 85; ทิศนา แหมมณี. 2553: 327)

จุดมุ่งหมายของการบรรยาย

ทิศนา แหมมณี (2553: 327) อธิบายถึงจุดมุ่งหมายสำคัญของการบรรยายไว้ สอดคล้องกัน คือ เพื่อที่จะเสนอข้อมูลได้เป็นจำนวนมากในระยะเวลาอันสั้น

รูปแบบของการบรรยาย

ระวีวรรณ ศรีคร้ามครัน (2543: 95 – 96) ได้อธิบายถึงรูปแบบของการบรรยายสามารถแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

1. การบรรยายที่ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้ หรือรับฟังความรู้จากผู้บรรยายได้ โดยทางโทรศัพท์ หรือการส่งผ่านภาพจากดาวเทียม ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนที่อยู่ห่างไกลสามารถได้ยิน ฟัง การบรรยาย และสามารถถามคำถามผู้บรรยายโดยใช้เครื่องมือสื่อสารต่างๆ และโทรศัพท์ ซึ่งการบรรยายในลักษณะนี้สามารถส่งผ่านความรู้ไปยังที่กว้างขวาง
2. การบรรยายที่ให้ความรู้แก่ผู้เรียนตามตำราเรียน หรือเอกสารการสอน ตั้งแต่บทที่ 1 เรื่อยๆ ไป จนจบ ซึ่งทำให้ผู้สอนไม่จำเป็นต้องเตรียมการสอนมากนัก เนื่องจากการเรียนการสอนจะดำเนินไปตามหนังสือแบบเรียนทุกประการ การสอนในลักษณะนี้ ผู้เรียนจะไม่ได้รับความรู้ใหม่ๆ นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในตำราเรียน ซึ่งการฟังคำบรรยายจากผู้สอน หรือการอ่านจากตำราเรียน ก็จะไม่แตกต่างกัน
3. การบรรยายที่ผู้สอนได้อัดเป็นเทป วิดีโอเทป หรือภาพยนตร์เอาไว้ สำหรับผู้ที่อยู่ห่างไกล ซึ่งทำให้ผู้ฟังการบรรยายไม่สามารถถามคำถามโดยตรงกับผู้บรรยายได้ แต่ผู้เรียนสามารถเปิดซ้ำหลายๆ ครั้ง จนกว่าจะเกิดความเข้าใจได้ด้วยตนเอง

หลักการของการบรรยาย

ทิศนา แหมมณี (2553: 327) ได้เสนอแนะหลักการของการบรรยาย ได้แก่

1. มีผู้สอนและผู้เรียน
2. มีเนื้อหาสาระ หรือข้อความ ความรู้ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้
3. มีการบรรยาย พูด บอก เล่า อธิบาย โดยผู้สอน
4. มีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดจากการบรรยาย

ขั้นตอนของการบรรยาย

ระวีวรรณ ศรีคร้ามครัน (2543: 96 – 97) ได้อธิบายว่า การบรรยายในรูปแบบใดก็ตาม รวมทั้งการบรรยายจากผู้บรรยายโดยตรงควรประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การเตรียมการบรรยาย เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การบรรยายที่น่าสนใจ และประสบความสำเร็จได้ ผู้บรรยายควรกำหนดรูปแบบของการบรรยาย เพื่อให้ผู้เรียนสนใจ การบรรยายตลอดเวลา และได้รับความรู้ตามจุดประสงค์ของการบรรยายนั้นๆ ดังนั้น ก่อนการบรรยาย ควรจัดเตรียมเนื้อหาวิชาให้ครอบคลุมเนื้อเรื่อง และบอกจุดประสงค์ของการบรรยาย รวมทั้งบอกแนวคิด หลักการสำคัญของเนื้อเรื่องที่จะบรรยาย และในการเตรียมการบรรยายนั้น ผู้บรรยายควรเตรียมแผนงานไว้ด้วยว่าในระหว่างการบรรยายนั้น ต้องการให้ผู้เรียนทำอะไรบ้าง เช่น ให้จดคำบรรยาย หรือมอบงานให้ทำเมื่อบรรยายเสร็จสิ้นลง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ควรเตรียมแนวปฏิบัติในลักษณะของใบงานไว้ล่วงหน้าและให้ผู้เรียนรับทราบ หรือผู้สอนอาจจะเขียนไว้บนกระดานดำก่อนก็ได้

2. การบรรยาย เป็นการจัดเรียงลำดับเนื้อหาเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจจากสิ่งที่ย่อยๆ ก่อนและควรบรรยายร่วมกับการใช้อุปกรณ์การสอนอื่นๆ ใช้แนวทางการเปรียบเทียบ การเล่าเรื่องหรือการยกตัวอย่าง เพื่อสนับสนุนความรู้ หรือแนวคิดที่บรรยายรวมทั้งกระตุ้นความสนใจของผู้ฟังด้วยการใช้คำถามเป็นระยะๆ หรือนำกิจกรรมอื่นๆ มาร่วม

3. ทบทวนความรู้ หรือสรุปการบรรยาย เป็นการใช้อธิบายความเป็นแนวคิดหลัก หรือให้ผู้เรียนช่วยกันสรุปความเข้าใจ รวมทั้งการใช้คำถามย้อนกลับไปยังผู้เรียน เพื่อให้ทราบว่าผู้ฟังเกิดการเรียนรู้น้อยแค่ไหน

ข้อเสนอแนะในการบรรยาย

ทิตินา แคมมณี (2553: 327 – 328) และวีระ ไทยพานิช (มปป: 1) ให้ข้อเสนอแนะ และเทคนิควิธีการบรรยาย ซึ่งมีความสอดคล้องกันสรุปได้ดังนี้

1. การเตรียมการบรรยาย ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาเนื้อหาสาระที่จะบรรยายให้เข้าใจแจ่มแจ้งหากมีข้อสงสัยควรศึกษาค้นคว้าให้กระจ่างก่อน เลือกเนื้อหาสาระใดมีความจำเป็นหรือมีประโยชน์ต่อผู้เรียนเพียงใด สิ่งใดไม่จำเป็นให้ตัดออก ควรจัดลำดับเนื้อหาสาระว่าสิ่งใดควรพูดก่อน พูดหลัง และเชื่อมโยงกันอย่างไร เนื้อหาสาระแต่ละส่วนมีส่วนใดที่ยังคลุมเครือ ซึ่งควรหาตัวอย่างประกอบ หรือสื่อใดช่วย ควรแสวงหาเทคนิคในการนำเสนอสาระแต่ละส่วนให้น่าสนใจ ทำทหายความคิดและเข้าใจได้ง่าย ซึ่งอาจจะเป็นการใช้คำถามกระตุ้น หรือการเล่าประสบการณ์ที่แปลกใหม่ หรือนำเสนอปัญหาที่ทำทหายความคิดก่อนการบรรยาย ผู้สอนควรมีโครงร่าง (Outline) สำหรับการบรรยาย และมีเอกสารประกอบการบรรยายแจกให้ผู้เรียน

2. การบรรยาย เมื่อเริ่มการบรรยาย ผู้บรรยายควรสร้างความสนใจของผู้เรียน และพยายามรักษาความสนใจนั้นให้คงอยู่ตลอดการบรรยายด้วยเทคนิคต่างๆ เช่น

2.1 การใช้ปัญหาเป็นสื่อ

2.2 การใช้การทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นความสามารถของตนในเรื่องนั้น

2.3 มีการใช้สื่อประกอบ เช่น สไลด์ เทปเสียง วิดิทัศน์ เป็นต้น

2.4 การใช้การซักถามประกอบการบรรยาย

2.5 การใช้กิจกรรมประกอบการบรรยาย เช่น การอภิปรายกลุ่มย่อย การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การเล่นเกม การทดลองปฏิบัติ เป็นต้น

2.6 การยกตัวอย่างประกอบการอธิบาย

2.7 การใช้อารมณ์ขัน

2.8 การเปิดโอกาสให้ผู้ฟังซักถามและแสดงความคิดเห็น

3. พยายามบรรยายสั้นๆ โดยเฉพาะการบรรยายแบบเป็นพิธีการทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา คำบรรยายถูกต้องตามหลักภาษาไวยากรณ์ที่นักเรียนสามารถที่จะเข้าใจได้ สร้างจุดสนใจของชั้นเรียนตั้งแต่เริ่มต้น ใช้เสียงแสดงความรู้สึก (Expressive Voice)

4. การอภิปรายซักถาม และประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ก่อนยุติการบรรยาย ผู้บรรยายควรสรุปสาระสำคัญของการบรรยาย และควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามหรือเปิดอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ต่อจากนั้นควรมีการทดสอบการเรียนรู้ของผู้เรียนในเรื่องที่บรรยายด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การสุ่มถามผู้เรียน หรือการให้ทำแบบทดสอบ เป็นต้น

ข้อดีของการบรรยาย

สมคิด บางโม (2551: 87) กล่าวว่า ข้อดีของการบรรยาย คือ ได้เนื้อหาวิชาตามหัวข้อที่กำหนดครบถ้วน การเสนอเนื้อหาเป็นระเบียบตามลำดับ ผู้เข้ารับการศึกษามีโอกาสซักถาม ได้เนื้อหาวิชามากในเวลาอันจำกัด สามารถใช้กับการฝึกอบรม มีโอกาสซักถาม สามารถใช้กับการฝึกอบรมที่มีจำนวนผู้เข้ารับการศึกษาจำนวนมากๆ ถ้าวิทยากรบรรยายดี เตรียมมาดี และมีสื่อประกอบจะได้รับความสนใจมาก สามารถควบคุมเวลาให้เป็นไปตามกำหนดได้ง่าย

ข้อเสียของการบรรยาย

วีระ ไทยพานิช (2529: 1) และสมคิด บางโม (2551: 86) กล่าวว่า ข้อจำกัดของการบรรยายคือ

1. สามารถที่จะนำไปสู่ความเบื่อหน่ายถ้านักเรียนไม่ได้ร่วมกิจกรรมเลย นอกจากการฟังและจดคำบรรยาย
2. ผู้บรรยายจำเป็นต้องมีทักษะในการพูด
3. เป็นวิธีการที่ยากในการใช้ เมื่อคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน
4. สามารถที่จะทำให้นักเรียนเบื่อถ้ามีผู้บรรยายนิสัยน่ารำคาญ (ขยับแว่นตาเสมอ ถอนหายใจบ่อยๆ)
5. ยากที่จะประเมินผลเพราะนักเรียนไม่มีส่วนร่วมและครูไม่รู้แน่นอนว่านักเรียนเข้าใจเนื้อหาหรือไม่
6. นักเรียนจำได้เฉพาะที่นักเรียนได้ยินเท่านั้น นอกจากว่านักเรียนจดสรุปย่อคำบรรยายได้ดี ซึ่งนักเรียนส่วนมากขาดทักษะในการจดสรุปคำบรรยาย

งานวิจัยต่างประเทศ

ซิมเมอร์แมน (Zimmerman.1971: 4543 – 4535: A) แห่งมหาวิทยาลัยไอโอวา ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ผลของการใช้โสตทัศนูปกรณ์ประกอบการสอนทักษะกีฬาแบดมินตันกับนักศึกษาหญิงในระดับวิทยาลัย” เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการสอนทักษะกีฬาแบดมินตันระดับวิทยาลัย โดยวิธีการสอน 2 วิธีคือ สอนโดยการพูดอย่างเดียวกับสอนโดยใช้โสตทัศนูปกรณ์ประกอบการ โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยพบว่า การใช้โสตทัศนูปกรณ์ประกอบการบรรยายไม่ได้แสดงว่าดีกว่าการสอนแบบบรรยายอย่างเดียว นักศึกษาทั้งสองกลุ่มต่างก็มีพัฒนาการที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนักศึกษากลุ่มทดลองเห็นว่าวิดีโอเทปได้ผลดีในการวิเคราะห์ความสามารถที่แสดงออก

บาร์ด (Bard.1975: 5947 – 8 – A) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการสอนระหว่างการสอนด้วยบทเรียนสำเร็จรูปกับการสอนโดยใช้ตำราเรียนสลับกับการบรรยายในวิชาฟิสิกส์ที่ Southern Colorado State College ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้ที่เรียนจากบทเรียนสำเร็จรูปกับผู้เรียนจากการสอนแบบใช้ตำราเรียนสลับกับการบรรยายไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วิลสัน (Wilson. 2004: 179) ได้ศึกษาผลกระทบการจัดการฝึกอบรมเฉพาะกิจใหม่ ให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาในด้านการสังเกตพฤติกรรม และการนิเทศการสอน วัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อหาทางพัฒนาความสามารถ และทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการฝึกอบรมเฉพาะกิจที่ชื่อว่า Sappier Training Model ซึ่งมีลักษณะของการผสมผสานด้วยรูปแบบการสังเกต การสอบถาม การอภิปรายร่วมกับการบรรยาย พบว่า รูปแบบการฝึกอบรมเฉพาะกิจนี้ เหมาะสมที่จะนำไปใช้ เพื่อพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

งานวิจัยในประเทศ

นพพร โลหเจริญวนิช (2535: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลง และความแตกต่างในด้านความรู้เจตคติเกี่ยวกับโรคเอดส์และการป้องกันของหญิงตั้งครรภ์ในโรงพยาบาลรามาริบัติก่อนและหลังการให้สุขศึกษา โดยวิธีการบรรยายและวิธีใช้สไลด์ประกอบเสียง กลุ่มตัวอย่างเป็นหญิงตั้งครรภ์ที่มาใช้บริการฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลรามาริบัติ จำนวน 90 คน ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง และนำมาจัดกลุ่มเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ของหญิงตั้งครรภ์หลังการให้สุขศึกษา โดยวิธีการบรรยายดีกว่าก่อนให้สุขศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เจตคติของหญิงตั้งครรภ์หลังการให้สุขศึกษา โดยวิธีการบรรยายดีกว่าก่อนให้สุขศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ความรู้ของหญิงตั้งครรภ์หลังการให้สุขศึกษา โดยวิธีใช้สไลด์ประกอบเสียงดีกว่าก่อนให้สุขศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ เจตคติของหญิงตั้งครรภ์หลังการให้สุขศึกษา โดยวิธีการใช้สไลด์ประกอบเสียงดีกว่าก่อนให้สุขศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ธวัชชัย วิจารณ์กรกิจ (2548: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (มัธยม) เรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการสอนแบบสืบค้นด้วยตนเองกับการสอนแบบบรรยาย กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (มัธยม) จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองได้รับการสอนแบบสืบค้นด้วยตนเอง กลุ่มควบคุมได้รับการสอนแบบบรรยาย ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการสอนแบบสืบค้นด้วยตนเองกับการสอนแบบบรรยายไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลังการสอนแบบสืบค้นด้วยตนเองสูงกว่าก่อนได้รับการสอนแบบบรรยาย

พีรพงศ์ ดวงแก้ว (2552: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเทคนิคการสอนความคิดสร้างสรรค์สำหรับครูประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างได้แก่ครูระดับประถมศึกษาของกลุ่มโรงเรียนเวียงและกลุ่มโรงเรียนสันสลี สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเวียงป่า

เป้า จังหวัดเชียงราย จำนวน 22 คน ใช้เวลาฝึกอบรมจำนวน 3 วัน รูปแบบการฝึกอบรมใช้การบรรยาย วิดีทัศน์ เอกสารใบความรู้ การสาธิตการสอน การเขียนแผนการสอน การร่วมปฏิบัติงานใน กระบวนการกลุ่ม การจัดทำสะสมแฟ้มผลงาน ผลการวิจัยพบว่า หลังการฝึกอบรมผู้เข้ารับการอบรมมี ความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุปได้ว่า การบรรยาย หมายถึง กระบวนการที่ผู้สอนหรือวิทยากรใช้ในการ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ในการถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์โดย การบอกเล่า พูด บางครั้งอาจเปิดโอกาสให้ซักถาม โดยวิธีการนี้อาจจะใช้สื่อที่เหมาะสมประกอบ ซึ่งวิธี นี้จะทำให้ผู้เข้าอบรมได้รับความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหานั้นๆ ได้ตรงกัน รูปแบบการบรรยายสามารถทำ ได้โดยบรรยายจากวิทยากรหรือจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่ออื่นๆ ขั้นตอนในการบรรยายสามารถแบ่ง ได้ 3 ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นตอนเตรียมการบรรยาย ขั้นตอนบรรยาย ขั้นตอนทบทวนและประเมินผลการบรรยาย จาก งานวิจัยที่ปรากฏพบว่า เทคนิคการบรรยายสามารถใช้ได้มีประสิทธิภาพทั้งในรูปแบบการเรียนการสอน ที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และใช้ในรูปแบบของการฝึกอบรม ซึ่งก็มีประสิทธิภาพเช่นกันสามารถ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ควรใช้ผสมผสานกับเทคนิคในการอบรม รูปแบบอื่นๆ

2.3.2.2 กรณีตัวอย่าง

ความหมายของกรณีตัวอย่าง

สมคิด บางโม (2551: 90) กล่าวว่า กรณีศึกษา เป็นการศึกษาร່วบรวม จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆภายใต้สถานการณ์ที่ ไกลเคียงความจริงมากที่สุด เป็นเทคนิคที่เหมาะสมกับกลุ่มเล็กๆ เรื่องที่มอบหมายให้ต้องมีรายละเอียด เพียงพอที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะมองเห็นจุดสำคัญของปัญหาและข้อมูลเพื่อนำมาใช้พิจารณา การศึกษากรณีศึกษาอาจให้ศึกษาเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มเล็กๆก็ได้

นิรันดร์ จุลทรัพย์ (2542: 124) กล่าวว่า กรณีศึกษาเป็นวิธีการที่ให้ผู้เข้ารับการ ฝึกอบรมศึกษาเรื่องราวซึ่งได้รวบรวมไว้จากเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกันเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ศึกษา วิเคราะห์ อภิปรายร่วมกันเพื่อนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจและฝึกฝนหาทางแก้ไขปัญหานั้นๆภายใต้ สถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด วิธีการนี้เหมาะสมและจะใช้กับขนาดของกลุ่มไม่ใหญ่ นักเพราะสมาชิกจะได้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างทั่วถึง และเรื่องที่มีมอบหมายให้ศึกษา นั้นต้องมีรายละเอียดมากพอที่จะช่วยให้สมาชิกมองเห็นจุดสำคัญของปัญหาและข้อมูลต่างๆเพื่อเป็น แนวทางในการพิจารณาได้

สุจิตรา ธนानันท์ (2554: 64) กล่าวว่า กรณีตัวอย่างเป็นวิธีการฝึกอบรมโดยที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ศึกษาจากข้อมูลที่ได้ถูกจัดขึ้นและทำการตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลที่ให้มาจากกรณีศึกษานั้นๆ

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2542: 33) กล่าวว่า กรณีตัวอย่างเป็นวิธีการสอน ซึ่งใช้กรณีหรือเรื่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงมาดัดแปลง และใช้เป็นตัวอย่างในการเรียน ให้ศึกษาวิเคราะห์และอภิปรายเพื่อสร้างความเข้าใจ และฝึกฝนหาทางแก้ปัญหา นั้น วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดและพิจารณาข้อมูลที่ตนได้รับอย่างถี่ถ้วน การอภิปรายจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน รวมทั้งการนำเอากรณีต่างๆ ที่คล้ายคลึงกับชีวิตจริง ซึ่งมีส่วนช่วยให้การเรียนการสอนมีความหมายสำหรับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

ทิตินา แซมมณี (2548: 362) กล่าวว่า กรณีตัวอย่าง คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยให้ผู้เรียนศึกษาเรื่องที่สมมติขึ้นจากความเป็นจริง และตอบประเด็นคำถามเกี่ยวกับเรื่องนั้น แล้วนำคำตอบและเหตุผลที่มาจากคำตอบนั้นมาใช้เป็นข้อมูลในการอภิปราย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

จากความหมายของกรณีตัวอย่าง สรุปได้ว่า กรณีตัวอย่างหมายถึงวิธีการสอนที่ใช้กรณีหรือเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงดัดแปลงมาหรือเรื่องที่สมมติขึ้นมาใช้เป็นกรณีตัวอย่างในการให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์ และอภิปรายร่วมกัน เพื่อฝึกฝนหาทางแก้ปัญหา เพื่อนำความรู้ที่นำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

จุดมุ่งหมายของกรณีตัวอย่าง

สมคิด บางโม (2551: 90) กล่าวว่า การใช้กรณีตัวอย่าง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้วิเคราะห์ตัดสินใจปัญหาในเรื่องที่เหมือนจริงและสามารถนำไปปรับใช้กับการปฏิบัติงานได้ กรณีศึกษาเป็นกิจกรรมที่มีบรรยากาศเป็นเอง เพราะทุกคนมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์

ชูชัย สมิทธิไกร (2544: 185) กล่าวว่า การใช้กรณีตัวอย่าง มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. สนับสนุนให้ผู้รับการอบรมได้มีส่วนร่วมในการฝึกอบรม
2. สอนทักษะการวิเคราะห์ปัญหา
3. แสดงให้เห็นว่าเนื้อหาสาระของการฝึกอบรมมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การทำงานจริงอย่างไร

สรุปได้ว่า การใช้กรณีตัวอย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ การแก้ปัญหา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ของผู้ศึกษา

ประโยชน์ของกรณีตัวอย่าง

ทิตินา แชมมณี (2548: 364) กล่าวถึงประโยชน์ของกรณีตัวอย่าง ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักคิด และพิจารณาข้อมูลที่ได้รับอย่างถี่ถ้วน
2. ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน รวมทั้งการนำกรณีต่างๆ ซึ่งคล้ายคลึงกับชีวิตจริงมาใช้
3. ช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความจริง ซึ่งมีส่วนทำให้การเรียนรู้มีความหมายสำหรับผู้เรียนมากขึ้น

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของกรณีตัวอย่าง เป็นวิธีที่ทำให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น อภิปราย รู้จักวิเคราะห์ปัญหา เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่มีเหตุผลร่วมกัน

ประเภทของกรณีตัวอย่าง

เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง (2534: 15) กล่าวว่า กรณีตัวอย่างที่เขียนขึ้นเพื่อใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอนในชั้นเรียน พอจะแบ่งออกอย่างกว้างๆ ได้ 2 ประเภท คือ

1. กรณีตัวอย่างที่เป็นจริง (Real Cases) เป็นกรณีตัวอย่างที่เขียนขึ้นจากเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริง เขียนจากข้อมูลที่คุณเขียนได้รวบรวมมาด้วยตนเอง
2. กรณีตัวอย่างที่ไม่เป็นจริงหรือเพ้อฝัน (Armchair Cases) เป็นกรณีตัวอย่างที่คุณเขียนมโนภาพหรือวาดภาพขึ้นเอง ไม่ได้เขียนจากข้อมูลที่ได้รวบรวมมาแต่เป็นการจินตนาการขึ้นมาเองหรือด้วยการประมวลเหตุการณ์ที่ได้จากการศึกษาพบเห็นมาบ้าง แล้วปะติดประต่อสร้างขึ้นมาให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริง กรณีตัวอย่างประเภทเพ้อฝันค่อนข้างยาก ผู้เขียนจะต้องมีประสบการณ์และความสามารถพอสมควร ในการนำมาใช้นั้นมีประโยชน์และมีขอบเขตจำกัดว่ากรณีตัวอย่างที่เป็นจริง แต่ก็มีผู้นิยมใช้กรณีนี้กันมาก

สรุปได้ว่า กรณีตัวอย่างมี 2 ประเภทใหญ่ คือ กรณีตัวอย่างที่เป็นจริง คือ เรื่องราวที่เขียนขึ้นจากเหตุการณ์ที่เป็นจริง และกรณีตัวอย่างที่คุณเขียนประมวลเหตุการณ์ที่ได้จากการศึกษารวบรวมแล้วปะติดประต่อ สร้างขึ้นมาให้สอดคล้องกับความเป็นจริง

การนำกรณีตัวอย่างไปใช้ในการเรียนการสอน

เริงลักษณ์ โรจนพันธ์ (2529: 68 – 69) กล่าวถึง การนำกรณีตัวอย่างไปใช้ทำได้หลายรูปแบบ ดังนี้

1. เป็นคำพูดหรือข้อเสนอแนะ โดยการเล่าให้ฟังหรือเปิดเทปอัดเสียง
2. เป็นลายลักษณ์อักษร หรือภาพ เช่น ข้อเขียน จดหมาย หรือรายงาน แผนภูมิ แผนที่ ภาพยนตร์ สไลด์ ฯลฯ

3. เป็นงาน เช่น การปฏิบัติงานของหน่วยงาน องค์การที่กำลังดำเนินงาน อยู่ในกรณีนี้ ผู้ศึกษาต้องไปศึกษาที่หน่วยงานนั้น

วารี ธีระจิตร (2534: 201) กล่าวว่า การนำเอาการสอนกรณีตัวอย่างไปใช้ ควรใช้หลักในการปฏิบัติดังนี้

1. ศึกษาจุดประสงค์ว่าจะกำหนดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องใดบ้าง แล้วกำหนดเนื้อหาให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
2. คัดเลือกกรณีตัวอย่างที่เหมาะสมกับจุดประสงค์และเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียนในเรื่องความสนใจ ประสบการณ์และวัยของผู้เรียน
3. สร้างกรณีตัวอย่าง อาจสร้างขึ้นเองโดยสมมติเรื่องราวขึ้นมา หรือเลือกเหตุการณ์จากหนังสือพิมพ์หรือเรื่องจริงตามความเหมาะสม
4. สร้างประเด็นปัญหาให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ อภิปราย ถกเถียงเพื่อช่วยในการตัดสินใจแก้ปัญหาประเด็นปัญหานั้นๆ เพื่อประกอบการอภิปรายและสรุป

สุรศักดิ์ หลาบมาลา (2536: 5 – 6) กล่าวว่า การนำกรณีตัวอย่างไปใช้ประกอบการสอน เรื่องที่นำมาใช้เป็นกรณีในการเรียนการสอนนั้นควรจะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในสภาพของชุมชนโรงเรียน หรือสถาบันนั้นตั้งอยู่ ในกรณีที่เป็นปัญหา ควรจะศึกษาว่าอะไรน่าจะเป็นสาเหตุ และทางแก้ไขควรจะมีกี่ทาง ทำได้อย่างไรบ้าง ให้ผู้อภิปรายทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นที่ทุกคนจะได้เรียนรู้ความคิดซึ่งกันและกัน

สรุปได้ว่า การนำกรณีตัวอย่างไปใช้ในการเรียนการสอนอาจจะเป็นคำพูด ข้อเขียน หรือภาพ แผนที่ ฯลฯ เพื่อนำเสนอให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและวัตถุประสงค์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกรณีตัวอย่าง

งานวิจัยในต่างประเทศ

งานวิจัยที่กล่าวถึงต่อไปนี้เป็นการศึกษาผลการใช้กิจกรรมกลุ่ม เพื่อพัฒนาคุณลักษณะต่างๆ ที่พึงประสงค์โดยที่ได้ระบุกิจกรรมการใช้กรณีตัวอย่างไว้ในโปรแกรมด้วย ดังนี้

เดวิส (Davis. 1988: 3263) ศึกษาผลการใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มในการเรียนคณิตศาสตร์ หน่วยการแก้ปัญหา ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์และทัศนคติในการเรียนวิชาดังกล่าวของนักเรียนเกรด 7 จำนวน 104 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า ผลสัมฤทธิ์และทัศนคติในการเรียนของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ในขณะเดียวกันพบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันดีกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุม

บอร์ดแมน (Boardman. 1988: 1952) ศึกษาจากผลการนำกระบวนการกลุ่มไปใช้ในโปรแกรมการเลิกบุหรี่ให้กับอาสาสมัคร 67 คน พบว่า กระบวนการกลุ่มช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของโปรแกรมดังกล่าวได้ โดยเฉพาะในเพศหญิง

งานวิจัยในประเทศ

มัลลิกา กาลกฤษณ์ (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลของการใช้กรณีตัวอย่างกับการควบคุมตนเองที่มีต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์สาธารณสุขสมบัติในโรงเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการอนุรักษ์สาธารณสุขสมบัติในโรงเรียนดีขึ้น หลังจากได้รับการใช้กรณีตัวอย่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่ได้รับการใช้กรณีตัวอย่างและนักเรียนที่ได้รับการควบคุมตนเองมีพฤติกรรมอนุรักษ์สาธารณสุขสมบัติในโรงเรียนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

พระมหากรรม เกิดมี (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลของการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์และกรณีตัวอย่างที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความสามัคคีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดสุทธิวราวม เขตสาทร กรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความสามัคคีในระดับสูงขึ้น หลังจากได้รับการใช้กรณีตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปัญญาพร อะโนดาช (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลของการใช้บทบาทสมมติและการใช้กรณีตัวอย่างที่มีต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดสุนทรพิชิตาราม พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกมากขึ้น หลังจากได้รับการใช้กรณีตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กรรยา พรธนา (2553: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและจิตสำนึกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมและการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคศึกษารณีตัวอย่างที่เน้นการสอนตัวแบบสัญลักษณ์ พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม และนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคศึกษารณีตัวอย่างที่เน้นการสอนตัวแบบสัญลักษณ์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม และนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคศึกษารณีตัวอย่างที่เน้นการสอนตัวแบบสัญลักษณ์ มีจิตสำนึกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกรณีตัวอย่างทั้งในและต่างประเทศ สรุปได้ว่า การใช้กรณีตัวอย่างเป็นวิธีที่สามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนในด้านต่างๆ ได้ การใช้กรณีตัวอย่างช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการตัดสินใจ การให้เหตุผล การแก้ปัญหา โดยการร่วมกันอภิปรายกับเพื่อนและครู ซึ่งสามารถส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับผู้ที่ประกอบอาชีพครูในระดับปฐมวัยได้

2.3.2.3 บทบาทสมมติ

ความหมายของบทบาทสมมติ

สุพิน บุญชูวงศ์ (2531: 67) กล่าวว่า บทบาทสมมติ เป็นวิธีการสอนที่ใช้บทบาทที่สมมติขึ้นจากความเป็นจริงมาเป็นเครื่องมือในการสอน โดยที่ครูสร้างสถานการณ์สมมติและบทบาทขึ้นมาให้นักเรียนได้แสดงออกมาที่สมมติว่าควรจะเป็น มีการนำการแสดงออกทั้งด้านความรู้ ความคิด และพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นพื้นฐานในการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่นักเรียนในเรื่องความรู้สึก พฤติกรรม และปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

ทศนา แหมมณี (2548: 358) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นวิธีการที่มีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมติที่มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมติขึ้นมา และให้ผู้เรียนเข้าสวมบทบาทนั้นและแสดงออกมาตามธรรมชาติโดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์ และความรู้สึกนึกคิดของตนเป็นหลัก ดังนั้น วิธีการนี้จึงมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้สึก และพฤติกรรมของตนอย่างลึกซึ้ง และยังช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจและน่าติดตามอีกด้วย

สนั่น มีขันหมาก (2538: 280) ได้กล่าวถึงบทบาทสมมติว่า เป็นการแสดงออกของผู้เรียนตามเนื้อหาของสถานการณ์ เรียนโดยไม่มีการเตรียมตัวล่วงหน้า เพื่อให้ผู้เรียนสัมผัสกับสิ่งที่เรียนรู้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง ขณะแสดงออกมีการแก้ไขปรับปรุงให้สมจริงมากที่สุดและความเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเอง ประสานงานกับกลุ่มแสดงของตนเองได้เป็นอย่างดี

สุวิทย์ มูลคำ (2545: 53) กล่าวถึงบทบาทสมมติว่า เป็นการสร้างหัวข้อเรื่องหรือสถานการณ์ขึ้นมาให้คล้ายกับสภาพความเป็นจริง แล้วแสดงตามบทบาทนั้น ตามความรู้สึกนึกคิดและประสบการณ์ที่ผู้แสดงคิดว่าควรจะเป็น ภายหลังการแสดงจะต้องมีการอภิปรายเกี่ยวกับการแสดงออกทั้งทางด้านความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้แสดงเพื่อการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

สรุปได้ว่า การแสดงบทบาทสมมติเป็นวิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้แสดงออกทั้งคำพูด และท่าทาง ผู้สอนเป็นผู้กำหนดบทบาทและสถานการณ์สมมติขึ้นมาให้ผู้เรียนได้แสดงออก โดยไม่มีการเตรียมตัวล่วงหน้า ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึก พฤติกรรมและสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

รูปแบบของบทบาทสมมติ

สมาน ลอยฟ้า (2535: 61 – 62) กล่าวว่า บทบาทสมมติแบ่งออกเป็น 2

ลักษณะ คือ

1. บทบาทสมมติแบบมีโครงสร้าง (Structured) เป็นแบบที่ครูให้คำแนะนำแก่นักเรียนผู้แสดงโดยอธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างอุปนิสัยของตัวละคร รวมทั้งภูมิหลังที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ของบทบาทสมมตินั้น

2. บทบาทสมมติแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured) เป็นรูปแบบที่มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้เล่นบทบาทที่สำคัญ และองค์ประกอบต่างๆ ของสถานการณ์จะถูกกำหนดขึ้นโดยสมาชิกของกลุ่ม ผู้แสดงจะต้องกำหนดองค์ประกอบเหล่านั้นขึ้นเอง

นิพนธ์ ไทยพานิช (2535: 291) กล่าวถึงรูปแบบของบทบาทสมมติ สามารถดำเนินการได้ 2 ลักษณะ คือ

1. บทบาทสมมติแบบกำหนดโครงสร้างเป็นการแสดงบทบาทสมมติตามที่กำหนดไว้ คือ กำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดบทบาท กำหนดเนื้อหาเรื่องราวต่างๆ ไว้เรียบร้อยแล้ว มีการเตรียมเอกสารเพื่อชี้แจงรายละเอียดต่างๆ ที่ได้มีการกำหนดไว้เพื่อให้ผู้แสดงได้มีแนวทางชัดเจนที่จะแสดงบทบาทสมมตินั้นๆ

2. บทบาทสมมติแบบไม่มีกำหนดโครงสร้าง จะเกิดขึ้นเองและเป็นไปโดยธรรมชาติของการอภิปรายกลุ่ม เกิดขึ้นโดยไม่มีการคาดการณ์ล่วงหน้าว่าจะเป็นเรื่องอะไร ส่วนมากจะเกิดขึ้นเมื่อสถานการณ์บางสิ่งบางอย่าง เหตุการณ์บางอย่างที่เป็นเรื่องราวประเด็นที่สำคัญค่อนข้างจะวิกฤติ

สรุปได้ว่า รูปแบบของบทบาทสมมติแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ บทบาทสมมติแบบมีโครงสร้าง คือ การแสดงบทบาทสมมติโดยกำหนดเรื่องราวต่างๆ ไว้เรียบร้อยแล้ว ส่วนบทบาทสมมติแบบไม่มีโครงสร้าง คือ การแสดงบทบาทสมมติโดยผู้แสดงจะต้องกำหนดเรื่องราวต่างๆ และองค์ประกอบต่างๆ ขึ้นมาเอง

จุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการใช้บทบาทสมมติ

สุพิน บุญชูวงศ์ (2531: 67) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของบทบาทสมมติไว้ดังนี้

1. เพื่อฝึกให้นักเรียนทำงานร่วมกัน
2. เพื่อฝึกให้นักเรียนกล้าแสดงออกซึ่งความรู้สึกลึก
3. เพื่อฝึกการแก้ปัญหา

สมาน ลอยฟ้า (2535: 65) ได้กล่าวว่า บทบาทสมมติมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. เพื่อสำรวจความรู้สึก ทศนคติ ค่านิยม และการรับรู้ เช่น ใช้ความรู้สึกของตนเอง และผู้อื่นในการแสดงออกหรือระบายความรู้สึก ใช้ในการตรวจสอบค่านิยมทางวัฒนธรรม ประเมินค่านิยมของตนเองและความขัดแย้งทางค่านิยม เป็นต้น เนื่องจากสถานการณ์สมมติมีความใกล้เคียงกับสถานการณ์ปัญหาจริง การแสดงจึงสามารถล่วงเอาพฤติกรรมและการตอบสนองทางอารมณ์ที่แท้จริงของนักเรียนออกมาได้

2. เพื่อพัฒนาทัศนคติและทักษะในการแก้ปัญหา เช่น เพื่อให้รู้จักยอมรับแนวทางการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้เพื่อพัฒนาความสามารถในการกำหนดปัญหา สรุปทางเลือกในการแก้ปัญหา และประเมินผลเกิดขึ้น เพื่อให้ปรับปรุงพฤติกรรมใหม่ๆ ในการเผชิญและจัดการกับปัญหา

3. เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการยอมรับความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น
ทศนา แหมมณี (2548: 358) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการใช้บทบาทสมมติไว้ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจว่าพฤติกรรมย่อมมีสาเหตุ การที่ผู้เรียนได้แสดงบทบาทต่างๆ ที่ถูกจำกัดให้อยู่ในสภาพการณ์ต่างๆ จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจสาเหตุที่ผลักดันให้แสดงพฤติกรรมซึ่งความเข้าใจเช่นนี้ช่วยให้ผู้เรียนไม่ตัดสินใจใดก่อนที่จะพิจารณาถึงสาเหตุ

2. ช่วยให้ผู้เรียนได้ผ่อนคลายความตึงเครียดที่ได้รับ ซึ่งไม่สามารถที่จะแสดงออกมาได้ การแสดงบทบาทสมมติจะช่วยให้ผู้เรียนได้ระบายความรู้สึกนั้นๆ ออกมา

3. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ความเข้าใจนี้ทำให้ผู้เรียนรู้จักการเอาใจใส่เขาใส่ใจเรา

4. ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสำรวจค่านิยมของตนเอง และหาหลักยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิต ในขณะที่ผู้เรียนแสดงบทบาทสมตตินั้นจะมีการกระทำและตัดสินใจให้เห็นค่านิยมของตน

5. ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตนเองมากขึ้น และเรียนรู้ที่จะปรับปรุงตนเองในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และฝึกฝนการปฏิบัติตนให้ถูกต้อง เหมาะสม ในหลายๆ บทบาท เพื่อช่วยเหลือในการสำรวจและค้นหาพฤติกรรมที่ถูกต้อง และเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์

7. ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนแก้ปัญหาและการตัดสินใจ การแสดงบทบาทสมมติแทบทุกบทบาทจะมีสถานการณ์ที่ขัดแย้งกันอยู่ ผู้แสดงต้องรู้จักคาดคะเนและคิดในหลายแง่โดยใช้วิจารณญาณและไหวพริบในการแก้ปัญหา

8. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การปฏิบัติตนในสังคม มนุษย์เป็นสัตว์สังคม การเรียนรู้การประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็น

9. ช่วยฝึกให้ผู้เรียนปฏิบัติตามขั้นตอน คือ รู้ลึก คิด และกระทำ

10. ช่วยพัฒนาความสามัคคีในกลุ่มผู้เรียนให้ดีขึ้น ในการทำงานร่วมกับสมาชิกในกลุ่มอาจมีปัญหาขัดแย้งกัน การฝึกให้ผู้เรียนยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นแนวทางนำไปสู่ความเข้าใจกัน และความสามัคคี

11. ช่วยให้ผู้ครูได้รู้จักผู้เรียนอย่างลึกซึ้งเมื่อผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมออกมา
สุวิทย์ มูลคำ (2545: 53 – 54) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของบทบาทสมมติไว้ดังนี้

1. เพื่อฝึกให้ผู้เรียนรับรู้และเข้าใจในความรู้สึกและพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น

2. เพื่อฝึกให้ผู้เรียนใช้ความรู้และทักษะในการแก้ปัญหาและตัดสินใจในการเผชิญสถานการณ์ต่างๆ

3. เพื่อให้ผู้เรียนปรับเปลี่ยนเจตคติ พฤติกรรมและการปฏิบัติตนในสังคมได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

4. เพื่อให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ มีการแสดงออกและเรียนอย่างสนุกสนาน

สรุปได้ว่า การแสดงบทบาทสมมติ เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง และมีความเข้าใจตนเองมากขึ้น มีการเรียนรู้และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น โดยที่ผู้เรียนจะได้มีโอกาสทดลองฝึกเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในสังคมได้หลายๆ บทบาท เพื่อปรับพฤติกรรมได้ถูกต้องเหมาะสม สามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาได้

หลักในการนำบทบาทสมมติไปใช้ในการเรียนการสอน

การนำบทบาทสมมติไปใช้ในการเรียนการสอนนั้น วิมลรัตน์ ชัยสิทธิ์ (2522 : 27 – 29) ได้เสนอแนะไว้ดังนี้

1. การแสดงบทบาทสมมติควรใช้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
ไม่ควรใช้เพื่อการบันเทิงเพียงอย่างเดียว

2. ในการแสดงบทบาทสมมติไม่ควรกำหนดเวลาแน่นอนตายตัวลงไป

3. เรื่องที่นำมาใช้ ไม่ควรเป็นเรื่องที่ยาวเกินไป ควรเป็นเรื่องที่กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากอภิปรายเมื่อแสดงจบแล้ว

4. การแสดงบทบาทสมมติจะได้ผลเต็มที่เมื่อนำมาใช้ติดต่อกันพอสมควรไม่ใช่เป็นเพียงการค้นการเรียนรู้เพียงครั้งหรือสองครั้ง เพื่อแก้ความเบื่อหน่ายของผู้เรียนเท่านั้น

5. ควรใช้การแสดงบทบาทสมมติ เมื่อต้องการให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และฝึกทักษะในการปฏิบัติในเรื่องความสัมพันธ์ของมนุษย์

นอกจากนี้ ชูศรี สนิทประชากร (2523: 14 – 15) ได้กล่าวถึง การนำการแสดงบทบาทสมมติมาใช้ในการเรียนการสอนว่า ส่วนใหญ่มี 2 วิธี คือ

1. การใช้บทบาทสมมติแบบเตรียมบทไว้ล่วงหน้า ผู้แสดงอาจแสดงตามบทบ้าง คิดบทบาทขึ้นเองบ้าง แต่ต้องตรงกับเนื้อเรื่องที่กำหนด

2. การใช้บทบาทสมมติแบบไม่มีบทเตรียมไว้ หมายถึง ผู้แสดงไม่ต้องฝึกซ้อมมาก่อน เมื่อเรียนถึงเรื่องใด ตอนใด ก็ออกมาแสดงได้ทันที โดยแสดงไปตามความรู้สึกนึกคิดของตนเอง

ขั้นตอนการใช้การแสดงบทบาทสมมติ

ทิสนา แหมมณี (2548: 358 – 359) กล่าวถึงกระบวนการในการใช้การแสดงบทบาทสมมติไว้ว่า ไม่ว่าจะเป็นการใช้บทบาทสมมติแบบเตรียมบทไว้พร้อม หรือแบบไม่มีบทเตรียมไว้ มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

1. การแจกแจงและกำหนดขอบเขตของปัญหา ครูจะต้องวิเคราะห์แยกแยะสถานการณ์ออกมาให้ได้ว่าจะอะไรคือปัญหา หรือจุดที่ต้องการชี้ให้ผู้เรียนเห็นและเรียนเพื่อความเข้าใจ และกำหนดขอบเขตของปัญหาที่จะสอน

2. การกำหนดสถานการณ์สมมติและบทบาทสมมติ เมื่อได้ปัญหาที่ชัดเจนแล้ว ครูจะต้องกำหนดสถานการณ์สมมติที่ชัดเจน และเขียนบทบาทสมมติที่จะให้ผู้เรียนแสดงบทบาทที่เขียนขึ้นนั้น ควรช่วยให้ผู้เรียนฝึกฝนการแก้ปัญหาและตัดสินใจ

ขั้นที่ 2 ขั้นแสดง แบ่งออกเป็น 7 ขั้นตอน คือ

1. การอุ่นเครื่อง หมายถึง การช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ ตรงกับเรื่องที่จะเรียน ครูอาจจะเล่าเรื่องราวหรือประสบการณ์สมมติให้ผู้เรียนฟัง

2. การเลือกตัวผู้แสดงจะเลือกผู้แสดงที่มีลักษณะใกล้เคียงหรือลักษณะตรงกันข้ามกับลักษณะของบทบาทที่มอบหมายให้ก็ได้ ในกรณีแรกจะช่วยให้กลุ่มเข้าใจปัญหาได้ดี ส่วนในกรณีหลัง การแสดงจะช่วยให้ผู้แสดงและผู้ชมเข้าใจบทบาทที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไป

3. การจัดฉากการแสดง หลังจากได้ผู้แสดงแล้ว จึงจัดฉากสมมติขึ้นเพื่อให้การแสดงใกล้เคียงกับความเป็นจริง อาจจะเป็นแบบง่าย ๆ จนถึงแบบหรูหรา

4. การเตรียมผู้สังเกตการณ์ จะช่วยให้ผู้เรียนหัดสังเกตและวิเคราะห์เหตุการณ์ การเตรียมผู้ชม และผู้สังเกตการณ์เป็นสิ่งจำเป็น ไม่เช่นนั้นการอภิปรายและการวิเคราะห์หลังการแสดงจะไม่ได้ผลเท่าที่ควร

5. การเตรียมความพร้อมก่อนการแสดง มีความจำเป็นในการแสดงบทบาทสมมติ ถ้าผู้แสดงมีความสบายใจจะแสดงเป็นไปตามธรรมชาติ ฉะนั้น ต้องขจัดความประหม่าความตื่นเต้น และความวิตกกังวล ของผู้แสดงด้วยวิธีต่างๆ

6. การแสดง ควรเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่มีการขัดแย้งกัน เมื่อผู้แสดงต้องการความช่วยเหลือ ครูจะต้องช่วยตามโอกาส

7. การตัดบทการแสดง ควรมีการตัดบทและหยุดการแสดงเมื่อ

7.1 การแสดงได้ข้อมูลเพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์และอภิปรายได้

7.2 กลุ่มพอที่จะเดาได้ว่าเรื่องราวเป็นอย่างไร ถ้าแสดงต่อไป

7.3 ผู้แสดงไม่สามารถแสดงต่อไปได้ เพราะเกิดการเข้าใจผิดบาง

ประการ

7.4 การแสดงจบเรื่อง

ขั้นที่ 3 ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง การวิเคราะห์การแสดงจะเป็นการอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์ การอภิปรายจะเป็นในรูปใดนั้น มักจะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการเรียน บางครั้งอาจมีการให้ผู้แสดงได้เปิดเผยความรู้สึกและเสนอความคิดเห็นก่อน แล้วจึงให้ผู้สังเกตการณ์เสนอความคิดเห็น การอภิปรายจะเป็นแบบตรงไปตรงมาและเน้นที่เหตุของการแสดง และพฤติกรรมที่แสดงออกมา

ขั้นที่ 4 ขั้นแสดงเพิ่มเติม หลังจากการวิเคราะห์และอภิปรายการแสดงแล้ว กลุ่มอาจจะเสนอแนะแนวความคิดใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาและตัดสินใจ หรือการแสดงครั้งแรกยังได้ผลไม่เป็นที่พอใจ ครูอาจจะให้มีการแสดงซ้ำหรือเพิ่มเติมก็ได้ เพื่อดูผลอีกครั้งหนึ่ง

ขั้นที่ 5 ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป หลังจากการอภิปรายเกี่ยวกับการแสดงแล้ว ครูควรกระตุ้นให้ผู้เรียนได้อภิปรายทั่วไป ซึ่งอาจมีการเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทำให้ผู้เรียนหาข้อสรุปหรือได้แนวความคิดรวบยอด

ซูครี สนิทประชากร (2525: 17) ได้เสนอขั้นตอนในการแสดงบทบาทสมมติไว้

ดังนี้

1. การกำหนดขอบเขต
2. การเตรียมพร้อมก่อนการแสดง
3. การกำหนดสถานการณ์

4. ^๕ขั้นแสดง

5. การจัดการแสดง

6. ^๕ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง

จากหลักการและขั้นตอนในการใช้บทบาทสมมติดังกล่าว สรุปได้ว่า การใช้บทบาทสมมติมี 2 วิธี คือ การเตรียมบทไว้ล่วงหน้า และการไม่เตรียมบทไว้ล่วงหน้า โดยมีขั้นตอนในการแสดง 5 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการ ขั้นแสดง ขั้นวิเคราะห์ และอภิปรายผลการแสดง ขั้นแสดงเพิ่มเติม ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสรุป ในการแสดงบทบาทสมมติ ครูต้องกำหนดขอบเขตของปัญหาสถานการณ์สมมติและบทบาทสมมติ เลือกตัวผู้แสดง จัดฉากการแสดง เตรียมผู้สังเกตการณ์ โดยมีหน้าที่ในการวิเคราะห์การแสดงร่วมกับผู้แสดง หลังจากนั้นให้ผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทำให้ผู้เรียนได้ความคิดรวบยอด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสมมติ

งานวิจัยในต่างประเทศ

โรบินสัน (Robinson.2000: 211) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การหาประสิทธิภาพของสภาพแวดล้อมที่ใช้บทบาทสมมติในการเตรียมกิจกรรมสำหรับการเขียนเนื้อเรื่อง” โรบินสันใช้บทบาทสมมติในห้องเรียนเพื่อเตรียมความพร้อมในการเขียนเนื้อเรื่อง โดยให้นักเรียน 2 คน การแสดงบทบาทสมมติผ่านการเล่นเกมหางคอมพิวเตอร์ ผลการวิจัยพบว่า นอกจากนักเรียนยังได้ความสนุกสนานแล้ว นักเรียนยังเข้าถึงอารมณ์และความรู้สึกของตัวละครทางคอมพิวเตอร์ด้วย เสมือนตัวเองเป็นตัวละครนั้นจริงๆ เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนจะเขียนเนื้อเรื่อง เพราะนักเรียนจะมีจินตนาการการเขียนอย่างมีความสุข มีความคิดสร้างสรรค์ มีอิสระในการเขียนอย่างต่อเนื่อง

เกลเลอร์ (Geller.1978: 219) ได้ทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมติประกอบการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังการเชื่อฟังกับนักเรียน จำนวน 91 คน ผลปรากฏว่า นักเรียนที่ใช้บทบาทสมมติมีความเชื่อฟังมากกว่ากลุ่มนักเรียนที่เรียนโดยไม่ใช้บทบาทสมมติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

แบล็ค (Black.1983: 125) ได้ใช้บทบาทสมมติในการสาธิตการสอน กับนิสิต 2 กลุ่ม โดยนิสิตกลุ่มทดลองจะใช้กิจกรรมบทบาทสมมติ การสอนควบคุมการใช้การอภิปราย หลังจากสังเกตการณ์สอนของทั้งสองกลุ่ม พบว่า นิสิตกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองมีความสามารถในการสาธิตการสอนอย่างมีความมั่นใจในตนเองอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน มีวิธีเตรียมแผนการสอนที่คล้ายคลึงกัน และการใช้บทบาทสมมติก็เป็นวิธีการสอนที่นิสิตยอมรับว่าเป็นวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ

งานวิจัยในประเทศ

เกศสุดา ปงลังกา (2550: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้กิจกรรมบทบาทสมมติในการพัฒนาความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 20 คน ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารโดยใช้กิจกรรมบทบาทสมมติของผู้เรียนสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผู้เรียนมีพัฒนาการทางการพูดภาษาอังกฤษอย่างต่อเนื่องและมีความมั่นใจในการพูดภาษาอังกฤษเพิ่มมากขึ้น

อุไรวรรณ อินทยารัตน์ (2540: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการสอนวิธีบทบาทสมมติ และกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อพฤติกรรมจริยธรรม ของนักศึกษาผู้ใหญ่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่ได้รับการสอนด้วยกิจกรรมบทบาทสมมติ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และการสอนตามปกติ มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ และความสามัคคี หลังการทดลองสูงกว่าการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักศึกษาที่ได้รับการสอนด้วยกิจกรรมบทบาทสมมติ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ และความสามัคคี สูงกว่าการสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อุไรวรรณ พันธุ์สุจริต (2545: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลของการฝึกการวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบางพลัด กรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนดีขึ้น หลังจากได้รับการฝึกการวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนดีขึ้นหลังจากได้รับการใช้บทบาทสมมติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการฝึกการวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กับนักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติมีสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปัญญาพร อะโนดาษ (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลของการใช้บทบาทสมมติและการใช้กรณีตัวอย่างที่มีต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดสุนทรพิชิตราม พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกมากขึ้นหลังจากได้รับการใช้บทบาทสมมติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากงานวิจัยทั้งต่างประเทศ และในประเทศ สรุปได้ว่า การแสดงบทบาทสมมติเป็นวิธีการที่สามารถช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนในด้านต่างๆ ไปในทางที่ดีขึ้น ช่วยให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดีขึ้น

2.3.2.4 เกม

ความหมายของเกม

อาร์โนลด์ (Arnold. 1983: 110 – 113) ได้ให้ความหมายของเกมว่า เกม คือ การเล่น ซึ่งอาจมีเครื่องเล่นหรือไม่ก็ได้ เกมเป็นสื่อที่มีความใกล้ชิดกับเด็กมาก มีความสัมพันธ์กับชีวิตและพัฒนาการของเด็กมาตั้งแต่เกิด ซึ่งการเล่นสำหรับเด็กนั้นมีส่วนช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กอย่างมาก

กำพล ดำรงวงศ์ (2535: 11) ได้ให้คำนิยามของเกมว่า เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี สำหรับนักเรียน เพราะเกมเป็นกิจกรรมที่นักเรียนกระทำด้วยตนเอง การใช้เกมจึงเป็นประสบการณ์ตรงที่นักเรียนได้รับการสัมผัสด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ซึ่งจะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่ดีที่สุด มีความคิดริเริ่ม เกิดจินตนาการอันเป็นการแสดงถึงความก้าวหน้าทางระดับสติปัญญาของนักเรียน

เยาวพรรณ ทิมทอง (2535: 43) ได้ให้ความหมายของเกมว่า เป็นการเล่นมีทั้งเกมเจียบ และเกมการเคลื่อนไหว เกมอาจมีเครื่องเล่นหรือไม่ก็ได้ เกมทำให้เกิดความสนุกสนาน ผ่อนคลายความเครียด อีกทั้งยังสามารถส่งเสริมพัฒนาการทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาด้วย

ศศิธร ธัญลักษณ์นันท์ (2542: 435) ได้ให้ความหมายของเกมไว้ว่า เกม หมายถึง กิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสนุกสนาน มีการแข่งขันและมีกฎเกณฑ์ กติกาต่างๆ มีการปรับแพ้ชนะ แต่ไม่ได้มุ่งให้เขาเป็นเอาตายกัน จุดมุ่งหมายสำคัญ คือ ต้องการให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้

สุจิต เพียรชอบ และสายใจ อินทรมพรรย (2538: 249) ได้ให้ความหมายของเกมไว้ว่า เกม หมายถึง กิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสนุกสนาน ซึ่งมีการแข่งขันอย่างมีจุดหมายและมีกฎเกณฑ์ ส่วนประกอบสำคัญของเกม คือ ผู้เล่น จุดมุ่งหมาย และกฎเกณฑ์

สมชาติ กิจยรรยง (2543: 10) ได้กล่าวว่า เกม เป็นเทคนิคการฝึกอบรมประเภทเน้นจุดศูนย์กลางการเรียนรู้ที่กลุ่มผู้เข้ารับการอบรม โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ อันเนื่องจากการค้นพบตัวเอง อันจะเป็นแนวทางการพัฒนาตนเอง

จากความหมายของเกมที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า เกม หมายถึง สื่อที่ทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ช่วยฝึกทักษะต่างๆ เพราะเกมเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนกระทำด้วยตนเอง ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ในการเล่นอาจมีผู้เล่น 2 คน หรือมากกว่า 2 คนก็ได้ ในการนำเกมมาใช้ในการเรียนการสอนทำได้หลายวิธี อาจมีการแข่งขันหรือไม่ก็ได้ แต่ต้องมีกติกาการเล่นกำหนดไว้ แต่ไม่ต้องมีกฎระเบียบมากนัก สามารถใช้ในการจูงใจผู้เรียนผ่อนคลาย

ความเครียด อีกทั้งยังส่งเสริมพัฒนาการทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ในขณะเดียวกัน ก็สามารถนำเอาแง่คิดจากการเล่นเกมไปวิเคราะห์ วิวิจารณ์ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ต่อไป

ประเภทของเกม

โคลัมบัส (เยาเวพา เดชะคุปต์. 2542: 47 – 56 ; อ้างอิงจาก Columbus. 1979: 141 – 149) ได้จำแนกประเภทของเกมต่างๆ ซึ่งเหมาะสมสำหรับเด็กไว้ดังนี้

1. เกมพัฒนาทักษะโดยการกระทำหรือการเล่นวัสดุต่างๆ (Manipulative Game) เกมชนิดนี้เป็นการเล่นที่เด็กนำเอาของเล่นชนิดต่างๆ มาเล่นอย่างมีกฎเกณฑ์และกติกา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กสร้างความสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็กระหว่างมือและสายตา เช่น การร้อยลูกปัด ตัดรังดุม กรอกน้ำใส่ขวด

2. เกมการศึกษา (Didactic Game or Cognitive Game) คือ เกมพัฒนาการคิดของเด็กที่เกิดจากการเล่นของเด็ก ครูสามารถบอกได้ว่าเด็กมีความเข้าใจในความคิดรวบยอดของเรื่องนั้นๆ อย่างไร เช่น เกมจับคู่สิ่งของ เกมโดมิโน เกมเรียงลำดับเหตุการณ์ก่อน – หลัง

3. เกมฝึกทักษะทางร่างกาย (Physical Game) หรือเกมพลศึกษา มีมากมายหลายชนิด ซึ่งรวมทั้งการฝึกกายบริหารประจำวันง่ายๆ แต่นำมาฝึกทักษะอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การฝึกจับ ฟัง ฝึกการทำตามทิศทาง ฝึกการมีส่วนร่วมสำหรับเด็กเล็กๆ กติกาที่กำหนดไว้ควรง่ายไม่ยุ่งยาก และซับซ้อน เช่น เกมวิ่งไล่จับ เกมทำตามคำสั่ง เกมซ่อนหา

4. เกมเพื่อพัฒนาทักษะทางภาษา (Language Game) เกมฝึกทักษะทางภาษาเป็นเกมที่อาศัยจินตนาการและการใช้คำพูดโดยไม่ต้องใช้วัสดุใดๆ เกมฝึกทักษะทางภาษาบางเกมจะส่งเสริมทักษะเกี่ยวกับความจำ ฝึกทักษะทางการฟัง หรือเกมการเดา เช่น เกมอะไรเอ่ย เกมตะลือกตุ๊กตัก

5. เกมทายบัตร (Card Game) เป็นบัตรที่ครูทำขึ้น ช่วยให้นักเรียนแยกความเหมือน ความต่าง ฝึกความจำเสริมทักษะอื่นๆ ซึ่งครูจะต้องพิจารณาว่าจะเลือกเกมอะไรให้เหมาะสมกับความต้องการหรือจุดมุ่งหมายของเด็ก

6. เกมพิเศษ (Special Game) เกมนี้จะเล่นในโอกาสพิเศษ ครูอาจจะจัดให้เด็กเล่นเป็นครั้งคราว เช่น เกมล่าลายแทงชุมชนทรัพย์ เกมโจรสลัด เกมตามรอยเท้า ซึ่งเกมดังกล่าวจะต้องอาศัยความร่วมมือของเด็กเป็นอย่างมาก

สมชาติ กิจยรรยง (2543: 10 – 11) ได้แบ่งประเภทของเกมไว้ดังนี้

1. เกมละลายพฤติกรรม มีวัตถุประสงค์สำคัญ เพื่อสร้างความรู้จักคุ้นเคยระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม เกมจะช่วยอุ่นเครื่องและสร้างบรรยากาศแห่งการเปิดเผยตัวเองให้ผู้อื่นรู้จัก อันจะเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ การแสดงความคิดเห็น และการทำกิจกรรมร่วมกันต่อไป

2. เกมเพื่อประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นเกมที่เน้นสาระรวบยอด เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทักษะคติ ความเข้าใจ และก่อให้เกิดทักษะใหม่ๆ อันจะนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

3. เกมสนทนาการ เป็นการเสริมบรรยากาศให้มีความสนุกสนานรื่นเริง เพื่อให้คลายจากความตึงเครียด ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันให้มากยิ่งขึ้น ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในการรวมกลุ่มหรือพบปะสังสรรค์

สรุปได้ว่า เกม คือ สิ่งเร้าที่ทำให้ผู้เล่นเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ช่วยฝึกทักษะต่างๆ ให้แก่ผู้เรียน เช่น ทักษะการสังเกต การจำแนก ช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอดกับสิ่งที่เรียนได้ดียิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายของเกม

เกสินี โชติกเสถียร (2529: 76) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการใช้เกมประกอบการสอน ดังนี้

1. เพื่อสื่อความหมาย
2. เพื่อส่งเสริมในการตัดสินใจ
3. เพื่อให้รู้จักการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์
4. เพื่อให้รักความยุติธรรมและความถูกต้อง
5. เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
6. เพื่อฝึกความจำและความคิดรวบยอด
7. เพื่อให้รู้จักปรับตัว
8. เพื่อให้มีความกล้าเพิ่มขึ้นในการแสดงออก กล้าพูด กล้าเขียน ตลอดจน

ฝึกการใช้กล้ามเนื้อ และสายตาส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนมีน้ำใจเป็นนักกีฬา

9. เพื่อให้ได้รับความสนุกสนานในการเรียน

สมชาติ กิจยรรยง (2543: 9) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการใช้เกมเพื่อการพัฒนาบุคลากร ดังนี้

1. เพื่อทำความรู้จักคุ้นเคยกันเมื่อแรกพบ
2. เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกคนได้สนิทสนมกันเร็วขึ้นกว่าที่จะได้รับความรู้จัก

ตนเอง

3. เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรในการทำกิจกรรม
4. เพื่อความสนุกสนานบันเทิงแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม
5. เพื่อให้เกิดความกล้าที่จะแสดงออกและกล้าแสดงความคิดเห็นต่อกลุ่ม

สรุปได้ว่า การใช้เกมประกอบการสอนมีจุดมุ่งหมาย เพื่อฝึกทักษะทั้งสี่ด้าน ส่งเสริมการพัฒนาด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ ให้รู้จักปฏิบัติตามกฎหมาย กติกา ให้มีลักษณะความเป็นผู้นำ การวางแผนในการทำงาน มีความเป็นประชาธิปไตย มีน้ำใจนักกีฬา ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนั้นยังเพิ่มบรรยากาศในการเรียนการสอนอีกด้วย

ลักษณะที่ดีของเกม

อัจฉรา ชีวพันธ์ (2534: 4) ได้สรุปถึงลักษณะของเกมที่ดีไว้ดังนี้

1. เป็นเกมที่ง่าย ไม่ซับซ้อน และมีลักษณะท้าทายความสามารถของเด็ก
2. มีคำสั่งและกติกาการเล่นที่ชัดเจน
3. เป็นเกมที่มีความสนุกสนาน ร่าเริง และได้รับความรู้หรือทักษะ
4. เป็นเกมที่เล่นเป็นทีมหรือเกมที่ไม่ทำให้เกิดความกังวลเกี่ยวกับผู้ชนะ
5. ควรใช้อุปกรณ์ที่สามารถประดิษฐ์ขึ้นเองได้ง่ายๆ และสามารถดัดแปลง

อุปกรณ์การสอนได้เป็นอย่างดี

6. เกมนี้ต้องช่วยให้เด็กเกิดความสนใจ มีความสนุกสนานในการเล่น พร้อมทั้งเป็นการฝึกทบทวนเนื้อหาจากบทเรียนด้วย
7. ถ้าการเล่นมีลักษณะเป็นการแข่งขัน ควรจะง่ายในการตรวจสอบและตัดสินให้คะแนน ต้องเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างทั่วถึง

สรุปได้ว่า ลักษณะของเกมที่ดีนั้นควรเป็นเกมที่ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสอน มีกติกาที่ชัดเจน สนุกสนาน และไม่ใช้เกมในการเล่นเพื่อเอาชนะ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากเนื้อหาและความสนุกสนานและกอบกันไปด้วย

ประโยชน์ของเกม

อัจฉรา ชีวพันธ์ (2534: 3 – 4) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเกมประกอบการสอนไว้ดังนี้

1. ช่วยให้เกิดพัฒนาการทางด้านการคิดให้กับนักเรียน
2. ช่วยส่งเสริมทักษะการใช้ภาษา ด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน
3. ช่วยในการฝึกทักษะและทบทวนเนื้อหาวิชาต่างๆ
4. ช่วยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกซึ่งความสามารถที่มีอยู่
5. ช่วยประเมินผลการเรียนการสอน
6. ช่วยให้นักเรียนเกิดความเพลิดเพลิน และผ่อนคลายความตึงเครียดในการ

เรียน

7. ช่วยจูงใจและสร้างความสนใจของนักเรียน ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามัคคี รู้จักเอื้อเฟื้อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

8. ช่วยฝึกความรับผิดชอบ และให้นักเรียนปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์

9. ช่วยให้ผู้ครูได้เห็นพฤติกรรมของนักเรียนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

10. ใช้เป็นกิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียน เสริมบทเรียน และสรุปบทเรียนได้

สุจริต เพียรชอบ (2539 : 206 – 207) กล่าวถึงประโยชน์ของการเล่นเกมไว้ดังนี้

1. ใช้เป็นกิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียน เสริมบทเรียนและสรุปบทเรียน

2. เกมช่วยให้เด็กใช้ภาษาได้อย่างคล่องแคล่ว

3. เกมช่วยให้เด็กพัฒนาทางร่างกาย เด็กได้ใช้มือ ใช้ตา ได้เคลื่อนไหวส่วน

ต่างๆ ของร่างกาย

4. เกมช่วยพัฒนาลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ให้กับเด็ก เด็กจะรู้จักให้ รู้จักรับการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และรู้จักรับผิดชอบงานร่วมกัน

5. เกมช่วยให้เด็กได้มีการแสดงออกอย่างเต็มที่

6. เกมช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปโดยสะดวก

7. เกมช่วยพัฒนาทางด้านสติปัญญา เด็กได้มีโอกาสฝึกคิด ฝึกการตัดสินใจ

8. เกมช่วยให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน

9. การเรียนการสอนโดยใช้เกม ร่วมให้เกิดการเรียนรู้และจำเนื้อหาวิชาได้ดีเท่ากับการเรียนจากตำรา เกมใช้เวลาเรียนน้อยแต่ได้เนื้อหาหมาก เกมจึงถ่ายทอดความรู้ได้ดีกว่าวิธีการสอนอื่นๆ

10. การใช้เกมช่วยให้บรรยากาศในการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา สร้างความเป็นกันเองระหว่างครูกับนักเรียนได้มากยิ่งขึ้น

11. เป็นการเพิ่มทักษะที่ดีแก่ผู้เรียนทีละน้อยด้วยตัวของเขาเอง เพื่อสนองความต้องการของเขา

12. ช่วยเสริมการสอนของครูให้น่าสนใจยิ่งขึ้น และช่วยแก้ไขปัญหาการเรียนที่น่าเบื่อให้มีความน่าสนใจยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า เกม เป็นกิจกรรมที่มีความเหมาะสมในการสอนวิชาต่างๆ เพราะเกมเป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน ได้รับความสนใจ ทำให้ไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน และยังเพิ่มทัศนคติที่ดีต่อการเรียนด้วย

ลักษณะของเกมประกอบการสอน

อัฉรา ชีวพันธ์ (2534: 4) ได้เสนอลักษณะของเกมประกอบการสอน ดังนี้

1. ช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจ และมีความสนุกสนานในการเล่น พร้อมทั้งเป็นการฝึกทบทวนเนื้อหาด้วย

2. ใช้เวลาในช่วงสั้นๆ

3. มีคำสั่งและกติกาที่เด่นชัดไม่ซับซ้อน

4. ในการเล่น ต้องมีการตรวจสอบถึงการให้คะแนน

5. เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้อย่างทั่วถึง

6. ไม่ควรเล่นเกมเสี่ยงดังรบกวนห้องอื่น

7. มีการจัดเตรียมสถานที่สำหรับเล่นให้ พร้อมอุปกรณ์

8. ในการเล่นเกม ควรเป็นสิ่งที่ง่าย ๆ หรือประดิษฐ์ขึ้นมาเอง

9. การเล่นนั้นควรให้นักเรียนมีการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย

สรุปได้ว่า ลักษณะของเกมประกอบการสอนที่ดีนั้น ควรเป็นเกมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม มีการเคลื่อนไหวของร่างกาย สนุกสนาน เข้าใจ กติกาชัดเจน ใช้ระยะเวลาสั้น มีสถานที่เหมาะสม อุปกรณ์หาได้อย่างประหยัด พร้อมทั้งเป็นการส่งเสริมด้านสติปัญญาและทบทวนเนื้อหาการสอนได้ดีด้วย

การเลือกเกม

อัฉรา ชีวพันธ์ (2534: 4 – 5) กล่าวถึงวิธีการเลือกเกมประกอบการสอนไว้ ดังนี้

1. การใช้เกมแต่ละครั้ง ต้องมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน ว่าต้องการให้นักเรียนเกิดความรู้ด้านใด

2. การใช้เกมนั้นต้องมีส่วนช่วยให้ความมุ่งหมายของการสอนสัมฤทธิ์ผล และช่วยฝึกฝนทบทวนบทเรียน

3. ครูต้องวางแผนการสอนเป็นอย่างดี ว่าควรใช้เกมประกอบการสอนตอนใด และเน้นให้นักเรียนปฏิบัติตามเกณฑ์หรือระเบียบที่วางไว้ และควรอธิบายให้เข้าใจจุดมุ่งหมายของการเล่นและวิธีการเล่น

4. การเล่นเกม นั้น จะต้องช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เห็นคุณค่าของการเรียน มิใช่เล่นเกมเพื่อความสนุกเพียงอย่างเดียว

5. ในการเล่นแต่ละครั้ง ครูควรชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจถึงความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา การทำกิจกรรมร่วมกัน ความเชื่อเพื่อ ความมีน้ำใจ ความร่วมมือกันระหว่างกันและกัน

6. กำหนดเวลาในการเล่นไว้ให้แน่นอน

7. ในการเล่นที่มีการแข่งขันเป็นกลุ่มควรจัดนักเรียนคละชั้น ทั้งนักเรียนเก่งและนักเรียนอ่อน เพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสชนะ และรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สุจิต เพียรชอบ (2539: 16) ได้เสนอแนะหลักการเลือกเกมไว้ ดังนี้

1. เกมนั้นจะต้องช่วยให้การสอนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมาย
2. เกมนั้นจะต้องเป็นประโยชน์ตามที่ครูต้องการ คือ เกมจะช่วยให้เด็กได้ฝึกฝนเรื่องที่เรียนอยู่ เด็กสามารถประเมินผลตนเองได้ ทำให้เด็กมีความก้าวหน้าในด้านทักษะและความสามารถของตนเอง ช่วยฝึกความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา และช่วยให้ครูสังเกตเด็ก ศึกษาเด็กแต่ละคนเพื่อจะหาทางปรับปรุงและส่งเสริมเด็กต่อไป

3. เกมนั้นจะต้องเหมาะสมกับเด็ก คือ จะต้องมีความอธิบายการเล่นอย่างชัดเจน เกมไม่ยากเกินไป ควรเลือกเกมให้เหมาะสมกับเด็ก ควรเปิดโอกาสให้เด็กกลุ่มอ่อนชนะบ้างเพื่อส่งเสริมให้กำลังใจและก่อให้เกิดความรู้สึกสัมฤทธิ์ผล อันจะก่อให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน

4. เกมนั้นจะต้องใช้เวลาและสถานที่ให้เหมาะสม เกมที่ใช้เวลานานเกินไปจะทำให้เด็กหมดความสนใจและได้ผลต่อการเรียนน้อย ครูจึงต้องกำหนดเวลาทดลองกับนักเรียนให้แน่ชัด

5. รูปแบบของเกมน่าสนใจ หากเกมใดต้องมีอุปกรณ์การเล่น ควรทำด้วยฝีมือพอสมควร เพื่อเป็นแรงจูงใจ เช่น มีสีสะดุดตา สวยงาม และครูอาจให้เด็กช่วยกันคิดเกมที่น่าสนใจบ้าง

สรุปว่า เพื่อให้การเล่นเกมในการเรียนการสอนมีประโยชน์อย่างแท้จริง ครูผู้สอนต้องเตรียมการสอนแต่ละครั้ง กำหนดคัดเลือกเกม ขั้นตอน เวลา สถานที่ และวางจุดมุ่งหมายของการเล่นเกมให้ถูกต้องและเหมาะสม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับครูผู้สอน หากได้ทราบถึงแนวทางการสอนที่ถูกวิธีและรู้จักปรับปรุงเกมการสอนให้ดีขึ้นย่อมจะทำให้การเรียนการสอนมีชีวิตชีวามากขึ้น

งานวิจัยในต่างประเทศ

วอลลิง (Walling.1977: 6147) ได้ทำการวิจัยทดลองศึกษาผลการเปรียบเทียบการเรียนโดยใช้เกมการสอนทุกขั้นตอนกับการสอนวิธีอื่น เช่น การบรรยายอภิปราย การบรรยายอย่างเดียว และการบรรยายประกอบเกมกับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ จำนวน 180 คน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษากลุ่มที่เรียนโดยใช้เกมเป็นสื่อการสอนทุกขั้นตอน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มอื่นๆ

พินเตอร์ (Pinter.1977: 710) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสะกดคำที่สอนโดยใช้เกมการศึกษาและสอนโดยใช้ตำรา ใช้กับนักเรียนจำนวน 94 คน เพื่อศึกษาความรู้สึกเกี่ยวกับมโนภาพและความสามารถในการสะกดคำ โดยการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง ภายใน 3 สัปดาห์ จึงทำการทดสอบเพื่อเปรียบเทียบ ผลการวิจัยพบว่า ค่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ในการทดลองกลุ่มที่ใช้เกมการศึกษามีคะแนนสูงกว่ากลุ่มที่สอนตามตำรา สรุปได้ว่า การนำเกมการศึกษามาใช้

ประกอบการเรียนการสอนสามารถช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียนมากยิ่งขึ้นเพราะเป็นกิจกรรมที่มีความน่าสนใจ

เกรก (Craig.1991: 2263) ได้ศึกษาผลของการใช้เกมที่มีต่อทัศนคติต่อโรงเรียนของเด็กชายผิวดำ ระดับ 3 โดยใช้เกมเข้าไปสอนวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และศิลปะด้านภาษาไทยในกลุ่มทดลอง ส่วนนักเรียนกลุ่มควบคุมสอนวิธีธรรมดาที่ไม่ใช่เกมเข้าไปประกอบในการสอน ผลการวิจัยพบว่า ถ้านำเกมมาใช้ในการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานๆ ก็ส่งผลต่อทัศนคติและคุณภาพการเรียนการสอนในทางบวกได้

ฟิลินสัน (Filinson.1997: 70) ได้ศึกษาเรื่องเกมทำให้เกิดความร่วมมือเป็นการพัฒนาลักษณะนิสัยของเด็กในการเข้าสังคม ได้ทดลองกับเด็กชายและเด็กหญิง จำนวน 20 คน เพื่อเปรียบเทียบการเข้าสู่สังคมในนิสัยที่เป็นบวก โดยใช้เกม สรุปว่า หลังจากการใช้เกมแล้วลักษณะการเข้าสังคมในด้านบวกสูงขึ้น

งานวิจัยในประเทศ

ศิริพร หรดดี (2552: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยเรื่องคำประสม โดยใช้เกมกับการจัดการเรียนรู้ตามคู่มือครู สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มเรื่องคำประสมหลังการทดลองสูงกว่าการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามคู่มือครูมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคำประสมหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคำประสมสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามคู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บุษริย์ ฤกษ์เมือง (2552: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้เกมคำศัพท์ภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบูรารักษ์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้เกมคำศัพท์ประกอบการเรียนการสอนมีคะแนนเฉลี่ยทักษะคำศัพท์ภาษาอังกฤษสูงกว่าร้อยละ 70 และนักเรียนมีความรู้สึกรักชอบในกิจกรรมเกมคำศัพท์ที่ใช้ประกอบการสอนในระดับชอบมากทุกเกม

ลลิตา อุ่นทอง (2550: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคำบาลีสันสกฤตที่ได้รับการสอนโดยใช้เกมกับการสอนแบบปกติกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบางกะปิสุมนวพันธ์อุปถัมภ์ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้เกมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคำบาลีสันสกฤตหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคำบาลี

สิ้นสุดหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้เกม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคำบาลีสันสกฤตสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.4 กรอบแนวคิดรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

จากการประมวลเอกสาร วิเคราะห์ สังเคราะห์ ทฤษฎี แนวคิด หลักการที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าการส่งเสริมภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยนั้นควรประกอบด้วยหลักการ 6 ประการ คือ

1. **หลักการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์** เป็นหลักการที่ให้ความสำคัญกับความสามารถหรือศักยภาพของแต่ละบุคคลที่ตระหนักรู้เข้าใจตนเอง อารมณ์ตนเอง และความต้องการของผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง สามารถควบคุมตนเอง และจัดการไปสู่พฤติกรรมที่เหมาะสมในงานหรือสถานการณ์ต่างๆ การเริ่มต้นพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำให้บริการต้องเริ่มต้นจากภายในจิตใจ คือ มีจิตใจที่อยากบริการ ซึ่งการเริ่มต้นนั้นควรเริ่มปรับอารมณ์หรือสภาพจิตใจของตนเองก่อนเพื่อให้เตรียมพร้อมกับการเรียนรู้ดังที่ Lawrence (2002: 3) กล่าวว่า ภาวะผู้นำให้บริการเกิดจากใจ เกิดจากภายในสู่ภายนอก เป็นการเริ่มต้นความรู้สึกที่แท้จริงที่ต้องการรับใช้ผู้อื่นก่อน แนวคิดที่สนับสนุนหลักการนี้ คือ แนวคิดนีโอฮิวแมนนิสแนวคิดนี้เป็นหลักการหนึ่งที่เหมาะสมและมุ่งส่งเสริมให้มนุษย์มีการพัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสจึงเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า “การศึกษาเพื่อการพัฒนาคนให้สมบูรณ์ในทุกด้าน (Holistic Education)” (เกียรติวรรณ อมาตยกุล.2530: 8) การศึกษาที่ดีจะต้องจัดให้ครบทั้ง 4 ด้านเพื่อไปถึงเป้าหมายคือความเป็นคนที่สมบูรณ์ นอกจากนั้นยังให้ความสำคัญกับจิตใต้สำนึกภายใน จิตใต้สำนึกของคนเราจะเป็นศูนย์กลางที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ทุกประสบการณ์ของเราจะผ่านจิตสำนึกที่ถูกบันทึกอยู่ ดังนั้นการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้จะต้องจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักการ 4 ข้อคือ 1) คลื่นสมองต่ำ เช่น การทำสมาธิ โยคะ เต้นเกาซิกิ ฟังเพลงบรรเลงที่ปรับคลื่นสมองให้ต่ำ การทำให้คลื่นสมองต่ำส่งผลให้เกิดคลื่นอัลฟา จิตใจจะสบาย เยือกเย็น เกิดอารมณ์ด้านบวก ร่าเริงเบิกบาน 2) การประสานของเซลล์สมอง 3) ภาพพจน์ต่อตัวเองและ 4) การให้ความรัก

จากหลักการการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ จึงกำหนดเป็นขั้นตอนหรือกระบวนการของรูปแบบการเรียนการสอนนี้ คือ **ขั้นปรับระดับจิต (Mind Adjustment) ใช้อักษรตัวย่อ M** หมายถึงขั้นตอนที่วิทยากรจัดกิจกรรมการฝึกอบรมให้นักศึกษาปรับระดับจิตใจของตนเองให้มีทักษะทางอารมณ์ด้านบวกซึ่งจะเป็นปัจจัยพื้นฐานให้นักศึกษาเกิดสมรรถนะทางสังคมเรื่องการสร้างและรักษาสัมพันธภาพกับเด็กปฐมวัย อันประกอบด้วย การตระหนักรู้ความรู้สึก ความต้องการและความหวังใจ

ผู้อื่น มีจิตใจมุ่งบริการและตอบสนองความต้องการของเด็กปฐมวัยและผู้ปกครอง โดยผ่านการฟังเพลง ที่มีทำนองซ้ำๆ เพื่อปรับคลื่นสมองให้ต่ำและการทำงานสมาธิร่วมกับการใส่ข้อมูลด้วยภาพพจน์เชิงบวกต่อตนเองจากผู้วิจัย เพื่อให้ นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของวิชาชีพครูปฐมวัยและบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะผู้นำไปบริการ

2. หลักการเรียนรู้จากตัวแบบ เป็นหลักการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพียงภายนอกเท่านั้น กระบวนการนี้เริ่มต้นจากภายในโดยยังไม่จำเป็นต้องมีการแสดงออก (Acquisition) ทฤษฎีที่สนับสนุนหลักการนี้คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคมของอัลเบิร์ต แบนดูรา ที่สนับสนุนว่าการเรียนรู้ของคนส่วนใหญ่เกิดจากการสังเกตจากตัวแบบ ซึ่งสามารถถ่ายทอดได้ทั้งความคิดและการแสดงออกได้พร้อมๆ กัน และตัวแบบนี้อาจทำหน้าที่ส่งเสริมหรือยับยั้งการเกิดของพฤติกรรมหรือช่วยให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่ โดยตัวแบบนี้有可能是บุคคลจริงๆ (Live Model) หรือตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่ ตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิดีโอ โทรทัศน์ การ์ตูน หนังสือนวนิยาย เป็นต้น โดยกระบวนการเรียนรู้จากตัวแบบนี้ประกอบด้วยกระบวนการตั้งใจ (Attentional Processes) กระบวนการเก็บจำ (Production Processes) กระบวนการกระทำ (Retention Processes) และกระบวนการจูงใจ (Motivation Processes) (ทศนา แหม่มณี.2550: 19-20)

จากหลักการเรียนรู้จากตัวแบบ จึงกำหนดเป็นขั้นตอน หรือกระบวนการของรูปแบบการฝึกอบรมนี้ คือ **ขั้นสร้างแรงจูงใจภายใน (Inspiration) ใช้อักษรย่อ I** หมายถึง ขั้นตอนที่นักศึกษาได้เรียนรู้จากภายในผ่านตัวแบบที่มีภาวะผู้นำไปบริการโดยผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การฟังบรรยาย การดูวิดีโอ รูปภาพ ฯลฯ เพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจจากภายในให้นักศึกษามีจิตใจไปบริการ

3. หลักการปรับโนทัศน์ เป็นหลักการที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการคิด วิเคราะห์ วิจักษ์ ตัวแบบว่ามีลักษณะที่ดีหรือไม่ดีอย่างไร ผลที่ตัวแบบได้รับ โดยการอธิบายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันเพื่อปรับโนทัศน์ให้เหมาะสม ทฤษฎีที่สนับสนุนหลักการนี้คือทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ที่อธิบายว่าสติปัญญาเป็นหน้าที่พื้นฐานของชีวิตที่ทำให้สิ่งมีชีวิตสามารถปรับตัวเข้าหาสิ่งแวดล้อมได้ดีโดยมีโครงสร้างทางปัญญา เพื่อให้เกิดกระบวนการรักษาสมดุลในโครงสร้างทางปัญญาซึ่งเป็นความสัมพันธ์ ระหว่างความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ที่ส่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความเข้าใจ (สิริมา ภิญญอนันตพงษ์. 2550: 55 – 56) และเด็กจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมตามลำดับขั้น ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กที่ว่า การส่งเสริมให้เด็กมีส่วนร่วมในการอธิบายปัญหาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันจะทำให้เห็นมุมมองของคนอื่นและมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงขึ้น (สุรางค์ ไคว์ตระกูล.2550: 68 – 75)

จากหลักการปฏิสัมพันธ์ จึงกำหนดเป็นขั้นตอน หรือกระบวนการของรูปแบบการฝึกอบรมนี้ คือ **ชั้นแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Exchange of Ideas) ใช้ตัวย่อ E** หมายถึง ขั้นตอนที่ นักศึกษานำเอาประสบการณ์ที่ได้รับจากตัวแบบที่สร้างแรงบันดาลใจที่ดีในการพัฒนาตนเองให้เป็น ผู้นำไปบริการมาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันทั้งข้อดีข้อเสียเพื่อปรับโน้มน้าวกันไปสู่การ ปฏิบัติตน

4. หลักการปฏิสัมพันธ์ เป็นหลักการที่ให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของ นักศึกษาในการลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน เช่น การแบ่งกลุ่มการทำงาน การอภิปรายแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจะเกิดขึ้นได้จากการที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและ สภาพแวดล้อม การได้มีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจะช่วยให้บุคคลเข้าใจความคิดเห็นของบุคคลอื่นมากขึ้น ซึ่งผู้เรียนจะสามารถนำมาใช้ในการพิจารณาเพื่อตัดสินใจในปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะกับปัญหาเชิง จริยธรรม ดังนั้นการให้ผู้เรียนได้เข้ากลุ่มทางสังคมต่างๆจะช่วยให้ได้เรียนรู้บทบาทของตนเองและผู้อื่น อันจะช่วยให้เขาได้พัฒนาจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไปอย่างรวดเร็ว (ทิสนา แคมมณี.2550: 14) และการ ให้นักศึกษามีโอกาสได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นทำให้เกิดการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและ กัน วางเป้าหมายและแผนการทำงานร่วมกัน เกิดการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆเข้าด้วยกัน เกิดการขยายประสบการณ์ ทฤษฎีที่สนับสนุนหลักการนี้ คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ โคลเบิร์ก และแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่เน้นการเรียนรู้ซึ่งกันและกันในการอยู่ร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน รับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดกระบวนการคิดของผู้เรียน ซึ่งมี รากฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ที่เชื่อว่า การผลิตความรู้ขึ้นในตัวเองต้อง ใช้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการทางความคิดกับประสบการณ์ส่วนตนร่วมกัน (สิริมา ภิญญอนันต พงษ์.2550: 112)

5. หลักการลงมือกระทำ เป็นหลักการที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ที่ดีได้นั้น นักศึกษาจำเป็นต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง ซึ่งการให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจากกิจกรรมต่างๆ เช่น เกม กรณีศึกษา บทบาทสมมติ นับเป็นการเรียนรู้ที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยเฉพาะการ กระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กให้สูงขึ้นได้โดยการให้เด็กได้ฝึกเผชิญกับปัญหาความขัดแย้ง เชิงจริยธรรมบ่อยๆ และฝึกให้เด็กได้คิดวิเคราะห์ อภิปรายโต้แย้งกัน และตัดสินใจโดยพิจารณา ความเห็น รวมทั้งเกณฑ์ต่างๆของทางสังคมด้วย เรื่องนำมาใช้ในการอภิปรายอาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง ในชีวิตประจำวัน หรือเป็นเรื่องที่ครูสมมติขึ้นก็ได้ แต่สถานการณ์ควรมีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็น จริงของผู้เรียน และควรเป็นปัญหาที่สามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่ตรงกับระดับพัฒนา ทางการทางจริยธรรมของผู้เรียน และในระดับที่สูงกว่า การเสนอสถานการณ์ปัญหานั้น อาจใช้สื่อ เช่น ภาพ สไลด์ ฟิล์มสตริป หรือวิดีโอ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในปัญหาชัดเจนขึ้น หรือหากใช้

วิธีการแสดงบทบาทสมมุติประกอบก็จะยิ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจตัวละครและสถานการณ์นั้นๆ ลึกซึ้งขึ้น นอกจากนั้นในการให้ผู้เรียนแสดงเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจแลกเปลี่ยนร่วมกันนั้นอาจนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และเทคนิคการอภิปรายกลุ่มแบบต่างๆมาช่วยให้การอภิปรายมีประสิทธิภาพขึ้น (ทิตนา แหมมณี.2550 : 14-15) ทฤษฎีที่สนับสนุนหลักการนี้คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ก และแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ได้กล่าวถึงการให้ผู้เรียนได้ร่วมมือกันทำกิจกรรมผ่านการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่มจะนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกัน และทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ สรุปได้ว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อนักศึกษามีโอกาสมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบๆตัวด้วยการฝึกปฏิบัติจริง ทดลองเผชิญสถานการณ์ต่างๆด้วยตนเอง จะส่งผลให้นักศึกษามีการปรับตัว (Adaptation) โดยการซึมซับประสบการณ์ (Assimilation) และการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา (Accommodation) ตามสถานการณ์ที่เผชิญอยู่เพื่อให้โครงสร้างทางความคิดเกิดความสมดุล (Equilibration)

จากหลักการปฏิสัมพันธ์และหลักการลงมือกระทำ จึงกำหนดเป็นขั้นตอน หรือกระบวนการของรูปแบบการฝึกอบรมนี้ คือ **ขั้นฝึกปฏิบัติ (Practice) ใช้ตัวย่อ P** หมายถึง ขั้นตอนที่นักศึกษาลงมือฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นประสบการณ์ตรงที่นักศึกษาได้รับจากการลงมือทำกิจกรรมและการมีปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่ม

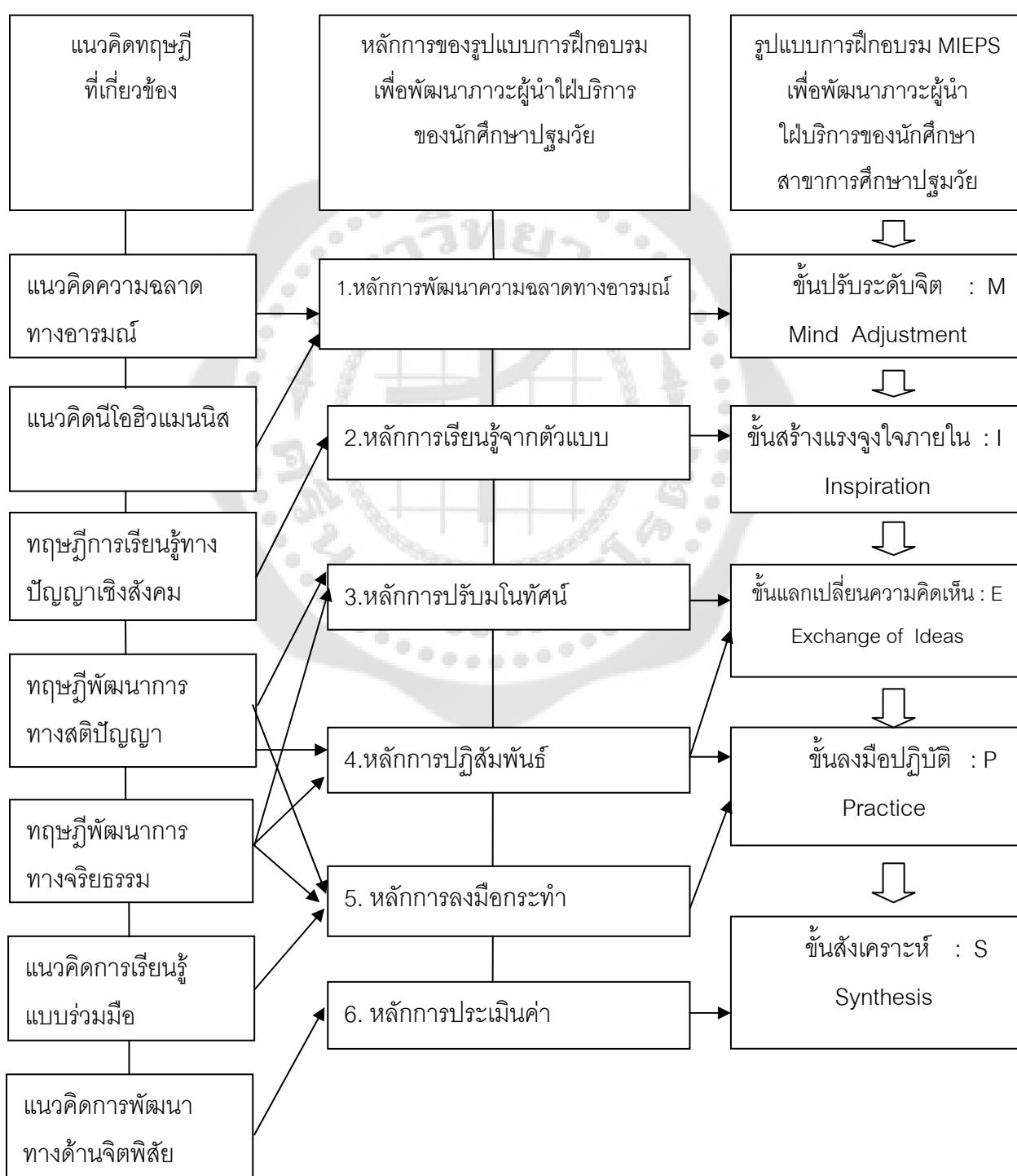
6. หลักการประเมินค่า เป็นหลักการที่เน้นความสำคัญของการสะท้อนความคิดจากการทำงานร่วมกันของนักศึกษา เปรียบเทียบและเชื่อมโยงความสัมพันธ์กันมโนทัศน์ที่ได้ แนวคิดที่สนับสนุนหลักการนี้คือ แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม ที่อธิบายว่า การที่บุคคลเห็นคุณค่าของคุณธรรมจริยธรรมหรือค่านิยมใดๆแล้วจะสามารถพัฒนาขึ้นไปเป็นลักษณะนิสัยได้นั้น บุคคลนั้นจะต้องมีการนำไปปฏิบัติหรือนำไปใช้ในระบบชีวิตของตน การจัดระเบียบหรือระบบในการปฏิบัติตนตามคุณธรรม จริยธรรม

หรือค่านิยมอื่นๆในวิถีการดำเนินชีวิตของตน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้บุคคลนั้นๆได้ก้าวไปสู่ขั้นสูงสุดของการพัฒนาทางด้านจิตพิสัย คือ ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย (ทิตนา แหมมณี. 2550: 45)

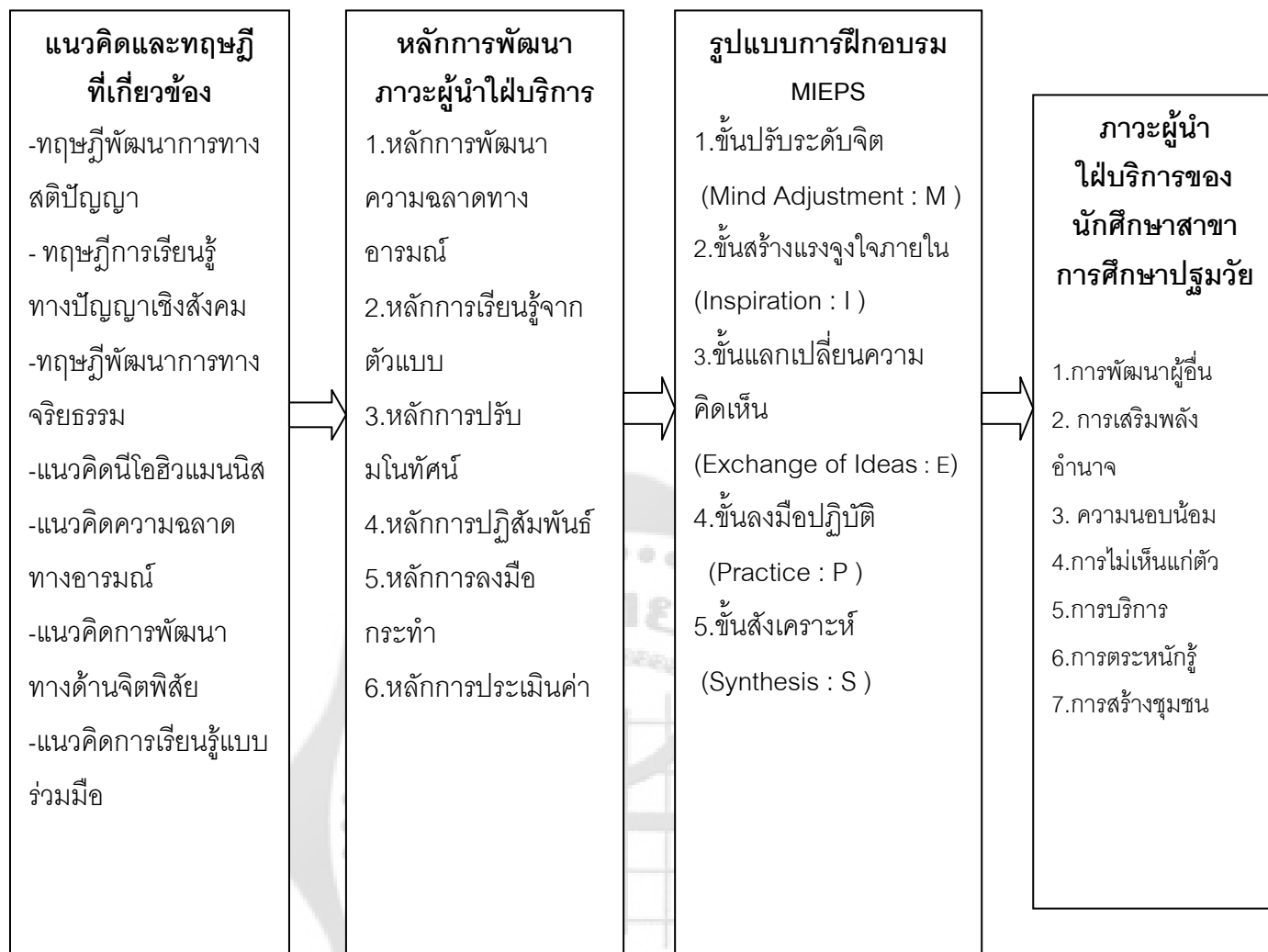
จากหลักการประเมินค่า จึงกำหนดเป็นขั้นตอน หรือกระบวนการของรูปแบบการฝึกอบรมนี้ คือ **ขั้นสังเคราะห์ (Synthesis) ใช้ตัวย่อ S** หมายถึง ขั้นตอนที่นักศึกษาสรุปผลการทำกิจกรรมที่ได้ทั้งหมด และสะท้อนความคิดที่ได้จากการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งหมด และการนำไปใช้ในการปฏิบัติงานการศึกษาปฐมวัย

การฝึกอบรมด้วยรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเฝบริการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้นได้มาจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำเฝบริการ

บูรณาการร่วมกับบทบาทและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูปฐมวัย ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคม ทฤษฎีพัฒนาทางจริยธรรม แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส แนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ และแนวคิดการพัฒนาทางด้านจิตพิสัย แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ มาเป็นหลักการในการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย และสรุปเป็นรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ดังปรากฏในภาพประกอบ 16 และ 17

ภาพประกอบ 16 ความเชื่อมโยงของทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง หลักการของรูปแบบการฝึกอบรม และรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

ภาพประกอบ 17 รูปแบบการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาองค์ประกอบและการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรมแบบ MIEPS เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย พัฒนารูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ระยะ และผู้วิจัยได้นำเสนอวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. การดำเนินการวิจัยและการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการสำหรับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

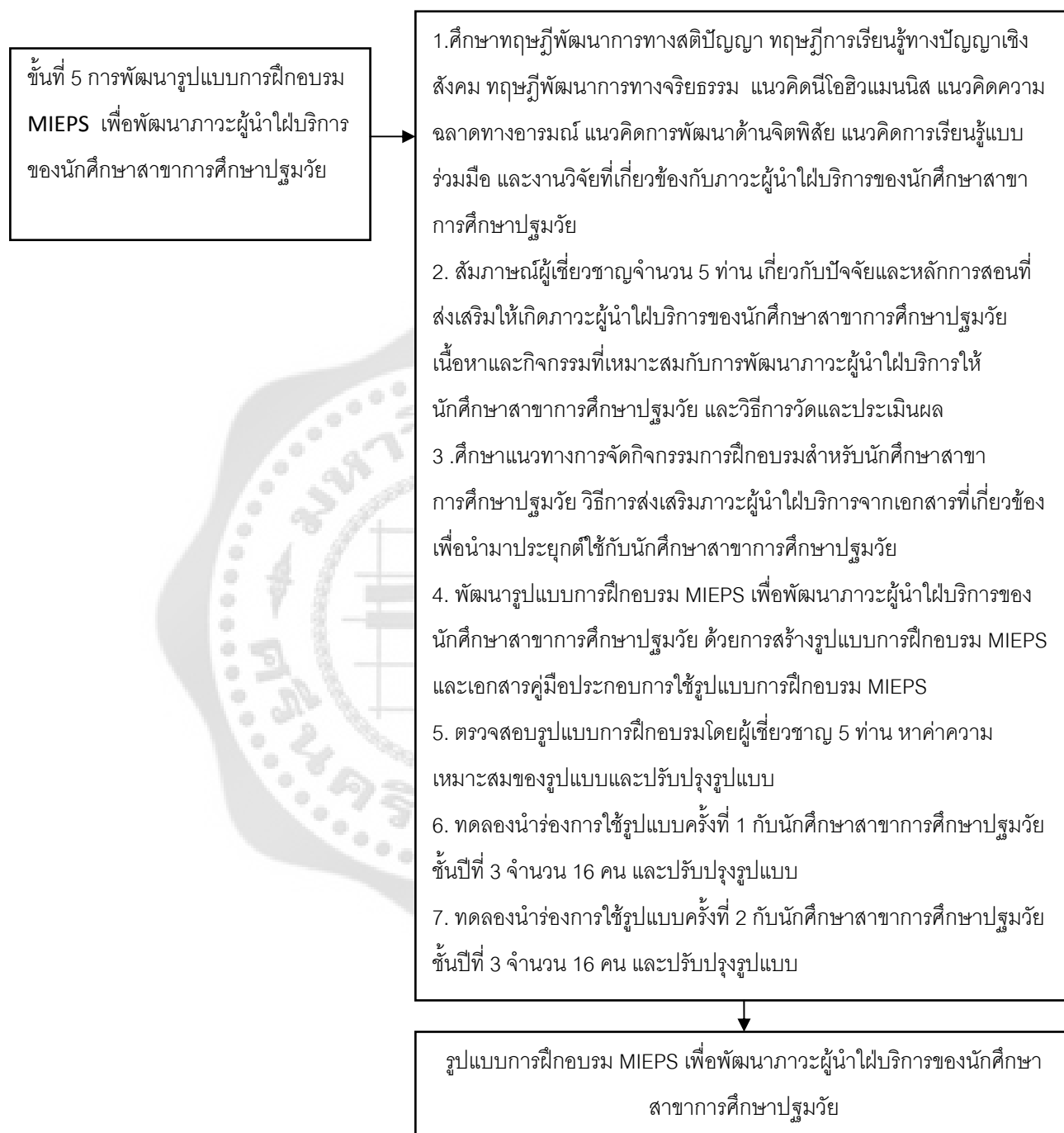
ระยะที่ 3 การพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS

3. การเก็บและรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำให้บริการของ
นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

ภาพประกอบ 19 แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัยระยะที่ 2

ระยะที่ 3 การพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรบแบบ MIEPS

ขั้นที่ 6 การพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรบแบบ MIEPS

- 1.กำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 4 จำนวน 24 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 12 คน และกลุ่มควบคุมจำนวน 12 คน
- 2.ทดสอบกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองโดยใช้แบบประเมินภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย
- 3.ทดลองใช้รูปแบบ MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกับกลุ่มทดลอง
- 4.ทดสอบกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการทดลองโดยใช้แบบประเมินภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย
- 5.เปรียบเทียบคะแนนภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำชนิดสองทาง (One Between and One Within Design)
- 6.เปรียบเทียบคะแนนภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยรายด้าน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำชนิดสามทาง Three – Factor Mixed Design (One Between and One Within)
- 7.วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One – Way ANOVA Repeated Measure)
- 8.วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่และการทดสอบภายหลัง (Post Hoc Test) ของค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำใ้บริการโดยรวมและรายองค์ประกอบก่อน – หลังทดลอง ด้วยวิธี BONFERRONI
9. สรุปผลการทดลอง

ภาพประกอบ 20 แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัยระยะที่ 3

1. การกำหนดประชากร และการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลาง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 5 จำนวน 842 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในระยะเวลาการศึกษาและพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ประกอบด้วย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในระยะเวลาการศึกษองคฺประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยเป็นนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 5 ที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลาง ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 ประกอบด้วย

1.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการหาคุณภาพของแบบประเมินภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย เป็นนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการดำเนินการทดลองและการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 5 ภาคการเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา จำนวน 25 คน และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร จำนวน 79 คน รวม 104 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในระยะเวลาการศึกษองคฺประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยเป็นนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 572 คน ในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลาง ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ในการวิจัยนี้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง 572 คน โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามที่คอมเมรี่ และลี (Tabachnick; & Fidell. 2001: 588; citing Comrey; & Lee.1992: First Course in Factor Analysis) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าขนาดของกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ดีมาก (Very Good) คือ 500 คน

2.กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในระยะเวลาการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย เป็นนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 3

ที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ประกอบด้วย

2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานำร่องครั้งที่ 1 เป็นนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 3 ที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 16 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานำร่องครั้งที่ 2 เป็นนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 3 ที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 16 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เป็นนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 4 ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 1 ห้องเรียน และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำใฝ่บริการโดยรวมตั้งแต่ 25 เปอร์เซนต์ไทล์ลงมา จำนวน 24 คน แล้วสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 12 คน กลุ่มทดลองจะได้รับการฝึกอบรมแบบ MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการ ส่วนกลุ่มควบคุมให้เรียนตามรายวิชาที่สาขาการศึกษาปฐมวัยกำหนด

2. การพัฒนาเครื่องมือและวิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ผู้วิจัยจึงนำเสนอการพัฒนาเครื่องมือและการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

1. การสร้างกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย โดยมีวิธีการดำเนินการดังนี้

1.1 ศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องของภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำใฝ่บริการในประเทศและต่างประเทศเพื่อให้ทราบถึงแนวคิด ความหมายและคุณลักษณะของภาวะผู้นำใฝ่บริการ โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความหมาย คุณลักษณะของภาวะผู้นำใฝ่บริการจากตำราและงานวิจัยตามที่ปรากฏในบทที่ 2 สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำใฝ่บริการเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความต้องการจะช่วยเหลือ ดูแล บริการผู้อื่นก่อน มุ่งรับใช้ความต้องการของกลุ่มมากกว่าส่วนตัว เห็นคุณค่าของผู้อื่น เสียสละ พัฒนาผู้อื่น สนับสนุนผู้อื่น ภาวะผู้นำใฝ่บริการเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากใจ เกิดจากภายในสู่ภายนอก เป็นการเริ่มต้นความรู้สึกที่แท้จริงที่ต้องการรับใช้

ผู้อื่นก่อน จากนั้นจึงสำนึกจะบันดาลใจให้เกิดความต้องการรับใช้ก่อน คือ แน่ใจว่าความต้องการของผู้อื่นได้รับการตอบสนองแล้ว (Lawrence.2002 :3)

1.2 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ในการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย 3 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาปฐมวัย 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา 1 ท่าน เกี่ยวกับภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย เพื่อสร้างกรอบแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยดังนี้

1. ศาสตราจารย์ ดร.อารี สัมพันธ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร.จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย
3. ดร.ดารารัตน์ อรุณพยัคฆ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย
4. ดร.ธัญรศม์ นิธิกุลธีระภัทร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาปฐมวัย
5. รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร จัตรศุกกุล ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ในประเด็นดังต่อไปนี้ ประเด็นที่ 1 ความหมายของภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ประเด็นที่ 2 คุณลักษณะของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่มีภาวะผู้นำใฝ่บริการ เมื่อได้ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญตามประเด็นที่กล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาประมวลเพื่อกำหนดกรอบในการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการและเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการให้กับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยต่อไป โดยมีสาระสำคัญของการสัมภาษณ์ ได้แก่ ความหมาย และคุณลักษณะของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่มีภาวะผู้นำใฝ่บริการ ซึ่งข้อมูลทั้งหมดประมวลสรุปได้สาระสำคัญดังนี้

ประเด็นที่ 1 ความหมายของภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกในการช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก เสียสละความสุขส่วนตนให้การช่วยเหลือ โดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นความรู้สึกที่ออกมาจากใจ ที่ต้องการให้เด็กปฐมวัยและผู้ที่เกี่ยวข้องมีความสุขและเกิดความพึงพอใจ

ประเด็นที่ 2 คุณลักษณะของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่มีภาวะผู้นำใฝ่บริการ ประกอบด้วย 1) คุณลักษณะภายใน ได้แก่ การมีทัศนคติ ค่านิยม และการเห็นคุณค่าในวิชาชีพการศึกษาปฐมวัย การมีอิทธิพลที่ดี รู้จักและเข้าใจตนเอง เข้าใจความแตกต่างของเด็กและผู้ปกครอง 2) คุณลักษณะภายนอก ได้แก่ การมีบุคลิกภาพที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี อบอุ่น พึงพาได้ การแต่งกายเหมาะสมกับกาลเทศะ พูดจาไพเราะ พูดด้วยจิตใจสงบ ภาษาที่พูดต้องดึงดูดใจให้คน

เข้ามาหา สามารถเข้าได้กับทุกคน ปรับตัวเข้ากับทุกสถานการณ์ เสียสละ เป็นแบบอย่างที่ดี สนับสนุนทรัพยากรในชั้นเรียนให้เด็กได้เรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ ให้การรับฟังเด็ก ให้อิสระ ให้การยอมรับ ใช้กิริยา วาจาที่สุภาพ ให้ความเห็นอกเห็นใจ ยิ้มแย้มแจ่มใส ให้ความช่วยเหลือ ให้ความเสมอภาคยุติธรรม สามารถให้ความรู้ผู้ปกครอง และให้คำปรึกษาผู้ปกครอง

ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความหมาย และคุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการของ นักศึกษาศาขากการศึกษาปฐมวัยดังกล่าว สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาศาขากการศึกษาปฐมวัย หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกถึงการช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก เสียสละความสุขส่วนตนให้กับการช่วยเหลือ โดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นความรู้สึกที่ออกมาจากใจ ที่ต้องการให้เด็กปฐมวัยและผู้ปกครองมีความสุขและเกิดความพึงพอใจ ซึ่งประกอบด้วย คุณลักษณะภายในและคุณลักษณะภายนอก คุณลักษณะภายใน ได้แก่ การมีทัศนคติ ค่านิยม และการเห็นคุณค่าในวิชาชีพ การศึกษาศาขากการศึกษาปฐมวัย การมีโอคติที่ดี รู้จักและเข้าใจตนเอง เข้าใจความแตกต่างของเด็กรวมถึงผู้ปกครอง และ คุณลักษณะภายนอก ได้แก่ การมีบุคลิกภาพที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี อ่อนน้อม พึ่งพาได้ การแต่งกายเหมาะสมกับกาลเทศะ พูดจาไพเราะ พูดด้วยจิตใจสงบ ภาษาที่พูดต้องดึงดูดใจให้คนเข้ามาหา สามารถเข้าได้กับทุกคน ปรับตัวเข้ากับทุกสถานการณ์ เสียสละ เป็นแบบอย่างที่ดี สนับสนุนทรัพยากรในชั้นเรียนให้เด็กได้เรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ ให้การรับฟังเด็ก ให้อิสระ ให้การยอมรับ ใช้กิริยา วาจาที่สุภาพ ให้ความเห็นอกเห็นใจ ยิ้มแย้มแจ่มใส ให้ความช่วยเหลือ ให้ความเสมอภาคยุติธรรม สามารถให้ความรู้ผู้ปกครอง และให้คำปรึกษาผู้ปกครอง

1.3 การกำหนดคุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการที่มีความเหมาะสมกับนักศึกษาศาขากการศึกษาปฐมวัยและสรุปเป็นคุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาศาขากการศึกษาปฐมวัย จากการประมวลข้อมูลจากการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาศาขากการศึกษาปฐมวัย ประมวลเข้ากับบทบาทและคุณลักษณะครูปฐมวัยที่พึงประสงค์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาศาขากการศึกษาปฐมวัย ผู้วิจัยสามารถสรุปคุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการที่เหมาะสมกับนักศึกษาศาขากการศึกษาปฐมวัย ประกอบด้วย การพัฒนาผู้อื่น การเสริมพลังอำนาจ ความอ่อนน้อม การไม่เห็นแก่ตัว การบริการ การตระหนักรู้ และการสร้างชุมชน และพบว่าคุณลักษณะทั้งหมดมีความสอดคล้องตรงตามที่ได้ไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญข้างต้น

2. สร้างเครื่องมือในการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการสำหรับนักศึกษาศาขากการศึกษาปฐมวัย

2.1 จัดการสนทนากลุ่มครูปฐมวัย รวม 7 ท่านที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานร่วมกับนักศึกษาศาขากการศึกษาปฐมวัย เพื่อให้ได้ข้อมูลพฤติกรรมของนักศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ไฝบริการ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ศึกษามาประมวลเป็นคุณลักษณะภาวะผู้นำไฝบริการที่มีความเหมาะสมกับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ได้แก่ การพัฒนาผู้อื่น การเสริมพลังอำนาจ ความนอบน้อม การไม่เห็นแก่ตัว การบริการ การตระหนักรู้ และการสร้างชุมชน และทำการสนทนากลุ่มย่อยครูปฐมวัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของภาวะผู้นำไฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

คุณลักษณะที่ 1 ด้านการพัฒนาผู้อื่น (Developing Others) มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ จัดกิจกรรมตามความถนัด เป็นตัวอย่างที่ดี สร้างแรงจูงใจ

คุณลักษณะ ที่ 2 ด้านการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ สัมผัสโอบกอด พุดชมเชยให้กำลังใจ ให้เด็กทำสิ่งต่างๆด้วยตนเอง

คุณลักษณะที่ 3 ด้านความนอบน้อม (Humility) มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ ท่าทางสุภาพ นุ่มนวล พุดจาไพเราะ ปลอดภัยเมื่อเด็กเป็นทุกข์

คุณลักษณะที่ 4 ด้านการไม่เห็นแก่ตัว (Altruism) มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ มาปฏิบัติงานในวันหยุด ปฏิบัติงานอื่นนอกเหนืองานสอน นำสิ่งใหม่มาสอน

คุณลักษณะที่ 5 ด้านการบริการ (Service) มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ ได้แก่ อดทน ช่วยเหลือ ดูแลเด็กอย่างเท่าเทียม

คุณลักษณะที่ 6 ด้านการตระหนักรู้ (Awareness) มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ เข้าใจตนเอง เข้าใจธรรมชาติของเด็ก เอาใจใส่เด็ก

คุณลักษณะที่ 7 ด้านการสร้างชุมชน (Building Community) มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ พุดคุยกับผู้ปกครอง รับฟังผู้ปกครอง ให้ความรู้ผู้ปกครอง

2.2 การสร้างแบบประเมินภาวะผู้นำไฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบประเมินภาวะผู้นำไฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยตามนิยามศัพท์เฉพาะที่กำหนด เพื่อประเมินภาวะผู้นำไฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยใน 7 ด้าน คือ 1) ด้านการพัฒนาผู้อื่น 2) ด้านการเสริมพลังอำนาจ 3) ด้านความนอบน้อม 4) ด้านการไม่เห็นแก่ตัว 5) ด้านการบริการ 6) ด้านการตระหนักรู้ และ 7) ด้านการสร้างชุมชน จากนั้นนำข้อมูลจากการสนทนากลุ่มจากครูปฐมวัยที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานร่วมกับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย จำนวน 7 ท่าน ซึ่งเป็นข้อมูลพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีภาวะผู้นำไฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย เพื่อนำไปสร้างแบบประเมินภาวะผู้นำไฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยตามคุณลักษณะทั้ง 7 ด้าน แต่ละด้านประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด รวมข้อความบ่งชี้ 21 ตัวบ่งชี้

แบบประเมินภาวะผู้นำใ้บริการที่สร้างขึ้น 64 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ตามเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- 5 หมายถึง ข้อความนั้นสอดคล้องกับลักษณะของนักศึกษามากที่สุด
- 4 หมายถึง ข้อความนั้นสอดคล้องกับลักษณะของนักศึกษาเป็นส่วนใหญ่
- 3 หมายถึง ข้อความนั้นสอดคล้องกับลักษณะของนักศึกษามากกว่าครึ่ง
- 2 หมายถึง ข้อความนั้นสอดคล้องกับลักษณะของนักศึกษาเพียงเล็กน้อย
- 1 หมายถึง ข้อความนั้นไม่สอดคล้องกับลักษณะของนักศึกษาเลย

ตัวอย่างแบบประเมินภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

รายการข้อความตัวชี้วัดภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยเป็นแบบ ประเมินค่า 5 ระดับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ข้อ	ข้อความ	ระดับลักษณะการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
1	ข้าพเจ้าจัดกิจกรรมที่เน้นประสาทสัมผัสให้เด็กอายุ 3-4 ปี					
2	ข้าพเจ้านำสิ่งของที่กลับมาใช้ใหม่ได้ให้เด็กทำกิจกรรม					

2.3 ตรวจสอบคุณภาพแบบประเมินภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขา การศึกษาปฐมวัยที่เป็นเครื่องมือในการวิจัยนี้ โดยนำแบบประเมินภาวะผู้นำใ้บริการที่สร้างเสร็จแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบเกี่ยวกับการใช้ภาษา และความสอดคล้องของ ข้อความบ่งชี้ในแบบประเมินภาวะผู้นำใ้บริการกับนิยามศัพท์ในแต่ละด้านเป็นรายข้อ ตรวจสอบ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบประเมินภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขา การศึกษาปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ดังนี้

1. รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร ฉัตรสุกุล ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดล กองศิลป์ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ฝ่ายประถม)

3. อาจารย์ ดร.มิ่ง เทพक्रमเมือง	ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล
ทางการศึกษาโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ (ฝ่ายประถม)
4. อาจารย์ ดร.ปิยลักษณ์ พุกกะวัน	ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
5. อาจารย์ ดร.ศศิธร อมรินทร์แสงเพ็ญ	ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี

โดยกำหนดระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

- + 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อความนั้นมีความสอดคล้องกับดัชนีชี้วัดในแต่ละด้าน
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อความนั้นมีความสอดคล้องกับดัชนีชี้วัดในแต่ละด้าน
- 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อความนั้นไม่มีความสอดคล้องกับดัชนีชี้วัดในแต่ละด้าน

ผู้วิจัยนำคะแนนการพิจารณาแบบประเมินภาวะผู้นำเฝื่บริการจากผู้เชี่ยวชาญ มาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อความบ่งชี้ในแบบประเมินกับนิยามศัพท์ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC : Index of Congruency) ซึ่งมีค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ขึ้นไป โดยมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 – 1.00 (บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์.2526 :89) ใช้ได้หมดทั้ง 64 ข้อ เมื่อวิเคราะห์ความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) ของแบบประเมินจากคะแนนเฉลี่ย พบว่า ไม่มีข้อใดที่มีค่าที่ต่ำกว่า .50 (หมายถึงใช้ได้ทุกข้อ) และได้ปรับปรุงข้อคำถามให้มีความเหมาะสมในการวัดพฤติกรรมภาวะผู้นำเฝื่บริการตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยเฉพาะประเด็นการปรับการเขียนในทุกข้อให้แสดงออกถึงพฤติกรรมอย่างชัดเจนโดยให้อยู่ในขอบเขตของนิยามที่เขียนและบางข้อความหมายซ้ำกันให้รวมกันเป็นข้อเดียวเพื่อไม่ให้เกิดคำถามซ้ำ ดังนั้นจึงเหลือข้อคำถามจำนวน 57 ข้อ ซึ่งได้ค่า IOC ตั้งแต่ .05 ขึ้นไปทุกข้อ

2.4 นำแบบประเมินภาวะผู้นำเฝื่บริการจำนวน 57 ข้อไปทดลองใช้ (Try out) กับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 5 ภาคการเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา จำนวน 25 คน และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร จำนวน 79 คน รวม 104 คน เพื่อตรวจสอบค่าอำนาจจำแนก (Item – Total Correlation) ผลการตรวจสอบค่าอำนาจจำแนกของแต่ละข้อ จำแนกตามแต่ละด้าน พบว่า ผ่านเกณฑ์ สามารถนำไปใช้ได้ทุกข้อโดยมีค่าอำนาจจำแนกสูงทุกข้อ เนื่องจากในแต่ละข้อมีค่าทางสถิติเกิน 0.2 ผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ พบว่า ด้านที่ 1 ด้านการพัฒนาเด็ก มีค่าอำนาจจำแนกผ่านเกณฑ์ สามารถนำไปใช้ได้ทุกข้อ ผู้วิจัยคัดไว้ 7 ข้อ โดยมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.430 – 0.655 ด้านที่ 2 ด้านการเสริมพลังอำนาจ มีค่าอำนาจจำแนก

ผ่านเกณฑ์ สามารถนำไปใช้ได้ทุกข้อ ผู้วิจัยคัดไว้ 7 ข้อ โดยมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.562 – 0.691 ด้านที่ 3 ด้านความนอบน้อม มีค่าอำนาจจำแนกผ่านเกณฑ์ สามารถนำไปใช้ได้ทุกข้อ ผู้วิจัยคัดไว้ 9 ข้อ โดยมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.582 – 0.727 ด้านที่ 4 ด้านการไม่เห็นแก่ตัว มีค่าอำนาจจำแนกผ่านเกณฑ์ สามารถนำไปใช้ได้ทุกข้อ ผู้วิจัยคัดไว้ 7 ข้อ โดยมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.470 - 0.703 ด้านที่ 5 ด้านการบริการ มีค่าอำนาจจำแนกผ่านเกณฑ์ สามารถนำไปใช้ได้ทุกข้อ ผู้วิจัยคัดไว้ 6 ข้อ โดยมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.482 – 0.812 ด้านที่ 6 ด้านการตระหนักรู้ มีค่าอำนาจจำแนกผ่านเกณฑ์ สามารถนำไปใช้ได้ทุกข้อ ผู้วิจัยคัดไว้ 7 ข้อ โดยมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.548 – 0.688 ด้านที่ 7 ด้านการสร้างชุมชน มีค่าอำนาจจำแนกผ่านเกณฑ์ สามารถนำไปใช้ได้ทุกข้อ ผู้วิจัยคัดไว้ 7 ข้อ โดยมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.651 – 0.719 รวมที่คัดไว้ทั้งสิ้น 50 ข้อ

2.5 การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้ (Try out) มาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นความสอดคล้องภายในโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบัค (Crobach) (บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์.2545: 131) ได้ผลการตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของแต่ละข้อ จำแนกตามแต่ละด้าน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาโดยรวมทั้งฉบับมีค่า 0.967 แต่ละองค์ประกอบด้านที่ 1 ด้านการพัฒนาผู้อื่น ได้ 0.798 ด้านที่ 2 ด้านการเสริมพลังอำนาจ ได้ 0.869 ด้านที่ 3 ด้านความนอบน้อม ได้ 0.890 ด้านที่ 4 ด้านการไม่เห็นแก่ตัว ได้ 0.870 ด้านที่ 5 ด้านการบริการ ได้ 0.897 ด้านที่ 6 ด้านการตระหนักรู้ ได้ 0.859 ด้านที่ 7 ด้านการสร้างชุมชน ได้ 0.883

3. ตรวจสอบองค์ประกอบภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

3.1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย คือ นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 5 จำนวน 738 คน คน ปีการศึกษา 2556 ในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลาง ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามที่คอมเมรี่ และลี (Tabachnick; & Fidell. 2001: 588; citing Comrey; & Lee. 1992: First Course in Factor Analysis) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าขนาดของกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ดีมาก (Very good) คือ 500 คน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจริงได้จำนวน 572 คน

3.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

(Confirmatory Factor Analysis : CFA) ด้วยโปรแกรมลิสเรล (LIAREL 8.72) เพื่อแสดงองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการที่แท้จริงของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

3.3 สรุปองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย เนื่องจากข้อคำถามบางข้อไม่มีน้ำหนักพอ ผู้วิจัยจึงได้ตัดข้อคำถามบางข้อออกจาก 50 ข้อ เหลือ 39 ข้อ

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

เมื่อทราบถึงองค์ประกอบของภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่ชัดเจนแล้ว ผู้วิจัยจึงดำเนินการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยการสร้างรูปแบบการฝึกอบรม ดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคม

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส แนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ ทฤษฎีแนวคิดการพัฒนาทางด้านจิตพิสัย และแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ และสรุปได้ดังนี้

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ที่ให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยการซึมซับประสบการณ์ การปรับโครงสร้างทางเชาว์ปัญญาและการพัฒนาสมดุลของสติปัญญาและให้ความสำคัญกับความรู้เดิมที่เป็นพื้นฐานให้เกิดความเข้าใจในประสบการณ์ใหม่ด้วยการลงมือกระทำสิ่งต่างๆด้วยตนเอง ในการฝึกอบรมนักศึกษาจะได้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้นักศึกษาเกิดความสมดุลทางสติปัญญา

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคมของแบนดูราที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบผ่านกระบวนการความตั้งใจในการสังเกต กระบวนการจดจำ กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนกับตัวแบบ และกระบวนการจูงใจที่จะแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบ เพื่อให้นักศึกษาเกิดแรงจูงใจ เกิดแรงบันดาลใจในการแสดงพฤติกรรมภาวะผู้นำใฝ่บริการ

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กที่ให้ความสำคัญกับระดับพัฒนาการในช่วงวัยต่างๆ ซึ่งนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยจะอยู่ในระดับที่ 2 จริยธรรมตามเกณฑ์สังคม คือการประพฤติปฏิบัติตนจะเป็นไปตามความคาดหวังและการยอมรับในสังคม รวมทั้งเป็นการทำตามหน้าที่ รักษาระเบียบ ปฏิบัติตามกฎหมายโดยการส่งเสริมในนักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันจะทำให้นักศึกษาได้ใช้เหตุผลทางจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นมาใช้ ดังนั้นหลังจากการเรียนรู้ผ่านตัวแบบแล้วจึงให้นักศึกษาได้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การให้นักศึกษาได้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างตัวแบบและผลที่ตัวแบบได้รับจะทำให้

บุคคลมีเหตุผลทางจริยธรรมสูงขึ้นเนื่องจากบุคคลต้องใช้กระบวนการคิดเพื่อหาเหตุผลตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kolberg) ในการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นจากการคิดวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวแบบที่ได้รับ

แนวคิดนีโอฮิวแมนนิสที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการตนเองให้เป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ในทุกด้าน มีเป้าหมายที่จะฝึกตนให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆรอบตัวด้วยความรัก ความเมตตาอันบริสุทธิ์เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกสวยงาม เต็มไปด้วยความรัก ความเมตตาอันยิ่งใหญ่ให้กับเพื่อนมนุษย์ และให้ความสำคัญกับจิตใจได้นั่นเอง ดังนั้นการจัดกิจกรรมจึงให้สอดคล้องกับหลักการ 4 ข้อ คือ 1) คลื่นสมองต่ำ เช่น การทำสมาธิ ฟังเพลงบรรเลงที่ปรับคลื่นสมองให้ต่ำ การทำให้คลื่นสมองต่ำจะส่งผลให้เกิดคลื่นอัลฟา จิตใจจะสบาย เยือกเย็น เกิดอารมณ์ด้านบวก ร่าเริงเบิกบาน 2) การประสานของเซลล์สมอง 3) ภาพพจน์ต่อตนเอง และ 4) การให้ความรัก อันจะทำให้นักศึกษาเกิดความรัก ความเมตตาในการดูแลช่วยเหลือดูแลเด็กปฐมวัย

แนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น เป็นการสามารถในการอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ด้วยการฝึกการสร้างความรู้สึกที่ดีต่อกันด้วยการเข้าใจตนเองและเข้าใจความรู้สึกผู้อื่น เพื่อให้นักศึกษาเกิดความตระหนักรู้ในตนเองในวิชาชีพและเข้าใจความรู้สึกของเด็กปฐมวัยที่เราจะต้องดูแลช่วยเหลือรวมทั้งผู้ปกครอง

แนวคิดการพัฒนาทางด้านจิตพิสัยของบลูม เป็นหลักการที่เน้นความสำคัญของการสะท้อนความคิดจากการทำงานร่วมกันของนักศึกษา เปรียบเทียบและเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับมโนทัศน์ที่ได้โดยใช้แนวคิดการพัฒนาทางด้านจิตพิสัยของบลูม ที่อธิบายว่า การที่บุคคลเห็นคุณค่าของคุณธรรม จริยธรรมหรือค่านิยมใดๆแล้วจะสามารถพัฒนาขึ้นไปเป็นลักษณะนิสัยได้นั้น บุคคลนั้นจะต้องมีการนำไปปฏิบัติหรือนำไปใช้ในระบบชีวิตของตน การจัดระเบียบหรือระบบในการปฏิบัติตนตามคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยมนั้นๆในวิถีการดำเนินชีวิตของตน

แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ให้ความสำคัญกับผู้เรียนในการช่วยเหลือกันและกัน มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด การอธิบายซึ่งทำให้สมาชิกในกลุ่มเกิดการเรียนรู้ การรับฟังเหตุผลของสมาชิกในกลุ่ม ก่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รู้จักการทำงานร่วมกันจากการช่วยเหลือสนับสนุนกัน การเรียนรู้เหตุผลของกันและกัน ทำให้ได้รับข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการทำงานของตนเอง จากการตอบสนองทางวาจา และท่าทางของเพื่อนสมาชิก ช่วยให้ผู้รู้จักและคุ้นเคยกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่มได้ดียิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน นอกจากนั้นการส่งเสริมให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจากกิจกรรมต่างๆ เช่น เกม กรณีศึกษา บทบาทสมมติ ฯลฯ นับเป็นการเรียนรู้ที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยเฉพาะการกระตุ้นพัฒนาการทาง

จริยธรรมของนักศึกษาให้สูงขึ้นได้โดยการฝึกเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งเชิงจริยธรรมบ่อยๆ และฝึกให้ได้คิดวิเคราะห์ อภิปราย ได้แย้งกัน และตัดสินใจโดยพิจารณาความเห็น รวมทั้งเกณฑ์ต่างๆของทางสังคมด้วย เรื่องที่นำมาใช้ในการอภิปรายอาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน หรือเป็นเรื่องที่ครูสมมติขึ้นก็ได้ แต่สถานการณ์ควรมีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริงของผู้เรียน และควรเป็นปัญหาที่สามารถให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่ตรงกับระดับพัฒนาการทางจริยธรรมของผู้เรียน และในระดับที่สูงกว่า การเสนอสถานการณ์ปัญหานั้น อาจใช้สื่อ เช่น ภาพ สไลด์ फिल्मสตริป หรือ วิดีทัศน์ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในปัญหาชัดเจนขึ้น หรือหากใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมติประกอบก็ยิ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจตัวละครและสถานการณ์นั้นๆ ลึกซึ้งขึ้น นอกจากนั้นในการให้ผู้เรียนแสดงเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจแลกเปลี่ยนอภิปรายร่วมกันนั้นอาจนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และเทคนิคการอภิปรายกลุ่มแบบต่างๆมาช่วยให้การอภิปรายมีประสิทธิภาพขึ้น

2. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในการส่งเสริมภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาปฐมวัย ได้แก่ ศาสตราจารย์ ดร.อารี สัตถหวิผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย รองศาสตราจารย์ ดร.จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย ดร.ธัญรศม์ นิธิกุลธีระภัทร์ นักการศึกษาปฐมวัย ดร.ดารารัตน์ อรุณพยัคฆ์ นักการศึกษาปฐมวัย และรองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร ชัตรศุภกุล ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในประเด็นต่อไปนี้ ประเด็นที่ 1 ปัจจัยและหลักการสอนที่ส่งเสริมให้เกิดภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ประเด็นที่ 2 เนื้อหาและกิจกรรมที่มีความเหมาะสมในการฝึกอบรมภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ประเด็นที่ 3 วิธีการวัดภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย เมื่อได้ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญตามประเด็นที่กล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาประมวลเพื่อสร้างรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ปัจจัยและหลักการสอนที่ส่งเสริมให้เกิดภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย คือ ควรเริ่มต้นปลูกฝังให้นักศึกษาเห็นความสำคัญของบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยด้วยการสร้างค่านิยมที่ถูกต้องให้นักศึกษา ให้นักศึกษาได้เห็นคุณค่าของความสำคัญของการเป็นครูปฐมวัย อันจะทำให้เกิดความเข้าใจและภูมิใจในวิชาชีพ ประกอบกับการฝึกนักศึกษาให้พัฒนาด้านอีคิว ฝึกจิตให้เป็นมีจิตใจอ่อนโยน มีความเมตตาต่อเด็ก และให้ได้เห็นแบบอย่างของภาวะผู้นำใ้บริการที่ดี เช่น การให้นักศึกษาออกไปทัศนศึกษาดูงานตามมูลนิธิ หน่วยงานการกุศล หรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร โรงพยาบาลที่เน้นการให้บริการโดยไม่หวังผลตอบแทน ฯลฯ เพื่อให้ให้นักศึกษาเกิดแรงจูงใจภายในและอยากที่จะปฏิบัติตาม แล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปัน

ประสบการณ์ร่วมกัน ร่วมทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อฝึกฝนตนเองด้วย สุดท้ายนำมาสรุปความคิดเห็นร่วมกันอีกครั้ง

ประเด็นที่ 2 เนื้อหาและกิจกรรมที่มีความเหมาะสมในการฝึกอบรมภาวะผู้นำ ใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยนั้นควรใช้การอธิบายด้วยการบรรยายเพื่อเป็นพื้นฐานให้นักศึกษาเข้าใจถึงความหมายของภาวะผู้นำใ้บริการ องค์ประกอบต่างๆ ตัวชี้วัดแต่ละตัวว่าหมายถึงอะไร มีความสำคัญอย่างไร และให้เน้นการฝึกปฏิบัติหรือการทำกิจกรรมเพื่อฝึกฝนมากกว่าทฤษฎี รูปแบบของการฝึกอบรมสามารถใช้เทคนิคได้หลากหลาย เช่น กระบวนการกลุ่ม กรณีศึกษา บทบาทสมมุติ การระดมสมอง และควรใช้เวลาในการฝึกอบรมประมาณ 4 - 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง เนื่องจากเป็นระยะเวลาที่เหมาะสมในการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการ

ประเด็นที่ 3 วิธีการวัดภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ควรใช้วิธีการประเมินหลักๆ ได้แก่ แบบประเมินภาวะผู้นำใ้บริการ แบบวัดทัศนคติ และแบบสังเกตพฤติกรรม และก่อนการทดลองต้องให้นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยทำแบบประเมินภาวะผู้นำใ้บริการและทำแบบวัดทัศนคติ หลังจากการทดลองแล้วต้องให้นักศึกษาตอบคำถามจากแบบประเมินและแบบวัดทัศนคติอีกครั้งพร้อมทั้งประเมินผลนักศึกษาด้วยแบบสังเกตพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลง

ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ในการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการให้กับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย สรุปว่า การพัฒนานักศึกษาปฐมวัยให้เป็นผู้มีภาวะใ้บริการนั้นควรเริ่มต้นจากการปลูกฝังนักศึกษาเห็นความสำคัญในบทบาทหน้าที่และวิชาชีพครูปฐมวัย ต้องให้เกิดความเข้าใจและภูมิใจในวิชาชีพ เห็นคุณค่าในวิชาชีพก่อน ผสมผสานกับการให้นักศึกษาได้ฝึกฝนตนเองทางด้านจิตใจภายในเพื่อพัฒนาจิตใจให้ตนเองมีจิตใจที่ดี มีความเมตตาในการดูแลช่วยเหลือเด็กปฐมวัยรวมทั้งผู้ปกครอง ผ่านการเรียนรู้จากตัวแบบ โดยการจัดกิจกรรมผ่านเทคนิคการฝึกอบรมที่หลากหลาย เช่น กระบวนการกลุ่ม กรณีศึกษา บทบาทสมมุติ การระดมสมอง ฯลฯ เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำมาสรุปเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานจริงร่วมกัน

3. ศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมสำหรับนักศึกษา วิธีการส่งเสริมภาวะผู้นำใ้บริการจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย และเทคนิคการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาปฐมวัย สรุปว่า การบรรยาย เป็นกระบวนการที่ช่วยให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ในการถ่ายทอดเนื้อหา และประสบการณ์โดยใช้สื่อประกอบการบรรยาย เพื่อเป็นพื้นฐานความรู้ให้นักศึกษาได้เข้าใจเนื้อหาเกี่ยวกับภาวะผู้นำใ้บริการได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น สามารถมีกิจกรรมกรณีตัวอย่างเป็นเรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้นจริง หรือนำมาดัดแปลง เพื่อใช้เป็นตัวอย่างในการอบรม ให้นักศึกษาได้วิเคราะห์และอภิปรายเพื่อสร้างความเข้าใจ และฝึกฝนหาทางแก้ปัญหาที่นั้น ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาให้รู้จักคิดและพิจารณาข้อมูลต่างๆ

การอภิปรายจะช่วยให้นักศึกษาได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันทำให้เกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองสู่การมีภาวะผู้นำใฝ่บริการที่มีประสิทธิภาพ กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ เป็นการแสดงออกของนักศึกษาตามเนื้อหาสถานการณ์ที่กำหนดขึ้นมาให้คล้ายกับสภาพความเป็นจริง แล้วให้แสดงตามบทบาทนั้นตามความรู้สึกนึกคิด และประสบการณ์ที่ผู้แสดงคิดว่าควรจะเป็น ภายหลังการแสดงต้องให้นักศึกษาอภิปรายเกี่ยวกับการแสดงออกทั้งด้านความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้แสดง เพื่อให้สอดคล้องกับการฝึกอบรมตามวัตถุประสงค์ อันจะช่วยให้นักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้และฝึกฝนการปฏิบัติตนเองให้ถูกต้องเหมาะสมในบทบาทภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย เกมนี้ควร เป็นเกมเพื่อเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นเกมที่เน้นสาระรวบยอด เพื่อเน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทักษะคติ ความเข้าใจ และก่อให้เกิดทักษะใหม่ๆ ในการเป็นผู้นำใฝ่บริการซึ่งจะนำไปประยุกต์ในการปฏิบัติงานการศึกษาปฐมวัยได้จริง

4. พัฒนารูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ผู้วิจัยสร้างรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยจากการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดต่างๆ ได้แก่ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคม ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส แนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ แนวคิดการพัฒนาทางด้านจิตพิสัย แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ และกิจกรรมการฝึกอบรมสำหรับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย จากตำรา เอกสารต่างๆ ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับภาวะผู้นำใฝ่บริการและนำมาประมวลเป็นรูปแบบการฝึกอบรมของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ประกอบด้วย 6 หลักการ คือ

1. **หลักการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์** เป็นหลักการที่ให้ความสำคัญกับความสามารถหรือศักยภาพของแต่ละบุคคลที่ตระหนักรู้เข้าใจตนเอง เข้าใจอารมณ์ตนเอง และเข้าใจความต้องการของผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง สามารถควบคุมตนเอง และจัดการไปสู่พฤติกรรมที่เหมาะสมในงานหรือสถานการณ์ต่างๆ การเริ่มต้นพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำใฝ่บริการต้องเริ่มต้นจากภายในจิตใจ คือ มีจิตใจที่อยากบริการ ซึ่งการเริ่มต้นนั้นควรเริ่มปรับอารมณ์หรือสภาพจิตใจของตนเองก่อนเพื่อเตรียมพร้อมกับการเรียนรู้ดังที่ Lawrence (2002: 3) กล่าวว่า ภาวะผู้นำใฝ่บริการเกิดจากใจ เกิดจากภายในสู่ภายนอก เป็นการเริ่มต้นความรู้สึกที่แท้จริงที่ต้องการรับใช้ผู้อื่นก่อน แนวคิดที่สนับสนุนหลักการนี้ คือ แนวคิดนีโอฮิวแมนนิสแนวคิดนี้เป็นหลักการหนึ่งที่เหมาะสมและมุ่งส่งเสริมให้มนุษย์มีการพัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสจึงเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า “การศึกษาเพื่อการพัฒนาคนให้สมบูรณ์ในทุกด้าน” (Holistic Education) การศึกษาที่ดีจะต้องจัดให้ครบทั้ง 4 ด้านเพื่อไปให้ถึงเป้าหมายคือความเป็นคนที่สมบูรณ์ นอกจากนั้นยังให้ความสำคัญกับจิตใต้สำนึก จิตใต้สำนึกของคนเราจะเป็นศูนย์กลางที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ทุกประสบการณ์

ของเราจะผ่านจิตใต้สำนึกที่ถูกบันทึกอยู่ ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักการ 4 ข้อคือ 1) คลื่นสมองต่ำ เช่น การทำสมาธิ โยคะ เต้นเกาซิกิ ฟังเพลงบรรเลงที่ปรับคลื่นสมองให้ต่ำ การทำให้คลื่นสมองต่ำส่งผลให้เกิดคลื่นอัลฟา จิตใจจะสบาย เยือกเย็น เกิดอารมณ์ด้านบวก ร่าเริงเบิกบาน 2) การประสานของเซลล์สมอง 3) ภาพพจน์ต่อตัวเอง และ 4) การให้ความรัก (เกียรติวรรณ อมาตยกุล.2546)

จากหลักการการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ จึงกำหนดเป็นขั้นตอนหรือกระบวนการของรูปแบบการฝึกอบรมนี้ คือ **ขั้นปรับระดับจิต (Mind Adjustment) ใช้อักษรตัวย่อ M** หมายถึง ขั้นตอนที่ว่าด้วยการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมให้นักศึกษาปรับระดับจิตใจของตนเองให้มีทักษะทางอารมณ์ด้านบวกซึ่งจะเป็นปัจจัยพื้นฐานให้นักศึกษาเกิดสมรรถนะทางสังคมเรื่องการสร้างและรักษาสัมพันธภาพกับเด็กปฐมวัยและผู้ปกครอง อันประกอบด้วย การตระหนักรู้ความรู้สึก ความต้องการและความห่วงใย มีจิตใจมุ่งบริการ และตอบสนองความต้องการของเด็กปฐมวัยและผู้ปกครอง โดยผ่านการฟังเพลงที่มีทำนองช้าๆ เพื่อปรับคลื่นสมองให้ต่ำและการทำงานสมาธิร่วมกับการใส่ข้อมูลด้วยภาพพจน์เชิงบวกต่อตนเองจากวิทยากร เพื่อให้นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของวิชาชีพครูปฐมวัยและบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะผู้นำใฝ่บริการ

2.หลักการเรียนรู้จากตัวแบบ เป็นหลักการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพียงภายนอกเท่านั้น กระบวนการนี้เริ่มต้นจากภายในโดยยังไม่จำเป็นต้องมีการแสดงออก (Acquisition) ทฤษฎีที่สนับสนุนหลักการนี้คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคมของอัลเบิร์ต แบนดูรา ที่สนับสนุนว่าการเรียนรู้ของคนส่วนใหญ่เกิดจากการสังเกตจากตัวแบบ ซึ่งสามารถถ่ายทอดได้ทั้งความคิดและการแสดงออกได้พร้อมๆ กัน และตัวแบบนี้อาจทำหน้าที่ส่งเสริมหรือยับยั้งการเกิดของพฤติกรรมหรือช่วยให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่ โดยตัวแบบนี้อาจเป็นบุคคลจริงๆ (Live Model) หรือตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่ ตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ การ์ตูน หนังสือนวนิยาย เป็นต้น โดยกระบวนการเรียนรู้จากตัวแบบนี้ประกอบด้วยกระบวนการตั้งใจ (Attentional Processes) กระบวนการเก็บจำ (Production Processes) กระบวนการกระทำ (Retention Processes) และกระบวนการจูงใจ (Motivation Processes) (ทิสนา แคมมณี.2550: 19-20)

จากหลักการเรียนรู้จากตัวแบบ จึงกำหนดเป็นขั้นตอน หรือกระบวนการของรูปแบบการฝึกอบรมนี้ คือ **ขั้นสร้างแรงจูงใจภายใน (Inspiration) ใช้อักษรย่อ I** หมายถึง ขั้นตอนที่นักศึกษาได้เรียนรู้จากภายในผ่านตัวแบบที่มีภาวะผู้นำใฝ่บริการโดยผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การฟังบรรยาย การดูวิดีโอ รูปภาพ ฯลฯ เพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจจากภายในส่งผลให้นักศึกษามีจิตใจใฝ่บริการ

3. หลักการปรับโนทัศน์ เป็นหลักการที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการคิด วิเคราะห์ วิจัย ตัวแบบว่ามีลักษณะที่ดีหรือไม่ดีอย่างไร ผลที่ตัวแบบได้รับ โดยการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันเพื่อปรับโนทัศน์ให้เหมาะสม ทฤษฎีที่สนับสนุนหลักการนี้คือทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ที่อธิบายว่าสติปัญญาเป็นหน้าที่พื้นฐานของชีวิตที่ทำให้สิ่งมีชีวิตสามารถปรับตัวเข้าหาสิ่งแวดล้อมได้ดีโดยมีโครงสร้างทางปัญญา เพื่อให้เกิดกระบวนการรักษาสสมดุลในโครงสร้างทางปัญญาซึ่งเป็นความสัมพันธ์ ระหว่างความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ที่ส่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความเข้าใจ (สิริมา ภิญญอนันตพงษ์. 2550: 55 – 56) และผู้เรียนจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมตามลำดับขั้น ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กที่ว่า การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการอภิปรายปัญหาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันจะทำให้เห็นมุมมองของคนอื่นและมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงขึ้น (สุรางค์ ไคว์ตระกูล.2550: 68 – 75)

จากหลักการปรับโนทัศน์ จึงกำหนดเป็นขั้นตอน หรือกระบวนการของรูปแบบการฝึกอบรมนี้คือ **ขั้นแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Exchange of Ideas) ใช้ตัวย่อ E** หมายถึง ขั้นตอนนี้นักศึกษานำเอาประสบการณ์ที่ได้รับจากตัวแบบที่สร้างแรงบันดาลใจที่ดีในการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้นำใฝ่ปรารถนาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันทั้งข้อดีข้อเสียเพื่อปรับโนทัศน์ไปสู่การปฏิบัติตน

4. หลักการปฏิสัมพันธ์ เป็นหลักการที่ให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของนักศึกษาในการลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน เช่น การแบ่งกลุ่มการทำงาน การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจะเกิดขึ้นได้จากการที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสภาพแวดล้อม การได้มีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจะช่วยให้บุคคลเข้าใจความคิดเห็นของบุคคลอื่นมากขึ้นซึ่งเขาจะสามารถนำมาใช้ในการพิจารณาเพื่อตัดสินใจในปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะกับปัญหาเชิงจริยธรรม ดังนั้นการให้เด็กได้เข้ากลุ่มทางสังคมต่างๆจะช่วยให้ได้เรียนรู้บทบาทของตนเองและผู้อื่นอันจะช่วยให้เขาได้พัฒนาจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไปอย่างรวดเร็ว (ทิสนา แหมมณี.2550: 14) และการให้นักศึกษามีโอกาสได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นทำให้เกิดการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน วางเป้าหมายและแผนการทำงานร่วมกัน เกิดการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆเข้าด้วยกัน เกิดการขยายประสบการณ์ ทฤษฎีที่สนับสนุนหลักการนี้ คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก และแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่เน้นการเรียนรู้ซึ่งกันและกันในการอยู่ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน รับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดกระบวนการคิดของผู้เรียน ซึ่งมีรากฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ที่เชื่อว่า การผลิตความรู้ขึ้นในตัวเองต้องใชปฏิสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการทางความคิดกับประสบการณ์ส่วนตนร่วมกัน (สิริมา ภิญญอนันตพงษ์.2550: 112)

5. หลักการลงมือกระทำ เป็นหลักการที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติซึ่งนักศึกษาจำเป็นต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง ซึ่งการให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจากกิจกรรมต่างๆ เช่น เกม กรณีศึกษา บทบาทสมมติ นับเป็นการเรียนรู้ที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยเฉพาะการกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรมของผู้เรียนให้สูงขึ้นได้โดยการให้ผู้เรียนได้ฝึกเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งเชิงจริยธรรมบ่อยๆ และฝึกให้ได้คิดวิเคราะห์ อภิปรายโต้แย้งกัน และตัดสินใจโดยพิจารณาความเห็น รวมทั้งเกณฑ์ต่างๆของทางสังคมด้วย เรื่องนำมาใช้ในการอภิปรายอาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน หรือเป็นเรื่องที่ครูสมมติขึ้นก็ได้ แต่สถานการณ์ควรมีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริงของผู้เรียน และควรเป็นปัญหาที่สามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่ตรงกับระดับพัฒนาการทางจริยธรรมของผู้เรียน และในระดับที่สูงกว่า การเสนอสถานการณ์ปัญหานั้น อาจใช้สื่อ เช่น ภาพ สไลด์ ฟิล์มสตริป หรือวิดีโอ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในปัญหาชัดเจนขึ้น หรือหากใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมติประกอบก็จะยิ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจตัวละครและสถานการณ์นั้นๆ ลึกซึ้งขึ้น นอกจากนั้นในการให้ผู้เรียนแสดงเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจแลกเปลี่ยนอภิปรายร่วมกันนั้น อาจนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และเทคนิคการอภิปรายกลุ่มแบบต่างๆมาช่วยให้การอภิปรายมีประสิทธิภาพขึ้น (ทิสนา แคมมณี.2550: 14-15) ทฤษฎีที่สนับสนุนหลักการนี้คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ก และแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ได้กล่าวถึงการให้ผู้เรียนได้ร่วมมือกันทำกิจกรรมผ่านการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่มจะนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกัน และทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ สรุปได้ว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อนักศึกษามีโอกาสมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบๆตัวด้วยการฝึกปฏิบัติจริง ทดลองเผชิญสถานการณ์ต่างๆด้วยตนเอง จะส่งผลให้นักศึกษามีการปรับตัว (Adaptation) โดยการซึมซับประสบการณ์ (Assimilation) และการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา (Accommodation) ตามสถานการณ์ที่เผชิญอยู่เพื่อให้โครงสร้างทางความคิดเกิดความสมดุล (Equilibration)

จากหลักการปฏิสัมพันธ์และหลักการลงมือกระทำ จึงกำหนดเป็นขั้นตอน หรือกระบวนการของรูปแบบการฝึกอบรมนี้ คือ **ขั้นฝึกปฏิบัติ (Practice) ใช้ตัวย่อ P** หมายถึง ขั้นตอนที่นักศึกษาลงมือฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นประสบการณ์ตรงที่นักศึกษาได้รับจากการลงมือทำกิจกรรมและการมีปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่ม

6. หลักการประเมินค่า เป็นหลักการที่เน้นความสำคัญของการสะท้อนความคิดจากการทำงานร่วมกันของนักศึกษา เปรียบเทียบและเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับมโนทัศน์ที่ได้ แนวคิดที่สนับสนุนหลักการนี้คือ แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม ที่อธิบายว่า การที่บุคคลเห็นคุณค่าของคุณธรรม จริยธรรมหรือค่านิยมใดๆแล้วจะสามารถพัฒนาขึ้นไปเป็นลักษณะนิสัยได้นั้น บุคคลนั้นจะต้องมีการนำไปปฏิบัติหรือนำไปใช้ในระบบชีวิตของตน การจัดระเบียบหรือระบบในการปฏิบัติตน

ตามคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยมอื่นๆในวิถีการดำเนินชีวิตของตน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้บุคคลนั้นๆได้ก้าวไปสู่ขั้นสูงสุดของการพัฒนาทางด้านจิตพิสัย คือ ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย (ทีศนา แคมมณี.2550: 45)

จากหลักการประเมินค่า จึงกำหนดเป็นขั้นตอน หรือกระบวนการของรูปแบบการฝึกอบรมนี้ คือ **ขั้นสังเคราะห์ (Synthesis) ใช้อักษรย่อ S** หมายถึง ขั้นตอนที่นักศึกษาสรุปผลการทำกิจกรรมที่ได้ทั้งหมด และสะท้อนความคิดที่ได้จากการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งหมด และการนำไปใช้ในการปฏิบัติงานการศึกษาปฐมวัย

เมื่อได้หลักการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยแล้ว ผู้วิจัยจึงนำมาสร้างเป็นรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นปรับระดับจิต (Mind Adjustment : M) หมายถึง ขั้นตอนที่วิทยากรจัดกิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อให้นักศึกษาปรับระดับจิตใจของตนเองให้มีทักษะทางอารมณ์ที่ดี มีความรักความเมตตา มีภาพพจน์ที่ดีต่อตนเองอันจะนำไปสู่การมีจิตใจมุ่งมั่นบริการและตอบสนองความต้องการของเด็กปฐมวัยและผู้ปกครอง โดยผ่านการฟังเพลงที่มีทำนองช้าๆเพื่อปรับคลื่นสมองให้ต่ำและการทำงานสมาธิ ร่วมกับการใส่ข้อมูลด้วยภาพพจน์เชิงบวกต่อตนเองจากวิทยากร เพื่อให้นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของวิชาชีพครูปฐมวัยและบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะผู้นำใฝ่บริการ มีขั้นตอนดังนี้

1.1 กระตุ้นให้นักศึกษาเตรียมความพร้อมในการเริ่มต้นพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำใฝ่บริการผ่านการฟังเพลงที่มีทำนองช้าๆเพื่อปรับคลื่นสมองให้ต่ำและการทำงานสมาธิร่วมกับการใส่ข้อมูลด้วยภาพพจน์เชิงบวกต่อตนเองจากผู้วิจัย เพื่อให้นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของวิชาชีพครูปฐมวัยและบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะผู้นำใฝ่บริการ

1.2 ให้นักศึกษาฟังเพลงที่มีทำนองช้าๆเพื่อปรับคลื่นสมองให้ต่ำและทำสมาธิร่วมกับการใส่ข้อมูลด้วยภาพพจน์เชิงบวกต่อตนเองจากวิทยากร

ขั้นที่ 2 ขั้นสร้างแรงจูงใจภายใน (Inspiration) หมายถึง ขั้นตอนที่วิทยากรจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้จากภายในผ่านตัวแบบที่มีภาวะผู้นำใฝ่บริการ โดยผ่านกิจกรรมการฟังบรรยาย วิดีทัศน์ หรือรูปภาพ มีขั้นตอนดังนี้

2.1 กระตุ้นความสนใจให้นักศึกษาด้วยการสร้างแรงจูงใจ โดยการสนทนาถึงประสบการณ์เดิมของนักศึกษาในหน่วยนั้นๆเพื่อเชื่อมโยงกับตัวแบบ วิดีทัศน์ หรือรูปภาพ

2.2 นำเสนอตัวแบบผ่านวิดีโอทัศน์ หรือรูปภาพ

ขั้นที่ 3 ขั้นแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Exchange of Ideas) หมายถึง ขั้นตอนที่นักศึกษาได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับจากตัวแบบ เปรียบเทียบข้อดี

ข้อเสีย ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน นำไปสู่การปรับมโนทัศน์ สรุปข้อคิดเห็นและแนวทางปฏิบัติตน
 ดังขั้นตอนต่อไปนี้

3.1 กระตุ้นให้นักศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวแบบ จากการที่นักศึกษาเห็น
 ตัวแบบนักศึกษาคิดว่าตัวแบบมีคุณลักษณะภาวะผู้นำใฝ่บริการที่สอดคล้องกับหน่วยนั้นๆอย่างไรบ้าง
 มีข้อดีอย่างไร และนักศึกษาจะสามารถพัฒนาตนเองให้มีองค์ประกอบนั้นๆได้อย่างไรบ้าง

3.2 นักศึกษาและวิทยากรช่วยกันสรุปข้อคิดเห็นที่ได้จากตัวแบบเพื่อให้เห็น
 คุณลักษณะในหน่วยนั้นๆ และข้อดี ข้อเสียของตัวแบบ และการนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติตน

ขั้นที่ 4 ขั้นฝึกปฏิบัติ (Practice) หมายถึง ขั้นตอนที่ศึกษานำประสบการณ์ที่ได้รับ
 จากชั้นสร้างแรงจูงใจภายในจากตัวแบบและชั้นแลกเปลี่ยนความคิดเห็นไปใช้ในการลงมือทำกิจกรรม
 ร่วมกันและการมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีภาวะผู้นำใฝ่บริการโดยแบ่งกลุ่ม
 นักศึกษาออกเป็นกลุ่มย่อยๆกลุ่มละ 4-5 คน เพื่อทำกิจกรรมร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด
 ดังขั้นตอนต่อไปนี้

4.1 แบ่งกลุ่มนักศึกษาออกเป็นกลุ่มย่อยๆ กลุ่มละ 4-5 คน เพื่อทำกิจกรรม โดย
 วิทยากรกำหนดเวลาในการทำงานกลุ่มร่วมกัน

4.2. ให้นักศึกษาสร้างข้อตกลงในการทำกิจกรรมร่วมกัน ได้แก่ การวางเป้าหมายของ
 กิจกรรม และขั้นตอนการทำกิจกรรมกลุ่ม แบ่งหน้าที่กันภายในกลุ่ม รับฟังความคิดเห็นร่วมกันในกลุ่ม
 แก้ปัญหากันในกลุ่ม

4.3 ลงมือปฏิบัติกิจกรรมและเมื่อทำกิจกรรมเสร็จให้นักศึกษาศึกษาใบกิจกรรมและ
 ทำใบงาน

ขั้นที่ 5 ขั้นสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง ขั้นตอนที่นักศึกษากับวิทยากรร่วมกัน
 สรุปผลและสะท้อนการเรียนรู้ที่ได้จากการฝึกอบรม และการนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อนำไปสู่การประเมิน
 ค่าประสบการณ์ตรงที่ได้รับจากการปฏิบัติร่วมกันและปรับมโนทัศน์ในการปฏิบัติตน โดยเปิดโอกาสให้
 นักศึกษาได้ทบทวนความรู้ความเข้าใจจากการนำเสนอหน้าชั้น ดังขั้นตอนต่อไปนี้

5.1 นักศึกษาออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียนถึงสิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรมและการ
 นำไปประยุกต์ใช้

5.2 นักศึกษาและวิทยากรร่วมกันสรุปแนวทางปฏิบัติตนในการเป็นผู้มีภาวะผู้นำ
 ใฝ่บริการในหน่วยนั้นๆ อีกครั้ง

5. ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการฝึกอบรม MIPES เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ
 ใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย คู่มือประกอบการใช้รูปแบบและแผนการฝึกอบรมที่
 ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องทั้งในด้าน

เนื้อหา แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการฝึกอบรมของรูปแบบ โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ โดยผู้เชี่ยวชาญ เป็นแบบประเมินค่า(Rating Scale) และข้อเสนอแนะ โดยกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณา ผลการประเมินพิจารณาจากค่าเฉลี่ยตามความเหมาะสมของความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ ดังเกณฑ์ต่อไปนี้

ช่วงคะแนน	4.50 – 5.00	เหมาะสมมากที่สุด
ช่วงคะแนน	3.50 – 4.49	เหมาะสมมาก
ช่วงคะแนน	2.50 – 3.49	เหมาะสมปานกลาง
ช่วงคะแนน	1.50 – 2.49	เหมาะสมน้อย
ช่วงคะแนน	1.00 – 1.49	เหมาะสมน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ยของความเหมาะสมที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อรูปแบบการฝึกอบรม อยู่ในระดับ 4.64 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.30 ซึ่งไม่เกิน 1.00 ถือว่ารูปแบบมีความเหมาะสม จากนั้นผู้วิจัยได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้รูปแบบการฝึกอบรมมีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

6. ผู้วิจัยนำรูปแบบการฝึกอบรมและแผนการฝึกอบรมที่ได้สร้างไว้ไปทดลองนำร่องครั้งที่ 1 (Pilot Study) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาสาขาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ปีที่ 4 จำนวน 16 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นระยะเวลา 3 วัน จำนวน 3 หน่วย ซึ่งเป็นตัวแทนของเนื้อหาทั้งหมด 7 หน่วย ได้แก่ หน่วยที่ 1 : ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภาวะผู้นำไปบริการ หน่วยที่ 2 : คุรุศาสตร์เปิดใจไปบริการ หน่วยที่ 3 : ทำงานด้วยความอบอุ่น เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ เนื้อหา ลำดับขั้นตอนในการฝึกอบรม ระยะเวลาที่ใช้ในการอบรม โดยได้รับการแนะนำจากอาจารย์สาขาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต 2 ท่าน สรุปว่า รูปแบบการฝึกอบรมมีลำดับขั้นตอนเหมาะสมดี คือ ขั้นปรับระดับจิต ขั้นสร้างแรงจูงใจภายใน ขั้นแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ขั้นฝึกปฏิบัติและขั้นสังเคราะห์ แต่ระยะเวลาการอบรมแต่ละขั้นค่อนข้างนานไปจึงควรให้กระชับและสั้นลง ผู้วิจัยจึงนำผลจากการทดลองใช้รูปแบบการฝึกอบรมครั้งที่ 1 มาปรับปรุงเพื่อให้ได้รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตมีความเหมาะสมมากขึ้น

7. ผู้วิจัยนำรูปแบบที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองนำร่องครั้งที่ 2 กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาสาขาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ปีที่ 4 จำนวน 16 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นระยะเวลา 3 วัน จำนวน 3 หน่วย ซึ่งเป็นตัวแทนของเนื้อหาทั้งหมด 7 หน่วย ได้แก่ หน่วยที่ 4 : พร้อมใจเสียสละ หน่วยที่ 5 : เสริมพลังอย่างสร้างสรรค์ หน่วยที่ 6 : ตั้งมั่นสานสัมพันธ์ผู้ปกครอง เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ เนื้อหา ลำดับ

ขั้นตอนในการฝึกอบรม ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม โดยได้รับคำแนะนำจากอาจารย์สาขาการศึกษาปฐมวัย 2 ท่าน สรุปว่า ในหน่วยที่ 4 และ 5 ควรเน้นการใช้เทคนิคการฝึกอบรมที่แสดงบทบาทสมมติให้มากขึ้นเพื่อเน้นการฝึกปฏิบัติและเพิ่มระยะเวลาการฝึกปฏิบัติให้มากขึ้น ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการทดลองใช้รูปแบบการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ครั้งที่ 2 มาปรับปรุงเพื่อให้ได้รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่มีความสมบูรณ์

ระยะที่ 3 การพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS

ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรมแบบ MIEPS ดังขั้นตอนต่อไปนี้

1. กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในระยะเวลาการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เป็นนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 5 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นกลุ่มทดลอง ได้รับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบการฝึกอบรมแบบ MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการ จำนวน 12 คน ที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นกลุ่มควบคุมจำนวน 12 คน ให้เรียนตามรายวิชาที่สาขาการศึกษาปฐมวัยกำหนด ที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. การทดลองในงานวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบแผนการวิจัยเชิงทดลองแบบ Pretest – Posttest Control Group Design (Creswell.2003 : 170) มีแบบแผนการทดลองดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 แสดงแบบแผนการทดลอง Pretest – Posttest Control Group Design

กลุ่ม	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
ER	T1	X1	T2
CR	T1	-	T2

E หมายถึง กลุ่มทดลอง (Experimental Group)

C หมายถึง กลุ่มควบคุม (Control Group)

R หมายถึง การกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม (Random Assignment)

T1 หมายถึง การทดสอบก่อนที่จะจัดกระทำทดลอง (Pretest)

T2 หมายถึง การทดสอบหลังจากที่จัดกระทำทดลอง (Posttest)

X1 หมายถึง การจัดกระทำ (Treatment) โดยรูปแบบการฝึกอบรมแบบ MIEPS แบบแผนการทดลองดังกล่าวข้างต้นเป็นแบบแผนที่มีการวัดหรือการทดสอบเพียง 2 ครั้ง ได้แก่ การวัดก่อนการทดลอง (Pretest) และการวัดหลังการทดลอง (Posttest)

3. ในการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรมแบบ MIEPS นั้นเป็นกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกจากนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 5 ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ที่ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 1 ห้องเรียน และคัดเลือกจากกลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำใ้บริการโดยรวมตั้งแต่ 25 เปอร์เซนต์ไทล์ลงมา จำนวน 24 คน แล้วสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 12 คน กลุ่มทดลองจะได้รับการฝึกอบรมแบบ MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการ ส่วนกลุ่มควบคุมให้เรียนตามรายวิชาที่สาขาการศึกษาปฐมวัยกำหนด โดยในการทดลองครั้งนี้ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการอบรมในกลุ่มทดลองด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ผู้วิจัยสร้างความรู้ความเข้าใจและการตระหนักในความสำคัญของการมีภาวะผู้นำใ้บริการให้กับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

2) ผู้วิจัยจัดเตรียมสื่อที่ใช้ในการอบรมในกลุ่มทดลอง

3) ผู้วิจัยประเมินภาวะผู้นำใ้บริการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ก่อนการทดลอง (Pretest)

4) ดำเนินการทดลอง โดยกลุ่มทดลองใช้แผนการฝึกอบรมที่ดำเนินการตามวิธีการและขั้นตอนของรูปแบบ MIEPS ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น อบรมสัปดาห์ละ 2 ครั้ง เป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ จำนวน 58 ชั่วโมง ส่วนกลุ่มควบคุมให้เรียนตามรายวิชาที่สาขาการศึกษาปฐมวัยกำหนด

4. เมื่อสิ้นสุดการทดลองผู้วิจัยประเมินภาวะผู้นำใ้บริการหลังการทดลอง (Posttest) ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มด้วยแบบประเมินภาวะผู้นำใ้บริการ

5. นำข้อมูลแบบประเมินภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาทั้ง 2 กลุ่มไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อเปรียบเทียบคะแนนภาวะผู้นำใ้บริการก่อนและหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

6. เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ และการทดสอบภายหลังของค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำใ้บริการโดยรวมและรายองค์ประกอบก่อนและหลังการทดลอง

7. ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการฝึกอบรม ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทดลองฝึกอบรม ข้อสังเกต เสนอแนะ สรุปการดำเนินการทดลอง

8. ผู้วิจัยทำการติดตามประเมินผลการทดลองฝึกอบรมด้วยรูปแบบ MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย โดยใช้แบบสัมภาษณ์พฤติกรรมภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มทดลองที่ออกไปฝึกปฏิบัติจริงในสถานศึกษาจากครูพี่เลี้ยง และแบบประเมินผลหลังการฝึกอบรมภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบ MIEPS

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

1.1 ในการทดลองใช้ (Try out) แบบประเมินภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ผู้วิจัยนำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไปยังคณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา สำหรับกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ผู้วิจัยนำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไปยังคณบดีคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์และกลุ่มภาคกลาง ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

1.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1) นำแบบประเมินภาวะผู้นำใฝ่บริการไปทดลองใช้ (Try out) กับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 5 ภาคการเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา จำนวน 25 คน และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร จำนวน 79 คน รวม 104 คน เพื่อวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ

2) นำแบบประเมินภาวะผู้นำใฝ่บริการฉบับสมบูรณ์ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 572 คน โดยขอความร่วมมือจากประธานหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์และมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลาง ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลย

อลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

2. การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

2.1 เมื่อผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบฝึกอบรมเป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงนำไปทดลองนำร่อง (pilot study) รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย โดยผู้วิจัยนำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒไปยังคณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

2.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

นำรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ไปนำร่องใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการทดลองที่เป็นนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 3 ที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 16 คน โดยทำการนำร่องครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2

3. การพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรมแบบ MIEPS

3.1 เมื่อผู้วิจัยได้นำร่อง (pilot Study) การใช้รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 เรียบร้อยแล้วจึงนำมาปรับปรุง และนำมาทดลองใช้จริงโดยผู้วิจัยนำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไปยังคณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต เพื่อขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์ในการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลในการทดลองใช้รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS

3.2 ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ด้วยรูปแบบ MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการ ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 1 ห้องเรียน และคัดเลือกจากกลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำใ้บริการโดยรวมตั้งแต่ 25 เปอร์เซนต์ไทล์ลงมา จำนวน 24 คน แล้วสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 12 คน กลุ่มทดลองจะได้รับการฝึกอบรมแบบ MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการ ส่วนกลุ่มควบคุมให้เรียนตามรายวิชาที่สาขาการศึกษาปฐมวัยกำหนด

3.3 ผู้วิจัยดำเนินการทดลองโดยกำหนดให้กลุ่มทดลองได้รับการฝึกอบรมรูปแบบ MIEPS ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สัปดาห์ละ 2 ครั้ง เป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ รวมทั้งสิ้น 58 ชั่วโมง และกลุ่มควบคุมให้เรียนตามรายวิชาที่สาขาการศึกษาปฐมวัยกำหนด

3.4 วิเคราะห์ข้อมูลการวัดภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาศาสตรบัณฑิตก่อนการทดลองและหลังการทดลอง จากนั้นจึงสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผลการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป LISREL 8.72 เพื่อวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและโปรแกรม SPSS 15.0 ใช้ในการวิเคราะห์สถิติพื้นฐานหาความเชื่อมั่นของแบบประเมินและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการประเมินภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาศาสตรบัณฑิตหาความเชื่อมั่นของแบบประเมิน และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการประเมินภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาศาสตรบัณฑิตก่อนและหลังการทดลอง ดังนี้

1. วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ในการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบประเมินภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาศาสตรบัณฑิต

2. วิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อดูองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบของแบบประเมินภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาศาสตรบัณฑิต และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของแบบประเมินภาวะผู้นำใ้บริการ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป LISREL 8.72 (Joreskog & Sorbom.2004)

3. เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาศาสตรบัณฑิตก่อนและหลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม รายละเอียดดังนี้

- 1) คะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำใ้บริการในกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังทดลอง
- 2) คะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำใ้บริการในกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังทดลอง
- 3) คะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำใ้บริการในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง

ทดลอง

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) สถิติพื้นฐาน ได้แก่
 - 1.1 ค่าเฉลี่ย (Mean)
 - 1.2 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
- 2) สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 - 2.1 การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้อง
	$\sum$	แทน	ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
	R	แทน	ผลคูณของคะแนนกับจำนวนผู้เชี่ยวชาญในแต่ละระดับความสอดคล้อง
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

2.2 การวิเคราะห์ค่าอำนาจของแบบประเมินภาวะผู้นำไปบริการ โดยใช้สูตร

r Item Total (บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์.2554: 16 – 19)

$$r \text{ Item Total} = \frac{n \sum IT - \sum I \sum T}{\sqrt{[n \sum I^2 - (\sum I)^2][n \sum T^2 - (\sum T)^2]}}$$

เมื่อ	r Item Total	แทน	ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ
	I	แทน	คะแนนของข้อคำถาม
	T	แทน	คะแนนผลรวมของข้ออื่นที่เหลือทุกข้อ
	n	แทน	จำนวนคนในกลุ่ม

2.3 การหาความเชื่อมั่นของแบบประเมินภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษา

สาขาการศึกษปฐมวัย โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบัค (บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์.2545: 131)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{\sum S_t^2} \right]$$

เมื่อ	α	แทน	ความเชื่อมั่นของแบบวัดทั้งฉบับแทน
	n	แทน	จำนวนข้อความในแบบวัด
	S_i^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนคำถามแต่ละข้อ
	S_t^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนรวมของผู้ตอบทั้งหมด

3) สถิติวิเคราะห์การพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบ MIEPS

3.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำชนิดสองทาง One Between and One Within Design (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์.2554: 2-10)

3.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยรายด้าน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำชนิดสามทาง Three – Factor Mixed Design (One Between and One Within) (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์.2554: 11-25)

3.3 การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One – Way ANOVA Repeated Measure) (Steven.1996)

3.4 การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่และการทดสอบภายหลัง (Post Hoc Test) ของค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำใ้บริการโดยรวมและรายองค์ประกอบก่อน – หลังทดลอง ด้วยวิธี BONFERRONI (Steven.1996)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาองค์ประกอบและพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาศรีสุริย และเพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยกำหนดสัญลักษณ์ อักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
K	แทน	จำนวนข้อ
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
Min	แทน	ค่าต่ำสุด
Max	แทน	ค่าสูงสุด
SD	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
X^2	แทน	ค่าสถิติไค - สแควร์
P	แทน	ค่าความน่าจะเป็นในการทดสอบสมมติฐาน
GFI	แทน	ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดี
AGFI	แทน	ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีที่ปรับแก้แล้ว
RMR	แทน	ดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษ
RMSEA	แทน	ดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า
R^2	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณ (Coefficient of determination)
b	แทน	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
SE	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error)
E	แทน	กลุ่มทดลอง
C	แทน	กลุ่มควบคุม
Time	แทน	การวัด
Group	แทน	กลุ่มทดลอง - กลุ่มควบคุม
Error	แทน	ความคลาดเคลื่อน

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1.1 ค่าสถิติพื้นฐานของแบบประเมินภาวะผู้นำเฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตาราง 2

ตาราง 2 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการแปลผลคะแนนการประเมินภาวะผู้นำเฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยรายตัวชี้วัดและรายองค์ประกอบ

ภาวะผู้นำเฝบริการของนักศึกษา สาขาการศึกษาปฐมวัย	$\bar{X}$	SD	แปลผล
ตัวชี้วัด			
1.จัดกิจกรรมที่เน้นประสาทสัมผัสให้เด็กอายุ 3-4 ปี	0.46	0.64	สูง
2.นำสิ่งของที่กลับมาใช้ใหม่ได้ให้เด็กทำกิจกรรม	4.09	0.72	สูง
3.ใช้เทคนิคที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นให้เด็กสนใจสิ่งที่จะสอน	4.03	0.68	สูง
4. พาเด็กเดินสำรวจนอกห้องเรียนเมื่อเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมหรือสัตว์	3.96	0.86	สูง
5. ให้เด็กสัมผัสของจริง เช่น ผลไม้ของจริง ดอกไม้ของจริง	4.50	0.72	สูง
6.เปิดโอกาสให้เด็กทุกคนได้ผลัดเปลี่ยนเป็นหัวหน้ากลุ่ม	4.02	0.81	สูง
7.ยินดีรับฟังและตอบคำถามเด็กด้วยความใส่ใจ	4.40	0.62	สูง
8.สัมผัสตัวเด็กอย่างนุ่มนวลขณะรับเด็กในช่วงเช้าและระหว่างทำกิจกรรม ร่วมกัน	4.34	0.65	สูง
9.ชักชวนเด็กพูดคุยพร้อมกับสบตาขณะทำกิจกรรมร่วมกัน	4.42	0.66	สูง
10.พูดให้กำลังใจเพื่อให้เด็กทำสิ่งต่างๆด้วยตนเอง	4.39	0.67	สูง
11.ยินดีรับฟังปัญหาหรือความไม่สบายใจของเด็ก	4.36	0.64	สูง
12.ปลอบโยนพูดคุยให้เด็กรู้สึกอบอุ่นใจเมื่อมีปัญหาหรือความไม่สบายใจ	4.43	0.63	สูง
13.ส่งของให้เด็กอย่างนุ่มนวล	4.40	0.61	สูง
14.ยิ้มแย้มแจ่มใสกับเด็ก	4.62	0.62	สูงที่สุด

ตาราง 2 (ต่อ)

ภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษา สาขาการศึกษาปฐมวัย	$\bar{X}$	SD	แปลผล
15.ร่วมทำกิจกรรมและพูดคุยกับเด็กอย่างเป็นกันเอง	4.55	0.67	สูงที่สุด
16.พูดจาสุภาพ ไพเราะ มีหางเสียงกับเด็ก	4.42	0.66	สูง
17.เตรียมการสอนและสอนตามแผนการสอนที่วางไว้อย่างเต็ม ความสามารถ	4.31	0.66	สูง
18.เต็มใจดูแลเด็กแม้เป็นเวลาหลังเลิกงาน	4.32	0.64	สูง
19.เต็มใจมาปฏิบัติงานที่คั่งคั่งหรือกิจกรรมเฉพาะกิจ แม้จะเป็นช่วง วันหยุด	4.37	0.68	สูง
20.เต็มใจปฏิบัติงานอื่นๆนอกเหนือจากงานสอน	4.21	0.77	สูง
21.เต็มใจเข้ารับการอบรมโครงการอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการสอน ด้านปฐมวัย	4.29	0.75	สูง
22.นำเทคนิควิธีการที่ได้จากการอบรมมาสร้างสิ่งใหม่ๆในการสอนเด็ก	4.32	0.72	สูง
23.อธิบายสิ่งที่ถูกต้องและไม่แสดงอาการโกรธเมื่อเด็กทำผิด	4.30	0.66	สูง
24.อดทน ไม่แสดงอาการรำคาญ โกรธ หรือดุเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมด้าน ลบ	4.60	0.63	สูงที่สุด
25.รีบเข้าไปช่วยเหลือ ดูแลเด็กหากเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด	4.47	0.70	สูง
26.ช่วยเหลือ ดูแลเด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน	4.42	0.68	สูง
27.วิเคราะห์จุดดี จุดบกพร่องของตนเองเสมอและนำมาปรับปรุงการสอน ให้ดีขึ้น	4.15	0.67	สูง
28.สังเกตพฤติกรรมเด็กในชั้นเรียน	4.26	0.72	สูง
29.รับฟังความคิดเห็นของผู้ปกครองและครูเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กที่ ตนดูแล	4.35	0.70	สูง
30.เขียนแผนการจัดประสบการณ์โดยคำนึงถึงพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย	4.27	0.68	สูง
31.นำผลงานเด็กขึ้นจัดแสดงทุกคน โดยไม่เลือกผลงานที่ตนเองรู้สึกชอบ เป็นหลัก	4.36	0.68	สูง

ตาราง 2 (ต่อ)

ภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษา สาขาการศึกษาปฐมวัย	$\bar{X}$	SD	แปลผล
32.ใส่ใจในรายละเอียดเล็กๆน้อยๆของเด็กในการประเมินผล เช่น การระบายสี คำพูดเด็ก ความตั้งใจในการทำกิจกรรม	4.38	0.67	สูง
33.สวัสดิ์ ทักทายผู้ปกครองทุกคน	4.07	0.78	สูง
34.ยิ้มแย้มแจ่มใสกับผู้ปกครองทุกคน	4.08	0.72	สูง
35.เข้าไปพูดคุยกับผู้ปกครองอย่างเป็นกันเอง	4.28	0.82	สูง
36.ยินดีรับฟัง ให้คำแนะนำ และช่วยเหลือ หากผู้ปกครองมีปัญหาต่างๆ	4.28	0.82	สูง
37.เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เสนอแนะสิ่งต่างๆเกี่ยวกับเด็กผ่านช่องทางต่างๆ	4.33	0.78	สูง
38.นำข่าวสารใหม่ๆเกี่ยวกับเด็กลงในสื่อต่างๆ	4.14	0.83	สูง
39.ทำหนังสือเชิญประชุมผู้ปกครองเพื่อมาเข้าร่วมชมนิทรรศการผลงานของเด็ก	4.08	0.89	สูง
องค์ประกอบ			
ด้านการพัฒนาผู้อื่น	4.11	0.49	สูง
ด้านการเสริมพลังอำนาจ	4.39	0.47	สูง
ด้านความอ่อนน้อม	4.46	0.47	สูง
ด้านการไม่เห็นแก่ตัว	4.30	0.51	สูง
ด้านการบริการ	4.49	0.53	สูง
ด้านการตระหนักรู้	4.30	0.49	สูง
ด้านการพัฒนาชุมชน	4.19	0.57	สูง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 2 พบว่า คะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยรายตัวชี้วัดทุกด้านอยู่ในระดับสูง โดยมีตัวชี้วัดยิ้มแย้มแจ่มใสกับเด็ก อุดหนุน ไม่แสดงอาการรำคาญ โกรธ หรือดุเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมด้านลบ ร่วมทำกิจกรรมและพูดคุยกับเด็กอย่างเป็นกันเอง มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด (4.62,4.60,4.55) และรายองค์ประกอบอยู่ในระดับสูงทุกองค์ประกอบดังนี้

ด้านการพัฒนาผู้อื่น (4.11) ด้านการเสริมพลังอำนาจ (4.39) ด้านความอบอุ่น (4.46) ด้านการไม่เห็นแก่ตัว (4.30) ด้านการบริการ (4.49) ด้านการตระหนักรู้ (4.30) ด้านการสร้างชุมชน (4.19)

1.2 ค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของแบบประเมินภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย โดยโปรแกรมสำเร็จรูป LISREL 8.72

การวิเคราะห์หาค่านี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่าแบบประเมินภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยมีองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านการพัฒนาผู้อื่น องค์ประกอบด้านการเสริมพลังอำนาจ องค์ประกอบด้านความอบอุ่น องค์ประกอบด้านการไม่เห็นแก่ตัว องค์ประกอบด้านการบริการ องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ และองค์ประกอบด้านการสร้างชุมชน ซึ่งในแต่ละองค์ประกอบประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัดย่อยหรือไม่ โดยทำการวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

1.2.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 1 (First Order)

การวิเคราะห์หาค่านี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่าองค์ประกอบของแบบประเมินภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่

องค์ประกอบด้านการพัฒนาผู้อื่น ประกอบด้วย การจัดกิจกรรมตามความถนัดเป็นตัวอย่างที่ดี สร้างแรงจูงใจ

องค์ประกอบด้านการเสริมพลังอำนาจ ประกอบด้วย สัมผัสโอบกอด พุดชมเชยให้กำลังใจ ให้เด็กทำสิ่งต่างๆด้วยตนเอง

องค์ประกอบด้านความอบอุ่น ประกอบด้วย ทำทางสุภาพนุ่มนวล พุดจาไพเราะ ปลอบโยนเมื่อเด็กเป็นทุกข์

องค์ประกอบด้านการไม่เห็นแก่ตัว ประกอบด้วย มาปฏิบัติงานในวันหยุด ปฏิบัติงานอื่นนอกเหนืองานสอน นำสิ่งใหม่มาสอน

องค์ประกอบด้านการบริการ ประกอบด้วย อดทน ช่วยเหลือ ดูแลเด็กอย่างเท่าเทียม

องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ ประกอบด้วย เข้าใจตนเอง เข้าใจธรรมชาติของเด็ก เอาใจใส่เด็ก

องค์ประกอบด้านการสร้างชุมชน ประกอบด้วย พุดคุยกับผู้ปกครอง รับฟังผู้ปกครอง ให้ความรู้ผู้ปกครอง

โดยทำการวิเคราะห์ยืนยันองค์ประกอบในอันดับที่ 1 ของภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย โดยคำนวณค่าดัชนีความเหมาะสมพอดีของโมเดลแต่ละทักษะย่อยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และหาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (b) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE) ตลอดจนทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ (t) ของค่าน้ำหนักองค์ประกอบ พร้อมทั้งค่าความเชื่อถือได้ของข้อมูล R^2 ของคะแนนแต่ละตัวชี้วัด ดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor loading) เชิงยืนยันอันดับที่ 1 โดยใช้โปรแกรม LISREL
(N = 572)

องค์ประกอบภาวะผู้นำผู้บริหาร ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย	b	SE	t	R ²
ด้านที่ 1 การพัฒนาผู้อื่น				
1.จัดกิจกรรมที่เน้นประสาทสัมผัสให้เด็กอายุ 3- 4 ปี	0.597	0.036	13.889**	0.357
2.นำสิ่งของที่กลับมาใช้ใหม่ได้ให้เด็กทำกิจกรรม	0.692	0.029	16.197**	0.478
3.ใช้เทคนิคที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นให้เด็กสนใจสิ่งที่จะ สอน	0.536	0.035	12.319**	0.287
4.พาเด็กเดินสำรวจนอกห้องเรียนเมื่อเรียนรู้เกี่ยวกับ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมหรือสัตว์	0.502	0.033	10.688**	0.252
5. ให้เด็กสัมผัสของจริง เช่น ผลไม้ของจริง ดอกไม้ของ จริง	0.486	0.034	10.345**	0.236
6.เปิดโอกาสให้เด็กทุกคนได้ผลัดเปลี่ยนเป็นหัวหน้า กลุ่ม	0.555	0.027	12.892**	0.308
ด้านที่ 2 การเสริมพลังอำนาจ				
7.ยินดีรับฟังและตอบคำถามเด็กด้วยความใส่ใจ	0.548	0.026	13.253**	0.301
8.สัมผัสตัวเด็กอย่างนุ่มนวลขณะรับเด็กในช่วงเช้าและ ระหว่างทำกิจกรรมร่วมกัน	0.603	0.027	14.724**	0.364
9.ชักชวนเด็กพูดคุยพร้อมกับสบตาขณะทำกิจกรรม ร่วมกัน	0.585	0.027	14.073**	0.342
10.พูดให้กำลังใจเพื่อให้เด็กทำสิ่งต่างๆด้วยตนเอง	0.685	0.025	17.353**	0.469
11.ยินดีรับฟังปัญหาหรือความไม่สบายใจของเด็ก	0.632	0.026	15.995**	0.400
12.ปลอบโยนพูดคุยให้เด็กรู้สึกอบอุ่นใจเมื่อมีปัญหา หรือความไม่สบายใจ	0.691	0.025	17.523**	0.477

ตาราง 3 (ต่อ)

องค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการ ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย	b	SE	t	R ²
ด้านที่ 3 ความนอบน้อม				
13.ส่งของให้เด็กอย่างนุ่มนวล	0.654	0.025	15.743**	0.428
14.ยิ้มแย้มแจ่มใสกับเด็ก	0.675	0.026	17.024**	0.455
15.ร่วมทำกิจกรรมและพูดคุยกับเด็กอย่างเป็นกันเอง	0.716	0.027	17.783**	0.513
16.พูดจาสุภาพ ไพเราะ มีหางเสียงกับเด็ก	0.512	0.026	12.010**	0.262
17.เตรียมการสอนและสอนตามแผนการสอนที่วางไว้ อย่างเต็มความสามารถ	0.541	0.028	12.850**	0.293
ด้านที่ 4 การไม่เห็นแก่ตัว	0.661	0.032	15.712**	0.437
18.เต็มใจดูแลเด็กแม้เป็นเวลาหลังเลิกงาน				
19.เต็มใจมาปฏิบัติงานที่คั่งค้างหรือกิจกรรมเฉพาะกิจ แม้จะเป็นช่วงวันหยุด	0.639	0.032	15.628**	0.408
20.เต็มใจปฏิบัติงานอื่นๆนอกเหนือจากงานสอน	0.641	0.031	14.914**	0.411
21.เต็มใจเข้ารับการอบรมโครงการอบรมเพื่อเพิ่ม ศักยภาพทางการสอนด้านปฐมวัย	0.643	0.029	15.189**	0.414
22.นำเทคนิควิธีการที่ได้จากการอบรมมาสร้างสิ่ง ใหม่ๆในการสอนเด็ก	0.599	0.028	14.204**	0.358
23.อธิบายสิ่งที่ถูกต้องและไม่แสดงอาการโกรธเมื่อ เด็กทำผิด	0.638	0.029	15.520**	0.407

ตาราง 3 (ต่อ)

องค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการ ของนักศึกษาสาขาการศึกษารัฐมว้ย	b	SE	t	R ²
ด้านที่ 5 การบริการ				
24.อดทน ไม่แสดงอาการรำคาญ โกรธ หรือดุเมื่อเด็ก แสดงพฤติกรรมด้านลบ เช่น ร้องไห้แง ไม่มีระเบียบ ไม่เชื่อฟัง	0.716	0.029	17.352**	0.512
25.รีบเข้าไปช่วยเหลือ ดูแลเด็กหากเกิดเหตุการณ์ที่ไม่ คาดคิด เช่น ไม่สามารถควบคุมอุจจาระ ปัสสาวะได้ อาเจียน เป็นไข้ตัวร้อน ปวดท้อง	0.752	0.034	14.927**	0.566
26.ช่วยเหลือ ดูแลเด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน	0.783	0.028	19.032**	0.614
ด้านที่ 6 การตระหนักรู้				
27.วิเคราะห์จุดดี จุดบกพร่องของตนเองเสมอและ นำมาปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น	0.655	0.027	16.399**	0.429
28.สังเกตพฤติกรรมเด็กในชั้นเรียน	0.663	0.029	16.478**	0.439
29.รับฟังความคิดเห็นของผู้ปกครองและครูเกี่ยวกับ พฤติกรรมของเด็กที่ตนดูแล	0.572	0.028	13.707**	0.327
30.เขียนแผนการจัดประสบการณ์โดยคำนึงถึง พัฒนาการในแต่ละช่วงวัย	0.651	0.027	16.250**	0.424
31.นำผลงานเด็กขึ้นจัดแสดงทุกคน โดยไม่เลือก ผลงานที่ตนเองรู้สึกชอบเป็นหลัก	0.605	0.029	14.433**	0.366
32.ใส่ใจในรายละเอียดเล็กๆน้อยๆของเด็กในการ ประเมินผล เช่น การระบายสี คำพูดเด็ก ความตั้งใจใน การทำกิจกรรม	0.585	0.027	14.351**	0.342

ตาราง 3 (ต่อ)

องค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการ ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย	b	SE	t	R ²
ด้านที่ 7 การสร้างชุมชน				
33.สวัสดิ์ ทักทายผู้ปกครองทุกคน	0.763	0.033	18.302**	0.582
34.ยิ้มแย้มแจ่มใสกับผู้ปกครองทุกคน	0.689	0.033	17.128**	0.474
35.เข้าไปพูดคุยกับผู้ปกครองอย่างเป็นกันเอง	0.702	0.031	16.932**	0.493
36.ยินดีรับฟัง ให้คำแนะนำ และช่วยเหลือ หาก ผู้ปกครองมีปัญหาต่างๆ	0.724	0.034	17.828**	0.523
37.เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เสนอแนะสิ่งต่างๆ เกี่ยวกับเด็กผ่านช่องทางต่างๆ	0.624	0.038	14.725**	0.389
38.นำข่าวสารใหม่ๆเกี่ยวกับเด็กลงในสื่อต่างๆ	0.653	0.027	16.128**	0.426
39.ทำหนังสือเชิญประชุมผู้ปกครองเพื่อมาเข้าร่วมชม นิทรรศการผลงานของเด็ก	0.542	0.030	12.629**	0.294
ผลการทดสอบความเหมาะสม Chi-Square = 483.735 p=0.139 df=451 GFI=0.958 AGFI =0.928 CFI=0.999 RMR=0.0174 RMSEA=0.0113				

** p < .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 3 พบว่า ความเหมาะสมพอดีของโมเดลมีค่า χ^2 เท่ากับ 483.735 คำนัยสำคัญทางสถิติ (p) เท่ากับ 0.139 ดังนั้นค่า χ^2 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสามารถแปลความหมายได้ว่า โมเดลมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และเมื่อพิจารณาดัชนีอื่นๆ ได้แก่ ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดี (GFI) มีค่า 0.958 ดัชนีวัดความเหมาะสมพอดีที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.928 ดัชนีความเหมาะสมพอดีเปรียบเทียบ (CFI) มีค่าเท่ากับ 0.999 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1.0 ตามเกณฑ์ แสดงว่า โมเดลมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อีกทั้งค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษ (RMR) มีค่าเท่ากับ 0.0174 และดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประเมินค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.0113 ซึ่งมีค่าต่ำมากและเข้าใกล้ศูนย์ จากดัชนีดังกล่าว แสดงว่า โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 1 ของภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย องค์ประกอบที่ 1 ด้านการพัฒนาผู้อื่น ประกอบด้วย จัดกิจกรรม

ที่เน้นประสาทสัมผัสให้เด็กอายุ 3-4 ปี มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.59 นำสิ่งของที่กลับมาใช้ใหม่ได้ ให้เด็กทำกิจกรรม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.69 ใช้เทคนิคที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นให้เด็กสนใจสิ่งที่ จะสอน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.53 พาเด็กเดินสำรวจนอกห้องเรียนเมื่อเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมหรือสัตว์ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.50 ให้เด็กสัมผัสของจริง เช่น ผลไม้ของจริง ดอกไม้ ของจริง มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.48 เปิดโอกาสให้เด็กทุกคนได้ผลัดเปลี่ยนเป็นหัวหน้ากลุ่ม มีค่า น้ำหนักองค์ประกอบ 0.55

องค์ประกอบที่ 2 ด้านการเสริมพลังอำนาจ ประกอบด้วย ยินดีรับฟังและตอบคำถามเด็กด้วยความ ใสใจ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.54 สัมผัสตัวเด็กอย่างนุ่มนวลขณะรับเด็กในช่วงเช้าและ ระหว่างทำกิจกรรมร่วมกัน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.60 ชักชวนเด็กพูดคุยพร้อมกับสบตาขณะทำ กิจกรรมร่วมกัน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.58 พูดให้กำลังใจเพื่อให้เด็กทำสิ่งต่างๆด้วยตนเอง มีค่า น้ำหนักองค์ประกอบ 0.68 ยินดีรับฟังปัญหาหรือความไม่สบายใจของเด็ก มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.63 ปลอบโยนพูดคุยให้เด็กรู้สึกอบอุ่นใจเมื่อมีปัญหาหรือความไม่สบายใจ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.69

องค์ประกอบที่ 3 ด้านความอบอุ่น ประกอบด้วย ส่งของให้เด็กอย่างนุ่มนวล มีค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ 0.65 ยิ้มแย้มแจ่มใสกับเด็ก มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.67 ร่วมทำกิจกรรมและพูดคุย กับเด็กอย่างเป็นกันเอง มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.71 พูดจาสุภาพ ไพเราะ มีทางเสียงกับเด็ก มีค่า น้ำหนักองค์ประกอบ 0.51 เตรียมการสอนและสอนตามแผนการสอนที่วางไว้อย่างเต็มความสามารถ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.54

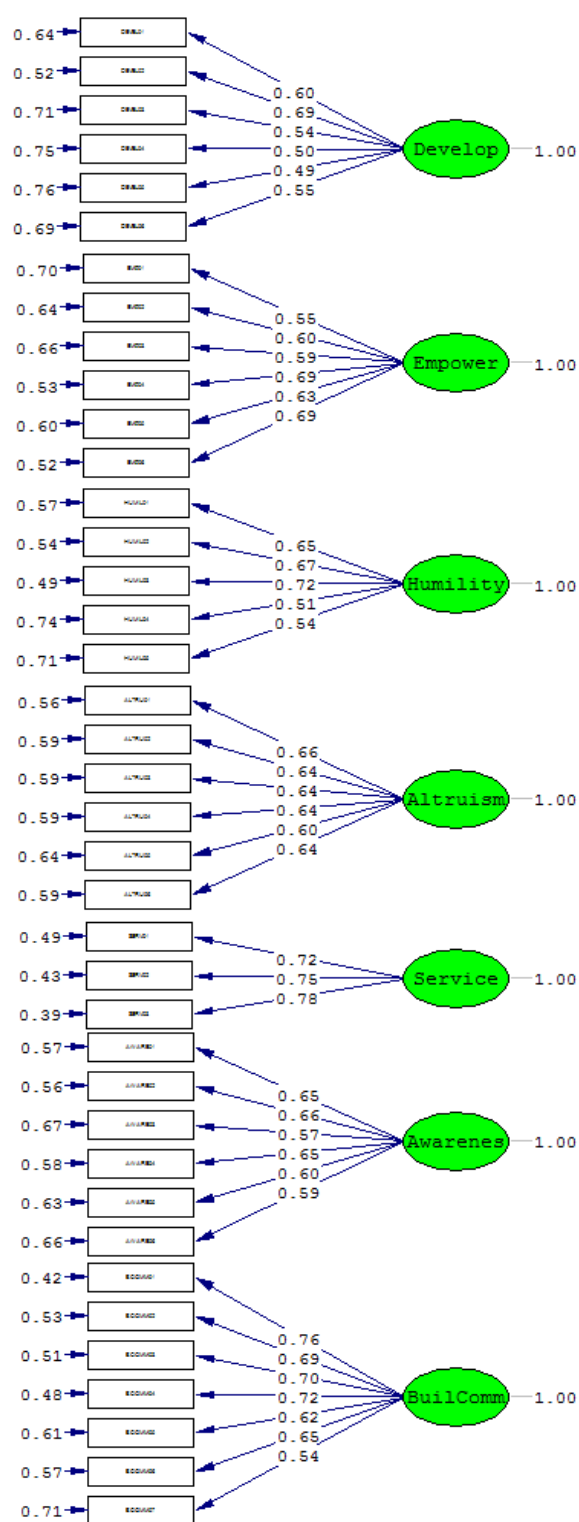
องค์ประกอบที่ 4 ด้านการไม่เห็นแก่ตัว ประกอบด้วย เต็มใจดูแลเด็กแม้เป็นเวลาหลังเลิกงาน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.66 เต็มใจมาปฏิบัติงานที่คั่งค้างหรือกิจกรรมเฉพาะกิจ แม้จะเป็นช่วง วันหยุด มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.63 เต็มใจปฏิบัติงานอื่นๆนอกเหนือจากงานสอน มีค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ 0.64 เต็มใจเข้ารับการอบรมโครงการอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการสอนด้านปฐมวัย มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.64 นำเทคนิควิธีการที่ได้จากการอบรมมาสร้างสิ่งใหม่ๆในการสอนเด็ก 0.59 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ อธิบายสิ่งที่ถูกต้องและไม่แสดงอาการโกรธเมื่อเด็กทำผิด มีค่า น้ำหนักองค์ประกอบ 0.63

องค์ประกอบที่ 5 ด้านการบริการ ประกอบด้วย อุดหนุน ไม่แสดงอาการรำคาญ โกรธ หรือดูเมื่อ เด็กแสดงพฤติกรรมด้านลบ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.71 รีบเข้าไปช่วยเหลือ ดูแลเด็กหากเกิด เหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.75 ช่วยเหลือ ดูแลเด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.78

องค์ประกอบที่ 6 ด้านการตระหนักรู้ ประกอบด้วย วิเคราะห์จุดดี จุดบกพร่องของตนเองเสมอ และนำมาปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.65 สังเกตพฤติกรรมเด็กในชั้นเรียน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.66 รับฟังความคิดเห็นของผู้ปกครองและครูเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กที่ตนดูแล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.57 เขียนแผนการจัดประสบการณ์โดยคำนึงถึงพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.65 นำผลงานเด็กขึ้นจัดแสดงทุกคนโดยไม่เลือกผลงานที่ตนเองรู้สึกชอบเป็นหลัก มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.60 ใส่ใจในรายละเอียดเล็กๆน้อยๆของเด็กในการประเมินผล เช่น การระบายสี คำพูดเด็ก ความตั้งใจในการทำกิจกรรม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.58

องค์ประกอบที่ 7 ด้านการสร้างชุมชน ประกอบด้วย สวัสดิ์ดี ทักทายผู้ปกครองทุกคน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.76 ยิ้มแย้มแจ่มใสกับผู้ปกครองทุกคน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.68 เข้าไปพูดคุยกับผู้ปกครองอย่างเป็นกันเอง มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.70 ยินดีรับฟัง ให้คำแนะนำและช่วยเหลือหากผู้ปกครองมีปัญหาต่างๆ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.72 เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เสนอแนะสิ่งต่างๆเกี่ยวกับเด็กผ่านช่องทางต่างๆ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.62 นำข่าวสารใหม่ๆเกี่ยวกับเด็กลงในสื่อต่างๆ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.65 ทำหนังสือเชิญประชุมผู้ปกครองเพื่อมาเข้าร่วมชมนิทรรศการผลงานของเด็ก มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.54 ซึ่งแสดงว่าตัวชี้วัดทั้งหมดมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างในการวัดองค์ประกอบเหล่านี้

เพื่อให้เห็นเด่นชัด ผู้วิจัยจึงนำเสนอโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 1 ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ดังภาพประกอบ 21

Chi-Square=483.73, df=451, P-value=0.13858, RMSEA=0.011

ภาพประกอบ 21 โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 1 (First Order)
ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษารัฐมว้ย

ตาราง 4 ค่าดัชนีตรวจสอบโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของแบบประเมินภาวะผู้นำ
ใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

ค่าดัชนีทดสอบโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบ เชิงยืนยัน	ค่าดัชนี	เกณฑ์การพิจารณา
χ^2	483.735	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
p	0.139	<.05
df	451	-
ค่าไค – สแควร์สัมพัทธ์	1.790	<2.0
ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดี (GFI)	0.958	ค่าเข้าใกล้ 1.0
ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีที่ปรับแก้แล้ว (AGFI)	0.928	ค่าเข้าใกล้ 1.0
ดัชนีความเหมาะสมพอดีเปรียบเทียบ (CFI)	0.999	ค่าเข้าใกล้ 1.0
ดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยเศษ (RMR)	0.0174	ค่าเข้าใกล้ 0
ดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประเมินค่า (RMSEA) (90%)	0.0113	ค่าเข้าใกล้ 0

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตาราง 4 พบว่า การทดสอบความเหมาะสมพอดีของโมเดลโครงสร้างของภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยมีค่า χ^2 เท่ากับ 483.735 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (p) เท่ากับ 0.139 ดังนั้นค่า χ^2 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแสดงว่า โมเดลโครงสร้างของผู้วิจัยมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ประกอบกับค่าไค – สแควร์สัมพัทธ์ (Relative chi-square) มีค่าเท่ากับ 1.790 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 2.0 แสดงว่า โมเดลโครงสร้างมีลักษณะเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่น่าพอใจ (Carmines; & Mclver.1981)

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพิจารณาดัชนีความเหมาะสมอื่นๆ ได้แก่ ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดี (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.958 ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.928 ดัชนีความเหมาะสมพอดีเปรียบเทียบ (CFI) มีค่าเท่ากับ 0.999 แสดงว่าโมเดลมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อีกทั้งค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยเศษ (RMR) มีค่าเท่ากับ 0.0174 และดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประเมินค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.0113 ซึ่งมีค่าต่ำมากใกล้ศูนย์ จากดัชนีดังกล่าว แสดงว่า โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย มี 7 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านการพัฒนาผู้อื่น องค์ประกอบด้านการเสริมพลังอำนาจ องค์ประกอบด้านความรอบน้อม องค์ประกอบด้านการไม่เห็น

แก้ตัว องค์ประกอบด้านการบริการ องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ และองค์ประกอบด้านการสร้างชุมชน ซึ่งโมเดลโครงสร้างดังกล่าวมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์สามารถวัดองค์ประกอบของภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยได้ 7 องค์ประกอบ

1.2.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 2 (Second Order)

การวิเคราะห์ตอนนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่า แบบประเมินภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่มี 7 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านการพัฒนาผู้อื่น องค์ประกอบด้านการเสริมพลังอำนาจ องค์ประกอบด้านความอบอุ่นใจ องค์ประกอบด้านการไม่เห็นแก่ตัว องค์ประกอบด้านการบริการ องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ และองค์ประกอบด้านการสร้างชุมชนหรือไม่ โดยทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 2 ของภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยการคำนวณค่าดัชนีความเหมาะสมพอดีของโมเดลแต่ละองค์ประกอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า χ^2 ได้ค่าเท่ากับ 460.597 คำนัยสำคัญทางสถิติ (p) เท่ากับ 0.210 ดังนั้นค่า χ^2 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสามารถแปลความหมายได้ว่า โมเดลมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และเมื่อพิจารณาดัชนีความเหมาะสมพอดีค่าอื่นๆ ได้แก่ ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดี (GFI) มีค่า 0.960 ดัชนีวัดความเหมาะสมพอดีที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.929 ดัชนีความเหมาะสมพอดีเปรียบเทียบ (CFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1.0 ตามเกณฑ์ แสดงว่า โมเดลมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อีกทั้งค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษ (RMR) มีค่าเท่ากับ 0.0192 และดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประเมินค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.00972 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ศูนย์ ซึ่งมีค่านำหนักองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 2 ตามตาราง ดังต่อไปนี้

ตาราง 5 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 2 โดยใช้โปรแกรมลิสเรล (N = 572)

องค์ประกอบภาวะผู้นำให้บริการของ นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย	b	SE	t	R ²
ด้านที่ 1 ด้านการพัฒนาผู้อื่น	0.632	0.062	10.233**	0.400
ด้านที่ 2 ด้านการเสริมพลังอำนาจ	0.877	0.071	12.342**	0.769
ด้านที่ 3 ด้านความอ่อนน้อม	0.875	0.055	15.909**	0.765
ด้านที่ 4 ด้านการไม่เห็นแก่ตัว	0.783	0.05	15.785**	0.614
ด้านที่ 5 ด้านการบริการ	0.793	0.057	13.798**	0.629
ด้านที่ 6 ด้านการตระหนักรู้	0.901	0.059	15.264**	0.811
ด้านที่ 7 ด้านการสร้างชุมชน	0.738	0.05	14.683**	0.545

** p < .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 5 พบว่า โมเดลภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยมีน้ำหนักองค์ประกอบในแต่ละด้านมีค่าเป็นบวก และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน แสดงว่าองค์ประกอบทั้ง 7 องค์ประกอบ เป็นตัวบ่งชี้สำคัญในการพิจารณาภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย นอกจากนี้เมื่อพิจารณาในรายละเอียดขององค์ประกอบแล้ว องค์ประกอบที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำให้บริการมากที่สุด ได้แก่ ด้านที่ 6 ด้านการตระหนักรู้ มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.901 รองลงมาได้แก่ ด้านที่ 2 ด้านการเสริมพลังอำนาจ มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.877 ด้านที่ 3 ด้านความอ่อนน้อม มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.875 ด้านที่ 5 ด้านการบริการ มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.793 ด้านที่ 4 ด้านการไม่เห็นแก่ตัว 0.783 ด้านที่ 7 ด้านการสร้างชุมชน 0.738 และด้านที่ 1 ด้านการพัฒนาผู้อื่น 0.632 ตามลำดับ ส่วนค่าความเชื่อถือได้ของการวัด R² แต่ละองค์ประกอบ มีค่าความเชื่อถือได้ของข้อมูลที่วัดในแต่ละองค์ประกอบอยู่ในระดับสูง

ตาราง 6 ค่าดัชนีตรวจสอบโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 2 ของแบบประเมิน
ภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาศรีวิชัย

ค่าดัชนีทดสอบโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบ เชิงยืนยัน	ค่าดัชนี	เกณฑ์การพิจารณา
χ^2	460.597	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
p	0.210	<.05
df	437	-
ค่าไค – สแควร์สัมพัทธ์	1.054	<2.0
ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดี (GFI)	0.960	ค่าเข้าใกล้ 1.0
ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีที่ปรับแก้แล้ว (AGFI)	0.929	ค่าเข้าใกล้ 1.0
ดัชนีความเหมาะสมพอดีเปรียบเทียบ (CFI)	1.00	ค่าเข้าใกล้ 1.0
ดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยเศษ (RMR)	0.0192	ค่าเข้าใกล้ 0
ดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประเมินค่า (RMSEA) (90%)	0.00972	ค่าเข้าใกล้ 0

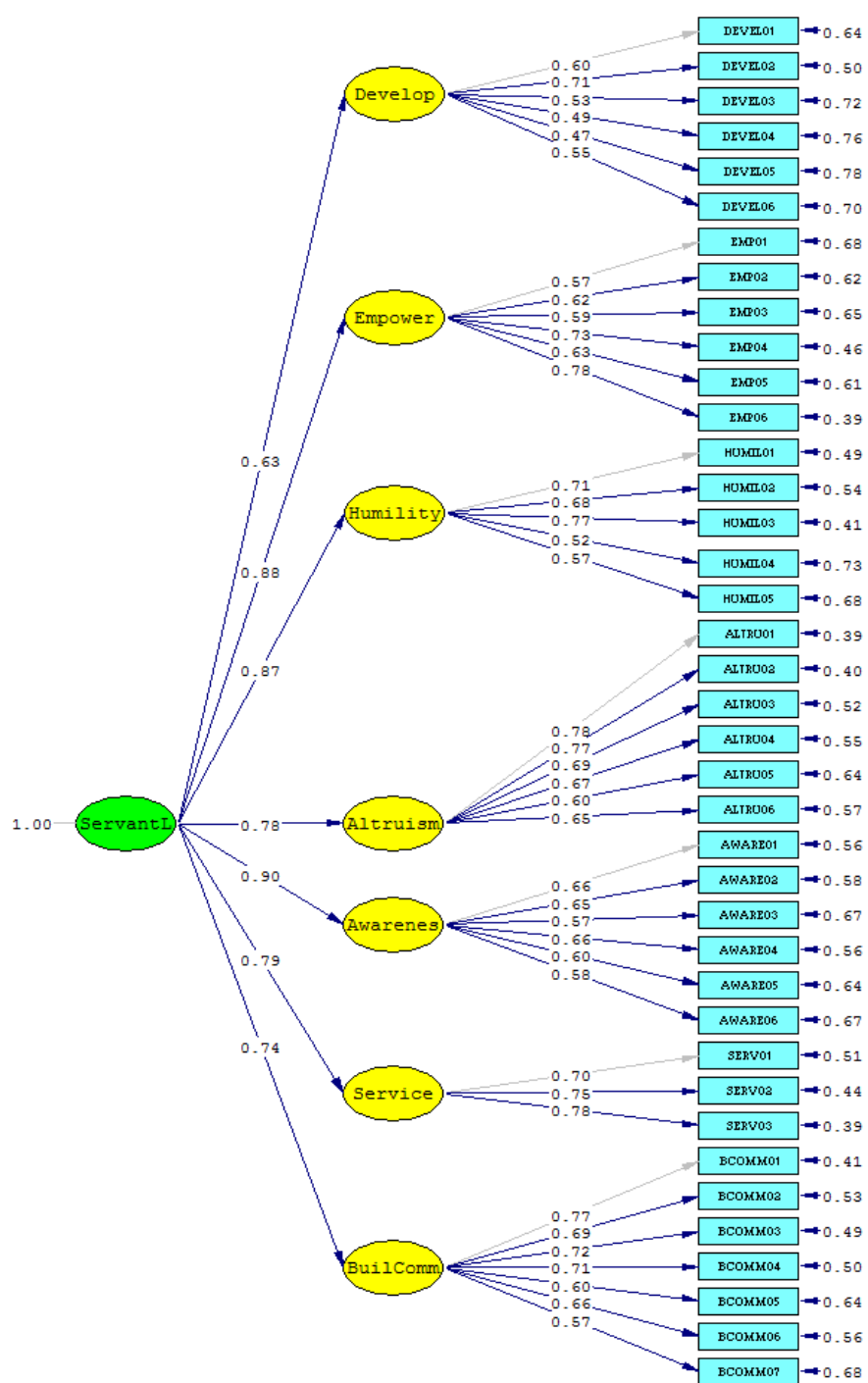
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 6 พบว่า การทดสอบความเหมาะสมพอดีของโมเดลโครงสร้างของภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาศรีวิชัยมีค่า χ^2 เท่ากับ 460.597 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (p) เท่ากับ 0.210 ดังนั้นค่า χ^2 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแสดงว่า โมเดลโครงสร้างของผู้วิจัยมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ประกอบกับค่าไค – สแควร์สัมพัทธ์ (Relative chi-square) มีค่าเท่ากับ 1.054 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 2.0 แสดงว่า โมเดลโครงสร้างมีลักษณะเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่น่าพอใจ (Carmines; & McIver.1981)

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพิจารณาดัชนีความเหมาะสมอื่นๆ ได้แก่ ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดี (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.960 ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.929 ดัชนีความเหมาะสมพอดีเปรียบเทียบ (CFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 แสดงว่าโมเดลมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อีกทั้งค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยเศษ (RMR) มีค่าเท่ากับ 0.0192 และดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประเมินค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.00972 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ศูนย์จากดัชนีดังกล่าว แสดงว่าโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาศรีวิชัย มี 7 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านการพัฒนาผู้อื่น องค์ประกอบด้านการเสริมพลังอำนาจ องค์ประกอบด้านความรอบคอบ องค์ประกอบด้านการไม่เห็นแก่ตัว

องค์ประกอบด้านการบริการ องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ และองค์ประกอบด้านการสร้างชุมชน ซึ่งโมเดลโครงสร้างดังกล่าวมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์สามารถวัดองค์ประกอบของภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาด้านการศึกษาปฐมวัยได้ 7 องค์ประกอบ

เพื่อให้เห็นความชัดเจนขององค์ประกอบของภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาด้านการศึกษาปฐมวัย ผู้วิจัยจึงนำเสนอโมเดลวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 2 ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาด้านการศึกษาปฐมวัย ดังภาพประกอบ 22

Chi-Square=460.60, df=437, P-value=0.20992, RMSEA=0.010

ภาพประกอบ 22 โมเดลวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 2 (Second Order) ของ
องค์ประกอบภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยเชิงยืนยัน ทำให้สามารถสรุปได้ว่าภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยนั้นประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านการพัฒนาผู้อื่น องค์ประกอบด้านการเสริมพลังอำนาจ องค์ประกอบด้านความอ่อนน้อม องค์ประกอบด้านการไม่เห็นแก่ตัว องค์ประกอบด้านการบริการ องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ และองค์ประกอบด้านการสร้างชุมชน ผู้วิจัยนำผลการศึกษาดังกล่าวมาใช้ในการศึกษาและสร้างรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยต่อไป

ระยะที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

เมื่อผู้วิจัยได้ผลการศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยชัดเจนแล้ว จึงดำเนินการสร้างรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 ผู้วิจัยได้ไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 5 และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ประกอบด้วย องค์ประกอบด้านการพัฒนาผู้อื่น องค์ประกอบด้านการเสริมพลังอำนาจ องค์ประกอบด้านความอ่อนน้อม องค์ประกอบด้านการไม่เห็นแก่ตัว องค์ประกอบด้านการบริการ องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ และองค์ประกอบด้านการสร้างชุมชน

2.2 ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้และแนวคิดที่ต่างๆ ได้แก่ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคม ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส แนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัย แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับปัจจัยและหลักการสอนที่ส่งเสริมให้เกิดภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย เนื้อหาและกิจกรรมที่เหมาะสมกับการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการให้นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย และวิธีการวัดและประเมินผล เพื่อนำมาสร้างรูปแบบการฝึกอบรมในการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

2.3 ผู้วิจัยศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมนักศึกษา วิธีการส่งเสริมภาวะผู้นำใฝ่บริการจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางในการพัฒนานักศึกษาปฐมวัยให้เกิดภาวะผู้นำใฝ่บริการตามองค์ประกอบดังกล่าว ได้แก่ การบรรยาย บทบาทสมมติ กรณีศึกษา เกม และเทคนิค

การส่งเสริมภาวะผู้นำใฝ่บริการเพื่อนำมาสร้างรูปแบบการฝึกอบรมในการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

2.4 ผู้วิจัยสร้างรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยจากการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดข้างต้น สรุปเป็นหลักการในการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย 6 หลักการ ได้แก่ หลักการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ หลักการเรียนรู้จากตัวแบบ หลักการปรับมโนทัศน์ หลักการปฏิสัมพันธ์ หลักการลงมือกระทำ และหลักการประเมินค่า แล้วจึงนำหลักการดังกล่าวมาสร้างเป็นรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นปรับระดับจิต (Mind Adjustment) หมายถึง ขั้นตอนที่วิทยากรจัดกิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อให้ นักศึกษาปรับระดับจิตใจของตนเองให้มีทักษะทางอารมณ์ที่ดี มีความรักความเมตตา มีภาพพจน์ที่ดีต่อตนเองอันจะนำไปสู่การมีจิตใจมุ่งบริการและตอบสนองความต้องการของเด็กปฐมวัยและผู้ปกครอง โดยผ่านการฟังเพลงที่มีทำนองช้าๆ เพื่อปรับคลื่นสมองให้ต่ำและการทำงานร่วมกันการใส่ข้อมูลด้วยภาพพจน์เชิงบวกต่อตนเองจากวิทยากร เพื่อให้ นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของวิชาชีพครูปฐมวัยและบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะผู้นำใฝ่บริการ

ขั้นที่ 2 ขั้นสร้างแรงจูงใจภายใน (Inspiration) หมายถึง ขั้นตอนที่วิทยากรจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้จากภายในผ่านตัวแบบที่มีภาวะผู้นำใฝ่บริการที่ผ่านกิจกรรมการฟังบรรยาย วิดีทัศน์ หรือรูปภาพ

ขั้นที่ 3 ขั้นแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Exchange of Ideas) หมายถึง ขั้นตอนที่นักศึกษาได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับจากตัวแบบ เปรียบเทียบข้อดีข้อเสีย ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน นำไปสู่การปรับมโนทัศน์ สรุปข้อคิดเห็นและแนวทางปฏิบัติตน

ขั้นที่ 4 ขั้นฝึกปฏิบัติ (Practice) หมายถึง ขั้นตอนที่นักศึกษานำประสบการณ์ที่ได้รับจากขั้นสร้างแรงจูงใจภายในจากตัวแบบและขั้นแลกเปลี่ยนความคิดเห็นไปใช้ในการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันและการมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีภาวะผู้นำใฝ่บริการโดยแบ่งกลุ่มนักศึกษาออกเป็นกลุ่มย่อยๆ กลุ่มละ 4-5 คน เพื่อทำกิจกรรมร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด

ขั้นที่ 5 ขั้นสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง ขั้นตอนที่นักศึกษากับวิทยากรร่วมกันสรุปผลและสะท้อนการเรียนรู้ที่ได้จากการฝึกอบรม และการนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อนำไปสู่การประเมินค่าประสบการณ์ตรงที่ได้รับจากการปฏิบัติร่วมกันและปรับมโนทัศน์ในการปฏิบัติตน โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ทบทวนความรู้ความเข้าใจจากการนำเสนอหน้าชั้น

เมื่อได้รูปแบบการฝึกอบรมแล้ว จึงนำมาสร้างคู่มือประกอบการใช้รูปแบบและแผนการฝึกอบรมตามรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยต่อไป

2.5 ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย คู่มือประกอบการใช้รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS และแผนการฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม ในตอนที่ 1 รูปแบบการฝึกอบรม ตอนที่ 2 คำชี้แจงการฝึกอบรม ตอนที่ 3 แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม ซึ่งได้ผลการพิจารณา ดังปรากฏในตาราง

ตาราง 7 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการประเมินรูปแบบการฝึกอบรม และแผนการฝึกอบรม MIEPS ในเอกสารประกอบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยโดยผู้เชี่ยวชาญ

ประเด็นการพิจารณา	M	SD	ระดับความเหมาะสม
ตอนที่ 1 รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS	4.73	0.29	มากที่สุด
1.1 การบรรยายความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบอธิบายได้ชัดเจน	4.40	0.55	มาก
1.2 จุดมุ่งหมายในการพัฒนารูปแบบมีความชัดเจน	4.60	0.55	มากที่สุด
1.3 การใช้ภาษาในการอธิบายความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบมีความชัดเจน และเข้าใจง่าย	4.80	0.45	มากที่สุด
1.4 การบรรยายแนวคิดต่างๆที่นำมาใช้อธิบายได้ชัดเจน	4.80	0.45	มากที่สุด
1.5 การนำแนวคิดต่างๆที่นำมาใช้มีความเป็นเหตุเป็นผล สอดคล้องกับขั้นตอนต่างๆของรูปแบบ	4.80	0.45	มากที่สุด
1.6 การใช้ภาษาในการอธิบายแนวคิดต่างๆมีความชัดเจน และเข้าใจง่าย	5.00	0.00	มากที่สุด
1.7 ขั้นตอนของรูปแบบ ขั้นที่ 1 ขั้นปรับระดับจิต มีความสอดคล้องกับการเรียนรู้ของนักศึกษา	5.00	0.00	มากที่สุด

ตาราง 7 (ต่อ)

ประเด็นการพิจารณา	M	SD	ระดับความ เหมาะสม
1.8 ขั้นตอนของรูปแบบ ขั้นที่ 2 ขั้นสร้างแรงจูงใจภายใน มีความสอดคล้องกับการเรียนรู้ของนักศึกษา	5.00	0.00	มากที่สุด
1.9 ขั้นตอนของรูปแบบ ขั้นที่ 3 ขั้นแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีความสอดคล้องกับการเรียนรู้ของนักศึกษา	4.60	0.55	มากที่สุด
1.10 ขั้นตอนของรูปแบบ ขั้นที่ 4 ขั้นฝึกปฏิบัติ มีความสอดคล้อง กับการเรียนรู้ของนักศึกษา	4.60	0.55	มากที่สุด
1.11 ขั้นตอนของรูปแบบ ขั้นที่ 5 ขั้นสังเคราะห์ มีความสอดคล้อง กับการเรียนรู้ของนักศึกษา	4.40	0.89	มาก
ตอนที่ 2 คำชี้แจงการฝึกอบรม MIEPS	4.49	0.36	มาก
2.1 การกำหนดจุดมุ่งหมายการอบรมมีความชัดเจน	4.80	0.45	มากที่สุด
2.2 การอธิบายบทบาทวิทยากรในการอบรมมีการเรียบเรียงเป็น ขั้นตอน อธิบายได้ชัดเจน	4.40	0.89	มาก
2.3 การอธิบายบทบาทผู้เข้าอบรมมีการเรียบเรียงเป็นขั้นตอน อธิบายได้ชัดเจน	4.60	0.55	มากที่สุด
2.4 เนื้อหาสาระในการอบรมมีความครอบคลุมสิ่งที่ต้องการพัฒนา ให้กับนักศึกษา	4.20	0.45	มาก
2.5 ระยะเวลาทั้งหมดในการอบรมมีความกระชับ	4.00	0.71	มาก
2.6 การแบ่งตารางเวลาการอบรมแต่ละช่วงสอดคล้องกับเนื้อหา ในการฝึกอบรม	4.20	0.45	มาก
2.7 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการอบรมมีการอธิบายขั้นตอนอย่าง ละเอียด มีความชัดเจน	4.60	0.55	มากที่สุด
2.8 สื่อและอุปกรณ์มีความหลากหลาย	4.80	0.45	มากที่สุด
2.9 สถานที่อบรมมีความเป็นไปได้อย่าง สามารถจัดกิจกรรมได้จริง	4.80	0.45	มากที่สุด

ตาราง 7 (ต่อ)

ประเด็นการพิจารณา	M	SD	ระดับความเหมาะสม
ตอนที่ 3 แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม MIEPS	4.75	0.43	มากที่สุด
3.1 แผนการจัดกิจกรรมมีความชัดเจน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การฝึกอบรม	4.80	0.45	มากที่สุด
3.2 กิจกรรมการฝึกอบรมมีความหลากหลาย สอดคล้องกับการเรียนรู้ของนักศึกษา	4.80	0.45	มากที่สุด
3.3 สื่อการฝึกอบรมสอดคล้องกับแผนการจัดกิจกรรม	4.80	0.45	มากที่สุด
3.4 การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกระบวนการฝึกอบรม	4.60	0.55	มากที่สุด
รวม	4.64	0.30	มากที่สุด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 7 พบว่า การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาศรีมว้ย และเอกสารคู่มือประกอบการใช้รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มีค่าเฉลี่ยโดยรวม 4.64 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.30 สรุปว่า โดยรวมมีความเหมาะสมมากที่สุด โดยมีประเด็นการพิจารณาในหัวข้อ การบรรยายความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบอธิบายได้ชัดเจน ขั้นตอนของรูปแบบขั้นที่ 5 ขั้นสังเคราะห์ มีความสอดคล้องกับการเรียนรู้ของนักศึกษา การอธิบายบทบาทวิทยากรในการอบรมมีการเรียบเรียงเป็นขั้นตอนอธิบายได้ชัดเจน เนื้อหาสาระในการอบรมมีความครอบคลุมสิ่งที่ต้องการพัฒนาให้กับนักศึกษา ระยะเวลาทั้งหมดในการอบรมมีความกระชับ การแบ่งตารางเวลาการอบรมแต่ละช่วงสอดคล้องกับเนื้อหาอยู่ในระดับมาก

นอกจากนั้นผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า ระยะเวลาในการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการที่กำหนด คือ 4 ครั้งนั้นน้อยเกินไป ควรปรับระยะเวลาการฝึกอบรมให้มากขึ้น เช่น 5-6 ครั้ง หรือมากกว่านั้นเนื่องจากเป็นผลประโยชน์ที่จะเกิดกับนักศึกษาปฐมว้ยที่ต้องออกมาจากจิตใจเสมือนกับเป็นการหล่อหลอม เพราะนักศึกษาสาขาการศึกษาศรีมว้ยในปัจจุบันมีความเป็นผู้นำใ้บริการน้อยมากต้องผ่านการร้องขอเป็นส่วนใหญ่และไม่ได้ออกมาจากใจ ควรให้มีการฝึกปฏิบัติจริงผสมผสานกับการบรรยาย ในการบรรยายความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบควรเพิ่มเติมเรื่องบทบาท หน้าที่ และความสำคัญของครูปฐมว้ยให้มากขึ้น และผู้วิจัยควรเป็นวิทยากรด้วยตนเอง

เนื่องจากมีความเข้าใจในเนื้อหาที่จะอบรมอย่างลึกซึ้งมากที่สุด สำหรับรูปแบบการฝึกอบรมควรนำหลักแนวคิดทางพุทธธรรมเข้ามามีส่วนร่วมการด้วยเพื่อทำให้เกิดความสมบูรณ์ในโลกของการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยเพราะนักศึกษาที่ออกไปเป็นครูปฐมวัยในอนาคตนั้นต้องมีความเมตตาและอ่อนโยน พร้อมทั้งจะช่วยเหลือเด็กปฐมวัยและผู้ปกครอง สำหรับรูปแบบการฝึกอบรมนี้เพื่อให้นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยมีจุดเด่นด้านการเป็นผู้ให้บริการ ควรบูรณาการรูปแบบนี้ลงในชุดฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูด้วยเพื่อให้นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยได้รับการฝึกฝนอย่างเข้มข้นและจะสร้างชื่อเสียงโดยการเป็นแบบอย่างที่ดีในการให้บริการ เป็นจุดแข็งและโอกาสของสาขาการศึกษาปฐมวัย ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

ระยะที่ 3 ผลการพัฒนาภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS

เมื่อผู้วิจัยดำเนินการทดลองฝึกอบรมตามรูปแบบการฝึกอบรมแบบ MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำให้บริการให้นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยแล้ว ได้นำข้อมูลการประเมินภาวะผู้นำให้บริการทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไปวิเคราะห์ ดังนี้

3.1 การเปรียบเทียบคะแนนก่อนทดลองระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

การวิเคราะห์ตอนนี้ ผู้วิจัยได้นำคะแนนเฉลี่ยจากการวัดภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยก่อนทดลองมาทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมเพื่อทดสอบภาวะผู้นำให้บริการเดิมของทั้งสองกลุ่มว่าเท่ากันหรือไม่ ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังตาราง 8 จากนั้นนำผลคะแนนประเมินภาวะผู้นำให้บริการของกลุ่มทดลองมาเปรียบเทียบกับระหว่างคะแนนประเมินภาวะผู้นำให้บริการเฉลี่ยก่อนอบรมและคะแนนเฉลี่ยการประเมินภาวะผู้นำให้บริการหลังอบรม ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังตาราง 9 -20

ตาราง 8 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการวัดภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาศาสนาการศึกษาศาปฐมวัยก่อนทดลอง ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ภาวะผู้นำใ้บริการ ของนักศึกษาสาขา การศึกษาศาปฐมวัย	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		t	df	Sig.
	Mean	SD	Mean	SD			
ด้านที่ 1 การพัฒนาผู้อื่น	3.38	0.71	3.83	0.40	1.91	22	.069
ด้านที่ 2 การเสริมพลังอำนาจ	3.52	0.89	3.57	0.38	0.17	22	.866
ด้านที่ 3 ความนอบน้อม	3.49	0.89	3.45	0.23	0.16	22	.877
ด้านที่ 4 การไม่เห็นแก่ตัว	2.99	0.98	3.73	0.50	2.32	22	.030
ด้านที่ 5 การบริการ	3.18	0.98	3.47	0.50	1.06	22	.300
ด้านที่ 6 การตระหนักรู้	3.07	0.85	3.54	0.50	1.66	22	.111
ด้านที่ 7 การสร้างชุมชน	3.11	0.71	3.54	0.58	1.61	22	.121
โดยรวม	3.27	0.74	3.57	0.36	1.27	22	.216

ผลการวิเคราะห์ตาราง 8 พบว่า โดยรวมแล้วทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.27 และ 3.57 แสดงว่าระดับภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาศาปฐมวัยก่อนการทดลองไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบแล้ว พบว่า ด้านที่ 4 การไม่เห็นแก่ตัว กลุ่มทดลองมีภาวะผู้นำใ้บริการต่ำกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.99 ส่วนด้านที่เหลือ ได้แก่ ด้านที่ 1 การพัฒนาผู้อื่น ด้านที่ 2 การเสริมพลังอำนาจ ด้านที่ 3 ความนอบน้อม ด้านที่ 5 การบริการ ด้านที่ 6 การตระหนักรู้ ด้านที่ 7 การสร้างชุมชน ของนักศึกษาสาขาการศึกษาศาปฐมวัยของกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38, 3.52, 3.49, 3.18, 3.07, 3.11 กลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83, 3.57, 3.45, 3.73, 3.47, 3.54, 3.54 แสดงว่านักศึกษาสาขาการศึกษาศาปฐมวัยทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีระดับภาวะผู้นำใ้บริการไม่แตกต่างกัน

ตาราง 9 การเปรียบเทียบคะแนนภาวะผู้นำใ้บริการก่อน - หลังทดลองของทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมาเปรียบเทียบกันโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำชนิดสองทาง (One Between and One Within Design)

แหล่งความแปรปรวน	Sum of Square	df	Mean Squares	F	P
ระหว่างกลุ่ม					
E – C	1.363	1	1.363	2.326	.134
Error	26.961	46	.586		
ภายในกลุ่ม					
Time	126.776	1	126.776	656.614	.000
Time * Group	1.363	1	1.363	7.061	.011
Error (Time)	8.881	46	.193		

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 9 พบว่า ค่าปฏิสัมพันธ์เป็นดังนี้

การวัดซ้ำและกลุ่มทดลอง – ควบคุม (Time * Group) มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันต่อคะแนนภาวะผู้นำใ้บริการโดยรวมของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F_{(1,46)} = 7.061, p = .011$)

ผลหลัก วัดซ้ำ (Time)

คะแนนภาวะผู้นำใ้บริการโดยรวมก่อน – หลังทดลองของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F_{(1,46)} = 656.614, p = .000$)

ผลหลัก ระหว่างกลุ่ม (Group)

คะแนนภาวะผู้นำใ้บริการโดยรวมก่อน – หลังทดลองของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F_{(1,46)} = 2.326, p = .134$)

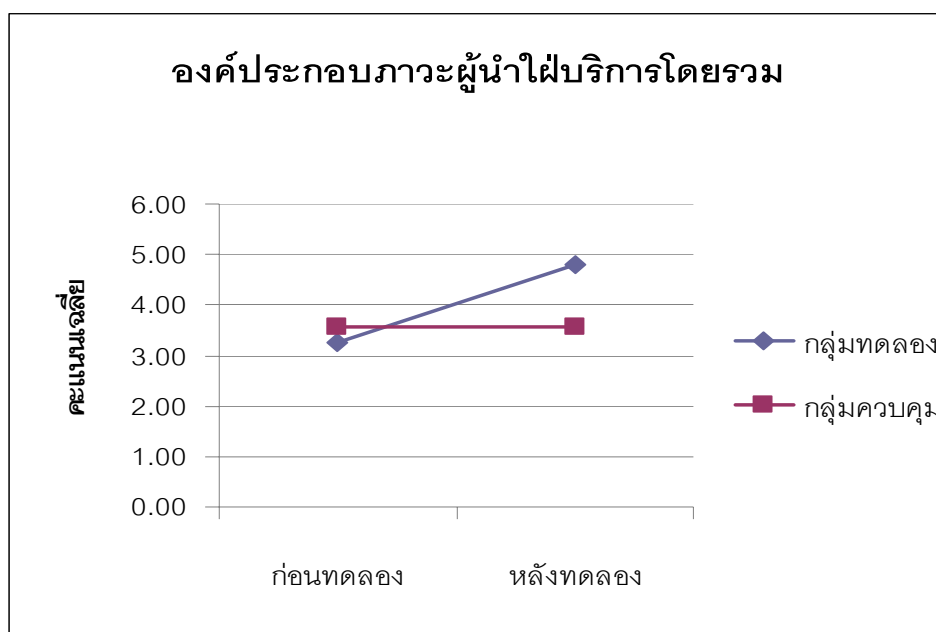
เนื่องจากผลการวิเคราะห์มีปฏิสัมพันธ์กัน การอ่านผลหลัก (Main Effects) จึงไม่เหมาะสม ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ผลย่อย (Simple Effect) โดยแยกวิเคราะห์ทีละกลุ่ม และนำผลที่ได้จากการวัดก่อน - หลังทดลอง มาทดสอบความแตกต่างโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว

(One – Way ANOVA Repeated Measure) และนำเสนอการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ด้วยวิธีการ BONFERRONI เพื่อดูว่าคู่ใดมีความแตกต่างกัน ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงในตาราง 10

ตาราง 10 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการโดยรวมของ นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยจากการวัดก่อน - หลังของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วย วิธีการ BONFERRONI

กลุ่ม	คะแนนก่อน ทดลอง	คะแนนหลัง ทดลอง	Mean Difference	Std. Error	Sig
กลุ่มทดลอง	3.27	4.80	1.53	0.70	.000
กลุ่มควบคุม	3.57	3.55	0.03	0.24	.707

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 10 พบว่า หลังทดลองนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มทดลองมีภาวะผู้นำใ้บริการโดยรวมสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วน นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มควบคุมหลังทดลองมีภาวะผู้นำใ้บริการไม่แตกต่างจากก่อนทดลอง ซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้จากกราฟเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของภาวะผู้นำใ้บริการ โดยรวมของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยจากการวัดก่อน – หลังของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังภาพประกอบ 23

ภาพประกอบ 23 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำ ใ้บริการโดยรวมของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยจากการวัดก่อน - หลังทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

3.3 การเปรียบเทียบคะแนนภาวะผู้นำให้บริการรายด้านระหว่างกลุ่มและวัดซ้ำรายด้านก่อน - หลังทดลอง

การวิเคราะห์ตอนนี้ ผู้วิจัยนำคะแนนภาวะผู้นำให้บริการรายด้านระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่วัดก่อน - หลังทดลองมาเปรียบเทียบกัน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำชนิดสามทางแบบ One Between and Two Within ได้ผลดังแสดงในตาราง 11

ตาราง 11 การเปรียบเทียบองค์ประกอบภาวะผู้นำให้บริการโดยรวมของนักศึกษาสาขาการศึกษา

ปฐมวัย จากการวัดก่อน – หลังทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำชนิดสามทาง (One Between and Two Within Design)

แหล่งความแปรปรวน	Sum of Square	df	Mean Squares	F	P
ระหว่างกลุ่ม					
E – C	17.917	1	17.917	8.581	.008
Error	45.937	22	2.088		
ภายในกลุ่ม					
Time	47.724	1	47.724	48.623	.000
Time * Group	54.137	1	54.137	55.157	.000
Error	21.593	22	.982		
Factor	.752	1	.752	3.275	.084
Factor* Group	.002	1	.002	.007	.935
Error	5.055	22	.230		
Time * Factor	1.172	1	1.172	7.111	.014
Time * Factor * Group	.597	1	.597	3.622	.070
Error (Time * Factor)	3.624	22	.165		

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 11 พบว่า ค่าปฏิสัมพันธ์เป็นดังนี้

การวัดซ้ำ องค์ประกอบรายด้านและระหว่างกลุ่มทดลอง - ควบคุม (Time * Factor * Group) มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันต่อคะแนนภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F_{(1,22)} = 3.622$, $p = .070$)

การวัดซ้ำและองค์ประกอบรายด้าน (Time * Factor) มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันต่อคะแนนภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F_{(1,22)} = 7.111$, $p = .014$)

องค์ประกอบรายด้านและกลุ่มทดลอง - ควบคุม (Factor* Group) มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันต่อคะแนนภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F_{(1,22)} = .007$, $p = .935$)

ผลหลัก วัดซ้ำ (Time)

คะแนนภาวะผู้นำใ้บริการองค์ประกอบรายด้านก่อน - หลังทดลองของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F_{(1,22)} = 48.623$, $p = .000$)

ผลหลัก องค์ประกอบรายด้าน (Factor)

คะแนนภาวะผู้นำใ้บริการองค์ประกอบรายด้านก่อน - หลังทดลองของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F_{(1,22)} = 3.275$, $p = .084$)

ผลหลัก ระหว่างกลุ่ม (Group)

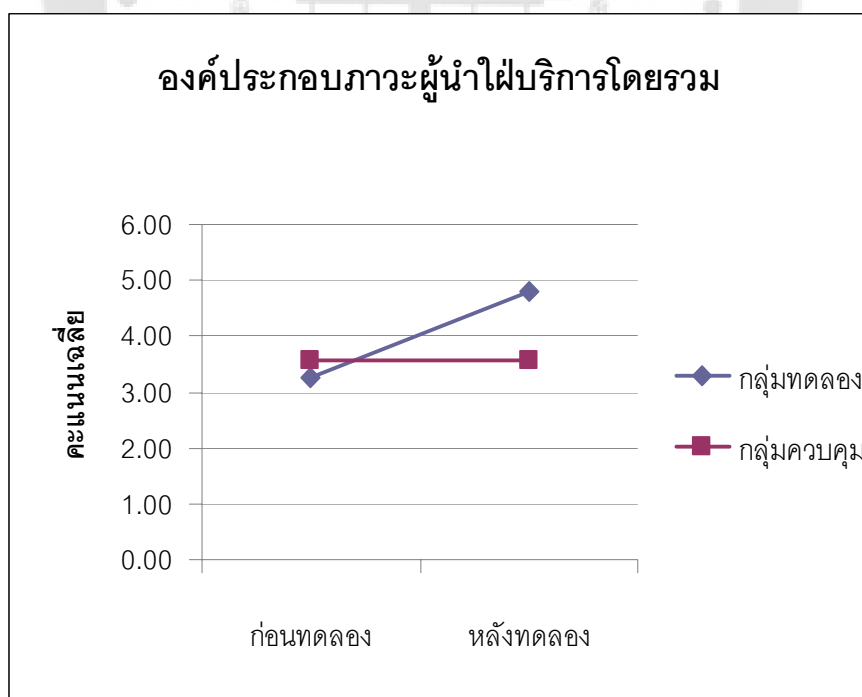
คะแนนภาวะผู้นำใ้บริการระหว่างกลุ่มทดลอง - ควบคุมก่อนของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F_{(1,22)} = 8.581$, $p = .008$)

เนื่องจากผลการวิเคราะห์มีปฏิสัมพันธ์กัน การอ่านผลหลัก (Main Effect) จึงไม่เหมาะสม ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ผลย่อย (Simple Effect) โดยแยกวิเคราะห์ทีละกลุ่ม และนำผลที่ได้มานำเสนอการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการ BONFERRONI เพื่อดูว่าคูใดมีความแตกต่างกัน ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลแสดงในตาราง 12

ตาราง 12 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการโดยรวมของ
นักศึกษาศาขการศึกษาศรรมว้ยจากการวัดก่อน – หลังทดลองของกรุ่มทดลองและกรุ่มควบคุม
ด้วยวิธีการ BONFERRONI

โดยรวม	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		ผลต่าง		t	df	Sig.
	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD			
กรุ่มทดลอง	3.27	0.74	4.80	0.10	1.53	0.70	7.55	11	.000
กรุ่มควบคุม	3.57	0.36	3.55	0.44	0.03	0.24	0.39	11	.707

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 12 พบว่า หลังทดลองนักศึกษาศาขการศึกษาศรรมว้ยมีภาวะ
ผู้นำใ้บริการโดยรวมสูงวก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนนักศึกษาศา
การศึกษาศรรมว้ยกรุ่มควบคุมหลังทดลองมีภาวะผู้นำใ้บริการไม่แตกต่างจากก่อนทดลอง ซึ่งสามารถ
เห็นได้จากกราฟเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของภาวะผู้นำใ้บริการโดยรวมของนักศึกษาศา
การศึกษาศรรมว้ยจากการวัดก่อน – หลังทดลองของกรุ่มทดลองและกรุ่มควบคุม ดังภาพประกอบ 24

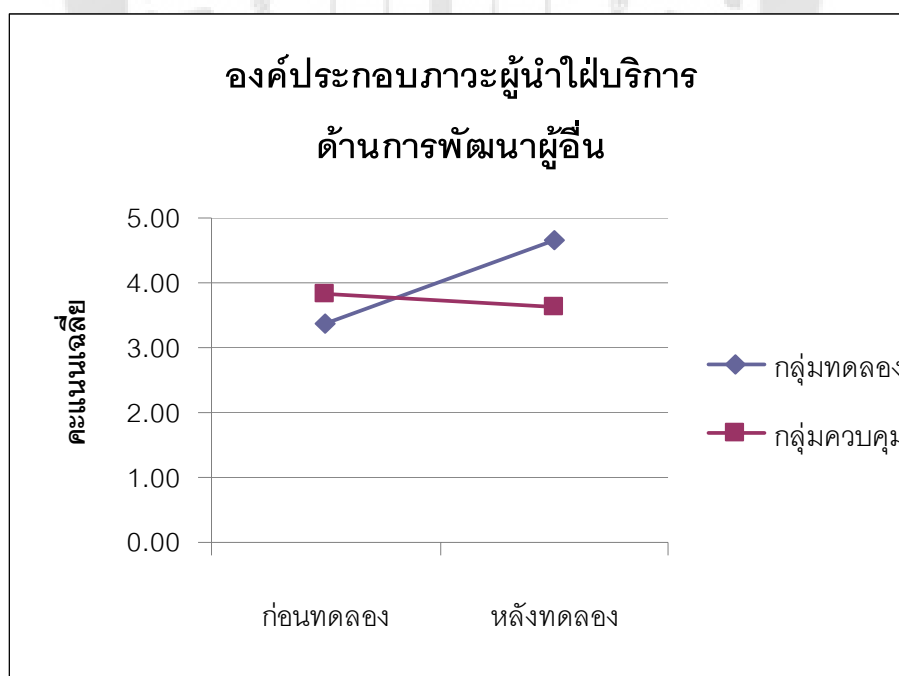

ภาพประกอบ 24 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการ
โดยรวมของนักศึกษาศาขการศึกษาศรรมว้ยจากการวัดก่อน – หลังทดลองของกรุ่มทดลองและ
กรุ่มควบคุม

ตาราง 13 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำให้บริการของ
นักศึกษาศาขการศึกษาศรีสุริยราชวิทยาลัย ด้านที่ 1 การพัฒนาผู้อื่น จากการวัดก่อน - หลังทดลอง ของ
กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยวิธีการ BONFERRONI

ด้านที่ 1 การพัฒนาผู้อื่น	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		ผลต่าง		t	df	Sig.
	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD			
กลุ่มทดลอง	3.38	0.71	4.67	0.25	1.28	0.73	6.08	11	.000
กลุ่มควบคุม	3.83	0.40	3.63	0.60	0.20	0.56	1.24	11	.241

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 13 พบว่า หลังทดลองนักศึกษาศาขการศึกษาศรีสุริยราชวิทยาลัย
กลุ่มทดลองมีภาวะผู้นำให้บริการด้านการพัฒนาผู้อื่นสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .01 ส่วนนักศึกษาศาขการศึกษาศรีสุริยราชวิทยาลัยกลุ่มควบคุมหลังทดลองมีภาวะผู้นำให้บริการ
ด้านการพัฒนาผู้อื่นไม่แตกต่างจากก่อนทดลอง ซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้จากกราฟเปรียบเทียบความ
แตกต่างรายคู่ของภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาศาขการศึกษาศรีสุริยราชวิทยาลัยด้านการพัฒนาผู้อื่นจาก
การวัดก่อน - หลังทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังภาพประกอบ 25

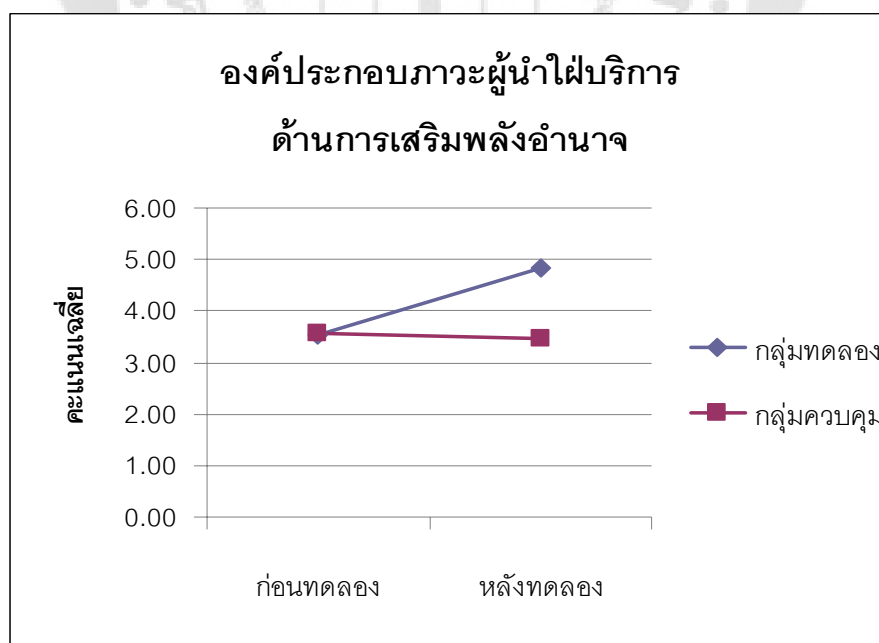

ภาพประกอบ 25 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำให้บริการ
ด้านที่ 1 การพัฒนาผู้อื่น ของนักศึกษาศาขการศึกษาศรีสุริยราชวิทยาลัยจากการวัดก่อน - หลังทดลองของ
กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตาราง 14 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการของ
นักศึกษาศาขการศึกษาศรีมว้ยด้านที่ 2 การเสริมพลังอำนาจ จากการวัดก่อน -หลังทดลองของ
กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยวิธีการ BONFERRONI

ด้านที่ 2 การเสริมพลัง อำนาจ	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		ผลต่าง		t	df	Sig.
	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD			
กลุ่มทดลอง	3.52	0.89	4.85	0.17	1.32	0.83	5.53	11	.000
กลุ่มควบคุม	3.57	0.38	3.47	0.47	0.11	0.43	0.86	11	.408

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 14 พบว่า หลังทดลองนักศึกษาศาขการศึกษาศรีมว้ยกลุ่มทดลองมีภาวะผู้นำใ้บริการด้านการเสริมพลังอำนาจสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนนักศึกษาศาขการศึกษาศรีมว้ยกลุ่มควบคุมหลังทดลองมีภาวะผู้นำใ้บริการด้านการเสริมพลังอำนาจไม่แตกต่างจากก่อนทดลอง ซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้จากกราฟเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาศาขการศึกษาศรีมว้ยด้านการเสริมพลังอำนาจการวัดก่อน - หลังทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังภาพประกอบ 26

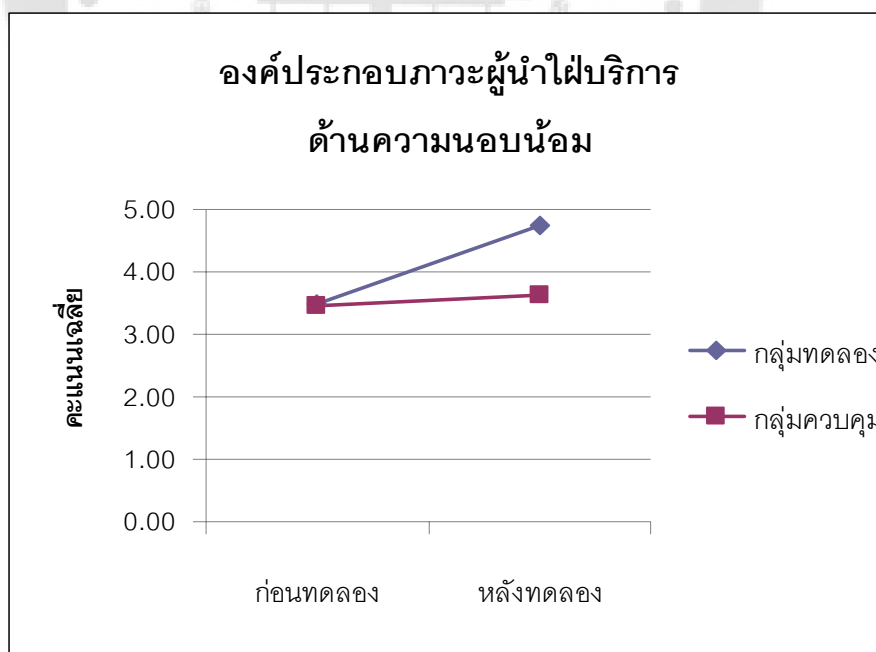

ภาพประกอบ 26 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการ
ด้านที่ 2 การเสริมพลังอำนาจ ของนักศึกษาศาขการศึกษาศรีมว้ยจากการวัดก่อน - หลัง
ทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตาราง 15 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้านที่ 3 ความนอบน้อม จากการวัดก่อน - หลังทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยวิธีการ BONFERRONI

ด้านที่ 3 ความนอบน้อม	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		ผลต่าง		t	df	Sig.
	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD			
กลุ่มทดลอง	3.49	0.89	4.73	0.16	1.24	0.82	5.26	11	.000
กลุ่มควบคุม	3.45	0.23	3.63	0.36	0.18	0.22	2.88	11	.015

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 15 พบว่า หลังทดลองนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มทดลองมีภาวะผู้นำใ้บริการด้านความนอบน้อมสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มควบคุมหลังทดลองมีภาวะผู้นำใ้บริการด้านความนอบน้อมไม่แตกต่างจากก่อนทดลอง ซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้จากกราฟเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้านความนอบน้อมจากการวัดก่อน - หลังทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังภาพประกอบ 27

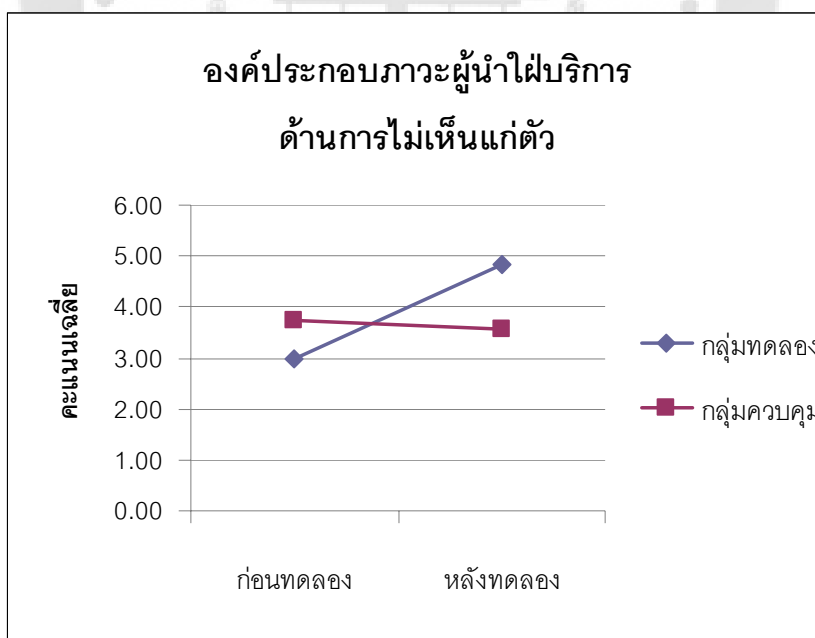

ภาพประกอบ 27 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการด้านที่ 3 ความนอบน้อม ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยจากการวัดก่อน - หลังทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตาราง 16 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษา
สาขาการศึกษาปฐมวัยด้านที่ 4 การไม่เห็นแก่ตัว จากการวัดก่อน - หลังทดลองของกลุ่มทดลอง
และกลุ่มควบคุมด้วยวิธีการ BONFERRONI

ด้านที่ 4 การไม่เห็นแก่ตัว	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		ผลต่าง		t	df	Sig.
	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD			
กลุ่มทดลอง	2.99	0.98	4.82	0.18	1.83	0.92	6.89	11	.000
กลุ่มควบคุม	3.73	0.50	3.57	0.62	0.16	0.42	1.29	11	.224

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 16 พบว่า หลังทดลองนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย
กลุ่มทดลองมีภาวะผู้นำใ้บริการด้านการไม่เห็นแก่ตัวสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .01 ส่วนนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มควบคุมหลังทดลองมีภาวะผู้นำใ้บริการด้านการ
ไม่เห็นแก่ตัวไม่แตกต่างจากก่อนทดลอง ซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้จากกราฟเปรียบเทียบความแตกต่าง
รายคู่ของภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้านการไม่เห็นแก่ตัวจากการวัด
ก่อน - หลังทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังภาพประกอบ 28

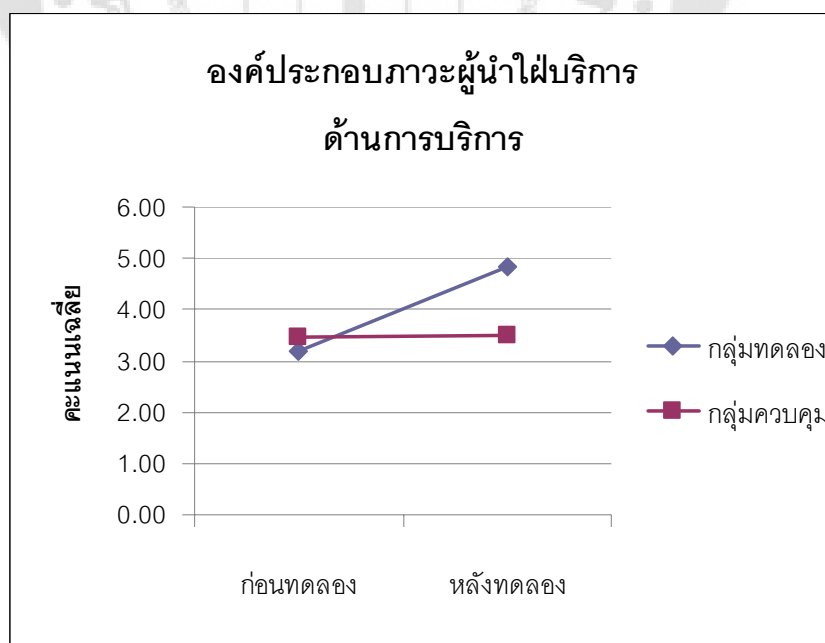

ภาพประกอบ 28 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการ
ด้านที่ 4 การไม่เห็นแก่ตัว ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยจากการวัดก่อน – หลังทดลอง
ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตาราง 17 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้านที่ 5 การบริการ จากการวัดก่อน – หลังทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยวิธีการ BONFERRONI

ด้านที่ 5 การบริการ	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		ผลต่าง		t	df	Sig.
	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD			
กลุ่มทดลอง	3.18	0.81	4.82	0.18	1.64	0.82	6.96	11	.000
กลุ่มควบคุม	3.47	0.50	3.49	0.55	0.02	0.38	0.14	11	.895

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 17 พบว่า หลังทดลองนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มทดลองมีภาวะผู้นำให้บริการด้านการบริการสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มควบคุมหลังทดลองมีภาวะผู้นำให้บริการด้านการบริการไม่แตกต่างจากก่อนทดลอง ซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้จากกราฟเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้านการบริการจากการวัดก่อน - หลังทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังภาพประกอบ 29

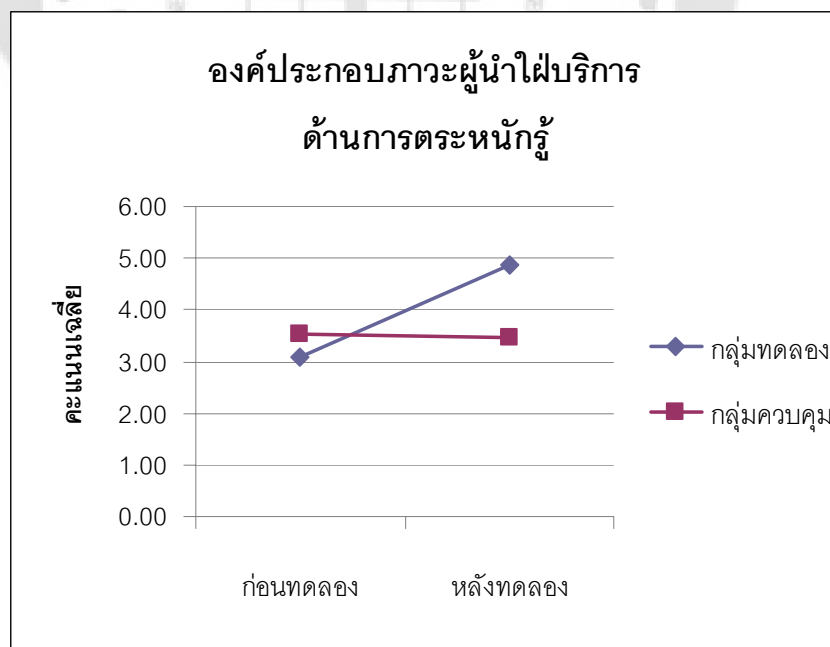

ภาพประกอบ 29 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำให้บริการด้านที่ 5 การบริการ ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยจากการวัดก่อน – หลังทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตาราง 18 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษา
สาขาการศึกษาปฐมวัยด้านที่ 6 การตระหนักรู้ จากการวัดก่อน - หลังทดลองของกลุ่มทดลอง
และกลุ่มควบคุมด้วยวิธีการ BONFERRONI

ด้านที่ 6 การตระหนักรู้	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		ผลต่าง		t	df	Sig.
	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD			
กลุ่มทดลอง	3.07	0.85	4.87	0.14	1.80	0.88	7.07	11	.000
กลุ่มควบคุม	3.54	0.50	3.47	0.45	0.07	0.37	0.66	11	.521

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 18 พบว่า หลังทดลองนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย
กลุ่มทดลองมีภาวะผู้นำใ้บริการด้านการตระหนักรู้สูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .01 ส่วนนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มควบคุมหลังทดลองมีภาวะผู้นำใ้บริการ
ด้านการตระหนักรู้ไม่แตกต่างจากก่อนทดลอง ซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้จากกราฟเปรียบเทียบความ
แตกต่างรายคู่ของภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้านการตระหนักรู้จากการ
วัดก่อน - หลังทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังภาพประกอบ 30

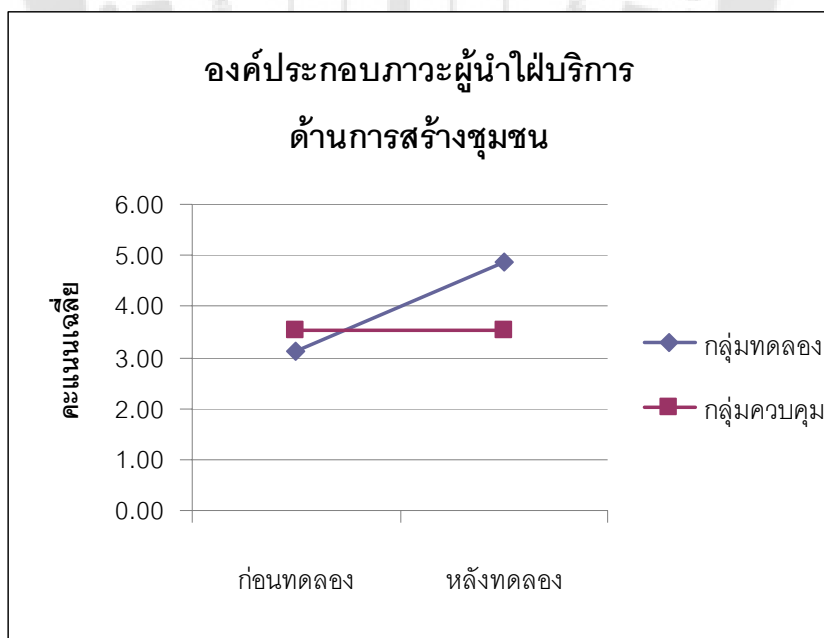

ภาพประกอบ 30 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการ
ด้านที่ 6 การตระหนักรู้ ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยจากการวัดก่อน – หลังทดลอง
ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตาราง 19 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้านที่ 7 การสร้างชุมชน จากการวัดก่อน - หลังทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยวิธีการ BONFERRONI

ด้านที่ 7 การสร้างชุมชน	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		ผลต่าง		t	df	Sig.
	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD			
กลุ่มทดลอง	3.11	0.71	4.88	0.15	1.77	0.69	8.86	11	.000
กลุ่มควบคุม	3.54	0.58	3.53	0.43	0.01	0.39	0.09	11	.931

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 19 พบว่า หลังทดลองนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มทดลองมีภาวะผู้นำให้บริการด้านการสร้างชุมชนสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ส่วนนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มควบคุมหลังทดลองมีภาวะผู้นำให้บริการด้านการสร้างชุมชนไม่แตกต่างจากก่อนทดลอง ซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้จากกราฟเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้านการสร้างชุมชนจากการวัดก่อน - หลังทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังภาพประกอบ 31

ภาพประกอบ 31 การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำให้บริการด้านที่ 7 การสร้างชุมชน ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยจากการวัดก่อน - หลังทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตาราง 20 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการวัดภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย
หลังทดลอง ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ภาวะผู้นำใ้บริการ ของนักศึกษาสาขาการศึกษา ปฐมวัย	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		t	df	Sig.
	Mean	SD	Mean	SD			
ด้านที่ 1 การพัฒนาผู้อื่น	4.67	0.25	3.63	0.60	5.55	22	.000
ด้านที่ 2 การเสริมพลังอำนาจ	4.85	0.17	3.47	0.47	9.66	22	.000
ด้านที่ 3 ความนอบน้อม	4.73	0.16	3.63	0.36	9.71	22	.000
ด้านที่ 4 การไม่เห็นแก่ตัว	4.82	0.18	3.57	0.62	6.67	22	.000
ด้านที่ 5 การบริการ	4.82	0.18	3.49	0.55	7.98	22	.000
ด้านที่ 6 การตระหนักรู้	4.87	0.14	3.47	0.45	10.21	22	.000
ด้านที่ 7 การสร้างชุมชน	4.88	0.15	3.53	0.43	10.39	22	.000
โดยรวม	4.80	0.10	3.55	0.44	9.62	22	.000

ผลการวิเคราะห์ตาราง 20 พบว่า โดยรวมแล้วหลังทดลองทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 และ 3.55 แสดงว่าระดับภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยหลังทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบแล้ว พบว่า ภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยทั้ง 7 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านที่ 1 การพัฒนาผู้อื่น ด้านที่ 2 การเสริมพลังอำนาจ ด้านที่ 3 ความนอบน้อม ด้านที่ 4 การไม่เห็นแก่ตัว ด้านที่ 5 การบริการ ด้านที่ 6 การตระหนักรู้ และด้านที่ 7 การสร้างชุมชน ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยหลังทดลองของกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย และพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาองค์ประกอบและพัฒนาารูปแบบภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการให้นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย
3. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยโดยรวมและรายองค์ประกอบก่อน หลังการทดลอง ของกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมการฝึกอบรมและกลุ่มควบคุม

สมมติฐานการวิจัย

1. ภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยมี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านการพัฒนาผู้อื่น องค์ประกอบด้านการเสริมพลังอำนาจ องค์ประกอบด้านความนอบน้อม องค์ประกอบด้านการไม่เห็นแก่ตัว องค์ประกอบด้านการบริการ องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ และองค์ประกอบด้านการสร้างชุมชน
2. คะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มทดลองหลังได้รับการฝึกอบรมโดยใช้รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS สูงขึ้นกว่าคะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำใ้บริการก่อนการทดลอง
3. ภายหลังได้รับการฝึกอบรมโดยใช้รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำใ้บริการสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำใ้บริการของกลุ่มควบคุม

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

1. ศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเฝบริการ บทบาทและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูปฐมวัย ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญาเชิงสังคมของแบเนดิกตา ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส แนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เกี่ยวกับภาวะผู้นำเฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ สังเคราะห์และประมวลผลออกมาเป็นคุณลักษณะของภาวะผู้นำเฝบริการ

2. สร้างแบบประเมินภาวะผู้นำเฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย โดยนำข้อมูลจากการสนทนากลุ่มจากครูปฐมวัยที่มีประสบการณ์ปฏิบัติงานร่วมกับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยถึงพฤติกรรมและการแสดงออกของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำเฝบริการมาสร้างแบบประเมินภาวะผู้นำเฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยแล้วตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.60 – 1.00 และทดลองใช้ (Try out) เครื่องมือกับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา จำนวน 104 คน นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองที่ใช้มาวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถามเป็นรายข้อและโดยรวม (Item – Total Correlation) และค่าความเชื่อมั่นความสอดคล้องภายในโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha – Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

การหาค่าความเชื่อมั่นและค่าอำนาจจำแนกของแบบประเมินภาวะผู้นำเฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้ (Try out) มาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นความสอดคล้องภายในโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์.2545: 131) ได้ผลการตรวจสอบค่าอำนาจจำแนกของแต่ละข้อ จำแนกตามแต่ละด้าน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาโดยรวมทั้งฉบับมีค่า 0.967 แต่ละองค์ประกอบด้านที่ 1 ด้านการพัฒนาผู้อื่น ได้ 0.798 ด้านที่ 2 ด้านการเสริมพลังอำนาจ ได้ 0.869 ด้านที่ 3 ด้านความอ่อนน้อม ได้ 0.890 ด้านที่ 4 ด้านการไม่เห็นแก่ตัว ได้ 0.870 ด้านที่ 5 ด้านการบริการ ได้ 0.897 ด้านที่ 6 ด้านการตระหนักรู้ ได้ 0.859 ด้านที่ 7 ด้านการสร้างชุมชน ได้ 0.883 สำหรับค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่น ผู้วิจัยมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกจากแบบสอบถามทั้งหมดมี 57 ข้อ ผู้วิจัยได้คัดเลือกเฉพาะข้อความบ่งชี้ที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป ได้จำนวน 50 ข้อ ซึ่งมีค่าอำนาจจำแนก ดังนี้ ด้านที่ 1 ด้านการพัฒนาผู้อื่น ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.392 – 0.655 ด้านที่

2 ด้านการเสริมพลังอำนาจ ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.562 – 0.691 ด้านที่ 3 ด้านความนอบน้อม ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.583 – 0.727 ด้านที่ 4 ด้านการไม่เห็นแก่ตัว ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.574 – 0.703 ด้านที่ 5 ด้านการบริการ ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.688 – 0.812 ด้านที่ 6 ด้านการตระหนักรู้ ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.588 – 0.688 ด้านที่ 7 ด้านการสร้างชุมชน ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.651 – 0.719

3. นำแบบประเมินภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 572 คน โดยใช้แบบประเมินภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย แล้วนำไปวิเคราะห์หาค่าประกอบเชิงยืนยันโดยใช้โปรแกรมลิสเรล 8.72 เพื่อยืนยันองค์ประกอบของภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

1. ผู้วิจัยสร้างรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยโดยศึกษาทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญาเชิงสังคมของแบนคูรา ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส แนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ประมวลเป็นหลักการของรูปแบบแล้วสร้างเป็นรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำไปบริการให้กับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

2. สร้างคู่มือประกอบการใช้รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS และเขียนแผนการฝึกอบรมตามรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS

3. นำรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย 5 ท่าน ได้แก่ ดร.ดารารัตน์ อรุณพยัคฆ์ อ.ณิชา เบญจพรวัฒนา ผศ.จงรัก อังกูราภินันท์ อ.นันทพร จิระจรัสย์ และอ.เยาวมาลย์ วิเศษ พิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบ และแผนการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ซึ่งได้ค่าเฉลี่ยโดยรวม 4.64 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.30 สรุปว่า มีความเหมาะสมมากที่สุด โดยมีประเด็นพิจารณาในเรื่องความเหมาะสมของรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS ความเหมาะสมของคำชี้แจงในการฝึกอบรมรูปแบบ MIEPS และความเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรมฝึกอบรมรูปแบบ MIEPS จากนั้นผู้วิจัยจึงปรับปรุงรูปแบบการฝึกอบรมและแผนการฝึกอบรมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

4. ผู้วิจัยนำรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยไปทดลองอบรมกับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่ไม่ใช่กลุ่มที่ใช้ในการทดลองจริง เป็นการศึกษาสำรวจเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมเกี่ยวกับลำดับขั้นตอน ระยะเวลา เนื้อหาและกิจกรรมของรูปแบบการฝึกอบรมตามแผนการฝึกอบรม MIEPS จำนวน 2 ครั้ง เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษานำร่องมาปรับปรุงรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ระยะที่ 3 การพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS

การดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เป็นกระบวนการวิจัยเชิงทดลองแบบ Pretest – Posttest Control Group Design (Creswell.2003: 170) ในระยะการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ ได้แก่ นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 4 ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ที่ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 1 ห้องเรียน และคัดเลือกจากกลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำใ้บริการโดยรวมตั้งแต่ 25 เปอร์เซนต์ไทล์ลงมาจำนวน 24 คน แล้วสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 12 คน กลุ่มทดลองจะได้รับการฝึกอบรมแบบ MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการ ส่วนกลุ่มควบคุมให้เรียนตามที่สาขาการศึกษาปฐมวัยกำหนด โดยทดลองใช้แผนการฝึกอบรมตามรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS ในกลุ่มทดลอง ส่วนกลุ่มควบคุมให้เรียนตามที่สาขาการศึกษาปฐมวัยกำหนด กลุ่มทดลองใช้ระยะเวลาอบรมสัปดาห์ละ 2 ครั้ง จำนวน 4 สัปดาห์ และให้นักศึกษาออกฝึกปฏิบัติจริงในสถานศึกษาจำนวน 2 ครั้ง รวมทั้งสิ้น 10 ครั้ง 58 ชั่วโมง โดยประเมินภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยก่อนการทดลองและหลังทดลอง หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สรุปผลการทดลองและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ สรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

1.1 ค่าสถิติพื้นฐานของแบบประเมินภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย พบว่า คะแนนภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยเฉลี่ยต่อข้อโดยรวมอยู่ระดับสูง และรายองค์ประกอบอยู่ในระดับสูงทุกองค์ประกอบดังนี้ ด้านการพัฒนาผู้อื่น (4.11) ด้านการเสริมพลังอำนาจ (4.39) ด้านความอบอุ่น (4.46) ด้านการไม่เห็นแก่ตัว (4.30) ด้านการบริการ (4.49) ด้านการตระหนักรู้ (4.30) และด้านการสร้างชุมชน (4.19)

1.2 ค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของแบบประเมินภาวะผู้นำใฝ่บริการ โดยโปรแกรมสำเร็จรูป LISREL 8.72

1.2.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับ 1 (First Order) การวิเคราะห์หัตอนนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่าภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ประกอบด้วย องค์ประกอบด้านที่ 1 การพัฒนาผู้อื่น ประกอบด้วย จัดกิจกรรมตามความถนัด เป็นตัวอย่างที่ดี สร้างแรงจูงใจ องค์ประกอบด้านที่ 2 การเสริมพลังอำนาจ ประกอบด้วย สัมผัสโอบกอด พุดชมเชยให้กำลังใจ ให้เด็กทำสิ่งต่างๆด้วยตนเอง องค์ประกอบด้านที่ 3 ความนอบน้อม ประกอบด้วย ท่าทางสุภาพนุ่มนวล พุดจาไพเราะ ปลอดภัยเมื่อเด็กเป็นทุกข์ องค์ประกอบด้านที่ 4 การไม่เห็นแก่ตัว ประกอบด้วย มาปฏิบัติงานในวันหยุด ปฏิบัติงานอื่นนอกเหนืองานสอน นำสิ่งใหม่มาสอน องค์ประกอบด้านที่ 5 การบริการ ประกอบด้วย อดทน ช่วยเหลือ ดูแลเด็กอย่างเท่าเทียมกัน องค์ประกอบด้านที่ 6 การตระหนักรู้ ประกอบด้วย เข้าใจตนเอง เข้าใจธรรมชาติของเด็ก เอาใจใส่เด็ก และองค์ประกอบด้านที่ 7 การสร้างชุมชน ประกอบด้วย พุดคุยกับผู้ปกครอง รับฟังผู้ปกครอง ให้ความรู้ผู้ปกครอง โดยทำการวิเคราะห์ยืนยันองค์ประกอบในอันดับที่ 1 ของภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย โดยคำนวณดัชนีความเหมาะสมพอดีของโมเดลแต่ละองค์ประกอบย่อยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และหาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (b) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE) ตลอดจนทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ (t) ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ พร้อมทั้งค่าความเชื่อถือได้ของข้อมูล (R^2) ของคะแนนแต่ละองค์ประกอบย่อย ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ความเหมาะสมพอดีของโมเดลมีค่า χ^2 เท่ากับ 438.735 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (p) เท่ากับ 0.139 ดังนั้นค่า χ^2 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสามารถแปลความหมายได้ว่า โมเดลมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และเมื่อพิจารณาดัชนีความสอดคล้องเหมาะสมพอดีค่าอื่นๆ ได้แก่ ดัชนีวัดความระดับความเหมาะสมพอดี (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.958 ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.928 ดัชนีความเหมาะสมพอดีเปรียบเทียบ (CFI) มีค่าเท่ากับ 0.999 ซึ่งมีค่าสูงตามเกณฑ์ แสดงว่า โมเดลมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อีกทั้งค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของเศษ (RMR) มีค่าเท่ากับ 0.0174 และดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประเมินค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.0113 ซึ่งมีค่าต่ำมากใกล้ศูนย์ จากดัชนีดังกล่าว แสดงว่า โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับ 1 ของภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย มีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์สามารถวัดองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยได้ 7 องค์ประกอบ

1.2.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 2 (Second Order) ของภาวะผู้นำ
 ใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย โดยนำคะแนนขององค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของ
 นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย 7 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านการพัฒนาผู้อื่น ด้านการเสริม
 พลังอำนาจ ด้านความอบอุ่น ด้านการไม่เห็นแก่ตัว ด้านการบริการ ด้านการตระหนักรู้ และด้าน
 การสร้างชุมชน โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 2 ด้วยโปรแกรมลิสเรล (LISREL)
 ทำการทดสอบความเหมาะสมพอดีของโมเดลโครงสร้างภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขา
 การศึกษาปฐมวัยมีค่า χ^2 เท่ากับ 460.597 มีค่านัยสำคัญทางสถิติ (p) เท่ากับ 0.210 ดังนั้น χ^2
 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแสดงว่า โมเดลโครงสร้างของผู้วิจัยมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิง
 ประจักษ์ ประกอบกับค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (Relative chisquare) มีค่าเท่ากับ 1.054 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า
 2.0 แสดงว่า โมเดลโครงสร้างมีลักษณะความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่น่าพอใจ
 (Carmines; & Mclver.1981) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพิจารณาความเหมาะสมอื่นๆ ได้แก่ ดัชนีวัดระดับ
 ความเหมาะสมพอดี (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.960 ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีที่ปรับแก้แล้ว (AGFI)
 มีค่าเท่ากับ 0.929 ดัชนีมีความเหมาะสมพอดีเปรียบเทียบ (CFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 แสดงว่าโมเดลมี
 ความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อีกทั้งค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษ (RMR) มีค่า
 เท่ากับ 0.0192 และดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประเมินค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ
 0.00092 ซึ่งมีค่าต่ำมากใกล้ศูนย์ จากดัชนีดังกล่าว แสดงว่า โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิง
 ยืนยันของภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย มี 7 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบ
 ด้านที่ 1 การพัฒนาผู้อื่น ประกอบด้วย จัดกิจกรรมตามความถนัด เป็นตัวอย่างที่ดี สร้างแรงจูงใจ
 องค์ประกอบด้านที่ 2 การเสริมพลังอำนาจ ประกอบด้วย สัมผัสโอบกอด พุดชมเชยให้กำลังใจ ให้เด็ก
 ทำสิ่งต่างๆด้วยตนเอง องค์ประกอบด้านที่ 3 ความอบอุ่น ประกอบด้วย ทำทางสุภาพนุ่มนวล
 พุดจาไพเราะ ปลอดภัยเมื่อเด็กเป็นทุกข์ องค์ประกอบด้านที่ 4 การไม่เห็นแก่ตัว ประกอบด้วย
 มาปฏิบัติงานในวันหยุด ปฏิบัติงานอื่นนอกเหนืองานสอน นำสิ่งใหม่มาสอน องค์ประกอบด้านที่ 5
 การบริการ ประกอบด้วย อดทน ช่วยเหลือ ดูแลเด็กอย่างเท่าเทียมกัน องค์ประกอบด้านที่ 6
 การตระหนักรู้ ประกอบด้วย เข้าใจตนเอง เข้าใจธรรมชาติของเด็ก เอาใจใส่เด็ก และองค์ประกอบด้าน
 ที่ 7 การสร้างชุมชน ประกอบด้วย พุดคุยกับผู้ปกครอง รับฟังผู้ปกครอง ให้ความรู้ผู้ปกครอง ซึ่งโมเดล
 โครงสร้างดังกล่าวมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์สามารถวัดองค์ประกอบภาวะผู้นำ
 ใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยได้ 7 องค์ประกอบ

เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบของภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขา
 การศึกษาปฐมวัย พบว่า โมเดลภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยมีน้ำหนัก
 องค์ประกอบในแต่ละด้านมีค่าเป็นบวก และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน แสดงว่า

องค์ประกอบทั้ง 7 องค์ประกอบ เป็นตัวบ่งชี้สำคัญในการพิจารณาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย นอกจากนี้เมื่อพิจารณาในรายละเอียดขององค์ประกอบแล้ว องค์ประกอบที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำใฝ่บริการมากที่สุด ได้แก่ ด้านที่ 6 ด้านการตระหนักรู้ มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.901 รองลงมาได้แก่ ด้านที่ 2 ด้านการเสริมพลังอำนาจ มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.877 ด้านที่ 3 ด้านความนอบน้อม มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.875 ด้านที่ 5 ด้านการบริการ มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.793 ด้านที่ 4 ด้านการไม่เห็นแก่ตัว 0.783 ด้านที่ 7 ด้านการสร้างชุมชน 0.738 และด้านที่ 1 ด้านการพัฒนาผู้อื่น 0.632 ตามลำดับ ส่วนค่าความเชื่อถือได้ของการวัด R^2 แต่ละองค์ประกอบ มีค่าความเชื่อถือได้ของข้อมูลที่วัดในแต่ละองค์ประกอบอยู่ในระดับสูง

ผลการศึกษารูปแบบการฝึกอบรมภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย จำนวน 572 คน อยู่ในระดับสูง โดยมีรายตัวชี้วัดทุกด้านอยู่ในระดับสูง และรายองค์ประกอบอยู่ในระดับสูงทุกองค์ประกอบดังนี้ ด้านการพัฒนาผู้อื่น (4.11) ด้านการเสริมพลังอำนาจ (4.39) ด้านความนอบน้อม (4.46) ด้านการไม่เห็นแก่ตัว (4.30) ด้านการบริการ (4.49) ด้านการตระหนักรู้ (4.30) และด้านการสร้างชุมชน (4.19)

2. การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย เป็นรูปแบบการฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการให้นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยมีภาวะผู้นำใฝ่บริการซึ่งประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการพัฒนาผู้อื่น ด้านการเสริมพลังอำนาจ ด้านความนอบน้อม ด้านการไม่เห็นแก่ตัว ด้านการบริการ ด้านการตระหนักรู้ และด้านการสร้างชุมชน โดยผ่านกระบวนการฝึกอบรมตามรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS ซึ่งประกอบด้วยหลักการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการให้กับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย 6 หลักการ ได้แก่

1. หลักการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ เป็นหลักการที่ให้ความสำคัญกับความสามารถหรือศักยภาพของแต่ละบุคคลที่ตระหนักรู้เข้าใจตนเอง เข้าใจอารมณ์ตนเอง และเข้าใจความต้องการของผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง สามารถควบคุมตนเอง และจัดการไปสู่พฤติกรรมที่เหมาะสมในงานหรือสถานการณ์ต่างๆ การเริ่มต้นพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำใฝ่บริการต้องเริ่มต้นจากภายในจิตใจ คือ มีจิตใจที่อยากบริการ ซึ่งการเริ่มต้นนั้นควรเริ่มปรับอารมณ์หรือสภาพจิตใจของตนเองก่อนเพื่อให้เตรียมพร้อมกับการเรียนรู้ ภาวะผู้นำใฝ่บริการเกิดจากใจ เกิดจากภายในสู่ภายนอก เป็นการเริ่มต้นความรู้สึกที่แท้จริงที่ต้องการรับใช้ผู้อื่นก่อน ซึ่งในงานวิจัยนี้ หมายถึง ความรู้สึกที่แท้จริงที่ต้องการดูแล ช่วยเหลือเด็กปฐมวัยและผู้ปกครอง แนวคิดที่สนับสนุนหลักการนี้ คือ แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส

แนวคิดนี้เป็นหลักการหนึ่งที่เหมาะสมและมุ่งส่งเสริมให้มนุษย์มีการพัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสจึงเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า “การศึกษาเพื่อการพัฒนาคนให้สมบูรณ์ในทุกด้าน” (Holistic Education) การศึกษาที่ดีจะต้องจัดให้ครบทั้ง 4 ด้านเพื่อไปให้ถึงเป้าหมายคือความเป็นคนที่สมบูรณ์นอกจากนั้นยังให้ความสำคัญกับจิตใต้สำนึก จิตใต้สำนึกของคนเราจะเป็นศูนย์กลางที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ทุกประสบการณ์ของเราจะผ่านจิตใต้สำนึกที่ถูกบันทึกอยู่ ดังนั้นการจัดการกิจกรรม การจัดการเรียนรู้จะต้องจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักการ 4 ข้อคือ 1. คลื่นสมองต่ำเช่น การทำสมาธิ โยคะ เต้นเกาซิกิ ฟังเพลงบรรเลงที่ปรับคลื่นสมองให้ต่ำ การทำให้คลื่นสมองต่ำส่งผลให้เกิดคลื่นอัลฟา จิตใจจะสบาย เยือกเย็น เกิดอารมณ์ด้านบวก ร่าเริงเบิกบาน 2. การประสานของเซลล์สมอง 3. ภาพพจน์ต่อตัวเอง และ 4. การให้ความรัก

2. หลักการเรียนรู้จากตัวแบบ เป็นหลักการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพียงภายนอกเท่านั้นกระบวนการนี้เริ่มต้นจากภายในโดยยังไม่จำเป็นต้องมีการแสดงออก (Acquisition) ทฤษฎีที่สนับสนุนหลักการนี้คือทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคมของอัลเบิร์ต แบนดูรา ที่สนับสนุนว่าการเรียนรู้ของคนส่วนใหญ่เกิดจากการสังเกตจากตัวแบบ ซึ่งสามารถถ่ายทอดได้ทั้งความคิดและการแสดงออกได้พร้อมๆกัน และตัวแบบนี้อาจทำหน้าที่ส่งเสริมหรือยับยั้งการเกิดของพฤติกรรมหรือช่วยให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่โดยตัวแบบนี้อาจเป็นบุคคลจริง (Live Model) หรือตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่ ตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยู โทรทัศน์ การ์ตูน หนังสือนวนิยาย เป็นต้น โดยกระบวนการเรียนรู้จากตัวแบบนี้ประกอบด้วยกระบวนการตั้งใจ (Attentional Processes) กระบวนการเก็บจำ (Production Processes) กระบวนการกระทำ (Retention Processes) และกระบวนการจูงใจ (Motivation Processes)

3. หลักการปรับมโนทัศน์ เป็นหลักการที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการคิด วิเคราะห์ วิจักษ์ตัวแบบว่ามีลักษณะที่ดีหรือไม่ดีอย่างไร ผลที่ตัวแบบได้รับ โดยการอธิบายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันเพื่อปรับมโนทัศน์ให้เหมาะสม ทฤษฎีที่สนับสนุนหลักการนี้คือทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ที่อธิบายว่าสติปัญญาเป็นหน้าที่พื้นฐานของชีวิตที่ทำให้สิ่งมีชีวิตสามารถปรับตัวเข้าหาสิ่งแวดล้อมได้ดีโดยมีโครงสร้างทางปัญญา เพื่อให้เกิดกระบวนการรักษาสมดุลในโครงสร้างทางปัญญาซึ่งเป็นความสัมพันธ์ ระหว่างความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ที่ส่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความเข้าใจ และเด็กจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมตามลำดับขั้น ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์กที่ว่าส่งเสริมให้เด็กมีส่วนร่วมในการอธิบายปัญหาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันจะทำให้เห็นมุมมองของคนอื่นและมีพัฒนาทางการจริยธรรมสูงขึ้น

4. หลักการปฏิสัมพันธ์ เป็นหลักการที่ให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของนักศึกษาในการลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน เช่น การแบ่งกลุ่มการทำงาน การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจะเกิดขึ้นได้จากการที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสภาพแวดล้อม การได้มีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจะช่วยให้บุคคลเข้าใจความคิดเห็นของบุคคลอื่นมากขึ้น ซึ่งผู้เรียนจะสามารถนำมาใช้ในการพิจารณาเพื่อตัดสินใจในปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะกับปัญหาเชิงจริยธรรม ดังนั้นการให้ผู้เรียนได้เข้ากลุ่มทางสังคมต่างๆจะช่วยให้ได้เรียนรู้บทบาทของตนเองและผู้อื่น อันจะช่วยให้เขาได้พัฒนาจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไปอย่างรวดเร็ว และการให้นักศึกษามีโอกาสได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นทำให้เกิดการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันวางเป้าหมายและแผนการทำงานร่วมกัน เกิดการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆเข้าด้วยกัน เกิดการขยายประสบการณ์ ทฤษฎีที่สนับสนุนหลักการนี้ คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก และแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่เน้นการเรียนรู้ซึ่งกันและกันในการอยู่ร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดกระบวนการคิดของผู้เรียน ซึ่งมีรากฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ที่เชื่อว่า การผลิตความรู้ขึ้นในตัวเองต้องใช้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการทางความคิดกับประสบการณ์ส่วนตัวร่วมกัน

5. หลักการลงมือกระทำ เป็นหลักการที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ที่ดีได้นั้น นักศึกษาจำเป็นต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง ซึ่งการให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจากกิจกรรมต่างๆ เช่น เกม กรณีศึกษา บทบาทสมมติ นับเป็นการเรียนรู้ที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยเฉพาะการกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรมของผู้เรียนให้สูงขึ้นได้โดยการให้ผู้เรียนได้ฝึกเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งเชิงจริยธรรมบ่อยๆ และฝึกให้ได้คิดวิเคราะห์ อภิปรายโต้แย้งกัน และตัดสินใจโดยพิจารณาความเห็น รวมทั้งเกณฑ์ต่างๆของทางสังคมด้วย เรื่องนำมาใช้ในการอภิปรายอาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน หรือเป็นเรื่องที่ครูสมมติขึ้นก็ได้ แต่สถานการณ์ควรมีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริงของผู้เรียน และควรเป็นปัญหาที่สามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่ตรงกับระดับพัฒนาการทางจริยธรรมของผู้เรียน และในระดับที่สูงกว่า การเสนอสถานการณ์ปัญหานั้น อาจใช้สื่อ เช่น ภาพ สไลด์ ฟิล์มสตริป หรือวิดีโอทัศน์ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในปัญหาชัดเจนขึ้น หรือหากใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมุติประกอบก็จะยิ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจตัวละครและสถานการณ์นั้นๆ ลึกซึ้งขึ้น นอกจากนั้นในการให้ผู้เรียนแสดงเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจแลกเปลี่ยนอภิปรายร่วมกันนั้น อาจนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และเทคนิคการอภิปรายกลุ่มแบบต่างๆมาช่วยให้การอภิปรายมีประสิทธิภาพขึ้น ทฤษฎีที่สนับสนุนหลักการนี้คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก และแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ได้กล่าวถึงการให้ผู้เรียนได้ร่วมมือกันทำกิจกรรมผ่านการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่มจะนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกัน และทฤษฎีพัฒนาการทาง

สติปัญญาของเพียเจต์ สรุปได้ว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อนักศึกษามีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบๆตัวด้วยการฝึกปฏิบัติจริง ทดลองเผชิญสถานการณ์ต่างๆด้วยตนเอง จะส่งผลให้นักศึกษามีการปรับตัว (Adaptation) โดยการซึมซับประสบการณ์ (Assimilation) และการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา (Accommodation) ตามสถานการณ์ที่เผชิญอยู่เพื่อให้โครงสร้างทางความคิดเกิดความสมดุล (Equilibration)

6. หลักการประเมินค่า เป็นหลักการที่เน้นความสำคัญของการสะท้อนความคิดจากการทำงานร่วมกันของนักศึกษา เปรียบเทียบและเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับมโนทัศน์ที่ได้ แนวคิดที่สนับสนุนหลักการนี้คือ แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม ที่อธิบายว่า การที่บุคคลเห็นคุณค่าของคุณธรรม จริยธรรมหรือค่านิยมใดๆแล้วจะสามารถพัฒนาขึ้นไปเป็นลักษณะนิสัยได้นั้น บุคคลนั้นจะต้องมีการนำไปปฏิบัติหรือนำไปใช้ในระบบชีวิตของตน การจัดระเบียบหรือระบบในการปฏิบัติตนตามคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยมนั้นๆในวิถีการดำเนินชีวิตของตน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้บุคคลนั้นๆได้ก้าวไปสู่ขั้นสูงสุดของการพัฒนาทางด้านจิตพิสัย คือ ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย มาสรุปเป็นขั้นตอนของรูปแบบอบรม 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นปรับระดับจิต (Mind Adjustment : M) หมายถึง ขั้นตอนที่วิทยากรจัดกิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อให้นักศึกษาปรับระดับจิตใจของตนเองให้มีทักษะทางอารมณ์ที่ดี มีความรักความเมตตา มีภาพพจน์ที่ดีต่อตนเองอันจะนำไปสู่การมีจิตใจมุ่งบริการและตอบสนองความต้องการของเด็กปฐมวัยและผู้ปกครอง โดยผ่านการฟังเพลงที่มีทำนองช้าๆเพื่อปรับคลื่นสมองให้ต่ำและการทำสมาธิ ร่วมกับการใส่ข้อมูลด้วยภาพพจน์เชิงบวกต่อตนเองจากวิทยากร เพื่อให้นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของวิชาชีพครูปฐมวัยและบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะผู้นำเฝ้านักเรียน

ขั้นที่ 2 ขั้นสร้างแรงจูงใจภายใน (Inspiration) หมายถึง ขั้นตอนที่วิทยากรจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้จากภายในผ่านตัวแบบที่มีภาวะผู้นำเฝ้านักเรียนที่วิทยากรกำหนดให้ โดยผ่านกิจกรรมการฟังบรรยาย วิดีทัศน์ หรือรูปภาพ

ขั้นที่ 3 ขั้นแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Exchange of Ideas) หมายถึง ขั้นตอนที่นักศึกษาได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับจากตัวแบบ เปรียบเทียบข้อดี ข้อเสีย ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน นำไปสู่การปรับมโนทัศน์ สรุปข้อคิดเห็นและแนวทางปฏิบัติตน

ขั้นที่ 4 ขั้นฝึกปฏิบัติ (Practice) หมายถึง ขั้นตอนที่ศึกษานำประสบการณ์ที่ได้รับจากการสร้างแรงจูงใจภายในและขั้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นไปใช้ในการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันและการมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีภาวะผู้นำเฝ้านักเรียนโดยแบ่งกลุ่มนักศึกษาออกเป็นกลุ่มย่อยๆกลุ่มละ 4-5 คน เพื่อทำกิจกรรมร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด

ขั้นที่ 5 ขั้นสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง ขั้นตอนที่นักศึกษากับวิทยากรร่วมกันสรุปผล และสะท้อนการเรียนรู้ที่ได้จากการฝึกอบรม และการนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อนำไปสู่การประเมินค่า ประสิทธิภาพตรงที่ได้รับจากการปฏิบัติร่วมกันและปรับโมทัศน์ในการปฏิบัติตน โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ทบทวนความรู้ความเข้าใจจากการนำเสนอหน้าชั้น

การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฝึกอบรม MIEPS และเอกสารคู่มือประกอบการใช้ รูปแบบการฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มีค่าเฉลี่ยโดยรวม 4.64 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.30 สรุปว่า มีความเหมาะสมมากที่สุด

3. การพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS

การพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปทดลอง ฝึกอบรมกับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มทดลอง ส่วนกลุ่มควบคุมให้เรียนตามรายวิชาที่สาขา การศึกษาปฐมวัยกำหนดแล้วนำค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยก่อน และหลังทดลองของนักศึกษาทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมาเปรียบเทียบกัน ปรากฏผลดังนี้

3.1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนทดลองระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม โดยรวม แล้วภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.27 และ 3.57 แสดงว่าระดับภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยก่อน ทดลองไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบแล้ว พบว่า ภาวะผู้นำใ้บริการ ทั้ง 7 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านการพัฒนาผู้อื่น องค์ประกอบด้านการเสริมพลังอำนาจ องค์ประกอบด้านความอบอุ่น องค์ประกอบด้านการไม่เห็นแก่ตัว องค์ประกอบด้านการบริการ องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ และองค์ประกอบด้านการสร้างชุมชน ของนักศึกษาสาขาการศึกษา ปฐมวัยกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38, 3.52, 3.49, 2.99, 3.18, 3.07, 3.11 กลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.38, 3.57, 3.45, 3.73, 3.47, 3.54, 3.54 แสดงว่าเด็กปฐมวัยทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีระดับภาวะผู้นำใ้บริการไม่แตกต่างกัน

3.2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนภาวะผู้นำใ้บริการก่อน - หลังทดลองของทั้งกลุ่ม ทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำชนิดสองทาง One Between and One Within พบว่า การวัดก่อน - หลังทดลองในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีปฏิสัมพันธ์ ร่วมกันต่อคะแนนภาวะผู้นำใ้บริการโดยรวมของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ.01 ($F_{(1,46)} = 7.061$, $p = .000$) เนื่องจากผลการวิเคราะห์มีปฏิสัมพันธ์กัน การอ่านผลหลัก (Main Effects) จึงไม่เหมาะสม จากการวิเคราะห์ผลย่อย (Simple Effect) โดยแยก

วิเคราะห์ทีละกลุ่ม และนำผลที่ได้จากการวัดก่อน - หลังทดลอง มาทดสอบความแตกต่างโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One – Way ANOVA Repeated Measure) และนำเสนอการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ด้วยวิธีการ BONFERRONI พบว่า การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ขององค์ประกอบภาวะผู้นำใ้บริการโดยรวมของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยจากการวัดก่อน - หลังทดลองทั้ง 2 กลุ่ม กลุ่มทดลองมีภาวะผู้นำใ้บริการโดยรวมสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และกลุ่มควบคุมหลังทดลองมีภาวะผู้นำใ้บริการไม่แตกต่างจากก่อนทดลอง

3.3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนภาวะผู้นำใ้บริการรายด้าน ระหว่างกลุ่มและวัดซ้ำรายด้านก่อน - หลังทดลอง โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดสามทาง One Between and Two Within พบว่า ค่าปฏิสัมพันธ์การวัดซ้ำ องค์ประกอบรายด้านและระหว่างกลุ่มทดลอง - ควบคุม (Time* Factor* Group) มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันต่อคะแนนภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ($F_{(1,22)} = 3.622$, $p = .070$) การวัดซ้ำและองค์ประกอบรายด้าน (Time* Factor*) มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันต่อคะแนนภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ($F_{(1,22)} = 7.111$, $p = .014$) เนื่องจากผลการวิเคราะห์มีปฏิสัมพันธ์กัน การอ่านผลหลัก (Main Effects) จึงไม่เหมาะสม ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ผลย่อย (Simple Effects) โดยแยกวิเคราะห์ทีละกลุ่ม และนำผลที่ได้มานำเสนอการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการ BONFERRONI เพื่อดูว่าคู่ใดมีความแตกต่างกัน ผลการวิเคราะห์ พบว่า ด้านการพัฒนาผู้อื่น หลังการทดลองนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มทดลองมีภาวะผู้นำใ้บริการด้านการพัฒนาผู้อื่นสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มควบคุมหลังทดลองมีภาวะผู้นำใ้บริการด้านการพัฒนาผู้อื่นไม่แตกต่างจากก่อนทดลอง ด้านการเสริมพลังอำนาจ หลังการทดลองนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มทดลองมีภาวะผู้นำใ้บริการด้านการเสริมพลังอำนาจสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มควบคุมหลังทดลองมีภาวะผู้นำใ้บริการด้านการพัฒนาผู้อื่นไม่แตกต่างจากก่อนทดลอง ด้านความนอบน้อม หลังการทดลองนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มทดลองมีภาวะผู้นำใ้บริการด้านความนอบน้อมสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มควบคุมหลังทดลองมีภาวะผู้นำใ้บริการด้านการพัฒนาผู้อื่นไม่แตกต่างจากก่อนทดลอง ด้านการไม่เห็นแก่ตัว หลังการทดลองนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มทดลองมีภาวะผู้นำใ้บริการด้านการไม่เห็นแก่ตัวสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มควบคุมหลังทดลองมีภาวะผู้นำใ้บริการด้านการพัฒนาผู้อื่นไม่แตกต่างจากก่อนทดลอง ด้านการบริการ หลังการทดลองนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มทดลองมีภาวะผู้นำ

ไฝบริการด้านการบริการสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มควบคุมหลังทดลองมีภาวะผู้นำไฝบริการด้านการพัฒนาผู้อื่นไม่แตกต่างจากก่อนทดลอง ด้านการตระหนักรู้ หลังการทดลองนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มทดลองมีภาวะผู้นำไฝบริการด้านการตระหนักรู้สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มควบคุมหลังทดลองมีภาวะผู้นำไฝบริการด้านการพัฒนาผู้อื่นไม่แตกต่างจากก่อนทดลอง ด้านการสร้างชุมชน หลังการทดลองนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มทดลองมีภาวะผู้นำไฝบริการด้านการสร้างชุมชนสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มควบคุมหลังทดลองมีภาวะผู้นำไฝบริการด้านการพัฒนาผู้อื่นไม่แตกต่างจากก่อนทดลอง

3.4 ผลการเปรียบเทียบคะแนนภาวะผู้นำไฝบริการหลังทดลองระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม พบว่า โดยรวมแล้ว นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มทดลองมีระดับภาวะผู้นำไฝบริการสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบแล้ว พบว่า ภาวะผู้นำไฝบริการทั้ง 7 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านการพัฒนาผู้อื่น องค์ประกอบด้านการเสริมพลังอำนาจ องค์ประกอบด้านความรอบรู้ องค์ประกอบด้านการไม่เห็นแก่ตัว องค์ประกอบด้านการบริการ องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ และองค์ประกอบด้านการสร้างชุมชน กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 กล่าวโดยสรุปได้ว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบภาวะผู้นำไฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยโดยรวมและรายองค์ประกอบหลังการทดลองสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS มีผลทำให้ภาวะผู้นำไฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยโดยรวมและรายองค์ประกอบของกลุ่มทดลองสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุมซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาและสร้างรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำไฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำไฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่

องค์ประกอบด้านการพัฒนาผู้อื่น ประกอบด้วย จัดกิจกรรมตามความถนัด เป็นตัวอย่างที่ดี สร้างแรงจูงใจ

องค์ประกอบด้านการเสริมพลังอำนาจ ประกอบด้วย สัมผัสโอบกอด พุดชมเชยให้กำลังใจ ให้เด็กทำสิ่งต่างๆด้วยตนเอง

องค์ประกอบด้านความอบอุ่น ประกอบด้วย ท่าทางสุภาพนุ่มนวล พุดจาใจเพราะ ปลอดภัยเมื่อเด็กเป็นทุกข์

องค์ประกอบด้านการไม่เห็นแก่ตัว ประกอบด้วย มาปฏิบัติงานในวันหยุด ปฏิบัติงานอื่น นอกเหนืองานสอน นำสิ่งใหม่มาสอน

องค์ประกอบด้านการบริการ ประกอบด้วย อดทน ช่วยเหลือ ดูแลเด็กอย่างเท่าเทียมกัน

องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ ประกอบด้วย เข้าใจตนเอง เข้าใจธรรมชาติของเด็ก เอาใจใส่ เด็ก

องค์ประกอบด้านการสร้างชุมชน ประกอบด้วย พุดคุยกับผู้ปกครอง รับฟังผู้ปกครอง ให้ความรู้ผู้ปกครอง

ผลการวิจัยขององค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยในครั้งนี้ สามารถยืนยันได้ว่าแบบประเมินภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ซึ่งสามารถวัดภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ได้ โดยภาวะผู้นำใฝ่บริการเป็นเรื่องของคุณธรรม จริยธรรมที่ต้องแสดงออกผ่านทางจิตใจ ดังที่ Bender (1997:14) กล่าวว่า ภาวะผู้นำใฝ่บริการต้องเริ่มต้นจากภายใน ซึ่งเป็นลักษณะ (Character) อย่างหนึ่ง หมายถึง การเป็นผู้นำที่มีความรับผิดชอบ ดูแล เอาใจใส่ ผู้อื่น ไม่แบ่งแยกและมีความสุข อบอุ่น ประกอบด้วยองค์ประกอบที่หลากหลาย จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของ นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีองค์ประกอบย่อยและตัวชี้วัดที่ครอบคลุม องค์ประกอบที่นักวิชาการกล่าวมา

การนำคะแนนของแบบประเมินภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับ 2 (Confirmatory Factor Analysis) ด้วยโปรแกรมลิสเรล (LISREL 8.72) พบว่า แบบประเมินภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย มีค่าดัชนี ทดสอบประสิทธิภาพของโมเดล ได้แก่ ค่า χ^2 ได้ค่าเท่ากับ 460.597 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (p) เท่ากับ 0.210 ดังนั้นค่า χ^2 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสามารถแปลความหมายได้ว่า โมเดลมีความ เหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย.2537: 45; อ้างอิงจาก Joreskog; & Sorbom.1989: 23 – 28) นอกจากนี้พิจารณาค่าไค – สแควร์สัมพัทธ์ (Relative chisquare) มีค่า เท่ากับ 1.054 ซึ่งน้อยกว่า 2.0 แสดงว่าโมเดลโครงสร้างมีลักษณะสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ใน ระดับที่น่าพอใจ (Carmines; & Mcver.1981) และเมื่อพิจารณาค่าดัชนีวัดความเหมาะสมพอดีอื่นๆ ก็ให้ผลสอดคล้องกันคือค่าดัชนีความเหมาะสมพอดีค่าอื่นๆ ได้แก่ ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดี

(GFI) มีค่า 0.960 ดัชนีวัดความเหมาะสมพอดีที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.928 ดัชนีความเหมาะสมพอดีเปรียบเทียบ (CFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1.0 ตามเกณฑ์ แสดงว่า โมเดลมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย.2537 : 45; อ้างอิงจาก Joreskog; & Sorbom.1989: 23 – 28) อีกทั้งค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษ (RMR) มีค่าเท่ากับ 0.0192 และดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประเมินค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.00972 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ศูนย์ จากดัชนีดังกล่าว แสดงว่า โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของภาวะผู้นำใฝ่บริการทั้ง 7 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านการพัฒนาผู้อื่น องค์ประกอบด้านการเสริมพลังอำนาจ องค์ประกอบด้านความอ่อนน้อม องค์ประกอบด้านการไม่เห็นแก่ตัว องค์ประกอบด้านการบริการ องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ และองค์ประกอบด้านการสร้างชุมชน มีค่าความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สามารถวัดประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยได้ ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวเป็นการยืนยันความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct validity) ของแบบประเมินภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย เนื่องจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเป็นเทคนิคและวิธีการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างที่ดีวิธีหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับ นงลักษณ์ วิรัชชัย (2537: 53; อ้างอิงจาก Joreskog; & Sorbom.1989: 23 – 28; Long.1983:61 – 64; Bollen.1989: 256 – 281,335 - 338) ที่กล่าวว่าขั้นตอนสำคัญในการวิเคราะห์โมเดลวิธีแรกอีกขั้นตอนหนึ่ง คือ การตรวจสอบความตรงของโมเดลวิธีที่เป็นสมมติฐานการวิจัยหรือการประเมินความถูกต้องของโมเดลหรือการตรวจสอบความเหมาะสมพอดีระหว่างข้อมูลเชิงประจักษ์กับโมเดล

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาในรายละเอียดขององค์ประกอบแล้ว องค์ประกอบที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำใฝ่บริการมากที่สุด ได้แก่ ด้านที่ 6 ด้านการตระหนักรู้ มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.901 รองลงมาได้แก่ ด้านที่ 2 ด้านการเสริมพลังอำนาจ มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.877 ด้านที่ 3 ด้านความอ่อนน้อม มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.875 ด้านที่ 5 ด้านการบริการ มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.793 ด้านที่ 4 ด้านการไม่เห็นแก่ตัว 0.783 ด้านที่ 7 ด้านการสร้างชุมชน 0.738 และด้านที่ 1 ด้านการพัฒนาผู้อื่น 0.632 ตามลำดับ ส่วนค่าความเชื่อถือได้ของการวัด R^2 แต่ละองค์ประกอบ มีค่าความเชื่อถือได้ของข้อมูลที่วัดในแต่ละองค์ประกอบอยู่ในระดับสูง สามารถอธิบายได้ว่า องค์ประกอบด้านที่ 6 ด้านการตระหนักรู้เป็นองค์ประกอบที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองจากภายในเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นตัวผลักดันให้เกิดองค์ประกอบอื่นๆตามมา ดังที่ สรายุทธ กันหลง (2553: 61) กล่าวว่า การตระหนักรู้ตามแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการทำให้เรากล้ายอมรับในข้อจำกัดและความผิดพลาดของตน ตระหนักถึงคุณค่าของผู้ร่วมงานทุกคน รับรู้ถึงความเป็นจริงที่เกิดขึ้น สร้างความตระหนักในการปฏิบัติภารกิจต่างๆมากกว่าที่จะบังคับให้บุคลากรทำอย่างที่เราต้องการ โดยนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่จะออกไปเป็นครูปฐมวัยที่มี

จิตใจใฝ่บริการต้องเริ่มต้นจากการมีองค์ประกอบด้านการตระหนักรู้เป็นอันดับแรก ครูปฐมวัยต้องรู้จักตนเอง รู้จักบทบาทหน้าที่ในวิชาชีพของตนเอง รักและศรัทธาในวิชาชีพของตนเอง และรู้จักความต้องการของเด็กปฐมวัยก่อนเป็นอันดับแรก ซึ่งสอดคล้องกับธวัช ธีระภักดิ์ (2556 : สัมภาษณ์) กล่าวว่าปัจจัยและหลักการสอนที่ส่งเสริมให้เกิดภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย คือ ควรเริ่มต้นปลูกฝังให้นักศึกษาเห็นความสำคัญของครูปฐมวัย บทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยด้วยการสร้างค่านิยมที่ถูกต้อง ให้นักศึกษาได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของวิชาชีพครูปฐมวัยเป็นอันดับแรก ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้จัดรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการให้นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยโดยเริ่มต้นด้วยขั้นตอนแรกคือ ขั้นปรับระดับจิต (Mind Adjustment : M) โดยการให้นักศึกษาฟังเพลงที่มีทำนองช้าๆ เพื่อปรับคลื่นสมองให้ต่ำและนิ่งสมาธิ ประกอบการใส่ภาพพจน์ข้อมูลเชิงบวกของตนเองจากวิทยากรเพื่อให้นักศึกษาเกิดความภูมิใจในวิชาชีพครูปฐมวัยและบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยในฐานะผู้นำใฝ่บริการ ประกอบกับหลักสูตรฝึกอบรม MIEPS ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้น ในหน่วยที่ 1 เป็นการให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภาวะผู้นำใฝ่บริการ เมื่อเสร็จแล้วจึงนำเข้าสู่มหาวิทยาลัยที่ 2 ครูปฐมวัยเปิดใจใฝ่บริการ ซึ่งเป็นหน่วยที่มีจุดประสงค์มุ่งเน้นให้นักศึกษาเข้าใจความหมายและความสำคัญของการตระหนักรู้ในตนเองและเด็กปฐมวัย สามารถบอกและแสดงพฤติกรรมการตระหนักรู้ในตนเอง สามารถบอกและแสดงพฤติกรรมการตระหนักรู้ในธรรมชาติและความต้องการของเด็กปฐมวัย หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงนำเข้าสู่มหาวิทยาลัยที่ 3 ฝึกอบรมที่เน้นการพัฒนาองค์ประกอบด้านอื่นๆตามมา ซึ่งจากการอบรมให้นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยในกลุ่มทดลองจะเห็นได้ว่านักศึกษามีภาวะผู้นำใฝ่บริการสูงขึ้นหลังทดลองเนื่องจากการอบรมด้วยรูปแบบ MIEPS เป็นการฝึกฝนให้นักศึกษาได้เริ่มต้นการฝึกตนเองด้วยการตระหนักรู้จากภายในอย่างแท้จริง

2. ผลการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

ผลการวิจัยตามความมุ่งหมายของการวิจัยข้อที่ 2 การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยเป็นการวิจัยต่อเนื่องจากการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความชัดเจน เนื่องจากได้มาจากการวิเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันกับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย และจากการศึกษาเอกสาร ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญาเชิงสังคมของแบนดูรา ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม และแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ แล้วจึงนำมาสร้างเป็นรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนา

ภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่ส่งเสริมให้นักศึกษาปรับระดับจิตใจของตนเองให้มีทักษะทางอารมณ์ที่ดี มีความรักความเมตตา มีภาพพจน์ที่ดีต่อตนเองอันจะนำไปสู่การมีจิตใจมุ่งบริการและตอบสนองความต้องการของเด็กปฐมวัยและผู้ปกครอง โดยผ่านการฟังเพลงที่มีทำนองช้าๆเพื่อปรับคลื่นสมองให้ต่ำและการทำงานสมารถร่วมกับการใส่ข้อมูลด้วยภาพพจน์เชิงบวกต่อตนเองจากวิทยากร เพื่อให้นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของวิชาชีพครูปฐมวัยและบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะผู้นำใ้บริการ ฝึกการสังเกตจากตัวแบบ วิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย จากตัวแบบและนำมาอภิปรายร่วมกัน นำสิ่งที่ได้จากตัวแบบไปปฏิบัติจริงโดยผ่านกิจกรรมร่วมกับเพื่อนเป็นกลุ่ม เช่น บทบาทสมมติ เกม ฯลฯ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และนำสิ่งที่ได้ทั้งหมดมาสรุป และนำไปสู่การประยุกต์ใช้ ซึ่งทำให้นักศึกษาได้ฝึกตนเองจนเกิดเป็นลักษณะนิสัยที่ดีอันจะนำไปสู่คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของภาวะผู้นำใ้บริการได้ในอนาคต ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นปรับระดับจิต (Mind Adjustment) ขั้นตอนนี้วิทยากรจัดกิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อให้นักศึกษาปรับระดับจิตใจของตนเองให้มีทักษะทางอารมณ์ที่ดี มีความรักความเมตตา มีภาพพจน์ที่ดีต่อตนเองอันจะนำไปสู่การมีจิตใจมุ่งบริการและตอบสนองความต้องการของเด็กปฐมวัยและผู้ปกครอง โดยผ่านการฟังเพลงที่มีทำนองช้าๆเพื่อปรับคลื่นสมองให้ต่ำและการทำงานสมารถร่วมกับการใส่ข้อมูลด้วยภาพพจน์เชิงบวกต่อตนเองจากวิทยากรเพื่อให้นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของวิชาชีพครูปฐมวัยและบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะผู้นำใ้บริการ ขั้นปรับระดับจิต มีวัตถุประสงค์เพื่อการปรับสภาพจิตใจด้วยสมาธิและสติจากแนวคิดเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวคิดตะวันตกที่ว่าด้วยการพัฒนาบุคลิกภาพ และตามแนวทางพุทธธรรมเกี่ยวกับการฝึกสมาธิและสติที่ได้อธิบายว่าสมาธิ และสติจะช่วยพัฒนาสุขภาพจิตการพัฒนาบุคลิกภาพนั้นผู้ที่พัฒนาจิตด้วยการทำสมาธิจะเป็นผู้มีจิตและบุคลิกลักษณะที่สุภาพนุ่มนวล สดชื่น แจ่มใส กระฉับกระเฉง เบิกบาน สง่างาม มีความเมตตากรุณา รู้จักตนเองและผู้อื่นตามความเป็นจริง (พระธรรมปิฎก 2538: 833 – 835) และเนื่องจากการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการนั้น เบนเดอร์ (Bender.1977: 112) กล่าวว่า ภาวะผู้นำใ้บริการต้องเริ่มต้นจากภายใน ซึ่งสอดคล้องกับดเนีย จันท์เจ้าชาย (2548 : 16) กล่าวว่า ผู้นำใ้บริการเป็นกฎธรรมชาติ เป็นหลักการที่ไม่เปลี่ยนแปลง แนวคิดภาวะผู้นำใ้บริการเป็นแนวคิดพื้นฐานที่เกิดจากใจไม่ได้เกิดจากภายนอก และอำนาจของภาวะผู้นำใ้บริการจะมาจากภายในตัวบุคคล ซึ่งเป็นเรื่องของภายในสู่ภายนอก (inside-out) และสอดคล้องกับ กรีนลีฟ (Greenleaf.338 – 339: 2004) ที่กล่าวว่า ผู้นำใ้บริการคือผู้ที่รับใช้คนอื่นก่อน เริ่มต้นจากความรู้สึกที่เป็นธรรมชาติที่ต้องการช่วยเหลือ บริการ แล้วจิตสำนึกภายในจะกระตุ้นให้เกิดการนำ ผู้นำใ้บริการจะแตกต่างจากผู้นำที่นำคนอื่นก่อนเพราะความต้องการนำในตนเองสอดคล้องกับการพัฒนาจากภายใน คือ “การพัฒนาจิตใจ” ซึ่งตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนานั้น กล่าวว่า การพัฒนาจิตนั้นคือการพัฒนาอารมณ์ อารมณ์ คือ

สภาพจิต และสภาพจิตก็โยงไปถึงพฤติกรรมความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพราะอารมณ์หรือสภาพจิตนั้นอาศัยพฤติกรรมเป็นช่องทางสื่อสารการแสดงออก เมื่ออารมณ์หรือสภาพจิตได้รับการพัฒนาแล้วจะเกิดการชี้ช่องทางขยายขอบเขต และปลดปล่อยด้วยปัญญาให้สื่อสารแสดงออกได้ผลดีด้วยพฤติกรรมทางกายและวาจา ก็นับได้ว่าระบบความสัมพันธ์แห่งพฤติกรรม จิตใจและปัญญาเข้ามาประสานบรรจบครบเป็นองค์รวม ซึ่งเมื่อดำเนินไปอย่างถูกต้องก็อยู่ในภาวะสมดุล ส่งผลให้เกิดผลดีทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นตลอดจนสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งหมด (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต อ่างถึงใน กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.2543: 32) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ที่อธิบายว่าการทำสมาธิเป็นการทำให้คลื่นสมองต่ำ เมื่อทำแล้วจิตใจจะสงบ เยือกเย็น เกิดอารมณ์ด้านบวก เกิดความสมดุล และช่วยให้มีอารมณ์ ร่าเริง เบิกบาน มีความคิดสร้างสรรค์สูง มีภูมิคุ้มกันในร่างกายสูง มีการผ่อนคลายสูง มีสมาธิสูง และมีพลังความคิดด้านบวกสูง ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการเสริมสร้างภาวะผู้นำไปบริการให้กับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยต่อไป และเป็นวิธีการหนึ่งในการสร้างภาพพจน์ให้กับตนเองด้านบวก ความรู้สึกที่เรามีต่อตนเองจะเป็นความเชื่อที่ฝังใจยังลึกลงไปโน้มน้าวใจของคนที่ทำให้เราเชื่อว่าตัวเราเป็นคนเช่นไร โดยทุกอารมณ์ความรู้สึก ทุกพฤติกรรมของเราจะมีความสัมพันธ์กับภาพพจน์ตัวเราเอง ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของตัวเราต้องเริ่มเปลี่ยนแปลงจากภาพพจน์ของตนเอง โดยกิจกรรมที่ช่วยสร้างภาพพจน์ของตนเองด้านบวกที่มีหลายกิจกรรม และการทำสมาธิเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งหากทำอย่างสม่ำเสมอจะทำให้ผู้ฝึกมีจิตใจที่ละเอียดอ่อนขึ้น มองเห็นความบริสุทธิ์ดีงามที่มีอยู่ในจิตใจของตนเองและทุกสรรพสิ่งมากขึ้น และการทำสมาธิเป็นกระบวนการปฏิบัติทางจิตเพื่อที่จะรู้สึกได้ถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของทุกสรรพสิ่งในจักรวาลนี้เรียกว่า Proto-psycho-Spiritual ซึ่งเป็นหลักพัฒนาจิตของนักบวชโบราณที่ว่าเราเป็นอย่างที่เราคิดหรือจิตใจของเราจะเปลี่ยนไปตามที่เราคิด ซึ่งแนวคิดนี้เป็นกระบวนการบริหารจัดการด้วยการทำสมาธิด้วยการสร้างภาพ และภาวนาคำบางคำที่มีความหมายเกี่ยวกับจุดศูนย์กลางของจักรวาล และจิตใจของบุคคลนั้นจะเกิดความเมตตากรุณาที่แผ่กว้างต่อทุกสรรพสิ่ง (เกียรติวรรณ อมาตยกุล.2543 : 55 -56) จากแนวคิดดังกล่าวการพัฒนาด้วยการเริ่มต้นด้วยการปรับระดับจิตทำให้นักศึกษสามารถพัฒนาบุคลิกภาพ หรือคุณลักษณะดังกล่าวได้ด้วยการฟังเพลงที่มีทำนองช้าๆ เพื่อปรับคลื่นสมองให้ต่ำและฝึกสมาธิเพื่อปรับสภาพจิตของตนเองเมื่อจิตเป็นสมาธิแล้วจะเกิดความรักความเมตตากรุณาที่แผ่กว้างต่อสิ่งที่อยู่รอบตัว และส่งผลต่อการเสริมสร้างบุคลิกภาพภาวะผู้นำไปบริการที่มีพื้นฐานในเรื่องของการช่วยเหลือ เอื้ออาทร เข้าอกเข้าใจ เห็นอกเห็นใจเด็กและพ่อแม่ผู้ปกครอง ประกอบกับการใส่ข้อมูลด้วยภาพพจน์เชิงบวกต่อตนเองจากผู้วิจัย เพื่อให้นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของวิชาชีพครูปฐมวัยและบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะผู้นำไปบริการ ซึ่งสอดคล้องกับธัญวัชร นิธิกุลธีระภักดิ์ (2556: สัมภาษณ์) ที่กล่าวว่า ปัจจัยหลักในการเริ่มต้นส่งเสริมให้นักศึกษาสาขาการศึกษา

ปฐมวัยเกิดภาวะผู้นำใฝ่บริการนั้นต้องปลูกฝังให้นักศึกษาเห็นความสำคัญในบทบาทหน้าที่และวิชาชีพครูปฐมวัย ต้องให้เกิดความเข้าใจและภูมิใจในวิชาชีพ เห็นคุณค่าในวิชาชีพก่อน ประกอบกับการพัฒนาอริยเจตนาเรื่องจิตใจภายใน ซึ่งตามแนวคิดภาวะผู้นำใฝ่บริการนั้นการเกิดภาวะผู้นำใฝ่บริการได้นั้นต้องเริ่มจากภายในสู่ภายนอก และการตระหนักรู้หรือเห็นคุณค่าในตนเองก่อนจะไปสู่ผู้อื่นซึ่งการพัฒนาด้วยการฝึกจิตใจให้อ่อนโยน มีความเมตตาต่อเด็กปฐมวัย ซึ่งการพัฒนาให้เกิดภาวะผู้นำใฝ่บริการนั้นจะมีความคล้ายคลึงกับการพัฒนาอุปนิสัยให้เกิดขึ้น เนื่องจากการจะให้อุปนิสัยเกิดนั้นต้องเริ่มจากภายใน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา (2545: บทคัดย่อ) ที่ทำการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างอุปนิสัย 7 ประการ ตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควี สำหรับเยาวชนตอนปลาย โดยใช้หลักการของนีโอฮิวแมนนิส และการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ โดยมีกระบวนการ ได้แก่ (1) การกำหนดวัตถุประสงค์ (2) การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ได้แก่ การสร้างบรรยากาศ และการเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย เสริมสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อตนเอง การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง และการฝึกฝนทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม และการจูงใจเพื่อเสริมสร้างอุปนิสัย 7 ประการให้เกิดขึ้น สมศักดิ์ เจริญศรี (2543: บทคัดย่อ) ที่ทำการวิจัยเรื่องผลการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง ของนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียนแบบทางไกล ด้วยการใช้แนวการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง วรรัตน์ อภินันท์กุล (2548: บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ที่ประสบความสำเร็จตามกฎแห่งความสำเร็จของนโปเลียน ฮิลล์ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องเป็นในทิศทางเดียวกันว่าการนำหลักการนีโอฮิวแมนนิสมาใช้จะช่วยพัฒนาอุปนิสัยต่างๆได้เป็นอย่างดีอันจะส่งผลต่อคุณลักษณะที่ดีอนาคต

ขั้นที่ 2 ขั้นสร้างแรงจูงใจภายใน (Inspiration) เป็นขั้นตอนที่วิทยากรจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้จากภายในผ่านตัวแบบที่มีภาวะผู้นำใฝ่บริการที่วิทยากรกำหนดให้ โดยผ่านกิจกรรมการฟังบรรยาย วิดีทัศน์ หรือรูปภาพ เพื่อจูงใจให้นักศึกษาอยากประพฤติปฏิบัติตนให้มีภาวะผู้นำใฝ่บริการในตนเองผ่านตัวแบบ ซึ่งเป็นหลักการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพียงภายนอกเท่านั้น กระบวนการนี้เริ่มต้นจากภายในโดยยังไม่จำเป็นต้องมีการแสดงออก (Acquisition) จากทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคมของอัลเบิร์ต แบนดูรา ที่สนับสนุนว่าการเรียนรู้ของคนส่วนใหญ่เกิดจากการสังเกตจากตัวแบบ ซึ่งสามารถถ่ายทอดได้ทั้งความคิดและการแสดงออกได้พร้อมๆกัน และตัวแบบนี้อาจทำหน้าที่ส่งเสริมหรือยับยั้งการเกิดของพฤติกรรมหรือช่วยให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่ โดยตัวแบบนี้อาจเป็นบุคคลจริงๆ (Live Model) หรือตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่ ตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อ

ต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ การ์ตูน หนังสืออนิเมะ เป็นต้น โดยกระบวนการเรียนรู้จากตัวแบบนี้ประกอบด้วยกระบวนการตั้งใจ (Attentional Processes) กระบวนการเก็บจำ (Production Processes) กระบวนการกระทำ (Retention Processes) และกระบวนการจูงใจ (Motivation Processes) (ทีศนา แหมมณี.2550: 19-20) และการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการนั้นเพกและหว่อง (Page and Wong 2003: 2) กล่าวว่า ภาวะผู้นำใฝ่บริการ ต้องไม่เห็นตัวอย่างผู้นำที่อ่อนแอหรือพ่ายแพ้ ผู้นำใฝ่บริการต้องเห็นตัวแบบที่มีจิตใจเข้มแข็งแต่ต้องเป็นผู้นำที่มีความสุภาพอ่อนโยนกับผู้อื่นเสมอ เมื่อเจอสิ่งใดที่ยากหรือเจอการตัดสินใจที่ยากก็จะต้องทำ เป็นสิ่งที่เสี่ยงไม่ได้สถานการณ์ต่างๆ ผู้นำใฝ่บริการต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ผู้อื่นทำตาม และเป็นรูปแบบของการเป็นผู้นำใฝ่คุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ (2556: สัมภาษณ์) ที่กล่าวว่า การส่งเสริมให้นักศึกษาศาขาศึกษาปฐมวัยมีภาวะผู้นำใฝ่บริการนั้นต้องให้นักศึกษาได้เห็นแบบอย่างของภาวะผู้นำใฝ่บริการที่ดี เช่น ให้ดูตัวอย่างจากวิดิทัศน์ หรือพาไปทัศนศึกษาหน่วยงานการกุศล โรงพยาบาล มูลนิธิต่างๆ ฯลฯ เพื่อให้นักศึกษา ซึมซับคุณลักษณะของผู้นำใฝ่บริการและเกิดแรงจูงใจที่อยากจะทำตาม

ขั้นที่ 3 ขั้นแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Exchange of Ideas) เป็นขั้นตอนที่นักศึกษาได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับจากตัวแบบ เปรียบเทียบข้อดี ข้อเสีย ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน นำไปสู่การปรับมโนทัศน์ สรุปข้อคิดเห็นและแนวทางปฏิบัติตน พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจะเกิดขึ้นได้จากการที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสภาพแวดล้อมจากการศึกษาตัวแบบที่มีภาวะผู้นำใฝ่บริการซึ่งภาวะผู้นำใฝ่บริการจัดอยู่ในกลุ่มของแนวคิดภาวะผู้นำทางจริยธรรม (ethical leadership) โดยการรับใช้ผู้ตามเป็นความรับผิดชอบตามธรรมชาติของผู้นำ และเป็นสิ่งจำเป็นของผู้นำทางจริยธรรม (Yulk.2002: 6) การที่นักศึกษาได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับจากตัวแบบ เปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียต่างๆ จะช่วยให้บุคคลเข้าใจความคิดเห็นของบุคคลอื่นมากขึ้น ซึ่งนักศึกษาสามารถนำมาใช้ในการพิจารณาเพื่อตัดสินใจในปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะกับปัญหาเชิงจริยธรรม ดังนั้นการให้เด็กได้เข้ากลุ่มทางสังคมต่างๆ จะช่วยให้ได้เรียนรู้บทบาทของตนเองและผู้อื่น อันจะช่วยให้เขาได้พัฒนาจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไปอย่างรวดเร็ว (ทีศนา แหมมณี.2550: 14) และการให้นักศึกษามีโอกาสได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นทำให้เกิดการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน วางเป้าหมายและแผนการทำงานร่วมกัน เกิดการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกัน เกิดการขยายประสบการณ์ จากแนวคิการเรียนรู้แบบร่วมมือที่เน้นการเรียนรู้ซึ่งกันและกันในการอยู่ร่วมกัน เห็นความสำคัญซึ่งกันและกัน รับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งมีรากฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ที่เชื่อว่า การผลิตความรู้ขึ้นในตัวเด็กต้องใช้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการทางความคิดกับประสบการณ์ส่วนตนร่วมกัน (สิริมา ภิญญอนันตพงษ์.2550: 112)

ขั้นที่ 4 ขั้นฝึกปฏิบัติ (Practice) เป็นขั้นตอนที่นักศึกษานำประสบการณ์ที่ได้รับจากขั้นสร้างแรงจูงใจภายในและชั้นแลกเปลี่ยนความคิดเห็นไปใช้ในการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันและการมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีภาวะผู้นำให้บริการโดยแบ่งกลุ่มนักศึกษาออกเป็นกลุ่มย่อยๆ กลุ่มละ 4-5 คน เพื่อทำกิจกรรมร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด เนื่องจากภาวะผู้นำให้บริการจัดอยู่ในกลุ่มของแนวคิดภาวะผู้นำทางจริยธรรม (ethical leadership) นักศึกษาจำเป็นต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง ซึ่งการให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจากกิจกรรมต่างๆ เช่น เกม กรณีศึกษา บทบาทสมมติ นับเป็นการเรียนรู้ที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยเฉพาะการกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรมของผู้เรียนให้สูงขึ้นได้โดยการให้ผู้เรียนได้ฝึกเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งเชิงจริยธรรมบ่อยๆ และฝึกให้ได้คิดวิเคราะห์ อภิปรายโต้แย้งกัน และตัดสินใจโดยพิจารณาความเห็น รวมทั้งเกณฑ์ต่างๆ ของทางสังคมด้วย เรื่องที่นำมาใช้ในการอภิปรายอาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน หรือเป็นเรื่องที่ครูสมมติขึ้นก็ได้ แต่สถานการณ์ควรมีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริงของผู้เรียน และควรเป็นปัญหาที่สามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่ตรงกับระดับพัฒนาการทางจริยธรรมของผู้เรียน และในระดับที่สูงกว่า การเสนอสถานการณ์ปัญหานั้น อาจใช้สื่อ เช่น ภาพ สไลด์ ฟิล์มสตริป หรือวิดีโอ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในปัญหาชัดเจนขึ้น หรือหากใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมติประกอบก็จะยิ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจตัวละครและสถานการณ์นั้นๆ ลึกซึ้งขึ้น นอกจากนั้นในการให้ผู้เรียนแสดงเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจแลกเปลี่ยนอภิปรายร่วมกันนั้นอาจนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และเทคนิคการอภิปรายกลุ่มแบบต่างๆ มาช่วยให้การอภิปรายมีประสิทธิภาพขึ้น (ทิตนา แชมมณี. 2550: 14-15) ซึ่งสอดคล้องกับดาร์วีน อรุณพยัคฆ์ (2556: สัมภาษณ์) ที่ได้ให้แนวทางการจัดกิจกรรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยว่า เทคนิคการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำให้บริการนั้นต้องจัดให้หลากหลายเทคนิค เช่น กิจกรรมกรณีตัวอย่าง ที่เป็นเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริง หรือนำมาดัดแปลง เพื่อใช้เป็นตัวอย่างในการอบรม ให้นักศึกษาได้วิเคราะห์และอภิปรายเพื่อสร้างความเข้าใจ และฝึกฝนหาทางแก้ปัญหา นั้น กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ เป็นการแสดงออกของนักศึกษาตามเนื้อหาสถานการณ์ที่กำหนดขึ้นมาให้คล้ายกับสภาพความเป็นจริง แล้วให้แสดงตามบทบาทนั้นตามความรู้สึกนึกคิด และประสบการณ์ที่ผู้แสดงคิดว่าควรจะเป็นเกม เป็นเกมเพื่อเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นเกมที่เน้นสาระรวบยอด เพื่อเน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทศนคติ ความเข้าใจ และก่อให้เกิดทักษะใหม่ๆ ของการเป็นอันผู้นำให้บริการจะนำไปประยุกต์ในการปฏิบัติงานการศึกษาปฐมวัย กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมกลุ่มที่ช่วยให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งได้เรียนรู้เรื่องการทำงานร่วมกัน สร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เช่น การอภิปรายกลุ่ม เกม บทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง ฯลฯ จากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ สรุปได้ว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อนักศึกษามีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับ

สิ่งแวดล้อมรอบๆตัวด้วยการฝึกปฏิบัติจริง ทดลองเผชิญสถานการณ์ต่างๆด้วยตนเอง จะส่งผลให้นักศึกษามีการปรับตัว (Adaptation) โดยการซึมซับประสบการณ์ (Assimilation) และการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา (Accommodation) ตามสถานการณ์ที่เผชิญอยู่เพื่อให้โครงสร้างทางความคิดเกิดความสมดุล (Equilibration)

ขั้นที่ 5 ขั้นสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นขั้นตอนที่นักศึกษากับวิทยากรร่วมกันอภิปรายสรุปผลและสะท้อนการเรียนรู้ที่ได้จากการฝึกอบรม และการนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อนำไปสู่การประเมินค่าประสบการณ์ตรงที่ได้รับจากการปฏิบัติร่วมกันและปรับมโนทัศน์ในการปฏิบัติตน โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ทบทวนความรู้ความเข้าใจจากการนำเสนอหน้าชั้น เป็นหลักการที่เน้นความสำคัญของการสะท้อนความคิดจากการทำงานร่วมกันของนักศึกษา เปรียบเทียบและเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับมโนทัศน์ที่ได้ จากแนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม ที่อธิบายว่า การที่บุคคลเห็นคุณค่าของคุณธรรมจริยธรรมหรือค่านิยมใดๆแล้วจะสามารถพัฒนาขึ้นไปเป็นลักษณะนิสัยได้นั้น บุคคลนั้นจะต้องมีการนำไปปฏิบัติหรือนำไปใช้ในระบบชีวิตของตน การจัดระเบียบหรือระบบในการปฏิบัติตนตามคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยมนั้นๆในวิถีการดำเนินชีวิตของตน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้บุคคลนั้นๆได้ก้าวไปสู่ขั้นสูงสุดของการพัฒนาทางด้านจิตพิสัย คือ ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย (ทิตนา แหมมณี.2550: 45) ซึ่งลักษณะนิสัยที่ดีจะนำไปสู่คุณลักษณะที่พึงประสงค์ในอนาคต ดังที่ เดอเครน (Decrane.1996: 252) อธิบายว่า เนื่องจากภาวะผู้นำใฝ่บริการเป็น “ลักษณะ” หรือ “Character” คนโดยทั่วไปอาจจะยกโทษให้สำหรับข้อผิดพลาดในการตัดสินใจ แต่เขาจะไม่ยกโทษให้เราจากสิ่งที่เกิดขึ้นภายใน แรงกระตุ้นภายในเป็นจุดเริ่มต้นของลักษณะภายใน ซึ่งภาวะผู้นำใฝ่บริการเกิดจากหัวใจของผู้รับใช้ซึ่งเป็นลักษณะภายในที่สำคัญ เป็นตัวชี้วัดว่าเราจะทำอะไรและเราจะนำอย่างไร ภาวะผู้นำใฝ่บริการต้องเริ่มจากภายในคือหัวใจของผู้รับใช้ซึ่งเป็นลักษณะเริ่มต้นของภาวะผู้นำใฝ่บริการ

3. ผลการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS

3.1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการวัดภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง พบว่า ภาวะผู้นำใฝ่บริการโดยรวมของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยก่อนการทดลองเท่ากับ 3.27 และค่าเฉลี่ยหลังทดลองเท่ากับ 4.80 แสดงว่านักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มทดลองหลังจากได้รับการฝึกอบรมตามรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS มีระดับภาวะผู้นำใฝ่บริการสูงกว่าก่อนได้รับการฝึกอบรมตามรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถอภิปรายได้ว่า นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกอบรมตามรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS สามารถพัฒนา

ภาวะผู้นำใฝ่บริการได้จริง เนื่องจากการฝึกอบรมตามรูปแบบ MIEPS เป็นการส่งเสริมให้นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยได้เรียนรู้และพัฒนาจิตใจจากภายในสู่ภายนอก โดยเริ่มต้นจากการปรับระดับจิต เรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ฝึกปฏิบัติจริง อภิปราย สรุปและประเมินผล เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ในอนาคต สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในหัวข้อการส่งเสริมภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ได้แก่ ศาสตราจารย์ ดร.อารี สัณห์วี รองศาสตราจารย์ ดร. จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ ดร.ธัญรัตน์ นิธิกุลธีระภัทร์ ดร.ดารารัตน์ อรุณพยัคฆ์ และรองศาสตราจารย์ ดร. คมเพชร จัตรศุกกุล (2556: สัมภาษณ์) ผลการสัมภาษณ์สรุปได้ว่าการพัฒนานักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยให้เป็นผู้มีภาวะผู้นำใฝ่บริการนั้น ควรเริ่มต้นเป็นขั้นตอนและกระบวนการโดยเริ่มจากการปลูกฝังนักศึกษาเห็นความสำคัญในบทบาทหน้าที่ และวิชาชีพครูปฐมวัย ต้องให้เกิดความเข้าใจและภูมิใจในวิชาชีพ เห็นคุณค่าในวิชาชีพก่อน ประกอบกับการพัฒนา อีคิว เรื่องจิตใจภายใน ให้ตนเองมีจิตใจที่ดี มีความเมตตาในการดูแลช่วยเหลือเด็กและผู้ปกครอง โดยให้นักศึกษาได้เห็นตัวแบบของผู้นำใฝ่บริการ รวมทั้งการจัดกิจกรรมผ่านเทคนิคการฝึกอบรมที่หลากหลาย เช่น กระบวนการกลุ่ม กรณีศึกษา บทบาทสมมติ การระดมสมอง ฯลฯ เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำมาสรุปเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานจริงร่วมกัน สำหรับการฝึกอบรมนั้นเริ่มต้นด้วยการให้นักศึกษาเรียนรู้ผ่านการฟังเพลง การทำสมาธิ ร่วมกับการใส่ข้อมูลด้วยภาพพจน์เชิงบวกต่อตนเองจากผู้วิจัย เพื่อให้นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของวิชาชีพครูปฐมวัยและบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะผู้นำใฝ่บริการ เพื่อปรับระดับจิตใจตนเองให้เป็นครูปฐมวัยคนใหม่ที่มีหัวใจใฝ่บริการ หลังจากนั้นให้นักศึกษาเรียนรู้ผ่านตัวแบบที่มีภาวะผู้นำใฝ่บริการซึ่งจะมีอิทธิพลต่อนักศึกษาอย่างมากเพราะจะช่วยสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดขึ้น เพราะผู้ที่มีภาวะผู้นำใฝ่บริการต้องไม่เห็นตัวอย่างผู้นำที่อ่อนแอหรือพ่ายแพ้ ผู้นำใฝ่บริการต้องเห็นตัวแบบที่มีจิตใจเข้มแข็ง แต่ต้องเป็นผู้นำที่มีความสุภาพอ่อนโยนกับผู้อื่นเสมอ เมื่อเจอสิ่งใดที่ยากหรือเจอการตัดสินใจที่ยากก็จะต้องทำ เป็นสิ่งที่เลี่ยงไม่ได้สถานการณ์ต่างๆ ผู้นำใฝ่บริการต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ผู้อื่นทำตาม (Page;& Wong.2003: 2) ดังนั้นการให้นักศึกษาเห็นแบบอย่างที่ดีจึงมีความสำคัญมาก หลังจากนั้นผู้วิจัยให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ถึงข้อดีข้อเสียของตัวแบบและใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดความรู้สึกว่าผู้ที่มีภาวะผู้นำใฝ่บริการนั้นดีอย่างไร และเชื่อมโยงกับในชีวิตจริงในการปฏิบัติงานในอนาคตของนักศึกษา เป็นกระบวนการปรับมโนทัศน์ให้กับนักศึกษาจากประสบการณ์ตัวแบบเชื่อมโยงกับประสบการณ์จริงที่นักศึกษาต้องพบเจอในอนาคตและนำมาสรุปเป็นข้อคิดที่ได้ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ที่ได้กล่าวถึงการปรับตัวที่ต้องอาศัยกระบวนการซึมซับประสบการณ์ใหม่เข้าไปร่วมอยู่ในโครงสร้างทางสติปัญญา และการปรับโครงสร้างทางเชาว์ปัญญาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ (สุรางค์ ไคว์ตระกูล.2550: 239) นักศึกษาจึง

เกิดการเรียนรู้และสรุปเป็นความคิดรวบยอดใหม่เป็นการให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนกัน หลังจากนั้นให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติโดยให้มีโอกาสมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนโดยการแบ่งกลุ่มและทำงานร่วมกัน นักศึกษาต้องแบ่งกลุ่มออกเป็นกลุ่มเล็กๆประมาณ 4-5 คน และทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น กิจกรรมเกม กรณีศึกษา บทบาทสมมติ นักศึกษาต้องทำงานกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน เกิดการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน สอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาที่ว่าพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนเป็นกระบวนการสร้างองค์ความรู้โดยการผ่านการปฏิสัมพันธ์ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงระหว่างการทำกิจกรรม (ศรีเรือน แก้วกังวาล.2540: 215 – 216) และสุดท้ายคือการทำให้นักศึกษาได้อภิปราย สรุปผลและสะท้อนการเรียนรู้ที่ได้จากการฝึกอบรม และการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อนำไปสู่การประเมินค่า เปรียบเทียบและเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับมโนทัศน์ การที่บุคคลเห็นคุณค่าของคุณธรรม จริยธรรมหรือค่านิยมใดๆแล้วจะสามารถพัฒนาขึ้นไปเป็นลักษณะนิสัยได้นั้น บุคคลนั้นจะต้องมีการนำไปปฏิบัติหรือนำไปใช้ในระบบชีวิตของตน การจัดระเบียบหรือระบบในการปฏิบัติตนตามคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยมนั้นๆในวิถีการดำเนินชีวิตของตน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้บุคคลนั้นๆได้ก้าวไปสู่ขั้นสูงสุดของการพัฒนาทางด้านจิตพิสัย คือ ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย (ทิตนา เขมมณี.2550: 45)

ในระหว่างการจัดการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการให้นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยในกลุ่มทดลอง ผู้วิจัยสามารถเห็นการเปลี่ยนแปลงของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน สังเกตได้จากระหว่างกรอบอบรมในขั้นที่ 4 ขั้นลงมือปฏิบัติ (Practice : P) โดยการให้นักศึกษาแสดงบทบาทสมมติที่เหมาะสมตามองค์ประกอบภาวะผู้นำใฝ่บริการด้านต่างๆ นักศึกษาสามารถแสดงบทบาทของการเป็นผู้นำใฝ่บริการได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม และในสัปดาห์สุดท้าย คือ สัปดาห์ที่ 4 ผู้วิจัยให้นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 4 กลุ่มทดลองออกฝึกปฏิบัติการจริงในสถานศึกษา 2 ครั้ง และเมื่อเสร็จสิ้นผู้วิจัยได้ติดตามไปสัมภาษณ์ครูพี่เลี้ยง ครูพี่เลี้ยงทุกท่านต่างลงความเห็นว่า นักศึกษาที่ผ่านการอบรมตามรูปแบบ MIEPS ทุกคนมีน้ำใจ เสียสละให้กับครูพี่เลี้ยงและเด็ก เช่น ทางโรงเรียนมีกิจกรรมการแสดงของนักเรียนชั้นอนุบาล ก่อนวันที่จะกิจกรรมการแสดงต้องมีการเตรียมงานต่างๆมากมาย ซึ่งต้องมาปฏิบัติงานทั้งวันเสาร์และอาทิตย์ โดยใช้เวลาทั้งวัน นักศึกษากลุ่มทดลองก็อาสาสมัครโดยที่ไม่ต้องให้ครูพี่เลี้ยงบอก และหลังจากกิจกรรมสิ้นสุดลงนักศึกษาก็อาสาสมัครช่วยเก็บงานด้วยความเรียบร้อย ในห้องเรียนนักศึกษาก็ยังช่วยครูพี่เลี้ยงจัดบอร์ด จัดอุปกรณ์ต่างๆให้กับเด็กด้วยความเต็มใจ นอกจากนั้นครูพี่เลี้ยงสังเกตว่านักศึกษากลุ่มทดลองนั้นพูดจาไพเราะ นุ่มนวล ภิรมย์ทำทางต่างๆสุภาพเรียบร้อย ยิ้มแย้มแจ่มใส ยินดีช่วยเหลือเด็กทุกคน เมื่อเด็กยังทำอะไรไม่ได้ด้วยตนเองก็จะเข้าไปช่วยเหลือและทำให้ดูเป็นตัวอย่าง เมื่อเด็กทำอะไรได้ หรือทำได้ดีนักศึกษาก็จะชมเชยให้กำลังใจ

เด็กๆ เมื่อเด็กถามเรื่องต่างๆ นักศึกษาก็ค่อยๆอธิบายและให้ความสนใจเด็กทุกคน และในวันสุดท้ายของการอบรมผู้วิจัยให้นักศึกษาทำแบบประเมินภาวะผู้นำใฝ่บริการหลังการฝึกอบรมและแบบประเมินผลหลังการฝึกอบรมด้วยรูปแบบ MIEPS ในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลลัพธ์ (Output) พบว่า ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) นักศึกษามีความคิดเห็นมากที่สุดในเรื่องความเหมาะสมของช่วงเวลาและระยะเวลาการจัดรูปแบบฝึกอบรม MIEPS คิดเป็นร้อยละ 91.73 ความรู้ความสามารถของวิทยากร (ผู้วิจัย) คิดเป็นร้อยละ 83.33 ความพร้อมและความเหมาะสมของสื่อที่ใช้ในกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 83.33 ความพร้อมของการจัดรูปแบบฝึกอบรม MIEPS คิดเป็นร้อยละ 75.00 และความพร้อมและความเหมาะสมของสถานที่ คิดเป็นร้อยละ 66.67 ด้านกระบวนการ (Process) นักศึกษามีความคิดเห็นมากที่สุดในเรื่องความเหมาะสมของลำดับและความต่อเนื่องของรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS คิดเป็นร้อยละ 75.00 ความเหมาะสมของรูปแบบการจัดรูปแบบฝึกอบรม MIEP คิดเป็นร้อยละ 75.00 ด้านผลลัพธ์ (Output) นักศึกษามีความคิดเห็นมากที่สุดในเรื่องการได้รับความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำใฝ่บริการทั้งในมิติการบริหารองค์กรและมิติของการศึกษาปฐมวัย คิดเป็นร้อยละ 91.66 สามารถบอกและแสดงออกถึงพฤติกรรมภาวะผู้นำใฝ่บริการในมิติของการศึกษาปฐมวัยได้ คิดเป็นร้อยละ 100.00 และนักศึกษาสามารถนำความรู้ที่ได้จากการอบรมรูปแบบ MIEPS ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานวิชาชีพการศึกษาปฐมวัยได้ คิดเป็นร้อยละ 100.00 นอกจากนั้นนักศึกษาสาขากการศึกษาปฐมวัยกลุ่มทดลองยังได้ให้ข้อเสนอแนะอื่นๆที่เป็นคำถามปลายเปิดในแบบประเมินผลว่า รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เป็นรูปแบบการฝึกอบรมที่ดีมาก เมื่ออบรมแล้วสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในการปฏิบัติงานการศึกษาปฐมวัย ทำให้ทัศนคติเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น อยากเป็นผู้ให้การช่วยเหลือ ดูแลเด็กปฐมวัยและผู้ปกครองมากขึ้น ได้รับความรู้ใหม่ๆที่ไม่เคยรู้มาก่อน วิทยากร (ผู้วิจัย) มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความสามารถ สามารถถ่ายทอดอธิบายเนื้อหาต่างๆได้เป็นอย่างดีทำให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจ และบูรณาการเข้ากับศาสตร์ทางการศึกษาปฐมวัยได้เป็นอย่างดี ชัดเจนและครอบคลุม มีกิจกรรมที่สนุกสนานให้ทำระหว่างการอบรม เช่น เกม เพลง ฯลฯ ทำให้รู้สึกไม่เบื่อ ทำให้นักศึกษาได้กล้าแสดงออกและได้รับความรู้ไปพร้อมๆกัน ซึ่งทำให้ผู้วิจัยพบว่านักศึกษาสาขากการศึกษาปฐมวัยในกลุ่มทดลองที่ใช้รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS นั้นสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีภาวะผู้นำใฝ่บริการในองค์กรประกอบต่างๆได้เป็นอย่างดี

เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบแล้ว พบว่า ภาวะผู้นำใฝ่บริการทั้ง 7 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการพัฒนาผู้อื่น ด้านการเสริมพลังอำนาจ ด้านความอ่อนน้อม ด้านการไม่เห็นแก่ตัว ด้านการบริการ ด้านการตระหนักรู้ และด้านการสร้างชุมชน ของนักศึกษาสาขากการศึกษาปฐมวัยหลังได้รับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบ MIEPS มีระดับภาวะผู้นำใฝ่บริการสูงกว่าก่อนได้รับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบ

MIEPS อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถอธิบายได้ว่า รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS ในขั้นที่ 1 ขั้นปรับระดับจิต (Mind Adjustment : M) นั้นนักศึกษาต้องปรับระดับจิตใจของตนเองให้มีความพร้อมในการเริ่มต้นพัฒนาตนเองจากภายในจิตใจให้มีจิตใจของภาวะผู้นำไปบริการที่อ่อนโยน เสียสละ อ่อนโยนช่วยเหลือ และบริการเด็กปฐมวัยและผู้ปกครองโดยผ่านการสร้างบรรยากาศผ่านการฟังเพลงที่มีทำนองช้าๆเพื่อปรับคลื่นสมองให้ต่ำและการทำสมาธิร่วมกับการใส่ข้อมูลด้วยภาพพจน์เชิงบวกต่อตนเองจากวิทยากร เพื่อให้นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของวิชาชีพครูปฐมวัยและบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะผู้นำไปบริการ ซึ่งในการฝึกอบรมแต่ละครั้งนั้นระหว่างการทำสมาธิผู้วิจัยจะใส่ข้อมูลด้วยการพูดเชิงบวกที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะและบทบาทครูปฐมวัยที่พึงประสงค์ ผสมผสานกับวิธีการปฏิบัติตนให้มีภาวะผู้นำไปบริการที่สอดคล้องกับหน่วยนั้นๆ สำหรับการเลือกเพลงจะจัดให้สอดคล้องตามหน่วยนั้นๆ ตลอดระยะเวลาการทดลอง นักศึกษาได้ฟังเพลง และนั่งสมาธิเพื่อพัฒนาจิตจากภายในช้าๆทุกครั้ง เมื่อลืมตาขึ้นมา นักศึกษาจะเปลี่ยนเป็นคนใหม่ที่รู้สึกถึงความสดชื่น แจ่มใส กระฉับกระเฉง เบิกบาน สง่างาม มีความเมตตากรุณา รู้จักตนเองและผู้อื่นตามความเป็นจริง และยังทำให้คลื่นสมองต่ำ จิตใจจะสงบ เยือกเย็น เกิดอารมณ์ด้านบวก เกิดความสมดุล มีความคิดสร้างสรรค์สูง มีการผ่อนคลายสูง มีสมาธิสูง และมีพลังความคิดด้านบวกสูง และมีภาพพจน์ด้านบวกให้กับตนเอง เด็กปฐมวัยและผู้ปกครอง ขั้นที่ 2 ขั้นสร้างแรงจูงใจภายใน (Inspiration : I) นักศึกษาต้องเรียนรู้ผ่านตัวแบบ ตัวแบบที่นำมาใช้ในการฝึกอบรมแต่ละครั้งนั้น จะมีลักษณะตามองค์ประกอบซึ่งเป็นจุดประสงค์ของการฝึกอบรมในแต่ละครั้ง ในระยะเวลาที่ทำการทดลองผู้วิจัยได้จัดแผนการฝึกอบรม เพื่อเน้นให้นักศึกษาเรียนรู้พฤติกรรมบ่งชี้ตามองค์ประกอบทั้ง 7 โดยในระยะเวลาการฝึกอบรมนักศึกษาจะได้เรียนรู้ถึงตัวแบบของผู้ที่มีภาวะผู้นำไปบริการที่ดี เช่น วันที่ 3 ให้นักศึกษาเรียนรู้จากตัวแบบที่มีความอ่อนน้อม วันที่ 4 ให้นักศึกษาเรียนรู้จากตัวแบบที่มีความเสียสละ วันที่ 5 ให้นักศึกษาเรียนรู้จากตัวแบบที่เป็นผู้เสริมพลังทางบวก ฯลฯ ตลอดระยะเวลาการทดลอง ทำให้นักศึกษาได้เห็นลักษณะของตัวแบบช้าๆทำให้เกิดกระบวนการจดจำและบันทึกสิ่งที่สังเกตจากตัวแบบไว้ในความจำระยะยาว เมื่อเห็นตัวแบบซ้ำก็ทำให้จดจำได้ดียิ่งขึ้น และเมื่อเห็นว่าตัวแบบได้รับผลการกระทำจากการเป็นตัวอย่งที่ดีทำให้นักศึกษาอยากประพฤติปฏิบัติตนตามแบบอย่างของการเป็นผู้นำไปบริการในองค์ประกอบนั้นๆซึ่งเป็นผลจากกระบวนการจูงใจจากการคาดหวังว่าการเลียนแบบจะนำประโยชน์มาให้ตนเอง ขั้นที่ 3 ขั้นแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Exchange of Ideas : E) นักศึกษาได้เรียนรู้จากการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับจากตัวแบบเปรียบเทียบกับข้อดี ข้อเสีย ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน นำไปสู่การปรับมโนทัศน์ สรุปข้อคิดเห็นและแนวทางปฏิบัติตน ในการจัดฝึกอบรมในแต่ละครั้งจะมีวิธีการนำเสนอตัวแบบที่แตกต่างกันออกไปเพื่อให้นักศึกษาเกิดความสนใจและแรงจูงใจ โดยผู้วิจัยใช้การนำเสนอผ่านวิดีโอ รูปภาพสี่ประกอบ

คำอธิบาย เมื่อนักศึกษาดูจบ ผู้วิจัยจึงกระตุ้นให้นักศึกษาคิดเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียที่ตัวแบบได้รับจากการกระทำ และเชื่อมโยงความสัมพันธ์การกระทำของตัวแบบกับตัวนักศึกษา เช่น การเห็นว่าตัวแบบ (แมชีเทเรซ่า) เป็นผู้เสียสละต่อส่วนรวม ตัวแบบได้ประโยชน์คือได้รับการยกย่องชมเชยจากคนทั่วไป ได้รับรางวัลแมกไซไซและรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ และนักศึกษาเห็นตัวแบบได้รับประโยชน์จากการกระทำนักศึกษาจะจดจำพฤติกรรมตามแบบนั้นและนำมาประพฤติปฏิบัติตาม ขั้นที่ 4 ขั้นฝึกปฏิบัติ (practice: p) นักศึกษาได้เรียนรู้การทำกิจกรรมร่วมกันและการมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม โดยแบ่งกลุ่มนักศึกษาออกเป็นกลุ่มย่อยๆ กลุ่มละ 4 – 5 คน เพื่อทำกิจกรรมร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดโดยมีจุดประสงค์การเรียนรู้ที่เน้นองค์ประกอบแต่ละด้าน ในขั้นนี้นักศึกษาแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับองค์ประกอบนั้นๆ ได้อย่างชัดเจน เช่น หน่วยที่ 3 ทำงานด้วยความนอบน้อม นักศึกษาต้องจับกลุ่มออกมาแสดงบทบาทสมมติ และทำใบงานซึ่งนักศึกษสามารถแสดงออกและแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม หน่วยที่ 4 พร้อมใจเสียสละ นักศึกษาต้องเล่นเกม “ใครนะจะเก็บ” ได้ซึ่งต้องแสดงออกถึงความเสียสละของคนในกลุ่มซึ่งจะสะท้อนถึงภาวะผู้นำใฝ่บริการ นักศึกษาก็สามารถร่วมมือร่วมใจปฏิบัติได้เป็นอย่างดี ขั้นที่ 5 ขั้นสังเคราะห์ (synthesis) นักศึกษาเรียนรู้จากร่วมกันจากการอภิปรายสรุปผลและสะท้อนการเรียนรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมในแต่ละหน่วยและการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อนำไปสู่การประเมินค่าประสบการณ์ตรงที่ได้รับจากการปฏิบัติร่วมกัน และปรับมโนทัศน์ในการปฏิบัติตนในการจัดฝึกอบรมแต่ละครั้งนักศึกษาจะบอกได้ว่าสิ่งที่เรียนรู้มาตั้งแต่ต้นจนถึงขั้นสุดท้ายนั้นนักศึกษาได้รับความรู้อะไร และสามารถนำไปใช้ได้อย่างไร เช่น นักศึกษาตอบว่า “ครูปฐมวัยใฝ่บริการด้านความนอบน้อมแสดงออกผ่านการพูดจาไพเราะ มีทางเสียดกับเด็ก ยิ้มแย้มแจ่มใส สุภาพนุ่มนวล และในการปฏิบัติงานจริงหนูคิดว่าหนูจะพูดจาไพเราะกับเด็กเพราะจะเป็นที่รักของเด็กๆ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กด้วย”

3.2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

ก่อนและหลังของกลุ่มควบคุม พบว่า โดยรวมแล้วนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มควบคุมมีระดับภาวะผู้นำใฝ่บริการไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบแล้ว พบว่า องค์ประกอบทั้ง 7 ได้แก่ องค์ประกอบด้านการพัฒนาผู้อื่น องค์ประกอบด้านการเสริมพลังอำนาจ องค์ประกอบด้านความนอบน้อม องค์ประกอบด้านการไม่เห็นแก่ตัว องค์ประกอบด้านการบริการ องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ และองค์ประกอบด้านการสร้างชุมชน ในช่วงหลังทดลองมีระดับภาวะผู้นำใฝ่บริการไม่แตกต่างจากคะแนนช่วงก่อนทดลอง สามารถอธิบายได้ว่า แม้ว่านักศึกษากลุ่มควบคุมจะไม่ได้พบเจอตัวแบบที่มีภาวะผู้นำใฝ่บริการจากการฝึกอบรมของผู้วิจัย นักศึกษาก็อาจเห็นแบบอย่างจากคนใกล้ตัวได้จากอาจารย์ประจำวิชา อาจารย์ที่ปรึกษาได้เช่นกัน

3.3 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยหลังทดลอง ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มทดลองมีระดับภาวะผู้นำใ้บริการสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบแล้ว พบว่า ภาวะผู้นำใ้บริการทั้ง 7 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านการพัฒนาผู้อื่น องค์ประกอบด้านการเสริมพลังอำนาจ องค์ประกอบด้านความนอบน้อม องค์ประกอบด้านการไม่เห็นแก่ตัว องค์ประกอบด้านการบริการ องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ และองค์ประกอบด้านการสร้างชุมชน ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 สามารถอธิบายได้ว่า รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่ใช้ในการจัดฝึกอบรมให้กับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มทดลองสามารถพัฒนาให้นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยกลุ่มทดลองมีภาวะผู้นำใ้บริการสูงขึ้นกว่านักศึกษากลุ่มควบคุมได้จริง เนื่องจากในกระบวนการฝึกอบรมนั้นเมื่อนักศึกษาได้รับการจัดฝึกอบรมตามขั้นที่ 1 ขั้นปรับระดับจิต (Mind Adjustment : M) การปรับระดับจิตที่มีพื้นฐานมาจากแนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ และแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสม่าใช้ ซึ่งผู้วิจัยได้นำวิธีการสอนโดยผ่านการฟังเพลงที่มีทำนองช้าๆเพื่อปรับคลื่นสมองให้ต่ำและการทำงานสมาธิร่วมกับการใส่ข้อมูลด้วยภาพพจน์เชิงบวกต่อตนเองจากผู้วิจัย เพื่อให้ นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของวิชาชีพครูปฐมวัยและบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะผู้นำใ้บริการ และวิธีการปฏิบัติตนให้มีภาวะผู้นำใ้บริการที่สอดคล้องกับหน่วยนั้นๆ เพื่อให้ นักศึกษาเปลี่ยนเป็นคนใหม่ที่มีจิตใจใ้บริการ อ่อนโยน อยากร่วมเล่นเด็กปฐมวัยและผู้ปกครอง เข้าใจตนเองรวมทั้งเด็กปฐมวัยและผู้ปกครองมากขึ้น เช่น หน่วยที่ 3 ทำงานด้วยความนอบน้อม ผู้วิจัยให้นักศึกษาฟังเพลง “ความนอบน้อม” ของหมู่บ้านพลัม ครั้งแรกผู้วิจัยร้องให้ฟังก่อนครั้งที่สองให้นักศึกษาร้องตาม เนื้อหาในเพลงจะช่วยขัดเกลาลำดับใจให้นักศึกษามีจิตใจที่ละเอียดอ่อน มีสติ มีสมาธิ ดังในเนื้อเพลงที่ว่า “ความนอบน้อมธรรมชาติแห่งรักแท้ของเราทุกคน ความนอบน้อมธรรมชาติแห่งรักแท้ของเรา น้อมใจ ให้หมู่ไม้สวดย ยิ้มชมมวลบุปผางาม ทักทาย ยามได้ยินเสียงจากเจ้านกน้อย น้อมใจไปกับหินผา ยิ้มชมไปกับสายน้ำ ทักทายเจ้าผิงน้อยโบยบิน” เมื่อแล้วทำให้รู้สึกว่าการเป็นคนนอบน้อมนั้นดีอย่างไร เมื่อร้องเพลงเสร็จแล้วผู้วิจัยให้นักศึกษาค่อยๆหลับตาลงช้าๆเพื่อนั่งสมาธิประมาณ 5 นาที แล้วท่อกำว่า “บาบานัม เควาลัม” ในใจ ซึ่งเป็นคำที่ใช้ในการฝึกจิตตามแนวนีโอฮิวแมนนิส ซึ่งแปลว่า “ความรักมีอยู่ทุกหนแห่งในโลกนี้ เราจะมีความรักความเมตตาให้กับคนรอบข้างของเรา” ขณะหลับตาผู้วิจัยค่อยๆพูดซ้ำโดยใส่ข้อมูลพูดเชิงบวกที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะและบทบาทครูปฐมวัยที่พึงประสงค์ ผสมผสานกับวิธีการปฏิบัติตนให้เป็นครูปฐมวัยที่มีจิตใจใ้บริการเพื่อปลูกจิตใต้สำนึกของนักศึกษาให้กลายเป็นครูปฐมวัยคนใหม่ที่มีจิตใจใ้บริการ เช่น “ นักศึกษาค่อยๆหลับตาลงช้าๆสัก 5 นาที การที่นักศึกษาเป็นครูปฐมวัยที่น่ารัก มีจิตใจใ้บริการ นักศึกษา

จะต้องเป็นคนที่มีความเมตตา มีความสุภาพอ่อนโยนทั้งกิริยา วาจา และจิตใจ นักศึกษาสามารถทำได้โดยการพูดจาสุภาพ ไพเราะอ่อนหวาน มีหางเสียง.....” เมื่อนักศึกษาหลับได้ 5 นาทีแล้วให้นักศึกษาลืมตาขึ้นและจะเป็นคนใหม่ที่มีหัวใจใฝ่บริการ ซึ่งภาวะผู้นำใฝ่บริการนั้นต้องเริ่มจากจิตใจภายในออกมาสู่ภายนอก การฝึกฝนในลักษณะนี้จะสังเกตเห็นว่าเมื่อนักศึกษาลืมตาขึ้นจะมีใบหน้าที่ยิ้มแย้มแสดงให้เห็นถึงจิตใจภายในที่มีการขัดเกลาให้ดีขึ้น ดังที่ พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต (อ้างถึงใน กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.2543: 32) ว่าการพัฒนาจิตนั้นคือการพัฒนาอารมณ์ อารมณ์ คือ สภาพจิต และสภาพจิตก็โยงไปถึงพฤติกรรมความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพราะอารมณ์หรือสภาพจิตนั้นอาศัยพฤติกรรมเป็นช่องทางสื่อสารการแสดงออก เมื่ออารมณ์หรือสภาพจิตได้รับการพัฒนาแล้วจะเกิดการชี้ช่องทางขยายขอบเขต และปลดปล่อยด้วยปัญญาให้สื่อสารแสดงออกได้ผลดีด้วยพฤติกรรมทางกายและวาจา กันับได้ว่าระบบความสัมพันธ์แห่งพฤติกรรม จิตใจและปัญญาเข้ามาประสานบรรจบครบเป็นองค์รวม ซึ่งเมื่อดำเนินไปอย่างถูกต้องก็อยู่ในภาวะสมดุล ส่งผลให้เกิดผลดีทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นตลอดจนสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งหมด ขั้นที่ 2 ขั้นสร้างแรงจูงใจภายใน (Inspiration : I) มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบ ซึ่งตัวแบบนี้ต้องเป็นตัวแบบที่มีภาวะผู้นำใฝ่บริการและมีอิทธิพลกับนักศึกษา เพื่อให้ นักศึกษาเกิดการรับรู้ เช่น หน่วยที่ 5 เสริมพลังบวกอย่างสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้ให้นักศึกษาดูตัวอย่างจากวิดีโอซึ่งเป็นตัวอย่างของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ที่พระองค์ท่านได้ออกเสด็จเยี่ยมเยียนประชาชนในต่างจังหวัด และทรงทอดพระเนตรเห็นผลงานที่ประชาชนมาถวาย เช่น ผ้าทอมือ พระองค์ได้ตรัสชื่นชม ให้กำลังใจกับประชาชน ทรงเป็นตัวอย่างที่ดีของผู้นำใฝ่บริการ ซึ่งแม้พระองค์จะเป็นผู้นำที่เป็นพระมหากษัตริย์แต่ก็ทรงมีวาจาที่ไพเราะ ชื่นชมและให้กำลังใจกับประชาชน สังเกตว่านักศึกษาให้ความสนใจกับวิดีโอที่ผู้วิจัยนำเสนออย่างดียิ่ง ซึ่งนับว่าเป็นตัวแบบที่ดีของผู้ที่มีภาวะผู้นำใฝ่บริการที่มีอิทธิพลกับนักศึกษา

ขั้นต่อมาคือ ขั้นที่ 3 ขั้นแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Exchange of Ideas: E) มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีเปียเจต์ที่นักศึกษาต้องวิเคราะห์การกระทำของตัวแบบ เพื่อจำแนกลักษณะพฤติกรรมของตัวแบบว่ามีความเหมาะสมอย่างไรบ้าง และนักศึกษาจะสามารถปฏิบัติตนได้อย่างตัวแบบหรือไม่ สถานการณ์ที่ตัวแบบเผชิญอยู่ ผลที่ตัวแบบได้รับจากการประพฤติปฏิบัติตน โดยการอธิบายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยใช้เหตุผลอธิบายประกอบการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแบบกับสถานการณ์และตัวแบบกับบุคคลอื่น เพื่อปรับมโนทัศน์และสร้างแนวทางปฏิบัติตน เช่น ในหน่วยที่ 3 ทำงานด้วยความนอบน้อม หลังจากให้ผู้วิจัยให้นักศึกษาดูวิดีโอเรื่อง “โค่นทวิศาล” ซึ่งสอนให้เรื่องการใช้วาจาที่สุภาพอ่อนโยนแล้ว ผู้วิจัยถามนักศึกษาว่า : ถ้านักศึกษาเป็นพรหมณ์นักศึกษาจะทำอย่างไร แล้วถ้านักศึกษาเจอเหตุการณ์แบบนี้ในชั้นเรียนในกรณีที่เด็กทำสิ่งต่างๆไม่ได้ในฐานะผู้นำใฝ่บริการนักศึกษาจะใช้คำพูดอย่างไร ถ้านักศึกษาใช้คำพูดที่ไพเราะสุภาพ

มุมมองจะส่งผลดีอย่างไร นักศึกษาตอบว่า : จะไม่ทำเหมือนพราหมณ์ในตอนแรกที่ใช้คำพูดว่ากล่าว เพราะโคนันทวิศาลเสียใจ เหมือนกันกับเด็กปฐมวัย เด็กๆก็ต้องการความรัก การใช้คำพูดที่ดีที่สุภาพ ไพเราะมุมมองจะส่งผลดีกับตัวครูและเด็ก เพราะเด็กจะได้รับแบบอย่างที่ดีจากครู ครูก็ได้รับความชื่นชมจากเด็ก เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กที่อธิบายว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลนั้น จะมีพัฒนาการไปทีละขั้นตามลำดับพัฒนาการ การส่งเสริมให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการอภิปรายปัญหา และแลกเปลี่ยนมุมมองความคิดเห็นจะช่วยให้ นักศึกษามีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงขึ้น(อาร์บัทโนท์และฟอสท์.2541: 26; สุรางค์ ไคว์ตระกูล.2550: 68 – 75) หลังจากนั้นจึงนำมาสู่ขั้นที่ 4 ขั้นฝึกปฏิบัติ (practice : p) มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ที่กล่าวว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้เรียน ได้มีโอกาสสัมผัส สัมผัส ทดลองด้วยตนเองโดยตรง (ทีศนา แหมมณี .2547: 98 – 103) และแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือที่เน้นการพึ่งพาและเกื้อกูลกัน การปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด ให้ความสำคัญขอของสมาชิกแต่ละคน การใช้ทักษะในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่ม ซึ่งสังเกตได้จากการทำกิจกรรมกลุ่ม นักศึกษาจะมีการพูดคุย ปรึกษาหารือกัน ได้ความคิดที่แตกต่างหลากหลาย มีเหตุผลมากขึ้น ซึ่งการเรียนรู้แบบร่วมมือจะส่งผลดีต่อผู้เรียนหลายประการ เช่น ช่วยให้ผู้เรียนมีความพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายมากขึ้น การเรียนรู้มีความคงทนมากขึ้น มีแรงจูงใจภายใน และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้เหตุผลมากขึ้น คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณมากขึ้น ส่งเสริมความใส่ใจในผู้อื่นมากขึ้น เห็นคุณค่าความแตกต่างหลากหลาย ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีกับผู้เรียน (Patnam.1993 :16 – 20;citing Johnson; & Johnson;.1989; & Slavin.1990; ทีศนา แหมมณี.2547: 99 – 101; อ้างอิงจาก Johnson; & Johnson.1994: 31 – 32) หลังจากนั้นจึงเข้าสู่ขั้นสุดท้าย ขั้นที่ 5 ขั้นสังเคราะห์ (synthesis) เพื่อให้ นักศึกษาได้มีโอกาสอภิปราย สรุป นำไปสู่การประยุกต์ใช้และนำเสนอผลงาน ซึ่งมีพื้นฐานมาจากแนวคิดการพัฒนาคติพิสัยของบลูมที่อธิบายว่า หากบุคคลมีโอกาสรับรู้และตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้นแล้วได้รับผลที่ความรู้สึกพอใจ เห็นคุณค่าของการกระทำ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จนกระทั่งสามารถพัฒนาจนเกิดเป็นลักษณะนิสัย (ทีศนา แหมมณี.2546: 44 – 46; สุรางค์ ไคว์ตระกูล.2550: 274 – 275) ซึ่งในการจัดฝึกอบรมให้นักศึกษามีภาวะผู้นำไปบริการหากมีการปฏิบัติตามลำดับขั้นก็จะสามารถพัฒนาภาวะผู้นำไปบริการให้เกิดขึ้นได้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 รูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาสาขา

การศึกษาปฐมวัย ก่อนที่อาจารย์ในสาขาการศึกษาปฐมวัยจะนำไปใช้ควรมีการศึกษาและทำความเข้าใจ

เข้าใจในทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบการฝึกอบรมเป็นอย่างดี เพื่อให้สามารถใช้รูปแบบการฝึกอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ผู้ที่จะนำรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยไปใช้ควรทำการจัดฝึกอบรมก่อนนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยออกทดลองปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้นักศึกษามีจิตใจใ้บริการ พร้อมทั้งจะดูแลและช่วยเหลือเด็กปฐมวัยและผู้ปกครอง

1.3 การนำรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยไปใช้ อาจารย์ผู้สอนสามารถนำไปบูรณาการในรายวิชาที่เกี่ยวข้องอื่นๆของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย เช่น วิชาบุคลิกภาพและสมรรถนะของครูปฐมวัย วิชาชีพครูปฐมวัย ฯลฯ หรือเป็นการจัดอบรมหลักก่อนออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การประเมินภาวะผู้นำใ้บริการด้วยแบบประเมินภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยในครั้งต่อไปสามารถประเมินด้วยวิธีการอื่นๆประกอบการประเมิน เช่น วิธีการสังเกต หรือสัมภาษณ์เชิงลึก

2.2 เพื่อให้ได้ผลของระดับภาวะผู้นำใ้บริการที่มีความแม่นยำและมีคลาดเคลื่อนน้อยที่สุดการศึกษาครั้งต่อไปควรทำวิจัยการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการให้กับนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาอื่นๆ

2.3 การศึกษาครั้งต่อไปควรทำวิจัยการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องทางการศึกษาปฐมวัย เช่น ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาล ครูอนุบาล ฯลฯ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกกร บุษยะกนิษฐ; ณัฐนันท์ วงศ์ประจันต์; และกฤษฎณี ภูพัฒน์. (2552). *คุณลักษณะครูปฐมวัยที่พึงประสงค์ในโรงเรียนเอกชน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- กรมสุขภาพจิต. (2543). *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการประจำปี เรื่องสุขภาพจิตดีด้วยใจดี*.
โรงแรมดิเอ็มเมอรัลส์. กรุงเทพฯ: บริษัททองคำมัล โปรดัคชั่น จำกัด.
- กรมวิชาการ. (2546). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี)*.
กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ.
- กรรยา พรรณนา. (2553). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและจิตสภาวะของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม
และการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคศึกษากฎนี้ตัวอย่างที่เน้นการเสนอตัวแบบสัญลักษณ์*.
ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขา
ศึกษาศาสตร์ (หลักสูตรห้าปี)*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ กระทรวงฯ.
- _____. (2546). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546*. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพฯ
กระทรวงฯ.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2544). *การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียน*. “วารสารการศึกษาปฐมวัย, (4).
- _____. (2540). *บทบาทของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (2542- 2550)*. กรุงเทพฯ: คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เกตุสุดา ปงดังกา. (2550). *การศึกษาการใช้กิจกรรมบทบาทสมมติในการพัฒนาความสามารถด้าน
การพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5*. สารนิพนธ์ ศศ.ม. (การสอน
ภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- เกศินี โชติกเสถียร. (2529). *เอกสารประกอบการสอนเทคโนโลยี 320 การใช้เทคโนโลยีทางการสอนในห้องเรียน*.
กรุงเทพฯ: ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2545). *คิดทำด้านบวก*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- _____. (2535). *จิตวิทยานีโอฮิวแมนนิส*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

- _____. (2551). *พลังแห่งความเชื่อมั่น*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.
- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2530). *เด็ก โรงเรียน และความสุข โรงเรียนนีโอฮิวแมนนิส : มิติใหม่แห่ง การศึกษาสำหรับเด็ก*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.
- กำพล ดำรงวงศ์. (2535, พฤษภาคม). “เกม” ,วารสารกองทุนสงเคราะห์. 5 (39).
- คมเพชร นัตรศุภกุล. (2556, 2 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย จุฬินทิพา นพคุณ ที่มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- คมเพชร นัตรศุภกุล ; และผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2544). *รายงานการวิจัยเรื่องการสร้างมาตรฐาน และปกติวิสัยของความฉลาดทางอารมณ์สำหรับวัยรุ่นไทย. ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยา การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2546). *คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546*. . กรุงเทพฯ: ครูสภา ลาดพร้าว.
- คณะกรรมการการศึกษาเอกชน. (2533). *ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับเด็ก : หลักการจัดอนุบาล ศึกษาเอกสารวิชาการ – วิจัย ลำดับที่ 9*. กรุงเทพฯ : ศรีเมืองการพิมพ์.
- จิรวรรณ เล่งพาณิษฐ์ (2554). *โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน*. ดุษฎีนิพนธ์ ปรัช.ด. (การบริหารการศึกษา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- จีระพันธุ์ พูลพัฒน์. (2553). *บุคลิกภาพของครูปฐมวัย*. เอกสารสำเนา. กรุงเทพฯ: 2553.
- _____. (2556, 20 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย จุฬินทิพา นพคุณ ที่คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- เอก ธนะสิริ. (2538). *สมาธิกับคุณภาพชีวิต*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายน้ำ.
- ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2550). *“ผู้บริหารแห่งอนาคต” Execrative of the Future*. กรุงเทพฯ: สุานบุ๊คส์.
- ชูชัย สมितिไกร. (2544). *การฝึกอบรมบุคลากรในองค์กร*. พิมพ์ครั้งที่ 3 . กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูศรี สนิทประชากร. (2542). *วิธีสอนในระดับประถมศึกษาตามแนวหลักสูตรใหม่*. กรุงเทพฯ: วัชรการพิมพ์.
- ญาดา หลาวเพชร. (2544). *บทบาทของบิดา บทบาทของมารดากับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ฐิระ ประवालพฤษ์. (2538). *การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

ดนัย จันทรเจ้าฉาย. (2548). *อุปนิสัยที่ 8.พิมพ์ครั้งที่ 2*. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

แปลจาก Covey,S.R. (2004).The 8 th Habit, from Effectiveness to Greatness.

New York: Free Press.

ดารารัตน์ อรุณพยัคฆ์.(2556,2 กันยายน).สัมภาษณ์โดย จุฬินทิพา นพคุณ ที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ดวงทอง สรประเสริฐ. (2550). *ผู้นำเหนือระดับด้วยวิสัยทัศน์เหนืออนาคต*. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี.

ทศพร ประเสริฐสุข. (2542). *ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์กับการศึกษา,รวมบทความวิชาการ EQ*.

กรุงเทพฯ: DESKTOP การพิมพ์.

ทศนา แชมมณี.(2546) .*การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*.กรุงเทพฯ. เมธิปส์.

—————. (2553). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

—————. (2548). *รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย*.พิมพ์ครั้งที่ 3.กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.ถ่ายเอกสาร.

เทิดศักดิ์ เดชคง.(2542). *ความฉลาดทางอารมณ์สู่สติและปัญญา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

ธวัชชัย วิจักษณ์นิกรกิจ.(2548). *การศึกษาลัทธิทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4*

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (มัธยม) เรือง

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการสอนแบบสืบค้นด้วยตนเองกับการสอนแบบบรรยาย.สารนิพนธ์ กศ.ม.

(การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ธัญรศมี นิธิกุลธีระภัทร์.(2556,18 สิงหาคม).สัมภาษณ์โดย จุฬินทิพา นพคุณ ที่โรงเรียนจากรูวรรณ.

ธีรศักดิ์ อัครบวร.2541.*ความเป็นครู*.กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2537).*ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น (LISREL) : สถิติวิเคราะห์สำหรับการ*

วิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

นพพร โทเจริญวนิช. (2535). *การศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงและความแตกต่างในด้าน*

ความรู้เจตคติเกี่ยวกับโรคเอดส์และการป้องกันของหญิงตั้งครรภ์ในโรงพยาบาลรามาธิบดี.

ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรี

นครินทรวิโรฒ.

นิพนธ์ ไทยพานิช. (2535). การนิเทศแบบคลินิก : การนิเทศแบบมีส่วนร่วม. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิรันดร์ จุลทรัพย์. (2542). กลุ่มสัมพันธ์กับการฝึกอบรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. งานส่งเสริมการผลิตตำรา มหาวิทยาลัยทักษิณ.

นัยนา ขนอมเวช. (2540). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูอนุบาลในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน ครู อนุบาลและผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา เอกชน ในเขตการศึกษา 1 .ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

น้ำผึ้ง ทวีพรปฐมกุล. (2551). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูอนุบาลตามการรับรู้ของผู้บริหารและ ผู้ปกครองในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการศึกษา ปฐมวัย. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บังอร ไชยเผือก. (2550). การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำแบบผู้รับใช้และบรรยากาศ โรงเรียนคาทอลิกสังกัดคณะพระกุมารเยซู. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. (2545). การวัดประเมินการเรียนรู้. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: ศูนย์การศึกษา ตามแนวพระราชดำริ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บุษริย์ ฤกษ์เมือง. (2552). การใช้เกมคำศัพท์ภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบูรารักษ์. ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. (การสอน ภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.

เบญจา แสงมะลิ. (2545). การพัฒนาเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : เมธีทีปส์.

_____. (2545). ชุดพัฒนาการจัดการศึกษาปฐมวัย : การพัฒนาเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: เมธีทีปส์.

ปัญจพร อะโนดาษ. (2547). การเปรียบเทียบผลของการใช้บทบาทสมมติและการใช้กรณีตัวอย่างที่มี ต่อพฤติกรรมการกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดสุนทรพิพิธาราม อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- ผกา สัตยธรรม. (2554). *คุณธรรมของครู*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลภาคีรัฐและเอกชน. (2558, 16 กุมภาพันธ์). สนทนากลุ่ม โดย ผู้บริหาร คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ที่ศาลาขึ้นอารมณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- พงศ์ หรดาล. (2539). *การวางแผนการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏพระนคร.
- พรณี ช. เจนจิต. (2545). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: เมธีธิปส์.
- พรณี ; และมนัส บุญประกอบ. (2544). “ การเสริมสร้าง EQ ในโรงเรียน,” ใน *เอกสารประกอบการประชุมเชิงวิชาการประยุกต์ เรื่อง EQ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในสหัสวรรษใหม่*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์.
- พรณทิพย์ ศิริวรรณบุญ. (2549). *ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก. (2542). *พุทธธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- . (2539). *การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- . (2540). *สมาธิแบบพุทธ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2548). *ธรรมานุญชีวิต*. สืบค้นเมื่อ 24 ธันวาคม 2552 ,
จาก [http : // www.dhammathai.org/book/dhammanoon.04php](http://www.dhammathai.org/book/dhammanoon.04php).
- พระมหาคารม เกิดมี. (2546). *การเปรียบเทียบผลของการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์และกรณีตัวอย่างที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความสามัคคีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดสุทธิ วราราม เขตสาทร กรุงเทพมหานคร*. ปรินญาณิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. (2552). *มงคลชีวิตฉบับทางก้าวหน้า*. กรุงเทพฯ: ชมรมพุทธศาสน์สากล.
- พระเทพวิมลโมลี. (2528). *ศาสนากับความมั่นคง*. วารสารจิตวิทยาความมั่นคง, 1 (1). 26 – 46.
- พีรพงศ์ ดวงแก้ว. (2552). *การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเทคนิคการสอนความคิดสร้างสรรค์สำหรับครูประถมศึกษา*. ปรินญาณิพนธ์ ศศ.ม. (หลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. สนทนากลุ่ม : 16 กุมภาพันธ์ 2558 ณ ศาลาขึ้นอารมณ.
- . (2554). *หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตร 5 ปี)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.(2539).ประมวลสาระชุดวิชาการจัดศูนย์และโรงเรียนปฐมวัยศึกษา
หน่วยที่ 9. พิมพ์ครั้งที่ 3 .นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

_____. (2527).ประมวลสาระชุดวิชาพฤติกรรมกรรมการสอนปฐมวัยศึกษา หน่วยที่
11- 15.นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

_____. (2527).ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารสถานศึกษาปฐมวัย หน่วยที่
8-11.นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

มัลลิกา กาลกฤษณ์. (2546). การเปรียบเทียบผลของการใช้กรณีตัวอย่างกับการควบคุมตนเองที่มีต่อ
พฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์สาธารณะสมบัติในโรงเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียน
วัฒนาวิทยาลัย เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา).

กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

มาศวรรค์ พัฒนานุพงษ์.(2531).เลี้ยงลูกให้เป็นตัวของตัวเอง.กรุงเทพฯ : รุ่งแสงการพิมพ์.

ยนต์ ชุ่มจิตร. (2553).ความเป็นครู.พิมพ์ครั้งที่ 5.กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

เยาวพรรณ ทิมทอง. (2535). การพัฒนาสติปัญญาเด็กปฐมวัยด้วยเกมการศึกษามิติสัมพันธ์.

ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.(การศึกษาปฐมวัย).กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒ.

เยาวพา เดชะคุปต์. (2541). การศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.

_____. (2542).การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แมค.

ระวีวรรณ ศรีคร้ามครัน. (2543). เทคนิคการสอน *Teaching Techniques*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แมค.

ราศี ทองสวัสดิ์. (2537).ชีวิตและงานของราศี ทองสวัสดิ์ในวาระเกษียณอายุราชการ.กรุงเทพฯ:
บริษัทแปลน พับลิชชิ่ง.

เริงลักษณ์ โรจนพันธ์. (2529).เทคนิคการฝึกอบรม.กรุงเทพฯ :ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา
มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ.

ลักขณา แพทยานันท์. (2542). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล การสนับสนุนทางสังคมและ
ความผาสุกทางจิตวิญญาณกับเชาวน์อารมณ์ของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล
สังกัดกระทรวงสาธารณสุข. วิทยานิพนธ์ วย.ม. (การพยาบาลศึกษา). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

ละออ ชูติกร. (2536).ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารสถานศึกษาปฐมวัย.นนทบุรี : บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- ลลิตา อุ่นทอง.(2550).การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคำบาลีสันสกฤตที่ได้รับการสอนโดยใช้เกมกับการสอนแบบปกติกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบางกะปิสุมนวพันธ์อุปถัมภ์ กรุงเทพมหานคร.ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วรรณารถ รักสกุลไทย ; และคณะครูอนุบาลโรงเรียนเกษมพิทยา.(2554). สูดยอดเทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบครุมืออาชีพ.กรุงเทพฯ: แสบปี่ เลิร์นนิ่ง.
- วรรธน์ อภินันท์กุล. (2548) .การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ที่ประสบความสำเร็จตามกฎแห่งความสำเร็จของนโปเลียน ฮิลล์. วิทยานิพนธ์ คด. (การศึกษานอกระบบโรงเรียน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2545). เทคนิคและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- _____. (2542). แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: แอล ที เพรส.
- วารี ธีระจิตร.(2534). การพัฒนาการสอนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษา.กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาสนา ทวีกุลทรัพย์ (2537).ประมวลสาระชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการฝึกอบรม หน่วยที่ 3 – 7. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิชัย วงษ์ใหญ่.(2540,มกราคม). “สารจากคณบดีคณะครุศาสตร์” วารสารการศึกษาปฐมวัย 1 (1) :9.
- วิชุดา เสือดี. (2535). บทบาทของครูในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่นักเรียนอนุบาล ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกรุงเทพมหานคร.วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต.สาขาวิชาการประถมศึกษา.กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจิตร อวาทกุล.(2537).คู่มือฝึกอบรมและพัฒนาบุคคล.พิมพ์ครั้งที่ 1 .กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิลรัตน์ ชัยสิทธิ์.(2522).การแสดงบทบาทสมมุติในการสอนกลุ่มบูรณาการสำหรับชั้นประถมปีที่ 1 . วิทยานิพนธ์ คม.(การประถมศึกษา).กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี. (2542, สิงหาคม). “การพัฒนาสติปัญญาทางอารมณ์เพื่อความสำเร็จในการทำงาน”, วารสารพฤติกรรมศาสตร์. 5(1): 37 – 52.

วิไล ตั้งจิตสมคิด .(2554).*ความเป็นครู*.พิมพ์ครั้งที่ 3.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

วีระ ไทพานิช. (2529).57 *วิธีสอน*.กรุงเทพฯ: ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. (2542). *เชาวน์อารมณ์ (EQ) : ดัชนีวัดความสุขและความสำเร็จของชีวิต*.

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.

วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา. (2545). *การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างอุปนิสัย 7 ประการตามแนวคิดของ*

สตีเฟน อาร์ โควี สำหรับเยาวชนตอนปลาย โดยใช้หลักการของนีโอฮิวแมนนิส.วิทยานิพนธ์

คด. (การศึกษานอกระบบโรงเรียน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศศิธร ธีธัญญะณันท์. (2542).*พฤติกรรมการสอนภาษาไทยในชั้นมัธยมศึกษา*.นครราชสีมา : คณะ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.

ศิริพร หรดดี.(2552). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยเรื่องคำ*

ประสมโดยใช้เกมกับการจัดการเรียนรู้ตามคู่มือครู สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี.ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.

(การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศรีเรือน แก้วกังวาน.(2543).*"ความฉลาดทางอารมณ์"*, ใน *การประชุมวิชาการกรมสุขภาพจิต ปี 2543*

สุขภาพจิตดีด้วยอีคิว วันที่ 6-8 ก.ย. 2543 ณ โรงแรมดิเอ็มเมอรัลล์. กรุงเทพฯ:

สนั่น มีชันหมาก (2538).*ระเบียบแห่งวิธีการสอน*.กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สมคิด บางโม (2551).*เทคนิคการฝึกอบรมและการประชุม*.พิมพ์ครั้งที่ 4.กรุงเทพฯ: วิทยพัฒน์.

สมชาย เทพแสง; และอรจิรา เทพแสง. (2549). *ผู้นำยุคใหม่ หัวใจของการปฏิรูป*. พิมพ์ครั้งที่ 1.

นนทบุรี: เกรท เอ็ดดูเคชั่น.

สมชาติ กิจยรรยง. (2543).*เกมและกิจกรรมเพื่อพัฒนาบุคลากร*.กรุงเทพฯ : ธีระป้อมวรรณกรรม.

สมโภชน์ เขี่ยมสุภาสิต. (2543). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมศักดิ์ เจริญศรี. (2543). *ผลการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง ของ*

นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนแบบทางไกล.ปริญญาานิพนธ์ ค.ม. (การศึกษานอกระบบ

โรงเรียน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมาน ลอยฟ้า. (2535). *การใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนาพฤติกรรมการกล้าแสดงออกในชั้นเรียน*.

ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.

สรายุทธ กันหลง. (2553). ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบผู้นำไปบริการมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ. คุรุภัณฑ์ รศ.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์). ปทุมธานี: บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. ถ่ายเอกสาร.

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง; และสรายุทธ กันหลง. (2553). ภาวะผู้นำไปบริการในองค์กร : แนวคิด หลักการ

ทฤษฎีและงานวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น : ห้างหุ้นส่วนจำกัดโรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.

สิริมา ภิญญอนันตพงษ์. (2538). แนวคิดสู่แนวปฏิบัติ : แนวการจัดประสบการณ์ปฐมวัยศึกษา.

กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์ดวงกมล.

_____. (2550). เอกสารประกอบการสอนวิชา ECED 201 การศึกษาปฐมวัย :

โครงการความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตกับกรมการส่งเสริมการปกครอง
ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

สิริมา ภิญญอนันตพงษ์. (2557). การจัดการศึกษาปฐมวัยในประเทศสหรัฐอเมริกา : เป้าหมายการจัด

การศึกษา. ใน การประชุมวิชาการ : การวิจัยทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 3 เรื่อง “พลังแห่งการ
เรียนรู้ก้าวสู่สากล”. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพรสโปรดักส์ จำกัด.

_____. (2553). การวัดและประเมินแนวใหม่ : เด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: ยูแพดอินเตอร์

จำกัด.

สุจิต เพียรชอบ . (2539). สอนให้สนุกเป็นสุขกับการเรียน. กรุงเทพฯ : สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ.

สุจิต เพียรชอบ ; และสายใจ อินทร์พรรย์. (2538). วิธีสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3 .

กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สุทธาทิพย์ เจริญนิพนธ์วานิช, (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำแบบให้บริการของผู้บริหาร

สถานศึกษาเอกชน ประเภทสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหาร
การศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

สุจิตรา ธนารักษ์. (2554). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทีพี

เอ็น เพรส.

สุรศักดิ์ หลาบมาลา. (2543). คุณภาพของครูสู่คุณภาพแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: ฟันนี่พับบลิชซิง.

สุพิน บุญชูวงศ์. (2531). หลักการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

วิทยาลัยครูสวนดุสิต.

สุวิทย์ มูลคำ. (2545). หนังสือชุด 60 วิธีการจัดการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: ดวงกมลสมัย.

สุทธิพรรณ ทวีวรดิolk. (2544). คุณลักษณะของครูปฐมวัยที่เป็นจริงกับคุณลักษณะของครูปฐมวัยที่พึง

ประสงค์ตามความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ

สวนดุสิต.

สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2545). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2550). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2549). *จิตวิทยาการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(2555).*แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติฉบับที่ 11* (พ.ศ.2555 – 2559).กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานฯ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.(2542).*พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542*.

กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค สำนักงานฯ .

ลำเนาวิ ขจรศิลป์. (2538). *มิติใหม่ของกิจการนักศึกษา 2: การพัฒนานักศึกษา*. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.

ภาวิวัฒน์ พันธุ์แพ. (2546). *ผู้นำแบบผู้รับใช้ (Servant Leadership)*. วารสารบริหารธุรกิจรังสิต. ปีที่ 5
ฉบับที่ 10 (ม.ค. – มิ.ย. 2546) .บริษัทองค์กลม โปรดักชั่น จำกัด.

อัจฉรา ชีวพันธ์. (2534). *คู่มือการสอนภาษาไทย : กิจกรรมการเล่นประกอบการสอน*.พิมพ์ครั้งที่ 6 .

กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

อารี พันธุ์มณี. (2535). *รักลูก...ลูกรัก* .กรุงเทพฯ: ราชดำริ.

อารี สัตนหวิ. (2539). *การเรียนรู้แบบร่วมมือ*. กรุงเทพฯ: สารานุกรมศึกษาศาสตร์.

อารี สัตนหวิ. (2556,7 กันยายน). สัมภาษณ์โดย จุฬินทิพา นพคุณ ที่โรงเรียนสาธิตบางนา.

อนุวัฒน์ วิภาคธำรงค์คุณ. (2553).*การศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบรับใช้ของผู้บริหารสถานศึกษา
ในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบียรแห่งประเทศไทย*.สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา)

กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.

อดุลย์ ไทรเล็กทิม. (2550). *พฤติกรรมการสอนภาษาไทย 2* .กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อรุณศรี จันทร์ทอง.(2553).*คู่มือปฐมวัยยุคใหม่*.กรุงเทพฯ.สาธาเด็ก.

อุไรวรรณ อินทยารัตน์. (2540).*ผลของการสอนวิธีบทบาทสมมติ และกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อ*

พฤติกรรมจริยธรรม ของนักศึกษาผู้ใหญ่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดศูนย์การศึกษา

นอกโรงเรียนจังหวัดภูเก็ต.วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (ศึกษาศาสตร์เพื่อการพัฒนาชุมชน). กรุงเทพฯ:

สงขลา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ถ่ายเอกสาร.

อุไรวรรณ พันธุ์สุจริต. (2545). *การเปรียบเทียบผลของการฝึกการวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่าง*

บุคคลกับการใช้บทบาทสมมติ ที่มีต่อสัมพันธภาพกับเพื่อน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา

ปีที่ 5 โรงเรียนวัดบางพลัด กรุงเทพมหานคร. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา).

กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

เอกชัย เอื้อเฟื้อ. (2537). *การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำและด้านการทำงานเป็นกลุ่ม สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง*.
 ปริญญาโท กศ.ด. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.

Abel, A.T.(2002).*The Characteristic,Behaviors,and Effective Work Environments of Servant Leaders : A Delphi Study*. E Dissertation,Ph.D.Educational Leadership and Policy Studies.Virginia.Graduate School : Blacksburg.Photocopied.

Anderson, R. T. (1979, December).Charge A Simulation Game Designed to Teach Group Member Role Prospective Teach Found to be Effective. *Research in Education*. 12(36): 181.

Arnold , A.(1983).*You Child Play*. In Child Development.7 (21) : 110 – 113.

Bandura, A.(1977).Self-Efficacy : Toward a unifying theory of behavior change. *Review*,84(2).

Bard, E.D. “Development of a Variabel – Step Programmer System of Instruction for college Physical Science,”*Dissertation Abstracts International*. 35 : 5947 – 8 – A; September,1975.

Barbuto,J.E ;& Wheeler,D.W.(2006).*Scale Development and Construct Clarification of Servant Leadership*.Group & Oraganization Management,31 (3).

Bender,P.U. (1977). *Leadership From Within*.Toronto,ON : Stoddart.

Boardman, Jean, A. (1988, July). “The Effectiveness of Structured Group International to Enhance Group Process in a Smoking Cessation Program.” *Dissertation Abstracts International*. 50(7): 1952.

Black, John Michelle. (1983, July). “The Effects of simulates Role – Playing Student Knowledge, Attitude and Performance in an Undergraduate, Reading Methods course,” *Dissertation Absternatiomal*. 44(1): 125A.

Black, G. L. (2007). *A Correlational Analysis of Servant Leadership and School Climate*. Ed.D. dissertation, University of Phoenix, United States - Arizona. Retrieved January 31, 2009,from Dissertations & Theses: A&I database. (Publication No. AAT 3309254).

- Black,G.L.(2007).*A Correlational Analysis of Servant Leadership and School Climate* .Ed.D. Dissertation, University of Phoenix, United States – Arizona.
Retrieved January 31,2009,from Dissertations & Theses : A & I database.
(Publication No.AAT 3309254).
- Bower, M.(1997).*Developing leaders in business*.Mckinsley Quarterly,4,4-17
- Carolyn,B.S. (2006). *The influence of gender,age, and locus of control on Servant Behavior among group leaders at the Culinary Institute of America*. Doctoral dissertation. Walden University,MSP.USA.
- Coker , Laura J.(2008, May).*Twelve Characteristic of Effective Early Childhood Teachers*. Beyond the Journal Young Children on the Web. Retrieved April 28,2011,from http://neayc.org/files/yc/file/200803/BTJ_Coker.pdf/
- Cooper, R.K., & Sawaf, A. (1997). *Executive EQ : Emotional Intelligence in the work place*. Training and Development.
- Comrey,A.L;& Lee, H.B. (1992). A First course in factor analysis. Retrieved July 18, 2009, from <http://books.google.com>
- Covey, S. R. (2006). Servant Leadership. *Leadership Excellence*, 23(12), Retrieved December 22, 2008,from ABI/INFORM Global database. (Document ID: 1190701391).
- Craig, M.J. (1991,January).”The Effect of Games on the Attitude toward School of Third Grade Black Males.” *Dissertation Abstracts International*. 51 (7): 2263.
- Cresswell. (2003).JW. & Research Design : Qualitative ,Quantitative ,and mixed methods approaches.2 th ed. Thousand Oak : Sage Publication.
- Crom,M.(1998).“ *The Leader as Servant*”. Training.Vol.35 No.7,p.6.
- Daft, R. L.(2002). *Management*. 6th ed. Mason, OH : Thomson South-Western.
- Daft , R. L. (2002). *The Leadership Experience*.3 ed. Mason, OH :Thomson South – Western.
- Daft , R. L.(2000). *Organization Theory and Design*.7 th ed. Cincinnati,OH : South Western Cengage Learning. pp.523 – 525.
- Daft , R. L. (1999).*Leadership Theory and Practice*. Florida : The Dryden Press.

- Davis, Robert gene. (1988, November). "A Study on the Effects of Students" Use of Selected Group Process Skills on Student Achievement and Attitude During A Seventh Grade coop ration Learning Mathematics Problem Solving Unit." *Dissertation Abstracts International*. 49(11): 2263.
- Dennis,R,S. (2004). *Development of the Servant Leadership Assessment Instrument*. Dissertation Abstracts International.65 (05) : 1857. (UMI No.3133544).
- Decrane,A C.Jr. (1996). *A Constitutional Model of Leadership*. San Francisco, CA : Jossey – Bass.
- Dennis,R.S; & Bocarnea,M.(2005). *Development of servant leadership assessment instrument*. Leadership & Oraganization Development Journal,26 (8),600 – 615
- Drury, Sharon.(2004).*The Employee perceptions of servant leadership : Comparisons by level and with job satisfaction and organizational commitment*. Doctoral Dissertation. Regent University. ISBN : o-496 – 048643.pp.6.
- Fairholm,M.R.;& Fairholm,G. (2000)."*Leadership amid the constraints of trust*", Leadership & Organizational Studies,6 (1-2),49 – 72.
- Farling,L.M;et al.(1999).*Servant Leadership : Setting the Stage of Emprical Research*.Journal of Leadership & Organizational Studies,6 (1-2),49 – 72.
- Filinson, Abbie Reynolds.(1997).*Cooperative Games : Promoting Prosocial Behavior In Children*. New York: Holt Rinehart and Winston.
- Gardner, H. (1993). *Multiple Intelligences: The Theory in Practice*. New York: Basic Books.
- Geller, Danial M. (1978). "Involvement in Role – Playing Simulations A Demonstration with Studies on Obedience" *Journal of Personality and Social Psychology*. 36 : 219 – 235, March.
- Gibson,C.H.(1991). *A concept analysis of empowerment*.Journal of Advanced Nursing,pp.16: 354 – 361.
- Gordon Ann Miles ;& William Brown k.(2000). *Beginning & Beyond*. USA: Delmar.p.p.275.p.275.Wadworth.
- Goleman, D. (1998). *Working with Emotional Intelligences*. New York: Bantam Book.
- Goleman, D. (1996). *Emotional Intelligences*. London : Bloomsbury Publishing Pic.

- Greenleaf,R.K. (1977). *Servant Leadership*. A Journey into the Nature of Legitimate Power and Greatness.Paulist Press,Mahwah.NJ..pp.203.
- Greenleaf,R.K. (1970). *The servant as a leader*. Indianapolis, Illinois : The Robert K. Greenleaf Center.pp.10.
- Greenleaf,R.K. (2002). *Servant Leadership : A Journey into the Nature of Legitimate Power and Greatness*.NJ : Paulist Press.
- Hardin, F.W. (2003). Impacting Texas public schools through a student servant leader model : A case study. Doctoral dissertation, Texas Tech University,2003.
Dissertations Absrtacts International,66 (03),849 (UMI No.3083365).
- Healy, Maureen.(2009,19).*Empowering Kids*. Retrieved August 16, 2013,from
<http://www.psychologytoday.com/blog/creaohtive-development/200906/empowering-kids>
- Henson, K.T.;& Eller, B.F. (1999). *Educational Psychology for Effective Teaching*. Belmont: Wadworth.
- Irving,J.A;& Longboyham,G.J.(2007). *Team effectiveness and six essential servant leadership themes : A regression model based on items in the organizational Leadership assessment*. International Journal of Leadership studies,2 (2),98-113.
- Joseph,E.E; & Winston,B.E.(2005). *A correlation of servant leadership, leader trust and organizational trust*. Leadership & Organization Development Journal,26 (1),6-22.
- Johnson, D.W.; & Johnson, R.T.(1994). *Learning Together and Alone : Cooperative, Competitive and Intentional Learning*. 4th ed. Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice
- Hagensen, Jody.(12 June).*Activities That Empower Children*. Retrieved 16 May 2013,from
http://www.ehow.com/info_7977236_activities-empower-children.html .
- Lambert, W. E. (2004). *Servant Leadership Qualities of Principals Organizational Climates, and Student Achievement: A Correlation Study*. Dissertation, Ed.D. (Doctor of Education). Southeastern: Graduate School Nova Southeastern University.
Photocopied.

- Laub,J.A. (2003 May).*Defining Servant Leadership and The Healthy Organization*.
Retrieved December 15,2012,from [http : www.olagroup.com/Display.asp?Page = servant_leadership](http://www.olagroup.com/Display.asp?Page=servant_leadership)
- Laub,J.A(2004). *Defining Servant Leadership : a Recommended Typology for Servant Leadership*.paper presented at the Servant Leadership Research Roundtable. Regent University,Virginia Beach,Virginia,August.
- Laub,J.A. (2003). *Paternalism to the Servant Organization : Expanding the Organizational Leadership Organizational Leadership Assessment (OLA). Model*.
Servant Leadership Research Roundtable. Retrived July 27,2009, from [http : www.regent.edu/acad/sls/publications/conference_proceedings/servant_leadership_roundtable/2004pdf/laub_defining _ servant.pp.161](http://www.regent.edu/acad/sls/publications/conference_proceedings/servant_leadership_roundtable/2004pdf/laub_defining_servant.pp.161).
- Laub,J. (1999).*Assessment The Servant Organization : Development of the Organizational Leadership Assessment (OLA) Instrument*. Doctoral Disertation.Florida Atlantic University,FL,USA..pp.12
- Melrose,K.(1995). *Making the Grass Greener on Your Side*, Barret – Koehler Publishers, San Francisco,CA,125.
- Morrison, S.George.(1997). *Early Childhood Education Today*. 6th ed. New Jersey: Prentice – hall.p.p 98.
- Morrison S.George. (1997).*Fundamentals of Early Childhood Education*. USA : Merrill.
- Mossburgger,D.P;& Patterson,K. (May 2008).*The servant leadership of a law enforcement chaplain*. Paper present at the Servant Leadership Research Roundtable,Regent University,USA.6-8.
- Olsen, Hall E.R.; & Kagan S.(1992). *Cooperative Language Learning : About Cooperative Learning*.New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Page,D.;& Wong,P.T.P. (2003). *Servant Leadership : An opponent process model and the revised Servant Leadership*. Research Roundtable – October,2003.Trinity Western University,pp.1-10.Online : [http :/www.meaning.ca/archives/archive/pdfs/WongServantLeadership.pdf](http://www.meaning.ca/archives/archive/pdfs/WongServantLeadership.pdf).

- Page,D; & Wong.(2000). *A conceptual framework for measuring servant leadership*. In S. Adjibolosoo (Ector in shaping the couse of history and development.(pp.1-28).Oxford: University Press of America.
- Patterson,K.(2003).*Servant Leadership : A theoretical model*.Doctoral dissertation. Regent University,Virginia Beach,VA.USA.
- Patterson,K. (2003).*Servant Leadership : A Theoretical Model*.Doctoral Dissertation,School of Leadership Studies.Regent University.
- Page,D;& Wong,P.T.P. (2008,June). *A Conceptual Framwork for Measuring Servant Leadership*. Trinity Western University,Canada. Retrived on December 2008 from http://www.twu.ca/academics/graduate/leadership/servant_leadership/conceptualframwork.pdf
- Poon,R.(2006). *A model for servant leadership, Self – efficacy and mentorship school of leadership studies*. Regent University. Paper presented at the Servant Leadership Research Roundtable, Regent University, Virginia Beach, VA. Retrieved September 30,2009,fromhttp://www.regent.edu/acad/sls/publications/conference_proceedings/servant_ledaershi_p_roundtable/2004pdf/Poon_model_servant_leadership.pdf.
- Pinter , Donna Dae Krewedi. (1977). "The Effect of an Acadamic Game on the Spelling Achievement of Third Grades. *Dissertation Abstracts International* 38 ,02 (August 1977): 710.
- Pinyoanuntapong, S.(2013,September). *A Model for Promoting the Development of Basic Dharma Traits in Preschool Children*. Asia – Pacific Journal of Research in Early Childhood education,7 (3),45-67.
- Pinyoanuntapong, S.(2013,October).*The Development of Thai Early Childhood Education Curriculum to Promote Desirable Characteristics of Preschool Children*. In Social and Behavioral Sciences Symposium, 4th International Science, Social Science, Engineering and Energy Conference 2012 (I-SEEC 2012),V.8.pp.321-327. Elsevier Ltd.

- Reskens, R W. (1960). "Relationship between Leadership Participation in College and After College," *The Personal and Guidance Journal*. 34: 110-114
- Robinson, Judy. (2000). " *The Effective of A Virtual Role – Play Environment as a Preparation Activity for Story Writing.*" Edinburgh : University of Edinburgh.
- Russel,R.F.(2001)."*The role of values in servant leadership*",Leadership & Organization Development Journal,Vol.22.
- Russel,R.F;& Stone, A.G. (2002). *A review of servant Leadership attributes : Developing a practical model.* Journal of Leadership & Organizational Studies,23 (3),145 – 157.
- Sandage,S.;& Wiens,T.W. (2001).*Contexttualizing models of humility and forgiveness : A reply of Gassin*,Journal of Psycology and Theology,Vol.29 No.3.
- Sarogon,Stephen C "*Student's self-Esteem : A Goal Administrations Can Help to Achive*", NASSP Bullitin,70;February.1986.
- Sendjaya,S;& James,C.S.(2002). *Servant Leadership : Its origin, development ,and application in organizations.* Journal of Leadership and Oraganization Studies,9 (2),1-11.
- Sipe; & Frick.(2009).*Seven Pillars of Servant Leadership : Practicing the Wisdom of Leading by Serving.*Paulist Press.Mahwah,New York,NY.
- Slavin, R. (1987, November). "Cooperative Learning and Cooperative School," Education Leadership. 4.
- Spears.(2004).*The Understanding and Practice of Servant – Leadership.*In L.C.Spears,& M.Lawrence (Eds.), *Practicing Servant Leadership : Succeeding.*
- Spear,L.C.(1998).*Insights on Leadership : Service. Stewardship, Spirit, and Servant Leadership.*New York : John Wiley & Sons.
- Spears,L.C.(1995). "Servant Leadership and the Greenleaf", in Spears,L (Ed) *reflections on Leadership : How Robert K. Greenleaf's Theory of Servant Leadership Influenced Today's Top Management Thinker*,John Wiley & Sons,Inc; New York, NY.

Szente, Judit. (2007, June). *Empowering Young Children for Success in School and in Life*.

Early Childhood Education Journal, Vol.34, No. 6. Retrieved December

30, 2012, from [https://www.psychologytoday.com/blog/creative-](https://www.psychologytoday.com/blog/creative-development/200906/empowering-kids)

development/200906/empowering-kids

Taylor, T; et al. (2007). *Examination of leadership practices of principals identified as servant leader*. Int.J. Leadership in Education, 10 (4), 401- 419.

Thomson, Cliff H. (2005). *The Public School Superintendent and Servant*

Leadership. Dissertation, Ed.D. (Doctor of Education). Wisconsin: Graduate School

Wisconsin university. Photocopied.

Thompson, Cliff H. (2005). *The Public School Student and Servant*

Leadership. Dissertation, Ed.D. (Doctor of Education). Wisconsin : Graduate School

Wisconsin University. Photocopied.

Waddell, T.J. (2006 , August). *Servant Leadership*. Paper presented at the Servant |

Leadership Research Roundtable, Regent University. Virginia Beach, VA. Retrieved

September 30, 2009, from

http://www.regent.edu/acad/sls/ulications/conference_proceedings/servant_leadership_roundtable/2006/pdf/waddell.pdf

Waddell, T.J. (2009). *Exploratory study of the relationship between servant leadership*

attribution and the leader's emotional intelligence. Doctoral dissertation. Regent

University , Virginia Beach, VA. USA.

Walling, James Irvin. (1977). " An Experimental Study of Condition Which Effect Learning

From Stimulations Games In Speech Communicational Instruction. *Dissertation*

Abstracts International 37, 10 (April 1977): 6147.

Washington, R.R; Sutton, D.C; & Field, S.H. (2006). *Individual difference in servant leadership :*

The roles of values and personality. Leadership & Organization Development

Journal, 27 (28).

- Winston,B.E.(2003).*Extending Patterson's Servant Leadership model : Explaining hoe leaders and follows interact in a circular model*. Paper presented at Servant Leadership Research Roundtable,Regent University,Virginia Beach,VA. Retrieved September 30,2009, from [http // www.regent.edu/acad/cis/2003 Servant Leadership Roundtable](http://www.regent.edu/acad/cis/2003%20Servant%20Leadership%20Roundtable).
- Winston,B.E.(2004). *Servant Leadership at Heritage Bible Collage : A single –case study*. Leadership and Organization Development Journal,25 (7),600 – 617.
- Winston,B.E..(1999). *Servant Leadership at Heritage Bible College : a Singer – case study*. Leadership & Oraganization Development Journal,25 (7).pp.600-617.
- Leadership : How Robert K. Greenleaf's Theory of Servant Leadership Influenced Today's Top Management Thinker,John Wiley & Sons,Inc;New York,NY,pp.1-14.
- Wilson, J. (2004, December). Perceived Effects of a Formal Training Program on the Process and of Teacher observations. *Dissertation Abstracts International*. 65(6): 2052.
- Yukl, G. (2002). *Leadership in Organizations*. 5th ed. New Jersey : Prentice-Hall, Inc.pp.404
- Zimmerman, Patricia A. “ The Effect of Selected Visual Aids on the Learning of Badminton skill by College Women,” *Dissertation Abstracts International*. 31 : 4543 – 4535 : A, March,1971.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญที่ให้สัมภาษณ์เรื่องภาวะผู้นำไปบริการของนักศึกษาศาขการศึษา
ปฐมวัย

ศาสตราจารย์ ดร.อารี สันหลวี

ผู้อำนวยการ

โรงเรียนสาธิตบางนา จ.สมุทรปราการ

รองศาสตราจารย์ ดร.จีระพันธุ์ พูลพัฒน์

ที่ปรึกษาหลักสูตรการประถมศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

ดร.ดารารัตน์ อรุณพยัคฆ์

ศึกษานิเทศก์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1

ดร.ธัญรัศม์ นิธิกุลธีระภักดิ์

ผู้อำนวยการโรงเรียนจากรูวรรณ

รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร ฉัตรสุภากุล

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการพิเศษ

มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดภาวะผู้นำไปบริการ

ของนักศึกษาศาขการศึกษปฐมวัย

รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร จัตรศุมกุล

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการพิเศษ

มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดล กองศิลป์

รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ (ฝ่ายประถม)

อาจารย์ ดร.มิ่ง เทพครเมือง

อาจารย์ด้านการวัดและประเมินผล
การศึกษา

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ (ฝ่ายประถม)

อาจารย์ ดร.ปิยลักษณ์ พุกษะวัน

ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิจัย

คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

อาจารย์ ดร.ศศิธร อมรินทร์แสงเพ็ญ

อาจารย์ประจำ

สาขาวิชาการศึกษปฐมวัย

คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS

เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

อาจารย์เยาวมาลย์ วิเศษ

อาจารย์

โรงเรียนพระแม่มาลีสาทร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์จรงค์ อังกูราภินันท์

ผู้อำนวยการ

โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ

ดร.ดวาร์รัตน์ อรุณพยัคฆ์

ศึกษานิเทศก์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1

อาจารย์ณิชา เบญจพรวัฒนา

ผู้อำนวยการ

โรงเรียนอนุบาลเปล่งประสิทธิ์

อาจารย์นันทพร จิระจรัสชัย

หัวหน้าแผนกอนุบาล

โรงเรียนอนุบาลจังหวัดตราด

ภาคผนวก ข
ตัวอย่างแบบประเมินภาวะผู้นำเฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

ตัวอย่างแบบประเมินภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย
คำชี้แจง :

1.แบบประเมินนี้เป็นแบบประเมินเพื่อการศึกษาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

2.โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิด ความรู้สึกและการแสดงออกที่แท้จริงของนักศึกษาโดยมี 5 ระดับ คือ

5 หมายถึง ข้อความนั้นสอดคล้องกับลักษณะของนักศึกษามากที่สุด
 4 หมายถึง ข้อความนั้นสอดคล้องกับลักษณะของนักศึกษาเป็นส่วนใหญ่
 3 หมายถึง ข้อความนั้นสอดคล้องกับลักษณะของนักศึกษานกกลาง
 2 หมายถึง ข้อความนั้นสอดคล้องกับลักษณะของนักศึกษาเพียงเล็กน้อย
 1 หมายถึง ข้อความนั้นไม่สอดคล้องกับลักษณะของนักศึกษาเลย

3.ข้อมูลต่างๆที่นักศึกษาตอบจะเป็นความลับและไม่มีผลเสียต่อตัวท่านหรือบุคคลใดๆ

ข้อ	ข้อความ	ระดับลักษณะการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
1.	ข้าพเจ้าจัดกิจกรรมที่เน้นประสาทสัมผัสให้เด็กอายุ 3-4 ปี					
2.	ข้าพเจ้านำสิ่งของที่กลับมาใช้ใหม่ได้ให้เด็กทำกิจกรรม					
3.						
...						
...						
...						
38.	ข้าพเจ้านำข่าวสารใหม่ๆเกี่ยวกับเด็กลงในสื่อต่างๆ					
39.	ข้าพเจ้าทำหนังสือเชิญประชุมผู้ปกครองเพื่อมาเข้าร่วมชมนิทรรศการผลงานของเด็ก					

ภาคผนวก ค
ตัวอย่างคู่มือประกอบการใช้รูปแบบฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะ
ผู้นำเฝบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษปฐมวัย

ตัวอย่าง

คู่มือประกอบการใช้รูปแบบฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนา
ภาวะผู้นำเฝ้าบริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

โดย

จุฬินทิพา นพคุณ

นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การวิจัยเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เป็นรูปแบบการฝึกอบรมที่ได้มาจากการนำทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคมของแบนดูรา ทฤษฎีพัฒนาการจริยธรรมของโคลเบอร์ก ประกอบกับแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส แนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม และแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือมาสร้างเป็นหลักในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

การพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยนั้น ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาผู้อื่น การเสริมพลังอำนาจ ความอ่อนน้อม การไม่เห็นแก่ตัว การบริการ การตระหนักรู้ และการสร้างชุมชน ซึ่งคู่มือการใช้รูปแบบการฝึกอบรมแบบ MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้วิทยากรได้ศึกษาและสร้างความเข้าใจในรูปแบบการฝึกอบรมนี้แล้วสามารถนำรูปแบบการฝึกอบรมแบบ MIEPS ไปใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการให้กับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยได้อย่างเหมาะสม ซึ่งประกอบไปด้วย คำนำ สารบัญ ความเป็นมาและความสำคัญ หลักการ แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ความมุ่งหมายของรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS ขั้นตอนของรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS บทบาทของผู้นำกิจกรรมการฝึกอบรม MIEPS การนำรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยไปใช้ และแผนการจัดการฝึกอบรมตามรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS ซึ่งมีทั้งหมด 7 หน่วย ประกอบไปด้วยหน่วยที่ 1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภาวะผู้นำใฝ่บริการ หน่วยที่ 2 ครูปฐมวัยเปิดใจใฝ่บริการ หน่วยที่ 3 ทำงานด้วยความอ่อนน้อม หน่วยที่ 4 พร้อมใจเสียสละ หน่วยที่ 5 เสริมพลังทางบวกอย่างสร้างสรรค์ หน่วยที่ 6 ตั้งมั่นสานสัมพันธ์ผู้ปกครอง หน่วยที่ 7 ทดลองนำพฤติกรรมภาวะผู้นำใฝ่บริการมาประยุกต์ใช้ รวมระยะเวลาการฝึกอบรมทั้งสิ้น 4 สัปดาห์ 7 หน่วย 58 ชั่วโมง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตาราง 21 แผนการฝึกอบรมตามรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำให้บริการของ
นักศึกษาสาขาการศึกษาลุ่มวัย

สัปดาห์	ครั้งที่ วัน / เดือน / ปี	หน่วย / เรื่อง	จุดประสงค์	หมายเหตุ
1	1 วันเสาร์	หน่วยที่ 1 ความรู้ พื้นฐานเกี่ยวกับภาวะ ผู้นำ ใ้บริการ - กิจกรรมที่ 1 “ค้นหาสุด ยอดผู้นำใ้บริการ” - กิจกรรมที่ 2 “ผู้นำที่ดี”	- สร้างความคุ้นเคย และวัดภาวะ ผู้นำใ้บริการก่อนอบรม - เข้าใจความเป็นมา ความหมาย ความสำคัญของภาวะผู้นำ ใ้บริการ - ทราบถึงองค์ประกอบของภาวะ ผู้นำใ้บริการ และความหมายใน แต่ละองค์ประกอบของภาวะผู้นำ ใ้บริการ	6 ชั่วโมง
.....				
.....				
.....				
4	7-10 วันจันทร์ – พฤหัสบดี	หน่วยที่ 7 ทดลองนำ พฤติกรรมภาวะผู้นำ ใ้บริการมาประยุกต์ใช้ - กิจกรรมที่ 1 “ ทบทวน พฤติกรรมภาวะผู้นำ ใ้บริการ” - กิจกรรมที่ 2 “ฝึกปฏิบัติ จริง” - กิจกรรมที่ 3 “ร่วมกันสรุป”	- เพื่อทบทวนการแสดงออกถึง พฤติกรรมภาวะผู้นำใ้บริการทั้ง 7 - วางแผนการออกปฏิบัติจริงใน สถานศึกษา - ฝึกการแสดงพฤติกรรมภาวะผู้นำ ใ้บริการในสถานศึกษา - สรุปความสำคัญของภาวะผู้นำ ใ้บริการกับคุณลักษณะและ บทบาทหน้าที่ครูปฐมวัย - ปัญหาและอุปสรรคในการแสดง ภาวะผู้นำใ้บริการในสถานศึกษา - วัดภาวะผู้นำใ้บริการหลังอบรม	22 ชั่วโมง
รวม 4 สัปดาห์	10 ครั้ง	7 หน่วย		58 ชั่วโมง

ตัวอย่าง

แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมด้วยรูปแบบการฝึกอบรม MIEPS เพื่อ พัฒนาภาวะผู้นำให้บริการของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

กิจกรรมที่ 1

ชื่อกิจกรรม “ค้นหาสุดยอดภาวะผู้นำให้บริการ”

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 3 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้อบรมเข้าใจความเป็นมาของภาวะผู้นำให้บริการ
2. เพื่อให้ผู้อบรมเข้าใจความหมายและความสำคัญของภาวะผู้นำให้บริการ

สาระสำคัญ

แนวคิดผู้นำให้บริการเกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1970 โดย โรเบิร์ต เค กรีนลีฟ (Robert K. Greenleaf) ซึ่งได้อ่านงานประพันธ์ของ Herman เรื่อง การเดินทางสู่ตะวันออก และพระเอกของเรื่องทำให้กรีนลีฟเชื่อว่าผู้นำลักษณะที่มุ่งที่จะเป็นผู้นำให้คนอื่นมีตัวตนอยู่จริง จึงได้ทำการศึกษาวิจัยและสร้างแนวคิดดังกล่าวขึ้น ภาวะผู้นำให้บริการจะเป็นผู้นำที่มีลักษณะแตกต่างจากภาวะผู้นำแบบเดิมในเรื่องของการมุ่งที่จะเป็นผู้ให้บริการ ให้ความช่วยเหลือ พยายามรับฟัง เน้นการพัฒนาตัวผู้ตาม ให้กำลังใจ ให้การสนับสนุน มีความสุภาพอ่อนโยน เสียสละ มีมนุษยสัมพันธ์ เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ตามมากกว่าจะเป็นผู้ที่มุ่งใช้อิทธิพลเหมือนภาวะผู้นำทั่วไปโดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐาน ภาวะผู้นำให้บริการจึงมีความสอดคล้องกับหลักธรรมทางศาสนาคริสต์ และศาสนาพุทธ รวมทั้งหลักธรรมในการปกครอง ภาวะผู้นำให้บริการเป็นภาวะที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงานในปัจจุบันเนื่องจากเป็นผู้นำที่มุ่งประโยชน์แก่ผู้อื่นมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ซึ่งผลต่อสังคมโดยรวมคือเป็นจุดเริ่มต้นของการตระหนักถึงส่วนรวมทำให้ผู้นำคำนึงถึงการพัฒนาผู้อื่นและตนเองไปพร้อมๆกันอันจะช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับผู้นำและผู้ตามมากยิ่งขึ้น และเป็นแรงผลักดันให้ทุกคนในองค์กรได้รับการพัฒนาในแต่ละคนส่งผลให้เกิดความสำเร็จแก่องค์กรโดยรวม

ขั้นตอนการฝึกอบรม

1. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมฟังเพลงเพื่อปรับตนเองให้เข้าสู่การตระหนักถึงความหมายและความสำคัญของภาวะผู้นำใฝ่บริการด้วยเพลง “หัวใจผู้นำ” ขับร้องโดย ศุภพงศ์ กฤษณกาญจน์ ตามคำถามดังนี้ “เมื่อฟังเพลงแล้ว ผู้เข้าอบรมรู้สึกเป็นอย่างไร จากการฟังเพลงผู้เข้าอบรมคิดว่าผู้นำที่ดีควรมีลักษณะเป็นเช่นไร หลังจากนั้นผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมนั่งสมาธิ และกล่าวคำมั่นตราว่า “บาบานัม เควดัม” ในใจ ซึ่งมีความหมายที่ยิ่งใหญ่ว่า “ความรักมีทุกหนทุกแห่ง” คนเราเกิดมาเพื่อแสวงหาความสุขที่แท้จริงของชีวิตและเราต้องการแบ่งปันความรัก ความสุข และความเมตตาที่ยิ่งใหญ่นี้แก่ทุกสรรพสิ่งด้วยการช่วยเหลือ ดูแล ส่งเสริม สนับสนุน เสียสละโดยเฉพาะกับเด็กปฐมวัยที่เราดูแล ร่วมกับการใส่ข้อมูลด้วยภาพพจน์เชิงบวกต่อตนเองจากผู้วิจัย เพื่อให้นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของวิชาชีพครูปฐมวัยและบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะผู้นำใฝ่บริการ (M : Mind Adjustment)

2. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมฟังการบรรยายหัวข้อ “ภาวะผู้นำใฝ่บริการ” ประกอบการยกตัวอย่างจากวิดิทัศน์ “การเป็นผู้รับใช้ในแบบของพระเยซู” โดย คริสตจักร TLC “”โดยอาจารย์ จุฬินทิพา นพคุณ ผู้วิจัยเป็นผู้นำกิจกรรม (I : Inspiration)

3. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมตอบคำถามต่อไปนี้ จากการฟังบรรยาย ภาวะผู้นำใฝ่บริการเกิดขึ้นจากใคร และเกิดขึ้นได้อย่างไร ภาวะผู้นำใฝ่บริการหมายถึงอะไร ภาวะผู้นำใฝ่บริการมีความสำคัญอย่างไร และจากการดูวิดิทัศน์ “เป็นผู้รับใช้ในแบบของพระเยซู” โดย คริสตจักร TLC ผู้เข้าอบรมคิดว่านิยามหรือความหมายของภาวะผู้นำใฝ่บริการของพระเยซูคืออะไร แตกต่างกับนิยามผู้นำธรรมดาอย่างไร พระองค์ทรงปฏิบัติตนอย่างไรที่แสดงออกถึงการมีภาวะผู้นำใฝ่บริการ การปฏิบัติตนของพระองค์ส่งผลดีต่อผู้อื่นอย่างไร (E : Exchange of Ideas)

4. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้อบรมแต่ละคนทำกิจกรรม “ค้นหาสุดยอดผู้นำใฝ่บริการ” โดยให้ผู้เข้าอบรมเขียนอธิบายที่มา ความหมาย และยกตัวอย่างผู้นำใฝ่บริการในวิชาชีพใดก็ได้มา 1 คน และเพราะเหตุใดถึงคิดว่าบุคคลนั้นมีภาวะผู้นำใฝ่บริการ ลงในใบงานที่ 1 (P : Practice)

5. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมออกมานำเสนอกิจกรรม “ค้นหาสุดยอดผู้นำใฝ่บริการ” ร่วมสรุปและเชื่อมโยงความรู้ไปสู่การประยุกต์ใช้ เช่น ผู้เข้าอบรมได้ข้อคิดอะไรจากกิจกรรม ผู้เข้าอบรมจะนำความรู้และประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรมนี้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานการศึกษาศึกษาปฐมวัยได้อย่างไร (S : Synthesis)

สื่อและอุปกรณ์

1. เนื้อเพลง“หัวใจผู้นำ” ขับร้องโดย ศุภพงศ์ กฤษณกาญจน์
2. Powerpoint “ภาวะผู้นำไฟบริการ”
3. วิดิทัศน์ “การเป็นผู้รับใช้แบบของพระเยซู” โดย คริสตจักร TLC
4. ใบงานที่ 1 “ค้นหาสุดยอดผู้นำไฟบริการ”
5. ดินสอ ปากกา

การประเมินผล

1. สังเกตการตอบคำถาม การซักถามข้อสงสัยหรือปัญหา
2. สังเกตการแสดงความคิดเห็น
3. สังเกตการมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรมขณะปฏิบัติกิจกรรมที่มอบหมาย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางจุฬินทิพา นพคุณ
วัน เดือน ปีเกิด	6 พฤษภาคม 2520
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	15/16 ถนนวิธานธรรมวัดร ซอยพูนทรัพย์ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต 295 ถนนนครราชสีมา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2526	การศึกษาระดับประถมศึกษา จาก โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายประถม)
พ.ศ. 2532	การศึกษาระดับมัธยมศึกษา จาก โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายมัธยม) สายการเรียนศิลปภาษาอังกฤษ – เยอรมัน
พ.ศ. 2537	ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาอังกฤษ – ธุรกิจ จาก สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
พ.ศ. 2541	ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการฝึกอบรม จาก มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2542	ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน จาก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2550	ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปฐมวัยศึกษา จาก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2552	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานปฐมวัย จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

